

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

685

82
F-60

2011

2009

82

ււր

Բ-60

ՔՐԻՍՏՈՍԱՆՈՍԻՆ

ՈՒ

ՔՐԻՍՏՈՍԵՒՆ

ՆԱԽԳՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՍ ԱՇԽԱՐՀԵՍ

ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼԸ

ԵՐԱՋԻ ԶԵՒՈՎ ԸՆԲԵՐԵԱԼ

ՆՈՐ ԵՕՐՔ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՏԵՏԻԱՌԻ ԸՆԴԵՐՈՒԹԵԱՆ

1865

30506-42

(1791
46) ✓

13406-58

ՅՕՂԵՆԵԼԻՍ ՊԸՆԻԱՆԻՆ ՊԸՐԻՐ

Յօհաննէս Պընիան առ զըբիս հեղինակը խիստ նշանաւոր անձանց շատերուն պէս ստորին աստիճանի նախնիքներէ առաջ եկած էր : Իր հայրը հասարակ թիթեղնադործ մըն էր , որ կը բնակէր Մեղղից մէջ Պէտիօրտ քաղաքին մօտերը : Իսկիկ և պիսպէս բարի անունի և աղէկ մտաց տէր մարդ էր . ինչու որ թէպէտե իր զաւակը իրեն նուաստ արհեստին հետեցընելու միտք բրաւ , սակայն ջանաց որ կարդալու և դրելու մէջ ալ վարժուի տղան : Ասկէ զատ հաւանական կը թուի ևս որ Պընիանին հայրը աշխատած է կանուխ տպաւորել անոր միտքը քրիստոնէութեան սկզբունքները . ապա թէ ոչ՝ երբոր իր տղայութեան հասակին երդում ու հայհոյութիւն ընելու կողմանէ իր ընկերներէն աւելի յառաջադէմ՝ եղաւ , ան նշանաւոր երազներն ու ան զըջումի դարձընող զգացումները պիտի չպատահէին իրեն՝ որոնք որ ինք կը պատմէ : « Եւտ անդամ՝ (կ'ըսէ ինք)՝ մէկ երկու օր մեղրի մէջ անցընելէս ետե իմ անկողինիս մէջ քնացած ատենս մեծապէս կը չարչարուէի դէերու ու չար հոգիներու վախէն՝ որոնք կը կարծէի թէ անդադար կ'աշխատէին զիս իրենց հետ առնել տանելու » : Այսպէս կը ստորագրէ ևս իրեն արթնութեան ատենը մտածութիւններուն մէկ քա-

նենքը : “Արքայի ես ինքն կամ տաք տարեկան տրեկ մըն էի՝ ունայնատէր ընկերներու հետ իմ տեսակ տեսակ խաղերու ու տղայական ունայնութիւններու մէջ շատ անգամ կը նուաճէի՝ ու մտքովս կը տառապէի , և սակայն չէի կրնար իմ մեղքերս ձգել” :

Ահա՛ ասիկայ պատուական օրինակ մըն է ամէն քրիստոնեայ ծնողներուն , որչափ ստորին որ ըլլայ իրենց աստիճանը : “Ծնողներ” կանոնաւորութեան սորվեցուցէք ձեր զաւկներուն կարգաւ ու դրել , ու կանոնաւոր վարժեցէք զանոնք քրիստոնէութեան մէջ . քանզի չէք գիտեր թէ Աստուած որչափ բարձրացնել կ’ուզէ զանոնք իրենց մեծնալուն . ոչ ալ գիտէք թէ այսպէս ընելովնիդ՝ որչափ օգտակար ըլլալու կը պատրաստէք զանոնք :

Պընիան քանի որ կը մեծնար պրութեան հասակին կը համէր , աւելօք կը խտանար մեղաց մէջ . և մանաւանդ ինքզինքը տուած էր ստութեան՝ անեծք կարգալու՝ երգում ընելու և Աստուծոյ անունին հայհոյելու միջոց իւններուն : Իսկ և այնպէս իր խղճմտանքը միշտ քնացած չէր : Հաստ անգամ իր երազին մէջ կը տեսներ որ երկինքը բռնկեր է , ու հաստատութիւնը ահարկու որոտումներու ձայնով կը պատռի ու կը ձայնի : Արքային ինքզինքը զուարճալի տեղ մը կը կարծէր՝ ուր որ հետտութեան ու զուարճութեան մէջ կ’ուրախանայ , ու յետոյ բուն իսկ աս երեւակայական խնջոյքին մէջ կը թուէր իրեն թէ ստակալի երկրաշարժութիւն մը կը պատէր կը բաժնէր երկիրս , ուրկէ դուրս կ’ելլէին բոցեր՝ ու սարսափելի կերպով ճիշ բարձող և անխճաբանութիւն ընող մարդկային կերպարանքներ , որոնք իր ահարեկեալ զգայարաններուն առջև ընդհանուր դատաստանին օրինակը կը ներկայացնէին :

Իր կենացը աս մասին մէջ նաև քանի մը անգամ հրաշալի կերպով մահուանէ աղատեցաւ , որ յետոյ ան գիպուածները իբրև ողորմութեամբ խառնուած պատիժ կը սեպէր :

Անդամ մը Պէտֆօրտ քաղաքին մօտը (յս գետին մէջ ինչ կաւ նաւակէ մը , ու մագ մնաց որ պիտի խեղդուէր : Ուրիշ անգամ մը ծովը կը խեղդուէր : Ասկէ ետեւ օր մը ճամբան իր առջևէն իժ մը կ'անցնէր , ինք դաւազանով զարկաւ անոր , յետոյ դաւազանովն ստիպեց որ բերանը բանայ , ու իր մասներովը բռնեց ու դուրս քաշեց լեզուն՝ որն որ օձին խայթոյն ըլլալ կարծեց : « Աս գործողութիւնովս (կ'ըսէ ինք) թէ որ Աստուած ինձի չողորմէր , ես զիս իմ յանդգնութիւնովս իմ վախճանիս պիտի հասցընէի » : Մէկ ուրիշ նշանաւոր դէպքէ մը ազատեցաւ իր 18 տարեկան հասակին մէջ : Ան առենք Անգղիոյ մէջ քաղաքական պատերազմ կար , ու Պլինիան զինուորներուն մէկ կարգին մէջ զրուած էր : Արբոր զինքը Ապսէսթրիի պաշարմանը պիտի խրկէին՝ իր ընկերներուն մէկը ուղեց որ իր տեղը երթայ : Պլինիան հաճեցաւ իր տեղը անոր հետ փոխել , ու աս կամաւորապէս անոր տեղն անցնողը օր մը պաշարման մէջ գիշերապահ ըլլալով՝ հրացանով իր զինէն զարնուեցաւ ու մեռաւ :

Աս դիպումներս վրայ շատ չանցած Պլինիան ամուսնացաւ կին մը առաւ , որուն խոհեմ և բարեպաշտական խօսակցութիւնները ազդու ներգործութիւն մը ունեցան իր վարքին վրայ : Տեսէք՝ որչափ աղէկ բան է որ կանայք կրթուած ըլլան : Մնաց որ ինք տուն տեղ ըլլալու համար բան մը չպատրաստած՝ կամ մինչև անգամ անձնական պիտոյքի վերաբերեալ բան մը չունեցած ամուսնացաւ : Արբոր իր կինն ու ինք մէկտեղ եկան՝ կարասիքի վերաբերեալ պնակ մը կամ դրդալ մը չունէին (կ'ըսէ ինք) : Բայց արհեստով թիթեղնագործ ըլլալով , կը կարծուի թէ բոլոր իրեն հարկաւոր եղած աս կերպ կարասիքները շուտով շխտած պիտի ըլլայ : Իր կնոջը բերած բոլոր օժիտը կը բաղկանար միայն երկու հատ փորձիկ Վրխատոնէական դրքերէ : Բայց ասոնք հազարաւոր

ուսկիներէն աւելի մեծազոյն օրհնութիւն մը եղան Պընիանին . ինչու որ իր կինը զինքը համոզելով անոնք կարդալու՝ ու յաճախ խօսելով անոր հետ իր հօրը բարեպաշտութեանը վրայ որ աստուածասէր մարդ մըն էր , անոր միտքը պառկեցուց անխափան եկեղեցի երթալ , ու հետզհետէ իր մեղեկան ունակութիւնները ձգել :

Աս իր բարեկարգութեանը օգտակար եղաւ եւս ան յանդիմանութիւնը՝ որն որ ինք աստուծոնէն մէկ խիստ վատ անուն կնիկէ մը բնգունեց : “Անգամ մը երբոր դրացւոյ մը խանութ կայնած անէճք եւ հայհոյութիւն կ'ընէի , (կ'ըսէ ինք ,) տանը կնիկը լսեց իմ խօսքերս . եւ թէպէտ ինք խիստ անառակ եւ ամբարիշտ թշուառական մըն էր , ըսաւ ինձի՝ թէ՛ Վու ըրած խօսքերդ լսելով կը սարսափիմ” . դուն ամենաշար ամբարիշտ մէկն եւս քու ըրած հայհոյութեանդ համար՝ որ բնաւ կենացս մէջ ասոր նմանը լած չէի , եւ այդպէս ընելովդ քաղաքին բոլոր սրտամկները պիտի դիտէ հանես թէ որ քեզի հետ բնկերութիւն ընեն” : Աս կնկանը յանդիմանութիւնը աղէկ անձէ մը տրուած յանդիմանութենէ աւելի աղղեց Պընիանին : Անիկայ լսեցուց զինքը եւ ամչցուց : “Ուստի (կ'ըսէ ինք) երբոր ան տեղը զլուսա կախած կայներ էի , իմ բոլոր սրտովս կ'ըսէի , Այրանի թէ հիմա տղաիկ տղեկ մը ըլլայի , որպէս զի իմ հայրս ինձի սորվեցընէր , այսպիսի չար խօսքեր չխօսիլ” :

Աս դիպուածիս վրայ շատ շանցած աղքատ մարդու մը հետ բնկերութիւն ընել սկսեց , որն որ իր հետը կրօնքի եւ Սուրբ Վրոյց վրայ ան կերպովը կը խօսէր՝ որ իր միտքը համոզեց , ու զինքը պարտաւորեց Վստուածաշունչ կարդալու սկսել : Պընիան սկսեց մեծ զուարճութիւն զգալ անիկայ կարդալովը , եւ մանաւանդ անոր պատմական մասերէն . քանզի առաքելոյ թուղթերը տակաւին իր հասկըրողութենէն բարձր էին : Անիկայ բոլոր իր վարքին

մէջ այնպիսի փոփոխութիւն մը պատճառեց՝ որ իր բարեկամները նոր մարդ կը սեպէին զինքը , ու իր անհնարին անառակութենէն բարոյական ու բարեպաշտական վարքի մը դառնալուն վրայ դարմաներով կը լինային : Ակեցիք իր վրայովը աղէկ խօսիլ , ու ինք հետեւապէս կը զուարճանար որ բարի համարում մը ստացաւ , և իր ան ատենի կարծեօքը՝ անոնց իր վրայ բարի համարումը ունենալու արժանացաւ : “ Եւ սակայն ուրիշ բան չէի՝ (կ'ըսէ ինք ,) բայց եթէ կեղծաւոր փարիսեցի մը , բոլոր իմ՝ ըրածս հոն կը նայէր՝ որ մարդիկ բարի խօսին իմ՝ վրաս : Մէջ Բերիատոսը գիտէի՝ որ չաւատքն ու որ չհոյսը , և ինչպէս որ հիմա աղէկ խմացած եմ , թէ որ ան ատենը մեռնէի , շատ սոսկալի եղած պիտի ըլլար իմ՝ վիճակս” :

Անհնարին պիտի ըլլայ մեզի աս տեղս մի քան միոջէ պատմել անոր յառաջանալուն զանազան աստիճանները՝ մինչև որ մեր Տէր Յիսուսին մէկ լուսաւորեալ խոնարհ և զղջացող աշակերտը եղաւ : Բաւական է ըսել՝ թէ Սուրբ Գրոց ընթերցմունքն ու բարեպաշտ քրիստոնէից հետ ըրած խօսակցութիւնները եղան աս իր դարմանալի փոփոխութեանը գլխաւոր միջոցները . և թէ՛ Սատանային բազմաթիւ և աղէտալի ու մասնաւոր փորձութիւններուն տակն ինկաւ , ու անոնց տակը շատ անգամ՝ դրեթէ յուսահատութեան ու խելացնորութեան մէջ կ'իյնար ու անձնասպանութիւն ընել կը մտածէր : Բայց իր Արկնաւոր Տէրը ասանկով զինքը կը պատրաստէր ուրիշներուն երեւելի օգուտներ գործելու . ու Սատուծոյ շնորհքովը բոլոր աս փորձութիւններուն մէջէն ապահովութեամբ անցաւ , ուրիշ իրեն պէս փորձուողներուն իմաստուն վարժապետ ու առաջնորդ և մխիթարիչ ըլլալու համար :

Սատուածապաշտութեան մէջ իր հաստատութեանը վրայ և Սուրբ Գրոց ծանօթութեանն ու հրապարակաւ անոնք բացատրելու կարող ըլլալուն վրայ բաւական ապացոյցներ

ըլլալին ետև՝ Քրիստոսի Մեկտարանին քարոզիչ ձեռնադրուեցաւ : Մտուած ամենակարող շատ հեղ տկար և անպատիւ անձերը կ'ընտրէ՝ զօրաւոր ու պատուաւոր եղողները ամօքընելու համար : Ահա այսպէս եղաւ նաև աս խոնարհ թիթեղնադործիս ալ : Նշառայական աշխատութենէ ու անարդ մեղքերէն կանչուեցաւ Մտուծոյ մարդոց խրկած դեսպանն ըլլալու . ու Մտուած իր դեսպանութեան պաշտօնին յարմարցուց զինքը , ու անոր պաշտօնին մէջ շատ երեւելի եղաւ :

Պընխանի քարոզութեան սկսած ժամանակը՝ Անդղիոյ մէջ խիստ մեծ քաղաքական ու եկեղեցական շփոթութեան ժամանակն էր : Արօնքի համարձակութիւնն ու խղճմտանքի ազատութիւնը սեպէ թէ անձանօթ էր ան ատենը : Աւստի Պընխանին քարոզութիւնը ճշմարտութեան թշնամիներուն դայթակղութիւն ըլլալով՝ շատ անիրաւութեամբ բռնեցին բանտը դրին զինքը , և հոն տասներկու տարւոյ չափ բանտարկեալ մնաց : Աս իրեն եղած անիրաւութիւնն ու անդթութիւնը կ'երեւայ թէ կ'ուղէ նշանակել՝ երբոր ինք Աւստիոյ Սաւանայի մէջ Հոսալիցին վրայ եղած դատաստանը կը պատմէ :

Անձ համբերութիւնով կը տանէր աս տաժանակիր կալանաւորութեանս դժուարութիւնները՝ ինչպէս որ այսպիսի վիճակի մէջ կը վայելէ ամէն քրիստոնէի : Հոն իր ընկերներն էին՝ ան նոյն պատճառաւ բանտարկուած քանի մը անձինք , իր քոյն ունէր իր Մտուածաշունչը՝ ու նախնի մարտիրոսներուն պատմութիւնը . ատենցմէ զատ պատեհութիւն ունէր նաև իր մտածմունքներուն վրայ որոճալ : Երբեմն իր հետը բանտարկուած իր ընկերներուն կը քարոզէր ալ , ու այսպէս անոնք և ինք մեկտեղ իրենց քաջածոստաիկ նեղութիւններուն մէջ օրհնեալ Մեկտարանին ճշմարտութիւններովն ու խոստմունքներովը կը մշխթաւորուէին :

Բայց իր կալանաւորութեան ժամերը դորձածելու գլխաւոր դորձիբը՝ իր գրեւն էր : Բանտին մէջն էր որ ինք ուրիշ մեծագին Կատուածարանական գործքերու հետ շաւրադրեց աս յաւէժական Այլարանութիւնը , որն որ հիմա թարգմանութեամբ կը մատուցանենք բանասէր Հայագիտներուն : Աս բանան էր ան Քարոյրը , ուր որ ինք իր սրանչելի երազին առջի խօսքին մէջ կ'ըսէ թէ՛ Աշխարհիս անապատին մէջ պտըտած առենա պառկեցայ քնանալու : Երբոր իր զուարճալի ու հրահանգիչ երազը կը կարդանք ու կը վայելենք , գրեթէ ուրախանալու վրայ կ'ըլլանք որ իր թշնամիները իր ազատութիւնն առին ու զինքը ստիպեցին ձեռքը գրիչի զարնելու :

Բանտէն ազատելուն պէս անմիջապէս իր բարեկամները Պէտաֆօրտի մէջ տեղ մը ծախու առին ու իրեն համար եկեղեցի մը շինեցին , ուր որ ինք կանոնաւոր կերպով ամէն շաբաթ կը քարոզէր զինքը մոտիկ ընելու եկող բազմութեանը , առանց այլ ևս նեղութիւն կրելու իշխանութեան տէր եղողներէն : Տարին անգամ մը Լոնտոն կ'երթար , ուր որ շատ դովաբանութիւն ընդունելով կը քարոզէր : Շատ երեւելի անձինք յաճախ կ'երթային լսելու իր քարոզութիւնը : Արարտու Ս . Մեղդիոյ թագաւորը , աս երեւելի անձանց մէկուն իր զարմացումը ցոյց տուաւ թէ ինչպէս ինք այնչափ մտաց և գիտութեան տէր մարդ ըլլալով՝ թիթեղնագործի մը շաղակրատութիւնը մոտիկ ընելու կ'երթար : « Կատասխան տուաւ իրեն միւսը՝ ըսելով . « Տէր թագաւոր , թէ որ կարող ըլլայի թիթեղնագործին ունեցած քանքալն ստանալ , տարապայման ուրախութեամբ պիտի հրաժարէի բոլոր իմ գիտութենէս » : Ար թուի թէ Պընիանին քարոզութեանը մէջ յատկապէս բան մը կար որ ժողովուրդին միտքը կը յափշտակէր և անոնք իրեն կը հրապուրէր : Ար կարծուի թէ իր օրովը Մեղդիոյ մէջ ժողովրդոց ամենէն հաճելի քարոզիչը ան էր :

Երբոր Լոնտոն կ'երթար՝ քիչ ժամանակի մէջ իր հոն ըլլալուն ծանուցումը բաւական էր հաւարել ունկնդիրներու խումն բազմութիւն մը : Ենդղից մէջ սովորութիւն է որ ժողովուրդը կէս օրէն մէկ ժամ կամ երկու ժամ առաջ եկեղեցի կ'երթայ • բայց Յօհաննէս Պընիանին քարոզութիւնը մօտիկ ընելու համար սովորութենէն դուրս շատ անգամ հազար երկու հարիւր հոգիէն աւելի կը հաւաքուէին առաւօտուն արշալոյսէն առաջ , եւ ան ալ ձմեռուան մէջ , անձրեփն ու ձիւնին մէջէն քալելով :

Հետեւեալ կարճ պատմութիւնը մէկէն կը ցուցնէ իր ճարտարաբանութիւնը իրրեւ քարոզիչ՝ ու յանձնապատասխանութեան դէմ՝ իր զգուշանքութիւնը : Մէկ օր մը երբոր ինք մասնաւոր ջերմեռանդութեամբ ու ազդուութեամբ մը քարոզեր էր , եկեղեցին աւարտելէն ետեւ իր բարեկամներուն մէկ քանին իրեն եկան ու ըսին թէ՛ Դնչ անուշ քարոզ մը տուիր այսօր : Պընիան օրինաւոր անկեղծութեամբ պատասխան տուաւ թէ , “ Պէտք էր ձեզի ատիկայ կրկին իմ միտքս բերել • քանզի ես ամպիոնէն վար չիջած Սատանան ինծի զրուցեց ատիկայ ” :

Յօհաննէս Պընիան շատ հոգ ունէր հիւանդներուն ու նեղեալներուն այցելութիւն ընելու , ու խղճմտանքի ազատութեան պատճառաւ չարչարողներուն օգնութիւն ընելով անոնց կարեկից ըլլալու • նաև հանապազ ջանք կ'ընէր իր քրիստոնեայ եղբայրներուն մէջ եղած անմիաբանութիւնները համաձայնեցնելու : Եյսպէս խաղաղութիւն ընելու պատաղած ատենն էր որ հիւանդութիւն մը եկաւ իր վրայ , ու զինքը դերեզման իջեցուց : Մէկ խիստ գէշ եղանակի մը ատեն տեղ մը գնաց՝ հօր մը ու որդւոյ մը մէջ տեղը եղած խռովութիւնը խաղաղեցնելու , որոնց հետ քիչ մը ծանօթութիւն ունէր : Ըս մարդասիրական գործը յաջող կերպով աւարտելով Լոնտոն դարձաւ՝ զրոտանց առողջութիւնը տեղն ըլլալով • բայց որովհետեւ սաստիկ

անձրեններու պատահեր ու բոլորովին թրջեր էր , շուտով տենդով մը բռնուեցաւ , որ տասը օրուան մէջ իր կեանքը վերջացուց Օգոստոսի 12 , 1699ին , իր 60 տարեկան հասակին մէջ :

Սա գիրքը Մեղդիարէն լեզուին մէջ արդարապէս խիստ ընտիր մատենագրութիւններուն կարգը դասուած է : Հմայելելով կը կարդացուի ու միշտ կը կարդացուէր միանգամայն գիտնականներէ ու ուսմիկներէ : Սա բանաստեղծական գործքս ճարտարութեամբ յօրինուած է , ու անոր նկարագրութիւնները և նմանութիւնները պատշաճապէս յարմարցուած են : Բոլոր պատմութիւնը այնպիսի պարզ և բնական կերպով մը շարագրուած է , որ ամենէն ուսմիկ անձին ալ դիւրինմանալի է . ու անոր գեղեցիկ օրինակներով ու նմանութիւններով ցուցուած ճշմարտութիւնները խիստ ոգեշահ են , ու անմիջապէս Մատուծոյ Կօսքէն հասնուած : Մեղդիարէն լեզուին մէջ աս գործս անհամար անգամ տպագրուեցաւ , ու քաղաքաւարեալ աշխարհին դրեթէ ամէն լեզուներուն թարգմանուեցաւ և ամենէն ալ միշտ ընդունուեցաւ :

Պընիան՝ Քրիստիանոսին Նըրկնային Քաղաքը ճամբորդութիւնը բոլոր ժողովրդոց ընդունելի ըլլալ տեսնելովը քաջալերուելով՝ երկրորդ գիրք մըն ալ աւելցուց իր առջի երազին վրայ , որուն մէջ կը ճոռորագրէ Քրիստիանոսին կնկանն ու զաւակացը երկինքը ճամբորդութիւն ընելը , ա՛մուսնոյն ու հօրերնուն օրինակէն շարժելով : Սա երկրորդ մասն ալ շատ գեղեցիկ գիւտերով ու նկարագրութիւններով զարդարուած է , որ յայտնապէս կը վկայէ նոյն ճարտար գրչին գործն ըլլալ : Բայց իր առջի երազը ան աւտիճան իմաստաւից ու աղէկ յօրինուած է , որ թէ՛ իր միտքը և թէ՛ նիւթը չէին վերցընէր երկրորդ մաս մը աւելցընել՝ որ յարմարապէս բաղդատուէր առջինին հետ :

Վասն որոյ աս երկրորդ մասը շատ ստորին է առջինէն , և ան պատճառաւ քիչ մը համառօտեցինք , թեպէտ և տեղ տեղ կան հատուածներ որ իրենց գեղեցկութեանը յարմարութեանն ու զօրութեանը պատճառաւ գրեթէ անհամեմատ կոչուելու արժանաւոր են :

ՔՐԻՍՏՈՍԻԱՍԻՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԱԶԻ ՁԵՒՈՎ

Աշխարհիս անապատէն անցած ատենս մէկ տեղ մը հասայ՝ ուր որ քարայր մը * կար , և ան քարայրին մէջ պառկեցայ քնանալու , ու քնացած ատենս երազ մը տեսայ : Երազիս մէջ մէկը տեսայ՝ որ հնոտի լաթեր հազած մէկ տեղ մը կայներ էր , երեսն իր տունէն դարձուցեր էր , ձեռքը գիրք մը ունէր ու կոնակը մեծ բեռ մը • Եսայ • կդ • 6 : Դու • 4 • 33 : Սաղ • Լը • 4 : Եւ տեսայ որ գիրքը բացաւ ու սկսեց կարդալ : Արդացած ատենը կու լար ու կը դողար մարդը , և չկրնալով աւելի ինքզինքը բռնել՝ ողբալի աղաղակ մը փրցուց՝ ըսելով • “ Ի՞նչ պիտի ընեմ ես ” † : Գաղթ • Բ • 37 : Ժը • 30 :

* Հեղինակը աս գիրքը գրեց Պէտֆօրտի բանտին մէջ՝ ուր որ ինքը հաւատոյ համար բանտարկուած էր :

† Այսպէս է արթնցած մեղաւորին աղաղակը • որ կը տեսնէ թէ իր արդարութիւնը աղտեղի լաթերու պէս է , իր հոգին բարկութեան ու թշուառութեան կնիքակայ է՝ մշտնջենաւոր կորստեան տակ ինկած : Իր մեղքին բեռը իր կոնակին վրայ զգալով՝ օգնութիւն մը դոնենլու համար

Ես վիճակին մէջ մարդն իր տունը գնաց, և կրցածին չափ ինքզինքը զսպեց որ իր կինն ու զաւելքները իր նեղութիւնը չիմանան. սակայն երկար ատեն չկրցաւ լուռ մնալ, ինչու որ իր նեղութիւնը կ'աւելնար: Աստի վերջապէս իր միտքը իր կնիկանն ու զաւելքներուն բացաւ, ու այսպէս սկսեց խօսիլ անոնց: Վի իմ սիրելի կինս, և դուք՝ ով իմ որովայնիս զաւելքները, ես՝ ձեր սիրելի բարեկամը, իմ վրաս ծանրացած բեռի մը պատճառովը կործանած եմ:

Երես կը դարձնէ իր տունէն իր անձէն՝ ու իր բոլոր սուտ յոյսերէն ու անտոյի ակնկալութիւններէն, ու Վատուոյ Խօսքը ձեռք կ'առնէ որ ցուցնէ իրեն թէ ուր պէտք է դիմել օգնութիւն ու փրկութիւն գտնելու: Անդաւորը որչափ որ կը կարգաց անիկայ՝ այնչափ կը համոզուի որ իր պատուական անմահ Հոգին թշուառ կացութեան ու կործանեալ վիճակի մը մէջ է, ու կը կարօտի Վրիստեսի դիմել յաւիտենական կենաց ու փրկութեան համար: Արդացած ատենը կու լայ ու կը գողայ, մտածելով թէ ինչ պիտի ըլլայ իրեն: Անդացող, արդեօք քեզի ալ այսպէս բան մը պատահեցաւ երբէք: Վու մեղքերդ երբէք տեսնը, ու զգացի՞ր անոնց ծանրութիւնը, այնպէս որ քու Հոգեւոր անձկութեանը մէջ աղաղակէիր ըսելով, Դ՞նչ ընեմ ես որ փրկուիմ: Թէ որ չտեսար ու չգացիր, ան պատուական դիրքը պիտի համարէս իրբեւ առասպել մը կամ պատմութիւն մը՝ որ ամենեւին վերարեւութիւն մը չունի քեզի. անծանօթ լեզուով մը գրուածի պէս պիտի չհասկնաս անոր նշանակութիւնը. ինչու որ՝ դուն տակաւին մարմնաւոր ես՝ քու մեղքերուդ մէջ մեռած՝ չարին թեւերուն մէջ պատկած՝ սուտ ապահովութեան մէջ մնացած: Բայց այն դիրքը Հոգեւոր է. Հոգեւորապէս կենդանացած Հոգիները միայն կրնան հասկընալ ան, որոնք որ իրենց մեղքերը զգալով՝ կորսուելէն վախնալով՝ ու դատապարտութենէ զարհուրելով, սկսեցին սրտանց փրկութիւն փնտռել: Այս տեսակները՝ և միայն ասոնք կը սկսին Արծաճման Վաղարէն երկնային թաղաւորութեանը երթալու ճամբորդներ ըլլալ:

Նաև ստոյգ խնայած եմ՝ որ աս մեր քաղաքը երկինքէն իջած կրակով պիտի այրի • և անոր սոսկալի կործանմանը մէջ եւ՛ և դուն իմ՝ կինս՝ և իմ անուշիկ զաւակներս , թշուառաբար պիտի կորսուինք • միայն թէ կարելի է որ փախչելու ճամբայ մը գտնուի՝ (որն որ գեռ ես չեմ գիտեր) , որով կարող ըլլանք ազատիլ* ։ Այս խօսքին վրայ իր ընտանիքը մեծապէս զարմացան՝ չէ թէ անոր զրուցած խօսքերուն ճշմարտութեանը հաւատալով , հապա կարծելով թէ իր մտքին սլայտութիւն մը եկած է ։ Ուստի դիւերը մօտ ըլլալուն՝ և իրենք ալ յուսալով որ բռնը իր միտքը կը հանդարտէ , արտորալով զինքն անկողին դրին † ։ Բայց զիշերն ալ ցորեկին պէս վշտալի էր իրեն • անոր համար քնանալուն տեղը՝ հառաչանքով ու արցունքով անցուց անիկայ ։ Այսպէս՝ երբոր առտու եղաւ , ընտանիքն ուղեցին գիտնալ թէ ինչպէս է ։ Ինք պատասխան տուաւ անոնց թէ , Պէշին դէշը ‡ • ու ձեռք զարկաւ նորէն

* Այնոր է նկատել որ մեղքին ճշմարիտ ճանաչումը՝ Մատուց ըսածին ու Սուրբ Վրոյց աստուածային հեղինակութեանը հաւատալէն կը ծագի ։ Մահն ու դատաւարանը՝ խղճմանքին առջև կը ներկայանան , Մատուց առջև կայնելու ահաւոր հետեանքները այնպէս պայծառ իր առջևը կը դրուին , որ բոլոր ուրիշ փոքրագոյն բաները՝ ան մի միայն հարկաւոր բանին հոգողութեանը մէջ կը թաղուին ։

† Երբոր կը սկսինք փրկութեան համար խնայտուն ըլլալ , մարմնաւոր իւրեղանքները խելացնոր կը կոչեն մեզ՝ ու մեղքով հիւանդացած մեր հոգիներուն մարմնաւոր դարման կ'ընեն ։

‡ Վարձի եկողի մը մեղքին ճանաչումները չեն կրնար թօթփուիլ ու չեն կրնար բժշկուիլ բայց եթէ Վրիստոսի արխանովը ։ Ինչու որ սրչափ բան որ պէտք է Մատուց արգարութիւնը բաւականացնելու , նոյնչափ պէտք է նաեւ արթնցած խղճմանքին խաղաղութիւն շնորհելու ։

զանոնք յորդորելու , բայց անոնք սկսեցին խառանալ : Ասե-
մաժեղին որ իրեն սաստելով ու խոժոռելով՝ իր մարին
Հիւանդութիւնը մեկդի ընեն . երբեմն զինքը կը նախա-
տէին , երբեմն կը սաստէին , և երբեմն բոլորովին զինքը
կը ձգէին կ'երթային : Ուստի սկսեց առանձին իր սենեա-
կը մտնել անոնց համար աղօթք ընելու և անոնք կսկծալու ,
ու նաև իր Թշուառութիւնները ողբալու . ասկէ 'ի զատ
կ'երթար առանձին դաշտերուն մէջ կը պտըտէր՝ երբեմն
կարդալով և երբեմն աղօթելով , և քանի մը օր իր ժա-
մանակն այսպէս անցուց * :

* Աշխարհասէր մարդոց անարդանքը կամ բարկութիւ-
նը՝ որ խղճմանքով ներութեան մէջ եղողներուն կը ցու-
ցընեն , սովորաբար պատճառ կ'ըլլայ անոնց որ իրենց ան-
հանգստութիւնը կրցածնուն չափ պահէն մինչև անգամ
իրենց մերձաւորներէն . բայց ասիկայ շուտով անհնարին
կ'ըլլայ : Ասեմէ մարդ մը որ իր խանդակաթ սիրոյն
առաքիաները կը տեսնէ թէ ծայրագոյն փտանդներու են-
թակայ եղած են՝ բայց չեն դիտեր իրենց վիճակը , իր բնա-
կան սիրովը կը բռնադատի աղղու օրինակներ՝ խրատներ ու
աղաչանքներ յառաջ բերել : Բայց անոնք Աստուծոյ
Խօսքին տէրւոյ ըլլալով՝ ու սորված չըլլալով իրենց վար-
քը Աստուծոյ օրէնքին հետ բաղդատել , պսպէս խօսե-
րուն վրայ կը զարմանան . ու անոր տուած խրատները
բնդունելուն տեղը՝ սովորաբար յափշտակեալ մօքի կամ
յիմարութեան կ'ընծայեն զանոնք . ու ինչպէս որ մարդա-
րէները՝ առաքեալներն՝ ու նոյն ինքն Որդին Աստուծոյ Հի-
սուս իրենց ժամանակակիցներէն երազայոյդ ու խելացնոր
անձինք կը համարուէին՝ նոյնպէս կը համարուի Հիմակուան
հաւատացեալն ալ : Անդհանրապէս նախ և առաջ իր
մերձաւոր աղղակիաները աս կարծիքը կը հաստատեն իր
վրայ , ու զանազան հնարքներ կը ձարեն իր միտքը հանդար-
տեցընելու . զուարճութիւններ՝ բնկերութիւններ՝ խնջոյք-
ներ՝ բարեպաշտ բարեկամներէն կամ զըբերէն ետ կենալ
կը կարդաղբեն . ու աս միջոցներովս շատ անգամ իրենց

Վերջը տեսայ որ օր մը դաշտերուն մէջ պարտելով՝ (իր սովորութեանը պէս) ձեռքին դիւրը կը կարդար, և իր միտքը մեծ նեղութեան մէջ էր . ու կարդացած ատենը առջի անգամին պէս աղաղակ մը փրցուց ըսելով . « Ի՞նչ պէտք է ընել որ փրկուիմ » * : Վարժ . ԺԷ . 30 , 31 :

Կաւ տեսայ որ մէկ կողմն ու միւս կողմը կը նայէր , որպէս թէ վախճիլ ուղեւոր . և սակայն հանդարտ կայներ էր , ինչու որ (ինչպէս եւ կարծեցի ,) չէր դիտեր թէ օր կողմն էր թայ : Սէկ մ'ալ նայեցայ՝ ու տեսայ որ մէկը կու գար դէպ 'ի իրեն՝ անունը Վետարանիչ , և ըսաւ . Ինչո՞ւ համար կու լաս կ'ողբաս դուն ? :

Նպատակին կը հասնին , ու մարդը սուտ խաղաղութիւնով մը հանդարտ կը մնայ : Բայց երբոր մէկը մեղքին չարութեանն ու անարգութեանը վրայ ճշմարիտ ճանաչում մը կը ստանայ՝ այսպէս միջոցները չէ թէ պիտի թեթեւեղնեն հապաաւելցրնեն անոր նեղութիւնը , ու յետոյ ան մարդը աւելի զգացում՝ պիտի ունենայ թէ իր անձին և թէ ուրիշներուն փրկութեանը վրայով : Վսիկայ հասարակօրէն իր մերձաւորներուն նախապաշարմունքը կը զօրացնէ , ու խտտարտութիւն կը բերէ անոնց վրայ . ու անոնց դժուրութիւնը կը դառնայ վեժխնդրութեան , գէշ վարուելու , անարդութեան կամ երեսէ ձգելու : Ենմխիթար հաւատացեալը ան ատենը կը բռնադատի առանձնանալ , ու կը ջանայ թեթեւեղնել իր ծանրաբեռնեալ միտքը՝ Սուրբ Վիրքը կարդալով՝ ու իր ողբալի վիճակին վրայ մտածելով , ջերմաւանդ աղօթքներ ընելով ևս զինքը նախատողներուն համար . և այսպէս՝ արցունքով կը ցուցնէ ան սերմը՝ ուրիշ անշուշտ պիտի պողարբերի իր ապաւնի ռւբախութեան հունձքը :

* Հողի մը ան ատենը ճշմարտապէս կը խնդրէ իր փրկութիւնը՝ երբոր իր սրտին մէջ կը սկսի դատապարտութիւնէ ազատելու համար աղաղակել :

† Եկատէ աս տեղ թէ Քրիստոս՝ հողիներուն մեծ Հովիւն ու Տեսուչը՝ Վետարանիչը խրկելուն ինչ դորովա-

Պատասխան տուաւ մարդը . Տէր , ես իմ ձեռքիս գիրքէն կ'իմանամ որ պիտի մեռնիմ , ու անկէ ետեւ դատաստան պիտի երթամ . Եւ . թ . 27 . եւ կը դանեմ որ առջիկէն կամք չունիմ , ու երկրորդին դիմանալու կարողութիւն չունիմ * : Եւ . թ . 14 :

Մն տոննը Մեկտարանիչն ըսաւ . Ինչ՞ու համար կտնայ չունիս մեռնելու , քանի որ աս կեանքս այսչափ չարիքնեւրով լեցուն է : Պատասխան տուաւ մարդը . Մնոր համար որ կը վախնամ թէ աս իմ կոնակիս բեռը † գերեզմանէն ալ խորունկ տեղ մը զիս իջեցնէ , ու ես Տոփեղին անդունդը իյնամ : Եսայ . Ը . 33 : Եւ թէ որ' տէ՛ր իմ , ես բանտը երթալու կը վախնամ , աւելի կը սոսկամ դատաստանի ալ երթալու՝ եւ անկէ ետեւ ալ դատապարտութեան . եւ ահա աս բաներուն մտածմունքները զիս կը լացնեն :

Թէ որ քու վիճակդ աս է , ըսաւ Մեկտարանիչը , ինչ՞ու համար հանդարտ կեցեր ես : Պատասխան տուաւ մարդը . Մնոր համար , որ չեմ գիտեր թէ ո՛ւր երթամ : Մն տոննը միւսը ոլորած մագաղաթ մը տուաւ իրեն , որուն մէջ գրուած էր՝ Գալու բարկութենէն վախի՛ր ‡ : Սաաթ . գ . 7 :

դու՞թ սէր ու հոգ ունենալ կը յուսցնէ մեղքով կարծաչեալ ու ծանրաբեռնեալ մեղաւորներուն վրայ : Մեկտարանիչը կը նշանակէ աւետարանական շնորհաց ու փրկութեան ուրախարար լուրին բարոգիչը :

* Լուսաւորեալ ու դիւրագիտաց մեղաւորին ճշմարիտ խոստովանութիւնն այսպէս է :

† Երբոր Մատուծոյ Հոգին մարդուն սիրտը համոզէ իր կորուսեալ վիճակին վրայ , ան տոննը նոյն անձը մեղքին անտանելի ծանրութիւնը կը զգայ իր կոնակը , ու կը զարհուրի Մատուծոյ բարկութենէն որ մեղքին դէմ յայտնուած է երկինքէն :

‡ Մեկտարանը արթնցած մեղաւորն առանց յոյսի ու

Արդ՝ մարդը կարգաց անիկայ , և զգուշութեամբ Աւետարանիչին վրայ նայելով՝ ըսաւ . Ո՞ւր փախչելու եմ : Աւետարանիչն իր մատովը մէկ մեծկակ դաշտի մը անդին կողմը ցուցնելով , ըսաւ . Ար տեսնե՞ս ան տեղի 'Աեղ 'Իսուսը : Սաթլ . է . 13 , 14 : Մարդը ըսաւ . Չէ . Ըն տեսնը միւսն ըսաւ . Ար տեսնե՞ս ան տեղի վառած ճրագը † : Սաթլ . ճժթ . 105 : Ե Պէտ . ւն . 19 : Ըն ալ ըսաւ . Արծեմ թէ կը տեսնեմ : Աւետարանիչն ըսաւ . Աչքդ ատ ճրագին վրայ պահէ , ու շիտակ դէպ 'ի անոր գնա , և պիտի տեսնես ան դուռը . Հոն՝ երբոր անիկայ զարնես , քեզի պիտի գրուցուի թէ ինչ բնելու ես : Այսպէս՝ երազիս մէջ տեսայ որ մարդը սկսեց վազել : Վանք որ ինք շատ չհեռացած իր տունէն՝ կնիկն ու իր զաւկըները բանն խմանալով սկսեցին իր ետեւէն կանչել որ դառնայ . բայց մարդը մատուցները ականջներուն դրաւ՝ և առաջ կը վազէր ըսելով . Ահա , կեանք , յախտե՛նախն կեանք : 'Լու՛ . Ժդ . 26 : Այսպէս ինքն ետին շնայեցաւ , Նաթ . Ժթ . 17 , հապա վազեց գնաց դէպ 'ի դաշտին մէջտեղը † :

օղնութեան բնաւ չթողուր ան թշուառ վիճակին մէջ՝ ուր որ զանիկայ կը գտնէ . հապա աղատութեան ու փրկութեան համար Յիսուսը կը ցուցնէ անոր , որպէս զի իր անձէն ու իր ներսը զգացած Աստուծոյ բարկութենէն Քրիստոսի շնորհացը դիմէ , որ 'Աեղ 'Իրան օրինակով ցուցուած է :

* Աւետարանին միջոցովը միայն կը գտնուի Քրիստոս՝ ու անոր երթալու ճամբան : Աւետարանը՝ Քրիստոսի կ'ուղղէ ու Սուրբ Հոգին սրտին մէջը կը ճառագայթէ , որով մեղաւորը Աստուծոյ Խօսքին մէջ կը տեսնէ զՔրիստոս :

† Արբոր մեղաւորը կորսուելէն փախչելու կը սկսի , մարմնաւոր ազգականները կը ջանան արգիլել զինքը . բայց խելացութիւնը մարմնինն ու արիւնին յառաջ բերած

Վրացիներն ևս դուրս ելան իր վաղելը տեսնելու .
 Եւթ . ի . 10 . և ինք որ կը վաղէր , ոմանք ծաղը կ'ը-
 նէին , ուրիշներն իրեն կը սպառնային , և ոմանք ետեւն
 կը կանչէին որ դառնայ : Եւ այսպէս ընողներուն մէջ
 երկու հոգի կային , որոնք երթալ բռնութեամբ զինքը
 ետ բերել վճռեցին : Մէկին անունը Պինտղուխ , ու
 միւսինը Խօսքիպառկոյ էր : Արդ՝ մարդը մինչև հիմա
 աղէկ մը հեռացեր էր անոնցմէ , բայց տակայն անոնք մտքեր-
 նին դրեր էին իր ետեւն իյնալ . և այսպէս ընելով քիչ
 ատենին մէջ իրեն հասան : Ան ատենը մարդն ըսաւ .
 Վրացիներ , ինչո՞ւ համար եկաք : Պատասխան տուին
 թէ , Անոր համար որ քեզ՝ ետ դառնալու համոզներ :
 Բայց ան ըսաւ . Այդ բանն անհար է ըլլալ . դուք կը
 բնակիք Աործանման քաղաքը , ուր որ ես ալ ծներ եմ :
 Ես կը տեսնեմ՝ որ անիկայ ասանկ քաղաք մըն է , և շուտ
 կամ ուշ հոն մեռնելով՝ զերեզմանէն ալ խորունկ տեղ
 մը պիտի իջնէք որ կրակով ու ծծումբով կ'այրի : Աւտի
 Խօսքս մտիկ ըրէք՝ ս'ի՛մ բարի դրացիներս , ու դո՛ւք իմ
 հետս եկէք * :

Ի՛նչ , ըսաւ Պինտղուխը , մեր բարեկամներն ու բա-
 րիքները ետենիս ձգենք հա՞մ † :

Հրապուրական Խօսքերուն դէմ ականջնիս դոցեն է , քան
 թէ անոնց հետ վիճելը : Այն մեղաւորն՝ որ ճշմարտապէս
 իր փրկութեանը կը բաղձայ , որչափ որ թախանձանք
 ընդունի աշխարհէն՝ այնչափ արագազոյն կը փախչի զանոնք
 չտելու :

* Մեղքը ճանչցող ու կործանմանէ փախչող մեղաւորին
 հարազատ ոգին ան է՝ որ ուրախութեամբ կը յորդորէ ուրիշ
 խղճալի մեղաւորներն իր հետն երթալու : Եստուծոյ
 շնորհքը մէկուն սրտին մէջ սերմանուելուն՝ խտրյն կը բուս-
 նի , ու ընկերսիրութեան պտուղ կը բերէ :

† Երբոր աս աշխարհիս սէրը սրտին մէջ կ'իշխէ , ինչ

Այս , ըստ Քրիստիանոս , (քանզի աս էր մարդուն անունը .) ինչու որ ան ձեր բոլոր ձգած բաները իմ վա-
յելելու համար խնդրած բաներուս մէկ պզտիկ մասին հետը
բաղդատուելու արժանի չէն : Եւրո . Գ . 18 : Աւ-
թէ որ դուք իմ հետս երթաք՝ ու յարասեւք , դուք ալ
ինծի հետ մասնակից պիտի ըլլաք . քանզի հոն՝ ուր որ ես
կ'երթամ , բաւական կայ և կ'աւելնայ ալ : Ղու .
Ժ . 17 : Այլեւք իմ հետս և իմ խօսքս փորձեցէ՛ք :

Պինդուլու . Քու վնասուած բաներդ ի՞նչ են , որ ա-
նոնք դանելու համար բոլոր աշխարհը կը ձգես :

Քրիստիանոս . Ես անապական՝ անարատ և անթառամ
Ժառանգութիւն մը կը վնասեմ , ւն Պի . ւն . 4 , որ
երկինքը դանձուած է և հոն ապահով կը կենայ , Եւր .
Ժ . 16 , որ սահմանուած ատենը անիկայ ջանքով խնդրող-
ներուն տրուի : Թե որ կ'ուզես՝ իմ գրքիս մէջ անիկայ
կարդա ու իմացիր թէ այսպէ՛ս է :

Ղու , ըստ Պինդուլուի , մէկդի դնա քու գրքիդ
հետ * . մեր հետ ետ պիտի դառնան թէ չէ :

Քրիստիանոս . Չէ , ես պիտի չդառնամ , ինչու որ
ձեռքս մաճին վրայ դրի : Ղու . թ . 62 :

Պինդուլու . Եկոր ուրեմն՝ Խօսքիպառնող դրացի ,
դառնանք մեր բնակարանն երթանք առանց ասոր . ասոր
պէս հիւանդամիտ խելագարներու ընկերութիւն մը կայ ,
որ երբ այլանդակ բանի մը ծարը փակչին , մէկ բանին

և իրէ օրինակներ կամ վաստեր կարող չեն համոզել մար-
դը լաւագոյն ժառանգութիւն մը վնասուելու :

* Թե որ աշխարհասէր մարդոց հետ իրենց ճամբովը վի-
ճաբանիս , խարէական վաստերով , ու տրամաբանու-
թիւնով կը յոգնեցընեն քեզ : Բայց դիւր Սուրբ Վերքն
իրենց առջև ու խելոյն պիտի պապանձին . ոչ Սատանան
ու ոչ անոր ձեռքովը կուրացեալները Մատուծոյ Խօսքին
զօրութեանը դէմ կրնան դիմանալ :

պատճառները ցուցնող եօթը հոգիէն աւելի խմաստուն են իրենց աչքին առջևը :

Անարդանքով մի խօսիր , ըսաւ Խօսքիպառկողը , թէ որ բարի Վրիստիանոսին ըսածը ճշմարիտ է , իր վնասած բաները մերիններէն աղէկ են . իմ սիրտս կը հակի որ իմ դրացւոյս հետն երթամ :

Պինդալուէն . Ի՛նչ , մռ. քեզի խելագար մըն ալ . իմ խօսքս մտիկ ըրէ , ու ե՛տ դարձիր . ո՛վ գիտէ թէ ասոր պէս խելագարը քեզ ո՛ւր պիտի տանի : Ի՛տ դարձիր , ու խելացի եղիր * :

Վրիստիանոս . Իմ հետս եկոր՝ Խօսքիպառկող դրացի , այնպէս բաներ կան ստանալու՝ որոնց վրայով խօսեցայ , և անոնցմէ՝ ի գատ շատ ուրիշ փառաւոր բաներ ալ : Թա՛է որ ինծի չես հաւատար , աս դրքին մէջ կարդա . և ասոր մէջի գրուած բոլոր բաներուն ճշմարտութիւնը ահա ասիկայ շինողին արիւնովը հաստատուած է : Եփ. . թ. 17 , 21 :

Ուրեմն՝ Պինդալուէն դրացի , ըսաւ Խօսքիպառկողը , ես հիմա դրեթէ միտքս հաստատեցի . ես կը խորհիմ՝ աս բարի մարդուն հետ երթալ , և իմ վիճակս անոր վիճակին հետ ձգել : Եւայց՝ ո՛վ իմ բարի ընկերս , աս բաղձալի տեղը երթալու ճամբան գիտե՞ս :

Վրիստիանոս . Եւետարանիչ անունով մէկն ինծի ցոյց տուաւ որ արտօրնօք ան Վեղ Վուռն երթամ՝ որն որ մեր առջէն է . հոն ճամբուն վրայով պիտի տեղեկանանք :

Խօսքիպառկող . Եղի՛ր ուրեմն երթանք՝ բարի դրացիս , ու երկուքը մէկէն ճամբայ ելան :

Եւ ալ ետ կ'երթամ իմ տեղս , ըսաւ Պինդալուէն ,

* Են որ Վրիստոսի համար աշխարհի աչքին առջև ընաւ յիմար չեղաւ , Վրիստոսի հաւատքովը փրկութեան համար տակաւին խմաստուն եղած չէ :

եւ այսպէս ծուռ ճամբայ դացող խելագար մարդոց հետ ընկերութիւն չեմ ընէր * :

Շինա երազիս մէջ տեսայ՝ որ երբ Պինտզլուխը ետ գարձաւ , Քրիստիանոսն ու Խօսքիպառկողը դաշտին վրայ , յէն խօսակցելով կ'երթային , և իրենց խօսակցութիւնը այսպէս սկսեցին :

Քրիստիանոս . Եկոր նայինք , Խօսքիպառկող դրացի , հինչպէս ես : Ուրախ եմ՝ որ խեղդ պառկեցաւ իմ հետս երթալու : Թէ որ Պինտզլուխը ան դեռ չտեսնուած բաներուն վախն ու զօրութիւնը ինծի նման զգացած ըլլար , այսպէս դիւրութեամբ մեզ չէր ձգեր դառնար :

Խօսքիպառկող . Եկոր , Քրիստիանոս դրացիս . որովհետեւ երկուքէս ուրիշը չկայ հոս , ըսէ ինծի թէ մեր երթալու տեղն ի՞նչ բաներ կան , և ի՞նչպէս պիտի վայելենք անոնք :

Քրիստիանոս . Ես չեմ կրնար այնչափ իմ լեզուովս անոնց վրայ խօսիլ , որչափ որ մօտս կ'իմանամ . բայց որովհետեւ դիտեալ կը փափայրիս , իմ գրեթէ մէջ կարդամ անոնց վրայով :

Խօսքիպառկող . Եւ կը կարծե՞ս թէ քու գրքիդ խօսքերը անտարակոյս ճշմարիտ են † :

* Տէ՛ս աս տեղ թէ աւետարանական ճշմարտութիւնները մարմնաւոր մարդուն վրայ ի՞նչ տարբեր զօրութիւններ ունին : Պինտզլուխը բոլորովին կը մերթէ զանոնք . Խօսքիպառկողը ուրախութեամբ մօտիկ կ'ընէ անոնց , ատեն մը քիչ մը հաւատք կ'ընծայէ անոնց , ու քիչ մը տեղ Քրիստիանոսին հետ կ'ընկերանայ :

† Թէ որ Սուրբ Վերքը իրաւ Եստուծոյ Խօսքն է , պէտք է որ ճշմարիտ ըլլայ ան . բայց ասիկայ ի՞նչպէս պիտի ստուգուի , խելացիները զօրաւոր փաստերով կը հաստատեն ան՝ որոնց բոլորովին անձանօթ են արթնցած հոգիներուն շատերը . (ինչու որ Աւետարանը բոլոր մեծի

Վրիստիանոս • Այս , անշուշտ • քանզի այս գիրքը չե-
նողը ամենևին չկրնար սուտ խօսիլ : Տէր • ան • 2 :

Խռաշխարհաւոր • Շատ աղէկ • Ի՞նչ են ան բաները :

Վրիստիանոս • Սէկ անվաստան թաղաւորութիւն մը
կայ ժառանգելու , և յաւիտեական կեանք մը մեղի տրուե-
լու՝ որ յաւիտեան ան թաղաւորութեանը մէջ բնակինք :
Խոսյ • խէ • 17 : Յով • Ժ • 28 , 29 :

Խռաշխարհաւոր • Շատ աղէկ • ուրիշ Ի՞նչ կայ :

Վրիստիանոս • Փառաց թագեր կան մեղի տրուելու , և
այնպիսի հանդերձներ որ մեզ երկնից արեգակին պէս պիտի
փայլեցընեն : ի՞նչ Տէր • Ժ • 8 : Յոյր • Իբ • 5 : Սարգ •
ԺԺ • 43 :

Խռաշխարհաւոր • Այս ըսածներդ պատուական բան են ,
և այլ ուրիշ ինչե՞ր կան * :

մասին տղէտներուն ու աղքատներուն կը քարոզուի •) և
սակայն անոնք ունին Սուրբ Գիրքերուն ճշմարտութեանը
ամենէն ստոյգ ու խիստ համոզիչ փաստերը : Խղճմտան-
քին վրայ ունեցած անոր իշխանութիւնն ու զօրութիւնը ,
անոնց վիճակին՝ վախերուն՝ կարօտութիւններուն՝ յոյսե-
րուն ու փափաքներուն յարմար գալը , իրենց սրտերէն
անցած բոլոր բաներուն անվրէպ նկարագրութիւնը որ կը
զտենն անոր մէջ , ու իրենց վերաբերեալ բոլոր բաներուն
վրայ անոր տուած լուսաւորութիւնը , անմերձելի ապա-
ցուցութեամբ կը համոզեն զանոնք թէ Մատուոյ ներշնչու-
թեամբը տրուած է :

* Երկինքը թաղաւորութեան մը կամ վերդիշեալ բա-
ներուն նմանցընելը կրնայ մէկ թեթեւ տաղաւորութիւն մը
ընել մարմնաւոր սրտին վրայ , որ կը զուարճանայ մտածե-
լով թագերուն վրայ՝ փառաւոր հանդերձներու՝ նուազա-
բաններու վրայ՝ և ամէն ցաւերէ ու տրտմութիւններէ ա-
զատ վիճակի մը վրայ : Բայց այսպիսի անձը երկնից
ճշմարիտ երջանկութեանը՝ այսինքն Վրիստոսի փառքը
տեսնելու՝ ու սրբութեամբ և սիրով անոր նմանելու դաղա-
փարը չունի : Սեղաւորը մինչև որ շնորհքով չնորոգուի՝

Վրէիսիանոս . Հոն մէջ լաց և ոչ տրամաւթիւն պիտի ըլլայ . քանզի ան տեղին Տէրը մեր աչքերէն բոլոր արցունքները պիտի սրբէ : Եւայ . իւ . 8 : Յայր . է . 16 , 17 : Իմ . 4 :

Խոսիսիսիս . Եւ ի՞նչ ընկերներ պիտի ունենանք հոն :

Վրէիսիանոս . Հոն սերովքէներուն և քրովքէներուն հետ պիտի բնակինք , Եւայ . Դ . 2 : Իմ (Թիս . Դ . 16 : Յայր . է . 11 , որոնք այնպիսի ստեղծուածներ են՝ որ քու աչքերդ պիտի խտաղին իրենց վրայ նայելու : Հոն նաև պիտի տեսնես հազարաւոր և բիւրաւոր անձինք որ մեզմէ առաջ ան տեղը դացին . ասոնցմէ մէկը փաստակար չէ , հապա բոլորն ալ ընկերասեր ու սուրբ են . ամէն մէկը Աստուծոյ դէմը կը պտըտի , և անոր առջևը կը կայնի , յաւիտեան անոր հաճելի ըլլալով : Մէկ խօսքով , հոն պիտի տեսնենք երէցներն իրենց ոսկեղէն պսակներով , Յայր . Դ . 4 , հոն պիտի տեսնենք սուրբ կոյսերն իրենց ոսկի քնարներով , Յայր . ԺԴ . 1-5 , հոն պիտի տեսնենք ան մարդիկը՝ որոնք ան տեղին Տէրովք վրայ ունեցած սէրերուն համար աշխարհիս ձեռքը կտոր կտոր ջարդուեցան , բոցերուն մէջ այրեցան , զազաններէն կերուեցան , ծովերուն մէջ խեղդուեցան . ամէնը աղէկ , և անմահութիւնն իրեն հանդերձ վրանին հազած են : Ի՞նչ . 2 , 3 . 5 :

Խոսիսիսիս . Ես բաներուն լսելն անդամ՝ բաւական է մէկուն սիրան զմայլեցընելու : Բայց ասոնք պիտի վախելու ի՞նչ արդեօք : Ի՞նչպէս մենք պիտի ժառանգենք անոնք :

Վրէիսիանոս . Տէրը , ան քաղաքին կառավարը , աս

երկնից մէջ երջանիկ չկրնար ըլլալ թէ և հնար ըլլար իրեն հոն ըլլալ . իր երկինքը երկրիս վրայ է :

գրքին մէջ պատմեց ան . Եսայ . ծէ . 1-3 : Յով . 4 . 37 : Ը . 37 : Յայտ . ին . 6 . 17 . որուն բովանդակութիւնն աս է՝ որ եթէ մենք ճշմարտապէս անոնք ուղեւու ըլլանք , ինք ձրի պիտի տայ մեզի :

Խօսքիպատկող . Ես ալ աղէկ՝ իմ բարի ընկերս , ուրախ եմ այս բաները լսելու . առաջ եկոր , քայլերնիս շուտով առնենք * :

Վրիստիանոս . Ես իմ կոնակիս բեռին պատճառաւ ուղածիս չափ շուտով չեմ կրնար երթալ :

Ես միջոցիս երազիս մէջ տեսայ՝ որ իրենց աս խօսքը լմնցուցածնուն պէս , դաշտին մէջերը տղմալից փոսի մը հասան . և զգուշութիւն չընելովն յանկարծ երկուրը մեկէն ան ցետին մէջն ինկան : Ըն փոսին անունն էր Վհատութիւն : Ուստի ատեն մը թապալտրիկեցան հոն , և վրանին բոլորովն տիղմով շաղախեցաւ . ու Վրիստիանոս

* Տես աս տեղ ժամանակաւոր հաւատացեալին մարմնաւոր ուրախութիւնն ու մարմնաւոր միտթարութիւնը . ամենին իր մեղքերուն բեռը զգացած չըլլալով՝ թեթեւութեամբ երկար ճամբորդութիւն ընելու կը յօժարի՝ բայց չկրնար գիտնալ , Վրիստոս Տէրն մեր պապիսները ապաւսած քարի կը նմանեցընէ : Ուրախութեամբ կ'ընդունին Բատուծոյ Խօսքը . բայց ան խօսքը իրենց սրտերուն մէջ արմատ չունի . ատեն մը կը հաւատան , բայց փորձութեան ատեն կը հեռանան : Վհ . Ը . 13 : Երազէս բնաւ Խօսքիպատկողը Վհատութեան փոսին մէջ : Ես փոքր կը նշանակէ ան մեղ նեղող՝ յուսարեկ ընող՝ վախերն ու սիրտ կոտորող երկբայութիւնները , որ կը ծագին Բատուծոյ Խօսքին հաւատք չընծայելէն՝ Սատանային թեւադրութիւններէն՝ ու մեր ապականեալ բնութեանը Բատուծոյ պատուական խօսամունքներուն ու յայտնեալ ճշմարտութիւններուն դէմ՝ յառաջ բերած աշխարհային փաստերէն : Բայց եւն մեր մեղքերը զգալուն ստուգութեանն՝ ու մեր հաւատքին անկեղծութեանը փորձերը :

իր կոնակի բեռին պատճառաւ սկսեց տիղմին մէջն ընկըմլն * :

Խօսքիստեղծող . ՄՀ , Վրիստիանոս դրացիս , հէր ես դուն հիմա :

Վրիստիանոս . Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր :

Ետք վրայ Խօսքիպատկողը նեղացաւ , ու բարկանալով իր ընկերին ըսաւ . Ե՞ս էր ան երջանկութիւնը որուն վրայով այսչափ ատեն ինծի կը խօսէիր : Թէ որ մեր առջի ճամբայ ելլելը այսպէս ձախորդ է , ի՞նչ բաներ յուսալու ենք մինչև մեր ճամբուն վերջը : Ո՞ւր էր որ կեանքս չկորսնցուցած մէյմը դուրս ելլէի . իմ տեղս դժն ժառանգէ ան պատուական երկիրը : Ես ըսելով՝ բոլոր զօրութիւնովը մէկ երկու անգամ ջանք ըրաւ , ու տիղմին մէջէն դուրս ելաւ՝ փոսին ան կողմէն որ իր տանը մօտ էր . այսպէս առաւ քալեց , ու Վրիստիանոս՝ ալ զինքը չտեսաւ † :

Ուստի Վրիստիանոս Ա հատուծեան փոսին մէջ թաղւ-

* Բայց Խօսքիպատկողը ի՞նչպէս կրնար այս փոսն իյնալ , որ Եստուծոյ վրայով՝ կամ անոր օրէնքին՝ կամ իր անձին՝ կամ մեղքի վրայով՝ այնպէս դադարարներ չունէր ինչպէս որ աս վիճակին մէջ իյնողը պիտի ունենայ : Ետք այսպէս կրնայ պատասխան տրուիլ՝ թէ մարդիկ երբոր բարեպաշտ անձանց հետ ընկերանան՝ ու անոնց խօսքը՝ խոստովանութիւնն ու դանդաւոր լինն , կամ Սուրբ Վրոց մէկ մասին ծանօթանան , գրեթէ միշտ իրենց անձին վրայ երկիւղալի ու տրտմագին բաներ կը դտնեն : Բայց պէտք է նկատենք՝ որ թէպէտ թեթեամիտ Խօսքիպատկողը Ա հատուծեան փոսն ինկաւ , բայց Վրիստիանոս իր բեռին պատճառաւ խորագոյն ընկըմեցաւ :

† Հերիք չէ Խօսքիպատկող ըլլալը . ինչու որ առջի պատահած փորձութիւնը իր եռանդը ցրտացուց՝ իր ուրախութիւնը դադարեցուց՝ իր հաւատքը խախտեց , ու ետ դարձուց զինքը Արքանան Վաղարը :

տըլիւր մինակ մնաց • բայց տակաւին կը ջանար ու կ'աշխատէր փոսին ան կողմն կըթալ՝ որ տունէն հեռու և ան 'Աեղ 'Իրանը մտա կ'իյնար * : Սակայն թէ և այսպէս կ'ընէր , բայց կռնակի բեռնն պատճառաւ չկրցաւ տիղմին մէջէն դուրս ելլել : Այս միջոցիս երազիս մէջ տեսայ որ մէկն եկաւ իրեն՝ Օդնական անունով † , ու հարցուց իրեն թէ՛ Լնչ կ'ընես հոգ :

Տէր իմ՝ ըսաւ Վրիստիանոս , Եւտարանիչ անունով մէկն ինծի հրամայեց որ աս ճամբան կըթամ , ու նաև ուղղեց զիս ան տեղի 'Աեղ 'Իուռը կըթալու , որպէս զի գալու բարկութենէն փախչելու կարող ըլլամ : Այս ալ՝ որ դէպ 'ի հոն կ'երթայի , այս տեղ ինկայ :

Օգնական • Բայց ինչո՞ւ համար ոտք դնելու աստիճանները չնկատեցիր ‡ :

Վրիստիանոս • Ալախ այնպէս կը հալածէր զիս , որ կարճ ճամբէն շտակ կըթալով մէջն ինկայ :

Չեղդ ինծի տուր , ըսաւ Օդնականը , ուստի ձեռքն անոր տուաւ , և ան զինքը դուրս քաշեց՝ ու հաստատուն կրկրի վրայ դրաւ , և հրաման ըրաւ որ իր ճամբան կըթայ : Սող՝ . Խ • 2 :

* Վրիստիանոս իր նեղութեանը մէջ տակաւին կը ջանայ իր տունէն հեռանալ : Տես Ճշմարտապէս մեղքերը ճանչցող մեղաւորին ու չճանչցող Խօսքիպառկող հաւատացեալին մէջ եղած տարբերութիւնը • մէկն իր երեսը Վրիստոսի կը դարձընէ յոյս և օգնութիւն գտնելու համար , միւսը Կործանման Վաղարք կը փախչի հանգստութիւն գտնելու համար :

† Վրիստոսի ամենակարող շնորհաց թէք՝ ողորմելի մեղաւորները ապականութենէ ազատելու կը հասնի :

‡ Ոտք դնելու աստիճանները՝ Մտուծոյ մեծ և պատուական խոտամուկներն են՝ որ Հիսուս Վրիստոսի միջնորդութիւնով՝ ողորմելի՝ կարօտեալ ու տառապեալ մեղաւորներուն տրուած են :

Ան ատենը ես Վրիտիանոսը տիղմէն հանողին քովը գացի ու ըսի . Տէր իմ , որովհետեւ Աործանման Վաղաքէն Վեղ Վուան երթալու ճամբան աս տեղէն կ'անցնի , ինչո՞ւ համար աս տեղը չշինուիր , որ խղճալի ճամբորդներն ապահովութեամբ երթան հոն : Եւ ան ինծի պատասխան տուաւ թէ , Աս տղմալից փոսն այնպիսի տեղ մըն է որ չիրնար շինուիլ : Ասիկայ ցած տեղ մըն է , ու մեղաւորին ինքզինքը դատապարտեալ ճանչնալէն յառաջ եկած փրփուրն ու աղտեղութիւնը միշտ հոս կը վազէ . և անոր համար կը կոչուի Ա հատութեան փոս : Վանգի թէ և մեղաւորը իր կորսուած վիճակն իմանալով արթննայ ալ , իր սրտին մէջ շատ վախեր և երկբայութիւններ՝ ու զարհուրելի մտածութիւններ կը ծնանին , որոնց ամէնը մէկ կ'ըլլան և այս տեղը կու գան կը լնան . և ահա աս տեղին այսպէս գէշ ըլլալուն պատճառն աս է : Թաղաւորը հաճութիւն չունի որ աս տեղը գէշ մնայ : Եւրոյ . լն . 3 , 4 : Իր գործակալները ևս՝ իր Տէրութեանը կառավարներուն կարգադրութիւնովը հազար վեց հարիւր տարիէն հետէ աս տեղիս վրայ աշխատեցան , որ ըլլայ թէ անիկայ շտիկն նորոգեն : Եւ իմ գիտցածիս նայելով՝ աս տեղս բոսն հազար , մանաւանդ թէ միլիոնաւոր սայլի բեռ առողջարար խրատներ կ'ըլլէ , որ Թաղաւորին սահմաններուն ամէն կողմերէն ամէն ատեն բերուեցան , (և անոնք որ այսպիսի գործքի վարպետ են՝ կ'ըսեն թէ , Շատ աղէկ նիւթեր են անոնք գետինը ամուրցընելու ու աղէկցընելու ,) որ ըլլայ թէ աս տեղս շինուի . բայց գեռ ասիկայ Ա հատութեան փոս է , և ինչ որ ընեն նոյնպէս պիտի մնայ * :

* Ասիկայ կը նշանակէ թէ մեղանշական մարդուն անկեալ բնութեանը մէջ ուրիշ բան չկայ՝ բայց երկիւղ ու յուսահատութիւն : Երբոր յոյսերնիս մէր անձերուն վրայ

Ճշմարիտ է՝ որ Օրենսդրին հրամանաւը մինչև անգամ տիրմին մէջտեղը քանի մը աղէկ և հաստատուն աստիճաններ կան ոտք դնելու . բայց այնպիսի ատեններն՝ որ աս տեղս իր աղտեղութիւնը աւելի կը փսխէ ինչպէս որ միշտ եղանակի փոփոխութիւններուն * կը պատահի , աս աստիճանները հազիւ թէ կը տեսնուին . կամ թէ որ տեսնուին ալ մարդիկ իրենց զլխուն դառնալովը քովանց կը կոխեն , ու բոլորովին տիրմին մէջ կ'իյնան , թէ և հոն աստիճաններ ալ կան . սակայն անգամ մը դռնէն ներս որ մտնեն՝ ալ գետինը աղէկ է † :

Ետը վրայ երազիս մէջ տեսայ որ հիմա Խօսքիպառնկողն իր տունը հասաւ : Ուստի իր դրացիներն եկան զինքը տեսնելու , որոնցմէ ոմանք զինքը խեղացի կը կոչէին ետ դառնալուն համար , և ոմանք յիմար կը կոչէին Վրիստիանոսին հետ : զինքը վտանգի մէջ ձգելուն համար : Ուրիշներն ալ իր վախկոտութեանը համար վրան կը խնդային՝ բսելով . Ետարակոյս՝ այսպիսի բանի մը սկսելէն ետեւ , ես չէի ուզէր այնչափ տկար երեւալ քանի մը դժուարութիւններու համար : Եյսպէս՝ Խօսքիպառնկողը ամէնալով անոնց մէջ նստաւ . բայց վերջը քիչ մը համարձակութիւն առաւ , ու ասկէ ետեւ ամէնը մէկէն իրենց

դրած բլանք , մեր բրած ամենէն աղէկ բանը Ս հաստութեան փոսին մէջ կը թողու մեզ :

* Եղանակի փոփոխութիւնը ան ատենները կը նշանակէ՝ երբոր մասնաւոր փորձութիւններ մեղանշական կիրքերը դրդուելով նոր բարեպաշտութեան դարձողին միտքը կը շփոթեն :

† Դուռը Յիսուս Վրիստոս մեր Տէրն է : Եմենեկն չենք կրնար գտնել աղէկ գետին՝ կամ ապահով ոտքի վրայ կայնիլ՝ կամ հանգիստ քալել , քանի որ հաւատքով Վրիստոսի ժառանգութեանը չենք մաներ , ու մեր հաւատքին հիմը Վրիստոսի վրայ չենք հաստատել՝ որ Հաւտեմնական Ս էմն ու Հաւտեմնական Վալաւէնն է :

զրոյցը դարձուցին , ու սկսեցին Վրխատիանոսին ետեւն նախատեւ զինքը : Եւ այսչափ հերիք ըսցա խօսքիսպառու կողին վրայով :

Հիմա Վրխատիանոս մինակ ինքնիրեն որ կ'երթար՝ հետեւն մէկը տեսաւ , որ դաշտին վրայէն կ'անցներ դէպ 'ի իրեն կու գար , և այնպէս պատահեցաւ՝ որ մէկը մէկ կողմն՝ ու միւսը միւս կողմն երթալու համար մի կզմեկու ճամբան կտրած տեղերնին իրարու հանդիպեցան : Ես պարոնին անուէն էր՝ Աշխարհիկ Իմաստուն . ինքը կը բնակէր Սարմեաւոր Ճարտարութիւն կոչուած քաղաքը , որ Վրխատիանոսին քաղաքին ճիշդ քովը կ'իյնար : Առաջի սո մարդը Վրխատիանոսին հանդիպելով՝ ու անոր վրայով թեթեւ տեղեկութիւն մը ունենալով , (քանզի Վրխատիանոսին Աործանման Վաղաքէն ճամբայ ելելուն համբաւը շատ տարածուեր էր՝ չէ թէ միայն իր բնակած քաղաքին մէջ , հապա նաև սկսեր էր ուրիշ տեղուանք ալ հասարակութեան բերնին խօսքն ըլլալ ,) ու նաև անոր դժուարին քալուածքը տեսնելով , և հառաչանքն ու ասոնց նման բաները նկատելովը ինչպէս մարդ ըլլալը քիչ մը հասկընալով այսպէս սկսեց Վրխատիանոսին հետ քիչ մը խօսակցութեան մտնել :

Աշխարհիկ Իմաստուն , Եւրեւ քեզ՝ մարդ , ուր կ'երթաս այսպէս բեռնաւորուած :

Վրխատիանոս . Իրաւ որ այնպէս բեռնաւորուած , որուն պէս չեմ՝ կարծեր թէ բնաւ բեռնաւորուած էի խեղճ ստեղծուածս : Իայց որովհետեւ կը հարցընես ինձի՝ թէ ո՞ր կ'երթամ , քեզի ըսեմ՝ տէր իմ , որ աս իմ առջև եղած՝ Աեղ Վուսը կ'երթամ . քանզի հոն՝ ինչպէս որ ինձի զրուցուեցաւ , այնպէս ճամբու մը պիտի դրուիմ , որ իմ ծանր բեռէս ազատիմ :

Աշխարհիկ Իմաստուն . Վուս կին ու գաւկըններ ունի՞ս :

Վրխատիանոս . Այո՛ ունիմ , բայց այս բեռին տակն

այնպէս կը հեծեմ՝ որ չեմ կրնար առաջուան պէս յօժաւ-
րութիւն ունենալ անոնց վրայ . ինծի չուենցածի պէս կու
դան անոնք : Ինչպէ՞ս . է . 29 :

Աշտարհիկ ! Իմաստուն . (Թէ որ ես քեզի խրատ տամ ,
ինծի մտիկ կ'ընե՞ս :

Վրիստիստ . (Թէ որ աղէկ խրատ ըլլայ՝ կ'ընեմ . ին-
չու որ ես ալ աղէկ խրատի կարօտութիւն ունիմ :

Աշտարհիկ ! Իմաստուն . Ուրեմն քեզ կը խրատեմ՝ որ
բոլոր ջանքովդ արտօրաս դուն քեզ քու բեռեղ ազատե-
լու . քանզի քու միտքդ բնաւ չկրնար հանգարտիլ մինչեւ
ան ատենը . ոչ ալ Աստուծոյ քեզի տուած բարիքներուն
օգուտը կրնաս վայելել , բայց միայն ան ատենը :

Վրիստիստ . Ես ալ այդ բանը կը փնտռեմ . այսինքն՝
աս ծանր բեռէն ազատ ըլլալ . բայց չեմ կրնար ինքնիրմէս
անիկայ ձգել , ոչ ալ մեր քաղաքին մէջ մէկը կայ որ իմ
ուսերէս կրնայ վար առնել անիկայ . ուստի՝ ինչպէս որ
քեզի ըսի , աս ճամբան կ'երթամ՝ որ իմ բեռէս ազա-
տիմ * :

Աշտարհիկ ! Իմաստուն . Ո՞վ քեզի ըսաւ որ քու բեռեղ
ազատելու համար աս ճամբան երթաս :

Վրիստիստ . Սէկ մարդ մը՝ որ շատ մեծ և պատուաւոր
մէկն երեւոյ ինծի : Սխալս կու գայ որ իր անունն Մը-
տարանիչ էր :

Աշտարհիկ ! Իմաստուն . Ենթեւեւ ըլլայ ան մարդը իր
տուած խրատին համար : Աշտարհիս մէջ ասկէ աւելի
վտանգաւոր և դժուարին ճամբայ մը չկայ որ քեզ մէջը
դրաւ . և շատ բաներու պիտի պատահիս , [Թէ որ անոր
խրատովն երթաս : Դուն հիմակուրեւէ բանի մը պատա-

* Եւզ Վրանը նշմարանքը՝ կամ Վրիստոսի ձեռքը
մեղաց բեռէն ազատելու աղօտ տեսութիւնը մեղաւորին
մերժել կու տայ բոլոր ուրիշ ճամբաները , ու դէպ 'ի
Վրիստոս ժխտելու յառաջ կը բռնէ զանիկայ :

հեր ևս , ինչպէս որ կ'իմանամ . քանզի կը նայիմ որ Ս հատուածեան փոսին ցեխը վրադ է . բայց այդ ցեխն աս ճամբան դացողներուն պատահելու թշուառութիւններուն միայն սկիզբն է : Իս մտիկ ըրէ , ևս քեզմէ ծեր եմ . դուն քու գացած ճամբուդ մէջ պիտի պատահիս նեղուածութեան՝ տառապանքի՝ անօթութեան վտանգի՝ մերկութեան՝ սուրի՝ առիւծներու՝ միշտայնեքու՝ խաւարի , և մէկ խօսքով՝ մահուան , և ալ ինչերո՞ւ : Աս բաները անտարակոյս ճշմարիտ են՝ և շատ վիպարութիւններով հաստատուած : Եւ մէկ մարդ մը ինչո՞ւ համար անգղուշութեամբ ինքզինքը պիտի կորսնցընէ օտար մէկուն խօսքը բռնելով :

Վերադառնա . Ինչ կ'ըսես դուն՝ պարոն , իմ կռնակիս բեռը այդ քու ըսած բաներուդ բոլորէն ալ աւելի զարհուրելի է ինծի : Սանաւանդ ինծի կը թուի որ հոգս չէ թէ ինչ բաներու կը պատահիմ ճամբուն մէջ , թէ որ անոնց պատահելովս իմ բեռէս ալ աղտոտիմ* :

Անտարձիկ Վառարան . Բայց այդ բեռը ո՞ւրսկէ քու վրադ առիր :

Վերադառնա . Աս իմ ձեռքիս գիրքը կարդալովս :

Անտարձիկ Վառարան . Իս ալ այնպէս կարծեցի՝ և քեզի ալ ուրիշ տկար մարդոց եղածին պէս եղաւ , որոնք իրենցմէ վեր եղած բաներու ձեռք գարնելով յանկարծակի շփոթութեան մէջ կ'իյնան քեզի պէս : Այսպէս շփոթութիւնները չէ թէ միայն տղայամիտ կ'ընեն մարդը՝ ինչպէս որ քուկդ կը տեսնեմ՝ թէ քեզ ըրաւ , հասցա նաեւ անկարելի բաներու ձեռք զարնել կու տան անոնց՝ այնպէս բաներ ստանալու որ իրենք ալ չեն գիտեր :

* Այսպէս է նոր բարեպաշտութեան դարձող Վերադառնէին սրտին տրամադրութիւնը :

† Անտարձիկ Վառարանը շախտութեան որ մարդիկ Սուրբ Գիրքը կարդալու ժրջան ըլլան :

Վրիժառիման . Եւ իմ ստանալու բանս գիտեմ , որ է իմ ծանր բեռէս ազատութիւն :

Անարհիլ Իմաստուն . Բայց ինչու համար աս ճամբովն ազատութիւն պիտի վնասուես , տեսնելով՝ որ պրշափ վտանգներ կան անոր մէջ . մանաւանդ որ ես (միայն թէ որ համբերութիւն ունիս իս մտիկ ընելու ,) կրնամ քեզի առաջնորդել քու բաղձացածդ ստանալու , առանց ան վտանգներուն՝ որոնց որ դուն պիտի պատահիս աս ճամբուն մէջ : Մանաւանդ որ դարմանն ալ պատրաստ է : Ահա աս ալ ըսեմ , որ ան վտանգներուն տեղը՝ ապահովութեան , բարեկամութեան , և բերկրութեան ալ պիտի պատահիս :

Վրիժառիման . Ահալաւմ , պնդոն , ատ զաղանիքն ինծի մեկնե՛ :

Անարհիլ Իմաստուն . Եւստ աղէկ . աս մօտն եղած գեղը՝ (գեղին անունը Բարեգործութիւն է ,) աղնուական մը կը բնակի՝ որուն անունը Օրինական է . ան շատ ճարտար և աղէկ անունի տէր մարդ է , որ քուկինիդ պէս բեռները մարդոց կոնակէն թեթեւցընելու վարպետ է . ու իմ գիտցած իմ ինքն աս ճամբովն շատ բարիք ըրած է . ու նաեւ գիտէ բժշկել անոնք որ իրենց բեռներուն պատճառաւ մտքերնուն քիչ մը խելագարութիւն եկած է * :

* Անարհիլ Իմաստունը աւելի կ'ընտրէ Բարեգործութիւնը՝ քան զՎրիժառոս , որ է ան Աեղ Վուր : Ասիկայ ճիշդ մարմինին տրամաբանութիւնն է : Սարմաւոր միտքը միշտ կը հակառակի հոգեւոր ճշմարտութեան : Աստուծոյ օրէնքին բուն մեր հնազանդութիւն ընելովն արդարանալու կարծիքը միշտ հակառակ ներգործութիւն մը կ'ընէ մեր ներքը , Վրիժառոսի ըրած հնազանդութիւնովն արդարանալու ճամբուն : Անձնական արդարութիւնը մարմինին ցանկութիւններուն տեղի տալու չափ հակառակ է Վրիժառոսի հաւատքին : Առաջինը՝ ամբարտաւանութեան

Ենոր կրնաս դուն երթալ ինչպէս որ ըսի, և խելոյն օգնութիւն գտնել: Իր տունն ասիւ է լման մղն մը հեռու է. թէ որ ինք տունը չըլլայ, պատուական նպատակի մը ունի որ իր որդին է՝ Վաղարշապտութիւն անունով՝ որ զրեթէ կրնայ ծերունի ազնուականին ըրածն ընել: Վեզի ըսեմ հոն կրնաս դուն բռնէ՞ր ազատութիւն գտնել. ու թէ որ չես ուզեր քու առաջուան բնակարանդ դառնալ, (ինչպէս որ իրաւ ես ալ չեմ ուզեր որ դառնաս) կրնաս քու կինդ ու զաւրներդ աս զեղը բերել տալ՝ ուր որ հիմա պարապ կեցած են տուները, և որոնց մէկը կրնաս չափաւոր դնով մը վարձքով բռնել: Ուտելիքն ալ աժան ու աղէկ է հոն. և քու կեանքդ աւելի երջանիկ ընող բանն ան է՝ որ դուն ան աւել բարի դրացիներու հետ հաւատարմութեամբ և աղէկ կերպով պիտի ապրիս:

Ես խօսքերուն վրայ Վրիստիանոսը քիչ մը տարակուսութեան մէջ ինկաւ, բայց խելոյն իր մտքովն որոշեց որ, եթէ աս պարոնին ըսածը ճշմարիտ է՝ խելացութիւնն անոր խրատը բռնելն է. և ասանկով իր խօսքն այսպէս յառաջ տարաւ:

Վրիստիանոս. Տէ՛ր իմ, աս բարի մարդուն տունն երթալու ճամբան ո՞րն է:

Աշտարակի խոստումն. Այլ տեսնե՞ս աս մօտն եղած բարձր լեռը:

Վրիստիանոս. Այո՛, շատ աղէկ է:

Աշտարակի խոստումն. Եւ լեռանը քովէն երթալու ես, և առջի տունն որ կը համնիս, անորն է:

Այսպէս Վրիստիանոս իր ճամբէն դարձաւ պարոն Օրինականին տունը օգնութիւն առնելու համար երթալու *.

Ապիտակ դէն է, երկրորդը՝ ապստամբութեան ու անհնազանդութեան սև դէն է: Տե՛ս մարմինին տրամաբանութիւններուն ականջ կախելու ահաւոր հետեանքները:

* Եթիկաց թշուառ խոտորում մը եղաւ իրեն. քնուր որ

բայց ահա երբոր աղէկ մը մօտեցաւ ան լեռանը , անանկ բարձր երեցաւ անիկայ , ու նաեւ ճամբուն մէկ կողմէն այնպէս դուրս ցնուած էր ճամբուն վրայովը , որ Վրիստիանոս վախցաւ առաջ երթալու՝ որ չըլլայ թէ լեռն իր գլխուն վրայ ի յնայ , ուստի ան տեղը լռիկ կայնեցաւ՝ և չէր գիտեր թէ ի՞նչ ընէ : Ասեւ հիմա իր բեռն աւելի ծանր կու գար իրեն քան թէ ճամբուն մէջ եղած ատենը : Ասկէ 'ի դատ կրակի բոցեր ալ կ'ելլէին լեռնէն , Աբիգ ժթ . 16 . 18 , որ Վրիստիանոսը վախցուցին թէ պիտի այրի . ուստի վախէն արիւն քրտինք մտաւ և կը դողար : Աբի . ժթ . 21 : Հիմա սկսեց զղջալ որ Աշտարհիկ Լամատունին խրատը բռնեց , և ասոր վրայ տեսաւ որ Աւետարանին ղէպ 'ի իրեն կու գար , ու անիկայ ալ տեսնելուն ամենալին կարմրեցաւ : Այսպէս Աւետարանիչը քիչ քիչ մօտեցաւ , և իրեն հասնելով խոժոռած ու զարհուրելի դէմքով մը անոր վրայ նայեցաւ * , ու այսպէս սկսեց խօսիլ Վրիստիանոսին հետ :

Աւետարանիչ . Ի՞նչ կ'ընես հոս , ի՞նչ Վրիստիանոս , ըսաւ : Վրիստիանոս չէր գիտեր թէ աս խօսքին ի՞նչ պատասխան տայ . ուստի պապանձած կեցաւ անոր առջեւ : Ետքը Աւետարանիչը նորէն հարցուց թէ , Վաւն չե՞ս ան մարդը , որ Աործանման Վաղարքին պարսպին դուրսը քեզ գտայ՝ որ կու լայիր :

Իր փրկութեանը համար Վրիստոսի կատարած գործքէն իր բարի գործքերուն ու հնազանդութեանը դարձաւ , ինչպէս որ երբեմն Վաղատացիք ըրին : Բայց դուն նկատէ թէ ինչ է հետեանքը . Վրիստիանոս կը վախնայ թէ Սինայ Լեռը՝ այսինքն օրէնքին բոլոր զարհուրելի անէծքները իր գլխուն վրայ պիտի իյնան : Աբիգ ժթ . 18 :

* Աւետարանիչը Սինա Լեռանը տակը կը գտնէ Վրիստիանոսը , ու խոժոռ դէմքով կը նայի անոր : Տեսա՞ր Աւետարանին չհնազանդելուն վախճանը :

Վրիստիանոս . Այո՛ , սիրելի՛ տէր իմ , ես եմ ան մարդը :

Աւագարանիկ . Ես քեզ ան Նեղ Վուռն երթալու ճամբուն մէջ չգրի՞ :

Այո՛ , սիրելի՛ տէր , ըսաւ Վրիստիանոս :

Աւագարանիկ . Ուրեմն ինչո՞ւ համար այսչափ շուտով մէկդի դարձար . քանզի դուն հիմա ան ճամբէն խոտորեր ես :

Վրիստիանոս . Ահա տութեան Փոսն անցածիս պէս ագնուականի մը պատահեցայ , որ իմ խելքս պառկեցուց թէ սա առջևս եղած գեղին մէջ մարդ մը կրնամ գտնել՝ որ կրնայ իմ բռնս մէկդի առնել :

Աւագարանիկ . Ի՞նչպէս մարդ էր ան :

Վրիստիանոս . Ագնուականի մը պէս կ'երևար՝ * ու շատ բաներ խօսեցաւ ինծի , և մերջապէս զիս համոզեց . ուստի հոս եկայ . բայց երբ սա ըսք տեսայ , ու անոր ինչպէս ճամբուն վրայովը դուրս ցցուիլը նկատեցի , խելոյն կանկ առի , որ չըլլայ թէ գլխուս վրայ ինչայ :

Աւագարանիկ . Ետ ագնուականն ի՞նչ խօսեցաւ քեզի :

Վրիստիանոս . Առաջ հարցուց թէ ո՞ր կ'երթաս . ես ալ իրեն ըսի :

Աւագարանիկ . Յետոյ ի՞նչ ըսաւ :

* Պէտք է զգուշանալ , որ մարդիկ իրենց կերպարանքովը չգատենք : Արնայ ըլլալ որ հեղ գառնուկներու պէս երևան անոնք՝ բայց իրենց լեզուին տակը խփերու թոյն ըլլայ , որով շատ հոգիներ ապականեն միատակար մոլորութիւններով ու չար հերետիկոսութիւններով . և ասանկով՝ Վրիստիանոսն ու միայն անոր միջնորդութեամբը եղած կատարեալ արդարութեան ու յաւիտենական կենաց յոյսէն դարձնեն , իրենց փրկութեանը համար բոլորովին կամ ըստ մասին բուն իսկ իրենց գործքերուն նայելու և ապաւինելու :

Վրիստիանոս . Հարցուց թէ ընտանիք ունի՞ս . ևս ալ
զրուցեցի իրեն : Բայց իմ կոնակիս բեռն տակն այնպէս
կը հեծեմ՝ ըսի , որ չեմ կրնար առաջուան պէս յօժարու-
թիւն ունենալ անոնց վրայ :

Աւետարանիչ . Ասկէ ետե ի՞նչ խօսեցաւ :

Վրիստիանոս . Խնժի հրամայեց որ բոլոր ջանքովս աշխա-
տիմ իմ բեռէս ազատելու . ևս ալ ըսի թէ իմ փնտռածս
ալ ազատութիւն գտնել է : Ու նաեւ ըսի թէ աս պատ-
ճառաւն ան Վեղ Ղուռը կ'երթամ , որ հոն սորվիմ թէ
ինչպէս կրնամ ազատութեան տեղը հասնիլ : Ուստի
ըսաւ ինձի՝ թէ ինք անկէ լաւ և կարճ ճամբայ մը պիտի
ցուցնէ ինձի , որուն մէջ այնչափ դժուարութիւններ
չկան ինչպէս ան ճամբուն մէջ ուր որ՝ տէ՛ր իմ , դուն զիս
դրիր : Իւր ըսաւ թէ աս ճամբան զիս մէկ ազնուականի
մը տունը պիտի հասցընէ , որ շատ փարպետ է աս բեռնե-
րը մէկդի առնելու . այսպէս ևս ալ իրեն հաւատացի՝ և
ան ճամբէն աս ճամբան դարձայ , որ ըլլայ թէ ժամ մը
առաջ իմ բեռէս ազատիմ : Բայց երբոր հոս եկայ՝ և
եղած բաները տեսայ , (ինչպէս որ ըսի) վտանգէն վախնա-
լուս կանկ առի , և հիմա չեմ գիտեր թէ ի՞նչ ընեմ :

Են առնելը Աւետարանիչն ըսաւ . Հանդարտ կեցիր
քիչ մը՝ որ Ստուծոյ խօսքերը քեզի ցուցընեմ : Ուստի
Վրիստիանոս դողալով կայնեցաւ . յետոյ Աւետարանիչն
ըսաւ . “Օգուշացէ՛ք՝ չըլլայ որ մերժէ՛ք զանիկայ որ ձեզի
կը խօսի . վասն զի թէ որ անոնք երկրի վրայ Ստուծոյ
պատգամները խօսողը մերժելով չազատեցան , որչափ
աւելի մենք՝ թէ որ երկինքէն խօսողէն երես դարձընենք” :
Եբր . ԺԷ . 25 : Նաեւ ըսաւ . “Արդարը հաւատքէն
պիտի ազրի * ու թէ որ մէկը ևս քաշուի , իմ հոգիս
անոր չհաճիր” : Եբր . Ժ . 38 : Իւր աս խօսքերն աս
կերպով անոր վրայ դարձուց Աւետարանիչը . դուն ան
մարդն ևս որ թշուառութեան մէջ իյնալու կը վաղէս :

Դուք սկսեցիր Մանարարձրեալին խորհուրդը մերժել ,
և քու ոտքդ խաղաղութեան ճամբէն ետ քաշել . մինչև
որ մաղ մնաց պիտի կործանէիր * :

Այն Վրիստիանոս մեռելի պէս անոր ոտքն ինկաւ
կանչելով . Այց ինձ , քանզի կորսուեցայ : Ես որ տե-
սաւ Մանարանիչը՝ անոր աջ ձեռքէն բռնեց և ըսաւ .
« Մեն մեղք ու հայհոյութիւն պիտի ներուի մարդոց » :
Սաաթ . ԺԲ . 31 : « Սի՛ քլար անհաւատ , հապա հա-
ւատացեալ » : Յովհ . Ի . 27 : Են ատենը Վրիստիա-
նոս նորէն քիչ մը դորացաւ , և առաջուան պէս դողալով
Մանարանիչին առջևը կայնեցաւ † :

Ետքը Մանարանիչն իր խօսքը յառաջ տարաւ՝ ըսե-
լով . Օգոյշ կեցիր որ քեզի ըսելու բաներս աղէկ միտք
առնես : Այն պիտի ցուցնեմ քեզի թէ ո՞վ էր ան՝ որ
քեզ խարեց , և ո՞վ էր ան՝ որուն որ քեզ խրկեց : Են
քեզի պատահող մարդը Աշխարհիկ Խմատուն կ'ըսուի , և
անիկայ իրաւամբ այսպէս կոչուած է . քիչ մը՝ միայն աս
աշխարհիս վարդապետութեանը համն ունենալուն համար ,
նո՞ւ Յովհ . Գ . 5 , որ նոյն պատճառաւ ալ Բարեդործու-

* Տե՛ս թէ ո՞րչափ վտանգաւոր է արդարանալու՝ և յա-
ւատենական կենաց համար Վրիստոսի հաւատալէն , քիչ
մը անդամ՝ մեր գործքերուն ապաւինելը : Օգոյշ կե-
ցիր օրէնքին վարժապետներէն , ու բուն խի՛ քու օրինա-
կան ոգիէդ :

† Ահապէ՛ մեղաւորներուն վրայ եղած աւետարանական
շնորհաց փառքը , տե՛ս Վրիստոսի սքանչելի սերը մեղա-
ւորներուն համար մեռնելով : Միտքդ բեր թէ Վրիս-
տոս ի՛նչ գնով ստացաւ քու մեղքերուդ թողութիւնը , իր
ամենապատուական արիւնովը , ու ոչ թէ մէկ շնչին բա-
նով մը : Առաւտան անոր սքանչելի սիրոյն . ուրախացի՛ր
անոր փառաւորեալ փրկադործութեանը վրայ : Ետ
սիրոյն մէջ և անոր առջին ապրէ՛ քու մեղքերդ առելով՝ ու
խոնարհ մտքով : »

Թեան գեղը միշտ եկեղեցի կ'երթայ, և քիչ մ'ալ՝ որ ան վարդապետութիւնն ամենէն աղէկ կը սիրէ, քանզի անիկայ զինքը խաչէն կ'ազատէ : Վաղ . 5 . 12 : Եւ քանզի ինք աս մարմնաւոր բնաւորութեան տէրն է, անոր համար կ'ուզէ որ իմ ճամբաներս խանդարէ, թէ և անոնք ուղիղ են : Հիմա աս մարդուն տուած խրատին մէջ իրեք բան կայ, որոնք պէտք է որ բոլորովին ատես :

Առաջին՝ Ղ'ամբէն քեզ դուրս հանելը :

Երկրորդ՝ Խաչը քեզի ձանձրալի ցուցնելու աշխատիլը :

Երրորդ՝ Վու ոտքերդ մահուան ճամբուն մէջ դնելը* :

Նախ . Ղ'ամբէն քեզ դուրս հանելը, և մանաւանդ բու անոր հաճութիւն տալը պէտք է որ ատես : Վանդի ասիկայ՝ Աշխարհիկ Իմաստուն մարդու մը խրատին համար Աստուծոյ տուած խրատը մերժել է : Տէրը կ'ըսէ թէ, « Զանք բռէք որ 'Եկղ 'Խոնէն մանէք' », Վ . 1 . Ժ . 24, որ իմ քեզ խրկած դուռն է ան : « Ինչու որ նեղ է ան դուռը որ դէպ 'ի կեանք կը տանի, և քիչնոր են անոնք՝ որ զանիկայ կը դանեն » : Սաղմ . է . 13, 14 :

* Հողին մինչև որ մեղքին չարութիւնը չճանչնայ, ու օրինականին վարդապետութիւնը կամ արդարանալու համար բոլորովին կամ՝ ըստ մասին բարեգործութիւններուն յուսալն ու ապաւինիլը չմերժէ, աւտարանական մխիթարութիւնը չկրնար վայելել : Չզոյշ կեցիր օրինականին հետ բանի խառնուելու, որ չըլլայ թէ առաջ շնորհքով արդարանալ որ սկսեցիր՝ յետոյ գործքով արդարանալու նայիս . ինչու որ ասիկայ շնորհքն ու գործքը մէկտեղ խառնել է, մեր անարդ անձերը բարձրացնելու՝ ու պատուական Վրիստոսն ու անոր փառաւոր արդարութիւնը անպատիւ ընելու : Ես դարձի սխալմունքը մեծապէս տարածուած է հիմակու ատենս :

Եւ անօրէն մարդը քեզ փորրիկ 'եղ Գոնէն ու անոր
երթալու ճամբէն դարձուց , ու դրեթէ կործանման հաս-
ցուց քեզ . ուրեմն անոր քեզ ճամբէն դարձրնելը ատէ , և
քու անձէդ ևս զգուէ՛ որ անոր մտիկ ըրիր :

Երբորդ . Խաչը քեզի ձանձրալի ցուցնելու համար իր
աշխատիլը պէտք է որ ատես . քանզի դուն անիկայ Եզիպ-
տոսի դանձերէն աւելի յարդելու ես : Եբր . Ժա . 25 ,
26 : Սանաւանդ որ փառաց Թադաւորը քեզի զուցեց՝
թէ ո՛վ որ իր կեանքն ազատել կ'ուզէ պիտի կորսնցնէ
անիկայ : Եւ ան որ անոր ետեւէն կ'երթայ՝ ու իր հայրը ,
մայրը , կինը , զաւկրները , եղբայրները , քոյրերն ու իր
կեանքն ալ չատեր , չիրնար անոր աշակերտը ըլլալ : Սաբ .
ի . 8 . 38 : Յով . Ժբ . 25 : Սաբ . Ժ . 39 : Դա .
Ժ . 26 : Ուստի քեզի ըսեմ՝ որ եթէ մէկը աշխատի
քեզ համոզելու թէ ան յաւիտենական կենաց հասցնող
բանը մահուան պատճառ պիտի ըլլայ քեզի , ան վարդա-
պետութիւնն ատելու ես :

Երբորդ . Քու ոտքերդ մահուան ճամբուն մէջ զնէն
ատելու ես : Եւ աս բանիս պատճառաւ մոմտալու ես
թէ քեզ որո՛ւ խրկեց , և ան մարդը որչափ անկարող է
քեզ քու բռնէդ ազատելու :

Եւ մարդը՝ որուն որ խրկուեցար ազատութիւն գտնելու
համար , Օրինական կը կոչուի , և ազախինին որդին է ,
որ հիմա իր զաւկրներովը ծառայութեան մէջ է , Գառ .
ի . 21-31 , ու խորհրդարար աս Սինայ լեռն է՝ որմէ վախ-
ցար թէ գլխուդ վրայ պիտի իյնայ : Երդ՝ թէ որ ինքն
իր զաւկրներովը ծառայութեան մէջ է , ի՞նչպէս կրնաս
յուսալ որ անոնցմէ ազատութիւն գտնես : Ուստի աս
Օրինականը կարողութիւն չունի քեզ քու բռնէդ ազա-
տելու : Սինչեւ հիմա անոր ձեռքովը բնաւ մէկը չկրցաւ
իր բռնէն ազատիլ , ոչ ալ բնաւ հնար է որ այսպէս բան
մը ըլլայ . դուք օրէնքին դորձքերովը չէք կրնար արդարաւ :

նալ քանզի օրէնքին գործքերովը մէկ մարմին մը իր բեռէն չկրնար ազատիլ : Ուստի սարոն Աշխարհիկ Խմաստունն օտարական մէկն է , և սարոն Օրինականը խաբերաց մըն է : Աւ անոր որդին Վաղարշապարութիւնը՝ թէպէտ և ծիծաղեալն է՝ երեւոյ , բայց ուրիշ բան չէ՝ Հապա կեղծաւոր մը , ու չկրնար քեզի օղնել : Հաւատան ինծի՝ որ աս ցնորեալ մարդոյմէն լաւ՝ բոլոր բարբառնմունքիդ մէջ ուրիշ բան չեայ՝ Հապա իմ դրած ճամբէս քեզ դարձնեալով քու վերկութենէդ քեզ դատարկ հանել է իրենց դիտաւորութիւնը : Եսկէ ետեւ Աւտարանիչը բարձր ձայնով մը ազադակեց դէպ 'ի երկինքը , որ իր ըսածներուն հաստատութեանը համար նշան մը ցուցուի . և ասոր վրայ՝ այնպէս խօսքեր ու կրակ ելան ան լեռնէն՝ որուն տակն որ ողորմելի Վրխատիանոսը կայներ էր , որ անոր մարմինն մազերը կայնեցուցին : Ան խօսքերն այսպէս զրուցուեցան . “ Եսոնք՝ որ օրէնքին գործքերէն են՝ անէծքի տակ են . ինչու որ գրուած է՝ թէ Միծեալ ըլլայ ամէն մարդ՝ որ օրէնքին դիրքը ամէն զրուածներուն մէջ չկենար որ զանոնք կատարէ” * : Վաղ . Գ . 10 :

Հիմա Վրխատիանոս ուրիշ բանի յոյս չունէր՝ բայց մահուան միայն , ու սկսեց ողբալի ձայնով մը լալ . և Աշխարհիկ Խմաստունին իր դէմն ելած ժամը կ'անիծէր , ու Հազար անգամ յիմար կը կոչէր ինքզինքը որ անոր խրատին ախանջ դրաւ : ‘Ես և մեծապէս կ'ամօշնար , մտա-

* Օրինականութիւնն անառակութեան պէս մեծ թշնամի մըն է Վրխատոսի խաչին , ինչու որ արդէլք կ'ըլլայ հոգւոյն՝ որ թողութիւն գտնելու համար Վրխատոսի արիւնին՝ ու արդարանալու համար՝ Վրխատոսի արդարութեանը դիմէ ու հաւատայ և բոլորովին ապաւինի . անանկ որ՝ հոգին գերութեան միջակի մէջ կը պահէ , ու միտքը ամբարտաւանութիւնով կը փքացնէ . բայց անառակութիւնը խաչէն վրայ նախատինք կը բերէ :

Տեղով որ ան պարոնին խօսքերը՝ որ միայն մարմինէ յառաջ եկած էին , այնչափ ուժգին ներդործած ըլլան իրեն՝ որ պատճառեն շիտակ ճամբան ձգել : Ես բաներէն ետե նորէն սկսեց Աւետարանիչին հետք խօսակցիլ սա հետեւեալ կերպովը :

Վրէպիանոս . Տէր իմ , ի՞նչ կը կարծես , արդեօր յոյս կ'այ . կրնամ՝ հիմա ետ դառնալ ու ան 'Աեղ 'Գուռն ելլել : Արդեօր սա իմ՝ ըրածիս համար երեսէ պիտի չձգուի՞մ , ու ամենթով պիտի ետ չխրկուի՞մ անկէ : Արդեօր որ սա մարդուն խրատին մօտիկ ըրի . բայց արդեօր իմ՝ մեղքիս թողութիւն կ'ըլլայ :

Պատասխան տուալ Աւետարանիչն ըսելով իրեն . Վու մեղքդ շատ մեծ է , ինչու որ դուն անով երկու չարիք դործեցիր : 'Գուռն աղէկ ճամբան ձգեցիր , որ արդիւնեալ ճամբաներուն մէջ քալես : Սակայն և այնպէս ան դուռը կեցող մարդը կ'ընդունի քեզ , քանզի ինքը մարդոց բարիք կը կամի . միայն թէ զոյշ կեցիր՝ որ նորէն ալ չխտորիս , որ չըլլայ թէ "Ճամբուն մէջ կորսուիս , երբոր անոր բարկութիւնը քիչ մը բորբոքի" : Սաղ . Թ . 12 : Են ատենը Վրիտիանոս պատրաստուեցաւ ետ դառնալու , ու Աւետարանիչը զինքը պաղնելէն ետե՝ երեսն 'ի վեր ժպտեցաւ , և բարի յաջողութիւն մաղթեց : Այսպէս Վրիտիանոս սկսեց արտորնօք առաջ երթալ . ոչ ինք ճամբուն վրայ մէկուն բան մը խօսեցաւ , ոչ ալ թէ որ մէկը բան մը հարցընէր իրեն՝ պատասխան կ'ուզէր տալ : Եռաջ կ'երթար իրեն այնպէս մէկ մարդ մը որ ոտք կոխելու արդիւնած գետնի վրայ կը քալէ միշտ , և մէկ կերպով մը ազատ ապահով չէր կարծեր զինքը՝ մինչև որ նորէն եկաւ ան ճամբան հասաւ որն որ Աշխարհիկ Իմաստունին խրատին հետեւելով ձգեր էր : Ետանկով՝ ատենէ մը ետե ան 'Աեղ 'Գրանը քոյն ելաւ : 'Գրանը վրայ դրուած էր՝ "Վուռը զարկէ՛ք , և պիտի բացուի ձեզի" : Սաղ . Է . 7 :

Այսին որոյ Վրիստիանոս մէկ երկու անգամէն աւելի
դուռը զարկաւ՝ * ըսելով .

Երգեօք կը բանայ դուռն ու կ'ընդունէ՞
Նրբեմն ապստամբ ու միշտ անարժանս
Որ հոն անդադար իր մեծ սէրն զովէ
Ու իր սուրբ անունն օրջնէ իմ բերանս :

Այնքապէս մեծարու մարդ մը դուռն եկաւ՝ որուն անու-
նը Վարեկամութիւն էր , ու հարցուց թէ ո՞վ է ան , և
նշարկէ եկած է , և ի՞նչ կ'ուզէ :

Վրիստիանոս . Ահա ողորմելի բնոնաւորուած մեղաւոր
մը . որ Աործանման Վաղարէն եկայ , բայց Աթոն լեռը
կ'երթամ՝ որ դալու բարկութենէն ազատ մնամ : Ուստի՝
Տէ՛ր իմ , որովհետեւ տեղեկացած եմ՝ թէ հոն երթալու
ճամբան աս դռնէն է , կ'ուզեմ՝ խմանալ թէ կը կամի՞ս
զիս ներս առնել :

Ինչոր սրտովս կը կամիմ՝ † , սրտասխան տուաւ ծերու-
նին , և ան խօսքովը դուռը բացաւ : Նրբոր Վրիստիա-
նոս ներս մտնելու վրայ էր , մարդն արտօրնօք քաշեց անի-

* Անկ երկու անգամ՝ դուռը զարնելը կրնանակէ հա-
ւատքով յաճախ աղօթել ու աղաչել Մատուծոյ՝ որ Յի-
սուս Վրիստոսի արիւնին միջնորդութիւնովն ողորմի ու
թողութիւն շնորհէ մեղքերուն :

† Սիրտը կտրած մեղաւորներուն կը բացուի դուռը :
Տէ՛ս աս տեղ Յիսուսի սէրը՝ թէ իրեն գիմող ամէն խեղճ
մեղաւորները ինչպէս յօժարութեամբ ու սրտանց կ'ընդու-
նի : Հոգ չէ անոնց սրչափ անարդ ըլլալը , ոչ ալ անոնց
ինչ մեղքեր գործած ըլլալը . յօժարութեամբ կը սիրէ՝ ու
բարեզթութեամբ կ'ընդունի զանոնք , ինչու որ բարեհա-
ճութենէն ուրիշ բան չունի անոնց վրայ : Անոր համար
երկնից զօրքերն իր ծննդեանը կ'երգէին՝ « Արդիկնե-
րուն հաճութիւն » : Ղու.՝ Խ . 14 :

կայ * : Վրիսախանոս հարցուց թէ , ի՞նչ կը նշանակէ
ատըրածդ : Պատասխան տուաւ իրեն միւսը . Աս դռնէն
քիչ մը հեռուն մէկ ամուր պարիսպ մը շինուած է , որուն
տէրը Ֆէկզդըրուդն է . անկէ թէ՛ ինք և թէ՛ իր ընկերները
աս դռնն ելլողներուն վրայ նետեր կը նետեն , որ ըլլայ թէ
ներս չմտած մեռցընեն զանոնք : Ան ատենը Վրիսախա-
նոս ըսաւ . Ս'ուրախանամ և կը դողամ ես . այսպէս ներս
մտնելէն ետեւ գրանը տահապանը հարցուց իրեն՝ թէ ո՞վ
զինքը հոն խրկեց :

Վրիսախանոս . Աւետարանիչը հրամայեց ինծի որ հոս
դամ և դուռը զարնեմ , ինչպէս որ ըրի ալ . և ըսաւ թէ
դուն պիտի գրուցես ինծի տէ՛ր իմ , թէ ի՞նչ ընելու եմ :

Նարեկաճո՛ւն . Ա՛յկ ըաց դուռ մը կայ քու առջեւ ,
և մէկը չկրնար գոցել անիկայ :

Վրիսախանոս . Հիմա կը սկսիմ իմ քաշածներուս պտու-
ղը քաղել :

Նարեկաճո՛ւն . Վայց ի՞նչպէս եղաւ որ դուն մինակ
եկար :

Վրիսախանոս . Անոր համար որ իմ գրացիներուս մէկն
ալ իր վտանգը չտեսաւ , ինչպէս որ ես իմ տեսայ :

Նարեկաճո՛ւն . Արդեօք անոնցմէ մէկը քու զաւրդ
իմացմա՞ն :

Վրիսախանոս . Այո՛ , առաջ իմ կինս և զաւրդներս
տեսան , ու ետեւէս կանչեցին որ ետ դառնամ . նաեւ
գրացիներէս մէկ քանին ալ կայներ ետեւէս կը գոչէին ու
կը կանչէին որ դառնամ . ըսոյց ես մատներս ականջներուս
դրի , և այնպէս իմ ճամբաս եկայ :

Նարեկաճո՛ւն . Վայց անոնցմէ մէկն ետեւդ չեկամ ,
որ խելքդ պառկեցընէ քեզ ետ տանելու :

* Իւրաքանչիւր փրկեալ մեղաւոր Վրիսախոսի մարդասէր
ձեռքովը կրակէն հանուած խանձած փայտ մըն է :

Վերխախանութ . Այո . Պինտզլուխն ու Խօսքիպառկողը եկան . բայց երբոր տեսան թէ չկրցան յաղթել , Պինտզլուխը ծաղրարանութեամբ ետ դարձաւ , ու Խօսքիպառկողը հետս քիչ մը տեղ եկաւ :

Բարեկամութիւն . Բայց ինչու բոլոր ճամբան հետդ չեկաւ :

Վերխախանութ . Իրաւ երկուքս մեկտեղ մինչեւ Պհատու թեան Վոսն եկանք , և յանկարծ անոր մէջն ալ ինկանք : Բայց ան աստեւը Խօսքիպառկող դրացւոյս սիրտը կոտորեցաւ , և չուզեց որ ալ աւելի յառաջ երթայ * : Ուստի իր տանը մօտ ինկած կողմէն նորէն դուրս ելլելով ըսաւ թէ՛ Մն պատուական երկիրն իր տեղը մինակ ես ժառանգեմ : Այսպէս ինքն իր ճամբան գնաց , ու ես իմ ճամբաս եկայ , ան՝ Պինտզլուխին ետեւէն , ու ես՝ գէպ 'ի աս դուռը :

Բարեկամութիւն . Վիսոս , խղճալի մարդ . երկնաւոր փառքն սլաքափ քիչ յարդութիւն ունի իր քովը , որ արժան չսեպեր քանի մը դժուարութիւններ քաշելով անկապ ստանալու :

Յիրաւի Խօսքիպառկողին վրայ ճշմարիտը խօսեցայ , ըսաւ Վերխախանութ . և թէ որ իմ վրայով ալ ճշմարիտը խօսիմ , պիտի երեւայ որ անոր և իմ մէջս մէկ գերազանցութիւն մը չկայ : Իրաւ ինք ետ դարձաւ իր տունը գնաց , բայց ես ալ մահուան ճամբան երթալու խոտորեցայ , պարոն Աշխարհիկ Լամատուն ըսուած մէկու մը մարմն նաւոր խօսքերուն ականջ կախելով † :

* Սէկ մարդ մը երկինք երթալու ճամբայ ելլելուն՝ կտրելի է որ ընկեր ունենայ , և սակայն ինք մինակ հոն երթայ :
 “ Կանչուածները շատ են , բայց ընտրուածները քիչ ” :
 Մատթ . Ի . 16 :

† Երբոր մէկուն սրտին մէջ ճշմարիտ շնորհքը թաղաւորէ , խոնարհութեամբ բոլոր փառքը Լատուծոյ գերաւ

Իտալիական . ԴՆՆ կ'ըսես , անիկայ քեզի պատահեցաւ . ան ուզած պիտի ըլլայ որ դուն պարոն Օրինականին ձեռքն ազատութիւն վնասես : Անոր երկուքն ալ խաբէրայ են . բայց դուն անոր խրատը բռնեցի՞ր :

Վերադարձնում • Այժմ բռնեցին , որչափ որ կրցայ համար-
 ձակել • Ճամբէս դարձայ պարոն Օրինականը գտնելու , և
 այնչափ դացի՝ մինչև որ մտածեցի թէ անոր տանը քովն
 ինկած լեռը դըտուս պիտի փլչէր • ուստի հոն տախպուկաց
 կանկ առնելու :

Քարտի 1-ում համարվում է Մար լեռը շատերուն մահաշուան պատճառ եղաւ, և ուրիշ շատերուն ալ մահաշուան պատճառ պիտի ըլլայ : արեւի որ անոր քեզ կտոր կտոր ջախջախելէն ազատեցար :

Վերադարձանաւ • Արդարեւ չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի ըլլար ինծի ան տեղը, թէ որ բազմա բաներով տրամուլթիւնս ներուս մէջ վարանած առնես, Աւետարանիչը նորէն չպատահէր ինծի : Բայց Աստուծոյ ողորմութիւնն էր՝ որ ան նորէն եկաւ, ապա թէ ո՛չ բնաւ հոս գալիք չունէի ես : Ասկայն հիմա այնպիսի մեկու մը պէս եկայ, որ իրաւ որ աւելըք արժանի էի որ ան լնոր զէս մնացընէր, քան թէ այսպէս իմ Տէրոջս հետ խօսելով աս տեղս կանգնէի : Բայց ո՛հ, ինչ մեծ շնորհք է աս ինծի, որ տակաւին թողտուութիւն կայ հոս մտնելու * :

զոյն շնորհացը պիտի ընծայէ իր ուրիշներէն տարբերութիւն մը ունենալուն համար : Աստուծոյ շնորհքը սրտին ամբարտաւանութիւնը կը սպաննէ՝ ու մեղաւորը կը խոնարհեցնէ , և նոյն աստե՛նը կը բարձրացնէ զՆիբաոսս , ու անոր արդարութիւնովն ու փրկութիւնովը յաղթող զանուիյ կու տայ մեղաւորներուն :

* Հնորհաց ճշմարիտ գործին յայտնի նշանն ան է՝ որ սիրտն ամեն բան շնորհքին քնծայէ : Ճշմարիտ հաւատալեալը Բառուծոյ շնորհքը հաւատարմութեամբ կը գոր-

• Բարեխառնակ • Սենք մեկու մը դէմ չենք կենար • ամէն անոնք որ բոլոր իրենց առջի ըրածներնուն ետե հոս կու դան , բնաւ դուրս չեն ձգուիր : Յովհ • Է • 37 : Ուստի՝ բարի՝ Վրիստիանոս , իմ հետս քիչ մը տեղ եկոր , ու ես քու երթալու ճամբուդ վրայով քեզ տեղեկացընեմ : Առջև՝ դ'նայէ , սա նեղ ճամբան կը տեսնե՞ս : Ահա ատ է քու երթալու ճամբադ : Վահագեանները՝ Սարգարէները՝ Վրիստոս և առաքեալներն ատ ճամբէն դացին • ու անիկայ քանոնով շինուածի պէս շտտակ է • ահա մտ է քու երթալու ճամբադ :

Բայց հոն դարձուածներ ու պտոյտներ չկա՞ն արդեօք , որոնցմով օտարական մէկն իր ճամբան կորսնցընէ * , հարցուց Վրիստիանոս :

Բարեխառնակ • Այո՛ , շատ ճամբաներ կան որ ասոր կը խառնուին և անոնք ծուռ են ու լայն • բայց դուն կրնաս ուղիղ ճամբան ծուռէն պրտակս որոշել , որ ուղիղը շտտակ ու նեղ է : Սափլ • է • 14 :

Աս խօսքերուն վրայ երազիս մէջ տեսայ որ Վրիստիանոս նաև հարցուց՝ թէ արդեօք իր կոնակի բեռէն կրնա՞յ թեւ թեցընել զինքը : Վանդի դեռ չէր ազատեր անկէ , և առանց օգնութեան ալ մէկ կերպով մը չէր կրնար ազա-

ծածեմ՝ ըսելով չպարծենար • իր ազատ կամքին կամ կարողութեանը բան մը չընծայեր , հապա իր կործանմանէ ազատի՞ն ու տակաւին փրկութեան ճամբուն մէջ ըլլալը բոլորովին Աւետարանական շնորհաց՝ Աստուծոյ ողորմութեանը և անոր ձրի պարգեին ու ամենակարող զօրութեանը կ'ընծայէ : Անուշ բան է մտածել թշուառ ու անարժան մեղաւորներուն Հիսուսի ձրի պարգեւած շնորհացը վրայ : Ընթերցող՝ դուն ալ պրտակս չե՞ս գտներ :

* Վրիստիանոս կը վախնայ որ ճամբան չկորսնցընէ , ասիկայ՝ շնորհազարդ սրտի մը երջանիկ նշանն է , որ իր անձին վրայով միշտ երկիւղի մէջ է :

տիւ : Մարդը պատասխան տուաւ թէ , Քու բռնիդ վրայով , պէտք է որ համբերես մինչև որ ազատութեան տեղը հասնիս * . քանզի հոն՝ անիկայ ինքնիրեն քու կոնաւ կէդ կ'իյնայ :

Ըն առենը Քրիստիանոս սկսեց մէջքն ամուրցընել , ու իր ճամբորդութիւնն ընելու պատրաստուիլ : Այսպէս՝ միւսն իրեն զրուցեց թէ՝ դո՛ւնէն խել մը հեռու երթալէն ետե՛ . Սեկնիչին տունը պիտի հասնի . պէտք է որ անոր դուռը զարնէ , ու ան պատուական բաներ պիտի ցուցընէ իրեն : Ըն առենը Քրիստիանոս Սնաս բարով ըսաւ իր բարեկամին , և ան ալ բարի յաջողութիւն մաղթեց իրեն :

Ուստի յառաջ գնաց ինք՝ մինչև որ Սեկնիչին տունն եկաւ † , ուր որ կրկին և կրկին զարկաւ դուռը : Ահրջը մէկն եկաւ դուռը , և հարցուց թէ ո՞վ է ան :

Քրիստիանոս . Տէ՛ր իմ , ճանապարհորդ մըն եմ , որ զիս աս տանը տիրոջը մէկ բարեկամը խրկեց հոս՝ իմ օգուտիս համար . անոր համար տանտիրոջը հետ կ'ուզեմ խօսիլ :

Ուստի մարդը կանչեց տանտէրը՝ որ քիչ մը ատենէն ետե՛ Քրիստիանոսին եկաւ , և հարցուց անոր թէ ի՞նչ կ'ուզէ :

Տէ՛ր իմ , ըսաւ Քրիստիանոս , ես մէկ մարդ մըն եմ՝ որ Վործանման Քաղաքէն կու գամ ու Սիօն լեռը կ'երթամ . և աս ճամբուն զլուին եղած դուռը կայնող մարդն ինծի ըսաւ՝ որ եթէ հոս գամ , դուն ինծի այնպէս պատուական բաներ պիտի ցուցընես՝ որ անոնք ինծի օգուտ պիտի ընեն իմ ճամբորդութեանս մէջ :

* Միայն Քրիստոսի մահովն ու արիւնովը յանցաւորութենէ ու մեղաց բռնէն ազատութիւն կը ստացուի :

† Քրիստիանոս կու գայ Սեկնիչին տունը , որ կը նշանակէ Սուրբ Հոգին՝ Եստուծոյ ժողովրդոյն ուսուցիչը :

Են ատենը Մեկնիւն ըսաւ . « Եւրս եկոր , և քեզի օգտակար եղած բաները ցուցընեմ » : Այսպէս տանտէրն իր ծառային հրաման ըրաւ որ ճրագ մը վառէ , ու Վրիստիանոսին ալ ըսաւ որ իր ետեւէն երթայ : Անկէ ետեւ անիկայ մէկ առանձին սենեակ մը տարաւ , ու իր ծառային հրաման ըրաւ որ դուռ մը բանայ . ծառան երբոր դուռը բացաւ , Վրիստիանոս պատին վրայ կախուած վեճմատեւ սիւն անձի մը պատկերը տեսաւ . ու պատկերին նկարուածքն աս կերպ էր : Աչքերն երկինքը վերցուցած , դրժբորուն պատուականն իր ձեռքը , և ճշմարտութեան օրէնքն իր շրթունքներուն վրայ դրուած , ու երեսն աշխարհէն դարձուցած էր . այնպէս էր՝ որպէս թէ մարդոյ աղգարար մըն էր , և իր գլխուն վրայոնն ոսկեղէն պսակ մը կախուած էր † :

Են ատենը Վրիստիանոս հարցուց՝ թէ ի՞նչ կը նշանակէ ասիկայ :

Մեկնիւն . Են մարդը՝ որուն որ պատկերն է ասիկայ , հազարէն մէկն է . անիկայ կրնայ զաւակ ծնանիլ՝ ու ծնանելէն ետեւ սնուցանել զանոնք : Եւ ան որ աչքերն եր-

* Աստուծոյ Հոգին ինչպէս մարդասէր ու ինչպէս գիճանող է որորմէն թշուառ մեղաւորներուն :

† Աւետարանի ճշմարիտ պաշտօնեան իր աչքերը առ Աստուած կը վերցընէ օգնութիւն ու զօրութիւն գտնելու համար . իր գիտութիւնն ու պատգամաւորութիւնը Աստուծոյ Խօսքէն կ'ընդունի՝ ու ան ընդունածը հաւատարմութեամբ կը մատակարարէ . իր սիրտն իր գործին վրայ է , անանկ որ՝ աշխարհիս ոչ պարզեաներն ու ոչ սպառնալիքները կ'ազդեն իրեն . Վրիստոսի սէրը՝ հոգիներուն արժէքը՝ ու յախտնականութեան մեծութիւնը ճանչցած ըլլալով սրտի մօտ կը յորդորէ զմարդիկ , ու կենաց պսակին յոյսը՝ բոլոր իր աշխատութիւնը կ'անուշեցնէ ու կը կենդանացընէ : Ո՞վ Տէր՝ քու հունձքիդ մէջ այսպէս շատ մշակներ խրկէ . ամէն :

կինք վերցուցեր է, զիրքերուն պատուականն իր ձեռքն է, ու ճշմարտութեան օրէնքն իր շրթունքներուն վրայ դրուած է, անխկայ քեզի կը ցուցնէ՝ թէ իր գործն է՝ խրթին բաները դիտնալ և յայտնել մեղաւորներուն, ինչպէս նաև կը տեսնես որ իրրեւ ազգարար կայներ է մարդոց : Եւ ան որ կը տեսնես թէ իր երեսն աշխարհէն դարձուցած, և ոսկեղէն պսակ մը իր գլխուն վրայ կախուած է, անխկայ քեզի կը ցուցնէ՝ թէ իր Տէրոջը ծառայութեանը մէջ ունեցած սիրոյն համար աշխարհիս բաները փուճ ու անարգ համարելով, վատահ է թէ հանդերձաւ աշխարհին մէջ փառքով պիտի վարձատրի : Երդ՝ ըսաւ Մեկնիչը, ամենէն առաջ քեզի աս պատկերը ցուցուցի, քանզի ան մարդը՝ որուն որ պատկերն է աս, մի միայն է՝ որուն որ քու դացած տեղիդ Տէրն իշխանութիւն տուաւ քու ճամբուդ մէջ պատահելու բոլոր դժուարին տեղուանքը քեզի առաջնորդը ըլլալու : Ուստի աղէկ միտքդ պահէ իմ՝ քեզի ցուցուցածս՝ ու տեսածդ մի մոռնար, որ չլուայ թէ քու ճամբուդ մէջ այնպէս մարդոց պատահիս՝ որ կեղծաւորութիւն ընեն շիտակ ճամբան քեզի առաջնորդելու, բայց իրենց ճամբան շիտակ մահուան դուռը կ'իջնէ :

Եսկէ ետեւ անոր ձեռքէն բռնեց՝ ու տարաւ մեծ սրահի մը մէջ խօթեց որ փոշիով լեցուն էր, քանզի բնաւ աւել զարնուած չէր հոն : Եսիկայ քիչ մը տեսնելէն ետեւ՝ Մեկնիչը մէկը կանգնեց որ դայ աւել : Հիմա մարդն աւելլու որ սկսեց, փոշին այնպէս ամպի պէս կ'ելլէր՝ որ Քրքիատիանոս մազ մնաց պիտի խեղդուէր : Ես ատենը Մեկնիչը հոն կայնող օրիորդի մը ըսաւ՝ որ քիչ մը ջուր բերէ ու սրահին մէջ սրկէ . աղջիկն ասիկայ բրածին պէս՝ զիւրութեամբ աւլուեցաւ ու մաքրուեցաւ սրահը :

Ես ի՞նչ կը նշանակէ հարցուց Քրքիատիանոս :

Պատասխան տուաւ Մեկնիչն ըսելով . Ես սրահը կը նշանակէ մէկ մարդու մը սիրտը՝ որ աւետարանական քաղցր

Հնորհայրով բնաւ սրբացած չէ : Փռչին իր սկզբնական մեղքն ու ներքին ապականութիւնն է որ բոլոր մարդը կը պղծէ : Ան որ առաջ սկսեց աւելլ , Օրէնքն է . բայց ան որ ջուր բերաւ և ցանեց , Աւետարանն է : Ուստի ան որ տեսար թէ առջինն աւելլու սկսածին պէս փռչին այնպէս տարածեցաւ սրահին մէջ որ ինք չէր կրնար մտքել , և դուն գրեթէ կը խեղդուէիր , աս կը ցուցնէ քեզի թէ օրէնքն իր ներգործութիւնով սիրտը մեղքէ մաքրելուն տեղը , մեղքը կը կենդանացնէ , Հով . Ե . 9 , կը զօրացնէ , Իսկ . ԺԵ . 56 , և կ'աւելցնէ հոգւոյն մէջ : Հով . Ե . 20 : Գարձեալ՝ ան որ տեսար թէ օրիորդը սրահին մէջ ջուր սրսկեց՝ ու անոր վրայ դիւրութեամբ մաքրուեցաւ , աս կը ցուցնէ քեզի թէ երբոր Աւետարանն իր քաղցր և պատուական զօրութիւնով սրտին մէջ կու գայ , ան ատենը մեղքը կը տկարանայ և կը յաղթուի , և հոգին կը մաքրուի անոր հաւատքով , և Հետեւապէս փառաց թագաւորին բնակութեանը յարմար տեղ մը կ'ըլլայ * : Յով . ԺԵ . 3 : Լւի . Ե . 26 : Գործ . ԺԵ . 9 :

Ասկէ ետեւ նաեւ երազիս մէջ տեսայ՝ որ Մեկնին անոր ձեռքէն բռնեց և մէկ պզտի սննեակ մը տարաւ , ուր որ երկու տղայ իրենց աթոռներուն վրայ նստեր էին : Մեծին անունն էր՝ Մահամբերութիւն , ու պզտիկին անունը Համբերութիւն : Մահամբերութիւնը կը թուէր որ մեծ նեղութեան մէջ էր . բայց Համբերութիւնը շատ հանդարտ էր : Ուստի Վրիստիանոս հարցուց թէ , Մահամբերութիւնին նեղութեանը պատճառն ի՞նչ է : Պատասխան տուաւ Մեկնիքը . Ասոնց վերակացուն իրեն ըսաւ որ եթէ

* Հիմա ասով դատէ դուն թէ օրէնքի⁹ տակ ես , թէ Աւետարանական Հնորհայ : Աս տեղ ստորագրուածը գտա՞ր երբէք քու վրադ :

մինչև դալ տարի սպասէ, խիստ աղէկ բաներ պիտի ունենայ, բայց ինք բոլորը հիմա կ'ուզէ, սակայն Համբերութիւնը կը սպասէ :

Անկէ ետեւ տեսնոյ որ Անհամբերութիւնին քով մէկն եկաւ, ու պարկ մը ոսկի բերաւ ու անոր ոտքին տակը պարպեց. ինք անոնք առնելով ուրախացաւ և միանգամայն Համբերութիւնը ծաղը ընել սկսեց : Բայց տեսայ որ քիչ մը ատենէն ետեւ բոլորն ալ շուայլութեամբ վատնեց, և իրեն ուրիշ բան չմնաց՝ բայց միայն հնոտի լաթեր :

Ան ատենը Վերստիանոս Անկնիւն ըսաւ. Աս բանը աղէկ մը բացատրէ ինծի :

Պատասխան տուաւ Անկնիւն թէ, Աս երկու տղաքն օրինակ են. Անհամբերութիւնն աս աշխարհիս մարդոցն օրինակ է, ու Համբերութիւնը հանդերձեալ աշխարհի մարդոցը օրինակ. քանզի ինչպէս որ հոս կը տեսնես թէ Անհամբերութիւնը բոլոր բանը հիմա՝ աս տարի ունենալ կ'ուզէ, այսինքն՝ աս աշխարհիս մէջ, այնպէս աս աշխարհիս մարդիկն ալ բոլոր իրենց բարիքները հիմա ունենալ կ'ուզեն. չեն կրնար մինչև դալ տարի կենալ, այսինքն մինչև անդիի աշխարհն երթալին սպասել իրենց բարիքն ընդունելու համար : Աւելի մոտիկ կ'ընեն ան առակին՝ որ կ'ըսէ. « Չէ՛ք իղա՛ծ մէկ լուռներ՝ ծառին վրայ իրիւ լուռներն ողէ՛ք է' » : քան թէ հանդերձեալ աշխարհին բարիքներուն վրայով եղած բոլոր աստուածային վիպութիւններուն : Բայց ան որ տեսար թէ ինք շուտ մը շուայլութեամբ բոլորն ալ վատնեց՝ ու հիմա իրեն բան մը չձգեց բայց հին լաթեր, աշխարհիս վերջը բոլոր ասոր պէս մարդիկներուն ալ այնպէս պիտի ըլլայ * :

* Սարմնաւոր մարդիկ աւելի բան չեն ուզեր՝ բայց եթէ իրենց զգայարանները յագեցընել. սակայն վերջապէս ամէն բաները պիտի կորսնցընեն՝ ու հոգինին ապականեն : Բայց արդարը կ'ապրի Յիսուսի վրայ ունեցած հաւատը

Եսոր վրայ Քրիստիանոս ըսաւ . Ես հիմա կը տեսնեմ որ Համբերութիւնին ըրածը մեծ խեղացութիւն է . և ան ալ մէկ քանի պատճառներով . մէյժը՝ որ ամենալաւ բաներուն համար կը սպասէ . դարձեալ՝ որ ինք իր վատքին պիտի հասնի , բայց միւսը հին լաթերէն 'ի զատ բան մը չունի :

ՄԷՔԷԼ . Եսոնցմէ 'ի զատ ուրիշ պատճառ մըն ալ կրնայիր տալ իր խեղացութեանը . այսինքն ան՝ որ հանդերձեալ աշխարհի վատքը բնաւ պիտի չվերջանայ , բայց ասոնք իսկոյն կը կորնչին : Եսոր համար Մհամբերութիւնն այնչափ իրաւունք չունէր Համբերութիւնին վրայ խնդալու՝ ինք իր բարիքներն առաջ ստանալուն համար , որչափ որ Համբերութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ անոր վրայ խնդալու իր բարիքները վերջն ստանալուն համար : Քանզի առջինը պէտք է անցնի որ վերջինն անոր տեղը գայ . բայց՝ վերջինը բնաւ չանցնիր , ինչու որ ուրիշ բան մը չիցայ անոր տեղը դալու : Ուստի ան՝ որ իր բաժինն առաջ ունեցաւ , հարկաւ ժամանակէ մը պիտի վատնէ անիկայ . բայց ան որ իր բաժինը վերջը կ'առնէ , յաւիտեան պիտի վայելէ զանիկայ : Եսոր համար է որ մեծատունին վրայով կ'ըսուի թէ , “Վուն քու կեանքիդ ատենը քու բարիքներդ առիր . նոյնպէս ալ Վաղարոս՝ չարիքներ . հիմա անիկայ հոս կը մխիթարուի , ու դուն կը տանջուիս” : Վուկ . ԺՊ . 25 :

Քրիստիանոս . Ուրեմն կ'իմանամ՝ որ հիմախուան եղած բաներուն վրայ սէր ձգելու չէ , հապա դալու բաներուն սպասելու է :

քովն , ու դալու ուրախութիւններուն յոյսովը : Եսոնք փառաւոր վախճանի մը պիտի հասնին . ինչու որ պիտի ընդունին իրենց հաւատքին նպատակը՝ որ է իրենց հոգիներուն փրկութիւնը , ու փառքով մշտնջենաւորապէս գՔըքիստոս վայելելը :

Մեքիլ . Ո՛րմարտ խօսեցար . ինչու որ տեսնուած բաները ժամանակաւոր բաներ են , բայց չտեսնուած բաները յաւիտենական են : Եւ Կորնթ . Գ . 18 : Եւ Թէպէտ աս այսպէս է՝ բայց որովհետեւ ներկայ բաներն ու մեր մարմնաւոր ախորժակը այսչափ մօտ դրացիներ են իրարու , անոր համար շուտով կը բարեկամանան . և դարձեալ որովհետեւ հանդերձեալ բաներն ու մարմնաւոր զգացումները այսչափ օտար են իրարմէ , անոր համար միշտ այսպէս հեռու կը մնան իրարմէ * : Հռով . Է . 15-25 :

Եստեղիկ ետեւ երազիս մէջ տեսայ որ Մեկնիչը Քրիստիանոսին ձեռքէն բռնեց ու մէկ տեղ մը տարաւ , որ պատի մը տակ կրակ կը վառէր , ու անոր քով մէկը կայնած՝ միշտ ջուր կը թափէր վրան որ մօրէ . և սակայն աւելի բարձր կ'ելլէր կրակին բոցը , և աւելի կը բորբոքէր :

Քրիստիանոս հարցուց՝ Թէ աս ի՞նչ կը նշանակէ :

Պատասխան տուաւ Մեկնիչն ու ըսաւ : Ես կրակը Քրիստոնէական շնորհաց գործքն է որ սրտին մէջ կը հրահրէ . ան որ ջուր կը թափէ վրան անիկայ մօրեւոր համար , Սատանան է : Բայց ան կրակը ևս առաւել վառելուն ու բորբոքելուն պատճառն ալ պիտի տեսնես : Ես ըսելով անիկայ պատին միւս կողմը տարաւ , ուր տեսաւ Թէ մէկը կայներ էր իր ձեռքը եղի աման մը բռնած ,

* Տե՛ս աս տեղ հաւատքին պատուականութիւնն ու փառաւորութիւնը , որ ամեն բանի վրայ պատշաճաւոր արժողութիւն մը ու վայելուչ գին մը կարելի կու տայ հոգւոյն . որ ժամանակաւոր ու զցալի բաներէն անդին կ'անցնի , ու փառքի և յաւիտենականութեան վրայ կը զադարի : Եսիկայ է Եստուծոյ ծնած հոգւոյն յատուկ հանգամանքը . արդարը հաւատքով պիտի ապրի : Եբ . Թ . 4 : Եսիկայ երկրի վրայ երկնաւոր կեանք վառել է :

ուր տեղաց ծածկարար շարունակ կրակին վրայ կը լեցընէր * :

Ուստի Վրիստիանոս հարցուց՝ թէ ի՞նչ կը ցուցնէ անկիայ :

Պատասխան տուաւ Սեկնիշը . Մտիկայ Վրիստոս է . որ միշտ իր շնորհաց եղովը սրտին մէջ արդէն սկսուած դործը կը պահպանէ . և աս միջոցով՝ Սատանային բռնոր բրած բաներուն վրայ՝ իր ժողովուրդը միշտ հաստատ կը կենայ : Եւ Պօլնը . ԺԷ . 9 : Եւ ան որ տեսար թէ մարդը պատին ետեւ կայներ էր՝ կրակը պահպանելու համար , ասիկայ քեզի կը սորվեցընէ թէ փորձութեան մէջ ինկող մարդուն դժուարին է տեսնել թէ Վրիստոնէական շնորհաց դործը ի՞նչպէս կը սնանի կը պաշտպանուի հոգւոյն մէջ † :

* Ոմանք ամենեւին պատին ետին անցած չբլալով շնորհաց դործը հոգւոյն մէջ Վրիստոսի պահելը տեսնելու , ուրիշ պատճառներու կ'ընծայեն աս . զորօրինակ մարդուն հաւատարմութեանը՝ և ուրիշ բաներու , որ կը հնարէ իրենց հպարտութիւնն ու յիմարութիւնը : Ասիկց է որ տգիտարար կը հաստատեն թէ շնորհաց դործը կրնայ ոչնչանալ ու Վրիստոսի շնորհաց ենթակաները կորսուիլ : Իսկայ կը սխալին , ինչու որ ոչ Սուրբ Վրքերը գիտեն , ու ոչ մեղաւորներուն վրայ Վրիստոսի սիրոյն ու շնորհացը զօրութիւնը :

† Ուրեմն մեղաւորը՝ որ շնորհք ընդունած է , ձեռք չունի՞ շնորհաց դործն իր սրտին մէջ պահելուն մէջ : Չէ , չունի : Հեղինակը Սուրբ Վրոյ լաւ տեղեկութիւն ունենալով , մարդոց բրած դործին ու կարողութեանը չնճայեր ան փառքը որ կը վայել միայն Տէրոջը , որ է Ալֆա և Օմեղա , Առաջին և Աւերջին , մեղաւորին սրտին մէջ իր դործն սկսող՝ յառաջ տանող՝ ու կատարող ~ ու անոր դործը բնաւ չկրնար շիջանիլ հոն , մինչև որ Սատանային ջուրը Վրիստոսի շնորհաց իւղէն աւելի զօրութիւն չունենայ : Ա՛յլ ողորմելի մեղաւոր՝ հաւատան ասոր , ու սիրէ

‘Ասե տեսայ որ Սեկնիչն իր ձեռքէն բռնեց՝ ու անիկայ գեղեցիկ տեղ մը տարաւ , ուր որ մեծաշուք և հոյակապ պալատ մը շինուած էր : Վրիստիանոս մեծապէս զուարճացաւ աս պալատը տեսնելուն . ու նաեւ տեսաւ որ անոր վրայ քանի մը հոգի կը պտըտէին , որոնք բոլորովին ոսկեթեւ Հանդերձներով հագուած էին :

Մն ատենը Վրիստիանոս հարցուց թէ , ‘Աերս կրնա՞նք մտնել :

Աս խօսքին վրայ Սեկնիչն անոր ձեռքէն բռնեց ու դէպ ‘ի պալատին դուռը տարաւ . և ահա տեսան որ դուռը շատ մարդիկ կայներ էին՝ որոնք ներս մտնել կ’ուզէին , բայց չէին համարձակեր : ‘Ասե դռնէն քիչ մը հեռու սեղանի մը առջին մէկը նստեր էր , գիւրք ու կաղամար մը ունէր իր առջևը որ ներս մտնողներուն անունը գրէ : Աս կէ ‘ի զատ տեսաւ որ դրանը ճամբուն վրայ շատ մը զրաւ հաւոր մարդիկ կայներ էին դուռը պահելու , ու դիտաւուրով թիւննին ներս մտնել ուզողներուն վրայ ամէն փնտռու չարիք հասցընել էր : Հիմա Վրիստիանոս քիչ մը այլայլեցաւ : Ա՛րքը երբոր բոլոր մարդիկ՝ զինուորուած մարդիկներուն վախէն ետ քաշուեցան , Վրիստիանոս քաջասիրտ մէկը տեսաւ որ զրազիրին քով գնաց ըսելով , Իմ անունս գրէ՛ տէ՛ր իմ . զրազիրն անոր անունն որ գրեց , իսկոյն մարդն իր թուրը քաշեց , ու զլուխը սաղաւարտ մը դրաւ , և դէպ ‘ի դուռը վաղեց ան զինուորուած մարդոց մէջէն , որոնք սաստիկ զօրութեամբ զինքը վերաւորեցին , բայց մարդն ամենեւին չթուլնալով անհնարին սաստիկութեամբ անոնց վրայ յարձակեցաւ զարնելով և կոտորելով : Այսպէս շատ վերքեր ընդունելէն և զինքը

քու Տէրդ՝ փառաւորէ՛ զինքը՝ ու ուրախացի՛ր իր վրայ . քնչու որ ինք յաւիտենական սիրով կը սիրէ , յաւիտենական փրկութիւնով կը փրկէ :

դուրսը պահելու ջանացողներուն շատերը վերաւորելէն ետե՛ * Սաղմ . ԺԿ . 12 . բոլորին մէջէն իրեն ճամբայ բացաւ , ու զնաց պալատը մտաւ . ան ատենը մէկ անուշ ձայն մը լսուեցաւ ներսիններէն , այսինքն անոնցմէ որ պալատին վրայ կը ստըտէին՝ որոնք կ'ըսէին .

Ո՛վ քաջասիրտ մարդ , մտի՛ր ներս՝ մտի՛ր ,
Հաւատնական փառքը ստացիր :

Այսպէս ինք ներս մտաւ , և անոնց հաղած հանդերձներուն պէս ոսկեթել հանդերձներով հագուեցաւ : Ան ատենը Վրիստիանոս խնդաց ու ըսաւ . Արծե՛մ թէ ես ասոր ինչ նշանակէն ստոյգ խնացայ † :

Եւ Հիմա Վրիստիանոս խնդեց որ իր ճամբան երթայ . բայց Սեկնիչն ըսաւ . Չէ , կեցիր , մինչև որ քիչ մը բան ալ ցուցնեմ քեզի : Այսպէս նորէն անոր ձեռքէն բռնելով խիստ մութ սենեակի մը մէջ խօթեց , ուր որ երկաթ վանդակի մը մէջ մարդ մը նստեր էր :

Աս մարդը խիստ տրտում մէկը կ'երևէր , իր աչքերը գետինը անկեր , ձեռքերն իրարու կապեր , ու սիրտը կտորածի պէս կը հառաչէր : Ուստի Վրիստիանոս հար-

* Հատ նեղութիւններով պէտք է մեզի Աստուծոյ թաղաւորութիւնը մտնել : Գաղթ . ԺԿ . 21 :

† Այսպէս ոգի ու բնաւորութիւն կ'ունենայ ան հոգին՝ որ հաստատ միտքը դրած է Վրիստոս շահիլ , ու փառաց թագաւորութիւնը վայելել . բոլոր ընդդիմութիւններուն դէմ ինքն իր ճամբան հաստատուն մօքով առաջ կը քշէ ու դէպ 'ի նպատակը կը վաղէ , որ Յիսուս Վրիստոսով ընդունի իր կոչմանը վարձքը՝ ուր որ Աստուած զինքը կոչեց : Փիլիպ . Կ . 14 : Բաւական չհամարիր քանի մը թոյլ բաղձանքներ ու տկար յոյսեր ունենալը . ինչու որ երկնից թագաւորութիւնն ուժով կ'առնուի , և ուժով ներք կը յափշտակեն զանիկայ : Սաղմ . ԺԿ . 12 :

ցուց թէ , Ի՞նչ կը նշանակէ աս : Մեկնիչն ըսաւ որ
ինք խօսի ան մարդուն հետ * :

Են ատենը Քրիստոսանոս ըսաւ մարդուն : Ի՞նչ ես
դուն , սիւ մարդ : Պատասխան տուաւ մարդը թէ , Ես
ան եմ , ինչ որ ատենօք չէի † :

Քրիստոսանոս . Ի՞նչ էիր դուն ատենօք :

Սարգս . Ես ատենօք ազնիւ եւ բարեբաստիկ Քրիստո-
նեայ մըն էի , Գլուխ . ք , 13 , թէ իմ աչքիս եւ թէ
ուրիշներուն աչքին առջև . ես ատենօք իմ կարծեօքս երկ-
նային քաղաքին յարմար մէկն էի , եւ մինչև անդամ մե-
ծապէս կ'ուրախանայի մտածելով թէ հոն պիտի մըտ-
նեմ ‡ :

Քրիստոսանոս . Շատ աղէկ . բայց ի՞նչ ես դուն
հիմա :

Սարգս . Ես հիմա յուսահատեալ մէկն եմ , եւ աս
երկաթ վանդակին մէջ փակուած ըլլալուս պէս՝ յուսահա-

* Ըստուծոյ Սուրբ Հոգին կ'ուղէ որ ուրիշներուն աղե-
տալի օրինակէն խրատ առնենք մենք : Կսոր համար
Սուրբ Գրոց մէջ ան ահաւոր բաները կը դնէ մեր առջևը՝
որ պատահեցան հաւատացեալ սեպուողներուն , որպէս զի
մեր վտանգը տեսնենք , խոնարհ ու արթուն ըլլանք , ու
ապստամբութենէ մեզ պահելու համար Տէրօջը աղօ-
թենք :

† Եմենաստուկալի փոփոխութիւն մըն է աս : Սարսա-
փելով մտածէ դուն ասոր վրայ : Հաւատքով հաստա-
տուած ես՝ մի հպարտանար , հապա վախցի՛ր :

‡ Ո՛վ բարձրամիտներ՝ զգուշացէք . նայեցէք թէ ուր
ձեռք դարկաւ աս մարդը . տեսէք թէ ի՞նչ կը մտածէր իր
վրայօրը . նկատեցէք թէ ի՞նչ կը մտածէին ուրիշներն իր
վրայօրը : Երգարե ինք մեծ ուրախութիւն կը զգար իր
ներսը՝ մտածելով թէ երկինք պիտի երթայ , եւ սակայն
յուսահատութիւնը հասաւ իր վրայ : Աւրեմն արթուն
ու զգաստ ըլլանք : Ին թիւս . ե . 6 :

տուժեան մէջ փակուած եմ : Չեմ կրնար անկէ դուրս ելլել . ո՛հ , անհնար է ինծի դուրս ելլել * :

Վրիստիանոս . Բայց ի՞նչպէս աս վիճակին մէջն ինչ կար :

Սարգս Արժնութիւնն ու զգաստութիւնը մէկգի ձգեցի . երասանակն իմ ցանկութիւններուս պարանոցին վրայ ձգեցի . Մատուց բարութեանն ու անոր լուսատու խօսքին դէմ մեղանշեցի , Սուրբ Հոգին տրամեցուցի՝ ու ան ալ զնայ . Ստանան դրդեցի և ան ինծի եկաւ . Աստուած բարկութեան շարժեցի՝ ան ալ թողուց զիս . իմ սիրտս այնպէս կարծրացուցի որ չեմ կրնար զղջումի դալ † :

Հիմա Վրիստիանոս հարցուց Սեկնիւին թէ ասոր պէս մարդու մը համար յոյս չկայ արդեօք : Իրեն հարցուր , ըսաւ Սեկնիւը :

Են ատենը Վրիստիանոս մարդուն ըսաւ . Եւ յոյս չկայ՝ ու յուսահատութեան երկաթ վանդակին մէջ մնալու ևս :

Սարգս . Չէ , ամենեւին յոյս չկայ :

Վրիստիանոս . Ինչո՞ւ համար . Եմէնօրհնեալ Մատուց Որդին խիստ ողորմած է :

Սարգս . Ես անիկայ կրկին անդամ խաչը հանեցի իմ անձիս . Եթէ . 5 . 6 . և զինքը անարդեցի . Ղու՜ . ԺԹ . 14 . անոր արդարութիւնն արհամարհեցի . անոր

* Դժոխքէն ասդին ասկէ ահաւոր վիճակ մը չկրնար ըլլալ : Չզոյշ կենանք ուխտադրութ ըլլալէն : Սոգքին սկիզբը գիտէ մարդս , բայց անոր վախճանը միայն Աստուած գիտէ :

† Ասիկայ ահաւոր ազգարարութիւն մըն է քրիստոնէից : Ո՛վ մարդիկ՝ զոյշ կեցիք ճշմարտութեան Մատուցին՝ ու իր ճշմարտութիւններուն հետ խաղալէն . ինքը նախանձաւ Մատուած է . նախանձաւոր է իր պատիւին ու փառքին . նա մանաւանդ՝ մեր Մատուածը մաշող կրակ է : Եթէ . ԺԽ . 29 :

արիւնը անսուրբ բան մը սեպեցի . ես չնորհաց չեղին նախատեցի . Եբր . Ժ . 28 , 29 . ուստի ես զիս բոլոր խոստմանքներէն դուրս ձգեցի , ու հիմա ուրիշ բան չմնար ինծի , բայց միայն սպառնալիք , սոսկալի սպառնալիք , անվերիպելի դատաստանին ու բորբոքած բարկութեանն ստոյգ սպառնալիքը , որ իբրեւ թշնամի պիտի ուսուն զիս * .

Վրէիստոս . Ինչու համար դուն քեզ աս վիճակին բերիր :

Սարգս . Ես աշխարհին ցանկութիւններուն՝ հեշտութիւններուն ու շահերուն համար , որոնք երբոր կը վայելէի՝ իմ անձիս կ'ըսէի որ շատ բերկրութիւններ պիտի ունենամ : Բայց հիմա ան բաներուն ամէն մէկը իբրեւ այրող որդ մը կը խածնէ եւ կը կրծէ զիս :

Վրէիստոս . Բայց հիմա լեւս կրնար զղջալ ու դարձի գալ :

Սարգս . Մտաւա՛ծ ինծի զղջում տալը մէկդի ձգեց : Իր խօսքն ինծի քաջալերութիւն չտար հաւատալու . մնա՛ նաւանդ որ ինք զիս աս երկաթ վանդակին մէջ գոցեց , ու բոլոր աշխարհի մարդիկն ալ չեն կրնար զիս դուրս հանել : Եւ յաւիտենականութիւն յաւիտենականութիւն . ի՛նչ-

* Շատերը մեղամաղձոտութեան ուժովը աս նոյն կծու խօսքերն իրենց վրայ կը դրեն՝ ինչպէս որ հոս գրուած են , բայց ան խօսքերն իրենց շատ քիչ կը յարմարին , որովհետեւ ճշմարիտ հաւատացեալ են : Ինչու որ մեղքի վրայ տեսութիւն ունենալը՝ մեղքի ճանաչում ունենալը՝ ու մեղքի համար զղջում կամ տրտմութիւն ունենալը՝ որ ասոնք ունին , հանդերձ բոլոր մեղքերէն ու Մատուցող բարկութենէն Վրիստոսով ազատելու փափարով մը՝ ճշմարտապէս կը ցուցնեն թէ սրտին մէջ Վրիստոսի շնորհաց ներգործութիւնը կայ : Բայց վնայ անոնց՝ որ իրենց կը յարմարին աս մարդուն ըսած խօսքերը :

պէս պիտի կռուիմ ան թշուառութեանը հետ՝ որ յաւիտենականութեան մէջ իմ դէմն պիտի ելլէ ։

Են ատենը Մեկնիչը Քրիստիանոսին ըսաւ թէ , Ես մարդուն թշուառութիւնը միտքդ թող մնայ , և մշտնջենաւոր խրատ մը ըլլայ քեզի ։

Եհ , սարսափելի բան է ստիկայ՝ ըսաւ Քրիստիանոս ։ Եստուած ինծի օգնէ որ արթուն և զգաստ ըլլամ , ու աղօթք ընեմ որ աս մարդուն թշուառութեանը պատճառէն փախչիմ * ։ Տէր իմ , հիմն՝ ալ իմ ճամբաս եղծալու ատենը չեկա՞ւ † ։

Մեքիլ . Կեցի՛ր որ քեզի մէկ բան մ՝ ալ ցուցնեմ , և ապա քու ճամբադ երթաս ։

Եյսպէս անոր ձեռքէն բռնեց՝ ու զինքը սննեակ մը տաւրաւ՝ ուր որ մէկը իր անկողինէն կ'ելլէր , ու հանդերձը

* Ընթերցող՝ միշտ կարօտ ևս դուն աս աղօթքը քեզի համար ընելու ։ Դուն մեղաց մարմինին մէջն ևս . ամենախաբեկաց ու տարապայման չար սիրտ մը ունիս , ու աշխարհիս որդայթներուն և Սատանային խորամանկութիւններուն ենթակայ ևս ։

† Քրիստիանոս ինչո՞ւ համար այսչափ կ'արտօրար ։ Իսեղծ ու ողորմելի հոգին տակաւին մեղաց բռն իր կռնակը բարձած էր , ու ասիկայ էր որ զինքը կ'արտօրըցնէր ։ Ա՛ռեղէր խաչին հասնի՛լ որ իր բռնէն ազատի . բայց Սուրբ Հոգին առաջ շատ բաներ ունէր իրեն ցուցնելու , որ անկէ ետեւ օգտակար պիտի ըլլային իրեն ։ Եստուած իր ժողովուրդը մխիթարելու համար ժամանակ մը որոշած է իր թողութեան սէրը ճանցընելով անոնց . մինչև ան ժամանակը Սուրբ Հոգին աստիճան աստիճան մեզ յառաջ կը տանի , բան մը ցուցնելէն ետեւ ուրիշ մը մեզի կը ցուցնէ , մինչև որ ան ժամանակը դայ հասնի ։ Սպասէ Եստուծոյ ճամբուն վրայ՝ Եստուծոյ մխիթարութիւններուն համար ։ “ Երդարը հաւատքով պիտի ապրի ” ։ Աբբ . ի . 4 ։

Հազած ատենը կը դողար ու կը սարսափէր . Են ատենը Քրիստիանոս Հարցուց թէ ինչո՞ւ Համար աս մարդը կը դողայ : Ուստի Մեկնիչը հրաման բռաւ մարդուն որ իր այնպէս դողալուն պատճառը զրուցէ : Եւ մարդը սկսեց լսել . Ես դիշեր քունիս մէջ երազ մը տեսայ , որ ահա երկինքը բոլորովին խառնեցաւ , և այնպէս սոսկալի կերպով որոտաց ու փայլատակեց՝ որ զիս մահուան դուռը հասցուց : Այսպէս՝ երազիս մէջ վեր նայեցայ՝ ու տեսայ որ ամպերն անսովոր կերպով մը կը վազէին . ասոր վրայ փողի ահաւոր ձայն մը լսեցի , ու նաեւ մէկ մարդ մը տեսայ ամպի մը վրայ նստած՝ ու երկինքին հազարաւորներն իր հետն էին , որոնց ամենը կրակի բոցի կը նմանէին . երկինքն ալ կրակի բոցի մէջ էր : Աւերջը մեծ ձայն մը լսեցի որ կ'ըսէր . Ելի՛ք՝ ո՛վ մեռելներ , ու դատաստանի եկէ՛ք : Եւ աս խօսքին վրայ քարերը պատուեցան , գերեզմանները բացուեցան , ու անոնց մէջի մեռելները դուրս եկան : Ոմանք շատ ուրախութիւն ունէին ու դէպ 'ի վեր կը նայէին , և ոմանք լեռներուն տակը պահուիլ կ'ուզէին : Հետոյ տեսայ՝ որ ամպին վրայ նստող մարդը գիրքը բացաւ ու հրաման բռաւ աշխարհի որ մօտ դան * : Եւ սակայն անոր առջևը բորբոքած սաստիկ բոցին պատճառաւ խել մը միջոց մնաց անոնց մէջը , ինչպէս որ դատաւորին և ատեալներ կայնող բանտարկեալին մէջտեղը միջոց մը կը մնայ : Ինչպէ՞ս . Եւ . 51-58 : Ինչպէ՞ս . Եւ . 16 : Հոգ . 14, 15 :

* Դատաստանի օրուանը պատրաստուելուս Համար աւանդէն աղէկ միջոցներուն մէկն աս է , յաճախ մտածել ան օրը տալու Համարիդ ծանրութեանը՝ ահարկութեանն ու ճշմարտութեանը վրայ : Հերոնիմոսին Համար կ'ըսուի թէ իր մեռնելէն առաջ շատ տարիներ ինչ որ գործելու ըլլար , կը թուէր իրեն թէ ականջին աս ձայնը կու գար . Surgite mortui et venite ad iudicium ! « Ելի՛ք մեռելներ , ու դատաստան եկէ՛ք » :

Յո՛ւն . է . 28 , 29 : ԹԻՒՆ . Կ . 8 , 10 : Յայր . է . 11 , 14 : Եսայ . Ի՞նչ . 21 : Մէ՛ . է . 16 , 17 : Սող . է . 4 : Տ . 1 , 3 . Սող . Գ . 2 , 3 : Դան . է . 9 , 10 : Եսաւ լսեցի որ ամպին վրայ նստող մարդուն հետն եղած սպասաւորներուն աս հրամանն եղաւ . Վաղեցէք որոմն ու յարդը , ու բոբբոբած լիճը ձգեցէք անոնք : Սող . Գ . 12 : ԺԳ . 30 : ԻԳ . 30 : Սող . Գ . 1 : Եւ ասոր վրայ ճիշդ իմ կայնած տեղս՝ անդունդին դուբը բացուեցաւ , որուն բերնէն մուխ ու կրակ և սոսկալի ձայներ կ'ելլէին : Եսաւ նոյն սպասաւորներուն ըսուեցաւ . « Իմ ցորենս ամբարը ժողվեցէք » . Դ՝ . Գ . 17 . ու ասոր վրայ տեսայ որ շատերը վեր կը յափշտակուէին ու ամպերուն մէջ կը տարուէին . սակայն ես ետ մնացի . Կ . 15 , 16 : Ուստի ես ալ ուղեցի որ զիս ծածկեմ , բայց չկրցայ . ինչու որ ամպին վրայ նստող մարդն իր աչքերը վրաս տնկեր էր . իմ մեղքերս ալ միտքս եկան , ու խղճմտանքս ամէն կողմանէ կը դատախազէր ինծի դէմ : Կողմ . Թ . 14 , 15 : Ասոր վրայ քունէս արթնցայ :

Վրէժագրութեան . Բայց աս առաքանն ի՞նչ բան էր որ քեզ այսչափ վախցուց :

Սարդը . Ի՞նչ կ'ըսես . կարծեցի թէ դատաստանին օրն եկեր է , ու ես պատրաստ չեմ անոր . բայց ամէն բանէն աւելի աս վախցուց զիս , որ հրեշտակները շատերը ամպերուն մէջ հաւարեցին , ու զիս ետ ձգեցին . նաեւ դժոխքին դուբը՝ որ իր բերանը ճիշդ իմ կայնած տեղս բացաւ : Խղճմտանքս ալ զիս կը տանջէր * , ու կը

* Մարդուս խղճմտանքը շատ անգամ կը շփոթի ու կը դողայ . բայց իր վախերն ու դողերը շուտով կ'անցնին կ'երթան , ու ճշմարիտ դարձ մը չեն պատճառեր անոր :

կարծէի որ Վաստաւորը միշտ իմ վրաս կը նայէր , իր երեւին վրայ բարկութեան ցոյց մը ունենալով :

Ան ատենը Սեկնիւնը Վրիստիանոսին ըսաւ . Իմացմը ամէն աս բաները :

Վրիստիանոս . Այո՛ իմացայ և ղեւ յոյսի ու վախի մէջ ձգեցին անոնք * :

Մեկէկ . Աղէկ . այնպէս միտքդ պահէ բոլոր բաները , որ քու քովդ քեզի իրրեւ իթան մը ըլլան՝ քու ճամբուդ մէջ քեզ առաջ քշելու : Զիմա Վրիստիանոս սկսեց իր մէջքն ամուրցընել ու իր ճամբորդութեանը պատրաստուիլ : Ան ատենը Սեկնիւն ըսաւ . Սխիթարիւնը միշտ քու հետդ ըլլայ՝ բարի՛ Վրիստիանոս , ու քաղաքն երթալու ճամբուն մէջ քեզ առաջնորդէ : Ուստի Վրիստիանոս իր ճամբան կ'երթար ու կ'երգէր :

Ան տեղ տեսայ հաղուաղիւտ բաներ ,
Օռւարձալի բաներ ահաւոր բաներ .
Ու իմ ձեռնամուխ եղած գործիս մէջ ,
Օրիս հաստատ պահող օգտակար բաներ :

Ուրեմն անոնք եւ խորհիմ՝ պիտի ,
Թէ ինչո՞ւ համար ցուցուցան ինծի .
Ու երախտազարտ սրտով միշտ ըլլամ՝ ,
Ո՛վ բարի Սեկնիւն՝ շնորհակալ քեզի :

* Օղջացած Վրիստիանոսին սրտին մէջ յոյսն ու վախը իրենց յատուկ տեղեր ունին : Կատուոյ խոտամուգնեւորը Յիսուս Վրիստոսով , կենդանի յոյսի մը զօրաւոր ու անշարժելի հիմը կ'ըլլան . ու անոնք որ իրենց սրտերուն խաբերայութիւնը գիտեն , իրենց թշնամիներուն դէմ ու խորամանկութիւնը կը ճանչնան , աշխարհիս մէջ իրենց ունեցած վիճակէն ինչ որոգայթներու ենթակայ ըլլալնին կը զգան և կը տեսնեն որ իրաւացի պատճառ կայ մշտնջենաւորապէս զգուշանալու ու վախճալու : Առանց սյապիւսի վախի կեղծաւոր ու անհոգ կ'ըլլայ մարդ : Անոր

Հիմա երազին մեջ տեսայ որ Վրիստիանոսին երթալու ճամբուն երկու կողմը պարիսպ քաշած էր , և ան սրարիսպը կը կոչուէր Փրկութիւն : Ետայ . ին . 1 : Ուստի ծանրաբեռնեալ Վրիստիանոսն աս ճամբէն վեր կը վազէր , թէ և իր կոնսկի բեռին պատճառաւ մեծ դժուարութիւն կը քաշէր * :

Այսպէս վազելով տեղ մը հասաւ՝ ուր որ բարձրիկի բլուր մը կար , և ան բլուրին վրայ խաչ մը տնկած էր , ու քիչ մը վար բլուրին ոտքը գերեզման մը կար : Այստեղ երազին մեջ տեսայ որ Վրիստիանոս խաչին առջին ելածին պէս՝ իր բեռը քակուեցաւ ուսերէն՝ ու իր կոնսկին ինկաւ , ու սկսեց վար գլորիլ՝ մինչև որ գերեզմանին բերանն եկաւ . ան տեղ գերեզմանին մէջն ինկաւ , ու ալ չտեսայ անիկայ † :

Համար կ'ըսուի՝ Արանի ան մարդուն որ միշտ կը վախնայ :

* Սեղի դար վեր երեցած մեր դժուարութիւնները մեծամեծ սիրտիանաց ճամբայ են : Վեռներն ան ատենը խիստ ծանր կու գան՝ երբոր սիրտիանքները կը ժօռնան :

† Վրիստիանոս հաւատք ունէր . խաչին առջին ելլելէն առաջ կը հաւատար թէ Վրիստոսի արիւնոյն ազատութիւն պիտի գտնէ , այսինքն մեղաց թողութիւն . բայց հիմա անոր սիրտիանքը դառաւ ու զգաց : Ենթ հիմա հաւատքին ուրախութիւնը կը վայելէ . իր մեղքին բեռն իր խղճմտանքին վրայէն վերցաւ , և հաւատարով՝ ամէն կերպ ուրախութիւնով ու խաղաղութիւնով ընցուն է : Այդպէս՝ դուն որ կը հաւատաս թէ Հիսուս Վրիստոս է մի միայն Փրկիչ , հաւատարով յառաջ գնա՝ մինչև որ անիկայ քու Փրկիչդ ըլլալը ճանչնալու միտիմարութիւնն իմանաս , ու իր արիւնովդ քու մեղքերուդ թողութիւնը զգաս . քանզի երբոր Մտուած մեզ մեր յանցաւորութեանէն ու բեռէն ազատէ , ուրախութենէ՝ ցաթկրտոզներուն պէս կ'ըլլանք ան ատենը . բայց դուն անիկայ չես կրնար

Վրիստիանոս Հիմն մեծապէս ուրախացաւ որ իր բեռէն թեթեւացաւ, ու ցնծալից սրտով ըսաւ : Ինք՝ իր ցաւերովը ինծի հանգստութիւն շնորհեց, ու իր մահովն ալ կեանք : Յետոյ ատեն մը լռիկ կայնեցաւ որ նայի ու զարմանայ . քանզի շատ զարմանալի բան եկաւ իրեն՝ որ խաչին տեղը զինքն այսպէս ազատէ իր բեռէն : Ուստի կրկին և կրկին անոր վրայ նայեցաւ, մինչև որ իր աչքերէն սկսեց արցունք բղխիլ ու երեսն 'ի վար վազել : «Օ՜, Ժ. 10 : Արդ՝ քանի որ ինք այսպէս կայնած կու լար, երեք հատ լուսաւոր անձինք եկան իրեն, ու զինքը բաբեցին ըսելով . Խաղաղութիւն քեզի : Յետոյ առջինն ըսաւ . «Վաւ մեղքերդ քեզի ներուած են» . Մարդ . Ժ . 5 . երկրորդը զինքն իր հին լաթերէն հանուեցուց՝ և ուրիշ լաթեր հագցուց իրեն * . «Օ՜, Ժ . 4, 5 . և երրորդը անոր ճակատին կնիք մը զարկաւ, Եփե . Թ . 13, ու զմեծ թուղթ մը տուաւ իրեն և ըսաւ որ ճամբան վազած ատենն անոր վրայ նայի, ու երկինքին դուռը հասնելուն պէս ան թուղթը ներս տայ : Այսպէս անոնք իրենց ճամբան զայցին . ու Վրիստիանոս ուրախութենէն իրեք անգամ ցաթկեց, ու առաջ կ'երթար աս երգն ըսելով :

ունենալ մինչև ան որոշուած ատենը . այսինքն՝ մինչև որ խաչին գաս, ու քու բոլոր յոյսերդ անոր վրայ դնես :

* Ես լուսաւորներն եմ Վմենասուրբ Երրորդութիւնը . տես չոր Եստուծոյ՝ Որդւոյն Եստուծոյ՝ ու Սուրբ չորդւոյն Եստուծոյ սէրն ու շնորհքը : «Եկատէ՛ որ երբ Եստուած Վրիստոսի արիւնին միջնորդութիւնովը մեղաւորին թողութիւն կը շնորհէ, ան ատենը կը հագուեցնէ ևս անիկայ Վրիստոսի արդարութիւնովը : Ենոնք որ կ'ուրանան թէ մարդիկ Վրիստոսի արդարութիւնովն արդարացած կը սեպուին, ամենին չեն տեսներ օրէնքին սրբութիւնն՝ ու իրենց մերկութիւնը, ու չեն ատեր բուն իրենց արդարութեան ազատի լաթերը :

Մինչև հոս եկայ իմ մեղքս բարձած ,
 Ձկար մեկը որ զիս հանգեցրնէ :
 Իմ արամուծենէս՝ որով պաշարուած ,
 Մինչև հոս եկայ , ո՛հ աս ի՛նչ տեղ է :

Հո՞ս պիտի իյնար կոնակիս բեռը ,
 Ու հո՞ս սկսէր երջանկութիւնըս .
 Հո՞ս կարբտէին ան պարանները ,
 Որ կապեցին ան իմին կոնակըս :

Օրհնեալ ես ո՛վ խաչ , օրհնեալ զերեզման ,
 Բայց երիցս օրհնեալ Մարդըն պատուական .
 Որ քուկին վրադ մեղքերուս համար ,
 Խայտառակութեամբ մատնեցաւ մահուան :

Մտիկ ետեւ երազիս մէջ տեսայ որ ինքը այսպէս յառաջ
 գնաց՝ մինչև որ ձորն իջաւ , ուր որ ճամբէն քիչ մը դուրս
 իրեք հոգի տեսաւ խորունկ քնացած , ու ոտքերնին չլիժա-
 ներով կապած : Մէկուն անունն էր՝ Միամիտ , միւսինը՝
 Ծայլ , ու երրորդինը Յանդուգն :

Վրիստիանոս անոնք աս վիճակին մէջ տեսնելով՝ դէպ 'ի
 անոնց գնաց , որ ըլլայ թէ անոնք արթնցընէ . ու կանչեց
 թէ , 'Գուք կայմի վրայ ննջողներուն կը նմանիք . Մտա՛ .
 իմ . 34 . քանզի ձեր տակը մեռեալ ծովն է . մէկ ծով
 մը՝ որ յատակ չունի . ուստի արթընցէք ու մեկդի եկէք
 այդ տեղէն . ու նաեւ կամք բրէք , և ես ձեր չլիժաները
 քակելու ձեզի կ'օգնեմ * : Կաեւ զըռեցեց անոնց թէ ,
 Են առիւծի պէս մոնչողը , Եւ Պիլ . և . 8 , ասկէ անցնե-
 լու որ ըլլայ , անտարակոյս իր ակոսներուն որս պիտի
 ըլլաք դուք : Ես խօսքին վրայ անոնք իր երեսը նայեցան ,
 ու սկսեցին աս կերպ պատասխան տալ † : Միամիտն

* Բարեպաշտ Վրիստոնէին ողին ուրիշներուն վտանգը
 կ'իմանայ , և կը ջանայ ու կ'աշխատի օգնել անոնց :

† Թէ որ Մտուած մեղաւորին աչքերը չբանայ , յորդո-

ըսաւ . Ես վտանդ մը չեմ տեսներ : Եղիլն ըսաւ . Քիչ մըն ալ քնանանք : Եւ Յանդուղը ըսաւ . Եմէն մարդ ինքզինքը թող հոգայ : Այսպէս անոնք զառկեցան նորէն քնանալու , ու Քրիստիանոս իր ճամբան գնաց :

Եւ սակայն մոտաւորութեան մէջ էր թէ ինչպէս առ զիճակին մէջն ինկած մարդիկը այսպէս ոչինչ սեպեն մէկու մը բարերարութիւնը որ ազատաբար օգնել կը կամի առնոց զիրենք արթնցնելով , իրենց խրատ տալով , ու իրենց երկաթներէն ազատելու համար՝ իրենց օգնութեան հասնել առաջարկելով : Եւ առ մոտաւորութեան մէջ որ կ'երթար՝ երկու հոգի տեսաւ՝ որ նեղ ճամբուն ձախ կողմի պատին վրայէն անցնելով յառաջ կու գային , ու արտորնօք եկան իրեն հասան : Ասոնց մէկուն անունը Փարիսեցի էր՝ և միւսինը Կեղծաւոր : Աւտի ըսածիս պէս՝ եկան իրեն հասան , ու Քրիստիանոս անոնց հետ այսպէս խօսակցութեան մտաւ :

Քրիստիանոս . Պարոններ , ուրկե՞ կու գաք , և ո՞ւր կ'երթաք :

Փարիսեցի և Կեղծաւոր . Մենք Կնափառութեան քաղաքը ծնած ենք , ու Սիօն լեռը կ'երթանք փառաւորուելու :

Քրիստիանոս . Ինչո՞ւ համար առ ճամբուն սկիզբն եղած դռնէն ներս չմտայք : Չէ՞ք զիտեր որ դրուած է թէ , “ Են որ դռնէն չմտենք , հապա ուրիշ տեղէն կ'ելլէ , անիւ կայ դող ու աւաղակ է ” : Յովհ . Ժ . 1 :

Փարիսեցի և Կեղծաւոր . Պատասխան տուին՝ թէ բոլոր իրենց քաղաքացիները հեռու կը սեպեն մինչև դռուն երթալն ու անկէ ներս մտնելը . և անոր համար իրենց սո-

րանք մը բնաւ բանի տեղ չանցնիր անոնց : Յիշէ՛ որ առնոց ամէնը շնորհքէն է : Կատուծոյ շնորհքն է որ կը կենդանացընէ՝ կը լուսաւորէ՝ կը զղջացընէ՝ կ'արդարացընէ՝ կը պահպանէ՝ կը սրբացընէ ու կը փառաւորէ :

վորական ճամբան շիտակ դալ ու պատէն անցնիլն է , ինչպէս որ իրենք ալ այնպէս բրած էին :

Վրէիսիանոս : Բայց մեր երթալու քաղաքին Տէրոջը դէմ յանցանք պիտի չսեպուի՞ , իշեն յայտնի կամքն աս կերպով աւելը :

Փարիսիցի և Ալիշահաւոր . Պատասխան տուին՝ թէ ասոր վրայով ինք պէտք չէ որ մատաանջութիւն քաշէ . քանզի իրենց բրածին պէս է սովորութիւնը . և թէ որ հարկաւոր ըլլայ՝ կրնան վրայութեամբ հաստատել թէ հազար տարիէն աւելի է որ իրենք աս սովորութիւնը ունին :

Վրէիսիանոս . Բայց աս ձեր սովորութիւնը օրէնքին առջև կրնայ արդարանալ :

Փարիսիցի և Ալիշահաւոր . Աս սովորութիւնին հաստատութիւնը հազար տարիէն ՚ի վեր ըլլալով՝ անաչառ դատաւոր մը անտարակոյս օրինաւոր բանի տեղ պիտի ընդունի ան : Իշու մանաւանդ , ճամբուն մէջ մանեկնուս ետեւ , ո՞ր կերպով հոն մանեկնիս ի՞նչ հոգ է : Թէ որ ճամբուն մէջն ենք՝ մէջն ենք . դուն ալ միայն ճամբուն մէջն ես , որ՝ ինչպէս կ'իմանանք , դունէն մտեր ես , և մենք ալ ճամբուն մէջն ենք՝ որ պատին վրայէն հոն անցանք . ուստի քու վիճակդ մերինէն աւելի ի՞նչ աղէկութիւն ունի :

Վրէիսիանոս . Իշու իմ Տէրոջս կանոնովը կ'երթամ , դուք ձեր այլանդակ մտքին հնարքովը : Աս ճամբուն Տէրը արդէն ձեզ զող համարած է . ուստի կարծեմ՝ թէ ճամբուն վերջը հասնելուդ՝ շիտակ մարդիկ պիտի չդատուիր դուք : Դուք ինքնիրեննուդ ներս մտաք առանց անոր հրամանին , և ինքնիրեննուդ դուրս պիտի ելէք առանց անոր ողորմութեանը :

Աս խօսքին երկար պատասխան չտուին , հասաւ ըսին որ ինք թող ինքզինքը նայի : Ան ատենը տեսայ որ առանց երկար բարակ իրարու հետ խօսակցելու ամէն մարդ իր

Ճամբան դնաց • միայն թէ աս երկու մարդիկը Վրխատիա-
նոսին ըսին որ բոլոր օրէնքներն ու կարգադրութիւնները
անտարակոյս իրենք ալ անոր պէս զգուշութեամբ կը կա-
տարեն : Պատի դուռն ի՞նչ բանով մեղմէ աւելի աղէկ եւ՝
ըսին , բայց միայն կոնակիդ վերարկուովը՝ որ մեր կարծա-
ծին նայելով՝ դրացիներուդ մէկը քեզի տուած է , քու
մերկութեանդ ամօթը ծածկելու * :

Վրխատիան • Պաք դռնէն ներս ըմռնելէն ետե օրէնք-
ներով չէք փրկուիր : Պաք • թ • 16 : Դա թէ որ
կոնակի վերարկուիս վրայով խմանալ կ'ուզէք , իմ եր-
թալու տեղիս Տէրն ինծի տուաւ , քամնուդ պէս՝ անով
իմ մերկութիւնս ծածկելու համար : Դս ալ անիկայ իր
մարդասիրութեանն իրբն մէկ նշանը կ'ընդունիմ՝ , որով-
հետե յառաջմանէ բան մը չունէի եւ՝ հապա հնոտի ըս-
թեր : Սակե՛ի զատ ես զիս իմ ճամբուս մէջ անով կը
մտիթարեմ : Ա'ըսեմ իմ անձիս՝ Ենտարակոյս երբոր
քաղաքին դուռը հասնիմ՝ , անոր Տէրը զիս աղէկ պիտի
ճանչնայ՝ իր վերարկուն իմ կոնակս ունենալուս համար •
ան վերարկուն որ ինք ձրխապէս ինծի շնորհեց , իմ հնոտի

* Վրխատիի արդարութեանը փառաւոր պատմութեանը՝
որ հաւատացեալներուն կը պարգևուի ու անոնց վրայ կը
ծածկուի , անարգ ու քամահրելի է անունով քրիստոնեանե-
րուն առջին , որոնք իրենց մերկութիւնն ու ծածկոյթի
կարօտ բլլալը չեն խմանար : Բայց խոնարհ հոգիներն
իրենց անոր կարօտ բլլալը կը խոստովանին , ու անիկայ ըն-
դունենլնուն Վրխատի կը փառաւորեն : Քարխանցիներն
ու կեղծաւորները բոլորովին անծանօթ բլլալով իրենց ան-
կեալ ընտթեանը , նորոգութեան՝ Վրխատիի արդարու-
թեանը՝ կամ Արբաղուցիէ եւ Միսիթարիէ հողւոյն ներ-
գործութեանը հարկաւորութիւնը չեն տկմներ • ու անոր
համար ճշմարիտ քրիստոնեան ծաղը կ'ընեն , ու անոր զգա-
ցումները յափշտակեալ մտքի ու խելագարութեան կ'ըն-
ծայեն :

բաժներէս զիս մերկացուցած օրը : ‘Ասեւ ճակատս նշան մէն ալ ունիմ’ որ դուցէ հրամաններնիդ չնկատեցիր անիկայ , որն որ իմ Տէրոջս մէկ մտերիմ՝ ընկերը հոն դրոշմեց կռնակէս իմ բեռս ինկած օրը : Աս ալ ձեզի ըսեմ՝ որ ան ատենը կնքած թուղթ մը տրուեցաւ ինձի , որպէս զի իմ ճամբուս մէջ անիկայ կարդալով մխիթարուիմ : ‘Ասեւ հրամայուեցաւ ալ ինձի որ երկնային դուռը հասած ատենս անիկայ ներս տամ , իբրեւ նշան իմ անոր ետեւէն անտարակոյս ներս մտնելուս : Արքեմ թէ դուք աս բաներուն մէկը չունիք . և անոր համար չունիք՝ որ դռնէն ներս չմտար * :

Անոնք աս բաներուն պատասխան չտուին . միայն իրարու նայեցան ու խնդացին † : Ասկէ ետեւ տեսայ որ ամէնն ալ առաջ գացին , բայց Վրիստիանոս անոնցմէ յառաջ անցաւ ու ալ չհասեցաւ բայց միայն ինքնիրենը՝ ու ան ալ երբեմն հառաչելով ‡ ու երբեմն ուրախանալով : ‘Ասեւ շատ անգամ կը կարդար ան Առաւորներէն մէկուն տուած թուղթը § և անով կը մխիթարուէր :

* Սուրբ Հոգւոյն վկայութիւնն ու կնիքն ունեցող հոգին Վրիստոսի արդարութիւնովը կը պարծենայ ալ . ինչու որ հաւատքին ուրախութիւնն աս է՝ որ Վրիստոս Տէրը մեր արդարութիւնն է : Եբէ՛ . իդ՝ . 6 : Մարդիկ պարապ տեղը ներքին մխիթարութիւններու վրայ կը խօսին , քանի որ Վրիստոսի արդարութեան հանդերձը կը մերժեն :

† Անապարձ յիմարները Վրիստոսի խոնարհ ճամբորդաներուն վրայ կը խնդան :

‡ Վրիստիանոս արդէն թողութիւն ընդունած ըլլալով՝ ինչո՛ւ համար կը հառաչէր : Մարդ պիտի կարծէ որ ան բոլորովին ուրախութիւն կտրած պիտի ըլլար : Ասոնք սիրոյ հառաչանքներ էին՝ որ հոգեւոր ուրախութենէ զուրկ եղողները բան մը չէն գիտեր անոնց վրայ :

§ Ասիկայ Սուրբ Հոգիէն իր ունեցած ստուգութիւնը

Ես միջոցին երազին մէջ տեսայ որ անոնց ամէնն ալ առաջ կ'երթային՝ մինչև որ 'Վժուարութեան I եռանք ոտքն եկան * , որուն յատակն աղբիւր մը կար : Ես նոյն տեղը ան դռնէն եկած շխտակ ճամբէն 'ի զատ երկու ճամբայ ալ կային , որոնց մէկը ձախ ու միւսն աջ կողմը կ'երթար լեռանը ոտքէն . բայց նեղ ճամբան շխտակ լեռն 'ի վեր կ'ելլէր , ու կը կոչուէր 'Վժուարութիւն : Հիմա Վրխտախանոս աղբիւրը գնաց , Եսայ . խթ . 10 , ու անկէ ջուր խմեց ինքզինքը գոգացընելու համար † . ու սկսեց լեռն 'ի վեր ելլել ըսելով :

Կը նշանակէ մարդուն իր հոգւոյն բնծայուած Վրխտոսի ձրի սիրոյն՝ ձրի շնորհացը՝ ձրի թողութեանն՝ ու ձրի արդարութեանը վրայ :

* Վրխտախանոս 'Վժուարութեան I եռը հասաւ . տախկայ մարմինի ու արիւնի անհաճոյ ճամբայ մըն է , որ մեր ճամբորդութեանը մէջ մեր հաւատքին անկեղծութիւնն ու մեր հոգիներուն ջանքը կը փորձէ : Վրխտախանոս դռնէն ներս մտնելէն առաջ քանի մը անգամ փորձուցաւ : Բայց հաւատացեալը հաւատքին մէջ փոքր 'ի շատէ հաստատուելէն ետեւ մեծամեծ փորձութիւններու կը պատահի : Երբոր Խաչին ու Վերեղմանին մօտեցած ըլլանք մտածելու պատճառ ունինք թէ ամէն չարիքն անցան : Բայց 'Վժուարութեան I եռը , Եպողիոնին հետ պատեւրազմիլը , Սահուան Շուքին Չորը , Հսկայ Յուսահատութեան ամրոցն ու Աստարդեալ Երկիրը տակաւին անտես կը մնան : Եյսպէս Խորայէլացիք ուրախացան՝ երբ տեսան թէ Եզրիպտացիները Աարմիր Հոսիուն մէջ կը խեղդուէին , ու մօքերնին չքերին իրենց անցնելու անապատը , և թէ տակաւին իրենց մեծամեծ նեղութիւններ պիտի գային :

† Եմէնխմատ ու ամենարարին Ետուած ընդհանրապէս սովորականէն աւելի կը խրկէ անոնց իր Հոգւոյն ու շնորհաց օգնութիւնը՝ որոնք որ ինք գժուարութիւն ու աշխատութիւն քաշելու կը կոչէ : Վրխտոնեան 'Վժուարու-

Թէ և բարձրը լեռ՝ բայց Զանամ ելլել ,
 Դժուարութիւնը ինծի վերա չըլլայ .
 Օ՛ր կենաց ճամբան աս տեղէն բլլալ ,
 Ալ տեսնեմ ևս , ո՛հ , սիրաբա թո՛ղ ցնծայ :

Տրամութիւնն ու վախն ինձմէ Հեռանան ,
 Աղէկ է շիտակ ճամբան երթալը .
 Թէ և դժուարին , քան թէ ծուռ ճամբան ,
 Ար թէ և դիւրին՝ բայց վայ է վերջը * :

Ախ ևրկուքն ալ լեռանը ոտքը հասան . բայց երբոր տեսան թէ լեռը դար վեր ու բարձր էր , և թէ ուրիշ ևրկու ճամբաններ ալ կային , ու նաև կարծելով թէ ան ևրկու ճամբաններն ալ նորէն ան ճամբուն կը խառնուին՝ ուրիշ վեր Վրիստիանոս ելաւ՝ լեռանը միւս կողմը , մաքերնին հաստատեցին որ ան ճամբաններէն երթան : Հիմա աս ճամբաններէն մէկուն անունը Ալտանդ էր , ու միւսինը Աործանում : Աւտի մէկերնին Ալտանդ կոչուած ճամբան բռնեց , ուրիշ մեծ անտառի մը մէջ ելաւ . միւսը շիտակ դէպ 'ի Աործանման ճամբան բռնեց , ու սև լեռներով շրջապատուած մէկ բնդարձակ դաշտի մը մէջ ելաւ , ուր որ զլորեցաւ ինկաւ , և ալ չկրցաւ ելլել † :

Եսկէ ետեւ Վրիստիանոսին ետեւէն նայեցայ որ լեռն 'ի

թեան Ալտն ելլելու սկսելէն առաջ Աստուածային միութեամբ թեանն աղբիւրէն իր հոգին կը զովացնէ :

* Հաւատմ' ո՛վ ճանապարհորդ քրիստոնեայ՝ որ մեծ դարութիւն մը ժամ է քեզի , երբոր մեծ դժուարութեան մը կը պատահի որ անոր հետ մարտնչիս ու յաղթես :

† Աեղծաւորներն ու փառիւնեցիները ինչպէս որ դիւրութեամբ կը մտնեն հաւատքի ճամբուն մէջ՝ առանց ճշմարտագէտ մեղքերնին ճանչնալու , որ աս ճանաչումը պիտի պառճառէր իրենց Վրիստոսի գիմնը՝ որ ան 'կեղ 'Խուռն է , այնպէս ալ մարմինի ու արիւնի խիտ դիւրին դալու ճամբան կը դանեն՝ ու վերջապէս կը կորնչին :

վեր կ'ելլէր , ու տեսայ որ վազելէն քալելու իջաւ , ու քալելէն ձեռքերովն և ծունկերովը վեր ելլել սկսեց տեղին դար վեր ըլլալուն համար : Արդ՝ լեռանը գլուխն ելլելու ճամբուն մէջ տեղուանքը սաղարթախիտ ոտակերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղ մը կար , որ բլուրին Տէրը յոգնած ճամբորդներուն զովանալուն համար շինեք էր : Աւտի Քրիստիանոս դէպ 'ի հոն գնաց' ու վար նստաւ որ հանգչի . յետոյ իր թուղթը ծոցին հանեց ու իր մօտիւնը թեւանք համար սկսեց կարդալ անիկայ : 'Նաե հիմա նորէն սկսեց նկատել ան վերաբիւն կամ պատմութեանը՝ որ խաչին առջև կայնած ատենն իրեն տրուեցաւ : Այսպէս ատեն մը ինքզինք զուարճացնելով վերջապէս սկսեց միափել , և անկէ խորունկ քունի մը մէջ ինկաւ , որ գրեթէ մինչև գիշեր զինքը հոն արդիւնց . ու իր քունին մէջ իր թուղթը ձեռքէն ինկաւ * :

* Քրիստիանոս լեռն 'ի վեր ելլելուն Քրիստոսի մահուանն ու արդարութեանը տեսութիւնովը կը զուարճանար , որ կ'իմացուի ծոցի թուղթը կարդալու հանելովն ու խաչին առջևն իրեն տրուած պատմութեանին կամ վերաբիւն վրայ նայելովը : Բայց՝ ափսոս , որ ան իրեն պատահածն իրեն պէս ճամբորդներուն ալ յաճախ կը պատահի : Խոնարհութեամբ ու գոհութեամբ ան բարիքները Պարգեւողին երկրպագութիւն ընելու տեղը՝ կը սկսինք հանգչիլ , բաւական համարելով արդէն իր տուածը : Խնայողութեան ու անձին արդարութեան խորհուրդներու մէջ կ'իյնանք . ու մոռնալով թէ բոլոր մեր ընդունածը Տէրոջմէն է , սնապարծութեամբ մենք մեզի կ'ընծայենք՝ որպէս թէ յատկապէս մերն եղած ըլլային անոնք : Երբոր այսպէս մենք մեր աչքին առջև կը բարձրանանք՝ ու կը կարծենք թէ երկնից առաջին սիրելին մենք ենք , կը ձգենք մեր արթնութիւնը , և անհոգութեան ու մարմնաւոր վատահոգութեան ոգի մը կ'առնենք վրանիս , որ երկինքէն ընդունած մեր վրայութիւնները կը նսեմացնէ :

եկաւ իրեն , և զինքն արթնցուց՝ ըսելով . “ Ո՛վ ծոյլ՝
միջինին՝ն զնա , անոր ճամբաները տես , ու խմատո՞ւն
եղեր ” : Եւստի . Է . 6 : Ետով Քրիստիանոս մէկէն ի
մէկ վեր ցաթկեց , ու արտորաց ճամբայ ելեկու , որ արագ
արագ երթալով մինչև լեռանը գլուխն ելաւ * :

Երբ՝ երբոր ինք լեռանը գլուխն ելաւ վազելով երկու
հոգի կու դային ուժգնութեամբ իր դէմը դարնուելու :
Սէկուն անունը Ալիսկոս էր ու միւսինը Ասակածոս † :
Քրիստիանոս ասոնց հարցուց թէ , Պարոններ , ի՞նչ
կայ , սխալ ճամբան կը վազէք դուք : Պատասխան
տուաւ Ալիսկոսը՝ թէ մենք Սիօն քաղաքը կ'երթայինք՝ ու
ան դժուարին ճամբէն վեր ելանք . բայց՝ քանի որ առաջ
կ'երթանք , այնչափ վտանգներու կը պատահինք . անոր
համար դարձանք ու նորէն ետ կ'երթանք :

Շ՛մարիտ է , ըսաւ Ասակածոսը , քանզի ճիշդ մեր
առջևը զոյգ մը առիւծ պառկեր են , որոնք չենք դիտեր
քնացած են արդեօք թէ արթուն . և անտարակոյս կը
կարծենք որ եթէ անոնց բաւական մօտենալու ըլլայինք ,
խկոյն մեզ կտոր կտոր պիտի ընէին :

Են ատենը ըսաւ Քրիստիանոս . Վուք զիս վախցուցիք .

* Տէրը՝ իր ժողովուրդը սիրելով թող չտար անոնց որ
մահուան բունը քնանան , թէ և ձգէ որ մինչև իրենց մխի-
թարութիւնը կորսնցնեն ինն ննջեն . ասիկայ անոնց հո-
գիններուն մեծ տրամութիւն ու նեղութիւն է :

† Ալիսկոսն ու Ասակածոսը քրիստոնէական հաւատքին
մեծ թշնամիներն են , ու անոր ճամբուն վրայով չար լու-
րեր կը բերեն : Մտիկ մի՛ ընէք անոնց , հապա Մատուծոյ
ճշմարտութեանն ու հաւատարմութեանը նայեցէք . անոր
պատուական խոստմունքներուն ապաւինեցէք , ու ձեր ուռ-
քերը խաղաղութեան աւետարանին կօշիկները հագէք :
Ո՞վ կամ ի՞նչ արդեօք պիտի մնասէ ձեզի , թէ որ դուք
բարւոյն հետեող ըլլաք :

բայց ճշւոյ երթամ՝ եւ ապահով մնալու . թէ որ ետ երթամ՝ իմ բուն երկիրս , անիկայ կրակով ու ծծումբով այրուելու պատրաստուած է , ու եւ անտարակոյս պիտի կորսուիմ՝ հոն : Թէ որ կրնամ երկնային քաղաքն երթալ , անշուշտ գիտեմ՝ որ հոն ապահովութեան մէջ պիտի ըլլամ * : Աիրտ առնեմ՝ . ետ դառնալը մեռնիլ է . առաջ երթալը մեռնելու վախ է , ու անկէ անդին յաւիտենական կեանք է . ուստի ալ առաջ կ'երթամ : Այսպէս՝ Ալախիտն ու Ասականոտը լեռն 'ի վար վաղեցին , ու Քրիստիանոս իր ճամբան դնաց : Բայց ան մարդոցմէն լրածին վրայ նորէն մտածելով , ձեռքը ծոցը խօթեց իր թուղթը հաշուելու համար՝ † որ անիկայ կարգաց ու մխիթարուի . սա-

* Քրիստիանոս հոգեւորական ողջամիտ առարկութիւնով՝ այսինքն մարմինին վախուն դէմ՝ հասկածոտութեան եւ անհաւատութեան դէմ՝ հաւատքին առարկութիւնովը վախը մէկդի կը թօթուէ : Սենք միշտ հաստատուն մարդարեական խօսք մը ունինք , որուն թէ որ միտք դնելու ըլլանք , աղէկ կ'ընենք : Արդոր վտանգները ձեզ նեղը կը ձգեն՝ ու վախերը ձեր վրայ կը յարձակին , մտքերնիդ բերէք թէ դուք որո՞ւնն էք ու որո՞ւն կը ծառայէք : Նայեցէք ան ճամբուն որուն մէջն էք , ու ձեր հաւատքին վախճանին , այսինքն՝ ձեր հոգւոյն փրկութեանը : Աստուծոյ խօսքը սորվելու պարապեցէք , ու անոր հնազանդեցէք :

† Ողորմելի ճանապարհորդը Ասականոտն ու Ալախիտին յարձակմունքը ընդունելէն ետեւ իր թուղթը կը վնասուէ որ մխիթարուի , բայց խաբուած է իր ակնկալութենէն . թուղթն իր ծոցը չէ : Ան ատենը կը դգայ իր յիմարութիւնը որով սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հոգիանաւոր զով տեղը քնացեր էր : Իր թշուառ վիճակին վրայ կու լաց կ'ողբայ , ու քայլ առ քայլ ետ կը դառնայ մինչեւ որ իր թուղթը կը դանէ : Այսպէս կը վարուի Տէրը իր ուխտազանց զաւկըներուն հետ . փրկութեան ուրախութիւններն անոնց պարգեւելէն առաջ իրմէն

կայն փնտուեց ու չգտաւ անիկայ : Ան ատենը Վրիստիստենոս մեծ խոռոլութեան մէջ ինկաւ , ու ինչ ընելը չէր գիտեր * . քանզի իրեն մխիթարութիւն տուող բանն՝ ու իր երկնային քաղաքը մոնելու վկայականը կորսընցուցեր էր : Աստի աս տեղ սկսեց մեծապէս շփոթիլ . վերջը միտքը եկաւ որ լեռանը վրայի սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղը քնացեր էր . և ծռնկի վրայ դալով իր յիմարական գործին թողութիւն խնդրեց Վատուծմէ , ու անիկէ ետեւ ետ դարձաւ իր թուղթը փնտուելու : Բայց մի վրայ ըստ բաւականին ցուցնել թէ Վրիստիստենոսին սիրտն ինչ տրամութեան մէջ էր բոլոր իր ետ դացած ատենը : Արեւմտեան կը հառաչէր , երբեմն կու լար , և շատ անգամ ինքզինքը կը նախատէր որ այնպէս յիմարաւար քնացաւ ան տեղը՝ որն որ միայն ճամբորդներն իրենց յոգնութենէն քիչ մը հանգչելու համար շնուած էր : Աստի աս վիճակին մէջ ետ կ'երթար՝ զգուշութեամբ մէկ կողմն ու միւս կողմը նայելով բոլոր դացած ճամբան , որ ըլլայ թէ իր թուղթը գտնէ , որն որ ճամբորդութեանը մէջ այնչափ անգամ իր մխիթարութիւնն եղեր էր . սյապէս երթալով մինչև որ նորէն ան սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղը տեսնուեցաւ , ուր որ ինք նստեր ու քնացեր էր : Բայց անիկայ տեսնելը իր տրամութիւնն աւելօք շատցուց , նորէն իր միտքը բերելով իր քնանալուն յանցանքը † : Աստի սյապէս յառաջ

հեռանալուն համար իրենց մեղացը վրայ ապաշխարութեան զգացում մը կու տայ անոնց :

* Վրիստիստենոս իր թուղթին համար շփոթութեան մէջ է . ասիկայ օրինաւոր է : Թէ որ հոգեւոր կորուստ մը ունենանք՝ ու անխոռով և անհոգ ըլլանք անոր վրայ , գէշ նշան մըն է թէ մարմնաւոր փտահոլութեան ու սնոտի յուսով կ'ապրինք : Աղքատ իմ , զգոյշ կեցիք ասիկէ :

† Վրիստիստենոս կըրարք՝ նայեցէք ձեր հոգիներուն :

զնաց իր մեղանշական քունին վրայ ողբալով և ըսելով .
 Վայ ինձի պէս թշուառականին որ ցորեկը քնացայ ,
 Յայտ . Թ . 4 : ան թիւս . Ե . 6-8 , ու դժուարութեան
 մեջ քնացայ . և այնչափ իմ մարմնին հաճոյքն ըրի՝ որ
 ընամը Տերոջը՝ ճամբորդներուն հողինքը կազդուրելու
 համար շինածը , ես իմ մարմնին հեշտութեանը համար
 դորձածեցի : Այս անգամ հրաշքի քայլեր առի : Այս
 պէս պատահեցաւ Պարայէլին ալ . որ իրենց մեղքերուն
 համար Պարմիր Ծոփուն ճամբէն ետ խրկուեցան : Տրամու
 թեամբ կ'անցնիմ ես աս ճամբէն՝ որն որ եթէ ան մեղան-
 շական քունը չըլլար , գուցէ ուրախութեամբ պիտի անց-
 նէի : Հիմա հրաշքի յառաջ դացած պիտի ըլլայի իմ՝
 ճամբաս . երեք անգամ պիտի անցնիմ՝ ասկէ , որ միայն
 մէկ անգամէն աւելի անցնելու կարօտութիւն չունէի . մա-
 նաւանդ որ Հիմա ուշ ալ պիտի մնամ . քանզի գրեթէ
 օրն իրիկուն եղած է . ափսոս , ինչ կ'ըլլար՝ որ չքնա-
 նայի :

Երգ՝ մինչև Հիմա նորէն սաղարթախիտ ոտակով ծած-
 կուած հովանաւոր զով անգը հասաւ , ուր ասնն մը նըս-
 տաւ ու լացաւ , բայց վերջը Մտուծոյ նախախնամութիւ-
 նովը՝ տրամութեան մեջ թաղուած՝ իր նստած բազմոյցին
 տակը նայելով , հոն տեսաւ իր թուղթը . որն որ դու-
 ղալով ու արտօնեց մէկէն 'ի մէկ առաւ ու իր ծոցը դրաւ :
 Բայց ո՞վ կէնայ պատմել թէ հրաշքի ուրախացաւ աս
 մարդը երբոր նորէն իր թուղթը գտաւ : Քանզի աս
 թուղթն էր իր կեանքին ապահովութիւնն ու փափաքելի

Ազուշայէք որ ձեր առջի հեշտութիւններուն համար վեր-
 ջի տրամութիւններ չունենար : Բայց բաւական է՝ « Ինչ
 խղճալի մարդ եմ ես » կանչելը՝ քան մարմնաւոր վստահու-
 թեամբ ապրիլն ու հողէնոր միջիթարութիւններու փափաք
 ունենալու կողմանէ մեռած ըլլալը :

Նաւահանդիստը հասած ատենն ընդունելի ըլլալուն նշանն ։ Աւտի անիկայ իր ծոցը դրաւ , փառք տուաւ Մատուծոյ որ իր աչքը անոր ինկած տեղն ուղղեց , և ուրախութեամբ ու լալով նորէն ճամբայ ելաւ * ։ Բայց ի՞նչ կ'ըսես , որչափ արտորնօք կ'ըլլէր հիմա լեռանը մնացած ճամբան ։ Եւ սակայն լեռանը գլուխը չեղած արևը մարը մտաւ , ու ասիկայ նորէն Վրիստիանոսին միտքը ձգեց իր ծուլութեամբ քնանալը , և այսպէս՝ նորէն սկսեց իր վրայ ողբալ ։ Ը՛վ դուն մեղանշական քուն , ի՛նչպէս քու պատճառաւ մութը զիս պիտի կոխէ իմ ճամբորդութեանս մէջ . առանց արեգակի պէտք է որ քալեմ , խաւարն իմ ոտքիս ճամբանս պիտի ծածկէ , ու ես իմ մեղանշական քունիս համար ոռնացող անասուններու ձայները պիտի լսեմ ։ Է՛լիմա իր միտքն եկաւ նաև ան պատմութիւնը՝ որ Աստուածոտն ու Ալիսկոտը իրեն ըսին , թէ առիւծները տեսնելով որչափ վախեցեր էին ։ Աւտի Վրիստիանոս նորէն ինքնիրեն ըսաւ . Մա դագանները դիւէրը կը պտտին իրենց որսերուն համար . և թէ որ մութ տեղն ինծի պատահելու ըլլան՝ ի՛նչպէս պիտի ազատիմ անոնցմէ . ի՛նչպէս պիտի փախչիմ անոնց ճանկերուն ներքեւ կտոր կտոր փառատուէլէն ։ Մա խորհրդովն առաջ դնաց իր ճամբան . բայց երբոր այսպէս իր դժբաղդ սխալմունքին վրայ կը ցաւէր՝ աչքը վեր վերցուց , ու իր առջևը հոյակապ պալատ մը տեսաւ , որուն անունը կը կոչուէր Վեղեցիկ . և անիկայ ճիշդ ճամբուն վրան շինուած էր † ։

* Մտիկայ կը նշանակէ Մատուծոյ սիրոյն ու կարողութեանը՝ ու Յիսուս Վրիստոսի հաւատքովը Էռզուով Արարով ուրախանալուն վրայ նոր զգացում մը ունենալ ։ Կեկատն թէ ի՛նչ ուրախութեամբ ու արտորնօք հիմա իր ճամբան կ'երթայ աս ճանապարհորդը ։

† Մտիկայ կը նշանակէ Վրիստոսի տեսանլի կամ երևելի եկեղեցին՝ որուն քրիստոնեան կը կապուի , ու սուրբն-

Այսպէս՝ երազես մեջ տեսայ որ ինքը արտօրաց և յառաջ գնաց, որ եթէ հնար է գիշերը հոն կարենայ մնալ : Բայց շատ չդացած խիստ նեղ ճամբայ մը մտաւ, որն որ Վանապանին սենեակէն մէկ ասպարեզի չափ հեռու էր . և դացած ատենն զգուշութեամբ աղէկ մը դէպ 'ի իր առջևը նայելով՝ ճամբուն վրայ երկու առիւծ տեսաւ * : Հիմա կը տեսնեմ՝ ան վտանգները՝ ըսաւ իր մարդը, որոնք Աստիածոտն ու Ախիկոտը եւ դարձուցին : Առիւծներն ալ կապուած էին, բայց ինք չտեսաւ շղթաները : Աւտի սկսեց վախնալ, և մտածեց որ ինքն ալ անոնց պէս եւս դառնայ . քանզի կարծեց թէ անտարակոյս մահը իր առջինն է : Բայց պահապանը՝ որուն անունը Վանապան էր †, իր տեղէն տեսնելով որ Քրիստիանոսը կանկ ա-

րուն հետ հաղորդութիւն ընելու բարութիւնն ու մխիթարութիւնը կը վայելէ : Վարձեալ կրնայ նշանակել աւետարանական կարգադրութիւններուն մէջ քրիստոնէից ժողովին առանձնաշնորհութիւնները : Եւ կարգադրութիւնները բլուրին Տէրոջմէն սահմանուած են՝ իր ժողովրդայն հանգստութեանն ու Վեհադարանին ապահովութեանը համար . որպէս զի անոնք մխիթարութիւն ու խմսատութիւն և զօրութիւն առնեն բարի պատերազմը պատեւրողմելու, ու իրենց ենթակայ եղած վտանգներէն ու որդայթներէն անվնաս անցնին :

* Եւ երկու առիւծները կրնան նշանակել Աստանան ու Աշխարհը որ մեզի դէմ՝ կը մռնչեն . բայց երկուքն ալ շղթայով կապուած են, ու առանց Քստուծոյ թողլաւուութեանը մինչև անդամ՝ մէկ օղակ մը չեն կրնար առաջ խաղալ : Արբեմն մենք չենք տեսներ շղթան, ու կը վախմանք . բայց մեր պահապան Տէրոջմէն տուած ձայնը աս է, « Մի՛ վախնար » :

† Վանապանը կը նշանակէ Քրիստոսի պաշտօնական՝ որ հօդիներուն լաւութեանը համար կը հսկէ : Նամբորդներուն սրտին ճրջափ պատուական են անոնք : Նայէ՛ թէ

եաւ՝ և որպէս թէ ետ դառնալ կ'ուզէր, կանչեց անոր՝
ըսելով . Մարգարէ վախկո՞ւտ ես : Կար՛ի . Դ . 40 :
Եւ վախնար առիւծներէն՝ քանզի անոնք չլքացով կա-
պուած են , ու հոն դրուած են՝ որ հաւաքք ունեցողները
փորձուին , ու շունեցողները յայտնի ըլլան : Ճամ-
բուն մէջակէն քալէ , և քեզի փնաս մը պիտի չգայ :

• Են առնել տեսայ որ առիւծներէն վախնալուն դողալով
յառաջ կ'երթար . բայց զգուշութեամբ՝ Գոնապանին
ցոյց տուած ճամբան երթալով՝ լսեց որ կը մանչէին անոնք ,
բայց իրեն փնաս մը չըրին : Են ապեւնը ծափ զարնելով
յառաջ գնաց մինչև որ Գոնապանին կեցած տեղն եկաւ ,
ու հոն դրանն առջին կայնեցաւ :

Ենկէ ետև Քրիստիանոս Գոնապանին ըսաւ , Տէ՛ր իմ ,
ի՞նչ տուն է աս , ու ես աս զիշեր հոս կրնամ՝ կենալ :
Գառասխան տուաւ Գոնապանը . Ես տունը բլուրին
Տէրը շինած է . ու ինք ասիկայ ճամբորդներուն քաջալե-
րութեանն ու արահալուութանը համար շինեց է : Գոնա-
պանը հարցուց ևս իրեն թէ ո՞ւրիկ է , և ո՞ւր կ'երթայ :

Քրիստիանոս . Ես Աործանման Քաղաքէն կու գամ՝ ու
Սիօն լեռը կ'երթամ . բայց հիմա արեւը մարը մտած ըլ-
լալուն համար , թէ որ կարելի է՝ աս զիշեր հոս մնալ
կ'ուզեմ :

Գոնապան . Ենունդ ի՞նչ է :

Քրիստիանոս . Իմ անունս՝ Հիմա Քրիստիանոս է .
բայց առաջ իմ անունս Ենշորհրէր * : Ես եկած եմ՝

ի՞նչ անուշ քաջալերութիւններ ու երջանիկ խրատներ
առաւ անկէ Ղանապարհորդը :

* Ո՞վ իմ հողիս՝ դիտէի՞ր երբէք թէ քու անունդ
առաջ աս էր : Ազգացի՞ր երբէք թէ անշորհրէր մեղա-
ւորներուն առատաշնորհ է Տէրը : Աւրեմն քու ճամբոր-
դութեանդ ամէն մէկ քայլին զովքաննէ ձրի շնորհքն ու
ան սէրը՝ որուն արժանի չէիր :

Յարեթի ցեղէն , որ Եստուած Աւմին վրաններուն մէջ
պիտի բնակեցընէ : Նճհդ . թ . 27 :

Ղաւնապան . Բայց ի՞նչպէս եղաւ որ պապէս ուշ եկար .
արեւը մարը մտաւ :

Վարդապետ . Եւս ասկէ կանուխ հոս եկած պիտի բլ-
րացի , բայց ի՞նչ ըսեմ ինծի պէս թշուառականին , որ
բլուրին քովն եղած սաղարթախիտ ուտերով ծածկուած
հովանաւոր զով տեղը քնացայ : Վնանալէս ետե ալ
իրաւ շատ կանուխ կրնայի դալ հոս , բայց ախսն որ
քունիս մէջ իմ վկայականս կորսնցուցի * , և առանց անոր
մինչև բլուրին գլուխն եկայ : Են ատենը ձեռքս ծոցս խօ-
թեցի վկայականս հանելով և անիկայ չգտնելով ստիպուե-
ցայ սրտի կսկիծով՝ ետ դառնալ ան իմ քնացած տեղս
երթալ , ուր որ գտայ անիկայ , ու հիմա եկայ հասց
հոս :

Ղաւնապան . Եղէկ . աս տեղիս օրիորդներուն մէկը
դուրս կանչեմ , որ թէ որ քու խօսքերուդ հաւանի , քեզ
ներս կ'ընդունի ընտանեաց քովը , տանը կանոններուն
համեմատ : Եյսպէս Ղոնապանը որ Երթուն կը կոչուէր
ղանդակ մը զարկաւ , որուն ձայնովը Խոհականութիւն
անուանով ծանրաբարոյ և դեղեցիկ օրիորդ մը եկաւ տանը
դուռը , ու հարցուց՝ թէ ինչե՞ւ համար գինքը հոն կան-
չեցին :

Պատասխան տուաւ Ղոնապանն բտելով . Ես մարդը
Աործանման Վաղարէն Սիօն լեռը ճամբորդութիւն կ'ընէ .
բայց յոգնած և ուշ մնացած բլալով՝ ինծմէ խնդրեց թէ
արդեօք կարելի՞ է որ աս գիշեր հոս մնայ : Ես ալ իրեն

* Եղէկ պահէ քու վկայականդ . զգուշացիր որ քու վըս-
տահութիւնդ չկորսնցընես : Վայէ թէ ի՞նչ մնաս կը
ծաղի անկէ . անիկայ հոգին կը թողու որ ետ մնայ : Ըա-
տերը կորսնցուցին անիկայ՝ ու բնաւ չկրցան գտնել մինչև
իրենց կեանքին վախճանը :

ըսի՝ թէ քեզ կանչեմ * որ իր հետը խօսակցելէդ ետե՛
ինչպէս որ աղէկ երեւայ քեզի այնպէս ընես , ան ալ տանը
կանոններուն համեմատ :

Ան ատենը Օրիորդը Վրիստիանոսին հարցուց՝ թէ
նւրիկէ կու գայ՝ և նւրիկ'երթայ . անիկայ ալ պատաս-
խանեց անոր : 'Ահա հարցուց անոր թէ ինչպէս ան ճամ-
բուն մէջ մտաւ , և թէ ինչ տեսած կամ ինչ պատահած
է իրեն , ան ալ պատմեց անոր : Աւ վերջը անոր անունը
հարցուց : Ան ալ ըսաւ թէ իմ անունս Վրիստիանոս է ,
և անոր համար ըսաւ այսչափ փափաք ունիմ՝ աս դիշոր հոս
կենալու , որ կ'իմանամ՝ թէ աս տեղը բլուրին Տէրը շինե-
ր է , ճամբորդներուն քաջալերութեանն ու ապահովու-
թեանը համար : Ետը վրայ Օրիորդը ժպտեցաւ , բայց
իր աչքերն արցունքով լեցուն . և քիչ մը կենալէն ետե՛
ըսաւ . Արի ու կամ երեք հոգի ալ կանչեմ ընտանիքէն :
Այսպէս դէպ 'ի դուռը վաղեց՝ ու խոհեմութիւնը , (Վա-
րեպաշտութիւնն ու Սէրը դուրս կանչեց * . որոնք Վրիս-
տիանոսին հետ քիչ մըն ալ խօսակցելէն ետե զինքը ներս
ընդունեցին ընտանիքին մէջ , որոնցմէ շատերը տանը
դրանը սեմին վրայ իր դէմն ելլելով ըսին . 'Ահա մօր ,
հիմ Տէրոջը օրհնեալը , աս տունը բլուրին Տէրը շինած է
այսպէս ճամբորդները մարդասիրաբար ընդունելու դիտա-
ւորութիւնով : Ան ատենը Վրիստիանոս իր գլուխը խո-
նարհեցուց 'ի նշան շնորհակալութեան , ու անոնց ետեւէն
տունը մտաւ : Այսպէս Վրիստիանոս երբոր ներս գնաց
նստաւ , անոնք զինքը մեծարելու համար անուշ օշարակ

* խոհեմութիւն՝ բարեպաշտութիւնն ու սէր ունենալու
են անոնք՝ որոնք բարեպաշտներուն ժողովին մէջն ընդու-
նուելու անձանց արժանաւորութիւնը քննելու սահմանուած
են : Ու Վրիստոսի Արեգեցւոյն ան ղեղեցիկ պալատին
մէջն ընդունուելու անձինքն ալ պէտք է որ ճշմարիտ հա-
ւատացեալ , ու իրօք և արդեամբ քրիստոնեայ բլան :

խմբուցին իրեն , և մեկտեղ որոշեցին որ՝ մինչև իրիկուան կերակուրը պատրաստուի , իրենցմէ ոմանք առանձին խօսակցութիւն ընեն Վերխախանասին հետ , ժամանակն աղէկ անցընելու համար . ու դրին Վարեպաշտութիւնը խոհեմութիւնն ու Սէրը անոր հետ խօսակցելու , որոնք այսպէս սկսեցին * :

Վարեպաշտութիւն . Եկո՛ր նայինք՝ բարի Վերխախանոս , որովհետև քեզի մենք այսչափ սիրելի եղանք՝ քեզ աս դիշեր մեր տունն ընդունելու , եկո՛ր քու ճամբորդութեանդ մէջ քեզի պատահած բոլոր բաներուն վրայով հետդ խօսինք , զուցէ անոնցմով մեր անձերուն օգուտ կ'ընծայենք :

Վերխախանոս . Շատ աղէկ . կատարեալ հաճութեամբ . և ուրախ եմ՝ որ դուք այսչափ պատրաստ էք անոնք մօտիկ ընելու :

Վարեպաշտութիւն . Ե՛նչ բան էր որ նախ և առաջ քեզ շարժեց ճամբորդի կեանք մը անցընելու յանձնառուրլարու :

Վերխախանոս . Ես իմ՝ բնիկ երկրէս ելայ մէկ սոսկալի լուրով մը որ իմ՝ ականջներուս հնչեց , այսինքն թէ՛ անհրաժարելի կործանում՝ մը կը սպասէր ինձի՝ թէ որ ևս ան իմ՝ եղած տեղս կենայի :

Վարեպաշտութիւն . Եւ այց ի՞նչպէս եղաւ որ աս կողմը դալու ելար քու երկրէդ :

Վերխախանոս . Կստուած էր որ այսպէս անօրինեց . քանզի ես՝ երբոր կործանելու վախին ներքեւն էի , ուր երթալը չէի գիտեր . բայց այնպէս պատահեցաւ՝ որ երբ կը Կողայի և կու լսյի , մէկն եկաւ ինձի՝ Եւտարանիչ աւուտով , ու ինձի ան՝ Եկեղ Վուռը ջոյց տուաւ , որն որ

* Երջանիկ բան է ճանապարհորդներուն իրարու հետ ազգու և փորձառական խօսակցութիւն ընելը :

ուրիշ կերպով բնաւ դտնելիք չունէի . և այնպէս ինք զիս
առ տունը հասցընող ճամբուն մէջ բերաւ ձղեց :

Բարեպաշտութիւն . Բայց Սեկնիչին տանը կողմէն չե-
կամր :

Վրիպիանոս . Էրամբերես . ու հոն այնպէս բաներ տե-
սայ՝ որոնց յիշատակը քանի որ կ'ապրիմ՝ մտքէս ելլելիք
չունին . մանաւանդ երեք բանի յիշատակութիւնը . մէկ
մը՝ թէ ինչպէս Վրիպտոս Սատանային հակառակ իր շնոր-
հաց դորձքը սրտին մէջ կը պահպանէ . երկրորդ՝ թէ ինչ-
պէս ան մարդը մեղանշեց Մատուոյ որորմութեանը յոյսէն
բոլորովին զրկելով զինքը . երրորդ՝ ան մարդուն երազը՝ որ
քունին մէջ դատաստանին օրն եկած հասած կարծեր էր * :

Բարեպաշտութիւն . Ի՞նչ կ'ըսես , իր երազը պատմեց
քեզի :

Վրիպիանոս . Եւրո պատմեց , և խորհեցայ թէ մէկ
ստեղծի երազ մըն է ան : Անիկայ իմ սիրտս ցաւցուց
եւրոր ինք կը պատմէր , բայց սակայն ուրախ եմ որ լսեցի :

Բարեպաշտութիւն . Սեկնիչին տունը տեսած բոլոր
բաներդ ասո՞նք էին :

Վրիպիանոս . Չէ . զիս առաւ՝ ու մէկ տեղ մը տարաւ
ուր որ հոյակապ պալատ մը ցոյց տուաւ ինձի , և ցուցուց
թէ ինչպէս անոր մէջն բնակիչներն ոսկեղարդ հանդերձնե-
լով հաղուած էին . նսեւ ցոյց տուաւ ինձի թէ ինչպէս
մէկ՝ քաջասիրտ մարդ մը եկաւ՝ և անիկայ դուրս ընելու
համար պալատին դուռը կայնող զինուորուած մարդոցը
մէջէն իրեն ճամբայ բացաւ . և թէ ինչպէս ինք ներս կան-

* Յոյն ու վախը մեր ճամբորդութեան ամէն քայլա-
փոխին հետեւնիս բնկերանալու է : Տէրը մեզի շատ բա-
նէր կը ցուցընէ մեր ճամբուն վրայ՝ որ ուրիշներուն պատա-
հեցան , որպէս զի մեզ իյնալէն զգուշացընէ , ու իր շը-
նորհաց փառքը յոյսնելով իր սուրբերը պահէլով՝ մեր
յոյն ու սէրը իր վրայ կենդանացընէ : Հիսուսի նայեցէք :

չուեցաւ ու յաւիտենական կեանք ստացաւ : Ինծի թուեցաւ որ աս բաներն իմ սիրտս կը զմայլեցունէին : Եւ բարի մարդուն տունը տարի մը կը կենայի եւ , թէ որ իմ ճամբուս երկայնութիւնը չսխալայի :

Բարեկալութեան . Եւ ուրիշ ի՞նչ տեսար ճամբուն վրայ :

Քրիստոնէոս . Ի՞նչ տեսայ . քիչ մ'ալ առաջ դացի , ու մէկը տեսայ որ փայտի մը վրայ կախուած էր , ու արիւնները կը վազէին . աս մարդուն երեւոյթը խիղջն իմ բնոս կոնակէս վար ձգեց . քանզի ես առաջ ծանր բնոս մը տակ կը հեծէի , բայց ան ատենը ինծմէ ինկաւ ան : Ասիկայ սքանչելի բան մըն էր ինծի , քանզի առաջ ամեն ինչն այսպէս բան մը տեսած չէի : Ես ալ ըսեմ՝ որ երբ ես կայներ դէպ 'ի վեր կը նայէի , (քանզի չէի կրնար համբերել անոր շնայիլ ,) երբ հատ Լուսաւորներ եկան ինծի : Ասոնց մէկը զրուցեց՝ թէ իմ մեղքերուս ներում՝ տրուած է . միւսը հնոտի լաթերէս զիս հանուեցունց՝ եւ աս բանուած վերարկուն տուաւ ինծի որ կը տեսնես . ու երրորդը ան նշանը զարկաւ ինծի որ կը տեսնես ճակատիս վրայ , ու աս զմեռած թուղթը տուաւ ինծի : Եւ աս բանն ըսելով՝ Քրիստոնէոս , իր ծոցէն հանեց անիկայ * :

Բարեկալութեան . Բայց կարծեմ ուրիշ բաներ ալ տեսար . այնպէս չէ՞ :

* Շմարիտ ու կենդանի հաւատքին իր հոգւոյն մէջ բրած ներգործութեանը մէկ երջանիկ փորձն է աս՝ Եստուծոյ Խօսքին համեմատ , որ խիստ հարկաւոր է ամէն բրիտանի : Եսոր սպակասութեանը համար շատերը ոչ ուրիշներուն եւ ոչ իրենց հոգւոյն օգուտ մը կ'ընեն : Թե որ Քրիստոսի սէրը՝ շնորհքն ու խաղաղութիւնը Միսիթաւրիշ Սուրբ Հոգւոյն ձեռքը սրտին վրայ կնքուած չըլլայ , լոկ զենքը դաւանիլն ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ արտաքին դատարկ ձեւ մը :

Քրիստոնէս . Իմ քեզի դուցած բաներս տեսած բաներուս մէջ ամենէն աղէկներն էին : Եւ սակայն քանի մը ուրիշ բաներ ալ տեսայ . զոր օրինակ երեք հոգի տեսայ , պսինքն Սիամիսը՝ Նոսրութիւնն ու Յանդղնութիւնը՝ որոնք երբոր ես կու գայի , ճամբուն վրայէն քիչ մը դուրս ոտքերնին շղթաներով կապուած պառկեր կը քնանային . բայց ի՞նչ կը կարծես , միթէ կրցնայ արթնցնել անոնք : Եսկէ 'ի զատ Փարիսեցինն ու Աեղծաւորը տեսայ՝ որոնք դռնէն մտնել չուզելով պատէն անցան ու իջան Սիոն լեռն երթալու , ինչպէս որ իրենք կը կեղծէին : Սակայն կորսուեցան շուտով , ինչպէս որ ես իրենց ըսի՝ բայց անոնք չհաւատային : Բայց ամէն բանէն աւելի՝ աս բլուրէն վեր ելելը դժուարին եկաւ ինծի , և նոյնչափ դժուարին՝ առիւծներուն բերնին քովէն անցնիլ դալա . արդարեւ թէ որ ան բարի մարդը Վանապանը չըլլար՝ որ դուռը կը կայնի , չեմ՝ դիտեր՝ կարելի է որ ամէն աս բաներուն վրայ նորէն ետ դառնայի . սակայն գոհութիւն Սատուոյ որ հիմա հոս եմ , ու շնորհակալ եմ ձեզի որ զիս ներս ընդունեցիր :

Հիմա Խոհեմութիւնն արժան տեղեց քանի մը բան հարցնել իրեն , և ուղեց որ անոնց պատասխանը տայ :

Խոհեմութիւն . Երբեմն դուն քու եկած քաղաքիդ վրայով չե՞ս խորհիր :

Քրիստոնէս . Ես՛ կը խորհիմ , բայց մեծապէս ամէնալավ : Շշմարիտ է՝ որ եթէ ես իմ եկած քաղաքիս վրայով մտածմունքի մէջ ըլլայի՝ կրնայի պատահութիւն ունենալ հոն դառնալու . բայց հիմա ես ազնիւ քաղաքի մը կը փախարիմ , պսինքն երկնաւոր քաղաքի մը : Եբր . Ժա՝ 15 , 16 :

Խոհեմութիւն . Քու առջի սովորական բաներուդ մէկ քանիները տակաւին քու հետդ չե՞ս կրեր :

Քրիստոնէս . Ես՛ . բայց մեծապէս իմ կամքիս հա-

կառակ անոնք իմ հետս կը կրեմ , մանաւանդ իմ մարմն
նաւոր խորհուրդներս , որոնց վրայ բոլոր իմ քաղաքացի-
ներս ինչպէս ես ալ մեծապէս կը բերկրէինք : Եւ այդ հի-
մա բոլոր ան բաները ինձի ներդաշխան են , եւ թէ որ
կարող ըլլայի ինձի վերաբերեալ բաներն բնորոշու , աս
պիտի բնորէի՝ որ բնաւ ան բաներուն վրայ ալ չխորհիմ ,
սակայն երբոր լաւազոյն եղած բանն ընել կ'ուզեմ , չա-
բազոյն բանը իմ հետս կը դաննեմ * : Կառակ . Է . 15 ,
21 :

Խառնուհիւն . Երբեմն չե՞ս զանեք որ աս բաները իբրեւ
թէ յաղթած ե՛րբըն , որոնք ուրիշ ատեն քիչ մտա-
տանջու թիւն կը պատճառէին :

Ներկայումս . Այն . բաց չառ քիչ անդամ . և իմ

* Վերխախանութս կը զանգատի իր անդամներուն մէջի օրէնքէն՝ որ իր մտայը օրէնքին դէմ՝ գէնք վերցուցած է, որ աղաղակել տուաւ առաքեալին թէ՛ «Մէն իողճալի մարդ եմ ես. ո՞վ զիս պիտի աղատէ առ մահացու մարմինէն»։ Աստուծոյ զաւկներն ըստ իրենց արարածի ալ շատ կամ քիչ զանգատն ու բնար առ է. մեղքին մնացորդներն իրենց ամենաբարձր գործքներուն մէջ անգամ՝ և իրենց պարտաւորութիւնները յաջող կերպով կատարելուն մէջ ալ կը խառնուին. ու շատ անգամ՝ ակամայ գերի կ'ընեն զանոնք. այնպէս որ երբոր կը կամին բարին գործել, չարը առջինն կը կենայ։ Վայց մեղքը իր գոյութիւնը անհաւատութենէ կ'ընդունի։ Ճանապարհորդը երբոր խաչը կը յիշէր, երբոր իր պատմութեանն կամ վերաբերւին՝ ու իր ծոցի թուղթին վրայ կը նայէր, ու իր երթալու երկրին՝ այսինքն երկնաւոր աշխարհին վրայ տեսութեան մը կ'ունենար, կը գտնէր որ իր ապականութիւնները կերպով մը նուաճած էին։ Միջ Տէր՝ առկայութիւն մեր հաւատքը քով խաչին վրայ թափած քաւաղան արիւննովդ, որպէս զի մեր հին մարդուն՝ այսինքն մեր չար ու ապականեալ կերբերուն խաչուիլն զգանք, ու հետզհետէ ազատինք անոր գարշի իշխանութենէն։

ոսկեղէն ժամերս են անոնք , երբոր այնպիսի բաներ կը պատահին ինծի :

Խոհեմութիւն . Արմաճս միտքդ բերել թէ ինչ միջոցներով երբեմն քու նեղութիւններդ իրբեւ թէ յաղթուած կը գտնես :

Վրիստիանոս . Այո . երբոր Խաչին քովը տեսածիս վրայ մտածեմ՝ ասիկայ կը պատճառէ ան բանը . ու երբոր իմ՝ բանուած վերաբոլուիս վրայ նայիմ՝ ասիկայ ալ կը պատճառէ ան . ու երբոր իմ՝ ծոցիս ոլորած թուղթին վրայ ալ նայիմ՝ ան ալ կը պատճառէ նոյն բանը . նաև երբոր իմ խորհուրդներս իմ գնալու տեղիս վրայ դառնան՝ ան ալ կը պատճառէ ան բանը * :

Խոհեմութիւն . Եւ ի՞նչ բան է որ քեզ Սիւն լեռն երթալու այսչափ կը փափաքեցնէ :

Վրիստիանոս . Ի՛նչ պիտի ըլլայ . հոն կը յուսամ՝ ես ողջ տեսնել անիկայ՝ † որ խաչին վրայ կախուած էր , և հոն կը յուսամ՝ ազատիլ ամէն ան բաներէն՝ որ մինչև ասօրս իմ՝ ներսիդիս ինծի նեղութիւն տուող բաներ են : Ան տեղը՝ կ'ըսեն թէ , մահ չկայ . Եսայ . Ին . 8 : Հայր . ին . 4 . և հոն ես իմ շատ փափաքած ընկերներուս հետ պիտի բնակիմ : Վանդի՛ քեզի ճմարիտն ըսեմ ,

* Մէկ նկատէ ասիկայ . Վրիստիանոսին ճշմարիտ հաւատքով Վրիստոսի արիւնին միջոցովն ստացած թողութիւնը՝ Վրիստոսի արդարութիւնովն իր արդարանալը՝ Սուրբ Հոգւոյն վկայութիւնովն Նստուոյ իրեն ցոյց տուած ձրի ու յաւատենական սէրը՝ ու իր երթալու երկինքին փառքը կը զօրացնեն իր սիրտը բոլոր իր ցանկութիւններուն ու ապականութիւններուն դէմ :

† Հաւատքով Վրիստոս տեսնելը հոգւոյն մէջ փափաք մը կը ծնանի զինքը փառքի մէջ տեսնելու : Իր ներողական սիրոյն զգացումը իր հետն ու իրեն նման ըլլալու փափաքիլ կու տայ մեզի :

և անիկայ կը սիրեմ , ինչու որ ինք իմ բնուս թեթեւ
 ցուց , և անիկ ՚ի զառ իմ ներքին հիւանդութենէս ձանձ-
 րացեր եմ : ^{Վաւ} Եթէ Երեսնամեայ իմ կեանքս իմ
 լալ՝ ուր որ բնուս արտի չմեռնիմ , և ան ընկերներու հետ
 զանազիլ , որոնք յախտեան կը կանչեն , Սոսի , Սոսի ,
 Սոսի :

Հիմնը Արեւիկայի խոսքի վերաբերյալն էլ էր, որ
բնական, անհրաժեշտ էր, կարգաւորելու էր դուռն :

Տնօրենարանում . Նվին մը աւ չորս փոքրիկ զաւլըներ աւ
 Կըմ :

Այդ • Ուրեմն ինչո՞ւ համար անոնք քու հետդ չընկիր :

Քրիստոսանոս սկսեց լալ , և քառ . Թ՛Տ , սրչափ
ուղեղով պիտի բնէի ևս ադ քանք . բայց անոնց ամէնն
ալ մինչև անդամ՝ իմ՝ Ճամբորդու թիւն բնւլուս բոլրովին
Հակառակ էին * :

Սէր • Բայց պէտք էր որ խօսէիր անոնց , և աշխատելու
էիր անոնց ցուցնել Հոն կենալուն վտանդը :

Վերհարիւնստո . Ըսածիդ . պէս ըրի , ու նաև անոնց
զրուցեցի ինչ որ Մատուած ինծի ցոյց տուաւ մեր քաղաքին
կործանմանը վրայ . բայց իրենց մէկ ծաղըր ընող մը կրե-
ցայ , ու ինծի չհաւատացին : Ծանօթ ԺԺ . 14 :

Սեյր • Եստուծոյ աղաչելով խնդրեցի՞ր , որ ինք քու
անոնց տուած խրատդ օրհնէ և օգտակար ընէ :

Վերադարձանս . Այո՛ , և ան ալ շատ յօժարութեամբ .
քանզի զխանաբու ևս որ իմ՝ կինս ու խնչալի զաւելնեցս
շատ սիրելի էին ինձի :

Այդ օրը Նայջ բուռն քու տրամադրվածիւնդ ու կործանելու

* ՂՀ մարիա ճանապարհորդին սէրը կը յայտնուի իր տունն եղողներուն, իր անոնց համար սրտանց փախարէլովը ճանաչովն ու աղօթելովը, որպէս ղէ մէկ կերպով մը համոզէ զանոնք կործանմանէ ազատելու, ու փրկութեան համար Հիսուսի դիմելու :

վախդ իրենց զբուցեցի՞ր • քանզի կարծեմ թէ ան կործանումն ըստ բառականին կ'երևար քեզի :

Վրիստիանոս • Այո՛ , կրկին , և կրկին՝ և կրկին զբուցեցի : Ասեւ կրնային վախս տեսնել երեսէս՝ արցունքներէս՝ ու նաեւ մեր գլխուն դալու դատաստանին վրայով վերահասու ըլլալով դողդալէս • բայց ասոնց բոլորն ալ անոնք՝ իմ հետս դալու համար համոզելու բառական չեղան :

Աեբ • Բայց ի՞նչ պատճառ կրցան ցուցնել իրենց դալ չուզելուն համար :

Վրիստիանոս • Ի՛նչ՝ պիտի ցուցնեն • իմ կինս աս աշխարհը կորսնցնելու կը վախնար , և զաւերներս իրենք գիրենք մանկութեան յիմարական բաղձանքներուն տուեր էին • այսպէս՝ մէկը մէկ կերպով ու միմեանն ուրիշ կերպով զեւ ձգեցին որ այսպէս մինաւոր թափառիմ :

Աեբ • Բայց չըլլա՞յ որ քու անպիտան վարքդ՝ անոնք քու հետդ բերելու համար համոզելու կերպով ըրած խօսքերուդ բոլորն ալ՝ ոչինչ ըրած ըլլայ * :

Վրիստիանոս • Շխտակը ես իմ վարքս չեմ կրնար զուգել , քանզի խղճմանքս կը վնայէ որ շատ պակասութիւններ ունիմ անոր մէջ : Ասեւ զիտեմ որ մէկ մարդ մը իր վարքովը շուտով կրնայ աւրել ոչինչ ընել ան բա-

* Ո՛վ իմ հոգիս՝ խորունկ մտածէ ասիկայ • քրիստոնէին վաղքն է որ աւելօք կը յաղթէ ու կը համոզէ՝ քան թէ իր խօսքը : Թէպէտ և հրեշտակի նման խօսիս Վրիստոսի վրայ՝ Եւետարանին՝ Հնորհայ վարդապետութիւններուն՝ ու երկինքին վրայ • բայց թէ որ դուն սատանայական բնաւորութիւններու կը ծառայես՝ ու մեղանշական ցանկութիւններով ու կիրքերով կ'ապրիս , ատով դուն ուրիշներն աստուածային բաներուն դէմ պիտի խտացրնես , ու անոնց Մատուցոյ ճամբաներուն մէջ յառաջանալը պիտի խափանես :

նը՝ որն որ ապացոյցով կամ համոզելու խօսքերով կը ջանայ ուրիշներուն ընդունել տալ անոնց աղէկութեանը համար : Եւ սակայն աս կրնամ ըսել որ ես շատ զգուշութիւն կը բանեցընէի՝ որ չըլլայ թէ անվայել գործով մը պատճառ ըլլամ անոնց՝ ճամբորդութեան ելլելու դժկամակեցումն : Եւ բուն աս բանին համար ինծի կ'ըսէին թէ ես չափազանց խղճահար եմ , և (իրենց համար) ինքզինքս կ'ուրանամ ան բաներուն մէջ ուր որ իրենք չարիք մը չեն տեսներ : Սակէ 'ի զատ կարծեմ՝ թէ կրնամ ըսել՝ որ եթէ իմ վրաս տեսած բաներնին զիրենք արդիւնք ըլլար , Մատուոյ դէմ շինականելու ու ընկերիս չմնասելու համար ըրած մեծ զգուշութիւնս պիտի արդիւնք զերենք :

Աիւ . Իբաւ է որ Ապէն իր եղբայրն ասոց , ա Յովն . Գ . 12 , քանզի իր գործքերը չար էին ու եղբորը բարի . ու թէ որ քու կինդ ու զաւկըներդ աս բանին համար քեզի դժուարեցան , անոնք անով իրենք զիրենք բարւոյն հակառակ ըլլալ կը ցուցընեն . դուն քու անձդ անոնց արխնեն ազատեցիր : Եղի . Գ . 19 :

Երդ՝ երազիս մէջ տեսայ որ անոնք այսպէս կը նստէին խօսելով մինչև որ կերակուրը պատրաստուեցաւ , ու պատրաստուէն ետեւ ուտելու նստան * : Գանք որ սեղանը պարարտ բաներով և զտած զինիով շտկած էր † , ու սե-

* Սիկայ կը նշանակէ Տէրունական Ընթրիքը , ուր որ քրիստոնեայք հաւատքով Քրիստոսի մարմնովը կը կերակւրին , ու զմայելով՝ սիրով և փառաբանութիւնով կը մատենէն Հիսուսի իրենց համար ըրածին և իրենց համար ստացածին վրայ , իրենց մէջն ըլլալուն ու հիմա Մատուոյ աջ կողմը իրենց համար ինչ ընելուն վրայ : Այսպէս քրիստոնեայք հաւատքով անոր մարմնովը կը կերակւրին , ու անով յաւիտեանական կենաց համար կը մնանին :

† Տէրը իր ժողովուրդոյը համար առատ պատրաստութիւն

զանին վրայ իրենց բոլոր բրած խօսքը բլուրին Տերոջը վրայով էր • ինչպէս ըսենք թէ՛ ինչ բաներ ըրեր էր ան , և ինչո՞ւ համար ըրեր էր անոնք , և ինչո՞ւ համար շիներ էր ան տունը : Եւ իրենց ըսածներուն նայելով՝ իմացայ որ ինք մեծ յաղթական մը եղած պիտի ըլլայ , ու մահուան իշխանութիւնն ունեցողին հետ պատերազմած ու անիկայ սպաննած , Աբբ • Թ • 14 , 15 , ինքզինքը մեծ վտանգի մէջ դնելով , որն որ ինծի պատճառեց աւելօք զինքը սիրել :

Վանդի՛ ինչպէս որ անոնք ըսին՝ և ինչպէս որ ես կը հաւատամ , ըսաւ Վրիստիանոս , ինք շատ արիւն թափելով աս բանը կատարեց : Վայց իր բրած բանին մեծ փառաւորութիւն մը տուողն աս էր՝ որ ինք իր երկրին վրայ ունեցած անկեղծ սիրովն ըրաւ անիկայ : Այս առիթ 'ի զատ անտանը մէջէն մէկ քանիները կային՝ որ ըսին թէ , իրենք զինքը տեսան ու հետը խօսեցան՝ անոր խաչին վրայ մեռնելէն ետեւ , ու վիպեցին՝ թէ իրենք իր շրթունքներէն լսեցին՝ որ ինք այնպէս կը սիրէ խեղճ ճամշորդները , որ անոր նման արեւելքէն մինչև արեւմուտք չդառնալը : Եւ և իրենց ըսած բաներուն վրայ մէկ օրինակ մը առաջ բերին՝ թէ ինք իր փառքէն զինքը մերկացուցեր էր որ ճամշորդներուն համար մեռնի • և թէ՛ իրենք լսեր են իրմէ որ հաստատութեամբ ըսեր է՝ թէ ինք մինակ պիտի չընակի Սիոն

մը ըրաւ անապատին մէջ , ու աւտարանական բարութիւնները շատ անգամ խնջոյքի ձևով կը նկարագրուին : (Տես հարսանեաց ճաշին վրայով Վրիստոսի ըսած առաւելը :) Մատթ • Իւ • 1-14 : Ես խնջոյքին կամ ճաշին կերակուրներն են՝ մեղաց թողութիւն , Աւրբ • Հոգւոյն վիպութիւնը , համարձակութեամբ Բատուեոյ ներկայանալ , ու անոր փառացը յուսովն ուրախանալ • բայց ամէն բանէն վեր՝ ճաշին խիստ անուշ համը Վրիստոսի քաղցր ներկայութիւնն է :

Լեւոք : Դարձեալ ըսին՝ որ անիկայ շատ ճամշորդներ իշխաններ ըլեր է, Թէպէտ և անոնք 'ի բնէ ազգաւ ծնած ու իրենց սկիզբը աղբիւն է եղեր : Ինչ {Ծառ + ք. 8 : Կարգ. ճիգ. 7 :

Այսպէս խօսակցեցան իրարու հետ զիշերը մինչև ուշ
ատուն , և իրենց պահպանութեանը համար իրենք զիրենք
իրենց Տէրոջը յանձնելէն ետեւ հանդստանալու դացին :
Ճանապարհորդը մէկ մեծ վերնատուն մը հանեցին որուն
պատուհանը դէպ 'ի արեւելք կը բացուէր : Վերնատունին
անունն էր Խաղաղութիւն * . հոն պառկեցաւ Վրիտիա-
նոս մինչև արշալոյս , և ան ատենը արթնցաւ ու սկսեց
երգել .

Ուրեք եմ ես հիմա, մա է Հիսուսին
 Արքա ու հոգի ճամբորդաց վերայ ։
 Այնպէս ընել որ մեղքերս ներուին,
 Ու արդէն ըրամ երկնից մծաակայ ։

Առաւել ընդորդ մեկէն ելան , և քիչ մը խօսակցութիւն աւ ընկէն ետե Վերախախտութիւն ըսին՝ որ ճամբայ չեւրէ , մինչև որ ան տանը Հաղուազիւտ բաներն իրեն ցուցնեն : Ուստի նախ և առաջ Վերառունը † տալին գինքը , ուր որ

* Մեղաւորը մինչև որ Մատուցոյ հետ խաղաղութիւն չզանե՛լ՝ ամենեւին ապահով ու հանդիստ չքնանար : Բայց «հաւատքով արդարացած ըլլալով՝ խաղաղութիւն ունինք Մատուցոյ հետ», ու խաղաղութիւն ունինք մեր խղճմանը ներքոն հետ, «մեր Տէրովը Յիսուս Բրիստոսի ձեռքովը» : Հոգով . ե . 1 : Բայց Յիսուս Բրիստոսի շնորհացը վրայ հաւատք չունեցողները բոլորը օրէնքի անեմքին՝ ու մեղքին դատապարտութեանը տակն են, ու Մատուցոյ թշնամի են :

† Գրաստանը Աստուածաշունչէ գիրքն է . քրիստոնէան
քանի որ կը յառաջանայ , առաւել քան զառաւել կը ծա-
նօթանայ անոր . գլխաւոր նիւթը Յիսուս է , որ խոստ-
մունքներուն ու մարդարեւութիւններուն մէջ առաջագործ

խիտ հին պատմութիւններ ցոյց տուին իրեն . ասոնց մէջ՝ ինչպէս որ կը յիշեմ՝ թէ երազիս մէջ տեսայ , բլուրին Տէրը աղգարանութեան գիրքը ցոյց տուին իրեն՝ թէ անիկայ Հինաւուրցին Որդին է ու 'ի յաւիտենից ծնած : Ասոր մէջ շատ ընտ պատմուած էր իր բրած բաները՝ ու հարեւաւոր անձանց անունները կար , որ ան իր ծառայութեանն ընդունելու է . և թէ՛ ինչպէս այնպիսի բնակարաններու մէջ գրելու է անոնք , որ ոչ ժամանակի երկարութիւնով ու ոչ բնութեան ապականութիւնով աւելիք ունին :

Եսկէ ետե անոր ծառաներէն մէկ քանիններուն բրած զարմանալի գործքերն իրեն կարգացին . զոր օրինակ՝ թէ ինչպէս անոնք " Ծագաւորութիւններու յաղթեցին , արդարութիւն գործեցին , խոստմունքներու հասան , առիժներու բերաններ զոցեցին , կրակի զօրութիւն մարեցին , սուրի բերնէ ազատեցան , տկարութենէ ուժովցան , պատերազմի մէջ զօրաւոր եղան և օտարներու բանակներ ջրուեցին " : Եբր . ժա . 33 , 34 :

Այլընդ տանը յիշատակարաններուն մէկ ուրիշ մասն ալ կարգացին իրեն , որուն մէջ կ'երեւար՝ թէ իրենց Տէրը սրչափ կամք ունէր իր շնորհաց մէջ ընդունիլ ամէնը՝ և մինչև անգամ՝ անոնք որ յառաջմանէ մեծ նախատինքներ հասցուցեր էին իր անձին ու իր գործքերուն : Ասոր մէջ նաև շատ ուրիշ երեւելի բաներու պատմութիւններ ալ կային , որ անոնց ամենուն վրայով՝ Վրիստիանոս տեղեկացաւ . զոր օրինակ հին ու նոր բաներու պատմութիւններ՝

է : Վրիստոս՝ ու Վրիստոսի վրայ մտածութիւնը , անոր ծննդեանը՝ անձին՝ կենացը՝ գործքերուն՝ մահուանը՝ քաւութեանը՝ արդարութեանն ու վրկութեանը վրայ մտածութիւնը քրիստոնէից հոգիներուն բերկրութիւնն է : Ասոնց հոգեւոր մտածութեան քրիստոնեան աշխոյժ չկրնար ըլլալ :

Հանդերձ մարդարեւ թիւններով ու նախագուշակութիւններով , որոնք իրենց ասեմին պիտի կատարուին , որ թշնամիները սարսափին ու զարմանան , և ճամբորդները մխիթարուին ու զուարճանան :

Հետեւալ օրը զինքն առին՝ ու զինարանը տարին , ուր որ ցոյց տուին իրեն ամէն կերպ զէնքերը որ իրենց Տէրը պատրաստեր էր ճամբորդներուն համար , ինչպէս՝ սուր , վահան , սաղաւարտ , զրահ , ու շմաշկու հողաթափներ * : Եւ աս տեղ տեսցոյ որ Տէրոջը ծառայութեանը համար այնքան մարդիկ զինուորելու համար զէնք կար , որքան որ աստղ կայ երկինքը :

Կաւ քանի մը գործիքներ ցոյց տուին իրեն՝ որոնցմով անոր ծառաները զարմանալի բաներ գործեր էին † : Ինչպէս՝ Սոփեսին զաւազանը . ան ցլիցն ու ուռը որով Յայել Սիւրբան սպաննեց . ան սափորները՝ փողերը՝ ու ջահերը՝ որով Գեդէոն Մադիամու բանակը փախցուց : Յետոյ իրեն ցոյց տուին ան եղներուն խթանը՝ որով Սամեղար վեց հարիւր հողի մեռցուց . նաև ան իշուն ծնօտի ոսկորը՝ որով Սամիսոն սքանչելի կոտորած մը բրաւ : Կաւ ան պարսն ու քարը ցոյց տուին՝ որով Գաւիթ Գողգաթն սպաննեց , և ան սուրը՝ որով իրենց Տէրը անօրէնութեան Մարդը պիտի տատկեցնէ որսի ելած օրը : Եսոնցմէ՝ ի

* Տէրը իր անսահման իմաստութեամբը բոլոր մեր թշնամիները կը ճանչնայ , ու իր մարդասիրութեամբը պէտք եղած զրահն իր ժողովուրդին կու տայ : Մհ , ինչ ամէնօրհնեալ Տէրոջ կը ծառայենք մենք :

† Եստուած տկար ու բոտ ինքեան անբաւական միջոցներով միշտ մեծամեծ գործքեր կատարած է : Եսպէս է հիմա ալ : Եղթեքն ու Եւտարանին քարոզութիւնը բոտ ինքեան տկար միջոցներ են , բայց Եստուծոյ դրած միջոցներն են անոնք , և անոր համար բոլոր բնդդիմութիւններու կը յաղթեն :

զատ շատ ուրիշ պատուական բաներ ալ ցոյց առին՝ որոնց շատ հաւնեցաւ Վրիստիանոս * : Եսիկայ լմնալէն ետե՛ նորէն ամէն մարդ հանդստանալու դնայ :

Եյնուհետեւ երազիս մէջ տեսայ՝ որ հետեւեալ առտուն Վրիստիանոս ելաւ իր ճամբան երթալու , բայց անոնք ուղեցին որ օր մըն ալ իրենց հետը կենայ : Ու ըսին որ՝ թէ որ օրը պարզ ու պայծառ ըլլայ , պիտի ցոյց տան իրեն ան երջանիկ լեռները՝ որոնք իր մխիթարութիւնը պիտի աւելցնեն . քանզի անոնք իր հիմակուան կեցած տեղէն աւելի մօտ են ան իր բաղձացած քաղաքին . ուստի Վրիստիանոս հաճեցաւ և մնաց : Երբոր արեւը ծագեցաւ , տանը տանիսը հանեցին զինքը՝ և ըսին որ դէպ 'ի հարաւային կողմը նայի : Վրիստիանոս դէպ 'ի ան կողմը նայեցաւ՝ և ահա տեսաւ՝ որ հեռուն շատ զեղեցիկ լեռնային երկիր մը կար , անտառներ՝ պղիններ՝ ամէն տեսակ պտուղներ՝ ծաղիկներ՝ աղբիւրներով և առուներով զարդարուած , որոնց նայելը շատ զուարճալի էր : Եւայ . ԼԳ . 17 : Են ատենը Վրիստիանոս ան երկրին անունը հարցուց . և անոնք պատասխան տուին՝ թէ անիկայ Լշմմանուէլին երկիրը կ'ըսուի . ու աս բլուրին պէս ան ալ բոլոր ճամբորդներուն պատրաստուած տեղ մըն է ըսին : Ու երբոր հոն երթաս ըսին՝ անկէ Երկնաւոր Վաղարին դուռը կրնաս տեսնել , ինչպէս որ հոն բնակող հովիւները ցոյց պիտի տան քեզի † :

* Ետուեծոյ Խօսքին մէջ պատմուած հին բաներուն վրայ մտածելը՝ հաւատքին ուրախութիւնն ու փառքն է , յոյսը կը կենդանացնէ , ու քրիստոնէական ասպարէզին մէջ առաջ փազել կու տայ հոգւոյն :

† Ես ամէնը ան հոգեւոր ու ճշմարիտ տեսարաններուն նկարագրութիւնն է՝ որով Վրիստոսի տեսանելի եկեղեցւոյն մէջ շնորհաց Խօսքին քարոզութեանը միջնորդութիւնովը հոգիները կը քաջալերին :

Հիմա Վրիստիանոս մտածեց որ ալ ճամբայ ելլելու ա-
տեն է , և միւսներն ալ հաճեցան որ երթայ . բայց ըսին
Թէ՛ Եկոր առաջ անդամ՝ մէն ալ զինարանն երթանք :
Այսպէս ելան զայցին . ու երբոր հոն մտան՝ Վրիստիանոսը
զիւն մինչև ոտքը զրահաւորեցին * , որ եթէ ճամբան իր
վրայ յարձակում՝ ըլլայ զինուած գտնուի : Ուստի Վրիս-
տիանոս այսպէս սպառազինուած իր բարեկամներուն հետ
դուրս ելաւ ու տանը դուռը դնաց ու հոն Դոնապանին
հարցուց Թէ արդեօր ճամբորդ անցաւ անկէ :

Այո՛ . պատասխանեց մարդը :

Վրիստիանոս . Ա'աղաչեմ՝ քեզի՛ կը ճանչնայի՞ր անիկայ :

Դոնապան . Իր անունը հարցուցի , և ինք ըսաւ Թէ
Հաւատարիմ՝ կը կոչուի :

Վրիստիանոս . Իրա՞ւ , ևս անիկայ կը ճանչնամ՝ . իմ
քաղաքացիս ու մօտ դրացիս է . իմ ծնած տեղէս եկած է :
Արդեօր սրչափ յառաջ դացած կը կարծես անիկայ :

Դոնապան . Ենիկայ հիմա բլուրին ստորոտը հասած է :

Վրիստիանոս . Ուրեմն՝ բարի՛ Դոնապան , մնաս բա-
րով . Տէրը քու հետդ ըլլայ . և ինձի ցոյց տուած բարե-
բարութեանդ համար քու բարութիւններդ անչափ աւել-
ցնէ՛ † :

Են ատենը սկսեց յառաջ երթալ իր ճամբան . բայց
Խոհականութիւնը՝ Խարեպաշտութիւնը՝ Սէրն ու Խոհե-
մութիւնը ուղեցին որ մինչև բլուրին ոտքը իր հետն եր-
թան : Այսպէս մեկտեղ սկսեցին յառաջ երթալ՝ իրենց
առջի խօսակցութիւնները կրկնելով , մինչև որ եկան ան
տեղը հասան՝ ուրկէ անդին բլուրէն վար պիտի իջնէին :

* Ես քրիստոնէական սպառազինութեան ինչ ըլլալը
տե՛ս , Եփե՛ս . 5 . 13 , և՛ :

† Վրիստիանոսը Վրիստոսի պաշտօնակաները կը սիրեն՝
ու կ'օրհնեն զանոնք և կ'աղօթեն անոնց համար , ինչու որ
Տէրը իրենց հողիներուն օգտակար ըրած է զանոնք :

Ան առնել Քրիստիանոս ըսաւ . Ինչպէս որ վեր ելելը դժուարին էր , այնպէս ալ՝ տեսածիս նայելով , վար իջնելը վտանգաւոր է : Այո՛ , այնպէս է , ըսաւ Խոնարհութիւնը . քանզի մարդու մը դժուարին բան է Խոնարհութեան Չորն իջնել՝ ինչպէս որ դուռն հիմա կ'իջնես , ու ճամբուռն մէջ երբէք չգլորիլ . անոր համար ահա մենք եկանք բլուրն 'ի վար քեզի բնկերութիւն բնկելու : Ուստի Քրիստիանոս իջնել սկսեց՝ բայց շատ զոռւշանալով . սաւկայն մէկ քանի անգամ գլորեցաւ * :

Աս միջոցիս երազիս մէջ տեսայ որ երբ Քրիստիանոս բլուրին ստորոտը իջաւ , իր բարի բնկերներն իրեն հայ մը՝ շիշ մը գինի՝ ու ողկոյղ մը չամիչ տուին , և անկէ ետեւ ինք իր ճամբան գնաց :

* Քրիստոնէայ մը շատ մասնաւոր ու յատուկ բարութիւններ վայելէին ետեւ վտանգի տակ է որ փրանայ ու աւնոնց պատճառաւ բարձրամօրի : Այսպէս պատահեցաւ մինչև անգամ Պօղոսին . ու ան պատճառաւ Սատանայի հրեշտակը կը չարչարէր զինքը : Եւ Սորմէ . ԺԷ . 7 : Անոր հիմակուան խառն վիճակին մէջ գիտէ Տէրը որ աղէկ չէ մեզի միշտ հոգեւոր ուրախութեան լեռը բնակիլ . ուստի հոգւոյն աղէկութեանը համար մարմինը պէտք է նուաճիլ ու ցած պահուիլ , որ չըլլայ թէ հոգեւոր հպարտութիւնն անոր վրայ տիրէ : Տէրը իր Ժողովուրդը լեռն 'ի վար Խոնարհութեան Չորը կ'իջեցընէ՝ կամ հոգեւորապէս՝ անոնց յոյսերն ազտացընելով , կամ մարմնաւորապէս՝ անոնց բարեկամները՝ առողջութիւնը կամ ստացուածքը իրենցմէ առնելով : Այս դէպքերուս մէջ դիւրութեամբ կը գլորին անոնք . իրենց մոլութիւնները կ'արթննան . ոչ միայն հպարտութիւնը՝ այլ անհամբերութիւնը՝ նախանձութիւնը՝ անհաւատութիւնը՝ ապստամբութիւնն ու սրտին ուրիշ գաղտնի չարութիւններն ալ երեւան կ'երևն . Քիչերը կան որ Խոնարհութեան Չորն իջնեն՝ ու արանջելու և դժգոհելու՝ և Մտուծոյ նախախնամութեանը վրայ դանդատելու մէջ չիյնան :

Բայց հիմա՝ առ Խոնարհութեան Չորին մէջ խղճալի Քրիստիանոսը շփոթութեան մէջ ինկաւ . քանզի միայն քիչ մը ճամբայ յառաջ որ դնաց , տեսաւ դաշտին վրայէն որ մէկ Զարաճճի մը կու դար դէպ 'ի իրեն . ասոր անունը Ազդողինն կ'ըսուէր : Յայտնի թ. 11 : Անտեսնը Քրիստիանոս սկսեց վախնալ՝ ու մտածել թէ արդեօք ես դատնայ , թէ եղած տեղը կայնի * : Բայց անգամ մըն ալ մտածեց որ իր կոնակը զինուած չէր . և անոր համար խորհեցաւ որ կոնակն անոր դարձնելը աւելի պատահու թիւն կու տայ անոր իր նկատելովը դիւրութեամբ զինքը

* Սատանային փորձութիւնները գլխաւորաբար երկու կերպ են : Առաջին կերպ փորձութիւնները շատ կամ քիչ բոլոր հաւատացեալներուն հասարակ են : Թշնամին կը ջանայ անոնց վատթարութիւններն ու անհաւատութիւնը արթնցնել , բայց անոնք կարող կ'ըլլան անոր դէմ՝ կենալու , ու Աստուծոյ ուժովը յաղթութիւն կը ստանան՝ թէպէտ և չէ թէ ասանց վերքեր բնորոշելու : Արկրորդ կերպ փորձութիւններն աւելի ևս զարհուրելի են՝ երբոր թշնամին սովորաբար մարմինին կազմութեանը մէկ տկարութիւնովը բուն իսկ մարմն կարողութիւններուն վրայ կը յարձակի ու կը թունաւորէ . երեսակցութիւնը կը մթնցընէ ու կը շփոթէ , ու անոնք վախով կը լեցընէ : Ասոնք երբոր ուժղին ըլլան՝ դէմ կենալու կարողութենէն կը զրկեն հոգին , ու շատ անգամ մինչև յուսահատութեան կը մատցընեն : Բայց Աստուծոյ ժողովրդոցը շատերն առ փորձութիւններուն քննչափ անձանթմ են՝ որչափ որ յամաքի վրայ եղողները Ովկիանոսին վրայ նաւարկողներուն վտանգներն ու նեղութիւնները չեն զխտեր : Անլա մազճոտ անձինք Սատանային առ անդունդներէն՝ աւելի նեղութիւն կը կրեն : Քրիստիանոսին Ազդողինին հետ կռուիլը առաջին կերպ փորձութիւններուն կրնայ վերաբերիլ . երկրորդին քանի մը օրինակները իր Մահուան Շուրթին Չորէն անցնելուն կը տեսնուին :

վերաւորելու . ուստի դէմ դնել վճռեց՝ ու եղած տեղը կայնեցաւ . քանզի՝ ինքնիրեն ըսաւ , թէ որ կեանքս ազատեւէն ուրիշ բան ալ չըլլար իմ նպատակս , ամենէն աղէկը կայնիլն էր :

Այսպէս Վրիստիանոս յառաջ գնաց , ու Ապողղիոն իր դէմն ելաւ : Հիմա աս այլանդակ դազանը շատ սոսկալի տեսիլք մը ունէր . ձուկի նման թեփերով պատած էր , որ անոնցմով կը հպարտանար . վիշապի թեւեր ունէր ու արջու ոտքեր , և իր փորէն կրակ ու մուխ կ'ելլէր . ու իր բերանն առիւծի պէս էր : Արբոր եկաւ Վրիստիանոսին հասաւ , խոժոռ դէմքով մը անոր վրայ նայեցաւ ու այսպէս սկսեց խօսիլ անոր հետ * :

Ապողղիոն . Ո՛ւրիշ կու դաս , և ո՛ւր պիտի երթաս :

Վրիստիանոս . Այս Աործանման Վաղարէն կու դամ՝ որ ամէն չարիքներուն տեղն է , ու Սիօն քաղաքը կ'երթիմ :

Ապողղիոն . Եսով կը ճանչնամ թէ դուն իմ հպատակներուս մէկն ես . քանզի բոլոր ատ երկիրը իմն է , ու ես անոր իշխանն ու աստուածն եմ : Ուրեմն աս ի՞նչ է որ դուն քու թաղաւորէդ փախար : Աթէ չլուսայի որ դուն ինծի աւելի ծառայութիւն կ'ընաս ընել , հիմա մէկ հաւրուածով մը դեռինք կը դաբնէի քեզ :

*. Թէ և Սատանայ քու դէմդ ելլէ՝ ու զարհուրելի կերպով վրադ յարձակի , մի՛ վախնար . հապա աս միտքդ բեր՝ որ Սատանան ճանապարհորդ Վրիստիանոսին վրայ յարձակելու թողլուութիւն ունենալէն առաջ Տէրը՝ զէնք պատրաստեց ու զրահաւորեց անիկայ Աստուծոյ զրահով , որով կըցաւ դէմ կայնիլ՝ յաղթել Սատանային՝ ու անոր բոլոր կրակոտ նեաերը շփուցանել : Սատանային հետն եղած բոլոր կռիւները Տէրոջը պատերազմներն են . անոր զօրութիւնը մեզի կը հասնի անիկայ յաղթելու . ուստի հաւատքին լաւ պատերազմը պատերազմէ՝ :

Եղորդուն ալ այսպէս ըրէ , ու բոլոր քու ըրածդ պիտի ներեմ՝ քեզի :

Վրէստիանոս . Ես խօսք տուի անոր , ու իրեն հպատակելու ուխտ ըրի . ուրեմն ի՞նչպէս կրնամ դառնալ անկէ՝ ու իրրե ուխտադրութ չկատարիլ :

Մարդըն . Դուն ինծի ալ ան նոյն բանն ըրիր , և սակայն ես կամք կ'ընեմ՝ որ բոլորը մեկդի ձգեմ՝ թէ որ հիմն նորէն դառնաս ու ետ երթաս :

Վրէստիանոս . Վեզի խօսք տալս իմ դեռ կատարելութեան չհասած ատենն էր . և անկէ ի դատ , այնպէս կը սեպեմ՝ որ ան թաղաւորը՝ որուն դրօշակին տակը հիմն կայնած եմ , կարող է զիս իմ խոստմանքէս արձակել , ու նաև ներել ինծի որ քեզի ան խոստմանքն ըրի : Եւ մանաւանդ՝ ո՞վ ազականիչ Մարդընն , ճշմարիտը խօսելով , ես անոր ծառայութիւնը՝ վարձքը՝ ծառաները՝ կառավարութիւնը՝ ընկերութիւնն ու երկիրը աւելի կը սիրեմ՝ քան թէ քուկդ . ուրեմն ալ մեկդի ձգէ զիս համոզելը , ես անոր ծառան եմ , ու իրեն պիտի հետեւիմ :

Մարդըն . Երբոր սիրտդ իջնէ՝ նորէն մտածէ ան բաներուն վրայ՝ որոնց պիտի պատահիս քու զացած ճամբուդ մէջ : Դուն զիտես՝ որ բոս մեծի մասին անոր ծառաներուն վերջը դէշ կ'ըլլայ , քանզի անոնք ինծի և իմ ճամբաներուս դէմ յանցաւոր կը դնուին : Ենոնցմէ քանի՞ քանի անձինք ամբօթալից մահով սատկեցան : Եւ ան որ դուն իր ծառայութիւնը իմինէս ադէկ կը սեպես , ինք ե՞րբ իր եղած տեղը ձգեց եկաւ իրեն ծառայաբնէրուն մէկը իմ ձեռքէս ազատելու : Բայց թէ որ իս կը հարցնես՝ քանի՞ քանի անգամ ինծի հաւատարմութեամբ ծառայողները

մարդ մը Հիսուսի ծառայ եղած ճամբայ ելլէ , ու կրկին Սատանային ծառայութեանը դառնայ . և սակայն քանի՞ քանիներուն այսպէս կը պատահի : Բայց իրենց վախճանը չար է՝ ու իրենց մահը դատապարտութիւն :

Թէ՛ կարողութեամբ և թէ՛ խորամանկութեամբ ազատեցի իրմէն և իրեններէն՝ ինչպէս որ բոլոր աշխարհ զիտէ : Եւ ահա այսպէս քեզ ալ պիտի ազատեմ ես * :

Վրէժաբոյժան . Ետնք ազատելու համար հիմակուան իր յապաղելը՝ անոնց սէրը փորձելու համար է , թէ արդեօք մինչև վերջը անոնք իրեն պիտի յարկն : Եւ ան որ ըսիր թէ՛ իր ծառաներուն վերջը զէշ կ'ըլլայ , ատիկայ իրենց առջին խիստ փառաւոր բան կը սեպուի : Վանդի անոնք հիմակուան ազատութեանը վրայ այնչափ յոյս չունին . ինչու որ կը սպասեն իրենց փառացը . ու երբոր իրենց Թաղաւորը իրեն ու իր հրէշտակներուն փառքովը դալու ըլլայ , ան ասունը անոնք պիտի ընդունին ան իրենց փառքը † :

Վարդգէս . Վաւն արդէն անհաւատարիմ՝ եղած ես իրեն ծառայութիւն ընելուդ մէջ , ու ինչպէս կրնաս խորհիլ թէ՛ անկէ փարձք պիտի առնես :

Վրէժաբոյժան . Ի՞նչ բանի մէջ անհաւատարիմ՝ եղայ իրեն՝ ո՛վ Վարդգիսն :

Վարդգէս . Ետնի ճամբայ ելլելուդ՝ երբոր Ս հատութեան Փոսին մէջ գրեթէ կը խեղդուէիր՝ նուաճեցար : Շատ ու ճամբաներ երթալու աշխատեցար քու բեռէդ ազատելու համար , երբոր քեզի կենալ պէտք էր մինչև որ քու Թաղաւորդ վերցընէր անիկայ : Չարաչար քնացար և քու խիստ պատուական բաներդ կորսնցուցիր : Եսեւ առիւծ-

* Եկատէ թէ Սատանան սրչափ նուրբ ճամբաներ ու խորամանկ առարկութիւններ կը բանեցընէ որ ճամբորդները Տէրոջը ճամբուն մէջ յարատեւէին արդիւյն : Երանի թէ Սատանային խորամանկութիւններուն անձանօթ ու անպատրաստ չըլլանք :

† Մհա քեզի հաւատքին պատուական առարկութիւնը : Մղէկ ըսաւ Պօղոս՝ թէ « Մէն բանին վրայ հաւատքին վահանը առէք , որով կարող պիտի ըլլաք չարին ամէն կրակոտ նետերը մարելու » : Լճէ . 5 . 16 :

ները տեսնելուդ սեպէ թէ խելքդ պատկեցաւ եւ դառնալու : Ու երբոր քու ճամբուդ՝ ու լած և տեսած բաններուդ վրայով խօսելու ըլլաս , ներսանց քու բոլոր ըսած ու ըրածներուդ մէջ անախատութեան փափաք մը ունիս * :

Վրիստիանոս . Բոլոր ասոնք ճշմարիտ են , և ասոնցմէ աւելի ուրիշներն ալ կան որ դուն ձգեցիր † . Բայց ան (Վազաւորը՝ որուն որ ևս կը ծառայեմ՝ ու զինքը կը պատուեմ , ողորմած է՝ ու միշտ պատրաստ է ներելու : Բայց աս ալ մէկդի թող մնայ . աս ամէն սրահատութիւնները քու երկրիդ մէջ իմ վրաս եկան . ինչու որ ան տեղ ծծեցի ևս անոնք . ու անոնց տակը հեծեցի , և զղումի եկայ , ու իմ՝ (Վազաւորէս թողութիւն դտայ :

Եւ ասոնք Վազդիոն աստիկ սրտմտութեամբ սկսեց ըսել . Ես թշնամի եմ ատ (Վազաւորին . առեւի են ինծի անոր անձը՝ օրէնքներն ու ժողովուրդը . ևս դիտմամբ դուրս ելայ որ քեզ արդիւնեմ :

Վրիստիանոս . Ո՛վ Վազդիոն , զոյշ եղիւր ընելու բա-

* Սատանան արդարապէս կը կոչուի Վրիստոսի եղբայրներուն դէմ չար խօսողը . Յայտ . ԺԷ . 10 . ինչու որ անոնց համար Սատուծոյ առջին ու իրենց խղճմտանքներուն չարախօսութիւն կ'ընէ : Բայց անոնք անոր յաղթեցին՝ Պառնուկին արիւնովը , ու իրենց վկայութեանը խօսքովը . Յայտ . ԺԷ . 11 . թէ Վրիստոսի արիւնովը փրկութիւն դտան , այսինքն՝ մեղաց թողութիւն : Լճէա . ւն . 7 :

† Սատանային մեր վրայ դտած յանցանքները երբոր ճշմարիտ ըլլան՝ աղէկ է որ վրանիս առնեմք՝ մանաւանդ թէ մեծցրենք ալ անոնք , որ Վրիստոսի շնորհաց առատութիւնն ամէն բանէ վեր անցնի , ամենուն ձրի թողութիւն շնորհեալն : Վսպէս մենք մեզ խոնարհեցրնելով ու Վրիստոս բարձրացրնելով՝ Սատանան չկրնար առիթ մը դանել մեր վրայ , թէ և ասիկայ մեզի դէմ կատղեցընէ զինքը :

նիդ վրայով . քանզի եւ արքունի ճամբային՝ այսինքն սրբութեան ճամբուն մէջն եմ . անոր համար դուն քեզ աղէկ նայէ :

Եւ ատենը Վարդգիսն ճամբուն բոլոր լանջը բռնեց իր ոտքերը բանալով՝ ու ըսաւ . Դս աս բանին վրայ վախ մը չունիմ . դուն քեզ մեռնելիւ պատրաստէ . քանզի իմ տարտարոսական որջիւ վրայ երդում կ'ընեմ՝ որ ալ ասկէ անդին պիտի չերթաս . աս տեղը եւ քու հոգիդ պիտի առնեմ : Ես ըսելով՝ բոցի պէս վառած նետ մը նետեց անոր կուրծքին : Բայց Վրիստիանոս իր ձեռքը վահան * մը ունէր՝ որ ան նետին դէմ դրաւ , և այսպէս անոր տալու փնասն արդիւնց :

Հիմա Վրիստիանոս իր սուրը քաշեց , քանզի տեսաւ որ բան տեսնելու ժամանակն էր . Վարդգիսն ալ շուտով անոր վրայ հասաւ՝ կարկուտի պէս նետեր նետելով , որով Վրիստիանոսին դուրսը՝ ձեռքն ու ոտքը վիրաւորեց , թէպէտ և Վրիստիանոս կրցածին չափ աշխատեցաւ անփնաս մնալու : Եսիկայ քիչ մը տկարացուց Վրիստիանոսը , ուստի Վարդգիսն կատաղութեամբ իր գործին ետեւն եղաւ . ու Վրիստիանոս նորէն քաջալերութիւն առաւ՝ ու կրցածին չափ արիարար դէմ դրաւ անոր : Ես սատիկ կռիւը կէս օրէն աւելի քեց , մինչև որ Վրիստիանոս սեպէ թէ բոլորովին կարողութենէ ինկաւ : Վանզի պէտք է գիտ-

* Եսիկայ հաւատքին վահանն էր , այսինքն Վրիստիանոս իրեն համար բրածին՝ Վրիստոս՝ իրեն ինչ ըլլալուն՝ ու իր վրայ ինչ ընելուն՝ ու իր Վրիստոսով թողութիւն՝ արդարութիւն ու սրբութիւն գտած ըլլալուն հաւատալը : Հաւատքին փառաւոր դաւանութիւնը Վրիստոս կը պատուէ , Սատանային բոլոր կրակոտ նետերը կը մերժէ ու կը շփուցանէ , Պետրոս ասոր կը յորդորէ ըսելով . “ Որուն (Սատանային) դէմ կեցէք հաւատքով հաստատուած ” : ԹՊԻԿ . է , 9 :

նաս որ Վրիստիանոս իր վերքերուն պատճառաւ հետ-
զհետէ հարկաւ պիտի տկարանար :

Վարդգիոն աս պատեհութիւնը տեսնելով սկսեց Վրիս-
տիանոսին վրայ գալ , ու անոր հետ մարտնչելով գետինը
զարկաւ անիկայ , և ասով Վրիստիանոսին սուրը՝ իր
ձեռքէն թռաւ : Ան ատենը ըսաւ Վարդգիոն . « Բիմա-
քեզ յաղթեցի . և անոր վրայ՝ սկսեց անիկայ մեռցնելու
համար այնպէս ճմլել , որ Վրիստիանոս յոյսը կտրեց իր
կեանքէն * : Բայց Վատուծոյ կամեցով՝ երբոր Վարդգիոն
իր վերջին հարուածովն աս բարի մարդուն վերջը պիտի
բերէր , Վրիստիանոս արագութեամբ մը ձեռքն երկնցուց
իր սուրը առնելու , և անիկայ յափշտակելով ըսաւ .
“ Մի իմ թշնամիս՝ զոսա մի՛ խնդար . թէ և իշնամ՝ , պի-
տի ելլեմ ” . Մէ + . է . 8 . և աս ըսելով սաստիկ մը
վերաւորեց անիկայ † , որով՝ իր մահացու վերքը ընդու-

* Վարելի է որ մտածենք թէ անիկայ շատ ծանր բան
մըն է . ինչո՞ւ համար քրիստոնեաց մը այսչափ սաստիկ
նեղութիւն պիտի կրէ Սատանայէն : Բայց Վատուած ին-
չո՞ւ համար զէնք կու տայ մեզի , եթէ ոչ անով կուտելու՝
ու անոր պատուականութիւնը փորձելու՝ ու անիկայ դոր-
ծածելունս իր ամենակարող զօրութեանն ու անփոփոխ
սիրոյն ճաշակն առնելու . քանզի թէպէտեւ մենք տկար
ենք՝ բայց ինք ամենակարող է մեզի զօրութիւն տալու .
անոր համար պատուիրուած է մեզի զօրանալ Տէրոջմով
ու անոր զօրութեան կարողութիւնովը : Եփէ + . 5 . 10 :

† Վրիստոնէին սուրը՝ որով իր հոգեւոր թշնամին կը
զարնէ , Վատուծոյ խօսքն է : Երբոր աս զէնքը չունե-
նանք , թեշահաւատութեան որս կ'ըլլանք : Այսպէս
եղաւ Վրիստիանոսին՝ երբոր ինք Վարդգիոնին հետ ան
զարհուրելի կռիւը կ'ընէր : Թեշահաւատութեան զօ-
րութիւնովն իր սուրը ձեռքէն կ'առնեցուց , ու սկսեց իր
կեանքէն յոյսը կտրել . բայց երբոր կրկին իր սուրը իր
ձեռքն առաւ՝ իր թշնամոյն մինչև սրտին թափանցեց , ու

նող մէկու մը պէս ետ քաշուեցաւ Վարդգիսն . Վրիստիա-
նոս անիկայ տեսնելով դարձեալ անոր վրայ յարձակեցաւ՝
ըսելով . Ես ամէն բաներուն մէջ ալ աւելի յաղթող
կ'ըլլանք անով՝ որ մեզ սիրեց * : Հաւանք . ք . 37 :
Եսոր վրայ Վարդգիսն իր վիշապային թևերը բացաւ՝ ու
այնպէս սկսեց փախչիլ , որ Վրիստիանոս՝ ալ չտեսաւ զա-
նիկայ . Հաւ . ք . 7 :

Բոլոր աս կռիւին ատենը Վարդգիսին հանած աղաղակ-
ներն ու սոսկալի մեռելները մէկը չկրնար երևակայել՝
թէ որ ինքն ալ ինծի պէս տեսած ու լսած չըլլայ անոնք :
Ինք վիշապի պէս կը խօսէր . և ընդհակառակն ինչ հա-
ռաչանքներ ու հեծութիւններ կ'ելլէին Վրիստիանոսին
սրտէն : Բոլոր ան ատենը բնաւ չտեսայ որ մէկ անգամ
գոնէ հաճելի դէմք մը ցուցնէր՝ մինչև որ խմացաւ թէ իր
երկապքի սուբովը Վարդգիսնը վիրաւորեց . ան ատենը
իրաւցնէ խնդաց , ու դէպ 'ի վեր նայեցաւ † : Բայց
ամենասոսկալի կռիւ մըն էր ան , որուն նմանը բնաւ տե-
սած չէի ես :

Վրիստիանոս կռիւը լմնալէն ետեւ ըսաւ . Գոհութիւն

վերջապէս փախցուց անիկայ : Մեր քաջայաղթ զօրադը-
լուխն ալ երբոր Սատանային հետ պատերազմեցաւ , աս
նոյն ղէները գործածեց ու յաղթեց անոր : Աւ թէ որ
իրեն հետեողները միշտ խելք ընէին ան նոյն ղէները բանե-
ցնելու , ամենեւին անյաջող պիտի չգտնուէին :

* Մի տը առ որ՝ Տէրը լոկ դիտողի մը պէս չկայնիր նայիր
մեր կռիւներուն . հապա ամէն չար օրերու ու ամէն հա-
ւատոյ պատերազմներուն մէջ մեզ կը զօրացնէ , ու վեր-
ջապէս իր սիրովը յաղթութիւն ստացած մեզ ետ կը
դարձնէ :

† Վրիստիանոս ոչ թէ անախառ ու անձնապարծ՝ հապա
խոնարհ ու շնորհապարտ խնդումով խնդաց : Ալ եր նայե-
ցաւ՝ ու խնդալով իր ըրած յաղթութեանը բոլոր փառքը
Տէրոջն ընծայեց :

պիտի մատուցանեմ՝ աս տեղը անոր՝ որ զիս առիւծին բեր-
նէն աղատեց , անոր՝ որ Մարգղիոնին դէմ՝ ինծի օգնու-
թեան հասաւ : Եւ ասիկայ ըրաւ՝ ըսելով .

Իմ՝ չար թշնամեոյս զօրագլուխը ,
Սէծ Բէկզգերուղ կործանուան ուղեց .
Անոր համար ալ աս չարածըձին .
Առաւ զինուորած իմ՝ վրաս խրկեց :

Ու աս մոլեգնեալ դժոխացիներ ,
Խիստ կատաղարար զիս նեղը ձգեց .
Բայց ես սուրովն փախուցի զինքը ,
Օ՛հ ինծի Վրիստոս օրհնեալ Տէրն օգնեց .

Ուստի Մատուծոյս եւ մատուցանեմ ,
Սշանջնեաւոր զովարանութիւն :
Ու իր սրբազան անուանը շնորհեմ՝
Մղաղար բերնով փառք եւ դոհութիւն :

Ան ատենը մէկ ձեռք մը երեցաւ իրեն կենաց ծառին
տէրեւներէն քանի մը հատ բռնած , որոնք Վրիստիստոս
առնելով կռիւն մէջը իր ընդունած վէրքերուն վրայ
դրաւ , եւ խկոյն բժշկուեցաւ * : Ան նոյն տեղը նաեւ
նստաւ հաց ուտելու , ու քիչ մը առաջ իրեն տրուած
զինիէն խմելու . այսպէս կազդուրելով՝ իր ճամբորդու-
թեանը պատրաստուեցաւ քաշած սուրն իր ձեռքը բռնե-
լով † . քանզի՛ ըսաւ թէ , Ե՞նչ զխոնամ՝ , կարելի է որ

* Սատանային հետ կռուելնուս ինչ վէրքեր որ ընդու-
նինք հոգ չէ . ինչու որ Հիսուս բոլորը կը բժշկէ : Բայց
ո՞վ պիտի բժշկէ ան վէրքերը՝ որ ոչ թէ չարին հետ
կռուելնուս՝ հապա անոր հետ միաբանելնուս իրմէն կ'ըն-
դունինք :

† Սատանային հետ կռիւ ընելը քրիստոնեաները կը
յոգնեցնէ՝ ու իրենց սուրը յարգել կը պատճառէ անոնց ,

ուրիշ թշնամի մըն ալ բլայ մտար . սակայն բոլոր աս ձորին մէջ Ապողղիոնէն ուրիշ թշնամի չպատահեցաւ :

Գանք որ՝ աս ձորին վերջը՝ ուրիշ մըն ալ կար՝ որ կը կոչուէր Մահուան Շուքին Չորը * , ու Վրիստիանոս հարկաւ անկէ անցնելու էր , որովհետեւ Արկեսային Քաղաքն երթալու ճամբան անոր մէջտեղէն էր : Արդ՝ աս ձորը մէկ շատ տխրազին տեղ մըն էր : Արեմիա մարդարէն այսպէս կը ստորադրէ անիկայ . Մնասպատ մը՝ ամայութեան և փոսերու երկիր մը , չորութեան և Մահուան Շուքին երկիրը , երկիր մը՝ ուսկից (Վրիստիանոսէն 'ի դատ) մէկը չանցաւ , և ուր մարդ չքնակեցաւ † : Արեւ . Թ . 6 :

Հիմա Վրիստիանոս աս ձորին մէջ աւելի դժուարութիւն քաշեց քան թէ Ապողղիոնին հետ կռուած ատենը , ինչպէս որ հետեւալ պատմութենէն պիտի տեսնես :

Ուստի երազիս մէջ տեսայ որ երբ Վրիստիանոս Մահուան Շուքին սահմանները մտաւ , երկու հողի ելան իր դէմը՝ որոնք բարի երկրին վրայով գէշ լուր բերողներուն զաւակներն էին , (Թուոյ . ԺԳ . 33 , ու արտօրնօք ետ կ'երթային ‡ : Վրիստիանոս այսպէս սկսեց խօսիլ անոնց հետ :

այնպէս որ Հոգւոյն սուրը՝ Մտուծոյ Խօսքը ձեռքերնին բռնած երթան :

* Մահուան Շուքին Չորը կը նշանակէ Հոգւոյն մթննալն ու լքանիլը :

† Արբոր Մտուած իր երեսը ծածկէ՝ քրիստոնէին սըտին այնքան մեծ դառնութիւն է ան որ ուրիշ մէկը չգիտեր :

‡ Յաճախ կը պատահինք այսպիսիներուն , որոնք ճամբայ կ'ելեն մեղքի զգացում մը՝ ճշմարիտ հաւատք մը՝ ստոյգ յոյս մը ու Վրիստոսի վրայ անկեղծ սէր մը չունենալով , և ինչպէս որ իրենց դաւանութենէն պիտի դառ-

Վրիստիանոս . Ո՞ւր կ'երթար :

Պատասխան տուին թէ , Դոտ ետ . և կ'ուզէր որ դուն ալ մեղի պէս բնես , թէ որ կեանքը կամ խաղաղութիւնը պատուական կը սեպես :

Ինչո՞ւ , ի՞նչ կայ , բաւ Վրիստիանոս :

Սարգիս . Ի՞նչ պիտի բլայ , մենք աս ճամբէն կ'երթայինք՝ ինչպէս որ դուն ալ կ'երթաս , և համարձակած նուս չափ գացինք . և իրացընէ սեպէ թէ ետ դառնալիք չունէինք . քանզի թէ որ քիչ մըն ալ յառաջ գացած բլայինք , պիտի չկրնայինք աս տեղը գալ քեզի լուր բերելու :

Բայց ի՞նչ բանի պատահեցաք , հարցուց Վրիստիանոս :

Սարգիս . Ի՞նչ կ'ըսես , դրեթէ Սահուան Շուրին մէջ կը մօնէինք , բայց բաղդերնիս բանելով առջնիս նայեցանք՝ ու վտանգին մէջ չմտած տեսներ անիկայ : Սող . խի . 19 : Ճէ . 10 :

Բայց ի՞նչ տեսաք , կրկին հարցուց Վրիստիանոս :

Սարգիս . Ի՞նչ պիտի տեսներ բուն ան ձորը , որ կուպրի պէս մութ է : Ըն տեղ տեսներ նաև տարտարոսին ուրուական երեցիները՝ այժամարդերն ու վիշապները . նոյն ձորին մէջ լեցինք նաև շարունակ հաչելու և ոռնալու ձայներ՝ որ կը նմանէր անպատմելի թշուառութեան տակ եղած ժողովուրդի մը ձայնին , որոնք տանջանքի և շղթաներու մէջ նստած էին հոն : Կոյն ձորին վրայ կ'իյնան ևս խառնակութեան զարհուրելի ամպերը : Սահն ալ մշտ իր թևերը անոր վրայ կը բանայ կը տարածէ : Երկար չընենք , ամէն կերպով սոսկալի տեղ մըն է , և բոլորովին անկարգ : Հոբ . Գ . 5 : Ժ . 22 :

Նան , այնպէս ալ Վրիստոսի թաղաւորութեանն երթալու ճամբուն վրայով գէշ լուր պիտի բերեն :

Ուրեմն՝ բռաւ Վրիտիանոս , ևս ձեր բռածէն տակաւին չեմ իմանար՝ որ իմ բաղձացած տեղիս ճամբան ասիկայ չէ : Սող . խէ . 18 , 19 : Երէ . ք . 6 :

Սարգիշ . Վու ճամբադ ան թող ըլլայ . մենք անիկայ մեր ճամբան ըլլալ չենք ուզեր :

Այսպէս իրարմէ դատուեցան , ու Վրիտիանոս յառաջ դնաց իր ճամբան . բայց տակաւին սուրբ քաջած իր ձեռքը բռներ էր , վախնալով՝ որ չըլլայ թէ մէկն իր վրան դայ :

Ան ասեմը երազիս մէջ տեսայ՝ որ աս ձորին ըդրը երկայնութեանը աջ կողմը մէկ խիստ խորունկ փոս մը կար : Ասիկայ ան փոսն էր՝ ուր որ ամէն դարու մէջ կոյրերը կոյրերուն առաջնորդելով ինկան , և հոն ամէնն ալ թշուառաբար կորսուեցան : Վարձեալ նոցեցայ ու տեսայ՝ որ ձորին ձախ կողմը մէկ խիստ վտանգաւոր ցեխոտ տեղ մը կար , որուն մէջ թէ որ աղէկ մարդ մը անգամ իյնալու ըլլայ՝ յատակ չգաներ որ իր ոտքերը դնէ ու կանգնի . Վաւիթ թագաւորը անգամ մը ան նոյն ցեխին մէջն ինկաւ՝ և անտարակոյս պիտի ընկղմէր անոր մէջը , թէ որ Կարողը զինքը դուրս չհանէր * : Սող . կթ . 14 :

Աս տեղը՝ քալելու ճամբան ալ չափազանց նեղ էր , և անոր համար բարի Վրիտիանոսը աւելի շիտթութեան մէջ ինկաւ : Վանգի մութ տեղը † երբոր մէկ կողմի փոսն

* Աջ կողմի փոսը կը նշանակէ սխալ գաղափարները կամ ներքին մոլութիւնները՝ ուր որ կոյրը՝ այսինքն հոգեւոր ճշմարտութիւնները չտեսնողը կ'առաջնորդէ կոյրին՝ այսինքն անոր որ բնաւ հոգեւորապէս չուսաստրուեցաւ : Չախ կողմի փոսը կը նշանակէ արտաքին մեղքերն ու չաբութիւնները՝ ուր որ շատերը կ'իյնան : Արեւոքն ալ հաւասարապէս փնտաւար են ճամբորդներուն , բայց Տէրը իր սուրբերուն ոտքերը պիտի պահէ :

† Վերապայ խղճմանքը որչափ որ մեղանշական դործ-

փախել ուղէր, միւս կողմից ցեխին մէջն իյնալու փոսնդ կար: Այնպէս ալ երբոր ցեխէն փախել ուղէր՝ առանց մեծ զոյւշութիւն բանեցընելու, փոսին մէջ պիտի իյնար: Ինք այսպէս յառաջ երթալուն՝ լսեցի որ դառնապէս կը հառաչէր. քանզի վերը յիշուած փոսնդներէն 'ի զատ, ճամբուն աս տեղը այնպէս մութ էր՝ որ շատ անգամ՝ երբոր իր ոտքը կը վերցընէր առաջ երթալու, չէր գիտեր թէ ուր կամ ինչ բանի վրայ պիտի դնէ անիկայ միւս քայլն առնելուն *:

Եւ տեսայ որ դժոխքին բերանը սեպէ թէ աս ձորին մէջ տեղը կ'իյնար, ու ան ալ ճիշդ ճամբուն քովիկն էր. Վրիստիանոս ասիկայ տեսնելով՝ Ինչ պիտի ընեմ ես հիմա, ըսաւ իր մտքովը: Իոցն ու մուխն ալ շարունակ յորդուիւթեամբ դուրս կու դար անկէ կայծակներով և սոսկալի ձայներով. (ասոնք այնպիսի բաներ էին՝ որ Վրիստիանոսին սուրբ բանի տեղ չէր անցներ, ինչպէս որ առաջ Ապողղիոնին դէմ՝ բանի եկաւ.) ուստի Վրիստիանոս պարտաւորեցաւ իր սուրբ տեղը դնել և ուրիշ մէկ զէնք մը ձեռք առնել՝ որ կ'ըսուի Անդադար Աղօթք. Եփ. 18. ուստի լսեցի որ կանչեց, Ա'աղաչեմ՝ ո՛վ Տէր, փրկէ իմ անձս: Սող. ԾԺՊ. 4: Եսանկով ինքը խեղ մը ատեն յառաջ դնաց, բայց տակաւին բոցերը դէպ 'ի իրեն կու գային. նաև ցաւաղին ձայներ ու անդին ատգին զարնուելու ձայներ լսեց, այնպէս որ՝ երբեմն կը մտածէր թէ կտոր

բերէն՝ նոյնչափ ալ խանդարեալ գաղափարներէն կը փախնայ: Ասիկայ հոգւոյն անկեղծութիւնը կը ցուցընէ՝ թէ և մէկը մթութեան մէջ ալ կը քալէ:

* Իոցց կարելի է հարցընել թէ Տէրը իր զաւկըները ինչ՞ով այսպէս մութը քալելու կը թողու: Իր փառքին համար. ասիկայ անոնց՝ իր մտայ ունեցած հաւատքը կը փորձէ, ու իրեն աղօթելու կը զրգոյէ. բայց իր անոնց վրայի սէրն ամենեին շնուագիւր:

կտոր պիտի փառաստուի, կամ փողոցներուն ցեխին պէս պիտի կոխկրտաւորի: Աստուծոյ տեսարանը տեսաւ և աս զարհուրեցի ձայները լսեց՝ մինչև որ խել մը մզոն տեղ յառաջ դնաց. ու տեղ մը գալով՝ ուր որ կարծեց թէ կը լսէր որ դեւերու գունդ մը յառաջ կու գայ իր դէմն ելլելու, հոն կանկ առաւ, ու սկսեց խորունկ մտածել թէ ինչ ընելու է: Արեւմտեան կէս մը խորհեցաւ եւ դառնալ. անկէ ետեւ մտածեց որ կարելի է թէ ձորին կէս ճամբան առած է: Ատենցմէ՝ ի զատ նաև իր միտքը բերաւ թէ ինք արդէն քանի քանի վտանգներու դէմ դրած է, և թէ՛ ետ դառնալու վտանգն առաջ երթալու վտանգէն աւելի կրնայ բլալ: Ուստի միտքը հաստատեց յառաջ երթալ, բայց տակաւին դեւերուն ձայները կը թուէր թէ կը մօտենային: Բայց երբոր գրեթէ անոնք բոլորովին մօտ եկած էին իրեն, բոլոր սրտով կանչեց թէ, Տէր Աստուծոյ զօրութիւնովը պիտի քալեմ ես: Ան ատենը անոնք ետ կեցան ու ալ առաջ չեկան:

Իսկ մին ալ կայ որ պիտի զանց չընեմ: «Ահատեցի որ խղճալի Քրիստիանոսն այնպիսի շիտթութեան մէջ ինկեր էր՝ որ բուն իր ձայնն ալ չէր ճանչնար: Այս աս բանը սա կերպով իմացայ: Արբոր ինք ան վառած փոսին բերանը նոր անցեր էր, չար հոգիներուն մէկը իր ետեւն անցաւ ու կամեցուկ մը իր կոնակին մօտ եկաւ, ու փախալով շատ տոսկալի հայհոյանքներ խօսեցաւ անոր ականջն ի վար, որ Քրիստիանոս ճշմարտապէս կարծեց թէ անոնք բուն իր մտքէն յառաջ կու գան*:

* Աստուծոյ սիրելի զաւակներէն շատերուն այսպէս կը պատահի. Սատանային կրակոտ նետերը խիտ առ խիտ իրենց բոլորովին կու գան թռչելով: Չար ու հայհոյական խորհուրդներ կը մտնեն իրենց մտքերուն մէջ, որոնք շատ անգամ մեծապէս կը շիտթեն ու կը վախցնեն զանոնք՝ որովհետեւ ան ատենը թշնամեցն հայհոյական թե-

Լինչպէս կը հայհոյէ Մոր՝ որն որ առաջ այնչափ կը սիրէր, աւելի շփոթութեան մէջ ինկաւ՝ քան թէ իրեն պատահած բոլոր առջի բաներովը : Աւ սակայն թէ որ հնար ըլլար պիտի չընէր ան բանը . բայց իր ականջները բռնելու՝ կամ ան հայհոյութիւններուն ուրիշ դալը գիտնալու չափ ընտրողութիւն չուէր :

Քրիստիանոս երբոր աս անմխիթար փիճակին մէջ խել մը ատեն ճամբորդութիւն բրաւ, կարծեց թէ իր առջևէն դացող մէկու մը ձայնը կը լսէ՝ որ կ'ըսէր, թէ՛ պէտք է Մահուան Շուրի Չորին մէջն ալ պտըտիմ, չարէն պիտի չփախնամ . փասն զի դուն (Տէր) իմ հետս ես : Սաղ . իմ . 4 :

Ան ատենը Քրիստիանոս ուրախացաւ *, ու ան ալ աս պատճառներուն համար :

Եռաջինը՝ որ ասկէ իմացաւ՝ թէ աս ձորին մէջ իրեն պէս մէկ քանիներ ալ կան՝ որոնք Մտուածմէ կը փախնան :

Երկրորդը՝ որ իմացաւ թէ Մտուած անոնց հետն է, թէ ե ան միջին և աղետալի փիճակին մէջն են : Այլ ինչն համար Մտուած իմ հետս ալ պիտի չըլլայ՝ ըսաւ իր մտքէն, թէ ե ես աս անդի եղած արգելքներուն համար չեմ կրնար իմանալ ան : Յոբ . թ . 11 :

Երրորդը՝ որ յոյս ունեցաւ՝ որ եթէ անոնց հետնելու կարող ըլլայ, շատ չանցած ընկեր պիտի ունենայ : Ուստի այսպէս յառաջ գնաց՝ ու իրմէն առաջ եղողին ետեւն կանչեց, բաց ան՝ չէր գիտեր թէ ինչ պատասխան տայ, քանզի ինքն ալ զները մինակ կարծեր էր հոն : Աւ ասոր վրայ շատ չանցած արշարոյսն սկսեց ծագիլ, ու Քրիստիանոս

լազրութիւնները բուն իրենց խորհուրդներէն չէն կրնար որոշել :

* Սուրբերուն փորձառութիւնը մեծապէս կը քաջալերէ մարդս . ինչու որ կը գտնէ թէ իրմէն առաջ ուրիշները զարհուրելի մութ ու ամեյի ճամբաներէ զացած են :

ան ատենը ըստ . Մահուան շուքը առաջատեան լոյսի դարձուց : Երբ . և . 8 :

Գանք որ հիմա առաւ քաղաքի դարձաւ ետեւը նայեցաւ չէ թէ ետ դառնալու փափար ունենալէն՝ հապա որ ցորեկուան լուսով տեսնէ թէ զիշերն ինչ փոանգներէ անցաւ : Այսպէս՝ աւելի կատարելապէս տեսաւ մէկ կողմին խորխորատն ու միւս կողմին ցեխը , ու նաև տեսաւ թէ ո՞րչափ նեղ էր երկուքին մէջտեղն ինկած քաղաքը ճամբան : Ասեւ տարտարոսին ուրուական երեւոյթները՝ այժմ մարդերն ու փիշապները հիմա աղէկ մը տեսաւ , բայց բոլորն ալ հեռուէն . քանզի արշալուսէն ետեւ՝ ալ իրեն մօտ չեկան , բայց տակաւին իրեն կ'երեւային՝ ան դրուածին պէս որ կ'ըսէ , Ենիկայ խորունկ բաները խաւարէն յայտնեց , ու մահուան շուքը լոյսը հանեց : Հր . Ժ . 22 :

Վրիստիանոս իր առանձնութեան ճամբուն բոլոր վրտանգներէն աս աղատութիւնը գտնելով մեծապէս ուրախացաւ հիմա . քանզի թէպէտ և առաջ շատ կը վախնար ան փոանգներէն , բայց հիմա աւելի յայտնի տեսաւ անոնք . քանզի ցորեկուան լոյսն աւելի երեւան հանեց անոնք իրեն : Իսկ աս միջոցիս արեգակն ալ կը ծագէր , ու աս ալ մէկ ուրիշ ողորմութիւն մը եղաւ Վրիստիանոսին : Վանդի գիտնալու ևս որ թէպէտ Մահուան Շուքին Չորին առջի մասը փոանգաւոր տեղ էր , սակայն աս երկրորդ մասը՝ որն որ դեռ պիտի երթար , անկէ շատ աւելի փոանգաւոր էր . ինչու որ հիմնական իր կեցած տեղէն մինչև ձորին վերջը բոլոր ճամբան մէկ կողմէն որողայթնելով՝ ծուղակներով՝ թակարդներով ու ցանցերով , ու միւս կողմէն ալ փոսերով՝ խորխորատներով՝ խորունկ խողովներով և դար փար տեղերով այնպէս լեցուն էր , որ եթէ հիմա առջի մասն անցած ատենին պէս զիշեր քաղաք , թէ և հազար հոգի ալ ունենար , հաւանականաբար ամէնն ալ պիտի կորսնցընէր . բայց ինչպէս որ ըսի ,

ճիշտ հիմն արեգակը կը ծագէր : Ուստի Վրիստիանոս
բաւ . Անոր ճրագը իմ գլխուս վրայ լոյս կու տայ , ու
ես խաւարի մէջ անոր լուսովը կը քալեմ : Հոգ .
ի՛ծ . 3 :

Ուստի Վրիստիանոս աս լոյսովը մինչև ձորին ծայրն
եկաւ , ու ես հիմն երագիս մէջ տեսայ որ ձորին ծայրը
արիւն՝ ոսկորներ՝ մոխիր՝ ու փառաստուած մարմիններ կային
մարդոց , այսինքն՝ յառաջմանէ աս ճամբէն գացող ճամ-
բորդներու : Այլ երբոր խորունկ կը մտածէի թէ ի՞նչ
պիտի ըլլայ աս բաներուն պատճառը , առջևս մէկ քա-
րանձաւ մը տեսայ , ուր որ յառաջմանէ երկու հսկայ կը
բնակէին , այսինքն՝ Պապն ու Հեթանոսը . ահա անոնց
իշխանութիւնովն ու բռնակալութիւնովը ան մարդիկը անու-
ղորմաբար մահուան մատնուած էին , որոնց արիւնը՝ ոսկոր-
ները՝ մոխիրն ու ուրիշ մասերը հոն մնացեր էին : Սակայն
Վրիստիանոս աս տեղէն առանց շատ վտանգ քաշելու ան-
ցաւ , որուն վրայ քիչ մը զարմացայ . բայց վերջը իմացայ
որ Հեթանոսը շատոնց մեռեր է , և միւսն ալ թէպէտ
տակաւին ողջ է , բայց տարիքն առած ըլլալուն՝ ու նաև
ատեն ատեն շատ սաստիկ ծեծեր ուտելուն իր յօդուածներն
այնպէս թուլցեր թոռմեր են , որ հիմա ուրիշ բանի կա-
րողութիւն չունի՝ հասկա իր քարանձաւին բերանը նստած
անցնող ճամբորդներուն վրայ ակռաները կը կրճտեցնէ
ու իր եղունգները կը կրծէ , որ չերնար անոնց քովը
գալ :

Այսպէս տեսայ որ Վրիստիանոս յառաջ գնաց իր ճամ-
բան՝ բայց ան քարանձաւին բերանը նստող ծերունին տես-
նելուն՝ չէր գիտեր ի՞նչ խորհի անոր վրայ . մանաւանդ որ
ան թէպէտ և Վրիստիանոսին ետեւէն չէր կրնար երթալ ,
բայց իրեն կանչեց՝ ըսելով թէ , Մինչև որ ձեզմէ՝ ուրիշներ
ալ չօյրին , դուք բնաւ չիտակ ճամբուն պիտի չգտնար :
Սակայն Վրիստիանոս ձայն չհանեց , և քաղցրութեամբ

մը համբերեց . ու ասանկով անանց վնասուելու անկէ անցաւ , ու ան ատենը պոսպէս երգեց :

Ի՞նչ անձառելի սքանչելիք է ,
Որ ազատիմ՝ հոս ամէն շարերէ .
Ո՛հ օրհնեալ է ան բարերար ձեռքը ,
Որ պահպանեց զիս ամէն անոնցմէ .

Խաւարին մէջի ան վտանգները ,
Սանդարամետը՝ դէները՝ մեղքը .
Ըս ձորին մէջէն անցած ատենըս ,
Չորս դիս պատեցին , դրին զիս նեղը :

Ու ծուղակները՝ խորխորատները ,
Որոգայթները՝ լարուած ջանցերը ,
Իմ ճամբուս վրայ պատրաստուեցան ,
Որ բռնուի ինձ նման տկարը :

Բայց որովհետեւ անոնց ամենէն ,
Ընկնաս անցայ՝ ու կապրիմ՝ արդէն .
Յաղթուի թեան թաղը չիսուս թող հազնի ,
Չի ան փրկեց զիս բոլոր շարերէն :

Հիմա երբոր Քրիստիանոս յառաջ կ'երթար իր ճամբան՝ մէկ բարձրիկէ տեղ մը եկաւ հասաւ , որն որ դիտմամբ շինուած էր որ ճամբորդները իրենց առջէն եղածը տեսնեն * : Ուստի Քրիստիանոս հոն ելաւ՝ ու դէպ 'ի առաջ նայելով տեսաւ որ հաւատարիմն իր ճամբորդութիւնը կ'ընէր իր առջէն : Ըն ատենը Քրիստիանոս բարձր ձայնով կանչեց . Ո՛վ մարդ՝ քեզի կ'ըսեմ , կեցիր ես քեզի ընկեր ըլլամ : Հաւատարիմը առ ձայնը լսելով

* Եստուած իր ժողովուրդը կը հողայ . իր խօսքովն ու խոստմունքներովն՝ անոնց ճամբուն վրայ տեսարանի ու մխիթարութեան բազմաթիւ փոքրիկ բլուրներ շինած է , որ զմայելելով ու զուարճանալով յառաջ նային :

հոփն նայեցաւ * , որուն նորէն կանչեց Քրիստիանոս . Անցի՛ր , կեցի՛ր , մինչև դամ հասնիմ քեզի : Սակայն Հաւատարիմը պատասխան տուաւ թէ , Չէ , ես իմ կեանքիս փրկութեանը կը վազեմ , և արեան վրէժխնդիրն իմ հոգեւ է : Թողո՛ւք լեւ . 12 :

Քրիստիանոս ասոր վրայ քիչ մը շարժեցաւ , ու բոլոր իր զօրութիւնը ժողվելով իսկոյն գնաց հասաւ Հաւատարիմին՝ ու նաև անիկայ անցաւ ալ . այսպէս յետինն առաջին եղաւ : Են առեւնը Քրիստիանոս անափառութեամբ մը խնդաց որ իր եղբօրմէն առաջ անցաւ . բայց աղէկ մը չզգուշանալով իր սուրբրուն՝ յանկարծ զլորեցաւ ինկաւ , ու չկրցաւ նորէն ելլել՝ մինչև որ Հաւատարիմն եկաւ ու իրեն օգնեց † :

Ասիկէ ետեւ երազիս մէջ տեսայ որ ասոնք սկսեցին շատ սիրով մեկտեղ յառաջ երթալ , ու անուշ խօսակցութիւններ ընել ամէն ան բաներուն վրայ՝ որ ճամբորդութիւններնուն մէջ իրենց պատահեր էր . և առաջ Քրիստիանոսը սկսեց այսպէս :

Քրիստիանոս . Ո՛վ պատուական և սիրելի եղբայր Հաւատարիմ , ուրախ եմ որ քեզի հասայ , և որ Եստուած մեր հոգիները այնպէս յարմարցուց ‡ որ աս բաղձալի ճամբուն մէջ իրբև ընկեր կրնանք մեկտեղ քալել :

* Աղէկ է որ զգուշանանք ու հոգ տանինք թէ ի՞նչ ընկերութեան մէջ կը մտնենք : Շատերը օգտակար ճամբորդներու ընկերանախնուն տեղը փնտասկար ուսուցիչներու յարեցան :

† Երբոր մտածենք թէ ուրիշը դերազանցեցինք , հոգևոր հպարտութիւնը իսկ և իսկ իր անիծեալ գլուխը կը վերցնէ : Են առեւնը վտանգը մօտ է , իյնալը պատրաստ է մեզ խոնարհեցընելու համար : Բուն ան մարդուն ձեռքին օգնութեանը կը կարօտինք , որմէն կը կարծէինք թէ դերազանցեցինք :

‡ Երկու հոգի մեկտեղ չեն կրնար քալել երկնից ճամբ

Հաւատարմի՛ . Սիրելի՛ բարեկամ՝ , ես մտածեմ էի որ բուն մեր քաղաքէն քու հետդ ընկերանամ՝ , բայց դուն ինէ առաջ ճամբայ ելար . ուստի ստիպուեցայ այսչափ տեղ մինակ դալ :

Քրիստիանոս . Ո՞րչափ ատեն Աործանման Վաղարք մնացիր ինէ ետե՛ մինչև ճամբորդութեան ելելուդ տառնը :

Հաւատարմի՛ . Մինչև ան ատենը որ ալ չկրցայ համբերել * . քանզի խկոյն քու ճամբայ ելելէդ ետե մեծ շուկ մը ելաւ թէ մեր քաղաքը քիչ ատենէն ետե երկինքէն իջած կրակով պիտի այրի մոխիր դառնայ :

Քրիստիանոս . Ի՞նչ կ'ըսես , քու դրացիներդ այսպէս խօսեցան :

Հաւատարմի՛ . Այո՛ . ատեն մը ամէն մարդու բերանն էր այս խօսքը :

Քրիստիանոս . Ի՛նչ որանչելիք . այսպէս խօսեցան ու քեներ 'ի զատ անոնցմէ մէկը ճամբայ չելնու ան վտանգէն փախչելու :

Հաւատարմի՛ . Թէպէտե մեծ շուկ մը կար ան տեղուան

բուն մէջ՝ մինչև որ չմիաբանին թէ՛ ողորմելի թշուառ մեղաւորներ են , թէ՛ Քրիստոս պատուական վրկիչ մըն է , և թէ՛ երկուքն ալ միօրինակ միայն իրմէն փրկութիւն ու յաւիտենական կեանք գտնել կը յուսան :

* Այսպէս կ'ըլլայ բարեպաշտութեան ճամբուն մէջ քալել սկսող իւրաքանչիւր ճանապարհորդի : Իր վիճակին ու վտանգին վրայով Աստուծոյ ընդունած ան զօրաւոր խղճմունքին յանդիմանութիւնները հարկաւորապէս կը ստիպեն զներք զալու բարկութենէն փախչել : Մարդը չէ թէ իր ազատ կամքով՝ հապա Քրիստոսի զօրութիւնովը օտար ու պանդուխտ կ'ըլլայ երկրի վրայ : Աւստի ո՛վ քրիստոնեայ , քու դէպ 'ի Սիւն ճամբորդութեան ելելուդ բոլոր փառքը Քրիստոսի՛ ու իր ձրի շնորհայն ընծայէ :

քը՝ ինչպէս որ լսի , բայց ես չեմ հաւատար թէ անոնք աղէկ մը ան խօսքին հաւատացին : Վանգի խօսակցութիւնին տարցած ատենը կը լսէի որ անոնցմէ ոմանք ծաղրարանութեամբ կը խօսէին քու վրադ և քու ճամբորդութեանդ վրայ , որն որ իրենք անյոյս ճամբորդութիւն կ'անուանէին : Սակայն ես հաւատացի և տակաւին կը հաւատամ որ մեր քաղաքին վերջը երկինքէն իջած կրակով ու ծծումբով պիտի ըլլայ . և անոր համար ես անկէ փախայ :

Վրէնտիանոս . Սեր խօսքիպատկող դրացւոյն վրայով բան մը չսեցիր :

Հաւատարի՛ . Այո՛ Վրխտիանոս . լսցի որ քեզի ընկերացաւ՝ մինչև որ Ահատութեան Փոսը հասաւ , ուր որ՝ մեկ քանիներուն ըսածին նայելով , փոսին մէջն ալ ինկաւ . բայց ինք չէր ուզեր որ փոսին մէջ իյնալը գիտցուի . սակայն ես աղէկ գիտեմ որ ինք ան տեսակ ցեխով մը շաղախուած էր :

Վրէնտիանոս . Դրացիներն ի՞նչ ըսին իրեն :

Հաւատարի՛ . Վանի որ ետ դարձեր է շատ նախատինք կը քաշէ , ու ան ալ՝ ամէն տեսակ մարդոցմէ . ոմանք ծաղր կ'ընեն իւր շախատեն զինքը , ու հազիւ թէ մէկը դործի մը վրայ կը դնէ զինքը : Հիմա եօթն անգամ դէչ է քան որչափ քաղաքէն չեւած :

Վրէնտիանոս . Բայց ինչո՞ւ համար ատ կերպովը կը վաբուին իրեն հետ , քանի որ իրենք ալ անոր ձգած ճամբան բանի տեղ չեն սեպեր :

Հաւատարի՛ . Ո՛հ՝ կ'ըսեն՝ թող կորսուի ատ անպիտանը , անիկայ փոփոխամիտ մէկն է . ինք իր դաւանութեանը վրայ չիտակ չիեցաւ : Այս կը կարծեմ որ Մատուած մինչև անգամ իր թշնամիները վերցուց անոր վրայ շրուկ հանելու ու անիկայ խայտառակ բնելու , ինչու որ ինք ան ճամբան երեսէ ձգեց : Արե՛մ . իթ՝ 18 , 19 :

կու մը պատահեցայ որ Մնարկեշտ կը կոչուէր , ու մնալ մնաց որ ինծի չարութիւն մը պիտի ընէր * :

Վրիստիանոս . Շատ աղէկ եղեր է անոր որոգայթին ազատիլը . Յովնէի շատ տառապանք քաշեց անկէ՝ և քեզի պէս անկէ ազատեցաւ , բայց մնալ մնաց իր կեանքը կը կորսնցընէր : Դձնոյ . ԸԺ . 11-13 : Սակայն ի՞նչ բնաւ քեզի :

Հաւատարմի . Չէիր կրնար մտքեդ անցընել , թէ որ փորձառու մարդ մը չլլայիր՝ թէ ի՞նչպէս շողորորդող լեզու մը ունի . շատ աշխատեցաւ որ զիս իր հետը ետ դարձընէ , խոստանալով որ ամէն կերպով զոհ պիտի ընէ զիս † :

Վրիստիանոս . Չէ , այդպէս չէ . աղէկ խղճմունքով

ցընէ . և սակայն ամէնը առջի ճամբայ ելլելնուն միօրինակ ան նոյն վշատութեանը մէջ չեն իյնար ասոնք ճանչնալնուն համար :

* Հաւատարմի թէպէտ և զերծ մնաց Վ Հատութեան Փոսէն՝ ուր որ իր ուղեկիցն ինկեր էր , բայց մարմնաւոր ցանկութիւնները զինքը պաշարեցին , որոնցմէ զատ զուցէ ալ բան մը չկայ որ աւելի դարանակալ ըլլայ հոգւոյն՝ խոտիութիւն տայ խղճմունքին՝ ու աւելի դժուարին ըլլայ յաղթելու : Թշնամին մեղաւորներուն զանազան խառնուածքներուն յարմար խայծեր կը դնէ իր կարթին . մեղամաղձոտը՝ յուսահատութեան կը գրգռէ . ազահը՝ մեծաւմեծ շահերու , խմստուններն ու գիւնականները՝ հպարտութեան ու անձնադոյութեան , քաղաքավարը՝ յանձնապատանութեան . ծոյլը՝ ան դէշ կարծիքին թէ՛ Վրիստոսի արդարութիւնովը ինք արդէն փրկուած ըլլալով բարեգործութիւն ընելու չկարօտիր :

† Մարմնաւոր ցանկութիւնները զօրաւոր Հատադոյութիւններ կ'ընեն ու բարի բաներ կը խոստանան : Արանի՝ թէ աչքերնիս առ Տէր վերցընէինք՝ կարողութիւն խնդրելու իրմէն անոնց դէմ գնելու , ու իր պատուական խոստմունքներուն նայէինք՝ որ անոնցմէ փախչելու կարենայինք :

մը քեզ դո՛ւ շնորհ խոստմանը ըրած պիտի չըլայ
ինքը :

Հասարակ . Բայց գիտես որ ես ամէն մարմնաւոր ու
երկրաւոր բաներով դո՛ւ ըլլալու վրայ կը խօսիմ :

Քրիստոնէ . Վասն Ստուծոյ որ իրմէն ազատեցար .
Տէրոջը ատելի եղողը անոր փոսին մէջ պիտի լինայ :
Եւ . . . ին . 14 :

Հասարակ . Երբ ամենայնիւ չեմ գիտեր թէ ար-
դեօք բոլորովին ազատե՞ր եմ իրմէն թէ չե՞ :

Քրիստոնէ . Ի՞նչ կ'ըսես , կարծեմ թէ դուն անոր
ուղածները կատարելու չհաճեցար :

Հասարակ . Ձէ , ես գիտիմ իրօք չաղծեցի . քանզի
չին գիրք մը միտքս եկաւ՝ որ տեսեր էի , որուն մէջ կ'ըսէր
թէ , Ենոր քայլերը Գոթիքը կը հասնին . Եւ . . . Ե .
5 : Ուստի աչգերս գոցեցի որ անոր երեսէն չհարուիմ :
Յիշ . լւ . 1 : Են ատենը ինք գիտ ծաղը ընել սկսեց՝ ու
ես իմ ճամբաս դացի :

Քրիստոնէ . Ուրիշ մէկ դիպուածի մը չգատահեցամ
ճամբուդ վրայ :

Հասարակ . Երբոր ան ըսանը տակն եկայ՝ որ
Գոթաւորութիւն կը կոչուի , մէկ խիստ ծերունի մարդ մը
տեսայ , որ ինծի հարցուց թէ՛ Ո՞վ ես և ո՞ւր կ'երթաս :
Ես ալ իրեն ըսի որ ես Երկնային Վաղաքը դացող ճամ-
բորդ մըն եմ : Են ատենը ծերունին ըսաւ թէ , Գոթն
աղէկ տղայ մը կ'երեւաս , կ'ուզե՞ս իմ քեզի տալիք վարձքիս
համար իմ հետս բնակիլ : Ես ալ ան ատենը իր անունն
ու իր բնակած տեղը հարցուցի իրեն : Պատասխան

* Երբոր մարմինը դադանի կերպով ցանկութեան կը
հակամիտի , բարի խղճմունքը կը տրամի : Եսիկայ Վը-
րիատոսի-մարդը արեանը մեծ արժողութիւն կ'ընծայէ ,
որ ստուն հողին ալ խոնարհութեան ու ինքնիրմէն զրուելու
վիճակի մէջ է :

տուաւ՝ թէ իր անունը Առաջին Աղամ Է * , ու Խարեւ
բայութեան քաղաքը կը բնակի : Ափե . Դ . 22 : Ասոր
վրայ հարցուցի իրեն՝ թէ ի՞նչ է իր գործը , և ի՞նչ է իր
տալու վարձքը : Պատասխան տուաւ թէ իր գործը
Հասր Բերկրո-Անանիէր են , և իր վարձքը ան է՝ որ վերջը
ես իրեն ժառանգ պիտի ըլլամ : Ասաւ դարձեալ հար-
ցուցի իրեն թէ ի՞նչ կերպ տուն կը պահէ , և ի՞նչ ուրիշ
սպասաւորներ ունի : Աւտի ինք ինծի ըսաւ թէ իր
տունն աշխարհէս բոլոր փափկութիւններովը կը կերակ-
րուի , ու իր ծառաներուն բոլորն ալ ինք ծներ է : Սկի
եսաւ իրեն հարցուցի թէ քանի գաւակ ունի . պատասխան
տուաւ թէ՝ միայն երեք աղջիկ գաւակներ ունի , որ կը կո-
չուին՝ Սարմնոյ Յանկութիւն , Աւայ Յանկութիւն , և
Աննայ Մարտաւանտութիւն . Ին Յովհ . Ի . 16 . և թէ որ
ուզեմ անոնց հետ կարդուիմ : Այլըջը հարցուցի թէ որ-
չափ ատեն կ'ուզէ որ հետը մնամ . ու ինքն ըսաւ՝ Որչափ
որ կ'ապրիս :

Վրիստիանոս . Աղէկ . վերջապէս ծերունին ու դուն
ն՝ Էր վերջացուցիք բանը :

Հաւատարմի . Ուր վերջացնենք . նախ և առաջ ես
զիս դտայ որ քիչ մը հակամիտեալ եմ ան մարդուն հետ
երթալու . քանզի մտածեցի որ շատ զեղեցիկ խօսեցաւ
մարդը : Բայց երբոր իր հետը կը խօսէի՝ իրեն ճակատը
նայելով տեսայ որ հոն գրուած էր թէ , Հին մարդը իր
գործքերովը ձեր վրայէն հանեցէ՛ք † : Աղ . Դ . 9 :

Վրիստիանոս . Այլըջը :

* Այսինքն սկզբնական մեղքը՝ կամ մեր ներքը բնակող
փառութարութիւնը , որ ապականեց մեր բոլոր բնութիւն-
ներ :

† Արանի ան մարդուն՝ որ մարմինն ու արիւնին տուած
խրատը մտիկ չընէր , հապա Տէրոջը գրածին կը նայի ու
անոր կը հնազանդի :

Հասարակ . Այլըն խելոյն կատարեւապէս իմացայ թէ ինք ինչ ալ որ ըսաւ , երբոր զիս իր տունը տարած ըլլար՝ զերի ի մը ճէս պիտի ծախէր զիս : Աստի զույցեցի իրեն որ խօսքը կտրէ , քանզի ես իր տանը դրանք մօտենալ չեմ ուզեր : Ան տունը սկսեց նախատական խօսքեր խօսիլ ինծի , ու ըսաւ ինծի թէ՛ այնպիսի մէկը պիտի խրկէ իմ ետեւէս որ իմ ճամբաս իմ հոգւոյս պիտի դառնացընէ : Այսպէս ետ դարձայ ես իր քովէն մէկդի երթալու . բայց ճիշտ երբոր դարձայ ան տեղէն մէկդի երթալու , ինք այնպէս սաստիկ կամթեց զիս՝ որ կարծեցի թէ մարմնիս մէկ կտորը փրցուց իր հետը տարաւ : Ասիկայ ինծի կանչել տուաւ՝ Ա՛հ , ի՛նչ խղճալի մարդ եմ ես * : **Հարկ** . Է . 24 :

Երբ՝ երբոր լեռն 'ի վեր ճամբաս կէս ըրի ետեւ նայեցայ , ու տեսայ որ իմ ետեւէս մէկը կու գար հովի պէս արագ վազելով . ասիկայ եկաւ հասաւ ինծի ճիշտ ան տեղը , ուր որ սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղ մը կայ :

Բրիտանիա . Այս ալ ճիշտ ան նոյն տեղը նստայ որ ինքզինքս հանգչեցընեմ . բայց քունս վրաս կոխելով ան նոյն տեղը իմ ծոցէս ձգեցի կորսնցուցի աս թուղթը :

Հասարակ . Սակայն՝ ազնիւ եղբայր , իս մտիկ ըրէ : Սարգն ինծի հասածին պէս յանդիմանելն ու պատժելը մէկ եղաւ , ինչու որ խելոյն զետինը զարկաւ զիս ու մեռելի պէս ձգեց : Բայց երբոր քիչ մը նորէն ես ինծի եկայ , հարցուցի իրեն թէ ինչու այսպէս ըրաւ ինծի : Ինքն ալ

* Բրիտանիան փորձութիւնները երբեմն այնչափ դժբաւոր են որ զրեթէ կը յաղթեն անիկայ . ու մեծ ցաւով միայն ինքը կրնայ անոնց յաղթել : Այս աս ներքին պատերազմն է որ Պօղոսին նման կանչել կու տայ անոր՝ « Ի՛նչ խղճալի մարդ եմ ես . ո՞վ զիս պիտի ազատէ աս մահացու մարմինէն :

ըսաւ թէ՛ Նշածկարար Առջին Աղամին Հակամիտելուդ Համար * : Ես խօսքին վրայ ուրիշ սաստիկ հարուած մը տուաւ կուրծքին , ուստի առջի անգամին պէս իրբն մեռեալ իր ոտքին տակն ինկայ : Արբոր կրկին ես ինծի եկայ՝ իրեն կանչեցի որ ողորմութիւն ընէ ինծի • Բայց ինք ըսաւ թէ՛ Ես չեմ՝ գիտեր ողորմութիւն ցուցնել † • ուստի բռնելով դարձեալ դեռինք զարկաւ զիս : Անտարակոյս ինք իմ վախճանս պիտի բերէր • միայն թէ մէկը անցաւ անկէ , ու իրեն հրամայեց որ զիս ձգէ :

Քրիստոս • Ո՞վ էր ան մարդը որ հրաման ըրաւ իրեն քեզ ձգելու :

Անտարակի՛ • Առջի բերանը զինքը չճանչցայ • Բայց

* Առատարիմին վրան եկողը վարը բացատրուած է թէ Մովսէս է՝ կամ Աստուծոյ օրէնքը : Այլ կարծեր թէ օրէնքը միայն արտարին մեծամեծ գործքերուն կը հասնի • չէ • անիկայ մինչեւ մտքին՝ ու սրտին խորհուրդներուն կը թափանցէ : Մարդուս յոյսը զեռինք կը կործանէ՝ ու մահուան կը դատապարտէ զանիկայ , մինչեւ անգամ միայն ծածկարար ցանկութեան Հակամիտելուն համար : Աստուծոյ սուրբ օրէնքն այսպէս շիշա՝ այսպէս հողևոր՝ այսպէս մարութ է : Ուստի ամենեւին մէկը չկրնար օրէնքին իր հնազանդութիւն ընելուն վտահիլ՝ ու արդարաւնալու համար բուն իր արդարութեանն ապաւինիլ , Բայց միայն անձնատէր փարիսեցիները՝ անապարձ յիմարները :

† Օրէնքն ամենեւին ողորմութիւն ցուցնելու իրեն դէմ յանցաւոր գտնուողներուն • իր խօսքը բնաւ չփոխուիր , այլ միշտ կ'ըսէ՝ « Վճարէ՛ ինծի ունեցած պարտքը » , Սաղմ , ԺԻ • 28 , կատարեալ՝ յատուկ՝ ու մշտնջենաւոր հնազանդութիւն • ու առիկայ զանց բնողին վրայ իր ծանր անէծքը կը հրատարակէ՝ առանց բացառութեան , թէ « Ենի՞նքալ ըլլայ ամէն մարդ՝ որ օրէնքին գիրքը ամէն գրուածներուն մէջ չկենար՝ որ զանոնք կատարէ : Վաղ • Գ • 10 :

պատիւ տեղ մըն է : Եւսե ինծի զրուցեց թէ հոն երթալովն ամէն իմ բարեկամներուս հաճութեանը դէմ բան ըրած պիտի ըլլայի , ինչպէս Հպարտութեան , Հանդդնութեան , Ինքնահաճութեան , Աշխարհային Փառաց եւ ուրիշներուն , որոնք իր ըսածին նայելով՝ զիտէ եղբ թէ չափազանց պիտի նեղանան , թէ որ ես ինքզինքս խնայեմ թի տեղ դնելով այնչափ խոնարհեցընեմ որ աս ձորին մէջէն անցնիմ * :

Քրիստիանոս . Եւստ աղէկ . Ի՞նչ պատասխան տուիր իրեն :

Հաւատարմի . Պատասխան տուի իրեն՝ թէ բոլոր անոնք՝ որոնց անունները տուաւ , իրաւունք ունին իմ բարեկամներս ըսուելու , (բանդի մարմնոց կողմանէ ճշմարտապէս անոնք իմ աղցականներս էին .) բայց քանի որ ճամբորդութեան ելաց ես՝ անոնք ուրացան զիս , ու ես ուլ երեսէ ձգեցի զիրենք . ուստի անոնք հիմա ինծի այնպէս են՝ որպէս թէ բնաւ իմ ցեղիս մէջ չըլլային : Եւսե իրեն ըսի՝ թէ աս ձորին վրայով ինք բոլորովին ծուռ իմացած է բանը . քանզի պատիւէն առաջ խոնարհութիւն է , ու իյնալէն առաջ ամբարտաւան ողի մը ունենալը : Աւտի՛ ըսի իրեն , աւելո՞ք կ'ուզեմ աս ձորէն անցնիլ երթալ ան

* Տէս աս տեղ քրիստոնէից տարբեր փորձառութիւններն իրենց պատահած թշնամիներուն կողմանէ : Չենք կարգար թէ Քրիստիանոս Տժգոհէն յարձակմունք մը կրեց՝ ինչպէս որ Հաւատարիմը . և սակայն Հաւատարիմը վեհաբանեցաւ ու յաղթեց աս թշնամոյն : Եւստ ճամբորդներու կը պատահի որ ուրիշներէն աւելի զոհ են իրենց ճամբուն մէջ յառաջանալուն : Հաւատրին յառաջ բերած փաստերը միշտ կը յաղթեն ան Տժգոհութեանը՝ որ կը ծագի հպարտութենէ՝ յանդգնութենէ՝ ինքնահաճութենէ , ու աշխարհային փառաց՝ հարստութեան ու հեշտութեան փափար ունենալէն :

պատիւին՝ որ խիստ խելացիները պատիւ սեպեցին , քան թէ ան անարդ բաներն ընտրել՝ որ ինք խիստ արժանաւոր կը սեպէ մեր սիրոյն :

Քրիստոս . Աս ձորին մէջ ուրիշ բանի մը չպատահեցանք :

Պատարիւմ . Այո , մեկու մը պատահեցայ որուն առնունը Ամօթ էր , բայց կարծեմ՝ թէ իմ ճամբորդութեանս վրայ ինծի պատահած մարդիկներուն ամենէն աւելի ծուռ անուն մը ունի անիկայ : Ուրիշները՝ թէ որքիչ մը իրենց դէմ կենացի , կը ձգէին զիս . բայց աս պինտերես Ամօթը բնաւ չէր ուզեր ձգել զիս :

Քրիստոս . Ինչու համար , ի՞նչ ըսաւ քեզի .

Պատարիւմ . Ինչ ըսաւ ինծի՝ . հաւատքի ու կրօնքի դէմ հակառակեցաւ : Ըսաւ թէ՛ մեկ մարդու մը անարդ , ցած ու նուաստ բան մըն է որ կրօնական բաները բանի տեղ դնէ . և թէ՛ դիւրագգած խղճմտանք ունենալը մարդկողին մայելու չէ . և մեկ մարդու մը իր խօսքերուն ու բռնած ճամբաներուն վրայ զոչուշութիւն ընելը՝ այնպէս որ ինքզինքը կապէ արդիւի ան պանծալի աղատութենէն՝ որն որ բոլոր քաջ մարդիկները կը գործածեն , զինքը բոլորին ծաղր ընել կու տայ : Ինք նաեւ պնդելով ըսաւ թէ՛ ուժովներուն , հարուստներուն և գիտուններուն մէջէն միայն քիչերը կան որ իմ կարծիքս ունենան : Եւ ան քիչերն ալ իրենց խելքը կորսնցընելէն ետեւ է որ ոչինչ բան մը ձեռք ձգելու համար բոլոր բաները կամրոյշելն կ'ուզեն կորսնցընել : Իմ Արք . Իմ . 26 : Գ . 18 : Փիլիպ . Գ . 7-9 : Յովհ . Է . 48 : Մսկէ 'ի դատ հակառակութիւն ըրաւ ան մարդոցը ցած ու խոնարհ վիճակին ու կարգին վրայ ալ որոնք գլխաւորաբար իրենց ժամանակին ճամբորդներն էին , և դարձեալ ամէն բնական գիտութիւններու մէջ անոնց ունեցած տղիտութեանն ու խելքի կարօտ ըլլալուն վրայ ալ : Սանաւանդ թէ իմ աս տեղս պատ-

մած բաներէս շատ աւելի բաներու վրայ ալ ինծի դէմ վիճեց • ինչպէս ըսաւ թէ՛ ամօթ է լալով ու ողբալով քարոզի նստիլը , ու ամօթ է հառաչելով և հեծելով տուն երթալը • ամօթ է իմ փորրիկ յանցանքներուս համար իմ ընկերէս ներում խնդրելը , կամ թէ՛ որ մէկէն բան մը առեր եմ՝ անոր հատուցում՝ ընելը : ‘Ասե ըսաւ թէ՛ Աւետարանական բարեպաշտութիւնը մարդս մեծամեծներուն հետ ընկերութիւն ընելէն ետ կը ձգէ անոնց դանազան մնլութիւններուն համար , (որոնց ինք զեղեցիկ անուններ կու տար ,) ու անարդ անձերը պատուել ու առնոք ընդունել կու տայ անոր՝ միայն անոր համար որ առնոք իրեն կրօնակիցներն են : Աստիկաց ամօթ չէ՞ , ըսաւ * :

Վրիստիստոս • Դուն ի՞նչ ըսիր անոր :

Հաւատարիմ • Ի՞նչ ըսեմ • առաջ չէի դիտեր թէ ի՞նչ ըսեմ , մանաւանդ որ այնպէս ամբշտցող դիտ որ առիւնս իմ երեսս ՚ի վեր վազեց • բուն աս Ամօթն իս ամէն

* Աստուծոյ պատկերը կորսնցընելնուս ամենազօրաւոր փորձը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ Աստուծոյ բաներուն վրայով ամէնալը , որ բնական է մեզի : Աս ամօթը մարդոցմէ ունեցած մեր վախուն հետ միանալով զօրաւոր թշնամի մըն է Աստուծոյ ճշմարտութեանը , Վրիստոսի փառքին ու մեր հոգւոյն հանգստութեանը : Աւագոյն է մէկէն ՚ի մէկ մեր ցաւէն ազատիլ՝ Վրիստոսի ու անոր Հաւատքին վրայ մեր ունեցած դաւանութիւնը համարձակ յայտնելով , քան թէ նոյն դաւանութեան ծայրը դողալով կայնիլ՝ միշտ վախնալով որ մեր բարի անունն ու համբաւը չկորսնցընենք : Ինչու որ Վրիստոս ահաւոր խօսքերով կ'ըսէ՝ “Ո՛վ որ զիս՝ ու իմ խօսքերս դաւանիլը ամօթ կը սեպէ սո ինացող ու մեղաւոր ազգիս մէջ , Որդին մարդոյ ալ անիկայ դաւանիլը ամօթ պիտի սեպէ՝ երբոր զայ իր Հօրը փառքովը” : Սաղմ • ք • 38 : Ուրիշ բան է ամօթէն յարձակմանը կրելը , և ուրիշ բան է անիկ յաղթուիլը :

յոյց ու գրեթէ բոլորովին յաղթեց ինձի : Բայց վերջը սկսեցի մտածել թէ ան որ մարդոց առջևը բարձր սեպուած է , Մատուծոյ առջևը պիղծ է : 'Ղ-ի . ԺԳ . 15 : 'Խարձեալ մտածեցի' թէ աս Մմթը մարդոց ինչ ըլլալն ինձի կ'ըսէ , բայց Մատուծոյ' կամ Մատուծոյ Խօսքին ինչ ըլլալուն վրայ ամենեւին բան մը չգտայ : 'Խարձեալ մտածեցի թէ դատաստանին օրը մենք աս աշխարհիս պարծենցող հոգիներուն ձեռքովը մահուան կամ կենաց վճիռը պիտի չառնենք' հապա Բարձրելոյն իմաստութիւնովն ու օրէնքովը : Աւստի , ըսի ես ինձի , ինչ որ Մատուած կ'ըսէ թէ աղէկ է աղէկ է , թէպէտ և աշխարհիս բոլոր մարդիկն ալ անոր դէմ ըլլան : Արդ' որովհետեւ Մատուած բարեպաշտութիւնը կ'ընտրէ , որովհետեւ Մատուած դիւրագգած խղճմասնքը կ'ընտրէ , որովհետեւ երկնից թաղաւորութեան համար իրենք գիրենք յիմար ընողները ամենէն իմաստուններն են , և որովհետեւ ան աղքատիկ մարդը որ կը սիրէ ԴԲրիստոս , զինքն ատող աշխարհիս մէջի ամենէն հարուստէն ալ հարուստ է , կորսուէ ուրեմն' ըսի մտօքս , սիւ Մմթ . դուն իմ փրկութեանս թշնամի մըն ես . իմ ինքնիշխան Տէրոջս կամքին դէմ քեզի հաճութիւն տամ , ինչպէս հապա յետոյ անոր դալուն իր երեսը նայիմ ես : Մ-ի . Ը . 38 : Թե՛ որ ես հիմա իր ճամբաներն ու իր ծառանքը ամօթ սեպելու ըլլամ , ինչպէս կրնամ օրհնութիւն ընդունելու յոյս ունենալ : Բայց արդարեւ աս Մմթը շատ պինտերես անգգամ մըն էր . հազիւ կրցայ ինձի հետ ընկերութիւն բնեւէն թօթվիլ զինքը . իրաւ որ ամենեւին չէր ուզեր ձգել զիս , ու քրիստոնէութեան հետ եղած նեղութիւններուն մէկը կամ միւսը միշտ կը փոփարականջս 'ի վար : Սակայն վերջը իրեն զրուցեցի թէ ոչինչ բան է ալ ասոր վրայ աշխատութիւն քաշելը . քանզի ան բանեքը որոնք ինք կ'արհամարհէր , ես անոնց մէջ աւելի փառաւորութիւն կը տեսնէի . ասանկով վերջնայեւ աս

ձանճրացուցիւ անձէն առաջ անցայ եւ : Ու երբոր թօթ-
վեցի զինքը՝ ան ատենը սկսեցի երգել :

Երկնային կողման հնազանդ մարդուն ,
Տաճախ պատահած փորձութիւնները .
Բազմապատիկ են ու յարմար մարմնոյն ,
Ենդադար կու գան իրենց կարգովը :

Որպէս զի հիմա կամ այլ ատեն մը ,
Բռնեն մեզ անոնք՝ յաղթեն՝ փար ձգեն .
Ապա ժիր ըլլան թող ճամբորդները ,
Ու իրենք զիրենք մարդու պէս բռնեն :

Վրդիստիանոս . Ուրախ եմ՝ ո՛վ եղբայրս , որ այսպէս
քաջութեամբ դէմ կեցար աս անզգամին . քանզի՝ ինչպէս
որ ըսիր , ամենէն աւելի ալ սխալ անուն մը տրուած է
իրեն . ինչու որ ինք այնպէս պիտի դերեւ է՝ որ ճամբանե-
րուն մէջ ետեւնուս կու գայ ու կ'աշխատի որ մեզ բոլոր
մարդոց առջև ամփոքնէ . այսինքն բարին ամօթ սեպել ապ-
մեղի * : Բայց թէ որ ինք լիբը չըլլար՝ բնաւ չէր աշխա-
տեր իր ըրածին պէս ընելու . Սակայն մենք իրեն դէմ

* Ամենին մեկը չկայ ճշմարտութիւնն ընդունողներուն
կամ փառաց համար ճամբայ ելլողներուն մէջ՝ որ ճամբուն
վրայ ամօթէն յարձակմունք չիրէ : Բայց ամօթին տեղի
տալը շատ փառքէ կը զրկէ զՎրդիստոս մեր Աստուածը՝ որ
մեզի պէս անիծեալ դժոխքի արժանաւոր մեղաւորները
չամփոքու կոչել իրեն « եղբայր » : Եբք . Թ . 11 : Բա-
րէ . ամօթ մեզի . մեր ամօթը որ մեր մեղքն է՝ փառք կը
սեպենք մեզի , ու նոյն ատեն ամօթ կը սեպենք զՎրդիստոս՝
անոր խօսքերն՝ ու անոր ճամբաները՝ որոնք մեր ամենամեծ
փառքն են : Ե՛ղբարք իմ , Վրդիստոս մեր ամենալա-
բարեկամը դաւանելուս կողմանէ համարձակ ըլլալ խնդ-
րենք Աստուծակ , որ ամօթն իր անիծեալ զլուխը ծածկէ ,
ու իրեն մեր ամենամեծ թշնամին փախչի մենէ :

դնելը շարունակենք • քանզի բոլոր իր մեծաբանութիւնները միայն յիմարներուն ազգեցութիւն կ'ընէ , և ոչ թէ ուրիշին : Սողոմոն ըսաւ՝ « Իմաստունները փառք պիտի ժառանգեն , բայց յիմարներուն բարձրանալը անարդանք պիտի ըլլայ » : **Մատթ. Կ. 35 :**

Հաւատարմ . Արքեմ թէ Մմթին դէմ պարտաւոր ենք անկէ օգնութիւն խնդրելու՝ որ երկրիս մէջ ճշմարտութեան վրայ քաջազօր ըլլալնիս կ'ուզէ :

Վրէպիանոս . Ճշմարիտ կ'ըսես • բայց ան ձորին մէջ ուրիշ մէկու մը չպատահեցա՞ր :

Հաւատարմ . Չէ , չպատահեցայ • քանզի ատ ձորին բոլոր մնացած ճամբան ու նաև Սահաւան Շուքին Չորը արեւին լուսոյն անցայ * :

Վրէպիանոս . Վու բանդ աղէկ եղեր է • իրաւ որ ինծի շատ ուրիշ կերպ պատահեցաւ : Ես ատ ձորին մէջ մանելուս պէս երկար ատեն սոսկալի կուի մը ունեցայ չոր թշնամոյն՝ ան Ապողիսին հետ , և մտածեցի թէ իրաւորնէն զիս պիտի մնայրնէ , մանաւանդ երբոր զիս գետինը զարկաւ ու իր տակը ճմլեց , այնպէս որ գրեթէ կտոր կտոր ընէլ կ'ուզէր զիս • քանզի իս վար զարնելուն՝ սուրս ձեռքէս թռաւ , և ինծի ըսաւ թէ՝ Մլ ազատելիք չունիս • բայց ես Բստուծոյ աղաղակեցի , ու ան ինծի լսեց՝ ու բոլոր նեղութիւններէն զիս ազատեց : Եսկէ ետեւ Սահաւան Շուքին Չորը մտայ , ու սեպէ թէ ճամբուն կետր լոյս չունէի : Արքեցի թէ կրկին և կրկին պիտի սպաննուէի հոն • բայց վերջապէս արշալոյսը ծագեց՝ ու արեւ ելաւ , ու մնացած ճամբան շատ գիւրութեամբ ու հանգստութեամբ անցուցի :

* Չնչին բաներ են հաւատքին քովը՝ ու կը թուին թէ յիշատակուելու արժանի չեն ան փորձութիւնները , որոնց մէջ Բստուծոյ երեսին լոյսը մեր վրայ կը ծագէ :

Մտէլ ետեւ երազիս մէջ տեսայ եւ՝ որ երբ անոնք յառաջ կ'երթային , Հաւատարիմը ըստ դիպաց մէկ կողմը նայելով մարդ մը տեսաւ՝ որ Հաւատախօս կ'ըսուէր , ու իրենց քովէն քիչ մը հեռուէն կը քալէր . քանզի սա տեղս առնոց ամենուն ալ քալելու համար բաւական տեղ կար * . Մտիկայ բարձրահասակ մարդ մըն էր՝ ու քիչ մը աւելի բարեձև կ'երևար հեռուէն քան թէ մօտէն : Հաւատարիմը սա մարդուն հետ խօսակցիլ սկսեց՝ սա հետազայ կերպովս :

Հաւատարիմ . Ինչեղամ , ո՞ւր բարով : Արկնային քաղաքը կ'երթաս + :

Հաւատախօս . Այո՛ , ան նոյն տեղը կ'երթամ :

Հաւատարիմ . Հաստ աղէկ . ուրեմն կը յուսամ՝ թէ մենք ձեր բարի ընկերութիւնը կրնանք վայելել :

Հաւատախօս . Կատարեալ հաճութեամբ կ'ուզեմ ես ձեր ընկերն ըլլալ :

Հաւատարիմ . Ուրեմն եկոր՝ ամէնս մէկտեղ քալենք , եւ մեր ժամանակը օգտակար բաներու վրայով խօսակցութիւն ընելով անցնենք :

Հաւատախօս . Մղէկ բաներու վրայօք խօսակցիլը շատ

* Երտարին խաղաղութեան ժամանակ ամէն կերպ հաւատացեալները կը շատնան . ինչու որ հալածմունք չըլլալով՝ վրանին հաղած աստուածաբաշտութեան կերպարանքը՝ վտանգի մը ենթակայ չընէր դիրքեր :

+ Մհա քեզի Հաւատախօսը՝ որ մեր օրերը գտնուած շատերուն մէկ անվրէպ պատկերն է : Աւետարանական ճշմարտութիւններուն վրայ յայտնի ու պատշաճաւոր կերպով կրնան խօսիլ , բայց զուրկ են անոնց փրկարար զօրութենէն՝ որ սրտերը կը նորոգէ , ու զիրենք Քրիստոսի կերպարանքին կը դարձնէ : Սա կերպ անձինքը ո՞ր ե իցէ խօսակցութեան կը յարմարին , բարեպաշտին հետ ծանրաբարոյ կ'ըլլան , աշխարհասէրին հետ թեթեւ կ'ըլլան , ու ամբարշտին հետ ամբարշտութեան կը դառնան :

ընդունելի է ինծի , [Թէ՛ ձեր հեանս եղեր է՝ և [Թէ՛ ո՛ր և իցէ ուրիշի մը հետ : և ուրախ եմ՝ որ այսպիսի բարի դործերու հակամիտութիւն ունեցող անձանց պատահեցայ : Վասնզի՝ ճշմարիտը խօսելով , քիչերը կան որ իրենց ճամբորդութեանը մէջ ժամանակնին աս կերպով անցնելու հոգ կը տանին . հապա աւելօք կ'ընտրեն որ անպիտան բաներու վրայով խօսին , և ասիկայ ինծի նեղութիւն մը եղած է * :

Հասարակի՛մ . Երդարեւ ասիկայ այնպէս բան մըն է որուն վրայ ողբալ արժան է . քանզի ի՞նչ բան մարդու բերնին ու լեզուին դործածութեանն այնչափ արժանաւոր է՝ երկրի վրայ , որչափ երկնից Աստուծոյն բաները :

Հասարակեա . Օգարմանալի կերպով կը հաւնիմ եւ քեզի , քանզի քու խօսքդ բոլորովին կը համոզէ մարդը . և ասկէ՛ ի՛ զատ եւ ալ կ'ըսեմ , [Թէ՛ ի՞նչ բան այնչափ հաճելի , և ի՞նչ բան այնչափ օգտակար է , որչափ աստուածային բաներու վրայ խօսակցութիւն բնելը : ի՞նչ բան այնչափ հաճելի է . այսինքն [Թէ՛ որ մարդ մը հրաշալի բաներու վրայով բերկրութիւն մը ունի : Օրինակի ազատաւ , [Թէ՛ որ մարդ մը իրաց պատմութեանը կամ անոնց զաղտնի խորհուրդին վրայով խօսիլը բերկրութիւն մը կ'ընէ իրեն , կամ՝ [Թէ՛ որ մարդ մը հրաշքներու՝ որանշելիքներու՝ կամ՝ նշաններու վրայ խօսիլ կը սիրէ , ո՞ւր պիտի դանէ այնչափ զուարճալի կերպով պատմեալ և այնչափ քաղցրութեամբ դրուած բաներ՝ որչափ որ Սուրբ Գրոց մէջ :

Հասարակի՛մ . Ղշմարիտ է ատ . բայց մեր խօսակցու-

* Անշուար հաւատացեալը շատախօսութեամբ ուրիշներէն կը զանգատի , իր անձին վրայով բան մը չխօսիր : Այնպէս չէ՛ ճշմարիտ հաւատացեալը :

Թեանք մէջ այսպիսի բաներով շահուելիս՝ մեր գլխաւոր դիտաւորութիւնն ըլլալու է :

Շարտիճա . Իմ ըսածս ալ ատիկայ էր . քանզի ասանկ բաներու վրայով խօսիլը խիստ շահաւոր է . քանզի այսպէս ընելով շատ բաներու վրայով տեղեկութիւն կրնայ ստանալ մարդ . ինչպէս ըսենք Թէ՝ երկրաւոր բաներուն ունայնութեանն ու երկնաւոր բաներուն շահաւետութեանք վրայով : Աս ընդհանուր բանն է . բայց մասնաւորապէս խօսելով՝ ասով կը սորվի մարդ վերստին ծննդեան հարկաւորութիւնը , մեր փրկութեանը համար մեր գործքերուն բաւական չըլլալը , Քրիստոսի արդարութեանը կարօտութիւն ունենալը , եւ : Մանաւանդ որ ասով՝ այսինքն խօսակցութիւն ընելով մէկ մարդ մը կը սորվի Թէ ի՞նչ է ապաշխարելը՝ հաւատալը՝ աղօթելը՝ համբերելն ու ասոնց նման բաները : Ասով մէկ մարդ մը կը սորվի եւ Թէ Աւետարանին ան մեծ խոստմունքներն ու մխիթարութիւններն ի՞նչ են , ու այնպէս կը մխիթարուի : Ղարձեալ ասով մէկ մարդ մը կը սորվի սխալ կարծիքները ջրել , ճշմարտութեան ջատագով ըլլալ , ու նաեւ տղէտները վարժել * :

Հաւատարմի՛ . Ի՞նչոր ատենք ճշմարիտ են , եւ ուրախ եմ՝ աս բաները քննէ լսելուս :

* Ատիկայ ուղղախառ դաւանութեան բուն օրինակը չէ՞ . բայց տես դուն որ մէկ անունով հաւատացեալ մը Թուլ Թակի պէս՝ կրնայ սորվիլ ողջամիտ վարդապետութիւններու վրայով խօսիլ ու անոնց վրայ ուղիղ դատողութիւն ընել , որ ասոնք սիրտ չունի իրօք զանոնք բնդունելու՝ զանոնք սիրելու՝ ու զգալու անոնց զօրութիւնն ու ներգործութիւնը իր կիրքերուն ու վարքին վրայ : Շատերը կան որ հիմա կը դաւանին Թէ Քրիստոս իրենց վարդապետն է , բայց ան՝ հանդերձեալ աշխարհին մէջ պիտի դատապարտէ զանոնք իրբեւ իրենց դատաւորը :

Հարաւոր . Միտն . ասոր պահուած իւնն է պատ-
ճառը որ այսչափ քիչերը կ'իմանան հաւատքին հարկաւո-
րութիւնն ու յախտնական կենաց համար իրենց հոգիներ-
րուն մէջ Վատուծոյ շնորհաց գործին հարկաւոր ըլլալը .
միայն թէ տգիտարար օրէնքին գործքերուն յուսալով
կ'ապրին , ոչոնցմով մարդ ամենեւին չկրնար երկնից թա-
ղաւորութիւնը ձեռք ձգել :

Հաւատարմ . Իսկոյ՛ թողութիւն կ'ընէք , աս բա-
ներուն վրայով երկնաւոր գիտութիւն մը ունենալը Վա-
տուծոյ պարգևն է . մարդկային ճարտարութիւնով կամ
միայն անոնց վրայով խօսելով՝ մէկը չկրնար զանոնք ստա-
նալ :

Հարաւոր . Մտնց բոլորն ալ շատ աղէկ գիտեմ ես .
բանդի մէկ մարդ մը բան մը չկրնար ընդունիլ թէ որ
վերէն չարութիւնն . բոլորը շնորհքն է՝ ու չէ թէ գործ-
քէն : Մտնայ հաստատելու համար հարիւր վիպութիւն
կրնայի բերել :

Հաւատարմ . Մղէկ . Հիմա ի՞նչ նիւթ ձեռք առնենք ,
որ մեր խօսակցութիւնն անոր վրայ ընենք :

Հարաւոր . Ի՛նչ որ կ'ուզեմ ան . ես երկնաւոր բա-
ներու վրայ ալ կը խօսիմ՝ երկրաւոր բաներու վրայ ալ .
հաւատքի բաներու վրայ ալ արտաքին բաներու վրայ ալ .
անցեալ բաներու վրայ ալ՝ դալիք բաներու վրայ ալ .
օտար բաներու վրայ ալ մեր երկրի բաներուն վրայ ալ .
բաներուն էութեանը վրայ ալ՝ պարագաներուն վրայ ալ ,
միայն թէ բոլոր խօսքը մեր օգտին համար ըլլայ :

Հաւատարմ . Հիմա զարմանալ սկսեց . ու դէպ 'ի
Վերիտիանոսին դառով՝ որ բոլոր աս ատենա ինքնիրեն կը
բալէր , կամաց մը ըսաւ անոր . Ի՛նչ քաջ ընկեր մը
վատարկեցանք . անտարակոյս աս մարդը շատ աղէկ ճամ-
բորդ մը պիտի ըլլայ :

Ես խօսքին վրայ Վերիտիանոս համեստարար ժպտեցաւ՝

ու ըսաւ . Ես մարդը՝ որուն հետ դուն բռնուեցար , աս իր լեզուովը զինքը չճանչցող մարդ իկներէն քսան հոգին մեկտեղ կը խարէ :

Հասարակէ՛մ . Ուրեմն դուն զինքը կը ճանչնամ :

Վրիստիանոս . Օյնքը կը ճանչնամ . անշուշտ , իրմէն աղէկ եւ գիտեմ զինքը :

Հասարակէ՛մ . Եղէ ըսէ՛ ինծի , ի՞նչ մարդ է աս :

Վրիստիանոս . Ետը անունը Հատախօս է , ինքը մեր քաղաքը կը բնակի : Ար դարմանամ որ դուն չես ճանչնար զինքը . բայց կը մտածեմ որ քաղաքը մեծ է :

Հասարակէ՛մ . Որո՞ւն տղան է , և ու՞ր կը բնակի :

Վրիստիանոս . Ետիկայ Անուշեղուին որդին է . ու Հաղակրատութեան թաղը կը բնակի , և բոլոր զինքը ճանչցողներն ալ աս անունը կու տան անոր . այսինքն՝ Հաղակրատութեան թաղին Հատախօսը : Այլ թէպէտ զեղեցիկ լեզու մը ունի , բայց ինք անշահ մէկն է * :

Հասարակէ՛մ . Բայց շատ աղէկ մարդ մը կ'երեւայ :

Վրիստիանոս . Եղպէս է . բայց անոնց՝ որ աղէկ մը ծանօթ չեն իրեն . քանզի ինք հեռուէն շատ աղէկ կ'երեւայ , բայց մօտէն բաւական տղեղ է : Վու անիկայ աղէկ մարդ կ'երեւայ ըսելը իմ միտքս կը բերէ մէկ նկարչի մը դործքին մէջ տեսածս . աս նկարչին դժած պատկերները հեռուէն շատ աղէկ կ'երեւային , բայց խիստ մօտ որ բերուէին բոլորովին անհաճոյ էին :

* Սեղե հրամայուած չէ՞ որ մէկուն վրայ դէշ չխօսինք : Յով . Գ . 11 : Վրիստիանոս ասով յանցաւոր չէ՞ : Չէ . փասն զի ուր որ Եստուծոյ փառքն ու Եւետարանին պատիւը փառանդի մէջ է , ու փառանգ կայ թէ եղբայրները պիտի խաբուին լոկ շատախօս՝ անտուակ՝ ու ամբարիշտ հաւատացեալէ մը , ան տեղն օրինաւոր է ու բանն ըստ ինքեան կը պահանջէ որ փայլուչ եղանակաւ մը այնպիսի անձին ինչ բլաւը յայտնի ծանուցանենք :

Հասարակ . Բայց ես կը մտածեմ որ դուն աս խօսքերը միայն կատակ մը ընելու համար կը խօսիս , քանզի ժպտեցար :

Վերջացիւն . Թէպէտ և ժպտեցայ , բայց քան լիցի , որ աս բանին վրայ ծաղը կամ կատակ մը ընեմ ես , կամ սուտ տեղը զրպարտութիւն մը : Իր վրայովը աւելի տեղեկութիւն մը տամ ես քեզի : Աս մարդը ամէն ընկերութեան և ամէն խօսքի մէջ կը մտնէ . ինչպէս որ հիմա ինք քու հետդ խօսեցաւ , այնպէս կը խօսի նաև երբոր զինև տունը նստած ըլլայ . և որչափ որ զինին իր զլուխը ցատկէ՝ այնչափ աս խօսքերն իր բերնէն կ'ելլեն : Վերհատնելութիւնը՝ իր սրտին կամ իր տանը և կամ իր խօսակցութեանը մէջ տեղ չունի . բոլոր իր ունեցածը լեզուին վրայ է . ու իր բռնած կրօնքը՝ անով շաղակրատութիւն՝ ընելու համար է * :

Հասարակ . Իրան կ'ըսես . ուրեմն մեծապէս խաբուեցայ ես աս մարդուն վրայով :

Վերջացիւն . Խաբուիլն ալ խօսք է . տարակրջ մի ունենար ատոր վրայ : Միտքդ բեր ան առածը որ կ'ըսէ , « Կ'ըսեն որ չեն ընէր » . բայց Ատուծոյ թաղաւորութիւնը խօսքերով չէ , հապա զօրութիւնով : Մարկ . իբ . 3 : և Լուք . Դ . 20 : Ինք աղօթքի՝ զղջումի՝ հաւատքի և վերստին ծննդեան վրայ կը խօսի , բայց միայն անոնց վրայով խօսիլ զիտէ : Աս իր բնութեայր մէջ զանուցայ , ու զինքը փորձեցի թէ՛ տանը մէջ և թէ՛ դուրսը .

* Հիմա ալ կան այսպիսի հաւատացեալներ՝ ինչպէս որ միշտ զանուած են : Այսպիսիները ամենապատուական քրիստոնէութիւնն իր սրտէն կը վերաւորեն ու ամէն փառաւոր ճշմարտութիւններն անարգանայ մէջ կը ձգեն : Աւելի փնաս կը քաշուի ասոնցմէ քան թէ բոլորովին տղեկաներէն ու յայտնի ամբարիշտներէն : Աւրեմն փախէք հեռացէք այսպիսիներէն :

ու գիտեմ որ իր վրայով իմ ըսածս ճշմարիտ է : Ինչպէս որ հաւկիթի մը ճերմկուցին մէջ համ չկայ , այնպէս իր տանը մէջ կրօնք չկայ : Ո՛չ աղօթք կայ հօն , և ոչ մեղաց վրայ զղջում ընելու նշան : Ճշմարիտը՝ անբան կենդանին իր տեսակին մէջ ասկէ աղէկ ծառայութիւն կ'ընէ Մատուոյ : Իսկոյն զինք ճանչցողներուն քով աղա մը՝ նախատինք մը և ամօթ մըն է ինք կրօնքի : **Հոգի . Ի . 23 , 24 :** Իր պատճառաւ հազիւ թէ աղէկ խօսք մը կը խօսուի քրիստոնէութեան վրայ քաղաքին ան կողմը ուր որ ինք կը բնակի : Օրինքը գիացող հասարակ անձինքը այսպէս կը կոչեն անիկայ . **« Իսկոյն առաջ , որունը սահառայ »** : Իր խեղճ ընտանիքը այսպէս կը գտնէ զինքը : Եթէ այնպէս կծծի՝ այնպէս գէշիկող և այնպէս անիրաւ է իր սպասաւորներուն , որ չեն գիտեր թէ ի՞նչ ընեն՝ և ի՞նչ խօսին իրեն : Իր հետը առումաւոր ունեցողները կ'ըսեն թէ , **Շատ աղէկ է Հեթանոսի հետ առումաւոր ընելը քան թէ անոր հետը . քանզի անոնց քովը աւելի արդարութիւն կը գտնուի :** Եւ **Շատախօսը** (թէ որ հնար բլայ) , պիտի անցնի անոնք խօսելով ու ննդելով : Եսկէ դատ իր զաւկըններն ալ իր ճամբուն մէջ կը կրթէ . ու թէ որ անոնց մէկուն վրայ յիմարական երկչտութիւն մը գտնելու բլայ , (քանզի ինք գիւրազգած խղճմտանքի մը առջի երեւոյթը այսպէս կ'անուանէ ,) յիմար և անբան կը կոչէ զանոնք , ու գործի մը չղներ , և ուրիշներուն քով չգովեր զանոնք : Թէ որ ինծի կը հարցնես , ես կը կարծեմ որ ինք իր չար վարքովը շատերը դայթակղեցուց ու կործանեց , ու թէ որ Մատուած չարգիլէ , ուրիշ շատերուն ալ կործանմանը պատճառ պիտի բլայ * :

* Թող կարգան ասիկայ ու դողան ամէն անոնք որ լեզուով միայն կը դաւանին Քրիստոսի հաւատքը , բայց իրենց հոգիներուն մէջ բնաւ չգտան Քրիստոսի սէրն ու

Հասարակ . Եղբայր իմ , ես քեզի հաւատալու կա-
պուած եմ . ոչ միայն դուն անխկայ դիտեմ՝ ըսելուդ հա-
մար , հապա անոր համար ես՝ որ իբրեւ քրիստոնեայ՝ մար-
դոց վրայով քու գիտցածդ կը պատմես : Վանդի ես չեմ
կրնար մտքես անցընել թէ դուն աս բաները չարակամու-
թեան համար կը խօսիս , հապա թէ անոնք ճիշտ քու
ըսածիդ պէս են :

Վերհորիանա . թէ որ ես քենէ աղէկ ճանչնայի զինքը ,
դուցէ իր վրայովը այնպէս պիտի խորհէի ինչպէս որ դուն
առաջ խորհեցար : Եւ մանաւանդ՝ թէ որ աս պատմու-
թիւնը միայն քրիստոնէութեան թշնամի եղբայրներն լսած
ըլլայի , զրպարտութիւն ըլլալ պիտի խորհէի ան . որուն
բարի մարդոց անունն ու դաւանութիւնը յաճախ կը վիճակի
չար մարդոց բերնէն : Կայց ամէն աս բաներով՝ ե մա-
նաւանդ ասոնց պէս շատ ուրիշ դէշ բաներով , կրնամ
նաեւ բուն իմ վկայութիւնովս ալ իր յանցաւոր ըլլալը
հաստատել : Ասկէ դատ աղէկ մարդիկ իրենց ամօթ կը
սեպեն զինքը . ոչ եղբայր կրնան կոչել ու ոչ բարեկամ .
զինքը ճանչցողներն իրենց մէջ անոր անունը յիշելն անգամ
զիրենք կ'ամչցունէ :

Հորհրդ . Բարե , ինչպէս անարդութիւն կ'ընեն անոնք
Մատուոյ Հորհրդը՝ Վերհորիանի մեր Տէրոջը՝ ու ճշմարտու-
թեան սրբազան Խօսքին : Ա՛հ , ինչ ահաւոր համար
ունին տալու հանդերձեալ աշխարհին մէջ՝ մէկ սուրբ ու
սրտերը քննող Մատուոյ մը : Ա՛վ դուք՝ Յիսուսի ճշմարիտ
ճանապարհորդները , կարդացէք ասիկայ՝ ու փառք տուէք
ձեր Տէրոջը որ անպատու հաւատքի վրայ հաստատուելէն՝
ու ճշմարտութեան վրայ կեդճաւոր շատախօսութիւն ընե-
լէն ձեզ ազատեց . ու ճշմարտութիւնը կատարելապէս
ձեզի ճանչուց՝ ձեր սրտերուն մէջ բնդունելու դանիկայ ,
ու անոր աղջու եւ սրբացուցիչ զօրութեանը ներքեւ ապրե-
լու ու կենցաղաւարելու : Ա՞յլ է որ ձեզ միւսանքէն կը
տարբերէ :

Հասարակ : Հիմա կը տեսնեմ որ ըսեն ու ընելը երկու բաներ են . և ասկէ ետեւ աղէկ պիտի նկատեմ աս տարբերութիւնը :

Վրիստինոս . Երգարեւ անոնք երկու բաներ են , և այնպէս իրարմէ տարբեր են՝ ինչպէս որ հոգին ու մարմինը . քանզի ինչպէս որ մարմինն առանց հոգւոյն մինակ մեռած դի մըն է , այնպէս ալ խօսքը՝ առանց գործքի մինակ մեռած դի մըն է : Արօնքին հոգին անոր գործնական մասն է * : Ետուծոյ ու Հօրը քով մարութ ու անարատ կրօնասիրութիւնը աս է . որբերուն ու որբեալներուն տես երթալ իրենց նեղութեան ատենը . ու անձը անարատ պահել աշխարհէն : Հով . Կ . 27 . ու 22-26 : Հատափօսը ասոր վրայ տեղեկութիւն չունի . ինք կը կարծէ որ լսելով ու խօսելով բարի քրիստոնէայ կ'ըլլայ մէկը , և առանկով ինքն իր հոգին կը խարէ : Ասելը ուրիշ բանի շնորհիւ՝ բաց միայն սերմ ջրանելու . ու միայն խօսիլը ջրոյ չտար թէ սրտին ու վարքին մէջ ճշմարիտ պտուղ կայ : Մատթ . ԺԳ . 23 : Աղէկ գիտնանք որ դատատանին օրը մարդիկ իրենց պտուղներովը պիտի դատուին : Ան ատենը պիտի չքուռի թէ՛ Հաւատացիք դուք , Հապա

* Ճշմարիտ քրիստոնէի մը ամենէն ստոյգ նշանը գործնական Ետուածապաշտութիւնը կը դնէ աս գրքիս հեղինակը : “ Իրենց պտուղէն պիտի ճանչնար զանոնք ” կ'ըսէ Տէրն մեր : Աղէկ ծառը իր տերեւներուն առատօրէն աճելէն՝ կամ գեղեցիկ ու չքնաղ ծաղիկներով զարդարուած ըլլալէն ճանչցուիր , Հապա իր պտուղէն՝ որ ետքը կը բերէ : Ետք պէս Վրիստոսի աշակերտն ըլլալնուս նշանը ոչ թէ գրութեանց քրիստոնէայ ըլլալ դաւանելնիս՝ կամ մեր փորձառութիւններուն վրայ գեղեցիկ պատմութիւն մը ընելնիս է , Հապա Վրիստոսի մեղի պատուիրած բաներն ընելնիս է : “ Եւր իմ՝ բարեկամներս էք ” , պիտիքն՝ նշան է թէ դուք իմ՝ բարեկամներս էք , “ թէ որ ընելու ըլլաք ինչ որ ես ձեզի կը պատուիրեմ ” :

պիտի ըսուի թէ՛ Գործող էիք , թէ՛ միայն խօսող . և անոր նայելով պիտի դատուին * : Աշխարհի վերջը՝ մեր հունձներուն նմանցուած է . Մարտ . ԺԳ . 30 . և դուն գիտես որ մարդիկ հունձի ատեն ուրիշ բանի չեն նայիր հապա պտուղի : Ասիկայ որ կը խօսիմ՝ ըսել չեմ ուզեր թէ առանց հաւատքի գործը ընդունելի կ'ըլլայ , հապա որ ցուցնեմ՝ քեզի թէ ան օրը ատ Շատախօսին դաւաւնութիւնը ինչպէս տկար պիտի ըլլայ :

Հաւատարմ . Ասիկայ իմ միտքս կը բերէ Մովսէսին

* Սեղանները թէպէտ և փրկուած են՝ ու իրենց մեղքերը Վրիստոսի արիւնովը յաւիտեան լուացուած է , թէպէտ և Վրիստոսի արդարութիւնովը կատարելապէս արդարացած են , թէպէտ և Յիսուս Վրիստոսի միջնորդութեամբը Նստուած յաւիտենական կեանքը անոնց պարգեւած է , սակայն մէկը չկրնար աս անդին բարութիւններուն հաղորդ ըլլալ՝ բայց անոնք որ Վրիստոսի պատուական հաւատքին հաղորդ եղած են : Այլ աս հաւատքը՝ որ Նստուծոյ պարգեւն է , կ'ուզեմ ըսել Նստուծոյ ընտրելուն հաւատքը՝ Նստուծոյ կամեցը հաղանդութիւն ընելով ու ՚ի փառս Նստուծոյ բարի պտուղ բերելով յայտնի կ'ըլլայ : Իրաւ է որ սուրբերը ոչ թէ իրենց գործքերուն պատճառաւ՝ կամ իրենց գործքերը արդարութեան ու փրկութեան արժանաւոր ըլլալուն պատճառաւ կ'արդարանան ու յաւիտենական կեանքը կը տրուի իրենց , բայց Տէրոջը վրայ ունեցած հաւատքնին իրենց գործքերովը պիտի արդարանայ , որ իրենց արդարութիւնն ու փրկութիւնն է . որովհետեւ ինչպէս որ անոր հաւատաւ կը դաւանին՝ այնպէս ալ անոր վրայ ունեցած իրենց սէրը ցոյց կու տան անոր պատուիրանքներուն հաղանդութիւն ընելով : Ուստի մէկը թող չխաբէ զինքը . ինչու որ հաւատքը առանց գործքի մեռած է , ու մեռած հաւատքը ամենին կենդանի յոյս մը չձնանիր յարուցեալ Փրկչին վրայ , ու օգուտ մըն ալ չնձուցիր երբոր ան իրիւ դատաւոր եղեալու ըլլայ :

ըրա՞ծ ստորագրուեցի՜նք մարութ անասուններուն վրայոյ՝
‘ՂԷփ • ժմ : ք ()բն • ժդ : Արքութ անասունը կճղա-
կարալն՝ կամ ոտքին պճեղը բաժնուած՝ ու որո՞ծացող
պխտի ըլլայ • Հէ [Ժէ միայն կճղակարալն՝ կամ միայն որո-
ծացող : ‘Ապատատակը կ’որո՞ծայ՝ բայց անմարութ է , ին-
չու որ կճղակարալն հէ : Ու ասիկայ ճշմարտապէս կը
նմանի Հատախօսին • ան կ’որո՞ծայ , խոհական մարդ ու
մը պէս խօսքին վրայ կ’որո՞ծայ , բայց կճղակարալն հէ •
այսինքն՝ մեզաւորներուն ճամբէն չզատուիր , հապա նա-
պատատակին պէս լան կամ արջու ոտք ունի , ու անոր հա-
մար անմարութ է :

Վերիադիանոս . Վարելի է որ դուռն առ խօսքերուն ճշմարիտ աւետարանական նշանակութիւնը գրուցեցիւր . ու մէկ բան մըն ալ ես պիտի վրայ բերեմ : Աօղոս մէկ քանիները ու մանաւանդ շատախօսներն ալ կը կռէէ ձայն տուող պղինձներ՝ կամ հնչեցող ծնծղաներ : Ինչպէս . 1-3 : Այսինքն՝ ձայն տուող անկենդան բաներ , ինչպէս որ ինք ուրիշ տեղ մը կը բացատրէ : Ինչպէս . 4 : Անկենդան բաներ՝ աւետարանական ճշմարիտ հաւատքն ու շնորհքը չունեցող բաներ , ու հետեւապէս այնպիսի բաներ որ երկնից թագաւորութեանը մէջ կենաց զաւկըներուն մէջ դրուելու արժանաւոր չեն . Թէպէտ և իրենց ձայնը՝ իրենց խօսակցութեանը նայելով իրը թէ հրեշտակի լեզուի կամ ձայնի պէս ըլլայ :

Հասարակական. Իրաւ որ՝ ոչ այնչափ իր ընկերութեանը
կը ցանկայի առաջ, որչափ որ հիմն Հանձնարացայ անկէ,
ինչ, ընենք իրմէն ազատելու համար:

Վրէնսպէտնոս . Իմ խրատս բռնէ , ու քեզի ըսածիս պէս
ըլէ , և պիտի գտնես որ ինքն ալ շուտ մը պիտի ձանձրա-
նայ քու ընկերութենէդ , թէ որ Մատուած իր սիրտը չհար-
ժէ կամ թէ որ անիկայ չդարձնէ :

Հանձնարարությունները կատարվում են համապատասխան հրահանգների և ցուցանիշների համաձայնությամբ:

Քրիստոս . Գնա իրեն՝ ու կրօնքին զօրութեանը վրայով ջերմեանդ խօսակցութեան մը մօտիւ իր հետը , ու պարզապէս հարցուր իրեն՝ (երբոր ինք անիկայ ընդունի , ինչպէս որ պիտի ընդունի .) թէ արդեօք իր սրտին՝ իր տանը՝ և իր կենցաղավարութեանը մէջ հաստատուած է աս բանը * :

Հաւատարմ . (Մն ատենը Հաւատարիմը դարձեալ դէպ 'ի յառաջ քայլց՝ ու ըսաւ Հատախօսին .) Ահ՜ր նայինք , ի՞նչ լուր , ի՞նչպէս ես հիմա :

Հաւատարմ . Հնորհալալութիւն քեզի , աղէկ եմ , ես կը կարծէի որ մինչև աս ատենս խել մը խօսակցութիւն ըրած պիտի ըլլայինք :

Հաւատարմ . Աղէկ . թէ որ կ'ուզես , հիմա սկսինք ընել . և որո՞հետեւ ինծի ձգեցիր ինչ բանի վրայ խօսակցութիւն ընելնիս որովհէտ , աս թող ըլլայ ան . երբոր Աստուծոյ փրկարար շնորհքը մարդուս սրտին մէջն ըլլայ՝ ի՞նչպէս կ'ընդունէ ինքզինքը :

Հաւատարմ . Արեւմն կ'իմանամ՝ որ մեր խօսակցութիւնն իրաց զօրութեանը՝ վրայ պիտի ըլլայ : Հատ աղէկ . շատ լաւ խնդիր մըն է ատիկայ , և կը կամիմ աւտոր պատասխանը տալ ձեզի : Արդ՝ համառօտաբար այսպէս կը պատասխանեմ : 'Ախի՛ երբոր Աստուծոյ շնորհքը մարդուս սրտին մէջն ըլլայ , անիկայ սրտին մէկ մեծ բողբոջ մը ընել կու տայ մեղքի դէմ : Արեւորդ՝

* Առանց ասոր բոլորը դատարկ կարծիք՝ լոկ ձայն ու անօգուտ դաւանութիւն են : Մարդիկ հաւատքի տեղ երեւակայութիւնը՝ Աստուածապաշտութեան տեղ անոր կերպարանքը միայն վրանին կ'առնեն : Նշմարիտ հաւատքն իր պտուղովը միշտ կը ցուցուի : Նշմարիտ դարձի եկողը իր վարքովն ու կենցաղավարութիւնովը յայտնի կ'ըլլայ : Այլ՝ խարուիք՝ Աստուած ծաղը չըլլար լեզուով՝ թէ որ սիրան ուղիղ չէ իր վրայ սիրով ու հնազանդութիւնով :

Հասարակէ՛մ . Աեցի՛ր , առաջ մէկին վրայով մտածենք : Սարժեմ թէ աւելօք պէտք էր քեզի բռնել , թէ՛ Մատուծոյ շնորհքը ինքզինքը կը ցուցնէ՛ն՝ հակամիտեցընելով զհոգին բռնելի մեղքէն զգուստու :

Հասարակեա՛ն . Ինչո՞ւ համար . Ի՛նչ տարբերութիւն կայ մեղքի դէմ՝ բողոքելուն՝ ու մեղքէ զգուստուն մէջ աեղը :

Հասարակէ՛մ . Ի՞նչ կ'ըսես , շատ մեծ տարբերութիւն կայ : Սէկ մարդ մը կրնայ բողոք բռնել մեղքի դէմ՝ ինքզինքը բարեպաշտ ցուցնելու համար . բայց չկրնար զլուխ անկէ , և թէ ոչ՝ Սուրբ Հոգւոյն զօրութիւնովը անիկայ ատելով : Ասեր եմ՝ որ շատերը մեղքի դէմ կը բողոքեն ամպիոնին վրայէն՝ որոնք տակաւին զանիկայ աղէկ մը իրենց սրտին՝ տանը՝ և խօսակցութեանը մէջ կը կրնն : Հոմեդիին տիկինը բարձր ձայնով բողոքեց մեղքի դէմ՝ որպէս թէ ինք շատ պարկեշտ մէկն էր , բայց՝ թէպէտ և այնպէս կանչեց , սակայն իր կամքովը պղծութիւն պիտի գործէր անոր հետ : Կանգ . լԺ . 15 : Ոմանք մեղքի դէմ բողոք կ'ընեն ինչպէս որ մայր մը իր զրկի զաւկին դէմ՝ բողոք կ'ընէ չար և անզգամ՝ կոչելով զաւակը , ու նոյն բոպէին փայփայելով անիկայ :

Հասարակեա՛ն . Ա'խմանամ՝ որ իս բռնել կ'ուզես դուն :

Հասարակէ՛մ . Չէ՛ , չէ՛ . ես միայն բանը չիտակ կարգին դնել կ'ուզեմ : Բայց թո՛ն է ան երկրորդ բանը՝ որով սրտին մէջի շնորհաց գործքը ինքզինքը պիտի ցուցնէ :

Հասարակեա՛ն . Մեծաբանական խորհուրդներուն վրայով մեծ գիտութիւն ունենալը :

Հասարակէ՛մ . Աս նշանը առաջին ըլլալու էր . բայց թէ՛ առաջին ըլլայ և թէ՛ վերջին՝ միւսին պէս սուտ է : Քանզի կրնայ ըլլալ որ մէկը աւետարանական խորհուրդներուն վրայով գիտութիւն՝ մեծ գիտութիւն ստանայ , և

ու բոլոր սրտով անիկայ 'ի գործ դնեմ' : Սորձ . ճծիծ . 34 :

Շապահա . Արկին ղիս բռնել կ'ուզես դուն . ասիկայ մեր շինութեանը օգուտ չէ * :

Շապահա . Աղէկ . Թէ որ կ'ուզես , մէկ ուրիշ նշան մը ցոյց տուր՝ Թէ շնորհաց աս գործը իր եղած տեղն ինչպէս ինքզինքը ցոյց կու տայ :

Շապահա . Չէ՛ , չեմ ուզեր . քանզի կը տեսնեմ որ պիտի չհամաձայնիք իրարու :

Շապահա . Թէ որ դուն չես ուզեր՝ կը թող՞նու որ աս բանը ես ընեմ :

Շապահա . Ազատ ես . ուզածդ կ'ընաս ընել :

Շապահա . Հոգւոյն մէջի շնորհաց գործը ինքզինքը ցոյց կու տայ՝ անիկայ ունեցող անձին , կամ անոր մօտ կեցողներուն :

Անիկայ ունեցող անձին այսպէս ցոյց կու տայ ինքզինքը :

Անոր միտքը կը խօթէ իր մեղաւոր ըլլալը . մանաւանդ Թէ իր բնութեանը ապահանութիւնն ու Թերեհաւատութեան մեղքը կ'իմացնէ անոր , որոնց համար անտարակոյս պիտի դատապարտուի , Թէ որ Յիսուս Վրիստոսի հաւատքովը Մատուծոյ ձեռքէն ողորմութիւն չգտնէ : Աս բաներուն տեսութիւնն ու իմացումը մեղքի վրայով տրտմութիւն և ամօթ մը ունենալ կը պատճառէ ան անձին : Սորձ . ԸԸ . 18 : Երէմ . ԼԾ . 19 . Յովհ . ԺԴ . 8 : Հոով . Է . 24 : Սարգ . ԺԴ . 16 : Պաղ . Թ . 16 : Ահա կը գտնէ որ աշխարհի Փրկիչն իր ներսիդին յայտնուած է , ու բացար-

* Շապահա , իրաւ է որ կը բռնուիս , բայց ասիկայ շատ օգուտ է քեզի՝ ինչու որ քու ինչ ըլլալը անկէ քեզի կը յայտնուի : Աւագոյն է այսպէս՝ քան Թէ սուտ յոյսերով ու հոգին խաբող բաներով շինութիւն ընդունելու ետեւէ ըլլաս :

ձախապէս հարկաւոր է անփոփոխաբար անոր յարելու • ա-
սոր վրայ վերկշին վրայով անօթութիւն և ծարաւութիւն
ունենալ կը զգայ , որ այսպիսի անօթիներուն ու ծարաւնե-
րուն խոստմունք մը եղած է : Արդ՝ վերկշին վրայ ունեցած
իր հաւատքին ուժը կամ տկարութիւնը որչափ որ է , այն-
չափ է իր ուրախութիւնն ու խաղաղութիւնն ալ , այնչափ
է սրբութեան վրայ իր սէրն ալ , այնչափ են անիկայ աւելի
դիտնալու ու նաեւ աս աշխարհիս մէջ անոր ծառայելու իր
բաղձանքներն ալ : Այլ թէպէտ կ'ըսեմ թէ ան շնորհաց
գործը ինքզինքն այսպէս ցոյց կու տայ ան անձին , բայց մի-
այն հազիւ կ'ըլլայ որ ինք կարող ըլլայ վճռելու թէ անի-
կայ շնորհաց գործն է : Վանդի իր ապականութիւններն
ու շարաշար գործածուած իր բանականութիւնը հիմա
աս բանիս վրայով սխալ դատում՝ բնել կու տան իր
մտքին : Ուստի ան գործն ունեցող անձը ասոր շնոր-
հաց գործ ըլլալը հաստատութեամբ վճռելու կարող
ըլլալէն առաջ պէտք է որ կատարեալ դատողութիւն
ունեցող մէկն ըլլայ : Յովհ • ԺԳ • 8 , 9 : Պատ • Ի •
15 , 16 : Պարթ • Կ • 12 : Մատթ • Լ • 6 : Յայր •
Իս • 6 :

Ուրիշներուն ալ այսպէս ցոյց կու տայ ինքզինքը : Ասին
Քրիստոսի հաւատքին յայտնի դաւանութիւնովը : Երկ-
րորդ՝ ան դաւանութեանը համեմատ կեանք մը վարելով •
այսինքն՝ սրտի սրբութեամբ , թէ որ բնութանիք ունի՝ բն-
տանեաց սրբութեամբ , ու աշխարհի մէջ կենցաղավարու-
թեան սրբութեամբ , որ բնդհանրապէս կը սորվեցընէ
իրեն՝ ներսուանց իր մեղքերէն և մեղքերուն պատճառաւ
ինքնիրմէն ծածկաբար զգուիլ , մեղքը իր բնութեանցը մե-
ջէն բնաջինջ բնել , ու աշխարհի մէջ սրբութիւնը զար-
գացընել , ոչ թէ լոկ խօսքով՝ ինչպէս որ կեղծաւոր և շա-
տախոս անձինք կ'ընեն , հապա հաւատքով և սիրով Աս-
տուծոյ խօսքին զօրութեանը գործնական հնազանդութիւն

մը ցուցնելով * : Յո՞ւ . խն . 5 , 6 : Սաղ . 5 . 23 :
Եւէ՛ : ի . 43 : Սաղ . և . 8 : Յո՞ւ . Ժ . 15 :
Հա՛ւ . Ժ . 10 : Եւէ՛ : Լի . 25-27 : Փիկե՛ . ան .
27 : Գ . 17 : Եւ Հիմն՝ պննն , թէ որ շնորհաց դոր-
ծին վրայով աս համառօտ ստորագրութեան գէմ առար-
կութիւն մը ունի՛ւ ըրե՛ . հապա թէ ոչ՝ երկրորդ խնդիր
մը առաջարկեմ :

Շարաբիւն . Չէ , իմ դործս Հիմն հակառակիլ չէ ,
հապա ականջ դնել . ուստի ըսէ նայիմ քու երկրորդ
խնդիրդ :

Հաւատարմի . Մհա ասիկայ է ան : Շնորհաց դոր-
ծին վրայով աս ստորագրութեան առաջին մասը փորձով
քու վրադ կը գտնե՞ս : Եւ քու կեանքդ ու կենցաղավա-
րութիւնդ նոյնը կը վիայե՞ն , կամ թէ քու բարեպաշտու-
թիւնդ խօսքով ու լեզուով է՛ և ոչ թէ գործքով ու
ճշմարտութիւնով : Ա՛պագլեմ քեզի՝ թէ որ ասոր վրայ
ինծի պատասխանելու յօժարութիւն ունիս , աւելի բան
մի ըսեր , հապա ան՝ որ դիտես թէ Մատուած վերէն՝ Մէն՝
այսինքն ճշմարիտ է՝ պիտի ըսէ , ու նաև ան՝ որուն մէջ քու
խղճմանքդ կրնայ քեզ արդարացնել . քանզի չէ թէ
ինքզինքը զովոյն ընդունելի է՝ հապա ան որ Տէրը կը զովէ :
Սանաւանդ մեծ չարութիւն է ըսել , թէ՛ Ես այսպէս և
այնպէս եմ , երբոր իմ կենցաղավարութիւնս ու բոլոր ըն-
կերներս կ'ըսեն թէ սուս է † :

* Այի միայն ասիկայ է որ կը ցուցնէ թէ մենք Վրիս-
տոսի ճշմարիտ աշակերտներն ենք : Թէ որ աստուած-
պաշտութեան աս զօրութիւնը չունենանք՝ անուամբ միայն
կենդանի ենք , բայց Վեռտարանին զօրութեանը մեռած
ենք : Մեծերիդ քննեցէ՛ք . ճամբաներնդ նայեցէ՛ք :

† Մայրէս հաւատարմութեամբ վարուելու ենք մեր ըն-
կերներուն հետ : Արանի թէ աւելի դործածուէր աս բանս՝
թէ աշխարհի մէջ , և թէ եկեղեցւոյ մէջ : Ան առենք

Են տեսնը Շատախօսն առաջ սկսեց կարմիրիւ , բայց ինքզինքը ժողովելով այսպէս պատասխան տուաւ : Դուն հիմա փորձառութեան՝ խղճմտանքի՝ և Լսառուցի վրայ դարձուցիր խօսքը . ու խօսուած բաներն արդարացընելու համար Խրմէն վկայութիւն կը բերես : Ես չէի յուսար որ աս տեսակ խօսակցութիւն պիտի ունենանք . ոչ ալ այսպիսի խնդիրներու պատասխան տալու կը հակամիտիմ , քանզի ես զիս աս բանին պարտաւոր չեմ սեպեր՝ մինչև որ դուն քեզ իմ վարժապետս ըլլալ չցուցընես : Եւ թէ որ ցուցընես ալ՝ կրնամ քեզ ինծի դատաւոր չընդունիլ : Իսկ կ'աղաչեմ , զրուցելու կամք կ'ընեն՝ թէ ինչո՞ւ այսպիսի հարցմունքներ կ'ընես ինծի * :

Հասարակէ՛ . Ետոր համար՝ որ տեսայ քեզ թէ խօսելու համարձակ ես , և կասկած ունէի թէ երեակցական զաղափարներէ՝ ի դատ բան մը չունիս : Սանաւանդ՝ շիտակը խօսելով քեզի , քու վկայովդ լսեցի՝ թէ քու կրօնքդ խօսքի վրայ կը կայանայ , և թէ՛ քու կենցաղավարութիւնդ կը ցուցընէ որ աս քու բերնիդ դաւանութիւնը սուտ է , կ'ըսեն թէ քրիստոնէից մէջ աղտ մըն ես դուն , և թէ՛ քու ամբարիշտ կենցաղավարութիւնովդ ճշմարտութիւնը կ'անարդուի . թէ ոմանք արդէն քու չար ճամբաներովդ դայթակղեցան , և թէ անով շատերն ալ կործան-

դատարկախօսները աշխարհի մէջ պիտի ճանչցուէին , ու կեկեղցիէն պիտի արտաքսուէին :

* Սիրտը քննող՝ հոգին փորձող՝ ու վարքը հետազօտող խօսքերը կեղծաւոր շատախօսներուն բանին չգար : Հասարակով արդարանալու վրայ ձայն մը հանէ՝ ու պիտի միաբանին քեզի . բայց երբոր ճշիւ խօսիս՝ թէ հաւատքը ինչպէս կ'աղչէ սրտին ու կը ներդրծէ վարքին՝ որ անձնուրացութեան հնազանդութիւնով մը Վրիստոսի հետեւիք , ասիկայ չեն կրնար տանիլ . քու վրադ կը նեղանան , քե՛նէ կը փախչին , ու կը կռեն քեզ օրինաւոր :

ման վտանգին մէջ են : Վրու կրօնքդ՝ ու գինեւորներ , և աղահուլժիւնը , պղծութիւնը , հայհոյութիւնը , սառլժիւնը , անպիտան ընկերութիւնը եւ , ամէնը մեկտեղ կը կենան : Վրու վաղ կը ճշմարտի ան առակը որ պոռնիկի մը վրայ ըսուած է , թէ « Բալոր Բէկէրուն նախապէս է » , այսպէս դուն ալ բոլոր հաւատացեալներուն նախապէս մըն ես :

Հարստիւն . Արտփհետե այնչափ պատրաստ ես անոր ասոր շաղակրատութիւններն առնելու՝ և այսչափ տմարդութեամբ դատողութիւն ընելու ինչպէս որ ըրիր , ուրիշ բան չեմ կրնար ընել՝ բայց եթէ վճռել որ դուն գիւրադրգիւ և մեղամաղճոտ մարդ մըն ես , ու հետդ խօսակցութիւն ընելու անյարմար մէկը . ուստի և մնաս բարով * :

Հիմա Վրիստիանոս մօտ եկաւ և իր եղբորը ըսաւ . Ես ինչպէս հանդիպելիքը քեզի ըսի . քու խօսքերդ ու անոր ջանկութիւնները չկրցան իրարու համաձայնիլ . Ինք աւելի կամեցաւ քու ընկերութիւնդ ձգել քան թէ իր վարքը շփել : Բայց ինչպէս որ ըսի , գնաց . և թող տուր որ երթայ . կորուստը ուրիշ մարդու չէ՝ բայց աւնորը : Ենիկայ մեզ՝ իրմէն դատուելու աշխատութենէն ազատեց . ինչու որ ինք այսպէս մնալով՝ ինչպէս որ կը կարծէնք թէ պիտի մնայ , մեր ընկերութեանը աղտ մը պիտի ըլլար : Մակէ զատ առաքեալը կ'ըսէ . « Ենանկներէն մէկդի՛ կեցիր » : ւն Տէ՛մ . Գ . Ծ :

Հաւատարիմ . Բայց ես ուրախ եմ որ աս կարճ խօսակցութիւնն իր հետը ըրինք . կարելի է որ անոր վրայով կրկին մտածէ . ինչ և իցէ ևս յայտնապէս խօսեցայ իրեն ,

* Աւր որ սիրտը փտած է՝ համոզուելէն կը փախչի , հաւատարիմ խրատողէն մէկդի կը կենայ , անիկայ կը դատապարտէ ու ինքզինքը կ'արդարացընէ : Հաւատարիմ խրատը անհաւատարիմ հողիներուն բանին չգար :

և ասանկով՝ թէ որ կորսուի, ևս անպարտ եմ՝ անոր արինէն * :

Վերադարձաւ . Աղէկ ըրիր որ այսպէս յայտնապէս խօսեցար իրեն . հիմակուան ատենս այսպէս հաւատարմաբար վարուիլ մէկու մը հետ քիչ կայ, և ասկէ է որ ճշմարտութիւնն այսչափ շատերուն քթին հոտած կու գայ . քանզի սա շատախօս յիմարներն են՝ որոնց կրօնքը միայն խօսքով է, և իրենց վարքն ազականեալ ու անարդ՝ որ բարեպաշտներուն ընկերութեանը մտած ըլլալով աշխարհը կը խռովեցնեն, քրիստոնէութիւնը կ'արատաւորեն, ու հաւատարիմ՝ անձը կը տրտմեցնեն : Արանի թէ այսպիսիներուն հետ ամէն մարդիկ քու վարուածիդ պէս վարուէին, ան ատենը անոնք կամ աւելօք իրենք զիրենք ճշմարտութեան պիտի յարէին, կամ սուրբերուն ընկերութիւնը պիտի չկրնային տանիլ :

Ինչպէս Հատախօսն առջի բերանը,
Իր փեսուները կը վերայընէ .
Ինչպէս քաջութեամբ կը խօսի ինքը,
Ամեն իր առջին գետին կը զարնէ :

Բայց Հաւատարիմն երբոր կը սկսի,
Սրտին գործքերուն վրայով խօսիլ .
Ինքն իբրեւ լուսին որ կը նուազի,
Ալ կ'ունայնանայ, ու չուզէր խօսիլ :

Ետը պէս կ'ըլլան նաեւ ամէնքը,
Որոնք չեն գիտեր սրտին գործքերը :

Եսանկով յառաջ գացին անոնք՝ ճամբուն վրայ իրենց տեսած բաներուն վրայ խօսակցելով . և այսպէս ան ճամբ

* Հաւատարիմն սա խօսքը նկատէ՝, ու սա իր օրինակին հետեւէ :

բան դիւրացուցին , որ ուրիշ կերպով անտարակոյս ձանձրալի պիտի ըլլար իրենց՝ որովհետեւ հիմա անապատի մը մեջէն կ'անցնէին * :

Երբոր դիւթէ բոլորովին դուրս ելան ան անապատէն , Հաւատարիմը դիպուածով մը իր ետին նայեցաւ , ու մէկը տեսաւ որ ետեւումն կու գար , ու ինք կը ճանչնար զանիկայ : ‘Այլ’ ըսաւ Հաւատարիմը իր եղբօր , ‘ո՛վ է անկէ եկողը : Են ատենը Վրիստիանոս ալ նայեցաւ՝ ու ըսաւ . Ենիկայ իմ պատուական բարեկամն Բեատարանիէն է : Ես՝ , իմ ալ պատուական բարեկամն է . ան է որ զիս ան ‘Կեղ ‘Իրան ճամբան դրաւ : Եսոր վրայ Բեատարանիէն իրենց հասաւ , ու այսպէս բարեկց զանոնք :

Եւթարանիէ . Խաղաղութիւն ձեզի՝ ո՛վ իմ սիրելիներս , ու խաղաղութիւն ձեզի օգնողներուն :

Վրիստիանոս . Բարի եկար , պատուական Բեատարանիէ . քու գէմբիդ տեսքը , իմ յաւիտենական բարելաւութեան համար՝ քու ունեցած վաղեմի մնորդասիրութիւնդ ու անխոնջ աշխատութիւնդ իմ միտքս կը բերէ :

Հաղար բարի եկար , ըսաւ բարի Հաւատարիմը . մեղի պէս ողորմելի ճամբորդներուն ‘որչափ բաղձալի է քու բնկերութիւնդ՝ ո՛վ քաղցրաբարոյ Բեատարանիէ † :

* Ենցած փորձառութեան վրայ հոգեւոր խօսակցութիւնները շատ կը զօրացնեն ու կը զուարթացնեն հոգին : Տրամութեան անապատը շատ անդամ՝ ուրախութեան պարտեզի կը փոխեն , ու այսպէս՝ դժուարին ճամբաներէ յոգնած ճամբորդները կը հանդիւրցնեն : Մի վրիստանեայք , աւելի նայեցէք Վրիստոսի՝ ու աւելի խօսեցէք իրարու հետ իր ձեր վրայ ունեցած սիրոյն վրայ , ու ձեր հետը վարուելուն վրայ , հոգիներնիդ խոնարհեցնելու՝ ու զՎրիստոս բարձրացնելու :

† Ճանապարհորդի ոգի ունեցողին ստոյգ ու երջանիկ նշանն առ է . Բեատարանի պաշտօնեաներուն վրայ անկեղծ

Են ատենը Եւտարանին ըսաւ . Բարեկամներ , մեր վերջին անգամ իրարմէ զատուելուն ետեւ ի՞նչպէս եղաւ ձեր վիճակը . ի՞նչ բաներու պատահեցաք , և ի՞նչպէս կենցաղավարեցաք * :

Ուստի Վրիտախանսն ու Հաւատարիմը ճամբուն վրայ իրենց պատահած բոլոր բաները պատմեցին անոր . ու ի՞նչպէս և ի՞նչ դժուարութիւնով մինչև ան տեղը հասնելին զրուցեցին :

Մեծապէս ուրախ եմ՝ ըսաւ Եւտարանիք՝ չէ թէ փորձութիւններու պատահելուդ համար՝ հասցա յաղթող զանուելուդ , և մինչև աս օրս ճամբուն մէջ շարունակելուդ համար , թէպէտ և բազմապատիկ տկարութեամբ պաշարուած :

Մեծապէս ուրախ եմ կ'ըսեմ՝ աս բանիս վրայ , ու ան ալ միանգամայն ինծի համար և ձեզի համար : Իսկ ցանկի՝ ու դուք հնձեցիք . և ան օրը կու գայ՝ որ ատեն յանողն ու հնձողը մէկտեղ պիտի ուրախանան . Հովհ . Դ . 36 . այսինքն՝ թէ որ համբերէք առանց թուլնալու , իր ժամանակին պիտի հնձէք : Գառ . Դ . 9 : Պատկը առջևնիդ է , և ատիկայ անեղծանելի պատկ մըն է . այնպէս վաղեցեք որ անիկայ առնէք : Իսկ Գործ . Թ . 24-27 : Կան ոմանք որ աս պատկին համար ճամբայ կ'ելլեն , ու անոր համար շատ տեղ երթանուն ետեւ՝ մէկ ուրիշը կու

ու կաթողին սէր մը ունենալ , ճանչնալով թէ մեր հոգիներուն օգտին նպաստամատոյց են անոնք :

* Վրիտախի հաւատարիմ պաշտօնեաներուն գործքը ամեն ատեն պիտի ըլլայ Ժողովուրդին հոգիներուն վիճակն իմանալ , ու անոնց օգտին ու լաւութեանը համար հոգալ . բայց ո՞վ աղետիս , ինչպէս զանցառութեան մէջ ձգուած է աս բանը : Վանի՛ քանի անգամ Վրիտախի պաշտօնեաները Ժողովուրդին տես կ'երթան , ու առանց հոգեւոր խօսակցութիւն մը ընելու ետ կը դառնան :

դայ ու անիկայ անոնցմէ կ'առնէ . ուրեմն ամենք բռնեցէք ձեր ունեցածը , որ մէկը չառնէ ձեր պատկը : Յայր . 4 . 11 : Ղուք տակաւին Սատանային հրացան հասնելու միջոցէն անդին անցած չէք . դուք տակաւին արիւն թափելու չափ պատերազմելով մեղքին դէմ չիեցաք : Արքայութիւնը միշտ թող ձեր առջնն ըլլայ , ու աներեւոյթ բաներուն վրայով հաստատուն հաւատք ունեցէք : Հանդերձեալ աշխարհին ասդիի կողմն եղած մէկ բանը ձեր ներսիդիին թող չտիրէ : Աւ ամէն բանէն աւելի ազէ՛կ նայեցէք ձեր սրտերուն ու անոր ցանկութիւններուն . քանզի անոնք ամէն բաներէն աւելի խաբեւոյ են , ու տարապայման չար : Ղայլախաղ քարի պէս ամուրցուցէք երեսներդ . երկնից ու երկրի բոլոր կարողութիւնը ձեր կողմն ունիք * :

Վրխախանոս շնորհակալ եղաւ իրեն՝ իր յորդորանքներուն համար . բայց նաև բոաւ իրեն՝ թէ կ'ուզեն որ մնացած ճամբուն մէջ իրենց օգնութիւն ըլլալու համար քիչ մըն ալ խօսի . և մանաւանդ որ ազէ՛կ զիտէին թէ ինք մարդարեական հոգի ունէր ու իրենց Պրնար զրուցել՝ իրենց պատահելու բաները , ու նաև դէմ՝ դնելու և անոնք յաղթելու կերպը : Աս խնդիրին Հաւատարիմն ալ հաճութիւն ցուցուց . ուստի այսպէս սկսեց խօսիլ Աւետարանիչը :

Աւետարանիչ . Ի՛մ որդեակներս , Աւետարանին ճշմարտութեան խօսքերուն մէջ լսած էք՝ թէ դուք շատ նեղու-

* Ա՛յ օրհնեալ խօսք . որ կը քաջալերեն՝ կը զգուշացնեն ու կը յորդորեն՝ հաւատքով հաստատուն , յուսով խնդապատար , սրտերնուս վրայ հսկող , ու Տէրոջը դործքին մէջ առատ ըլլալու : Ասոնց ամէնը միշտ հարկաւոր են ճամբորդներուն : Վրխախոսի հաւատարիմ պաշտօնեաները խրատ կու տան . ու ճամբորդ քրիստոնեաները անոր համար անոնց շնորհակալ կ'ըլլան :

Թիւններով երկնից Թագաւորութիւնը մտնելու էք . և դարձեալ՝ Թէ ամէն մէկ քաղաքի մէջ կապանքներ ու նեղութիւններ կը սպասեն ձեզ : Ուստի չէք կրնար յոյս ունենալ Թէ առանց այս կամայն կերպ նեղութեան երկարատեն ձեր ճամբան պիտի երթաք : Վուք արդէն ձեր վրայ դուք աս վկայութիւններուն ճշմարտութեանը մէջ քանի փորձերն ու ուրիշներն ալ խելոյն պիտի հետեւն : Վանգի՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , դուք հիմա աս անապատէս գրեթէ դուրս ելած էք , ու հետեւապէս շուտով պիտի հասնիք մէկ քաղաք մը՝ որն որ շատ չանցած ձեր առջևը պիտի տեսնէք . և ան քաղաքին մէջ չարաչար պիտի պաշարուիք Թշնամիներով , որոնք սաստիկ քանք պիտի ընեն ձեզ սպաննելու . ու անտարակոյս գիտցէք որ մէկերնիդ կամ՝ երկուքնիդ ալ ձեր վկայութիւնն արիւնով պիտի կնքէք* . բայց սակայն հաւատարիմ կեցէք մինչև 'ի մահ , ու Թագաւորը կենաց պսակը պիտի տայ ձեզի : Ան՝ որ հոն պիտի մեռնի , Թէպէտ և իր մահը բնական ըլլայ , ու իր քաջած տանջանքները դուցէ մեծ ըլլան , բայց ինք իր ընկերէն լաւ պիտի ըլլայ . չէ Թէ միայն անոր համար՝ որ ինք միւսէն շուտով պիտի հասնի երկնային քաղաքը , հապա անոր համար ալ՝ որ շատ Թշուառութիւններէ ազատ պիտի մնայ , որոնց որ միւսն իր մնացած ճամբուն մէջ պատահելու է : Բայց երբոր քաղաքն երթաք ,

* Այն անոնց որ ձեռքերնին կը կապեն , ու հաստատուն սպահովութեամբ կը քնանան : Ար տեսնէք Թէ տակաւին ինչ դժուարին գործ կայ աս ճամբորդներուն առջևը : Պէտք է որ միշտ յիշենք Թէ ասիկայ մեր հանգիստը չէ : Պէտք է որ մենք մեզ առաջ քշենք , հաւատքին լաւ պատերազմը պատերազմելու , Մատուծոյ Ժողովրդոցը համար մնացած հանգիստը մտնելու քանակը , զգուշութիւն ընելով՝ որ ըլլայ Թէ Մատուծոյ շնորհքէն յետեւալ դտնուինք : Եւր . Գ . 1 :

և իմ աս տեղը ձեզի պատմածներս կատարուին, ան ատենը յիւնցէք ձեր բարեկամը, ու դուք ձեզ մարդու պէս բռնեցէք, ու ձեր հողիներուն պահպանութիւնը հաւատարիմ Ստեղծողին յանձնեցէք բարիք գործելով :

Վսիկ ետեւ երազիս մէջ տեսայ՝ որ անապատէն դուրս ելլելուն՝ խելոյն իրենց առջեւ քաղաք մը տեսան : Վաղարին անունը Ունայնութիւն էր, ու անոր մէջ տօնաւաճառ մը կ'ըլլար, որ Ունայնութեան Տօնաւաճառ կ'ըսուէր, ու բոլոր տարին կը տօնէր * : Վսիկայ Ունայնութեան Տօնաւաճառ կ'ըսուէր՝ ոչ միայն Ունայնութեան քաղաքին մէջ ըլլալուն համար, հապա նաեւ հոն ծախուած կամ հոն եկած բոլոր բաներն ալ ունայնութիւն ըլլալուն համար, ինչպէս որ իմաստունը կ'ըսէ, թէ՛ Նոլոր գալիքը ունայնութիւն է : Սաղ . ԿԻ . 9 : Եւ . ԺԿ .

* Հեղինակը Ունայնութեան Տօնաւաճառի պլանացանկէն ան տարադրութիւնովը կը նկարագրէ աս աշխարհս իր կախարդական որոգայթներովը՝ շողորթով ծիծաղներովը՝ խարէական հրապոյրներովն ու սպառնական խոթողախմբութիւններովը : Անոր աւագութիւնները՝ հարստութիւնները՝ հեշտութիւնները և ունայնութիւնները խիստ սքանչելի կերպարանքով գեղեցկազարդ պնտուած են, մեզ որսալու ու գերի ընելու : Սատանան՝ աս աշխարհիս աստուածը՝ անդադար կը թեւադրէ մեզ, ինքզինքնիս զգալի հեշտութիւններու տալ, ու բոլորովին անոնցմով յաղութող առնել : Վշխարհիս իշխանը փառաց Տէրօք վրայ ևս յարձակեցաւ՝ երբոր աս տօնաւաճառէն կ'անցնէր ան, բայց բան մը չգտաւ անոր վրայ : Անկէ՛ ի վեր բաղնապատիկ ջանքեր ալ ըրաւ Վրիստոնեայ անուն կրողներուն վրայ, ու խիստ շատ անգամ՝ յաջողութիւն գտաւ : Վայց ճշմարիտ քրիստոնեայ ճանապարհորդը պիտի կարողանայ հաւատքով յաղթելու : Երբացեցուց գրուած թուղթին ՎՄ . գլուխը շատ երեւելի օրինակներ կու տայ մեզի անոնց վրայով, որոնք իրենք գիրենք երկրի վրայ օտար ու պանդուխտ սեպեցին :

8 : Տէս Լ Ժող . ան . 2-4 : Թ . 11-17 : Եսայ . Խ . 17 :

Ես տօնաւաճառը նոր բացուած բան չէ , հասկա հին ատենէ 'ի վեր հաստատուած բան մըն է : Քեզի անոր սկիզբը ցուցնեմ ես :

Հինգ հազար տարիի չափ առաջ աս երկու համեստ մարդոցը պէս ճամբորդներ կային երկնային քաղաքը ճանապարհորդող . ու Բեկեղերուղը՝ Ապողիոնն ու Լեզեոնը իրենց ընկերներուն հետ մեկտեղ ան ճամբորդներուն ոտքին շաւիղէն իմանալով թէ անոնց երկնային քաղաքն երթալու ճամբան աս Ունայնութեան քաղաքին մէջէն կ'իյնայ , աս տեղս տօնաւաճառ մը հաստատել խորհեցան . տօնաւաճառ մը՝ որուն մէջ ամէն տեսակ ունայնութիւնները ծախուի , ու բոլոր տարին տեւէ : Ուստի աս տօնաւաճառին մէջ ամէն աս կերպ ապրանքներ կը ծախուին . ինչպէս են՝ տուն , կալուածք , արհեստ , պաշտօն , պատիւ , իշխանութիւն , պատուանուն , երկիր , թագաւորութիւն , ցանկութիւն , զուարճութիւն , և ամէն տեսակ հաճոյք՝ ինչպէս են պոռնիկ՝ կնիկ՝ երկը՝ զաւակ՝ տէր՝ ծառայ՝ մարմին՝ հողի՝ արծաթ՝ ոսկի՝ մարդարիտ՝ անդամանդ . քար , և ինչ բնէս որ չծախուի հոն :

Եսոնցմէ 'ի զատ աս տօնաւաճառին մէջ ամէն ատեն կը տեսնուին ամէն տեսակ աչք կապող խաբերայ՝ զքօսանք , խաղ , ծաղրածու , խեղճատակ , անզգամ , սրիկայ :

Վասն հոս մեկը առանց ստակի կրնայ տեսնել անհնարին չար զոդութիւն՝ սպանութիւն՝ շնութիւն՝ առաւ երդում՝ ընտղներ :

Եւ ինչպէս որ ուրիշ պղտիկ տօնաւաճառներուն մէջ զանազան թաղեր կամ փողոցներ կան յատուկ անուններով՝ ուր որ այս ինչ և այն ինչ ապրանքը կը ծախուի , այսպէս հոս ալ աս տօնաւաճառին ապրանքները շուտով դանդաղու համար յատուկ տեղեր՝ թաղեր՝ փողոցներ՝ կան :

Եսոր մէջն է Բրիտանացւոց թաղը , Գաղղիացւոց թաղը , Իտալացւոց թաղը , Սպանիացւոց թաղը , Գերմանացւոց թաղը * , ուր որ զանազան ունայնութիւններ կը ծախուին : Եւ ինչպէս որ ուրիշ տօնաւաճառներուն ամէն մէկին մէջ մէյմէկ տեսակ ապրանք ուրիշներէն շատ կը գտնուի , այսպէս ալ աս տօնաւաճառիս մէջ **Հոովմի** ապրանքն ու անոր առուտուրը շատ յաջողակ է . միայն մեր **Ենգղիացւոց** ազգը քանի մը ուրիշ ազգերու հետ զըռւանք մը ունեցան անոր ապրանքներուն վրայ † :

Արդ՝ ինչպէս որ ըսի , երկնային քաղաքն երթալու ճամբան ճիշտ չաս քաղաքին մէջէն կ'անցնի , ուր որ աս մեծ տօնաւաճառը բացուած է . և ան՝ որ հոն երթալ կ'ուզէ ու աս քաղաքէն չանցնիր , հարկաւ աշխարհէն դուրս ելլու է : Ին **Առիւն** . Ե . 10 : Իշխաններուն Իշխանը հոս եղած ատենն աս քաղաքին մէջէն անցաւ զնաց իր երկիրը , ու ան ալ տօնաւաճառի օր մը : Եւ ինչպէս որ կը կար-

* Պընիան որ **Ենգղիացւոց** համար գրեց իր գիրքը , միայն այսչափ թաղեր կը թուէ . բայց կարդացողը կրնայ ինքնիրմէն աւելցնել նաև **Հունաց** թաղը , **Տաճկաց** թաղը , **Պարսկաց** թաղը , **Երաբացւոց** թաղը , **Հայոց** թաղը , և **Ռուսաց** թաղը :

† Մտիկայ կը նշանակէ **Հոովմեական** եկեղեցւոյն աւելորդապաշտութիւնները , որոնցմով մէկը իբրև թէ փոխանակութեամբ առուտուրի կը մանէ **Մատուց** հետ , կարծելով թէ փրկութեան համար քանի մը ուխտ ու դաշինքներ ընելովը երկինք մտնելու իրաւունքը ծախու կ'առնէ , իր բարեգործութիւններովը երկինքը կը ստանայ , ու բուն իր հնազանդութիւնովն արդարութիւնը կը գնէ . բայց ճմարտապէս ասիկայ միայն իր ամբարտաւանութիւնը կը բարձրացնէ , ու Քրիստոսի կատարած գործն ու անոր փառքը կը նուաստացնէ : **Միսոն** որ աս ամբարտաւան ու Սուրբ Գրքերէն դուրս եղած կարծիքները մեծապէս տիրապետած են մէջերնիս :

ծեմ՝, իհեղզերուղը՝ աս քաղաքին գլխաւոր իշխանը զինքը հրաւիրեց իր ունայնութիւններէն ծախու առնելու, մանաւանդ թէ տօնաւաճառին իշխանն բնել ուղեց զանիկայ՝ թէ որ քաղաքէն անցած ատենը զինքը պատուէր : Դւ մանաւանդ անիկայ այսպէս պատուաւոր մէկն ըլլալուն համար՝ իհեղզերուղը փողոցէ փողոց պտըացուց զինքը, ու քիչ մը ատենին մէջ աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնը ցոյց տուաւ անոր՝ որ եթէ հնար է հրապուրել ան օրհնեալ անձը՝ որ իր ունայնութիւններէն քիչ մը բան ծախու առնէ : Իայց անիկայ ան ապրանքներուն վրայ միտը չոռնեալ լով՝ աս ունայնութիւններուն մինչև անգամ՝ ստակ մը չտուած՝ քաղաքը ձգեց զնաց : Սորբ . Դ . 8 , 9 : Վրա . Դ . 5-7 : Ուստի աս տօնաւաճառը հին բան մըն է՝ երկար ժամանակէ ՚ի վեր հաստատուած, և շատ մեծ :

Վրդ աս ճամբորդները՝ ըսածիս պէս հարկաւ աս տօնաւաճառին մէջէն անցնելու էին : Շատ աղէկ . այսպէս ըրին անոնք . բայց ահա իսկոյն տօնաւաճառին մէջ մտածնուն պէս, տօնաւաճառին բոլոր ժողովուրդն իրար անցան, և բուն քաղաքն ալ սեպէ թէ աղմուկի մէջ ինկաւ ասոնց վրայով . ու աս բանս քանի մը պատճառներու համար եղաւ : Վրանդի ,

Վախ՝ Նանապարհորդներն ան տեսակ հազուատով հազուէր էին՝ որ ան տօնաւաճառին մէջ առուտուր ընողներուն բոլորին հազուատէն տարրեր էր : Ուստի բոլոր ժողովուրդը մեծապէս ապշած ասոնց վրայ կը նայէին . ոմանք կ'ըսէին թէ խեղկատակ են անոնք, ոմանք թէ յիմար են, և ոմանք թէ օտարական մարդիկ են : Յոբ . ԺԲ . 4 : Ին Սորբ . Դ . 9 :

Լըկրորդ՝ Ինչպէս որ անոնց հազուատին պատաճառաւը զարմանքի մէջ ինկան, այնպէս ալ անոնց խօսակցութեան պատճառաւ . քանզի քիչերը կը հասկընային անոնց ըսածը : Անոնք ՚ի բնէ Վրանանու լեզուն կը խօ-

սէին * : Բայց տօնավաճառին ժողովուրդն աս աշխարհիս մարդիկներն էին : Ուստի տօնավաճառին մէկ ծայրէն մինչև միւսը ասոնք անոնց և անոնք ասոնց Բարբարոս կը թուէին : Ինչպէս Սրբն Ե. Թ. 7, 8 :

Երբորդ՝ Բայց վաճառականները մեծապէս խայտառակ ընողն ան էր՝ որ աս ճամբորդները ամենեւին բանի տեղ չսեպեցին անոնց ապրանքները : Մինչև անգամ անոնց վրայ նայելու փափաք չունէին . ու թէ որ կանչուէին բան մը ծախու առնելու , ասոնք իրենց մատերն ականջներուն զննելով կը կանչէին , Դարձուր իմ աչքերս , որ անտի բան չտեսնեն . Սուրբ Ե. Թ. 37 . ու դէպ 'ի վեր նայելով կ'ըսէին թէ՛ իրենց տուրևառն ու վաճառքը երկիրն է † : Փիլիպ . Գ . 20 , 21 :

Սէկն ալ աս մարդոցը ընթացքը տեսնելով՝ դէմբռնին ելաւ ու ծաղրաբանութեամբ իրենց կը զրուցէր . Ի՞նչ կ'ուզէր զննել : Բայց անոնք ծանրութեամբ անոր վրայ նայելով ըսին . Սենք ճշմարտութիւն կը զննէր ‡ . Եւսուի :

* Վանան օրինակ էր երկնից . ու Վանանու լեզուն կը նշանակէ բարեպաշտական խօսակցութիւններ :

† Երբէր բան կայ՝ որ աշխարհս չկրնար տանիլ՝ անոնք քրիստոնէի մը վրայ տեսնել : 'Կախ՝ անոր հաղուստը . այսինքն՝ Վրիստոսի արդարութիւնովն արդարանալու իր դաւանութիւնը : Երկրորդ՝ իր լեզուն . այսինքն՝ ինչ որ կրնայ խօսիլ ան մեծամեծ բաներուն վրայ որ Վատուած իր հոգւոյն համար բրաւ : Երբորդ՝ իր խորութիւնը՝ ինչպէս որ անոնք կը կոչեն . այսինքն՝ անոնց անտի ու մեղանշական գործոցը չխառնուիլը : Ես պատճառաւս հաւատացեալները՝ թէ որ իրենց դաւանութեանը մէջ հաստատու չիտակ կենան , զարմանքի ու ծիծաղի ենթակայ կ'ըլլան . և մանաւանդ անողորմաբար քամահրուելու , ու երբեմն ձեծուելու՝ բանտարկուելու՝ արստուելու՝ և մինչև սպաննուելու անգամ՝ ակն ունենալու են :

‡ Ի՞նչ նորանշան պատասխան է աս . Ի՞նչ կը նշանակէ աս խօսքը : Եսով ըսել կ'ուզեն թէ իրենք ոչ կը

իդ . 23 : Եսիկայ պատճառ մը եղաւ ու սկսեցին ևս առաւել նախատել ան մարդիկը . ոմանք ծաղը կ'ընէին , ոմանք կը քամահընէին , ոմանք նախատանքով կը խօսէին , և ոմանք ուրիշներուն կը կանչէին որ ծեծ տան անոնց : Ալ երջապէս տօնավաճառին մէջ բանն աղմուկի և մեծ խռովութեան դարձաւ , մինչև որ բոլոր կարգը խանդաբեցաւ :

Ես միջոցին տօնավաճառին իշխանին խկոյն լուր եկաւ . ու ան շուտով իջաւ՝ և իր խիստ հաւատարիմ բարեկամներէն քանի մը հոգի որոշեց որ աս մարդիկը բռնեն ու քննութիւն ընեն անոնց վրայ , որոնց պատճառաւ տօնավաճառը գրեթէ տակնուվրայ եղած էր : Ուստի քննութեան բերուեցան մարդիկը , ու դատաւորները հարցու-

վախնան ու ոչ կ'ամշնան խոստովանելու իրենց հոգիներուն վնասած ան մի միայն առարկան , այսինքն Նշմարտութիւնը : Ետով իմացիր թէ բոլոր աշխարհ որ չարութեան մէջ է , ստութիւնով կը խարուի , ու սուտերուն հօրը խարէութեանը ենթակայ եղած է : Ետը հակառակ բոլոր Քրիստոսի հաւատացողները կ'ըստին թէ Նշմարտութենէն են : Ինչպէս . Գ . 19 : Վիսնն ու կը հաւատան ան մեծ ճշմարտութեանը՝ որն որ Մատուած երկինքէն խօսեցաւ , թէ՛ « Եսիկայ է իմ սիրելի Որդիս , որուն հաւնք եմ » : Մատ . Գ . 17 : Իրենց բոլոր յոյսերուն հիմը աս ճշմարտութիւնն է , թէ Հիսուս Մատուոյ Որդին է , ու մեր մի միայն Փրկիչն է . ու իրենց վնասած մեծ առարկան անաւել քան զառաւել անոր ծանօթանալն է , որն որ կը ջանան ձեռք ձգել աշխատութեամբ՝ ջանքով ու ծախքով , բոլոր ուրիշ բերքութիւններն ու հեշտութիւնները ուրանալով : Ետը համար աշխարհ կ'ատէ զանոնք , ու Սատանան՝ որ թշնամի է աս ճշմարտութեանը , աշխարհ անոնց դէմը կը յարուցանէ , ինչու որ Քրիստոսի Տեառն մերոյ ըսածին պէս՝ անոնք « Եշխարհէ չեն , ինտոր որ ես աշխարհէ չեմ » : Գ . 16 :

ցին թէ՛ հւրիկէ եկեր են , հւր կ'երթան , ու ինչ կ'ընեն ան տեղ այսպիսի անտուր հաղուստով : Սարդիկն ալ անոնց բռին՝ թէ իրենք աշխարհի մէջ օտար և պանդուխտ են , ու կ'երթան իրենց բուն երկիրը՝ որ է երկնաւոր Արուսաղէմը : Աբդ . Ժն . 13-16 : Այլ թէ՛ իրենք ոչ քաղաքին մարդոցն ու ոչ վաճառականներուն պատճառ մը տուած են զիրենք այսպէս բռնաբարելու և իրենց ճամբայէն արդիւնելու , միայն թէ ան կրնայ ըլլալ պատճառ որ երբ մէկը հարցոյց իրենց թէ ինչ պիտի գնեն , իրենք պատասխան տուին թէ ճշմարտութիւն պիտի գնեն : Բայց անոնք որ զիրենք քննելու դրուած էին , չէին հաւատար թէ ուրիշ բան ըլլան անոնք՝ այլ խնկր թ ու խեղառ * , կամ թէ տօնաւաճառին մէջ ամէն բան տակնուվրայ ընելու համար եկած մարդիկ : Սատի բռնեցին ծեծեցին անոնք՝ ու ցնխով շաղախեցին , ու յետոյ վանդակապատ բանտի մը մէջ դրին , որպէս զի տօնաւաճառին բոլոր մարդոցը խցատաակ ըլլան :

Արդ՝ ատեն մը հոն մնացին անոնք , ու ոչ և իցէ մարդու ծաղրաբանութեանը՝ չարութեանը և վրէժխնդրութեանը ենթակայ եղան . մինչև անգամ՝ տօնաւաճառին իշխանն ալ բոլոր իրենց պատահածներուն վրայ կը խնդար : Բայց մարդիկը համբերութիւն ընելով , ու բամբասանքի տեղ

* Թէ որ բան մը չունինք վրանիս որ որոշէ մեզ աշխարհիս ուրիշ մարդոցմէն որ չարութեան մէջ են , ու ան պատճառաւ կ'ատեն ու կ'անարգեն մեզ , հաստատելու պատճառ չունինք թէ մենք Վրիստոս Հիսուսով նոր արարած եղած ենք : Թէ որ մենք Վրիստոսինն ենք՝ Վրիստոսի համար յիմար ըլլալու ու խելայնոր համարուելու ենք անոնցմէ որ չեն ճանչար զՎրիստոս . քանզի թէ որ կենդանի ենք Վրիստոսի համար , պիտի խաչուինք աշխարհի համար : “ Այն անգի՛ երբոր մարդիկ ձեր վրայով աղէկ խօսին ” ըսաւ Վրիստոս : “ Լուի . Դ . 26 :

չբամբասելով՝ հապա անոր հակառակը օրհնելով, ու դեռ խօսքերուն դէմ՝ բարի խօսելով, ու եղած փնտմանքուն տեղ մարդասիրութիւն ցուցնելով, տօնավաճառին մէջէն քանի մը հոգի՝ որոնք մնացած ուրիշ մարդոցմէն աւելի խոհական և անոնցմէ պակաս նախապաշարեալ էին, սկսեցին սատուել և մեղադրել ան ցած մարդիկը իրենց ան մարդոցը ըրած անընդհատ բռնաբարութեանը համար* ։ Ուստի միւսները սրտմտութեամբ անոնց վրայ յարձակեցան՝ բանտարկեալներուն նման դեռ մարդիկ սեպելով զանոնք, և ըսելով՝ թէ միւսներուն դաշնակիցները կ'երեւան, և անոնց դժբաղդութեանը մասնակից պիտի ըլլան ։

Պատասխան տուին անոնք՝ թէ իրենց գիտցածին նայելով, անոնք հանդարտ և զգաստ մարդիկ են, ու մէկու մը փնասելու միտք չունին ։ Եւ իրենց տօնավաճառին մէջ առուտուր ընողներէն շատերը կան՝ որ առաւել ևս արժանաւոր են բանտարկուելու, քան թէ ան իրենց բռնաբարած մարդիկը ։ Նսանկով շատ կերպ խօսքեր անցնելէն ետեւ իրենց մէջ՝ (որ ատեն բանտարկեալները շատ իմաստութեամբ և զգաստութեամբ կը վարուէին անոնց առջին,) սկսեցին ծեծկուիլ իրարու հետ, և մէկըմէկու փնասեցին ։

Հիմա աս երկու խեղճ մարդիկը նորէն իրենց քննիչներուն առջեւ բերուեցան, ու հոն ամբաստանուեցան՝ թէ

* Աշխարհս սովորաբար տարբեր կարծիքներ ունի ճամբորդ քրիստոնեաներուն վրայ ։ Վրիստոնէին վարքն ու կենցաղավարութիւնը քանի մը չարագործ մարդոց ծաղրաբանութիւնները կը պապանձեցընէ, ու երբեմն անոնցմէ մէկ քանիները կը շահի որ Վրիստոսի հետեւին ։ Ով ճամբորդներ՝ զգուշացէ՛ք ձեր կեանքին՝ ձեր բնաւորութեանն ու վարքին որ կը ցուցընէք աշխարհի մարդոցը, որոնք բոլոր տարին Ունայնութեան Տօնավաճառը բաց կը պահեն ։

տօնավաճառին մէջ եղած վերջին աղմուկն իրենք յարուցած են : Այսպէս՝ չարաչար ծեծ քաշեցին անոնց , ու շղթաներով կապեցին և տօնավաճառին մէջ վեր վար պտըտցուցին ուրիշներուն օրինակ և վախ ըլլալու համար , որ չըլլայ թէ ոմանք անոնց կողմանէ խօսին՝ կամ՝ անոնց յարին : Սակայն և այնպէս Վրիտանիոսն ու Հաւատարիմը աւելի խմատութեամբ վարուեցան , ու իրենց վրայ ձգուած նախատիքն ու խայտառակութիւնը այնպէս հեղութեամբ ու համբերութեամբ ընդունեցին , որ տօնավաճառին մէջի մարդոցմէն խել մը հօգի իրենց կողմը չահեցան , (թէպէտ և մնացած ուրիշ մարդոցը հետ բաղդատելով քիչ էին անոնք) : Աս բանը միւս կողմն առաւել ևս բարկութեան մէջ ձգեց . մինչև որ աս երկու մարդիկն սպաննել վճռեցին անոնք : Ուստի սպառնալիք մը հանեցին՝ թէ ոչ բանտն ու ոչ շղթաները հերիք են անոնց . հապա իրենց ըրած զրկանքին համար ու տօնավաճառին մարդիկը խաբելուն համար պէտք է որ մեռնին :

Ան ատենը նորէն բանտը խրկուեցան մինչև որ բանն աղէկ մը որոշուի : Ուստի ներս գրին զանոնք՝ և կոծղեալու մէջ ամուր մը սնդեցին :

Երգ՝ անոնք աս տեղը իրենց հաւատարիմ՝ բարեկամէն Աւետարանիչէն լսածնին նորէն միտքերնին բերին , ու իրենց պատահելու բաներուն վրայով անոր յառաջմանէ զրուցածներովը աւելօք հաստատուեցան իրենց բռնած ճամբուն ու քաշած նեղութիւններուն մէջ : Հիմա սկսեցին իրար մխիթարել ևս՝ թէ որոնք վիճակին որ իյնայ մեռնիլ , ան պիտի ունենայ լաւագոյն մասը : Իւրաքանչիւրը դադարուկ կը բաղձար՝ թէ ինք ան պատիւն ունենայ : Բայց սակայն իրենք զիրենք ամէն բաները կարգադրողին ամենիմաստ տնօրէնութեանը յանձնելով , մեծապէս զոհութեամբ մնացին իրենց եղած վիճակին մէջ , մինչև որ ուրիշ կերպով բանը որոշուի :

Վանք որ յարմար ատեն մը որոշուած ըլլալով՝ դուրս հանեցին զանոնք իրենց դատը տեսնելու, ու անոնք դատապարտուելու: Արդոր ժամանակը հասաւ՝ թշնամիներուն առջև բերուեցան և ամբաստանուեցան: Վատաւորին անունն էր Իշխան Ռարիատեաց: Իրենց վրայ եղած ամբաստանութեան զրեւն իրօր մի և նոյն էին, թէպէտ և քիչ մը տարբեր էին ձևով: Ասիկայ էր ան զրեւուն մէջ պարունակուածը: «Աս մարդիկը առուտուրին թշնամի ու խանգարիչ են. քաղաքին մէջ աղմուկ ու երկպառակութիւն ձգեցին, ու իրենց ամենամիլաստկար կարծիքներուն դարձուցին ժողովուրդին մէկ մասը՝ մեր թագաւորին օրինացը անարգութիւն ընելու համար» *:

Ան ատենը Հաւատարիմն սկսեց պատասխան տալ, թէ ինք միայն ան բանին դէմ հակառակ կեցաւ՝ որ ինքզինքը խիստ բարձրեղէն բարձրագոյն եղողին դէմ՝ հակառակ դրեր էր: Ու ան՝ որ աղմուկ յարուցանելու վրայ կը խօսիք, ես այդպէս բան չեմ՝ ըներ՝ ըսաւ, բուն ինքս խաղաղաւոր մարդ ըլլալով: Ու անոնք որ մեր կողմը դարձան, մեր ճշմարտութիւնն ու անմեղութիւնը տեսնելով՝ դարձան. որոնք միայն չարագոյնէն լաւագոյնի դարձած են. Ու ան՝ որ թագաւորին վրայ կը խօսիք, որովհետեւ ինք Ռեւոլյուցիոն է՝ մեր Տէրոջը թշնամին, ես բանի տեղ չեմ համարեր ոչ զինքը և ոչ բոլոր իր հրեշտակները:

* Իկեղեցւոյ հաստատութենէն ՚ի վեր ամէն դարերու մէջ հալածանք որ ըլլայ, ամ պատճառանքը կը գործածուի, Ռարիատեանութեան առաջին քարոզիչներուն վրայ դրուած ամբաստանութիւնն էր՝ Ասոնք ան մարդիկն են որ աշխարհս տակնուվրայ ըրին: Ամէն դարու մէջ բարի մարդիկ չաբախօտութիւն կրելով՝ խռովարար, ապստամբ, ընկերութեան խանգարիչ, ու Ապսեր թշնամի կը շուրջան: Իկեղեցական պատմութեան մէջ շատ այսպիսի օրինակներ կը գտնենք:

Են ատենը մուշեռիկ մը ելաւ թէ անոնք որ ատենը կայնող բանտարկեալին դէմ իրենց տէրոջը թաղաւորին կողմանէ բան մը ըսելիք ունին՝ խօսոյն երեւան ելլեն , ու իրենց վկայութիւնը տան : Ուստի երեք հատ վկաներ ներս մտան , այսինքն՝ Նախանձոտը , Մապաշան ու Մարդահաճոյն : Հիմա հարցուեցաւ ասոնց՝ թէ արդեօք ատենը կայնող բանտարկեալը կը ճանչնամն , ու անոր դէմ ի՞նչ ըսելիք ունին իրենց տէրոջը թաղաւորին կողմանէ :

Են ժամանակը Նախանձոտը յառաջ եկաւ ու այսպէս սկսեց խօսիլ . Տէ՛ր իմ , ես ան մարդը շատ ատենէ 'ի վեր կը ճանչնամ , ու աս արդարակորով ատենանին առջևը երդումով կը վկայեմ , թէ ան

Վարդապետ . Այդի՛ր — երդում՝ ընել տուէք իրեն :

Ուստի երդում՝ ընել տուին , և յետոյ ըսաւ . Տէ՛ր իմ , աս մարդը՝ թէ և ըստ երեւութին գովելի անուն մը ունի , բայց մեր երկրին մէջ ամենէն անարդ մէկն է . ինքն ինքն թաղաւորն ու ինքն թողովուրդը՝ ինքն օրէնքն ու ինքն սովորութիւնը կը սեպէ , հապա բոլոր կրցածը կ'ընէ որ աւելն մարդիկ իր մէկ քանի ապստամբական գաղափարներուն դարձնեն , որոնք ինք ընդհանրապէս հաւատոյ և սրբութեան սկզբունքներ կը կոչէ : Եւ յատկապէս ես ինքնս անգամ մը իրմէն լսեցի որ կը հաստատէր՝ թէ Վրիստոնէութիւնն ու մեր Ունայնութեան քաղաքին սովորութիւններն ամենեւին հակառակ են իրարու , ու չեն կրնար միաբանիլ : Ես ըսելով՝ տէ՛ր իմ , ինքն ոչ միայն մեր գովելի գործքերը մէկէն կը դատաւարտէ , հապա մեզ ալ որ անոնք կը գործենք :

Հիմա Վատաւորն ըսաւ անոր . Ուրիշ բան ալ ունի՞ս ըսելու :

Նախանձոտ . Տէ՛ր իմ , շատ բաներ ալ կրնայի ըսել , միայն թէ ատենանին ձանձրութիւն տալ չեմ ուզեր : Բայց

Թէ որ Հարկաւորի՝ միւս պարոններն իրենց վկայութիւնը տալէն ետեւ ասոր կեանքը վերցընելու համար բան մը պահաս չմնալու համար եւ իրեն հակառակ իմ ունեցած վկայութիւնս կը շարունակեմ : Այսպէս հրաման եղաւ իրեն որ մէկդի կանգնի * :

Ան ատենը Անապաշտը կանչեցին , ու բախ իրեն որ ատենանը կայնող բանտարկեալին նայի : Հարցուցին եւս թէ ի՞նչ կրնայ զրուցել անոր դէմ՝ իրենց տէրոջ՝ Թաւաւորին կողմանէ : Յետոյ երդում՝ ընել տուն իրեն . ու այսպէս ան սկսեց :

Անպաշտ . Տէ՛ր իմ , ես աղէկ մը ծանօթութիւն չունիմ՝ աս մարդուն հետ , ոչ ալ կը փափաքիմ ասկէ աւելի ճանչնալ զինքը . սակայն անցեալ օր իր հետը քանի մը բան խօսելէս աս գիտեմ՝ որ ինք շատ անօրէն մէկն է . քանզի ան օրը իր հետը խօսելով ընցի իրմէն որ կ'ըսէր՝ թէ մեր կրօնքը ոչինչ է , ու այնպիսի կրօնք մին է՝ որով մէկ մարդ մը ամենեւին չկրնար հաճոյանալ Աստուծոյ : Չեր տէրութիւնն աղէկ գիտե՛ տէ՛ր իմ , թէ աս իր զրուցածէն հարկաւ ի՞նչ կը հետեի . այսինքն՝ թէ մենք տաւալին պարապ տեղ պաշտօն կը մատուցանենք , ու տաւ-

* Ախանձութիւնը Աստանային յատուկ բնաւորութիւնն է : Ինտական է ան մեղի ամենուս ալ : Իսկ այս աշխարհիս որդիքը Աստուծոյ որդւոցը վայելած հոգեւոր բարիքներուն օտար ըլլալով՝ ինչեւ համար պիտի նախանձին անոնց վրայ : Իրենք ոչ կ'ուզեն ան բաները՝ ոչ ալ փափաք մը ունին անոնց համար , հապա ծաղը կ'ընեն ու կ'արհամարհեն զանոնք : Եսով յայտնի է Աստանային բուն իսկ ոգին ու բնաւորութիւնը : Ան նախանձեցաւ Քրիստոսի վրայ՝ անոր Աստուծոյ Որդին ըլլալուն համար . ու զրգոյց Յուդան մատնել զանիկայ . Հրեաները նախանձի համար մատնեցին զանիկայ . Ապօք . իէ . 18 . ու նոյն իսկ ոգին է որ Աստանային բոլոր որդիքը Աստուծոյ որդւոցը դէմ կը զրգոյն :

կաւին մեր մեղքերուն մէջն ենք , և վերջնակէս պիտի դատաւարտուինք : Աւ ահա ասիկայ է իմ ընելիքս * :

Եսկէ ետեւ Մարգարէաճոյն կրդում ընել տուն , ու հրամայեցին որ ատեանը կայնող բանտարկեալին դէմ իրենց տէրոջը՝ Թաղաւորին կողմանէ լինէ որ դիտէ խօսի :

Մարգարէաճոյ . Տէ՛ր իմ , և դուք ո՞վ պարոնայք , ես շատ ատենէ 'ի վեր աս թշուառականը գիտեմ . ու այնպիսի բաներ խօսիլը լսեցի իրմէն , որ արժան չէ խօսուելու : Վանդի ինք մեր վեհափառ Թաղաւորը՝ Վէրդերուղը ծաղր կ'ընէր , և նախատանօք կը խօսէր անոր արժանապատիւ բարեկամներուն վրայ , որոնց անուններն են՝ Իշխան Հին Մարդ , Իշխան Մարմնաւոր Հաճութիւն , Իշխան Հեշտասէր , Իշխան Սնախառութիւն , Իշխան Հանկասէր , Իշխան Եղահութիւն , բոլոր մեր մնացած աղնուականներովը . ու ըսաւ . Ես՝ որ եթէ կարելի ըլլար որ ամէն մարդիկ իր միտքն ունենային , աս աղնուականներուն մէկը պիտի չմնար քաղաքին մէջ : Եսկէ 'ի զատ չվախցաւ ձեզ ալ կշտամբել տէ՛ր իմ , որ հիմա իրեն դատաւոր

* Մնապաշտութիւնը կամ սուտ բարեպաշտութիւնը դառնազոյն թշնամի է Վրիստոսի ճշմարտութիւններուն ու անոր աշակերաններուն : Մնապաշտին վկայութիւնը մէկ կողմանէ խիստ ճշմարիտ է . քանզի՝ ինչպէս որ օրինականները Վրիստոսի վարդապետութեանը վրայ ըսին՝ «Վարդապետ՝ ատ խօսքերը զրուցելով՝ մեզ ալ վար կը զարնես» , Վր . Ժ . 45 , այսպէս ալ սուտ բարեպաշտները որոնք ծէսերու՝ արարողութիւններու ու ստուերական բաներու վրայ հաստատուած են , ողւով չափ կը վերաւորին անոնց վրայ՝ որոնք հոգիով Մտուած կը պատեն , Վրիստոս Հիսուսով կը պարծենան , ու մարմնի վրայ չէ պարծանքնին : Փիլիպ . Գ . 3 : Երսպիսի վարքը անհնարին նախատինք կը թափէ մարմնաւոր մարդոց բոլոր պաշտամունքներուն՝ վարդապետութիւններուն ու մնապաշտութիւններուն վրայ :

կարգուած էք , ամբարիշտ սրիկայ մը կոչելով ձեզ հանդերձ ուրիշ մուրեր քսելով վրանիդ՝ որով կը շաղխեք նաև քաղաքին ազնուականներէն շատերը * :

Երբոր աս Մարդահաճոյն իր պատմութիւնը լինցուց՝ Պատառն իր խօսքը ատենաւ կայնող բանտարկեալին դարձուց՝ ըսելով . Ո՛վ ուրացող հերետիկոս՝ ու քու տէրոջդ դէմ մասնութիւն ընող , լսեցի՞ր թէ աս արժանահաւատ պարոններն ի՞նչ կը վկայեն քու վրայդ :

Հարմարե՛լ . Հրաման ունի՞ք որ ես ալ քանի մը բան խօսիմ ինքզինքս պաշտպանելու :

Վարդապետ . Ե՛նդդամ , դուն անդգամ , արժանի չես՝ ալ ապրելու , հապա խիղջն եղած տեղդ սպաննուելու : Բայց ամէն մարդ՝ քու վրայովդ ցուցուցած մեր ազնուարարողութիւնը տեսնելու համար , լսենք նայինք՝ ո՞վ անպիտան ուրացող ի՞նչ ունիս ըսելու :

Հարմարե՛լ . Ես իմ պարոն Կախանձոտին խօսածին պատասխան աս կ'ըսեմ՝ թէ ես ուրիշ բան չխօսեցայ , հապա աս թէ ի՞նչ կանոն , կամ օրէնք , կամ սովորութիւն , կամ ժողովուրդ՝ որ բոլորովին հակառակ է Մատուծոյ խօսքին , նոյնք քրիստոնէութեան ալ բոլորովին հակառակ է : Թէ որ ծուռ բան մը խօսեցայ ասով՝ ցու-

* Ողորմելի մեղաւորը խիղջն որ կ'ըսէ , թէ Տէ՛ր՝ քե՛նէ դատ ուրիշ մէկը չեմ գիտեր , ու քու անունդ կը դաւաւնիմ , Եսայ . իմ . 13 , աշխարհիս կամակատար Մարդահաճոյները միշտ պատրաստ են անոր դէմը վկայելու թէ աշխարհիս իշխանին դէմ կը խօսի աս մարդը : Եւ ասիկայ բարի վկայութիւն մըն է . անիկայ ստանալու համար ապրելու՝ ու անոր պատճառաւ մեռնելու արժանաւոր բան մըն է : Թէ որ մենք Վրիստոսի ճշմարիտ աշակերաններն ենք , պարտաւոր ենք իրեն պէս վկայութիւն տալ աշխարհիս համար՝ թէ անոր գործերը չար են , ու աշխարհը անոր պատճառաւ պիտի ստէ մեզ : Յովհ . է . 7 :

ցուցէ՛ք ինձի իմ՝ սխալմունքս , ու ես պատրաստ եմ՝ հոս
 ձեր առջևը իմ՝ խօսքս ետ առնել :

Երկրորդ՝ պարոն Սնապաշտին խօսածին ու իր ինձի
 դէմ՝ բրած ամբաստանութեանը վրայով՝ կ'ըսեմ՝ թէ՛ ես
 միայն աս ըսի , թէ՛ Մատուած պաշտելու համար Մատուծմէ
 տրուած հաւատք մը պէտք է • բայց սակայն առանց Մա-
 տուծոյ կամացը աստուածային յայտնութեանը , աս-
 տուածային հաւատք չկրնար ըլլալ : Ուստի աստուա-
 ծային պաշտամունքին մէջ ի՞նչ որ կը խօթուի՝ որ համա-
 ձայն չէ աստուածային յայտնութեանը , ուրիշ կերպով
 չկրնար ըլլալ՝ բայց եթէ մարդկային հաւատքով , որն որ
 չկրնար օգտակար ըլլալ յաւիտենական կենաց :

Երրորդ՝ պարոն Սարգազաճոյին ըսածին վրայով՝ կ'ըսեմ՝
 թէ , (ձգելով ան խօսքերը որ ըսուեցաւ թէ ծաղը ըրեր
 եմ ե ուրիշ անոր նման բաներ ,) աս քաղաքին թաղաւորը
 բոլոր իր խառնիճաղանճ՝ ամբոխովը՝ իր պաշտօնեաներովը՝
 որոնց անունը տուաւ աս պարոնը , աւելօր կը յարմարին
 դժոխքը բնակելու քան թէ աս քաղաքին ու երկրին մէջ :
 Եւ արդ՝ Տէրը ողորմութիւն ընէ իմ վրաս * :

Են ատենը Ղատաւորը Ն'ուրիին † դարձուց խօսքը

* Եսիկայ է քրիստոնէին տուած պատասխանն ու աս
 Մատուած ապաւինութիւնը : Երբոր ինք գիտէ թէ ամ-
 բարիչաներուն աղիքը անողորմ՝ են , Եւսէ . Ժբ . 10 ,
 գիտէ եւ թէ Մատուծոյ ողորմութիւնը մեծ է , ու Տէրօջը
 ճշմարտութիւնը յաւիտեան կը մնայ : Սաղ . ճԺէ . 2 :

† Ն'ուրի Jury կը նշանակէ տասներկու երդուեալ դա-
 տաւորներ՝ որոնք ատեանը կայնած մոխի կ'ընեն յանցաւո-
 րին դատաստանը , ու վերջը իրենք առանձին իրենց մէջ
 կը սկսին քննել դատը • ե մինչև աս տասներկուքը իրենց
 մէջ չմիաբանին բանտարկեալին յանցաւոր ըլլալուն վրայ ,
 դատաւորը ինքնիրմէն չկրնար դատապարտել ամբաստա-
 նեալը :

(որոնք բոլոր ժամանակը հոն կայսեր էին լսելու և բըն-
նեղու,) ու ըսաւ . Ո՛վ պարոններ , կը տեսնէք աս մար-
դը՝ որուն վրայով այսչափ մեծ աղմուկ եղաւ քաղաքիս
մէջ : Ասցիք նաև ի՞նչ որ աս արժանահաւատ պարոն-
ներն իրեն դէմ վիպացին . լսցիք ևս իրեն պատասխանն
ու խոստովանութիւնը : Աւստի հիմա ձեր քաջութեանը
կ'իյնայ անիկայ կախելը կամ անոր կեանքն ազատելը :
Գայց ես տակաւին արժան կը սեպեմ մեր օրէնքին վրայով
ձեզի տեղեկութիւն մ' տալ :

ԱՆԾԻՆ Փարաւոնին՝ մեր թագաւորին ծառային օրովը
կանոն մը եղաւ՝ որ օտար հաւատք ունեցողները չբազմա-
նալու ու իրմէն զօրաւոր չըլլալու համար անոնց արու զա-
ւակները զենքը նետուին : Եւ թիւ 22 : Կանոն մըն
ալ մեծն՝ Կարուղոդոնոսորի օրովն եղաւ՝ որ ան ալ անոր
ծառաններէն էր , թէ ո՛վ որ չիյնայ ու երկրպագութիւն
չընէ իր ոսկի պատկերին , վառած հնոցին մէջ նետուի .
Վասն . 4 . 6 : Ուրիշ կանոն մըն ալ Վարեհի օրովն
եղաւ որ , ո՛վ որ ատեն մը իրմէն զատ ուրիշ Յատուծոյ
մը պաշտօն մատուցանէ , առիւծներուն գուրը նետուի :
Վասն . 4 . 7 : Հիմա աս ապստամբը աս օրէնքներուն
սկզբունքները կոտրեց՝ ոչ թէ խորհրդով միայն որ ան ալ
անտանելի բան է , հապա նաեւ խօսքով ու գործքով ալ
որ հարկաւ անտանելի բան պիտի ըլլայ : Փարաւոնին
օրէնքը չարիքն արդիւլեւու մօտք եղած էր՝ որ ատեն տա-
կաւին չարիք մը երեան չէր ելած , բայց հոս չարիքն
երեան ելած է : Երկրորդին ու երրորդին նկատմամբ կը
տեսնէք որ ինք մեր կրօնքին դէմ կը հակառակի . ու թա-
գաւորին դէմ գործած իր յանցանքին համար՝ որն որ ինք
խոստովանեցաւ , մահով մեռնելու արժանաւոր է :

Ըն առնել տասներկուքները դուրս ելան , որոնց անունն
 ներն էին՝ Պարոն Այլը , Պ . Բաղխատան , Պ . Չարա-
 սելը , Պ . Յանկասէր , Պ . Յովակեաց , Պ . Կամակոր ,

Պ . Բարձրամիտ , Պ . Թշնամի , Պ . Ստախոս , Պ .
 Մեղթութիւն , Պ . Լուսատեաց , Ե Պ . Մհաշտեւ .
 որոնց ամէն մէկը իրենց մէջ իր առանձին վճիռը զրուցեց ,
 ու յետոյ բոլորը մէկէն վճռեցին որ մահապարտ հանձն
 անիկայ Պատաւորին առջեւ : Աւ նախ և առաջ իրենց
 մէջ Պարոն Աղբը՝ որ առաջնորդէին էր , ըսաւ . Ես
 յայտնի կը տեսնեմ՝ որ աս մարդը հերետիկոս է : Հետեւ
 իջաւ Պ . Մեղթաւան ըսաւ . Թող կորսուի այսպէս թշուա-
 ռականը երկրիս վրայէն : Եյս , ըսաւ Պ . Չարասէրը .
 քանզի երեսն անգամ տեսնել չեմ ուզեր : Մեկէ ետեւ
 Պ . Հանկասէրն ըսաւ . Սիրոս բնաւ չկրնար քաշել զին-
 քը : Ո՛չ ալ ես , ըսաւ Պ . Յոխակեացը . քանզի ինք
 միշտ իմ բռնած ճամբաներս կը պախարակէր : Եկէք
 կախել տանք , եկէք կախել տանք ատիկայ , ըսաւ Պ .
 Ամսկորը : Թշուառական դժու՛ մըն է , ըսաւ Պ .
 Բարձրամիտը : Իմ սիրոս ասոր վրայ կ'ուռի , ըսաւ
 Պ . Չարութիւնը : Չարագործ մէկն է , ըսաւ Պ .
 Ստախոսը . Ախեւը պղտիկ պատիժ է իրեն , ըսաւ Պ .
 Մեղթութիւնը : Եկէք անոր կեանքը վերցնենք մէջու-
 զէն , ըսաւ Պ . Լուսատեացը : Ահըջը Պ . Մհաշտե-
 վին ըսաւ . Թէ որ բոլոր աշխարհ ինձի տրուելու ըլլար ,
 չէի կրնար իր հետը միարանիլ . ուստի եկէք շուտով մահ
 հապարտ հանձնը զանիկայ :

Ըսածնուն պէս ըրին . ու հետեւապէս իր դատապար-
 տութեան վճիռն իսկոյն ելաւ՝ թէ իր կեցած տեղէն իր
 եկած տեղը տարուի , ու հոն ինչպէս խիստ անողորմ մահ
 մը որ կրնայ հնարուիլ , անով մեռցուի :

Աւստի դուրս հանեցին զինքը որ իրենց օրէնքին հրա-
 մայածին պէս բնէն իրեն . և առաջ ծեծեցին զինքը , յե-
 տոյ ապտակեցին , անկէ ետեւ դանակներով իր միսը խո-
 ցոտեցին , յետոյ քարերով քարկոծեցին + վերջը իրենց
 սուրերովը ծակծկեցին , ու ամենէն ետեւ ցիցին կապած

այրեցին մոխիր ըրին զինքը : Ահա այսպէս հասաւ Հաւատարիմը իր վախճանին * :

Հիմա տեսայ՝ որ ժողովուրդոց բազմութեանը ետեւը մէկ կառք մը և զոյգ մը ձի կայնած՝ Հաւատարիմին կը սպասէին , որ (իր թշնամիները զինքը սպաննածին պէս՝) աւոր մէջ յափշտակուեցաւ , ու փողերու ձայներով ամպերուն մէջէն իսկոյն վեր տարուեցաւ երկինքին դրանը խիստ մօտ ճամբովը : Բայց՝ Բրիստիանոսին քիչ մը թոյլ տուութիւն ըլլալով՝ նորէն բանտը դրուեցաւ , ու ատեն մը հոն մնաց : Բայց ան՝ որ ամէն բաները կը կառավարէ , անոնց բարկութեան զօրութիւնը իր ձեռքն ըլլալով՝ այնպէս կարգի դրաւ , որ Բրիստիանոս ան անգամին անոնց ձեռքէն փախաւ , ու իր ճամբան զնայ † : Ու երբոր կ'երթար՝ կ'երգէր ըսելով .

Ո՛վ Հաւատարիմ՝ նահատակ ընտիր ,
Որ հաւատարիմ՝ Տեառնըդ մնացիր .
Իր սուրբ անունը խոստովանելով ,
Իր օրհնութիւնը պիտ' առնես՝ գիացի ր :

* Թէ որ մէկը Բրիստոս Յիսուսով աստուածապաշտ կեանք մը վարէ , պէտք է հալածանք կրել , ու թշնամւոյն չարութեանը մեր վրայ ըրածին համբերութեամբ տանիլ : * Եւղութիւնը փառքին ճամբան է : Թէ որ Բրիստոսի հեռ թաղաւորել կ'ուզենք , իր հետը խայտառակութիւն ու նախատինք քաշելու ենք , և մինչև անգամ՝ թէ որ վիճակնուս իմայ՝ մահ ալ ճաշակելու ենք :

† Միտիթարական խորհրդածութիւն մըն է աս : Գործը Տէրոջն է , ու ինք կարող է իր ծառաները պահպանել , ու անոնց ազատութեանը ճամբայ մը հնարել : Մէկ քանիները կը կանչէ՝ նեղութիւն կրելու պատիւն ունենալ , ուրիշները նոյն նեղութիւններէն կ'ազատէ , և թէպէտ անոնց թշնամիները կը կռուին ու կը կատղին , բայց չեն կրնար յաղթել անոնց :

Երբոր բովանդակ անհաւատները
 Իրենց մնտաի փախաքներովը
 Պիտի լան՝ Հեծեն՝ դռան ու դռէն ,
 Տարտարոսական վիճակին մէջը :

Ո՛վ Հաւատարիմ՝ ծափածայն ցնծա ,
 Ու քու անունըդ թող անմահանայ .
 Քի թէպէտ անոնք քեզ սպաննեցին ,
 Այլ դուն տակաւին ողջ ես աներկբայ :

Պանք որ երազիս մէջ տեսայ՝ որ Վրիստիանոս մինակ
 Հէր երթար իր ճամբան . քանզի մէկը կար Յուսալից ա-
 նունով՝ որ (տօնաւաճառին մէջ Վրիստիանոսին ու Հա-
 ւատարիմին քաշած նեղութիւններուն ատենը անոնց խօս-
 քերն ու կենցաղավարութիւնը տեսնելով՝ քաջալերութիւն
 առած) անոր յարեցաւ , ու եղբայրական ուխտի մը մօտե-
 լով անոր հետ , ըսաւ անոր թէ իրեն ընկերանալ կ'ուզէ * :
 Այսպէս՝ մէկը մեռաւ ճշմարտութեան համար վիպութիւն
 ընելու , ու անոր մօխիւրէն մէկ ուրիշն ելաւ Վրիստիանո-
 սին ընկեր ըլլալու իր ճամբորդութեանը մէջ : Աս Յու-
 սալիցը ըսաւ նաեւ Վրիստիանոսին՝ թէ տօնաւաճառին
 մարդիկներէն շատ ուրիշներն ալ կան որ ատենին անոնք
 ալ իրենց ետեւէն պիտի դան :

Այսպէս՝ տեսայ որ ատոնք տօնաւաճառէն դուրս ելլելուն
 պէս իսկոյն մէկու մը հասան՝ որ իրենց առջեւէն կ'երթար ,
 ու կը կոչուէր Ծուռսիրտ † : Ուստի ըսին իրեն՝ Ո՞ր

* Պարտիրոսներուն արիւնքը Եկեղեցւոյ սերմն է :

† Ծուռսիրտը ժամանակի ծառայող մէկն էր , աշխար-
 հային մարդ մըն էր . որ իր սիրան ամենեւին Աստուծոյ
 վրայ հաստատած էր . հասցաւ իր խղճմտանքն իր անձին
 դիւրութեանը կը յարմարեցնէր : Ո՞րչափ շատերը կարե-
 լի է դռնէլ ամէն տեղ՝ առ նոյն նմանութիւնով , որոնք
 իրենց աշխարհային պատիւէն՝ շահէն ու հանդատութենէն

տեղացի ես՝ պարոն , ու մինչև ո՞ւր պիտի երթաս աս ճամբայէն : Պատասխան տուաւ մարդը՝ թէ ինք Վեդեցկախօսութեան քաղաքէն ելաւ ու Երկնային քաղաքը կ'երթայ , բայց իր անունը չըսաւ անոնց :

Վեդեցկախօսութեան քաղաքէն հա՛ , ըսաւ Վրիտախնոս . հոն բարի մէկը կը բնակի՞ :

Նոսրի . Այո՛ , կը յուսամ թէ , ըսաւ Նոսրի սիրտը :

Վրիտախնոս . Կ'աղաչեմ , պարոն , անունդ ի՞նչ է :

Նոսրի . Ես անծանօթ մէկն եմ քեզի , և դուն ալ ինծի : Թէ որ աս ճամբէն երթալու էք՝ ուրախ պիտի ըլլամ ձեզ ինծի ընկեր ունենալուս , հապա թէ չէ՝ դո՛հ ըլլալու եմ :

Վրիտախնոս . Ես Վեդեցկախօսութեան քաղաքին վրայ յով լած եմ ես . ու ինչպէս կը յիշեմ , կ'ըսեն թէ հաբուստ տեղ մըն է :

Նոսրի . Այո՛ , ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի՝ թէ այնպէս է . ու ես շատ հարուստ ազգականներ ունիմ հոն :

Վրիտախնոս . Ներում կը շնորհէք համարձակութեանս . ո՞վ են քու ազգականներդ հոն :

Նոսրի . Սկզբ թէ բոլոր քաղաքը . բայց յատկապէս Իշխան Փոփոխականը , Իշխան Պատառարոյծը , Իշխան Վեդեցկախօսը , որուն նախնիքներէն ամենէն առաջ աս քաղաքը իր անունն ընդունած է : Նաեւ Պարոն Փաղաքողը , Պ . Երկուերեսէնը , Պ . Մէներանը , ու մեր թաղին Ժողովրդապետ Պ . Երկուլեզուէնը իմ մօրս

չեն ուզեր ու չեն կրնար դատուիլ Վրիտախնոսի սիրոյն համար : Եսպիսիները կ'ուզեն փրկուիլ՝ բայց կ'ուզեն որ բուն իրենց ընտրած ճամբովը փրկուին , չձգելով անձնուրացութեան դէմ եղած մէկ քանի դործքերն ու պարտաւորութիւնները :

խորթ եղբայրն է * . և շխտակն ըսեմ՝ քեզին , ես մէկ ազնուական մըն եմ . սակայն իմ պապուս հայրը միայն նաւաւար էր՝ որ դէպ 'ի առաջ կը նայէր ու դէպ 'ի ետե կը բաշէր † , ու ես ալ իմ կալուածքներուս շատերը ան նոյն կերպովն ստացած եմ :

Քրիստոս . Վարդուան իս դուն :

Նոստրոս . Այո , ու իմ կինս շատ համեստ խաթուն մըն է , համեստ կնոջ մը աղջիկ . որ ան ալ Սեղծապատիր տիկինն աղջիկն էր : Աւատի իմ կինս շատ Պատուաւոր ցեղէ մը եկած է . և ան աստիճան կրթութեան հասած է , որ թագաւորին ու աղքատին հետ կենցաղաւարելու կերպը գիտէ : Նշմարիտ է որ մենք երբեմն կրօնքով կը տարբերինք խղճահար մարդիկներէն , բայց միայն երկու պոստիկ մասերու մէջ : Մէյմը որ բնաւ հովին ու ճուրին հոսանքին հակառակ չենք աշխատիր : Երկրորդ՝ որ միշտ սատարի նախանձաւոր ենք երբոր կրօնքը իր արծաթ մուճակներովը ժուռ գայ . շատ հաճելի է մեզի փողոցներուն մէջ անոր հետ քալել , թէ որ արեղակը կը ճառագայթէ ու ժողովուրդը կը գովարանէ զանիկայ ‡ :

* Սեր հեղինակը շատ յարմար պլաքամական անուններ կը հնարէ : Եսանկով շատ անգամ քիչ խօսքերով շատ տեղեկութիւն կու տայ ընթերցողին :

† Ենգղիսացւոց մէջ առակ մը կայ՝ որ կ'ըսեն . « Սեղծաւորը կը նմանի նաւաւարի՝ որ առջին կը նայի ու դէպ 'ի ետեի կողմը թի կը բաշէ » :

‡ Նշմարիտ հաւատացեալը աս կեղծաւորութիւնը չենք . Նշմարտութեան հողին կ'ըսէ , « Եմեն անոնք՝ որ կ'ուզեն աստուածապաշտութեամբ ապրիլ Քրիստոս Յիսուսով , հալածանք պիտի կրեն » : Ի ՏԷ . Գ . 12 : Նշմարտութեան հողին ստախոս կ'ընենք , երբոր մեր վարքը ձեռք մը ճամբու մը խօթելով ունայնութեամբ մտածենք թէ Քրիստոսի կը հետեւինք , և սակայն աշխարհիս

Ան առեմը Վերիտիանոս քիչ մը զատուեցաւ դէպ 'ի իր ընկերին՝ Յուսալիցին կողմը, ըսելով. Իմ միտքս կու գայ որ ասիկայ Վեղեցկախօսութեան քաղաքին Շուռ սիրտ կոչուող մարդը պիտի ըլլայ. ու թէ որ ան է՝ մեր ընկերութեան մէջ մէկն ունինք որ բոլոր աս կողմերը բնակողներուն ամենէն խորամանկն է: Ան առեմը Յուսալիցն ըսաւ. Իրեն հարցուր. ինծի կը թուի որ ինք իր անունէն պէտք չէ որ ամէնայ: Ուստի Վերիտիանոս նորէն անոր քով գնաց՝ ու ըսաւ. Պարոն, հրամանեղ պնդեալս կը խօսիս՝ որ կ'իմացուի թէ բոլոր աշխարհի գիտցածէն աւելի բան գիտես. և թէ որ չեմ սխալիր, կարծեմ թէ քու ո՛վ ըլլալդ պիտի գիտնամ. քու անունդ Վեղեցկախօսցի Պարոն Շուռսիրտ չէ՞:

Շուռսիրտ. Ասիկայ իմ անունս չէ. բայց շեռակը նախատական անուն մըն է որ զիս չքաշող քանի մը անձինք ինծի տուեր են. ու պէտք է որ գոհութեամբ իրեն նախատինք կրեմ անիկայ, ինչպէս որ ուրիշ աղէկ մարդիկ ինէ առաջ իրենցը կրեր են:

Վերիտիանոս. Իսկից դուն բնաւ պատճառ չտուի՞ր մարդոց աս անունը քու վրադ դնելու:

Շուռսիրտ. Ինչաւ, բնաւ: Այսին իմ բրածս՝ որով անոնց պատճառ տուի աս անունն ինծի տալու, աս էր՝ որ բաղդէս միշտ իմ դատողութիւնս ան ժամանակին ներկայ ճամբան ինչ որ էր՝ անոր կը յարմարէր, ու այնպէս կը պատահէր որ անով իմ շահս կ'աւելնար: Ասկայն թէ որ աս յաջողութիւններն այսպէս ինծի կու գան, օրհնութիւնս պիտի համարեմ ես անոնք. բայց անոնց պատճառաւ չարասէր անձինք նախատինքով թող չընենաւորեն զիս *:

Փակած մնանք՝ որ թշնամի է իրեն: Ասիկայ խիստ մահազուշակ ու հոգեպաշար սխալմունք մըն է:

* Արչափ ճարտարարուեստ՝ ո՛րչափ խարէական են այս-

Քրիստոնէանոս . Իրաւցընէ մտածեցի թէ դուն ան մարդն ես՝ որուն վրայով լսեր էի . ու իմ կարծիքս քեզի ըսեմ . Ես կը վախնամ որ աս անունն աւելօք կը վայելէ քեզի , քան որչափ կ'ուզես որ մենք խորհիմք թէ կը վայելէ :

Կոստանդինոս . Աղէկ՝ թէ որ դուն այսպէս կը մտածես , ի՞նչ կրնամ բնել ես . դուն իս աղէկ ընկերութիւն ընող մէկն ըլլալ պիտի դաժնես , թէ որ իս քու ընկերութեանդ ընդունելու ըլլաս :

Քրիստոնէանոս . Թէ որ մեր հետն երթալ կ'ուզես , պէտք է որ հովին ու ջուրին հոսանքին դէմ երթաս , որն որ կարծեմ թէ քու կարծիքիդ հակառակ բան է : Ասե պէտք է այնպէս խոստովանիս ճշմարտութիւնն իր աղքատութեանը մէջ ինչպէս արծաթ մուծակներով ժուռ եկած ատենը . ու անոր հետ պիտի մնաս երկաթնեքով կապուած ատենդ ալ՝ ինչպէս որ զողբարանութիւն ընդունելով փողոյներուն մէջ անոր պտրտելու ատենը :

Կոստանդինոս . Պէտք չէ քեզի հրամայել կամ իշխել իմ հաւատքիս վրայ . իմ աղատութեանս ձգէ իս , ու թող տուր որ քու հետդ երթամ :

Քրիստոնէանոս . Ասկէ անդին մէկ քայլ մը պիտի չերթաս , թէ որ իմ առաջարկածիս նկատմամբ չընես , ինչպէս որ մենք կ'ընենք :

Են ատենը Կոստանդինոս ըսաւ . Ես իմ հին զազաւ փարներս բնաւ պիտի չձգեմ , որովհետեւ անփնաս են առնոյք և օգտակար : Թէ որ ձեր հետը չեմ կրնար երթալ՝ պէտք է այնպէս ընեմ՝ ինչպէս որ դուք ինծի չհասած կ'ընէի , այսինքն՝ մինակ երթալ , մինչև որ այնպիսի մէկը

պիտի մարդոց տրամաբանութիւնները : Ա՛ղբարք իմ , զգուշացէ՛ք աս ոգին ունենալէն : Ու ասոր հակառակ՝ արթննալ կեցէք ու ջերմեռանդութեամբ աղօթեցէ՛ք որ երկմիտ չըլլաք , հապա մինչև Քրիստոսի օրը անարատ մնաք :

դայ հասնի ինծի որ ուրախ պիտի ըլլայ իս ընկեր ունենալու :

* Իմա երազիս մէջ տեսայ որ Վրիստիանոսն ու Յուսալիցը ձգեցին զինքը , ու անոր առջևէն հեռուէն կը քալէին * . Բայց մէկերնին իր ետեւը նայելով երեք հոգի տեսաւ , որ Պարոն Նոռաիրտին ետեւէն կու գային . ու երբոր եկան հասան անոր , ինք խիստ ցածէն բարեկց զանոնք , ու անոնք ալ քաղաքավարութեամբ իր բարեւն ընդունեցին : Ես մարդոցը անուններն էին՝ Պ . Աշխարհասէր , Պ . Արծաթասէր , և Պ . Ժլատ . ասոնց հետ առաջուց ծանօթութիւն ունէր Պ . Նոռաիրտը . քանզի իրենց մանկութեանը ամէնը մէկ դպրատուն կ'երթային , ու դաս կ'առնէին Պ . Յափշտակողէն , որ Հիւսիսային կողմերը Բնագաղղութեան սահմանին մէջ Շահասիրութեան վաճառաքաղութին վարժապետն էր : Ես վարժապետը սորվեցուցեր էր անոնց յափշտակութեան արհեստը՝ կամ բռնութեամբ , կամ խորամանկութեամբ , կամ շողքբորթութեամբ , կամ սուտ խօսելով , կամ բարեպաշտութեան կերպարանք մը վրանին առնելով . և աս չորս աղանուականները իրենց վարժապետին արհեստը այնպէս ձեռք ձգեցին , որ բուն իրենք ամէն մէկերնին կրնային այնպիսի դպրատուն մը բանալ :

* Ահաւէ թէ աս ճամբորդները ինչպէս զուշութեամբ վարուեցան աս խարեւոյ հաւատալեալին հետ : Չէ թէ անխորհրդաբար խակոյն զէշ կարծիք մը ունեցան անոր վրայ . հապա երբոր անոր ինչ ըլլալն աղէկ մը փորձեցին՝ ալ մէկ ըոպէ մը չտարանցին , այլ հաւատարմութեամբ վարուեցան հետը , ու երկիւղածութեամբ ետ քաշուեցան իրմէն : Աէրը մէկ լուր մը լսելուն՝ պէտք է միշտ ծանր շարժի . Բայց երբոր յայտնի կ'ըլլայ թէ մարդիկ այնպէս չեն ինչ որ ըլլալ կը խոստովանին , պէտք է միշտ հաւատարմութեամբ վարուի :

Արդ՝ ըսածիս պէս երբոր անոնք այսպէս իրար բարեւեցին , Գ . Արծաթասէրը հարցուց Գ . Նուստիրան ,
 Թէ՛ Ղ'ամբուն վրան առջնուս գացողները ո՞վ են .
 քանզի Քրիստիանոսն ու Յուսալիցը տակաւին կը տեսնուէին :

Նուստիրայ . Այդ մը հետու աշխարհի մարդիկ են , որոնք իրենց կերպովը ճամբորդութիւն կ'ընեն :

Արծաթասէր . Ահո՛ս , ինչո՞ւ չկայնեցան որ իրենց բարիքնկերութիւնը վայելէինք . քանզի անոնք՝ և մենք՝ ու դուն պնդոն՝ ամէնքս ալ կը յուսամ որ ճամբորդութիւն կ'ընենք :

Նուստիրայ . Իրաւ այդպէս է . բայց աս առջնուս գացող մարդիկը այնպէս բիրտ են՝ ու այնչափ կը սիրեն իրենց կարծիքը՝ ու այնչափ առ ոչինչ կը գրեն ուրիշներուն կարծիքը , որ մէկ մարդ մը ո՞րչափ բարեպաշտ ալ ըլլայ՝ Թէ որ ամէն բանի մէջ իրենց հետ մէկ չըլլար , բոլորովին դուրս կը ձգեն զանիկայ իրենց ընկերութենէն :

Ժւնայ . Մտիկայ գէշ բան է . բայց կը կարգանք մէկ քանիններուն համար՝ որ չափազանց արդար են * , ու այսպէս մարդոց բրտութիւնն իրենց վրայ կը տիրէ իրենցմէ զատ բոլոր ուրիշները դատել ու դատապարտել : Բայց աղէ՛ , ի՞նչ և ո՞րչափ բաներով իրարմէ տարբերեցաք :

Նուստիրայ . Ասոնք իրենց կամակոր կերպովը վճռած

* Ինչէ՛ որ քանի մը անձինք միաբանին աւելի բարեպաշտութիւն ունենալու , քան ո՞րչափ ժամանակին նորութիւնը կը ներէ , բիրտ ու այլանդակ ըլլալու քամահրանաց տակը կ'իյնան : Ուրիշ մասի մը որչափ որ կ'ուզես ուրիշներէն տարբերէ՛ , մէկը չվստանար՝ ու ասոր համար մէկը չմեղադրեր քեզ . բայց իսկոյն երբոր Սուրբ Գիրքը քեզի կանոն կ'ընես՝ ու անոր համաձայն ապրելու դուն զքեզ կը վարժես , աշխարհի ատելութեանը ենթակայ կ'ըլլաս , ու չափազանց արդար ըլլալու աններելի մեղքովը կ'ամբաստանուիս :

ես ան կրօնքը շատ կը սիրեմ՝ որ Աստուծոյ մեղի պարգեւած բարութիւններովը մեկտեղ կրնայ պահուիլ : Քանզի՞ ան որ բանականութեամբ կը դատէ , կրնայ ուրիշ կերպ խորհիլ , միայն թէ Աստուած՝ որ աս կեանքիս բարի բաները մեզի շնորհեց , կ'ուզէ որ մենք իրեն համար պահպանենք անոնք : Երբահամ ու Սողոմոն կրօնքի մէջ հարստացան , ու Յոր կ'ըսէ՝ թէ բարի մարդը ոսկին հողի պէս պիտի դիզէ . և ոչ թէ աս առջեւէն զացող մարդոցը պէս պիտի ըլլայ՝ թէ որ անոնք քու ստորադրած իդ պէս են :

Ժպտ . Կարծեմ՝ թէ աս նիւթիս վրայ ամեննիս ալ միաբանած ենք , և անոր համար աւելի խօսք հարկաւոր չէ անոր վրայով :

Երծախտէր . Չէ . ճշմարիտ՝ աւելի խօսք հարկաւոր չէ աս նիւթիս վրայով . քանզի ան որ ո՛չ Սուրբ Վրոյց և ոչ բանականութեան հաւատք կ'ընծայէ , (և կը տեսնենք որ մենք երկուքն ալ մեր կողմն ունինք ,) ոչ իր ազատութիւնը դիտէ ու ոչ իր ապահովութիւնը կը վնասէ :

Կոտակէր . Ե՛րբարք իմ , մենք ամենքս ճամբորդուլ թիւն կ'ընենք՝ ինչպէս որ կը տեսնէք . ու դէշ բաներէն աղէկ մը ետ մնալու համար , թոյլտուութիւն շնորհեցէք ինծի ձեզի աս խնդիրը առաջարկելու :

Վիցուք թէ մեկ մարդ մը՝ թէ՛ եկեղեցական և թէ արհեստաւոր՝ պատահութիւն մը ունենայ իր ձեռքը՝ աս կեանքիս բարիքներն ստանալու , և սակայն այնպէս ըլլայ՝ որ ուրիշ կերպով չկարենայ անոնք ձեռք ձգել , բայց եթէ դոնէ դրսուանց սաստիկ նախանձաւոր ըլլալ ցուցնելով ինքզինքը՝ կրօնքին մեկ մասին մէջը որուն մէջ որ ինքզինքը չէր խառներ առաջ . հիմա ան մարդն իր վախճանին հասնելու համար աս միջոցը չը՛կրնար զործածել , ու տակաւին շիտակ հաւատարիմ՝ մարդ մը ըլլալ :

Երծախտէր . Ար տեսնեմ քու առաջարկութեանդ վախ-

ճանը . ու աս պարոններուն կամուր . թողլուու . թիւնովը
կը ջանամ պատասխան մը ներկայացընել . քեզի : Այն նախ
եկեղեցականի վրայով . քու հարցումդ . պատասխանելու
համար , դիցուք թէ եկեղեցական մը՝ արժանաւոր մարդ
մը ըլլայ . բայց իր եկամուտը խիստ քիչ ըլլայ , և իր
աչքը աւելի առատ ու աւելի ճոխ եկամուտի մը ըլլայ .
նաե պատեհու . թիւն մըն ալ ունենայ անիկայ ստանալու ,
սակայն այնպէս որ ինքզինքը աւելջը ուսման տալով՝ աւելի
յաճախ ու նախանձաւորութեամբ քարոզութիւն ընելով՝
և ժողովրդոց բնաւորութեանը պահանջելուն համար իր
զաղափարներուն մէկ քանինքը փոխելով պիտի ըլլայ ,
իմ կողմանէս ես պատճառ մը չեմ տեսներ թէ ինչու հա-
մար մէկ մարդ մը չկրնայ ընել ասիկայ , և մանաւանդ ասիկէ
աւելի շատ ուրիշ բան ալ , ու տակաւին ինք հաւատա-
րիմ մարդ մը ըլլալ , թէ որ ինք աս բանս ընելու հրաւեր
մը իմացած է իր ներքին դին : Այն ինչու համար .

‘Ախ’ որ մեծագոյն եկամուտի մը բաղձանք ունենալը
օրինաւոր է , (ասոր դէմ՝ չկեցուիր ,) որովհետեւ Աստուծոյ
նախախնամութիւնը իր առջին դրաւ անիկայ . ուրեմն
թէ որ ձեռնհաս է , կրնայ ստանալ անիկայ . խղճմանք
չընելով :

Արդիորդ՝ ասիկէ զատ՝ ան եկամուտին վրայով իր ունեցած
բաղձանքը զինքը աւելի ուսումնասէր՝ աւելի նախանձաւո-
րութեամբ քարոզող կ’ընէ , եւ . ու այսպէս անիկայ լա-
ւագոյն մարդ մը կ’ընէ . մանաւանդ թէ իր միտքը լաւա-
դոյն կերպով յառաջացընել կու տայ , որ Աստուծոյ մտացը
համաձայն է :

Արդիորդ՝ իր ժողովրդոցը բնաւորութեանը հակամիտե-
լուն վրայ՝ անոնց ծառայելու համար իր զաղափարներուն
մէկ քանին ձգելով , ասիկայ կը ցուցընէ նախ՝ թէ ինք
անձնուրացութեան բնաւորութիւն ունի . երկրորդ՝ թէ
բարեբարոյ ու շահեցող կենցաղավարութիւն մը ունի . և

երրորդ՝ թէ ասանկով աւելի յարմար է եկեղեցական պաշտօնի :

Չորրորդ՝ ուրեմն կը հետեցնեմ թէ մէկ եկեղեցական մը որ մեծը առնելու համար պզտիկ բանը կը ձգէ , այսպէս ընելուն համար ազահ սեպուելու չէ . հապա՛ որովհետեւ անով իր ստացուածքն ու ճշմարտութիւնը կ'աւելնայ , աւելը իր կողմանն ու բարիք ընելու համար իր ձեռքը տրուած պատեհութեանը հետեղ մէկը սեպուելու է :

Գանձը հիմա քու առաջարկութեանդ երկրորդ մասին՝ որ կը վերաբերի արհեստաւորին , որն որ յիշեցիր : Գիցուք թէ այսպիսի մէկը միայն աղքատիկ գործ մը ունենայ աշխարհի մէջ , բայց կրօնականութեան դառնալով կարենայ իր առուտուրը ծաղկեցընել . գուցէ հարուստ կնիկ մը առնէ , կամ լաւագոյն և առջինէն աւելի յաճախորդ ունենայ իր խանութը . իմ կողմանէս պատճառ մը չեմ տեսներ , որ օրինաւոր կերպով չկրնայ ընել : Աւ ինչեւ համար .

Նախ՝ որ կրօնական ըլլալն առաքինութիւն է , ինչ կերպով մարդ այնպէս կ'ըլլայ թող ըլլայ :

Երկրորդ՝ որ հարուստ կնիկ առնելը՝ կամ իր խանութին աւելի յաճախորդ ստանալը ապօրինաւոր չէ :

Երրորդ՝ մանաւանդ որ՝ ան մարդը որ կրօնական ըլլալով աս բաներս կը ստանայ , բարին բարի եղողներէն կը ստանայ իր բարի ըլլալովը . ուստի ահա քեզի աղէկ կնիկ՝ և աղէկ յաճախորդներ՝ և աղէկ վաստակ , և աս ամէն ալ կրօնականութենէ յառաջ դալով՝ որ ան ալ աղէկ է : Ուրեմն բոլոր աս բաներն ստանալու համար կրօնական ըլլալը բարի է և օգտակար * :

* Մհա քեզի աշխարհային խնայողութիւն , դժոխային տրամադանութիւն , ու Ստանայական փրկստփայլութիւն : Եմէն օր աս խօսքը կը լսենք արծաթասէր հաւատացեալ-

Ես պատասխանեմ՝ որ Պ . Արծաթասէրն ըստ Պ . Նուսիրտին հարցմանը , բոլորէն ալ մեծապէս գովաբանութիւն ընդունեց . ուստի վերջապէս հետեցողին թէ խիստ օգտակար ու քաջադէպ պատասխան էր ան : Իւ որովհետեւ իրենք կարծեցին որ մէկ մարդ մը կարող չէր անոր հակառակելու , և որովհետեւ Քրիստիանոսն ու Յուսալիցը տակաւին այնչափ մօտ էին՝ որ եթէ կանչուէին կրնային լսել , միաբանեցան որ անոնց հասածնուն պէս՝ խիոյն անոնց առջեւ դնեն աս խնդիրը . մանաւանդ անոր համար՝ որ անոնք քիչ մը առաջ Պ . Նուսիրտին հետ հակառակեր էին : Ուստի անոնց ետեւէն կանչեցին , ու անոնք կանկ առին կայնեցան մինչև որ միւսներն իրենց հասան : Իսկայ Զամբուն վրայ խորհուրդ բրին որ չէ թէ Պ . Նուսիրտը , հապա ծերունի Պ . Աշխարհասէրը ան խնդիրն առաջարկէ անոնց . ինչու որ մտածեցին թէ անոնց անոր տալու պատասխանը պիտի ըլլայ առանց ան տաքութեանը , որն որ իրենց և Պ . Նուսիրտին մէջ բորբոքեր էր քիչ մը առաջ՝ իրարմէ զատուելուն :

Երապէս իրարու հասան , ու կարճ կերպով մը իրար բարեկենդէն ետեւ , Պ . Աշխարհասէրն առաջարկեց ան խնդիրը Քրիստիանոսին ու իր ընկերին , և ըստ որ եթէ կրնան՝ անոր պատասխանը տան :

ներէն , որոնք զուրկ են հաւատոյ ու աստուածաշնորհութեան զօրութենէն : Իսկ ասոնց ամենուն հակառակ՝ Հոգին Սուրբ կը վկայէ թէ , “ Եմէն չարութիւններուն արմատը արծաթսիրութիւնն է ” , իս Տէմ . Կ . 10 , ու “ Եզահութիւնը կռապաշտութիւն է ” : Առ . Կ . 5 : Իսկեք ասիկայ ու դողացէք՝ ձեզ ազահ հաւատացեալներ : Ու դուք՝ ձեզ Վատին հետեողներ , յիշեցէք որ բարեբերիդ արծաթասէր չլլալ հրամայուած է ձեզի : Եւր . ԺԳ . 5 : Ձեր Տէրը կը վկայէ թէ՛ դուք “ Ձեք կրնար ծառայել Եստուծոյ ու մամնայի ” : Ղա . ԺԿ . 13 :

Ան ատենը Վրիստիանոսն ըսաւ . Սինչեւ անգամ կրօնքի մէջ տղեկ մը եղողը ասոնց նման տասը հազար խնդիրներու կրնայ պատասխանել : Վանդի՛ թէ որ հացի համար Վրիստոսի ետեէն երթալը ապօրինաւոր է , ինչպէս որ կ'երեւայ , Յովհ . Դ . 26 , ճրչափ եւս առաւել ապօրինաւոր է զինքն ու կրօնքը միջոց մը ընելով աշխարհը ստանալն ու անիկայ վայելելը : Այլ ուրիշ մէկը չենք գտներ , բայց հեթանոսները՝ կեղծաւորները՝ դեւերն ու կախարդները՝ որ աս կարծիքն ունին :

Վախ՝ Հեթանոսները : Վանդի երբոր Ամուր եւ Սիւքեմ Յակոբին խաչինքն ու աղջիկը առնելու մտքերնին դրին՝ ու տեսան որ ուրիշ ճամբով չեն կրնար ձեռք ձգել անոնք , հապա թըխատուելով , իրենց ընկերներուն ըսին . Թէ որ մենէ ամէն արուները թըխատուն՝ ինչպէս որ առնոնք թըխատուած են , անոնց խաչինքն ու անոնց ստաւցուածքը եւ ամէն անոնց անասունները մերը պիտի չըլնին : Փնտռածնին անոնց աղջիկներն ու անոնց խաչինքը ձեռք ձգել էր , եւ անոնց կրօնքը իբրեւ միջոց մը դործածեցին անոնք՝ ստանալու : Վարդան ան բոլոր պատմութիւնը : Օսնդ . ԼԴ . 20-24 :

Երկրորդ՝ կեղծաւոր Փարիսեցիներն ալ աս կրօնքէն էին : Իրենց միջոցներն էին երկար աղօթքներ ընել , բայց իրենց նպատակը որբւարիններուն տուններն ուտել էր , ու իրենց դատաստանը՝ աւելի դատապարտութիւն ընդունելու արժանանալ եղաւ Մատուծմէ : Վոսկ . Ի . 46 , 47 :

Երրորդ՝ Հուդա՞ն ան դէն ալ աս կրօնքէն էր . ինք կրօնական էր դանձանակին համար՝ որ անոր մէջ ձգուածը յափշտակէ . սակայն կորսուեցաւ՝ անարդուեցաւ եւ բուն իսկ կորստեան որդի եղաւ :

Չորրորդ՝ Սիմոն կախարդն ալ աս կրօնքէն էր . քանզի ուղեց Հոգին Սուրբ առնել , որ անով ստակ ձեռք ձգէ ,

ու Աղետոսին բերնեն իրեն համար ելած վճիռը իր ուղածին վայելուչ էր : Գործ . ք . 19-22 :

Հինգերորդ՝ չորսրորդ աս ալ իմ մտքէս ելլել , թէ ան մարդը որ աշխարհի համար կը դործածէ կրօնքը , աշխարհի համար պիտի ձգէ անիկայ . քանզի ինչպէս որ ստոյգ է թէ Հուդայի կրօնական ըլլալուն դիտաւորութիւնը աշխարհի վրայ էր , այնպէս ալ ստոյգ է թէ կրօնքն ու իր Աշարհապետը նոյն բանին համար ծախեց : Ուստի այսպիսի խնդիրին ստորասարքար պատասխան տալը՝ ինչպէս որ կ'իմանամ՝ թէ դուք տուած էք , ու այնպիսի պատասխանը իրրեւ օրինաւոր ընդունիլը՝ հեթանոսական՝ կեղծաւորական ու դիւական բան է . ու ձեր վարձքը ձեր դործքերուն համեմատ պիտի ըլլայ :

Եսոր վրայ կանկ առին անթարթափ իրարու երես նայելով , բայց Վրիստիանոսին պատասխան տալու բան մը չունէին : Հուսալիցն ալ Վրիստիանոսին տուած պատասխանն ուղիղ ու բաւական սեպեց . ուստի անոնց մէջ մեծ լուծիւն մը ինկաւ : Ահրջայէս Պ . Նուսիրտն ու իր բարեկամները ծանր ծանր երթալով ետ մնացին , որ Վրիստիանոսն ու Հուսալիցք անցնին երթան : Եւ ատենը Վրիստիանոսը իր ընկերին ըսաւ . թէ որ աս մարդիկը մարդոց խօսքին անպատասխանի կը մնան , ի՞նչ պիտի ընեն Աստուծոյ խօսքին : Եւ թէ որ հողէ ամանեւրուն հետ կենակցած ատեննին կը համբանան , ի՞նչ պիտի ընեն երբոր մաշող կրակի մը բոցերովը յանդիմանուին * :

* Տես թէ ի՞նչ մեծ բարութիւն մըն է Սուրբ Գրոց վրայ քաջ տեղեկութիւն ունենալը , ու որչափ հարկաւոր է առաքեալին տուած յորդորանքը , թէ՛ « Վրիստոսի խօսքը ձեր մէջը բնակի առատապէս » : Առ . Գ . 16 : Քանզի Աստուծոյ խօսքը կենդանի է ու զօրաւոր , ու երկնայրի սուրէն ալ սուր . ու Սատանային բոլոր ձարտարաբուեալ հնարքներէն՝ ու մարմնապաշտ հաւատացեալներուն

Հիմա Վրխտիանոսն ու Յուսալիցը կրկին անոնցմէ յառաջ անցան , ու այնչափ դացին՝ մինչև եկան զուար-
ճալի դաշտի մը մէջ մտան , որ Վիւրութիւն կը կոչուէր ,
ուր որ շատ զոհ սրտով կը քալէին . սակայն ան դաշտը
կարճ ըլլալուն՝ շուտով անցան անկէ : Վանք որ դաշտին
միւս կողմը պզտիկ բլուր մը կար Աստուակ անունով , ու
ան բլուրին վրայ արծաթի հանք մը , որ առաջուց ան ճամ-
բան դացողներէն ոմանք անոր աղնուութեանը պատճառաւ
անիկայ տեսնելու դարձան . բայց շատ մօտ երթալով փո-
սին բերնին՝ իրենց ոտքին տակի գետինը հաստատ չըլլա-
լուն պատռեցաւ , ու իրենք սպաննուեցան . ոմանց ալ
անդամները կոտորեցան , և մինչև իրենց մահուան օրը
չկրցան նորէն իրենք զիրենք գտնել * :

Եւ տեսայ երազիս մէջ որ ճամբէն քիչ մը դուրս ար-
ծաթի հանքին դիմացի կողմը Վեմասը կայներ էր՝ աղնուա-
կանի կերպարանքով՝ ճամբորդները կանչելու , որ երթան
ու տեսնեն : Ուստի Վրխտիանոսին ու իր ընկերին բաւ .
Ո՛վ դուք , աս կողմը դարձէք , ու ես բան մը ցուցնեմ՝
ձեզի :

Հնարիմաց խորամանկութիւններէն կ'անցնի , ու մարմինին
երկրաւոր խորհուրդները մէկդի կը զատէ հոգեւոր իմաս-
տութեան որ 'ի վերուստ կ'իջնէ :

* Չկայ բան մը որ աւելի վտանգաւոր ու որոգայթադիր
ըլլայ հոգւոյն՝ քան որչափ աշխարհային հարստութիւն-
ները : Վանի քանի անձինք որ ձախորդութեան ամէն
փոթորիկներուն դէմը կրնային անշարժ կենալ , յաջողու-
թիւնն իրենց վրայ յորդելուն՝ յայտնապէս կորսնցուցին
իրենց հաստատութիւնը : Ղօռուարին է հարստութիւն
ռնննալ՝ ու մեր սրտերն անոր վրայ չղնել . ու Մատուծոյ
խօսքը կը սորվեցնէ մեզի թէ ամէն չարութիւններուն
արմատը արծաթսիրութիւնն է , որուն ոմանք հետեւելով
հաւատքէն խոտորեցան , ու անհամար ցաւերու մէջ ձգե-
ցին իրենք զիրենք :

Վրիստիանոս . Ի՞նչ կրնայ այնչափ արժանաւոր ըլլալ որ մեզ ճամբայէն դարձնէ :

Գլխաւ . Հոս արծաթի հանք մը կայ , ու քանի մը հողի անոր մէջ կը փորեն դանձ հանելու . թէ որ դալու ըլլաք , քիչ մը աշխատանքով շատ բան կրնաք հանել ձեզի համար :

Եկո՛ր երթանք նայինք , ըսաւ Յուսալէցը :

Ես չեմ երթար , ըսաւ Վրիստիանոս , ես աս տեղին վայելու՛ ու քանի՛ քսնինքուն հոս սպաննուիլը առաջուց ըսած եմ . և ասկէ՛ ի զատ ատ դանձը անիկայ փնտռողնե-
րուն որողայթ մըն է , քանզի անոնք իրենց ճամբորդու-
թենէն կ'արդիլէ * :

Ես ատենը Վրիստիանոս Գեմասին կանչեց ըսելով .
Ես տեղը վտանգաւոր չե՞ , ատիկայ շատերն իրենց ճամ-
բորդութենէն չարդիլեց :

Գլխաւ . Իհարա վտանգաւոր չէ . բայց անոնց միայն՝ որ անողոյշ են : Սակայն խօսած ատենը միանգամայն կարմը-
րեցաւ ալ :

Վրիստիանոս . Ես ատենը Վրիստիանոս ըսաւ Յուսա-
լէցին . Չըլլայ որ մեկ քայլ մը փոխնք , հապա յառաջ
երթանք մեր ճամբան :

Յուսալէց . Ես կը վկայեմ՝ քեզի՛ որ երբ Օտուսիրտը

* Տեսա՛ր հաւատարիմ՝ բարեկամին արժէքը . բայց սր-
չափ քիչերը այսպէս հաւատարմութեամբ կը վարուին ի-
րենց ընկերներուն հետ : Հաւատարեալներէն սրչափ
քիչերը այսպիսի յորդորանքները կը վերցնեն : Ի՞նչ
ըսել է՝ կ'ըսեն , սոսկ վատրկելէն մեզ արդիլել : Ա՛հ ,
սրչափ քիչերը գիտեն թէ ազահութիւնը կռապաշ-
տութիւն է , ու միտք կը դնեն Վրիստոսի Տեսա՛ն մե-
րոյ կրկին և կրկին զգուշութիւն տալուն , թէ՛ « Կա-
յեցէ՛ք և զգուշացէ՛ք ազահութենէն » : Դ՛ու ! . ժք .
15 :

Հոն հասնի , թէ որ ինք մեզի պէս հրաւիրուի , պիտի դառնայ անիկայ տեսնելու :

Վրէիսդէանոս . Ետոր վրայ պէտք է տարակիցս ունենալ , քանզի իր գաղափարները Հոն կ'առաջնորդեն զինքը . ու հարկւրին իննսուսուինը ստոյգ է թէ ինք Հոն կը մեռնի :

Հիմա Վեմաս նորէն կանչեց՝ ըսելով . Բայց չէ՞ք ուզեր դալ ու տեսնել :

Ան ատենը Վրիստիանոս խտուրթեամբ պատասխան տուաւ՝ ըսելով . Ի՞նչ Վեմաս , դուն առ ճամբուն Տէրու ջը շիտակ ճամբաներուն թշնամի մըն ես , ու իր տէրուն թեանը դատաւորներուն մէկէն արդէն դատապարտուած ես ճամբէն բուն քու խտորելուդ համար . ի՞նչ Տէ՛մ . դ . 9 . և ինչե՞ն համար կ'ուզես որ մեզ ալ նոյն դատապարտուած թեանը տանիս : Կանաւանդ՝ թէ որ երբէք ճամբէն խտորելու ըլլանք՝ անշուշտ մեր Տէրը՝ Թաղաւորը պիտի իմանայ , ու խայտառակ ընէ մեզ Հոն՝ ուր որ համարձակուած թեամբ կ'ուզենք իր առջևը կայնիլ :

Վեմաս նորէն կանչեց թէ ինքն ալ իրենց ընկերութեան մէկ անդամն է . ու թէ որ քիչ մը սպասեն , ինք ալ իրենց ուղեկից պիտի ըլլայ :

Ան ատենը Վրիստիանոս ըսաւ . Անունդ ի՞նչ է , ան նոյնը չէ՞ որով քեզ կանչեցի :

Վեմաս . Այո՛ իմ անունս Վեմաս է . Երբհամի որդի եմ ես :

Վրէիսդէանոս . Ար ճանչնամք քեզ , Վեհզին քու պապուդ հայրն էր , և Յուդան քու հայրդ , ու դուն ալ անոնց ճամբուն հետեւեցար . քու զործածածդ սատանայական խարդախութիւն մըն է . քու հայրդ իրբն մատնիչ կախուեցաւ , ու դուն անկէ աղէկ վարձքի մը արժանաւոր չես : դ թագ . և . 20-27 : Կոր . իղ . 14 , 15 : իէ . 3-5 : Աղէկ զխոյնի որ երբ թաղաւորին եր-

Թանք , աս քու բրածդ պիտի զրուցենք իրեն : Աս բսելով անոնք իրենց ճամբան դացին :

Աս միջոցիս Օուռսիրան ու իր ընկերները նորէն տեսնուեցան . ու առաջին ակնարկութիւնը ընդունելուն՝ անցան Վեմասին քով դացին : Արդ՝ փոսին բերնէն վար նայելուն մէջն իյնալին՝ կամ՝ փորելու համար վար իջնելուն՝ կամ սովորաբար անոր յատակէն ելած փնասակար դուրչիներովը խեղդուելին ստոյգ չեմ՝ գիտեր ես , բայց աս նըկատեցի՝ որ անոնք՝ ալ ան ճամբուն մէջ չտեսնուեցան * :

Ան ատենը Քրիստիանոս երգեց այսպէս .

Օուռսիրան ու Վեմաս արծաթաւոր ,
 Մէկմէկու հետը կը միարանին ,
 Մէկը կը կանչէ՝ կը վազէ միւսը ,
 Բաժանորդ ըլլալ անոր վաստակին ,
 Եսանկով ասոնք աշխարհիս մէջը ,
 Ար դադրին , ու չեն յառաջեր անդին :

Արդ՝ երազիս մէջ տեսայ թէ ճամբորդները աս դաշտին միւս կողմը մէկ տեղ մը եկան՝ ուր որ հին արձան մը կանդնած էր ճամբուն քովիկը . ասիկայ տեսնելուն՝ երկուքն ալ շիտթեցան անոր տարօրինակ ձևին պատճառաւ . քանզի այնպէս թուեցաւ իրենց՝ թէ անիկայ ատենօք կնիկ մը եղած ըլլայ , արձանի մը ձևի փոխուած : Աւտի աս տեղս կանկ առնելով անթարթափ աչքով անոր վրայ կը նայէին , բայց ատեն մը չկրցան խմանալ անոր ինչ լոյսաւր : Ա՛հրճը Յուսալիցը նկատեց որ վերը՝ անոր գլխուն վրայ անսովոր կերպով զրուած գիր մը կար . բայց ինք զրոյց աշակերտ չըլլալուն համար Քրիստիանոսը կանչեց՝ (որովհետեւ գիտուն մարդ էր ան ,) որ տեսնէ թէ կրնայ

* Տեսար աշխարհիկ մարդոց վախճանը , որոնք ունայնութեամբ կը ջանան մամնային սէրը Քրիստոսի սիրոյն հետ խառնել :

արդեօք անոր նշանակութիւնը խմանալ : Ուստի Վրիստիանոս եկաւ՝ ու քիչ մը ատեն դրերը իրաջու հետ կապելէն ետեւ՝ դտաւ որ ասիկայ էր . “Ղովտին կնիկը յիւնցէք” : Եւ ասիկայ իր ընկերին կարգալէն ետեւ երկուքը մէկէն վճռեցին թէ ասիկայ Ղովտին կնիկն է որ աղի արձանի փոխուեցաւ , Սողոմէն ելած ատենը ընչաւ սէր սրտով իր ետին նայելուն համար : Շնորհ . թթ . 26 : Հիմա աս յանկարծական և զարմանալի երեւոյթը պատճառ ըլլալով՝ աս խօսակցութիւնն սկսեցին ընել անոնք :

Վրիստիանոս . Ո՛հ , Խղայր իմ , ասիկայ յարմար երեւոյթ մըն է՝ որ պատշաճապէս պատահեցաւ մեզի Ղաստակ կոչուած ան բլուրը անցնել տեսնելու համար Վեմա սին մեզ հրաւիրելէն ետեւ . և թէ որ իրեն ուզածին պէս ու քու ալ երթալու հակամիտելուդ պէս դացած ըլլայինք՝ Խղայր իմ , զխոցածս՝ մենք ալ մենէ ետեւ դալիքներուն տեսնելու համար պատկեր մը , տեսարան մը եղած պիտի ըլլայինք :

Յոսուէյ . Ղը ցաւ իմ՝ որ այնչափ յիմար էի , ու կը զարմանամ որ հիմա Ղովտին կնոջը՝ պէս չեմ . քանզի ի՞նչ տարրերութիւն կայ անոր և իմ մեղքիս մէջ : Ինք միայն իր ետեւը նայեցաւ , ու ես երթալու տեսնելու փափայեցայ : Վոհութիւն ըլլայ Մատուծոյ շնորհացը , ու ես ամեթով մնամ՝ իմ սրտիս մէջ այսպիսի հակամիտութիւն մը ըլլալուն համար * :

* Մատուծոյ շնորհքն ահա այսպէս ներդրութիւն կ'ընէ քրիստոնեայ ճանապարհորդին սրտին մէջ : Երբոր ինք կը տեսնէ որ իր փաթեար բնութիւնն ուրիշներուն դորձած ամէն մէկ մեղքին յոժարութիւն ունի , կը խոնարհի՝ ու կը խոստովանի՝ որ չէ՛ թէ բուն իր զօրութիւնովն ինք կը պահուի , այլ միշտ ամէն փառքը բոլոր շնորհաց Մատուծոյն կ'ընծայէ , որուն զօրութիւնովը միայն իյնալէն պա-

Քրիստոսն . Եկ՞որ աս տեղը տեսածնիս մտքերնիս պահենք՝ ասկէ ետե մեզի օգնութիւն ըլլալու համար : Աս կնիկը մէկ դատապարտութենէ ազատեցաւ , ինչու որ Սողոմոն կործանումնիւ չկորսուեցաւ . և սակայն մէկ ուրիշով մը կորսուեցաւ , ինչպէս որ կը տեսնենք թէ աղի արձան դարձած է :

Յոսակ . Նշմարիտ է , ու ինք մեզի միանգամայն զգուշութիւն և օրինակ կրնայ ըլլալ . զգուշութիւն՝ որ իր մեղքէն հեռու կենանք , ու օրինակ՝ որ աս զգուշութեամբը մեղքէ հեռու չկեցողներուն վրայ ինչ դատապարտութիւն դալուն նշանը տեսնենք . այսպէս ալ Աորիսը՝ Ղաթանը ու Երիրոնը ևս՝ իրենց մեղքերուն մէջ կորսուած երկու հարիւր յիսուն հոգիներուն հետ մէկտեղ նշան մը կամ օրինակ մը եղան ուրիշներուն զգոյշ կենալու : ԹՎԱՅԹ ԺԿ . 31 , 32 : ԻՂ . 9 , 10 : Բայց առ մէն բանէն աւելի մէկ բանի մը կը զարմանամ . այսինքն՝ թէ Ղաթանն ու իր ընկերները ի՞նչպէս ան տեղը այնպէս վատահոլութեամբ կրնան կայնիլ ան դանձին սպասելու , որուն համար աս կինը միայն իր ետին նայելուն պատճառաւ՝ (բանդի չենք կարգար թէ ինք մէկ քայլ մը ճամբէն դուրս կոխեց ,) աղի արձան դարձաւ . մանաւանդ որ անոր վրայ եկած դատապարտութիւնը անիկայ օրինակ մը բրաւանոնց աչքին առջեւ ուր որ իրենք կեցել են , քանզի հար չէ որ աչքերնին վերցուցածնուն պէս չտեսնեն անիկայ :

Քրիստոսն . Օգարմանալու արժանաւոր բան մըն է , ու կը ցուցնէ թէ իրենց սրտերը աս մասին ամուրցած են . և չեմ գիտեր թէ որո՞ւ այնչափ պատշաճաբար նմանցընեմ անոնք , որչափ անոնց՝ որ բռնուած ու դատաւորին

հուած է : “ Դատարով հաստատուեցար , մի՛ հպարտանար , հապա վախցի՛ր ” : ԼՈՒՂ . ԺԿ . 20 :

առջին կայնած առնենին ալ իրենց քովը կեցողներուն ծոցը կը պարպեն , կամ կախաղանին տակը կախուելու տալուած տեղերնին քաակահատուածիւն կ'ընեն : Աոգամի ժողովոդոց համար կ'ըսուի թէ խիստ չար ու մեղաւոր էին , ինչու որ Տէրոջը առջին մեղք գործեցին . այսինքն իր աչքին առջին՝ և անոնց ցուցուցած մարդասիրութեանը վրայ . բանդի Աոգամի երկիրը Տէրոջը դրախտին պէս էր : Դանի . ԺԳ . 10-13 : Ուստի աս բանը ևս առաւել 'ի նախանձ շարժեց Տէրը , ու անոնց պատուհասը անսր երկնաւարը կրակին կրցածին չափ սաստկացուց :

Եւ արժանի է իրաւամբ հետեցընել թէ այսպիսի օրինակները տեսնելով՝ և մանաւանդ թէ իրենց զգուշանալուն համար անոնք միշտ իրենց աչքին առջին ունենալով մեղանշողները սաստկացոյն պատուհասներու արժանի պիտի ըլլան :

Յոսափ . Անտարակոյս ըսածդ ճշմարիտ է . բայց ինչ ողորմութիւն է որ ոչ դուն , և մանաւանդ թէ ոչ ալ ևս ինքնա այսպիսի օրինակ եղանք : Միկայ կը սորվեցընէ մեզի գոհանալ Աստուծմէ , անոր երեսէն վախնալ , և միշտ 'Ղօվտին կիներ յիշել :

Եսկէ ետեւ տեսայ որ անոնք իրենց ճամբան երթալով մէկ զուարճալի դետի մը հասան * , որն որ 'Ղաւթի թա-

* Ես ճամբորդները վատտակի համար շխտակ ճամբայէն խտորելու փորձութեանը գէմ՝ որ դրին , առատագոյն հողեւոր մխիթարութիւններ շնորհուեցաւ իրենց : Մարկ . Ժ . 23-30 : Ն'անապարհորդներն աս տեղս զուարճալի դետ մը եկան , ուրկէ խմելով իրենց յոգնած հողիները կազդուրեցին : Ես դետը Աստուծոյ սիրոյն խորին ու անսահման Ովկիանոսն է : Ես դետին առուններն են՝ թողութիւն , աղանտութիւն , որդեգրութիւն , արդարութիւն , սրբութիւն , աղօթից ունկնդրութիւն , աստուածային բոլոր նախախնամութիւններուն բարութիւնները , ու երկ-

գաւորը կը կոչէր «Մատուծոյ Գետը» . բայց Յովհաննէս՝
 «Կենաց ջուրի գետ» կոչեց անիկայ : Սաղ . Կն . 9 :
 Հայտ . Իբ . 1 : Եղեկ . Խե . 1-9 : Հիմա իրենց ճամ-
 բան ճիշտ աս գետին քովիկը կ'իյնար . ուստի Վրիստա-
 նոս ու իր ընկերը մեծ հաճութեամբ կը քաշէին հոս . նաև
 գետին ջուրէն խմեցին ալ՝ որ իրենց յոգնած անձերուն հա-
 ճելի էր և կազդուրիչ : Ասկէ 'ի զատ աս գետին երկու
 եզերքը կանանչ ծառեր կային՝ որոնք ամէն տեսակ պտուղ-
 ներ կը բերէին . ու անոնց տերեւներէն կերան՝ որ արդի-
 լին շատակերութենէ պատճառած դժուարամարտութիւնն
 ու ուրիշ ակտերը , որոնք սոխորարար անոնց կը պատահին՝
 ոչ ճամբորդութեամբ իրենց արխներ կը բորբոքեն : Գե-
 տին երկու կողմը կանանչ մարգագետին ալ կար՝ զարմա-
 նալի կերպով գեղեցկացուցած՝ շուշան ծաղիկներով , ու
 բոլոր տարին կանանչ կը մնար : Աս մարգագետինին
 վրայ ճամբորդները պառկեցան քնացան , որովհետեւ աս
 տեղս ապահովութեամբ կրնային պառկիլ : Սաղ . Խբ .
 2 : Եսայ . Ժդ . 30 : Երբոր արթնցան՝ կրկին ժող-
 վեցին ծառերուն պտուղներէն , ու կրկին խմեցին գետին
 ջուրէն , և յետոյ կրկին պառկեցան քնանալու : Այսպէս

նից մէջ յախտնական յաղթութիւն : Իսկ աս առու-
 ներուն անցած ճամբան է Հիսուս Վրիստոս Տէրն մեր :
 Հաւատացեալներն անով ամէն հոգեւոր օրհնութիւններով
 կ'օրհնուին , ու Մատուծոյ սերը՝ և անոր բոլոր պտուղները
 Հոգւոյն Սրբոյ հաղորդութեամբ կը վայելին : Մատու-
 ծոյ զաւկրներն աս գետին եզերքը քաշելով՝ աւետարանա-
 կան խոստմունքներուն պատուական պտուղովը կը կերակ-
 րին , ու ան խոստմունքներովը դանուած ներկայ շնորհներ-
 լուն վայելչութիւնն ու ապագոյի իրիտքին ակնկալութենք
 իրենց հոգիներն իրբեւ թէ ճարպով ու պարարտութիւնով
 կը լեցնէ : Հոս կը գտնէ յոգնածը հանգստութիւն ,
 ուխտադրուածը դարձ , ու նգաւորը մխիթարութիւն :

անցուցին քանի մը օր և քանի մը դիւեր • ու յետոյ աս
երգն երգեցին •

Եւ առուններուն յատակ ջուրերը ,
Վայեցէք ինչպէս հանդարտ կը հոսեն ,
Որ ճամբորդներուն ճամբանուն մէջը ,
Սխիթարութիւն սրտի ընծայեն :

Են կանաչադեղ դալարիները ,
Բաց իրենց տուած անուշ հոտերէն ,
Բազմաթիւ բարեաց առատ դանձերը ,
Չրի կ'ընծայեն անոնց որ հոս են :

Ու ան որ դիտէ թէ աս ծառերը ,
Ինչ բարի պտուղ տերև կը բերեն •
Խակոյն կը ծախէ իր ունեցածը ,
Որ ծախու աւնէ աս դաշտը իրեն :

Երբոր նորէն ճամբայ ելլել յօժարեցան՝ (քանզի դեռ
իրենց ճամբուն վերջը չէին հասած ,) կերան ու խմեցին ,
և ճամբայ ելան * :

Յիմա երազիւ մէջ տեսայ որ շատ ճամբայ չգացած՝
գետն ու ճամբան ատեն մը իրարմէ դատուեցան , որուն
վրայ քիչ չարամեցան ճամբորդները • սակայն ճամբէն

* Տէրը ճամբուն վրայ կազդուրելու ժամանակներ կու
տայ իր Ժողովողոցը • բայց հարկ է անոնց որ յիշեն թէ
տակաւին իրենց ճամբորդութեանը փախճանին հասած չեն ,
ու փոսնդի ազդեցութենէն դուրս չեն : Ապաքէն անոնք
առաւել ևս զգուշանալու են պապի տոհմները • ինչու
որ Սատանան զանոնք կը դիտէ , ու անոնց արտօնութիւն
ներուն կը նախանձի : Ինչպէս որ աւազակը՝ ազքատիկ
մարդն անմիաւ կը թողու անյնիլ՝ բայց հետեւին դանձ
ունեցողներուն վրայ կը յարձակի , պապէս ալ Սատանան
երբոր ճամբորդները մխիթարութիւնով լեցուն կը դանձ
դարանակալ կ'ըլլայ ծուռ ճամբու մը հրապուրելու զա-
նոնք , որ վրանին յարձակելով գիւրներ կողոպտէ :

դուրս ելլելու ալ չհամարձակեցան : Պանք որ գետէն անդին ճամբան խորտուրորտ էր , ու իրենց ոտքերը ճամբորդութիւններնուն պատճառաւ կը ցաւէին . ասանկով ճամբորդներուն սիրտը նեղացաւ ճամբուն դժուարութենէն : Թոռոյ ին . 4 : Ենոր համար քանի որ յառաջ կ'երթային՝ լաւազոյն ճամբու մը կը բաղձային * :

* Հաւատացեալները հնազանդութեան ճամբուն մէջ քալած ատեննին ալ կարելի է որ զրկուին ան մխիթարութիւններէն որ կը ճաշակէին . ու թէ որ աս փորձութեանը հետ ժամանակաւոր կորուստներ ալ ունենան , ինչպէս աղքատութիւն՝ հիւանդութիւն՝ բարեկամներու տմարդութիւն կամ աշխարհի գէշ փորձունքը , կարելի է որ մեծապէս լքանին . ու Սատանան կարենայ մասնաւոր պատահութիւն մը ունենալ տեղահանութեան՝ երկմտութեան՝ նախանձութեան կամ ազահոսութեան մէջ ձգելու զանոնք : Եսանկով անոնք աւելի հակամիտած ըլլալով՝ լաւազոյն ճանապարհի մը բաղձալու՝ քան թէ հաւատքներնուն ու համբերութիւններնուն առաւելութեանը համար քերթուանդութեամբ աղօթելու , կը դրդուին ճամբայ մը զտնել որով կարենան նեղութենէ ազատիլ՝ ու զիրենք յողնեցընող դժուարութիւնը փրանէրեն թօթփել . ու շատ չանցնիր ժամանակաւոր հանգստութեան միջոց մը կ'ելլէ իրենց առջին : Հնազանդութեան ճամբան դժուարին ըլլալով՝ ծուռ ճամբայ մը կ'ելլէ առջնին , որ կը թուի թէ նոյն ճամբան կը հանէ զիրենք . բայց թէ որ անոնք ասանկով ճամբէն դուրս ելլեն , թէ և ցանկ մը կամ պատ մը չքաւեն , բայց գոնէ սանդուխէ մը անցնելու կը պարտաւորին : Եստուծոյ պատուիրանները սրբութեան ու ազահոսութեան ճամբան ցոյց կու տան . բայց անոնց անփութ ուղղութենէն խտորիլը կրնայ երբեմն անփնաս երեւալ , ու բանին պարագաները կարելի է որ երեւան թէ անոր կը հրաւիրեն : Պարզիկ կ'երեւակայեն թէ այս ինչ կամ այն ինչ բանը Եստուածակոյս կողմանէ ձեռնառութիւն մըն է՝ որ հանգստութիւն կու տայ յողնածին . ու կը կարծեն թէ իրենց տրուած պատուիրանքը քիչ մը ընդարձակօրէն

Արդ՝ իրենցմէ քիչ մը առաջ ճամբուն ձախ կողմը մարդադետին մը կար, ու մէկ սանդուխ մը՝ հոն անցնելու. և ան մարդադետինը կը կոչուէր՝ Նոստրալ Մարդադետին : Ան ասունը Քրիստիանոս իր ընկերին ըսաւ. «Թէ որ աս մարդադետինը մեր ճամբուն վրայ կ'իյնայ, եկոր հոն անցնինք : Յետոյ ինք սանդուխը տեսնելու դնայ, և ահա ցանկին միւս կողմը ճամբուն քովովը շաւիղ մը կար * : Ասիկայ իմ ուղածիս պէս ելաւ՝ ըսաւ Քրիստիանոս. դիւրադոյն ճամբան աս է. եկոր բարի՛ Յուսաւից, եկոր ան կողմը անցնինք :

Յոսաւից. « Բայց թէ որ աս շաւիղը մեզ ճամբէն դուրս հանելու ըլլայ՝ ի՞նչ ընենք :

Ասիկայ հաւանական բան չէ, ըսաւ միւսը, նայէ դուրսի ճամբուն քովիկէն չե՞րթար :

Կրնայ մեկնուիլ, « Թէ խոհեմութիւն դործածուելու է, և թէ պզտիկ բաներու վրայ խղճահարութիւն ընելը օրինասիրութեան ու աւելորդապաշտութեան նշան մըն է : Այսպէս՝ Տէրոջմէն խրատ ուղեւնուն տեղը բուն իրենց հասկըցածին վրայ հաստատուելով՝ ու իրենց սրտերուն ազաւիւնելով, փորձողին ականջ կը դնեն : Եւ աս ալ անսովոր բան մը չէ՝ որ լուսադոյն փորձառութեան տէր եղող ու աղէկ համարում ունեցող քրիստոնեաներն անդամ երբեմն համբաւներուն սխալ կ'առաջնորդեն, հնազանդութեան ուղիղ գծէն խտտորեցնելով զանոնք. « Ինչու որ Տէրը անոնք իրենք իրենց կը թողու՝ իրենց յանձնապատանութիւնը նուաճելու, ու զանոնք բոլորովին իրմէն կախաւ պահելու համար. և ասանկով նոր բարեպաշտութեան դարձողներուն կը սորվեցընէ որ մարդու մը աւելի չհետեւն՝ բայց միայն որչափ որ ան՝ Քրիստոսի կը հետեւի :

* Հնազանդութեան ճամբէն առջի խտտորումները դուրսէ միայն պզտիկ բաներ երեւան. բայց քիչ քիչ ճամբան կը ծռի, ու մենք շուտով կը մտլորինք մինչև որ անկարող ըլլանք մենք մենէ դառնալու : Ան որ պզտիկ բաներն առ ոչինչ կը համարի, քիչ քիչ պիտի իյնայ :

ընկերէն համագումարով անոր ետեւէն սանդուխէն անցաւ : Երբոր երկուքն ալ անցան ու շաւիղին մէջ մտան , շատ դուրին դտան անիկայ իրենց ոտքերուն . և միանգամայն դէպ 'ի առջևնին նայելով մարդ մը տեսան որ իրենց պէս կը քայլէր , ու իր անունը Յանձնապատասխան էր . ուստի անոր ետեւէն կանչեցին ու հարցուցին թէ ան ճամբան ո՞ւր կ'երէ : Պատասխան տուաւ թէ՛ Երկնային դուռը : Տեսա՞մք , ըսաւ Քրիստիանոս , ես ալ այսպէս չքսի՞ք թեղի . ասով կը տեսնես որ կարծիքնիս չիտակ է : Այսպէս անոնք անոր ետեւէն դացին , ու ան անոնց առջևէն : Բայց ահա գիշերը վրայ եկաւ , ու շատ մթնեց . այնպէս որ ետեւը եզոյնները առջևէն դացողը չէին տեսներ * :

* Ենթահետմութիւն ըրած պիտի ըլլար Սատանան՝ թէ որ հաւատացեալները առջի բերան մեծամեծ մեղքերու հրապուրէր , որոնց դէմ՝ կը կենան անոնց սրտերը . աս պատճառաւ բազմապատիկ կեղծաւորութիւններով կը ճանայ կ'աշխատի դարձնել զանոնք այնպիսի զովելի երեւոյթ ունեցող մարդութիւններու՝ որ կը թուին թէ չար համարում մը կամ դէշ վախճան մը չունին : Բայց իւրաքանչիւր սխալ քայլափոխ աւելի փորձութիւններու ճամբայ կը բանայ , ու նոր մեղքեր ըստ երևութին հարկաւոր կը ցուցնէ : Աւ թէ որ ամենափոքր բանի մը մէջ ամենափոքր պատուէր մը մարմնաւոր շարժառիթներէ կամաւորապէս կոտորուի , աս յանցանքին մէջ այնպէս ինքնակամութիւն՝ անհաւատութիւն՝ ապերախտութիւն ու աշխարհային կըռապաշտութիւն կայ , որ անտարակոյս հաւատացեալը մեծամեծ յանդիմանութիւններու ու տատիկ պատիժներու տակ կը ձգէ : Հնազանդութեան ճամբէն խոտորողին համարձակութիւնը կ'աւելնայ : սուտ կրօնասէր ձեւացոյններուն օրինակովն ալ՝ որոնց վրայ ինք դուրէ չափէն աւելի աղէկ կարծիք մը ունեցած է՝ անոնց հետ առջի անգամ տեսութեան մանեւրան . քանզի աս մարդիկը շատ անգամ խիստ զօրաւոր քաջալերութիւն կը ցուցնեն՝ ու կը հաւմարձակին Քրիստոսի պատուէրները կոտորելու , կեղծաւոր

Աւարի առջևէն դացողը (Յանձնապատան անունով՝) իր առջևի ձամբան չտեսնելով խորունկ փոսի մը մէջ ինկաւ, որն որ ան երկիրներուն տէրը դիտմամբ շինած էր հոն՝ անախառ յիմարները անով որսալու համար. ու իյնալով կտոր կտոր եղաւ * : Ասայ. Թ. 16 :

Երբ՝ Վրիստիանոսն ու իր ընկերը անոր իյնալը լսեցին. ուստի դացին որ բանին ինչ ըլլալն իմանան՝ բայց պատասխան տուող չկար, հապա միայն հեծութիւն մը կը լսէին : Ան ատենը Յուսալիցն ըսաւ. Ո՞ւր ենք մենք հիմա : Ետը վրայ իր ընկերը լսեց՝ կասկածելով թէ ինք չիտակ ձամբէն դուրս հանեց անիկայ : Այս հիմա սկսեց դարհուրելի կերպով մը անձրեւել ու որոտալ և փայլատաւ կելլ, ու սաստկութեամբ կը բարձրանար փուրը † :

Ելելով՝ թէ անոր ձրի շնորհքին պատիւ ընծայելուն, ու իրենց ազատութիւնն ու արտօնութիւնը ճանձնալնուն համար է որ այսպէս կ'ընեն : Բայց մթութիւնը շուտով պիտի չորձապատէ ամէն անոնք՝ որոնք այսպիսի առաջնորդներու ետեւէ կ'երթան, ու անհնարին նեղութիւններն ու փտանդները չիտակ իրենց բռնած ձամբուն վրայ պիտի իյնան :

* Աս դիպուածը կրնայ ցուցնել ան փրկաւետ ներդործութիւնները՝ որ երբեմն յանցաւոր հաւատացեալներուն վրայ կը ծնանին անախառ կեղծաւորի մը դարհուրելի մաշումբը, որուն Հափէն աւելի ունկնդիր եղած են իրենք : Բայց Տէրը իր ծառաները մէկ կերպով մը կ'ապատէ յանձնապատանութեան ժամանակաւոր բռնութենէն, որ աւտեն յանդգնաբար մեղանշողները յուսահատութեան ու մթութեան խորխորատին մէջ կը կորսուին :

† Աստուծոյ սուրբ օրէնքը ամէն յանցաւորները կը դատապարտէ. ուստի երբոր քրիստոնեան կամաւորապէս մեղքի մը մէջ իյնայ, շատ անգամ կ'ըլլայ որ վախնայ թէ իր հաւատքը մեռած է, թէ ինք տակաւին օրէնքին տակն է, ու թէ՛ իր վարքին պէս իր անձն ալ անոր արդար դատապարտութեանը ենթակայ եղած է : Այսպէս իբրեւ թէ նորէն ետ կը

Ան ատենը Հոռապիցը Բնքնիրենը կը հառաէր ըսելով .
Երանի՛ թէ ես իմ՝ ճամբատ յառաջանայի :

Վերհարկանոս • Ո՞վ կընար մոքէն անցընել թէ աս համբան չիտակ համբէն դուրս պիտի տանի մեզ :

Յոսուֆը • Եւս առջի անգամին կապած ունեցայ ատ
բանին վրայ , ու անոր համար հեղութեամբ մը խնայուցի
քեզի : Թե որ դուն ինձմէ տարօր չըլլայիր՝ բացէ 'ի բաց
պիտի խօսէի քեզի :

Վերհարկանոս . Պատուական եղբայր , մի՛ նեղանար .
կը ցաւիմ որ քեզ ճամբէն դուրս հանեցի , և քեզ պայպի-
սի վերահաս վտանգի մէջ ձգեցի : Ա՛րաղաւելմ , ե՛ղբայր ,
ներե՛ք ինձի . ես աս բանը գէշ մտքով մը չբրի * :

Հոսանք . Սխիթարութիւն ունեցիր , և զրապր իմ ,
քանզի ես կը ներեմ քեզի , ու հաւատան ես որ ասիկայ մեր
աղէկութեանը համար պիտի բլրայ :

Վերադարձնենա . Փառք Աստուծոյ որ զԹած եղբայր մը
ունիմ իմ հետս . բայց պէտք է որ հոս կայնինք . եկոր
ջանանք կրկին ետ երթալու :

Յոսեփ . Նայց՝ պատուական կղերայր , ևս առջևէն
կրթամ :

բերուի ինք Սինա լեռանը փոթորիկներուն՝ որոտմանն ու
փայլատակելուն :

* Այդէ՛ որ ինչպէս քրիստոնէաներն իրարու օգնական
կ'ըլլան՝ այնպէս ալ զօրաւոր մօլորու թիւններով մէկգմէկու
մնասակար ըլլալու են թակայ են : Բայց նկատէ թէ չը-
նորհքն ի՛նչ կ'ընէ . յանցաւորը կը խոնարհեցնէ , հո-
գւոյն խոտտովանել կու տայ իր յանցանքը՝ ու կը տրամեցը-
նէ իր թշուառութիւններուն վրայ : Աստեղ անոնք ոչ
թէ իրար կը նախատեն , հապա սիրով իրարու կարեկից
կ'ըլլան , ու մէկգմէկու վրայ իրենց անձերուն պէս հոգ կը
տանին : Ո՛վ սրանչեւի շնորհք եւ ճշմարտութիւն՝ որ
Հիսուս Քրիստոսի ձեռքովն եկաւ . ինչպէս անիկայ սիրոյն
հաղորդութիւնովը հոգիները մէկգմէկու կը կապակցէ :

Վրիստոս . Չէ , թէ որ կը կամիս՝ թող տուր որ առաջ ես երթամ , որ եթէ մտանդ մը կայ , առաջ ես աչոր մէջն իյնամ , քանզի իմ պատճառաւ մենք երկուքս ալ ճամբէն դուրս ելանք :

Յոստոյ . Չէ , առաջ դուն երթալու չես , քանզի քու միտքդ ամփոխեալ ըլլալով կարելի է որ քեզ կրկին ճամբէն դուրս հանէ : Են առնել իրենց քաջաւերութեանը համար մէկու մը * ձայնը լսեցին որ կ'ըսէր . Սիրող մեծ ճամբուն՝ քու դաջած շաւիղիդ դիր , ե'տ դարձիր : Երեմ . Ըմ . 21 : Բայց հիմա ջուրերը շատ յորդեր էին , եւ ան պատճառաւ ետ դառնալու ճամբան շատ մտանդաւոր էր : (Են առնել իմ՝ միտքս եկաւ թէ աւելօք դիւրին է ճամբէն դուրս ելլել երբոր անոր մէջն ենք , քան թէ ճամբան մտնել՝ երբոր անիկէ դուրս ելած ենք :) Եւ սակայն համարձակեցան ետ երթալ . բայց այնպէս մտնելով որ այնպէս սաստիկ կ'անձրեւէր , որ իրենց ետ դառնալուն ինք կամ տասն անգամ մազ մնաց պիտի խեղդուէին † :

* Մտնող Վրիստոս է . Վրիստոսի պատուական անձը , Վրիստոսի փառաւոր դործը , Վրիստոսի կատարեալ փրկութիւնը . ինքն է ճանապարհը՝ մի միայն ճանապարհը՝ արդարութեան ու սրբութեան արքունի ճանապարհը :

† Արեւիկ է որ մտածուի թէ փորձառու քրիստոնեայ մը մեղքի մը մէջ իյնալէն ետե՝ երբոր ճանչնայ անիկայ , բիւզ դժուարութիւն պիտի գտնէ իր պարտաւորութեանը դառնալու ու իր խաղաղութիւնը գտնելու : Բայց կամաւորապէս գործուած մեղքը որչափ պզտիկ ալ երևայ առջի բերան , երբոր յետոյ անոր վրայ նայուի՝ անհնարին սպեւախառութեան ու ծանր աստամբութեան դործ մը կ'երևայ ան , այնպէս որ՝ այնպիսի միջութիւն մը կը ձգէ հոգւոյն վրայ՝ ու այնպիսի յանցաւորութիւն մը խղճմտանքին վրայ , որ շատ անգամ կը պատճառէ մարդուն կատկածիլ թէ ստութեամբ բռնած ըլլայ բոլոր իր կրօնքը :

Եւ բոլոր իրենց բրած ջանքովը չկրցան ան գիշերը սան-
դուխին հասնիլ : Աւտի վերջապէս մէկ պղտիկ ծածկու-
ած տեղի մը տակ դադարելով՝ մինչև արշալուսին ծագե-
լուն ան տեղ նստան * սակայն յոգնած բլաշուն պատ-
ճառաւ քուններնին տարաւ * : Գանք որ ան իրենց պառ-

Ա երբոր կը ջանայ նորէն իր ճամբան շտկել՝ կը տեսնէ որ
շատ տարուքնէ 'ի վեր իր ունեցած բոլոր անցեալ աշխա-
տութիւններն ու ակնկալութիւնները ոչինչ դարձած են ,
ու շատ յոյս չկրնար ունենալ ասկէ ետեւ լաւագոյն յաջո-
ղութիւն գտնելու * որովհետեւ ուրիշ միջոցները՝ կամ՝
մեծագոյն ջանացողութիւնները ուրիշ կերպով գործածել
չգիտեր՝ բայց եթէ ինչպէս որ արդէն 'ի գործ դրած է զա-
նոյն անօգուտ տեղը՝ ինչպէս որ պայտէս բլաշն ինքն ալ
կը փսխայ : Ես հանդամանացը մէջ Սատանան ալ
բնաւ չգիտիք անոր հոգւոյն թելադրելու թէ իր միճակն
անյոյս է , ու Սատանա զութն ու գորովը մէկդի գրած է :
Հաւատացեալն իրաւ առ փախերովը չյաղթուիր իր ըն-
թացքը նորոգելու համար բոլոր ջանացողութիւնները բու-
լորովին զանց բնելու * բայց շատ անգամ կը նմանի մար-
դու մը՝ որ խաւարին մէջ կը խարխարի ու չկրնար իր ճամ-
բան գտնել , կամ՝ մէկուն՝ որ խորունկ ու արագահոս
գետէ մը կ'անցնի՝ ու սաստիկ կ'աշխատի իր գլուխը ջուրէն
վեր պահել :

* Խաչալի ճամբորդներն իրենց վերջին ջանքը 'ի գործ
դնելով չկրցան ան գիշերն արքունի ճամբան հասնիլ ,
հապա փոքրիկ պատասպարան մը գտնելով անոր տակը
հանգստանալու մտան՝ ու քնացան : Իրենց մեծ պակա-
սութիւնն ան էր որ Քրիստոսէն՝ իրենց ճամբիտ պա-
տասպարանէն ետ կեցան : Օրէնքին կը վազեն օգնու-
թիւն գտնելու , ու նորէն կը ննջեն մարմնաւոր ապահո-
ւութեան բազուկներուն մէջ : Խաղալ խաչմտանքը
թէ որ օրէնքին պարտաւորութիւնները կատարելով 'ի
քուն գրուի ու չէ թէ Քրիստոսի մարբական արխնով
խաղաղ , երբոր արթննայ՝ այնպէս զարհուրելի կերպով
պիտի խօսի՝ որուն նմանը բնաւ խօսած չէր : Եսիկայ այս-

կամ տեղէն հեռու չգալիս մէկ ամբողջ մը կար, որ կը կոչուէր Եմբոյ Երկրայութեան, և անոր տէրը կ'ըսուէր Հսկայ Յուսահատութիւն. ու անոր երկրին վրայ էր որ ասոնք հիմա կը քնանային. ուստի ինք առաւօտուն կանուխ ելլելով ու իր դաշտերուն մէջ վեր վար պտըտելով, Վրբիստիանոսն ու Յուսալիցը իր դաշտերուն վրայ քնացած բռնեց: Են ատենը մէկ ահարկու և զայրադին ձայնով մը հրամայեց անոնց որ արթըննան, ու հարցուց թէ ո՞ւր կէկու դան, և ի՞նչ բան ունին իր երկրին վրայ: Ենոնք ալ իրեն ըսին թէ իրենք ճամբորդ են և ճամբանին կորսնցուցեր են: Են ատենը Հսկան ըսաւ. Վուր աս դիշեր ինծի դէմ՝ յանցաւոր զտնուեցաք իմ երկիրներս կոխկռտելով և անոնց վրայ պառկելով, ու անոր համար պէտք է որ իմ հետս երթաք: Աստի պարտաւորեցան երթալ, որովհետեւ ան իրենցմէ ուժով էր: Ասա շատ զրուցելէք ալ չունէին, քանզի իրենք իրենց յանցաւոր բլլալը դիտէին: Ասան որոյ Հսկան իր առջին ձգելով քնց անոնք՝ ու իր ամբողջին մէջ մտնելով ու խաւար բանտի մը մէջ դրաւ, որ աս երկու մարդոց հոգիներուն՝ խիստ

պէս բլլալ դտան աս ճամբորդները թանկադին փորձով: Հսկայ Յուսահատութիւնին ձեռքն ինկան՝ որ այնպէս անողորմաբար վարուեցաւ հետեւնին, որ իրենցմէ մէկը պատրաստ էր կատարելու անոր տուած անձնասպանութեան թեղադրութիւնը: Ես ճամբորդներուն պատահած բոլոր աս յուսահատութիւնն ու նեղութիւնը կարելի էր խափանուիլ՝ թէ որ իրենց մեղանշելէն ետեւ անմիջապէս Վրբիստոսի դիմէին, ու սուտ պատասպարանի մը տակ չմտնէին: Տէրը կատարելապէս կը սորվեցընէ մեղի աս դասը, որ երբ մեղքով մը բռնուինք, խկոյն Վրբիստոսի արեան մաքրական աղբիւրին դիմենք, ու միշտ յիշենք մեր փաստաբանը որ Հօր Աստուծոյ քովն է, որ ինք միայն է քաւութիւն մեղաց:

գարշելի և դարչահոտ տեղ մին էր : Ուստի անոնք աս տեղ Չորեքշաբթի առտուրնէ մինչև Շաբաթ իրիկուն առանց պատառ մը հացի ու կաթիլ մը չուրի , առանց ճրագի ու առանց ինչպէս ըլլալին հարցընող մէկու մը մնացին • ուստի շատ գէշ վիճակի մէջ էին աս տեղս , ու բարեկամներէ և մերձաւորներէ հեռու էին * : Սաղ . ձը • 18 : Հիմա աս տեղ Քրիստիանոս երկու ցաւ ունէր , որովհետեւ իր անխրատ խորհրդովն էր որ աս նեղութեանս մէջ ինկան + :

Վանք որ Հսկայ Յուսահատութիւնը կնիկ մը ունէր , ու անոր անունը Մշտտահութիւն էր • այսպէս երբոր ինք անկողին մտաւ պառկելու՝ իր բրածը կնկանը պատմեց • այսինքն՝ թէ երկու հոգի բռներ ու իր բանաւ դրեր է զանոնք , իրեն երկիրներուն վրայ ոտք կոխելուն համար : Անկէ ետեւ անոր հարցուց ալ թէ ուրիշ ի՞նչ կրնայ ընել

* Ես որոշեալ ժամանակը՝ Չորեքշաբթի առտուրնէ մինչև Շաբաթ իրիկուն՝ դուցէ ան մօտքը նշանակած է հեղինակը՝ որ կը կարծէ թէ այսպիսի վիճակի մը մէջ ընդհանրապէս այսչափ ատեն կրնայ ողջ մնալ մարդ :

† Ո՛վ զարմանալեացս • ի՞նչպէս աս բարեյաջող քրիստոնեաները Երկրայութեան Վճրոցն ինկան : Իրան է որ փրկութեան ճամբուն մէջ այսչափ յառաջանալնէն ետեւ՝ ճամբուն վրայ այնչափ փառաւոր բաներ տեսնելնէն ետեւ՝ իրենց Տէրոջը սէրն ու շնորհքը այնչափ վայելելնէն ետեւ՝ ու անոր հաւատարմութիւնը շատ անգամ փորձելնէն ետեւ տակաւին Երկրայութեան Վճրոցը մոռնն : Օտարոտի բան մը չէ՞ աս : Չէ • հասարակ բան մըն է • ամենահաստատ քրիստոնեաները սխալմունքի մէջ իյնալու՝ ու ճամբէն խտորելու , ու յետոյ ամենամեծ ու աղէտալի երկրայութիւններով պաշարուելու ենթակայ են : Սակայն թէ և Երկրայութեան Վճրոցին մէջն ըլլան , բայց յատուկ ողորմութիւն մըն է իրենց՝ յուսահատութեան երկաթ վանդակին մէջ չբանտարկուելնին :

անոնց* : Անիկն ալ Հարցուց իրեն թէ՛ ի՞նչ մարդիկ են , թւրկէ եկան , և թւր կ'երթան . ու ինք պատմեց անոր : Ալ երջը կնիկը խրատ տուաւ անոր թէ առտուանց երբոր արթըննայ՝ ելլէ անողորմաբար ծեծ քաշէ անոնց : Այսպէս երբոր արթընցաւ՝ անտանկի կսկիծ տուող վշալից դաւազան մը տուաւ ու վար իջաւ բանտը անոնց քով , ու Հոն նախ և առաջ սկսեց սաստիկ կշտամբանքներ ընել անոնց՝ որպէս թէ չուն էին մարդիկը . թէպէտ և բնաւ անհաճոյ խօսք մը չէին ըսեր իրեն : Ալ երջը վրանին զնաց ու այնպէս զարհուրեցի ծեծ մը քաշեց անոնց , որ կարողութիւն չունէին իրենք իրենց օգնելու կամ գետնին վրայ մէկ կողմէն միւսը դառնալու : Ասիկայ լմննալէն ետեւ մէկդի քաշուեցաւ , ու ձգեց անոնք որ իրենց թշուառութեանը վրայ ողբան , ու իրենց տանջանքներուն տակը հեծեն . ուստի բոլոր ան օրը ուրիշ կերպով չանցուցին իրենց ժամանակը , Հապա հառաչանքներով և դառնակակիծ ողբերով : Հետեւալ գիշերը Հսկային կնիկը նորէն սկսեց Հարցուիորձ ընել իր էրկանը՝ անոնց վրայով , ու խմանալով որ՝ տակաւին որջ են՝ խրատ տուաւ որ երթայ յորդորէ զանոնք որ իրենք զիրենք մեռցընեն : Առաւօտուն լուսնալուն պէս Հսկան անոնց քովը զնաց խոժոռած դէմքով՝ առջի անդամին պէս , ու խմանալով որ առջի օրը իրեն քաշած ծեծին պատճառաւ սաստիկ ցաւ կը զգային , ըսաւ անոնց՝ թէ որովհետեւ բնաւին ան տեղէն դուրս ելլելու ճարը չկայ , իրենց մի միայն բռնելու ճամբան աս է որ խոյն իրենք զիրենք սպաննեն , կամ դանակով՝ կամ կախուելով՝ և կամ թոյնով : Վանդի՛ ըսաւ Հսկան ,

* Հսկայ Յուսահատութիւնը բան մը չբրտաւ ճամբորդներուն՝ մինչև որ իր կինը՝ Մեփտահուսթիւնը զինքը չխրատեց : Ասիկայ կը նշանակէ թէ մեր տարակուսութիւններն ու հոգեւոր մթութիւնները անհաւատութենէ կու գան , ու իրենց գլխաւոր սնունդն անով կը գտնեն :

կեանքը այսչափ դառնում թեամբ լեցուն բլային ետև ինչի՞ն համար անիկայ պիտի ընտրեք : Բայց անոնք ազաւեցին իրեն որ թող տայ իրենց երթալու : Կտր վրայ քիթթը բերանը ծոկելով անոնց վրայ նայեցաւ , ու վրանին վաղելւով անտարակոյս ինք անոնց վերջը պիտի բերէր . սակայն այնպէս եղաւ որ իր ցար բռնելով , (բանգի երբեմն պայծառ արեւոտ եղանակներուն իր ցարը կը բռնէր ,) ատեն մը շերցաւ իր ձեռքերը խաղըընել . անոր համար մեկդի քաշուեցաւ ու առջի անգամին պէս ձգեց անոնք * որ երթան ինչ ընելիքին մոմտան : Են ատենը ձամբորդներն սկսեցին իրենց մէջ մտածել , [Թէ արդեօք լուսաղբն է որ իր խրատը բռնեն՝ Թէ չէ . և այսպէս սկսեցին խօսակցել :

Դ՛ղբայր՝ Խ^ոչ բնենք, բաւ Վրիտախանոս, հիմակուան մեր ապրած կեանքը թշուառ կեանք է : Իմ կողմաւ նեկս՝ Լս շեմ գիտեր թէ արդեօք աղէկը այսպէս ապրել է, թէ խելոյն մեռնիլը : Իմ հոգիս խեղդուիլը ապրելէն աւելի կ'ընտրէ, ու գերեզմանը աս բանտէն աւելի հանդա-տութիւն է ինծի : Յո՞ր. է. 15 : Հսկային խրատը բռնե՞նք † :

Հոգաբարձ - Իրաւ մեր հիմակուան փիճակը պարհուրելի

* Յուսահատութիւնը հաղիւ թէ կատարելապէս կը տիրէ մարդու մը վրայ աս աշխարհիս մէջ ։

† Ողորմելի Արքաանունս , ի՞նչ է առ , դուն գտեզ
կորսընցքնեմ^Ը գրգռուեցար : Ի՛վ Տէր , մարդն ի՞նչ է :
Բայց նայէ՛՜ ո՛վ յուսահատեալ Հոգի , տե՛ս ան խօսքին
ծշմարտութիւնը , թէ՛ “ Չեզի մարդկային փորձութենէ
’ի դաա՝ ուրիշ չէ պատահած . բայց Աստուած Հաւատա-
րիմ՝ է , որ ձեզ պիտի չթողու ձեր կարողութենէն աւելի
փորձուելու . հասցա փորձութեանը Հետ ազատութեան
միջոց մին ալ պիտի տայ , որ կարող բար Համբերելու ” :
ես Կորն^Է , Ժ . 13 : “ Կիտի չմերժէ Աստուած իր Ժողո-
վորդը՝ որ յերբ առաջուց ծանօցաւ : Հռոմ^Է . Ժմ . 2 :

վիճակ մըն է , ու մահը շատ աւելի ընդունելի պիտի ըլլար ինծի քան թէ յաւիտեան այսպէս մնալը . բայց եկոր մօքերնիս բերենք որ մեր երթալու երկրին Տէրը ըսաւ թէ՝ Այ՛ սպանաներ . այսինքն ուրիշ մարդու անձին սպանութիւն մի՛ ընէր . ուրեմն ևս առաւել արգիլուած ենք մենք մեր անձն սպանելու : Ասկէ՛ ՚ի զատ , ան որ ուրիշը էր սպաննէ , միայն անոր մարմինը կը սպաննէ . բայց ան որ ինքզինքը կը սպաննէ , մարմինն ու հոգին մէկէն կը սպաննէ : Այլ դարձեալ՝ ե՛ղբայր իմ , դուն գերեզմանին մէջ հանգստութիւն ըլլալու վրայ կը խօսիս . բայց մոռցած դժոխքը՝ ուր որ սպաննողները անտարակոյս պիտի երթան . քանզի սպաննողը յաւիտենական կեանք չունի * : Այլ աս ալ մտածենք որ բոլոր զօրութիւնը Ասկայ Յուսահատութիւնին ձեռքը չէ . որչափ որ ևս կ'իմանամ՝ ուրիշներն ալ իրմէն բռնուեցան մեզի պէս , և սակայն իր ձեռքէն փախան : Ա՞յլ դիտէ , կարելի է թէ Աստուած՝ որ աշխարհս ստեղծեց , Ասկայ Յուսահատութիւնին կեանքն առնէ , կամ մէկ օր մը մոռնալ տայ անոր՝ մեր վրայէն կղպել , կամ թէ շատ չանցած իր ուրիշ անգամ բռնուած ցաւէն նորէն բռնուի մեր առջին , ու իր ձեռքերն ու ոտուքները չկրնայ բանեցընել : Այլ թէ որ անգամ մըն ալ աս բանս պատահելու ըլլայ , իմ կողմանէս ևս միտքս հաստատե՛ր եմ որ քաջ մարդու մը պէս սրտաւիմ , և իմ բոլոր կարողութեամբս ջանք ընեմ իր ձեռքին տալէն պրծելու : Յիմար էի ևս որ առաջ չճանացի աս բանը ընելու : Բայց ինչ և իցէ՛ ե՛ղբայր իմ , համբերութիւն

* Յուսալիցը անձնասպանութեան դէմ վճռական առարկութիւններ կ'ընէ : Անտարակոյս մարդիկ ընդհանրապէս աս զարհուրելի մեղքը դործելու կը համարձակին՝ կամ չհաւատալով Ասորը Գրոց վարդապետութեան ապառնի ու մշտնջենաւոր հատուցմանը , և կամ մոռնալով անիկայ :

ընենք ու ատեն մը քաշենք • կրնայ դալ ատեն մը որ մեզի երջանիկ ազատութիւն մը չնորհէ • սակայն մենք մեր անձին սպաննողները չըլանք : Ես խօսքերովս Հուսալիցը առ ժամն իր եղբօրը միտքը խաղաղեց • այսպէս ան օրը մութ տեղը մնացին անոնք իրենց տրտում և տխուր վիճակին մէջը * :

Իրիկուան դէմ Հական կրկին վար իջաւ բանտը , որ տեսնէ թէ իր բանտարկեալներն իրեն խրատը բռնեցի՞ն : Բայց երբոր հոն եկաւ՝ անոնք կենդանի գտաւ • ու յիրաւի բոլոր մնացածը միայն կենդանութիւն մըն էր • քանզի հիմա անոնք անօթութենով ու ծարաւութենով՝ ու Հըսկային ծեծելէն իրենց ցաւերուն պատճառաւ , շունչ առնելէն զատ հազիւ թէ բան մը կրնային ընել : Բայց ինչպէս որ ըսի՝ անոնք կենդանի գտաւ • ասոր վրայ սաստիկ սրտմտութեան մէջ ինկաւ , ու ըսաւ անոնց՝ թէ իր տուած խրատին հնազանդութիւն չընելնուն համար այնչափ դէշ պիտի ընէ որ իրենց ծնած ըլլալուն վրայ վաճ տան :

Ես խօսքին վրայ մեծապէս սարսափեցան անոնք , ու միտքս կու գայ թէ Վրիստիանոս մարեցաւ ան ատենը • բայց կրկին քիչ մը ինքն իրեն դալով Հակային տուած խրատին վրայով իրենց խօսակցութիւնը նորոգեցին , թէ արդեօք լաւագոյն է անոր խրատը բռնել՝ թէ չէ : Հիմա Վրիստիանոս դարձեալ կը թուէր թէ ան բանը ընելու կը մտածէր • բայց Հուսալիցը իր երկրորդ պատասխանն ըրաւ սա հետեւեալ կերպովը :

* Անոնք որ երկար ժամանակ երկարատե խաղաղութեամբ Աստուծոյ ճամբաներուն մէջ քալիցին , երբոր մեղքն իրենց խղճմանքները խայթէ , անփորձ հաւատացեալներէն աւելի կը վշտանան • մանաւանդ թէ որ ուրիշներուն ալ մեղանշելու պատճառ եղան , կամ Վշետարանին վրայ նախատինք բերին :

Ե՛ղբայր իմ՝, ըսաւ ինքը, միտքդ չե՞ս բերեր թէ դուն մինչեւ հիմա ի՞նչպէս քաջատիրոս էիր : Ո՛չ Ապողղիոնը կըցաւ յաղթեւել քեզի, և ո՛չ ան ամէն բաները որ Սա- հունան Շուքին Չորին մէջ լսեցիր կամ տեսար կամ զգա- յիր * : Ո՛րչափ դժուարութիւններէ դողերէ և սարսափ- ներէ անցար դուն արդէն . ու դուն հիմա ուրիշ բան չես, հապա միայն երկիւնդ : Աը տեսնես որ ես ալ քու հետդ աս բանտին մէջն եմ, ես՝ որ բնութեամբ քենէ շատ տկար եմ : Կսեաւ աս Հսկան իս ալ վերադարձը ինչպէս որ քեզ . ու նաեւ իմ՝ բերնէս ալ հայն ու ճուրը կտրեց, ու քու հետդ առանց լուսի կու լամ՝ կ'ողբամ : Սակայն եկոր քիչ մըն ալ համբերութիւն ընենք : Միտքդ բեր թէ Ունայնութեան Տօնալաճառին մէջ ի՞նչպէս քաջատիրոս էիր . ո՛չ չղթայէն՝ ո՛չ բանտէն՝ և ո՛չ արիւնահեղ մա- հէն կը վախնայիր . դատի եկոր ո՛րչափ որ կրնանք համբե- րենք, զոնէ ազատ մնալու ան ամօթէն՝ որուն մէջ զըտ- նուիլ չվայելէր քրիստոնէի մը :

Երդ՝ ան օրն ալ իրիկուն ըլլալով՝ և Հսկան ու իր կնիկը անկողինն ըլլալով, կենը բանտարկեալներուն վրա- յով հարցուց անոր թէ արդեօք իր խրատը բռնեցի՞ն : Պատասխան տուաւ Հսկան . Եսոնք պինտոյլու չարածը- ճինքր են . աւելի կ'ընտրեն բոլոր նեղութիւնները քաշել, քան թէ իրենք զիրենք սպաննել : Ե՛ս ատենը կինը ը- սաւ . Աչաղը անոնք Մարոցին բակը հանէ, և քու մինչեւ

* Ընցեալ փորձառութիւնները պէտք է որ մտքերնէս չհանենք, ու անոնց յիշատակութիւնը քաջալերելու է մեզ որ ամէն պատահարներու մէջ ես առաւել Տէրոջը ապաւինինք : Ես պատճառաւ Յուսարեց Քրիստիանոսին միտքը կը ձգէ Ապողղիոնին վրայ անոր ստացած յաղթու- թիւնը, և Ունայնութեան Տօնալաճառին մէջ անոր ա- րիւթիւնը, ու ասոնք անոր մարած մտքին քաջալերու- թեան առիթներ ըլլալ կը ցուցնեն :

Հիմա սպաննած՝ անձինքներուդ ոսկորներն ու գլուխները ցոյց տուր , ու հաւատացուր անոնք թէ չարաթ մը չանցած կտոր կտոր պիտի ընես զիրենք ինչպէս որ առաջ իրենց ընկերներն բերեալ ես * :

Այսպէս առտուն լուսնալուսն՝ Հսկան նորէն անոնց գընաց , ու անոնք Վարդիին բաղը հանեց , ու իր կնոջը իրեն ըսածին պէս ցոյց տուաւ անոնց : Վստի աստեոք ձեզի պէս ճամբորդներ էին՝ բաւ , ու ձեզի պէս ինծի դէմ յանցանք գործեցին իմ՝ երկիրներուս վրայ ոտք կոխելով . ու երբոր Եղեղի՝ կտոր կտոր բրի գանոնք , ու ձեզ ալ այնպէս պիտի ընեմ՝ տասն օրուան մէջ , զացէք՝ վար իջէք նորէն ձեր բանտը : Աւ աս ըսելով բոլոր ճամբան մինչև որ բանտը գացին , ծեծեց գանոնք : Աւտի անոնք բոլոր ան Հարաթ օրը ողբալի վիճակի մը մէջ մնացին առաջուան պէս : Իրիկուն ըլլալուն՝ երբոր Վախտահօւթ թիւն խաթուսն ու իր էրիկը Հսկան անկողին մտան , սկսեցին դարձեալ իրենց բանտարկեալներուն խօսքն ընել , ու ծերունի Հսկան կը զարմանար որ ոչ իր քաւած ծեծելութիւն ու ոչ իր խրատութիւնը անոնց վախճանը բերել : Վստք վրայ իր կնիկն ըսաւ թէ , Ախնամ՝ ատոնք մեկ յուսով մը կ'ապրին՝ թէ մէկը պիտի գայ զիրենք ազատելու . կամ թէ ատոնք կ'ղայք բանալու գործիքներ ունին քովերինն , որոնց միջոցներովք վախճել կը յուսան : Ի՞նչ կ'ըսես , սիրելիս , բաւ . Հսկան . ուրեմն վաղ առտու վրանին պիտի նայիմ ես :

* Հատերը կան որ ատեն մը բարեպաշտութեան ճամբուն մէջ յառաջանալէն ետեւ մեղքէն ու աշխարհէն կը յաղթուին . այսպիսիներուն ուրացութիւնն ու սարսափելի վախճանը ահաւորապէս կը զարհուրեցնէ ուխտադրութ' ըլնալ և յանցաւոր հաւատացեալք , երբոր իր խղճմտանքը նորէն կ'արթննայ , ու Սատանան թողլտուութիւն կը ստանայ սաստկապէս յարձակիլ իր վրայ :

Գանք որ Շարաթ իրիկուն կէս զիշերուան մօտ բանտարկեալներն սկսեցին աղօթք ընել , և զրեթէ մինչև առտու շարունակեցին աղօթքը * : Երդ՝ արշալուսէն քիչ մը առաջ բարի Վրիստիանոսը իրբն ափշութեան մէջ ինկած մէկը՝ սկօսեց աս եռանդուն խօսակցութիւնն ընել : Ի՜նչպէս յիմար եմ՝ ևս որ աս զարշահոտ բանտին մէջ նստեմ եմ՝ , կ'ըսէր ինք , երբոր ազատ կրնամ պաշտիլ : Բանալի մը ունիմ իմ ծոցս խոստմունք կոչուած , որ անշուշտ գիտեմ թէ Արկրայութեան Բմրոցին մէջ ո՞ր կըզպարն ըլլայ կը բանայ † : Են առենը Յուսալիցն ըսաւ .

* Տէրունական օրուան դալուստը՝ ու անոր սրբազան պաշտամունքներուն համար բարեպաշտօն անձանց ըրած նախապատրաստութիւնը շատ անգամ՝ պատճառ կ'ըլլան մեղաց ու յուսահատութեան մէջ իյնողները բժշկելու . և զուցէ Հեղինակնիս ան մօտքը աս բանտարկեալներուն աղօթքի սկսած ճիշտ ատենը Շարաթ իրիկուն կէս զիշերին կու տայ : Անդաց մէջ իյնողներուն բժշկութեանը համար բան մը չկրնար ազգուութիւն ընել՝ մինչև որ անոնք ֆրմեռանդութեամբ՝ թախանձանօք ու յարատեռութեամբ չսկսին աղօթք ընելու : Հասարակ ժրութիւնը աս մասին անօգուտ է . ասոնք մարմիններուն հանգստութիւն փնտռեցին՝ որ ատեն պէտք էր իրենց արթուն մնալ ու աղօթել , ու հիմա պէտք է արթուն մնալ ու աղօթել՝ երբոր ուրիշները կը քնանան , ու իրենց դժկամակութեանը դէմ պէտք է անհանդիստ ըլլալ ջանան , ու յարատենն Լստուծոյ շնորհաց ակտիւսն առջևը յաճախ իյնալ , մինչև որ իրենց խնդիրքը կատարուի :

† Վրիստոսով մեզի արուած փրկութեան ձրի խոստմունքն է ան մի միայն բանալին՝ որ անհաւատութեան ու յուսահատութեան զաղտնածածուկ կղզաքները կրնայ բանալ : Չետքը հաւատքն է՝ որ կը բռնէ խոստմունքին բանալին , կը զարձընէ անիկայ կղզաքին մէջ ու կը բանայ դուռը որ կապուած բանտարկեալը փախչի ազատի :

Թագաւորը կ'արհամարհէ, ու անոր սուրբ ճամբորդները կորսնցընել կը խնդրէ՝ : Աւտի ասոնցմէ ետեւ եկողն-
րուն շատերը աս գրուածքը կարդացին ու ան վտանդէն
աղատեցան* :

Եսիկայ որ եղաւ՝ սկսեցին սա հետեւեալ երգը երգել .

Ճամբէն դուրս ելանք ու դռանք անդին ,

Թէ ինչ էր կոխել արդեւեալ գետին .

Երգ անտեք որ մեր ետեւէն կու գան ,

Իրենց անձերուն թող զգուշնան .

* Ես տեղս պէտք է յատկապէս նշանակուիլ՝ թէ հա-
ւատքը որ ճամբորդները Հսկայ Հուսահատութիւնն ամ-
բողն ազատեց, հաւանեցուց զանեք առանց ուշանալու
հնազանդութեան շիտակ ճամբան դառնալու՝ ու առջինէն
աւելի զգուշութեամբ անոր մէջ քալելու, անոր դժուարու-
թեանը վրայ ալ զանգատ չընելու . ու պատճառեց անոնց
որ ճար մը հնարին ուրիշներուն իմացընելու որ չըլլայ թէ
մէկը ան անցքէն ծռու ճամբու մարդագետինը աւելի :
Սորը հակառակ մնուեալ հաւատքը ու անպիտան յանձնա-
պատանութիւնը մինչեւ անգամ՝ արդեւեալ գետնի վրայ
ու Հուսահատութեան Վմրոցին քովերը եւ ամէն երկրացու-
թիւններն ու վախերը հալածական կ'ընէ, մինչեւ որ վը-
ջապէս ողորմելի ու խարուած թշուառականք անակնկալ
ժամու ու առանց ընդդիմանալու կը բռնուի ու անոր որս
կ'ըլլայ : Աւ թէ որ քրիստոնեայք Հանձնապատանու-
թեան ետեւ երթան՝ ու ջանան պահել իրենց յոյսը՝ քանի
որ իրենց յայտնի պարտաւորութիւնը զանց կ'ընեն, թող
յիշեն որ (ուրիշները ինչ որ կ'ուզեն թող բնեն,) ասան-
կով անշուշտ Միստահութիւնին հետ պիտի ծանօթա-
նան, Իրկրպայութեան Վմրոցին մէջ պիտի փակուին, ու
զարհուրելի ծեծ պիտի ուտեն Հսկայ Հուսահատութե-
նէն : Աւ պիտի չազատին՝ մինչեւ որ ցաւալի փորձա-
ռութիւններով սորվին թէ աներկեան յոյսը անբախե-
լի կերպով կապուած է հաւատքի ու սիրոյ դորձքերուն
հետ :

Որ չբռնուին յանցանք ընելով
Ու գերի բլրան ան մեծ չարին քով ,
Որուն ամբողջ է երկրացութիւն՝
Ու իր անունը Յուսահատութիւն :

Ենկէ ետեւ անոնք իրենց ճամբան գացին՝ մինչև որ եկան Օւարձալի Լեռները , որոնք ան բլուրին Տէրօջը լեռներն էին՝ որուն վրայ առաջ խօսեցանք : Ուստի ան լեռներուն վրայ ելան՝ որ պարտեզներն ու ծաղկոցները՝ այգիներն ու ջուրերու աղբիւրները տեսնեն . հոն նաև ջուր խմեցին ու զիբներ լուացին , և այգիներուն պտուղէն ազատաբար կերան : Երգ՝ աս լեռներուն զլուխները հովիւներ կային՝ որոնք իրենց հօտերը կ'արածէին , ու իրենք ճամբուն քով կայնած էին : Այսին որոյ ճամբորդները դէպ 'ի անոնց գացին , ու իրենց դաւազաններուն վրայ կոթմանքով՝ (ինչպէս որ յոգնած ճամբորդները մէկուն հետը խօսելու համար ճամբուն վրայ կայնած ատենին կ'ընեն ,) հարցուցին . Որ՞նչ զուարճալի լեռներն են անք , և որմունքն են ասոնց վրայ արածող ոչխարները :

Հովիւն . Ես լեռները Լամանուէլին Երկիրն են , ու ասկէ իր քաղաքը կը տեսնուի : Կաւե ոչխարներն ալ անորն են , ու ինք իր կեանքը դրաւ անոնց վրայ * : Յովն . Ժ . 11-15 :

* Յանցաւոր քրիստոնեաները երբոր խորին ապաշխարութեան դառնան՝ կենդանի հաւատքին գործքերը նորէն ձեռք առնեն՝ ու իրենց զանցառութեան ձգած անձնուրացութեան պարտաւորութիւններուն մէջ կամաւոր հնազանդութիւն ընեն , Տէրը իր փրկութեանը ուրախութիւնը կրկին կը շնորհէ անոնց , ու իրենց առջի միտքաբութիւններն առաւել ևս առատ ու տեղական կ'ըլլան : Օւարձալի Լեռները կը թուի թէ կը նշանակին խաղաղութեան ու միտքաբութեան ան անփրկով ժամանակները՝ որ ամբողջնաւ հաւատացեալները յաճախ կը վայելեն իրենց

Վրիստիանոս . Երկնային քաղաքն երթալու ճամբան ասիկայ է :

Հովնաները . Չեր երթալու ճամբան շիտակ աս է :

Վրիստիանոս . Ո՞րչափ հեռու է ասիկ մինչև հոն :

Հովնաները . Չափազանց հեռու է ամէն անոնց՝ որոնց որ տրուած չէ հոն հասնիլ * :

Ճերութեան հասակին մէջ : Եսոնք ըստ մեծի մասին իրենց երիտասարդական կիրքերուն բռնութիւնը անցուցած են , ու կեանքին բազմազրաղ տեսարաններուն մէջ իրենց մասին ինկածը արիարար կատարած են . երկարատե փորձառութեամբ պարզամտութիւնով հնազանդ ու հպատակ ըլլալ սորված են . Տէրը բարեգլխութեամբ կ'ազատէ զանոնք ծանր նեղութիւններէն ու փորձութիւններէն : Եստուծոյ պաշտօնեաներուն ու ժողովրդոցը հետ առաւել ևս կը ծանօթանան , ու շատ պատուարժան բարեկամներէ պատիւ՝ մատահութիւն՝ ու սէր կը վայելեն . շատ պատեհութիւն ունին Եստուծոյ հետ հաղորդութիւն ընելու , ու կրօնքին անմիջական պաշտօնները կատարելու . ու շատ անգամ՝ կը խօսակցին իրենց եղբայրքը հետ Տէրոջը մարդասիրութեանն ու ճշմարտութեանը վրայ , մինչև որ սրտերին իրենց ներսը կը բորբոքի : Այսպէս՝ իրենց գաւազաններուն վրայ կ'օթընելով , այսինքն՝ հաստատուն հաւատքով ու յուսով Եստուծոյ խոստմունքներուն ու կատարելութեանցը ապաւինելով՝ անպատում՝ ու փառաւորեալ խնդութեամբ իրենց ապառնի երջանկութեանը աչքերնին դրած կը սպասեն : Հովիւներն ու անոնց հօտերը կը նշանակեն Եւտարանի Պաշտօնեաներն ու Վրիստոսի՝ Պիլատոսը Հովիւին Եկեղեցիները : Ես լեռները Լճմանուէլին Երկիրն են . քանզի աշխարհի հետ հաղորդակցութիւն ու միաբանութիւն ընելէն հրաժարուած ըլլալով , ալ հիմա անոնք գրեթէ բոլորովին Խաղաղութեան Ելիսանին գործերուն մէջ ու իբր թէ բուն անոր ներկայութեանը առջև իրենց ժամանակը կ'անցընեն :

* Ո՞րչափ ճամբորդներ ճամբայէն կը յոգնին՝ կը տկարանան՝ ու մինչև վերջը չեն հասնիր : Թժեպէտ և ճամբան

* Ընտրուածները պիտի հասնին, մնացածները մեղքով
ու անձին արդարութիւնով պիտի կորնան : Գործք. 17 :
Քառ. 7 : Օգոստոսյէք ձեր անձերուն : Ի Զոմ. 8 :

Փորձառութիւն , Երթնութիւն , և Կնկեղծութիւն * , անոնց ձևոքերէն բռնեցին ու իրենց վրանները տարին , և ինչ որ ան ժաման պատրաստ կը դանուէր , կերցուցին անոնց : ‘Կաւ ըսին թէ՛ Ա՛ռեղներ որ ատեն մը հոս կենաք մեզի հետ ծանօթանալու , ու աս Օ՛ղւարձալի Լեռներուն բարիքներովը դուք ձեզ աւելի զուարճացնելու : Կն ատենը ճամբորդներն ըսին անոնց թէ՛ իրենք հաւանութիւն ունին մնալու . և այսպէս ան զիշերը հանգստանալու գացին , քանզի ատենը շատ ուշ էր :

Եսկէ ետեւ երազիս մէջ տեսայ՝ որ առտուն Հովիւները Վրիստիանոսն ու Յուսայիցը արթնցուցին , լեռներուն վրայ իրենց հետ պտըտելու : Եյսպէս ՚ի միասին դուրս ելան՝ ու ատեն մը պտըտեցան , ամէն կողմէն զուարճալի տեսարան մը ունենալով : Ահրջը Հովիւները իրարու ըսին . Երդեօք քանի մը հրաշալի բաներ ցուցնե՞նք աս ճամբորդներուն : Երբոր վճռեցին բսածնին ընել՝ նախ և առաջ առին տարին դանոնք Սոլորութիւն կոչուած բլուրի մը գլուխը՝ որուն միւս կողմը զահալէժ խորութիւն ունէր , և հրամայեցին անոնց որ վար նային բլուրին յատակը : Ուստի Վրիստիանոս ու Յուսայից փնր նայեցան՝ ու տեսան որ վարը խել մը մարդիկ բլուրին գլուխէն իյնալով անոր յատակը ջարդուբուրդ եղած էին : Կն ատենը Վրիստիանոս հարցուց թէ , Ետիկայ ի՞նչ կը նշանակէ : Պատասխան տուին Հովիւներն՝ ու ըսին . Չլեցի՞ք դուք անոնց վրայով՝ որ Հիմնոսին ու Փիղեոտոսին մօտիկ ընե-

* Հովիւներուն անունները կը ցուցնեն Վրիստոսի ճամբարիտ պաշտօնէին գլխաւոր հանգամանքները : Վրիստոսի պաշտօնեան աւետարանական փարզապետութիւններուն վրայ պիտի ունենայ գիտութիւն , անոնց զօրութեանը վրայ՝ փորձառութիւն , իրեն հոգողութեանը յանձնուած ժողովուրդին վրայ՝ արթնութիւն , ու Տէրոջմէն իր ընդունածը անոնց քարոզելուն մէջ՝ անկեղծութիւն :

լով՝ մեղքեցան ան հաւատքէն , որ մարմնին յարութիւն առնելուն վրայ է : Ի ՏԻ՝ Ի . 17 , 18 : Պատասխան տուին թէ , Այո՛ : Յետոյ Հովհաննէս բոլին . Աստե՛ք՝ որ աս լեռանն ստորոտը ջարդուբուրդ եղած կը տեսնէք , անոնք են . և՛ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ մինչև աս օրս առանց թաղուելու մնացին՝ ուրիշներուն օրինակ ըլլալու , որ զգոյշ կենան չափազանց բարձրերն ելլելու ջանալէն , կամ՝ աս լեռանը զահալէժ տեղին խիստ մօտենալէն * :

Ասկէ ետեւ տեսայ որ ուրիշ լեռան մը գլուխը տարին զանոնք . և ան լեռանն անունը կ'ըսուէր՝ Օգուշութիւն † ,

* Վսե՛ն մեղքութիւնները մնասակար են . ոմանք վտանգի տակ կը ձգեն , ոմանք բոլորովին կը կործանեն : Հեղինակին միտքը աս տեղս վերջի յիշուած մեղքութիւններուն կը նայի . ինչու որ ինք կը նկարագրէ հաւատքէ ապստամբ եղողներուն վիճակը , որոնք որ կ'իյնան ու բոլորովին կը կորսուին :

† Հեղինակը աս տեղս կը խօսի համաձայն Սուրբ Գրոց՝ որ խրատներով ու զգուշութիւններով լեցուն են , ինչպէս , Եբէ . Կ . 4-6 : Ժ . 26 , 27 : ԺԻ . 15 , և ուրիշ տեղեր : Աս զգուշութիւնները չեն խնայքներ մեղք թէ ճշմարիտ հաւատացեալները կրնան բոլորովին հաւատքէ իյնալ ու կորսուիլ . սակայն երկու պատճառաւ խիստ հարկաւոր են . մէյմը՝ կեղծաւորներն ու սնտոի յուսով խաբուածները արթընցնելու համար , որոնք եկեղեցւոյ անդամներուն հետ խառնուած են՝ առանց անոր ճշմարիտ անդամներն ըլլալու . ու դարձեալ՝ ճշմարիտ քրիստոնեաները զոս լացքներով անոնց յարատեութիւնը հաստատելու համար : Օրինակի աղագաւ՝ հայրը իր որդին կը խրատէ՝ կը զգուշացնէ ու կը յորդորէ որ չիյնայ , թէպէտ և ինք մշտ զիտէ թէ անոր ձեռքէն բռնած ըլլալով չընար իյնալ ան : Դարձեալ՝ ասիկայ ուրիշ կերպով հաստատելու համար , ըսնէր թէ մէկ դիպուած մը կայ առջևնիս որ բացարձակապէս տահմանուած է թէ ինչպէս պիտի կատարուի ան . և սակայն անոր կատարուելուն համար բացարձակապէս հար-

ու հրամայեցին որ դէպ 'ի հեռուն նային . ասիկայ որ ըրին իրենց այնպէս թուեցաւ թէ կը տեսնեն որ խել մը մարդ իկ հոն տեղը եղած գերեզմաններուն մէջ վեր վար կը պտըտէին . ու խմացան որ մարդիկը կոյր էին . ինչու որ ատեն կը զլորէին գերեզմաններուն վրայ կ'իյնային ու չէին կրնար անոնց մէջէն դուրս ելլել : Ան ատենը Քրիստիանոս ըսաւ . Ասիկայ ի՞նչ կը նշանակէ :

Պատասխան տուին Հովիւները թէ, Աս լեռներէն քիչ մը վարով մէկ սանդուխ մը չտեսնը դուք որ աս ճամբուն ձախ կողմը գտնուած մարդագետիներ կը տանի : Պատասխան տուին թէ, Այո : Հետոյ Հովիւներն ըսին . Ատ սանդուխին ներսի կողմէն ճամբայ մը կայ որ չխտակ Երկրայութեան Ամբողջը կը հանէ , որն որ Հսկայ Յուսահատութիւնին ձեռքն է . և աս մարդիկը՝ (գերեզմաններուն մէջիները ցոնցընելով ,) ատենսք ճամբորդութեան ելեր էին՝ ինչպէս որ դուք հիմա , ու մինչեւ ան նոյն սանդուխը եկան : Աւ որովհետեւ ան նոյն տեղը չխտակ ճամբան խորտուրորտ էր՝ մտածեցին որ անկէ ելին մարդա-

կաւոր ըլլայ մէկ միջոց մը բանեցընել , Ինչպէս Պողոս նաւին մէջ իր հետն եղողները հաւատացուց թէ անոնցմէ մէկուն կեանքին վնաս պիտի չըլլայ . Վարժ . ի՛ . 22-25 . ասիկայ բացարձակապէս սահմանուած բան մըն էր . սակայն երբոր նաւավարները նաւէն փախչիլ կ'ուզէին , զինուորներուն ըսաւ թէ՛ թմէ որ ատոնք նաւին մէջ չմնան , դուք չէք կրնար ազատիլ . Ապ 31 համարը . ասիկայ բացարձակապէս հարկաւոր միջոց մըն էր որ Պողոս բանեցուց : Ասոր նման՝ թէպէտ Քրիստոս իր ոչխարներուն յաւիտենական կեանք կը շնորհէ՝ ու անոնք ամենեւին պիտի չկորսուին , բայց ժրութիւն ու արթնութիւն պէտք է՝ իրեն միջոց իրենց ազատութեանը : Ի՛ զրարք իմ , ահով ու դողով անձերնուդ փրկութիւնը գործեցէք . ինչու որ Առտուած է՝ որ ձեր մէջը կը ներդրուի կամենալը ու ընելը իր հաճութեանը համար : Փիլիպ . ի . 12 , 13 :

որ Մանիային ու իր կնոջը Սափիրային պէս սուտ կը խօսին ու բան կը պահեն :

Հիմա Հուսարիցն սկսեց խօսիլ Հովհաննէսին հետ և քսաւ . Վարժեմ¹ թէ ասոնք՝ մինչև անդամ՝ ամէն մէկերնին իրենց վրայ ճամբորդի կերպարանք ունէին՝ ինչպէս որ Հիմա մենք ունինք . այնպէս չէ՞ :

Հովհաննէս . Այո՛ . և երկար ատեն ալ ան կերպարանքը պահեցին :

Հոսարի . Երդեօք մարդիկ ասոնց օրովը աս ճամբուն մէջ մինչև Տւր կրնային կեղծաւորութեամբ երթալ . ասոնք որ այսպէս թշուառաբար կորսուած կը տեսնեմ² հոս :

Հովհաննէս . Ոմանք ասկէ հեռու կ'երթային , ու ոմանք մինչև աս լեռներուն ալ չէին կրնար հասնիլ³ :

Են ատենը ճամբորդներն իրարու ըսին . Ար կարօտինք Վարդին աղաղակել՝ որ կարողութիւն չնորհէ մեզի :

Հովհաննէս . Այո՛ . և թէ որ անիկայ ունենաք՝ պէտք է որ անիկայ գործածէք ալ :

Հիմա ճանապարհորդները կ'ուզէին իրենց ճամբան երթալ , ու Հովհաններն ալ նոյնը ուզեցին . և այսպէս ամենը մէկտեղ սկսեցին դէպ 'ի լեռներուն ծայրը քալել երթալ : Են ատենը Հովհանները մեկզմեկու ըսին . Եկէք առաջ աս տեղս աս ճամբորդներուն ցուցնենք Երկնային Վաղարին դուռը , թէ որ անոնք մեր դիտակներովը նայելու վարպետութիւն ունին⁴ : Ճանապարհորդները

* Կեղծաւորները կրնան ատեն մը իրենց վրայ առնել կրօնքին պատմութեանը , ու աշխարհի աչքին առջև Վրիստոսի աշակերտ երեւալ : Ոմանք խել մը ատեն այսպէս կրնան յառաջ երթալ իրենց կեղծաւորութիւնը չիմացուած . մանաւանդ թէ ոմանք ալ կարելի է որ մինչև 'ի մահ ան նոյն դովելի երեղծքը պահեն : Ստածէ՛ ան հինգ յիմար կոյսերուն վրայ :

† Վիտակը կը նշանակէ Բստուծոյ շնորհաց ու ճշմար-

սիրով ընդունեցին աս խօսքը . ուստի բարձր լեռան մը գլուխը հանեցին գանձը՝ որ կը կոչուէր Պայծառութիւն , ու դիտակը անոնց տուին որ նային :

Ան ատենը ճանապարհորդները դիտակով նայելու փորձ մը բրին , բայց Հովիւներուն իրենց ցոյց տուած ան վերջին բանին յիշատակութիւնը իրենց ձեռքերը դողացուց , և աս արգելքին պատճառաւ անվրէպ չէին կրնար նայիլ դիտակին մէջէն * . և սակայն իրենց այնպէս եկաւ թէ դուռի պէս մէկ բան մը՝ ու նաեւ ան տեղին քիչ մը փառքը տեսան :

Վերջը ճամբայ ելան աս երգը երգելով .

Աս Հովիւները զաղտնի խորհուրդներ մեզի յայտնեցին ,
Որոնք որ բոլոր ուրիշ մարդոցմէն զաղտնի կը պահուին .
Եկէք ուրեմն դուք Հովիւներուն՝ որ կ'ուզէք տեսնել
Խորիմաց բաներ՝ և խորհրդաւոր , ու նաեւ ծածկեալ :

Երբոր իրարմէ պիտի զատուէին՝ Հովիւներուն մէկը ճամբուն պատկերը կամ ատորագրութիւնը տուաւ իրենց : Այնոր ապսպրեց իրենց որ Շողոքորդողէն զցոյշ կենան :

տութեան խօսքը հաւատքին ձեռքովը հողւոյն աչքին բռն նուած : Այսպէս՝ Պօղոս կ'ըսէ՝ Տէրջը փառքը որպէս թէ հայելիի (Բւետարանի) մէջ տեսնելով . Ի Արմ. . գ . 18 :

* Անր բնութիւնը մինչև անգամ նորոգուած վիճակի մէջ ալ այնպէս տկար է որ գրեթէ անհնար է մեզի քաջութեամբ 'ի գործ դնել մէկ սուրբ զգացում մը առանց տկարանալու մէկ ուրիշի մը մէջ : Երբոր հաստատուն հաւատքով ու յուսով Մատուոյ կ'ապաւինինք , կարելի է որ պակասաւոր գտնուինք զինքը յարգելու , խոնարհ և զգուշաւոր ըլլալու : Ընդհակառակն մենք մեր տկարութիւնը իմանալն ու յետնեալ գտնուելու երկիւղը երբեմն այնպէս կը տկարացընեն Մատուոյ վրայ մեր ունեցած հաւատքնիս , որ չենք կրնար տեսնել մեր ապառնի ժառանգութիւնը՝ հաւատքին դիտակովը :

Նորորդը պատուիրեց իրենց զգուշանալ որ չըլայ թէ կախարդեալ Նրկրին վրայ քնանան : Աւ չորրորդը բարի յաջողութիւն խնդրեց իրենց : Այսպէս անոնք իրենց ճամբան դադրին , ու եւ ալ երազէս արթընցայ :

Աւ քնացայ՝ և նորէն երազիս մէջ տեսայ որ ան նոյն երկու ճամբորդները լեռներէն վար կ'իջնէին քաղաքն երթալու շիտակ ճամբէն : Վանք որ աս լեռներէն քիչ մը վարով ձախ կողմին վրայ կ'իյնար Խնքնահաճութիւն կոչուած երկիրը * , ուրիկէ ճամբորդներուն դադած շիտակ ճամբան մտնելու նեղ և խտորնակ շաւիղ մը կար : Աստի աս տեղս մէկ խիստ աշխոյժ պատանւոյ մը պատահեցան որ ան երկրէն կու գար , ու իր անունն էր Տգիաութիւն : Քրիստիանոս հարցուց իրեն թէ՞ զոր կողմերէն կու գայ , և զոր կ'երթայ :

Տգիաութիւն . Տէր իմ , քիչ մը ձախ կողմին վրայ աս տեղիկը ինկած երկիրը ծնած եմ եւ , ու Նրկնային քաղաքը կ'երթամ :

Քրիստիանոս . Բայց ի՞նչպէս կը կարծես անոր դռնէն ներս մտնել , քանզի ան տեղ կարելի է թէ քիչ մը դժուարութիւն գտնես :

Տգիաութիւն . Ինչպէս որ ուրիշ բարի մարդիկ կը մտնեն :

* Մէնս ալ Խնքնահաճութեան երկիրը ծնած ենք , ու 'ի բնէ՛ ամէնս ալ տղէտ ենք : Ամանք երկար ատեն կը մնան ան երկրին մէջ , ու շատերը իրենց օրերը հոն կը վերջացնեն : Ընթերցող , ան երկրէն ելած եւ դուռն : Տգիաութիւնը երբ էր անկէ , բայց իր հայրենի երկրին օդը կը շնչէր : Սեղաւորը քանի որ կը մտածէ թէ ինքզինքը Մատուոյ առջևը արգարացնելու համար կրնայ մէկ բան մը ընել՝ իր անունը Տգիաութիւն է , ինքնահաճութեամբ լցուած է , ու Քրիստոսի հաւատքէն զուրկ է :

Վերխաբանոս . Բայց ի՞նչ ունիս ցուցնելու ան դուռը , որ դուռը բացուի քեզի :

Տէրոս-Ելան . Իմ Տէրոջն կամքը զիտեմ , ու աղէկ կերպով ապրած եմ . ամէն մարդուն իրենը կու տամ , աղօթք կ'ընեմ , ծով կը պահեմ , տասանորդ կը վճարեմ , ու ողորմութիւն կու տամ , և իմ երկիրս իմ երթալու տեղիս համար ձգեցի * :

Վերխաբանոս . Սակայն դուն աս ճամբուն զլուին եղած 'Նեղ Ղոնէն ներս չմտար . դուն ան խտորնակ ճամբէն հոս մտար , և անոր համար կը վախնամ՝ թէ դուն ի՞նչ ալ որ խորհիս քու վրայովդ , երբոր հաշիւ առնուելու օրը գայ , քաղաքը մոնելու թոյլտուութիւն ունենալուդ տեղը զող ու աւաղակ պիտի համարուիս : Յովն . Ժ . 1 , 9 :

Տէրոս-Ելան . Պարոններ , դուք բոլորովին օտարական էք ինծի . ես ձեզ չեմ ճանչնար . բաւական սեպեցէք դուք ձեր երկրին կրօնքին հետեիլ , ու ես ալ իմ երկրիս կրօնքին : Աը յուսամ թէ ամենուն ալ աղէկ պիտի ըլ-

* Հասարակօրէն այսպէս լին խօսիլ փարիսեցիները : Այո՛ , ու շատերն ալ՝ որոնք իրենց հաւատքին հաստատութեանը վրայ մեծապէս կը պարծին : Այսպիսիները յայտնապէս իրենց յոյսը կը հաստատեն իրենց բարի ըլլալուն վրայ՝ ու իրենց առջի վարքէն և ուրիշ մեղաւորներէն տարբերելուն վրայ . ուր ընդհակառակն պէտք էր իրենց որ Վրիստոս իրենց ինչ ըլլալուն՝ ու իրենց Վրիստոսով ինչ ըլլալուն վրայ հաստատեին զանիկայ : Բայց սոսկիսիւնքուն դաւանութիւնը տղէտ՝ յանձնապատան՝ ու ինքզինքը արդարացնող սրտէ մը կը սկսի , ու կը շարունակուի հպարտութեամբ՝ անձնապիտութեամբ՝ ու մեծարանութեամբ , և կը վախճանի իրենց յոյսին ահաւոր կերպով դատարկ ելլելովը : Այսպիսիները զող և աւաղակ կը կռնէ Տէրն մեր . ինչու որ անոնք իր ձրի շնորհացը փառքէն կը մերկացնեն զինքը :

լայ : Աւան ձեր խօսած դրանք վրայով՝ բոլոր աշխարհ գիտէ թէ անիկայ մեր երկրէն շատ մը հեռու է : Չեմ կրնար կարծել եւ թէ բոլոր մեր կողմերը բնակողներուն մէկը անոր ճամբան գիտնայ . ոչ ալ հոգեւորն ըրած են թէ արդեօք անիկայ գիտեն թէ չէ . որովհետեւ ինչպէս կը տեսնէք , գեղեցիկ՝ զուարճալի ու կանանչ շաւիղ մը ունինք որ մեր երկրէն կու գայ կը խառնուի աս ճամբուն :

Քրիստիանոս երբոր տեսաւ թէ ան պատանին ինք իր կարծեօքը գինքն խնայողունի տեղ դրած էր , Հուսալիցին ականջն 'ի վար ըսաւ . Աւելի յոյս կայ յիմարէն քան թէ ասկէ : Առաջ . իմ . 12 : 'Կաւ ըսաւ , Ենմիտ մարդը ճամբան քալելու տունն ալ , խելքը պակաս ըլլալուն համար՝ իր յիմար ըլլալը ամենուն կը յայտնէ : Ժող . 3 : 1^օնչ ընենք , ալ աւելի խօսի՞նք իր հետը , թէ առայժմ՝ յառաջ երթանք ու այնպէս թող տանք զինքը որ իր արդէն յաճին վրայով խորհի , ու յետոյ նորէն կայնինք իրեն համար ու տեսնենք թէ կամայ կամայ ճամբու կրնանք բերել անիկայ :

Յոսաֆ . Կարծեմ թէ աղէկ չէ որ ամէնը մէկէն խօսինք իրեն . թէ որ կ'ուզէս այնպիսի երթանք , եւ երբեմն խօսինք իրեն՝ որչափ որ ինք կրնայ տանիլ * :

Հիմա թող քիչ մը Տգիտութիւնը
Խորհի միտք առնէ իրեն ըսուածը ,
Ու թող չմերժէ բարի խրատը՝
Այլ բոլոր սրտանց ընդունի նոյնը ,

* Աղէկ է որ աս կերպը մարդոց հետ մէկէն շատ բան չխօսուի , հապա քանի մը խրատներէն ետե՛ ձգուի որ իրենք իրենց երթան մտածեն . քանզի իրենց ինքնահաճութիւնը շատ անգամ՝ առաւել եւս կ'աճի վիճարանութեամբ՝ որուն մէջ իրենք զիրենք հմուտ ըլլալ կը համարին , որչափ որ իրենց խօսակցութիւնը զգուշի ըլլայ ուրիշներուն :

Որպէս զի չըլլայ թէ բնաւ ինքը
 Չիմանայ ինչ է զլիսաւոր շահը .
 Ետուած ըսաւ թէ անիմաստները
 Չփրկէր , թէ և ստեղծեց ինքը :

Երբայն՝ երկուքն ալ յառաջ անցան , ու Տգիտութիւնը
 ետևնուն կ'երթար : Երդ՝ երբոր քիչ մը անցան անկէ՝
 մութ ճամբու մը մէջ մտան , և հոն մարդ մը տեսան որ
 եօթը հատ դէ եօթը հաստ չուաններով անիկայ կապեր
 էին ու ետ կը տանէին ան դուռը՝ որ բլուրին մէկ կողմը
 տեսեր էին : Մարդ . ԺԲ . 45 : Եւակ . Ե . 22 : Հի-
 մա բարի Քրիստիանոսն սկսեց դողալ , ու այնպէս եղաւ
 նաև իր ընկերը Յուսալիյն ալ : Եւ սակայն դէկերը ան
 մարդը քաշելու ատենին Քրիստիանոս նայեցաւ որ տեսնէ
 թէ անիկայ կը ճանչնայ . ու կարծեց թէ կարելի է որ
 Աւրացութեան քաղաքը բնակող Մոլորեալը ըլլայ : Բայց
 ակէկ մը չտեսաւ երեսը , ինչու որ անիկայ զլուխը վար
 կախեր էր բռնուած գողի պէս . բայց անցնելէն ետև Յու-
 սալիյը անոր ետեէն նայեցաւ՝ ու անոր կռնակին վրայ
 թուղթ մը տեսաւ աս խօսքը վրան գրուած . « Եշակերտ
 անառակ , և ուրացող դատապարտելի » * :

* Սուրբ ճամբան կը նշանակէ ամբարշտութեան զօրա-
 ցած ատենը , ու Եստուծոյ ժողովրդոցը մեծ նեղութեան
 ժամանակը : Հեղինակը աս տեղս պատահութիւն մը
 ձեռք կ'առնէ Տգիտութիւնը Մոլորեալին հետ բաղդատե-
 լու : Երբայն մութ եղանակներուն Ենառակ աշակերտ-
 ները շատ անգամ Դատապարտելի ուրացողներ կ'ըլլան ,
 ու իրենց կեղծաւորութեանը յայտնուիլը կ'ամօքնէ զիրենք
 զոյւշաւոր հաւատացեալներուն մէջ երեսնին յայտնելու ,
 որոնց վրայ առաջուց գերազանցութիւն մը կը ցուցնէին :
 Երբոր մեղաց ճանաչումը կը դադարի՝ ու Քրիստոս իր
 թաղաւորութիւնը սրտին մէջ չհաստատեր , պիղծ դէը
 իր առջի բնակարանը կը դառնայ , ու իրմէն չարագոյն
 ուրիշ եօթը դէկեր ալ կ'առնէ իր հետը , որոնք մեղաց ու

Արդ՝ Քրիստիանոս իր ընկերին ըսաւ . *Հիմա ես իմ միտքս կը բերեմ՝ ինչ որ ինծի զրուցուեցաւ առ տեղումքը բարի մարդու մը պատահած բանի մը վրայով :* Ես մարդուն անունն էր՝ *Թերազաւատ* . բայց ինք աղէկ մարդ էր , ու *Մեկեղծութիւն* կոչուած քաղաքը կը բնակէր : Ենոր պատահած բանը առ էր : Ես մութ ճամբան մտնելու տեղը՝ *Լայն ճամբուն դռնէն վար շաւիղ մը կ'իջնէ* , որ կ'ըսուի *Սնոած մարդու շաւիղ* : Բարկայ հասարակօրէն ան տեղ կատարուած սպանութիւններուն պատճառաւ , առ անունն ունի . և առ *Թերազաւատը* մեղի պէս ճամբորդութեան երթալով՝ այնպէս պատահեցաւ որ ան տեղ նստի ու քնանայ : Արդ՝ եղաւ որ ան ատենը *Լայն ճամբուն դռնէն վար երեք հաս չարածճի սրիկաներ եկան՝ երեք եղբայրներ , և իրենց անուններն էին՝ Վատասրտութիւն՝ Վասկանոտութիւն և Խղճահարութիւն* . ու *Թերազաւատն* եղած տեղը տնանելով արտորնօք վաղեցին եկան հոն : Են միջոցին բարի մարդը նոր արթնցեր էր իր քունէն , ու իր ճամբան երթալու կ'ելլէր : Երապէս ամենը մէկէն իր վրան եկան , ու սպանական խօսքերով հրաման ըրին որ կայնի : Ենոր վրայ *Թերազաւատը* կտաւ պէս ձերմկեցաւ , ու ճշ կռուելու և ճշ փախչելու կարողութիւն ունէր : Են ատենը Վատասրտութիւնն ըսաւ . *Քաակդատուր* . բայց ինք անիկայ ընելու չարտօրալով՝ որովհետեւ չէր ուզէր իր ստակը կորսնցընել , Վասկանոտութիւնն իր վրան վազեց՝ ու իր ձեռքը անոր գրպանին մէջ խօթելով արծաթ ստակի քսակ մը քաշեց դուրս հանեց : Են ատենը մարդը կանչեց , *Վաղե՛ր , Վաղե՛ր* : Ենոր վրայ Խղճահարութիւնն իր ձեռքի հաստ բիրովը *Թերազաւատին* գլխուն

խարէութեան պարաններովը պնդադոյն կը կապեն ողորմելի մեղաւորը . այնպէս որ իր վերջին վիճակը առջինէն ալ անցայ կ'ըլլայ :

գարկաւ, և ան հարուածովք դետինք պառկեցուց անիկայ, ուր որ ինկած մնաց գրեթէ մահու չափ իր արիւնք վազելով * : Իսկոր աս միջոցին գողերը մէկ քով կայներ էին . բայց վերջը լսելով թէ ճամբուն վրայ մէկը կայ, ու վախնալով՝ որ չըլլայ թէ Արիւթեան քաղաքը բնակող Սեծաշնորհը ըլլայ ան, սկսեցին ճամբայ առնել, ու աս բարի մարդը ձգեցին որ իր դիտուն ճարը ինք մտածէ : Աւտի ատենէ մը ետեւ Թերազաւատը ինքնիրեն դալով ու ոտքի վրայ ելլելով, կամաց կամաց իր ճամբան երթալու ճարը նայեցաւ : Մտիկայ էր ահա ան մարդուն վրայով եղած պատմութիւնը :

Յոտուից . Բայց բոլոր իր ունեցածն իրմէն առի՞ն աւննք :

* Հեղինակը ան մտքը աս տեղս Թերազաւատին ստորագրութիւնը մէջ կը խօթէ՝ որ տկար քրիստոնեաները կեղծաւորներուն և ուրացողներուն վրայով խօսուած ահաւոր բաներովք չգարհուրին : Մտիկայ է Սեծած մարդուն շաւիղ՝ որ ետ կը տանի Ղայն ճամբուն դուռը : Իրաւ բոլոր ճշմարիտ հաւատացեալները կորստեան դառնալէն կը պահպանուին . բայց հաւատքնին տկար եղողները թուլասիրտ ըլլալով՝ ու Մտուծոյ հաւատարմութեանն ու խոստմունքներուն չվստահանալով մեղանշական զանցաւորութեան ու Սատանային թէրադրութիւններուն տեղի կու տան : Արբոր հարկաւորապէս կը կարօտին արթուն և զգաստ ըլլալու, կը պառկին քնանալու . իրենց դաւաճութիւնը կը ծածկեն՝ կամ գուցէ կ'ուրանան, պարտաւորութիւննին կատարելու կը վախնան կամ զանց կ'ընեն, կամ ուրիշ կերպերով իրենց խղճմտանացը դէմ կը գործեն . ու այնպէս մեղաց մէջ կ'իյնան : Այսպէս՝ Աւատարմութիւնը կը սպառնայ՝ ու վրանին կը յարձակի, Աստկածութիւնը կը կողպտէ գերեջը, ու խղճահարութիւնը դետինք կը զտրնէ՝ ու գրեթէ իրենց կեանքէն յոյսերնին կտրել կու տայ :

ՎՐԻՍՏՈՒՆԵԱՆՈՍԻՆ . Ան տեղ՝ ուր որ իր դոհարները կային , բնաւ չնայեցան անոնք . ուստի տակաւին անոնք իր քովն էին : Սակայն՝ ինչպէս որ ինծի զրուցուեցաւ , բարի մարդը վշտացեր էր իր կորուստին վրայ . ինչու որ դողերը գրեթէ բոլոր իր քովն ունեցած ծախքի ստակները առեր էին : Անոնց չառածը՝ ինչպէս որ ըսի , դոհարներ էին . անոնցմէ ՚ի զատ քիչ մը ստակ ալ իր դրպանին տակը մնացեր էր , բայց հաղիւ թէ բաւական էր զինքն իր ճամբուն վախճանին հասցընելու : Մանաւանդ թէ՛ թէ որ սխալ խմացած չեմ , ճամբան մուրալու պարտաւորեր էր՝ զինքը ողջ պահելու համար . ինչու որ իր դոհարները չէր կրնար ծախել . և թէպէտ մուրայ և ինչ որ կրնար ըրաւ , բայց այսու ամենայնիւ՝ շատ անօթութիւն քաշելով դնաց մնացած ճամբուն մեծ մասը : Ի՞նչ . Գլխ . Գ . 18 :

Յոստակ . Բայց հրաշք չէ՞ որ իր վկայականը չեն առեր իրմէն , որով Արկինային Վուռը իր ներս մտնելու հրամանը պիտի ընդունէր :

ՎՐԻՍՏՈՒՆԵԱՆՈՍԻՆ . Իրան հրաշք է . բայց չառին անիկայ՝ թէպէտ և ոչ թէ իր մէկ աղէկ վարպետութիւն մը բանեցընելովը չգտան ան . քանզի անոնց իր վրան գալուն համար դողի ու սարսափի մէջ իյնալով՝ ո՛չ կարողութիւն ունէր և ո՛չ ճարտարութիւն մէկ բան մը պահելու : Այսպէս՝ աւելի աստուածային բարի նախաինամութիւնովն է և ոչ թէ իր ջանքովը որ աս բարի բանը չգտան անոնք * : Թ ՏԷ . Ի՞նչ . 12-14 : Թ Գլխ . Թ . 9 :

* Ի՞նչ էր ան բարի բանը : Իր պատուական հաւատքը , որուն հեղինակը՝ կատարողը՝ ու առարկան է Յիսուս Վրիստոս երկնաւոր Տէրը : Այս որու որ ինք հաւատոյ աս պատուական պարգեւը կու տայ՝ թէ և մանանեխի հատի չափ փոքրիկ ալ ըլլայ ան , աշխարհի ու դժոխքին բոլոր զօրութիւնները չեն կրնար յափշտակել զանիկայ հաւատացեալին սրտին մէջէն :

Յոսաֆ . Բայց դարմանալի բան է որ չէ պարտաւորեր իր զոհարներուն մեծ մասը ծախել կամ գրաւը դնել , որ իր ճամբորդութեանը մէջ իրեն օգնութիւն ըլլալու բան մը ունենայ :

Քրիստիանոս . Առ քու ըսածդ տղի խօսք է . հակիթէ ելած ձաղին կը նմանիս տակաւին : Ինչո՞ւ համար դրաւ պիտի դնէր անոնք , կամ որո՞ւ պիտի ծախէր անոնք : Բոլոր ան երկրին մէջ ուր որ ինք կողոպտուէր էր , իր զոհարները բանի տեղ չէին սեպեր : Այլ ալ ինք ան օգնութիւնը կ'ուզէր՝ որ անոնց ծախուելովը կրնար տրուիլ իրեն : Ասկէ 'ի զատ թէ որ իր զոհարները քովը չըլլային Աշրկնային Վաղարէին դուռը հասնելուն , հոն մէկ ժառանգութիւն մը ունենալէն դուրս պիտի ձգուէր , որ աս աղէկ գիտէր ինք . և ասիկայ տասը հազար գողերու երեսցթէն դէշ պիտի ըլլար իրեն :

Յոսաֆ . Ինչո՞ւ այդպէս կծու կը խօսիս և՛ զբայր իմ : Ասաւ իր անդրանկութիւնը ծախեց , և ան ալ քիչ մը ապուրի համար : Կանգ . ին . 32-34 . և ան անդրանկութիւնը իր ամենամեծ զոհարն էր : Եւ թէ որ ան ըրաւ , ինչո՞ւ համար կարելի չըլլայ որ խեղճաւորսն ալ այնպէս ընէ :

Կորսընցընելուն վրայ կը տրամի , ու կու լայ կ'ողբայ իր յիմարութեանը վրայ՝ որ արթուն մնալու և աղօթելու տեանը քնացեր է : Ան որ Քրիստոսի սերը կորսընցընելը զգալով դառնապէս կը հեծէ , իր սրտին մէջ հաւատք ունի , ու իր հոգւոյն մէջ մէկ չափով մը Քրիստոսի վրայ սէր ունի , թէպէտ և լալով ու ողբալով իր ճամբան կ'երթայ , բայց 'ի վերջոյ ուրախութիւն պիտի գտնէ : Շարունակէ՛ քու ճամբագ՝ ե՛վ մարդ , որ հաւատքդ թերի է . մի սքզ բեր որ շատ հաւատք ունեցողին պէս դուն ալ զօրաւոր Տէր մը ունիս , ու դուն ալ կրնաս նոյն պատուական և հաւատարիմ՝ խոստմունքներուն ապաւինիլ , ու նոյն փառքին յուսալ :

Քրիստոսն . Իրաւ Եսաւ իր անդրանկութիւնը ծախսեց , և իրմէն 'ի զատ շատերն ալ այնպէս կ'ընեն , և այնպէս ընելով իրենք գերենք կը զրկեն ան մեծ օրհնութիւնէն ինչպէս որ ան թշուառականն ըրաւ . բայց Եսաւին ու թերահաւատին մէջ ու նաև անոնց վիճակներուն մէջ տարբերութիւն մը պէտք է որ դնես : Եսաւին անդրանկութիւնը ստուեր էր կամ օրինակ , բայց թերահաւատին գոհարները այնպէս չէին : Եսաւին փորը իր Եստուածն էր , բայց թերահաւատին փորը այնպէս չէր : Եսաւին պակսութիւնը իր մարմնաւոր ախորժակին վրայ էր , թերահաւատինը այնպէս չէր : 'Խարձեալ' Եսաւ իր փափաքը լեցրնելէն անդին չէր կրնար նայիլ . ինչու որ՝ Եհնա կը մեռնիմ' ես' և ինչ օգուտ պիտի ընէ ինծի աս անդրանկութիւնը՝ ըսաւ : Նանա . ին . 32-34 : Բայց թերահաւատը՝ թէպէտ և քիչ հաւատք ունէր , իր քիչ հաւատքովը այսպիսի այլանդակ գործքերէ պահուեցաւ . և ան հաւատքը իր գոհարները պատուական սեպել տուաւ իրեն՝ որ ծախել չուզեց զանոնք , Եսաւին իր անդրանկութիւնը ծախելուն պէս : Տեղ մը գրուած չէ թէ Եսաւ հաւատք ունէր . չէ՛ , գրուած չէ անոր քիչ մըն ալ հաւատք ունենալը . ուստի որուն վրայ որ միայն մարմինը կը թաղաւորէ , (ինչպէս որ իրաւ այնպէս կ'ըլլայ ան մարդուն վրայ որ հաւատք չունի ,) զարմանք չէ՛ թէ ան անձը իր անդրանկութիւնը՝ և իր հողին ու բոլորը ծախէ , և ան ալ դժոխքին դէմքուն : Այսպիսիները երբոր մտքերնին իրենց ցանկութիւններուն վրայ դնեն , որչափ սուղ ալ ըլլան անոնք պիտի գնեն . բայց թերահաւատը ուրիշ բնութեան տէր էր . իր միտքը երկնային բաներու վրայ էր . ինք հողերու բաներով կը սնանէր՝ ու վերէն երկինքէն . ուստի այսպիսի բնութեան տէր եղողը ի՞նչ վախճանի համար իր գոհարները պիտի ծախէ դատարկ բաներով իր միտքը լեցրնելու , թէ և անոնք դնել ու

զող մէկը բլբար : Ո՞ր մարդը ստակ մը կու տայ իր փողը յարդով կշտացնելու համար . կամ կրնամ համոզել զո՞ւն տատրակը աղուաւի պէս մեռելաբերով կերակրուելու : Թէպէտ և անհաւատ անձինք մարմնաւոր ցանկութիւններու համար կրնան իրենց ունեցածը գրաւը դնել կամ ծախել իրենց անձնական օգտին համար , սակայն անոնք որ հաւատք ունին , և փրկարար հաւատք ունին , թէպէտ և քիչ ըլլայ ան , չեն կրնար այսպէս ընել : Աւտի ահա քու սխալմունքդ հո՞ս է՝ և՛ զբայր իմ* :

Յոսուիկ . Ար ճանչնամ անիկայ . և սակայն ան քու կծու խօսքդ մտղ մնաց պիտի բարկացնէր զիս :

Քրիստիանոս . Ինչո՞ւ համար . ես զբեղ միայն բանի մը աշխոյժ թռչուններու նմանցուցի , որոնց զլուխէն հաւկիթին կեղեւը չինկած՝ անդին աստին կը ցաթկտեն : Բայց ձդէ ատիկայ , և մեր խնդիրը ինչ բանի վրայ որ է՝ անիկայ մտածէ , ու մեր մէջը բոլորը առ լաւն պիտի վերջանայ :

Յոսուիկ . Բայց՝ ո՞վ Քրիստիանոս , ես իմ սրտիս մէջ համոզուած եմ՝ որ աս երեքը ուրիշ բան չեն՝ հապա վախկոտ հոգիներու ընկերութիւն մը : Թէ որ այնպէս չըլլային՝ կը կարծեմ թէ պիտի փախչէին , ինչպէս որ ըրին՝ ճամբուն վրայէն եկող մէկու մը ձայնը լսելուն : Ինչո՞ւ համար թերահաւատը արիադոյն սիրտ մը չստալա : Ինծի կը թուի որ զո՞նէ քիչ մը ատեն կրնար ա-

* Շատ կեղծաւոր հաւատացեալներ զժուարութիւններու պատահելուն՝ աս ներկայ աշխարհիս համար իրենց կրօնքը կը ձգեն . բայց թէ որ մէկը ասկէ առնելով ճշմարիտ հաւատացեալները անոնց նմանցնէ , կը ցուցնէ թէ ո՞չ հաստատ դատողութիւն ունի՝ ու ոչ աղէկ մը գիտէ աստուածահաճոյ վարքին բնութիւնը , կամ անոր ծայրագոյն փափաքներուն ու սեփհական վախերուն առարկաները :

նոնց հետ ծեծկուխլ , և երբոր ալ ճար չըլար՝ ան ատենը անձնատուր ըլլաւ :

Վրիպիւթոս . Ենոնց վախկոտ հողիներ ըլլալը շատերն ըսին , բայց քիչերը այնպէս դասն անոնք փորձութեան ատենը : Եւ արիազոյն սիրտ մը ունենալու կողմանէ՝ թերահաւատը այդպէս բան չունէր . և ես քննէ կ'իմանամ՝ ե՛ղբայր իմ , որ եթէ ան մարդուն տեղը դուն ըլլայիր , դուն ինքնդ պիտի ըլլայիր միայն քիչ մը ատեն ծեծկուողն ու յետոյ յաղթուողը : Եւ որովհետեւ դուն հիմա անոնց մենէ հեռու եղած ատենը՝ միայն այսչափ քաջաբարութիւն ունիս , ճշմարիտ կ'ըսեմ՝ որ եթէ անոնք քեզի երևնալու ըլլային՝ ինչպէս որ անոր երեցան , ուրիշ կերպ մտածութիւն ընել պիտի տային քեզի * :

Բայց աս ալ մտածէ որ անոնք համբալ գողեր են , անյատակ անդունդին թաղաւորին ծառայութիւն կ'ընեն իրենք , որ եթէ հարկաւորի , ինք կու գայ անոնց օգնութիւն ընելու , և իր ձայնը մոնչող առիւծի պէս է : Ինչպէս . Ե . 8 : Եւ ինքնս ասոր փորձն ըրի , և տեսայ որ սոսկալի բան մըն է : Աս երեք շարադորձները իմ վրաս ալ եկան , ու ես քրիստոնէի պէս իրենց հետ կուուելու սկսելով՝ ձայն մը հանածնուն պէս իրենց տէրն եկաւ : Ան ատենը իմ կեանքս պիտի կորսուէր՝ թէ որ Աստուծոյ տնօրէնութիւն

* Ինչպէս դիւրին կը խօսի մարդ թշնամոյն չերեցած ատենը : Շատ անգամ մեծամեծ քաջութիւններ կատարել կը խորհնէք մենք մեզի , որ ատեն որ միշտ կը կարօտինք Աստուծոյ կարող ձեռքին տակը մենք զմեզ խոնարհեցրնելու , գիտնալով թէ մենք մենէ ոչինչ ենք : Եսիկայ քրիստոնէին կծու խօսք խօսիլ կու տայ , որ ատեն որ անիկայ ուրիշներուն վրայ անձնապարծութիւններ կը տեսնէ : Պօղոս շատ անգամ աս կերպով կը խօսի՝ Վրիպտոսի փառայը սատարիկ նախանձաւորութիւն ու անոր ճշմարտութեանը վրայ ազդու սէր մը ունենալուն :

նովը քաջազինդ գրահաւորուած չլլայի : Մանաւանդ որ այսպէս բրած ըլլալովս ալ՝ դժուար բան մը ըլլալ գտայ մարդու պէս վարուիլը . մէկը չփոտեր թէ ինչ բաներ կ'ըլլան մեզի աս կոխին մէջ , բայց միայն ան՝ որ բուն ինք կռիւին մէջ գտնուած է * :

Յոսափ . Իրաւ ես . բայց կը տեսնես որ անոնք փախան , երբոր միայն կարծեցին թէ Մեծաշնորհը ճամբուն վրայ է :

Քրիստիանոս . Շմարիտ է . շատ անգամ փախան իրենք ալ իրենց տէրն ալ՝ երբոր Մեծաշնորհը միայն զինքը երեցընէր . և ասոր վրայ զարմանալու չէ , ինչու որ ան՝ (ժաղաւորին քաջամարտիկ զօրականն է : Բայց կը կարծեմ՝ որ դուն (ձերահաւատին ու (ձաղաւորին քաջամարտիկ զօրականին մէջտեղը տարբերութիւն մը կը դնես : (ժաղաւորին բոլոր հպատակները իր քաջամարտիկ զօրքերը չեն կրնար ըլլալ , ոչ ալ անոր պէս կրնան պատեւազմիլ երբոր փորձուին : Մտածելու մայելովէ բան է որ պզտիկ տղէկ մը Վոդիաթին հետ կուուելու ելլէ՝ ինչպէս որ Վաւիթ ըրաւ , կամ մէկ ձեռնդուկ մը եղի չափ ոյժ ու-

* Ո՛վ կրնայ հաստատ կենալ փորձութեան չար օրը՝ որ ատեն Աստատարութիւնը՝ Ասակածոտութիւնն ու Խղճահարութիւնը իրենց իշխանին Սատանային զօրութիւնովը դրդուած անոր վրայ յարձակին : Արդարեւ ոչ ոք , բայց եթէ ան՝ որ Աստուծոյ ամբողջ գէնքերովը զինորդուած է . և մինչև անգամ ան ատենն ալ այսպիսի դժոխային թշնամիներուն զօրութեանը դէմ պատերազմիլը դժուարին պատերազմ՝ մըն է քրիստոնէին : Բայց աս է մեր պարծանքը . “ Տէրը մեր տեղը պիտի պատեւազմի , ու մենք պիտի լուռ կենանք ” . պէտք է որ լուռ կենանք մեր անձին պարծանք մը ընծայելու կողմանէ , զիտնալով որ մեր բուն թշնամիները մեր անձերն են , և թէ աւելօք կը յաղթենք ամեն ասոնց՝ միայն Անով որ մեզ սիրեց : Հոսմէ . ը . 37 :

Նկնայ : Ոմանք զօրաւոր են՝ ոմանք տկար . ոմանք շատ
հաւատք ունին՝ ոմանք քիչ . աս մարդը տկար մեկն էր , և
անոր համար աղէկ դէմ՝ զօրաւ * :

Հոսանքի , Երանի թէ Սեծա Հորհն ըլլար անոնց
բռնածք :

Վերլստրեմանտո . թե՛ որ ինք ըլլար , կարելի է որ շատ դժուարութիւն պիտի քաշէր : Վանզի պէտք է որ քեզի ըսեմ , որ թէպէտ Յեծանորհը աղէկ վարպետ է իր զէնքերը բանեցնելու , և քանի որ իր սուրովը հեռու կը պահէ անոնք՝ աղէկ բան տեսած է և աղէկ բան կրնայ տեսնել , բայց թէ որ անոնք իրեն մօտ դան , մինչև անգամ Վատաստութիւնը՝ Վասկածոտութիւնը և կամ միւսը , շատ հաւանական է որ գետինը պիտի զարնեն զինքը : Աւերբոր մէկ մարդ մը գետինն իյնայ , ի՞նչ կրնայ ընել :

Ո՛վ որ՝ Մեծանորհին երեսը աղէկ մը կը նայի , պիտի տեսնէ ան վէրքերուն և կտրածներուն նշանները , որոնք յայտնի ապացոյց պիտի ըլլան իմ՝ ըսածիս : Եսկէ զարմանալին քեզի ըսեմ՝ , անդամ՝ մը ես լսեցի որ կ'ըսէր , (և ան ալ կոխւին մէջ ,) Մինչև անդամ՝ կեանքէն ալ յոյսեր նիս կտրեցինք : Ես չարած՝ս սրիկաններն ու իրենց ընկերները ինչպէս հեծել ու ողջալ և աղաղակել տուն Վա-

* Ո՛վ Քրիստոսի հօտին գառնուկները, աղէկ միտքեր-
նիդ, առէ՛ք ասիկայ դուք՝ որ քիչ գիտութիւն ունիք,
ու հաւատքնիդ տկար է: Ամենեւին մի՛ կարծէք թէ Նա-
տուած՝ որուն որ կը հաւատայք, ու Ֆրեյլէք՝ որուն որ կը
հետեւիք, խառասիրտ տէր մը ըլլայ՝ որ ձեր կարողութենէն
աւելի բան խնդրէ ձե՛նէ: Արդոր ինք ձե՛նէ ծառայութիւն
մը կը խնդրէ, զօրութիւն խնդրեցէք իրմէն: Քրիստո-
սէն յուսացէք բոլոր զօրութիւնն ու կարողութիւնը՝ ամէն
բարի գործերուն համար, որչափ որ իրմէն ընդունիք՝
այնչափ իրմով պիտի աճիք, ու անձերնիդ իրեն պիտի
ընծայէք:

ւիթին : Եւսե Եման Եզրահային , Սաթ . ձի . ու Եզեկիա ալ՝ որոնք թէպէտ և իրենց օրովք քաջ զօրականներ էին , սակայն պարտաւորեցան բոլոր զօրութեամբ աշխատիլ , երբոր անոնք իրենց վրայ յարձակեցան . և իրենց ան քաջութիւնովն ալ տակաւին շատ ծեծ կերան աւանդմէ : Ենդամ մը՝ Պետրոս ալ ուզեց երթալ փորձ ընել թէ ինչ կրնայ ընել . սակայն՝ թէպէտ և ոմանք իրեն համար առաքելոց իշխանն է կ'ըսեն , բայց անոնք այնպէս վիճեցան իր հետը՝ որ վերջապէս չնլին աղջիկէ մը վախցուցին զինքը :

Եսկէ 'ի զատ՝ իրենց թաղաւորը իրենց սուլելու ձայնը լսելու չափ մօտ է . ան՝ ձայներնին չսկիւ չափ բնաւ չհեռանար : Եւ թէ որ երբէք բաներնին գէշ երթայ , ինք՝ թէ որ կարելի է , կու գայ անոնց օգնելու : Ենոր կը վայելէ Լեւիթանին վրայով ըսուածք . թէ “ Ենոր վրայ յարձակողն սուրը չցիմանար , ոչ ալ նիզակը՝ գեղարդը ու զրահը : Երկաթը յարդի պէս է անոր առջև , ու պղինձը փտած փայտի պէս : Եղեղին նետը զանիկայ չփախցըներ . պարսաքարերը անոր գէմ՝ մղեղի կը դառնան : Կահակները շիւղերու տեղ կը սեպէ . տէգին ճոճալը ծաղր կ'ընէ ” : Յոթ . Խա . 26-29 : Ուստի մէկ մարդ մը ի՞նչ կրնայ ընել ան տոննը : Շմարիտ է՝ որ եթէ մէկ մարդ մը Յօբին ըսած ձին ունենայ՝ ու վարպետութիւն և քաջութիւն ունենայ անոր վրայ հեծնելու , նշանաւոր բաներ կրնայ ընել : Քանզի անիկայ “ Հովիտի մէջ գետինը կը փորէ , ու իր զօրութեամբ կը զուարճանայ . սպառազէնը գիմաւորելու կ'ելլէ . երկիւղը ծաղր կ'ընէ , բանէ մը չվախնար , ու սուրին երեսէն չգառնար : Եւ տերը անոր վրայ կը սուլեն , նաև փայլուն նիզակը ու գեղարդը . կատաղութեամբ ու բարկութեամբ գետինը կը կլլէ , ու փողին ձայնը լսելուն՝ չընար ինքզինքը զսպել ” : Յոթ . Լիթ . 21-24 :

Իսայյ մենք՝ հետեակ մարդիկ՝ ամենեւին չփախաքինք
 թշնամւոյ մը դէմն ելլելու, ոչ ալ պարծենանք թէ մենք
 լաւազոյն կրնայինք բան տեսնել՝ երբոր ուրիշներուն յաղ-
 թութիլը լսենք, ոչ ալ մեր քաջութեանը վրայ մտածելով
 ուրախանանք. քանզի սովորաբար այսպիսիներուն բանը
 խիստ գէշ կ'ըլլայ երբոր փորձուին* : 'Ապէ՛ Պետրոսը՝
 որն որ առաջ յիշեցի. ինք մեծաբանութիւն կ'ընէր.
 այն՝ կը հպարտանար. ու ինչպէս որ իր փառամոլ մտքը
 խօսել կու տար իրեն՝ լաւազոյն բան պիտի տեսնէր ու բռ-
 լոր մարդոցմէ աւելի պիտի գիմանար իր Այադապետին
 համար. բայց ո՞վ այնչափ նուաճեցաւ ու յաղթուեցաւ
 աս չարաճճիներէն՝ որչափ որ ինք :

Ուստի երբոր կը լսենք թէ Թադաւորին շիտակ ճամ-
 բուն վրայ այսպիսի դողութիւններ կ'ըլլան, երկու բան
 կը վայել մեզի ընել :

'Ախ' սպառազինուած դուրս ելլել, և անպատճառ վա-
 հան մը առնել հետերնիս. վասն զի՝ արդարեւ՝ թէ որ ա-
 նիկայ պահաս ըլլայ, թշնամին ամենեւին չփախնար մենէ :
 Անոր համար ան որ աս բաներուն մէջ վարպետ էր՝ ըսաւ,
 "Ամէն բանին վրայ Հաւատքին վահանը առէք, որով
 կարող պիտի ըլլաք չարին ամէն կրակոտ նետերը մարե-
 լու" : Եփ. 6 : 16 :

Երկրորդ՝ աղէկ է ևս որ Թադաւորէն մեզ պաշտպանող

* Սեր հաւատակից ընկերներուն իյնալը արժան չէ որ
 մեզ հպարտութեամբ փբացընէ, կամ մեզի պատճառէ
 խորհիլ՝ որ եթէ մենք անոնց տեղն ըլլայինք, լաւազոյն
 պիտի վարուէինք : Քանզի չենք գիտեր թէ Ատա-
 սրտութիւնը՝ Վասկաճոտութիւնն ու Խղճահարութիւնը
 ինչպէս լուսով մեր ներսի դին գլուխ պիտի վերցընէին,
 մեր վրայ պիտի յարձակէին, ու մեր մտիթարութիւննե-
 րէն մեզ պիտի մերկացընէին՝ ու մեր ուրախութիւնները
 կողոպտէին :

առաջնորդ մը ուղենք . մանաւանդ թէ խնդրենք որ ինք մեր հետը դայ : Ասիկայ ուրախացուց 'Դաւիթը երբոր ինք Սահուան Շուքին մէջն էր . ու Ստիւէս աւելը ուղեց իր եղած տեղը մնոնիլ , քան թէ մէկ քայլ մը առաջ երթալ առանց իր Աստուծոյն : Եփք . Գ . 15 : Ս'վ եղբայր իմ , թէ որ ան մեր հետը երթալ հաճի , ալ ի՞նչ վախ ունինք հազարաւոր թշնամիներէն՝ որոնք մեր դէմը պիտի ելլեն : Սաղ . Գ . 5-8 : Իէ . 1-3 : Բայց առանց անոր ամենեւին բան մը չենք կրնար ընել* : Յովն . Ժ . 5 :

Իմ մասիս՝ ասկէ առաջ ես ինքնս աս պատերազմին մէջ զանուեցայ . և թէպէտ Ամենաբարւոյն բարերարութիւնովը որջ մնացի՝ ինչպէս որ կը տեսնես , բայց իմ քաջութեանս վրայ չեմ կրնար պարծենալ : Ուրախ պիտի ըլլամ՝ թէ որ մէյմըն ալ այսպիսի դիպուածի մը չպատահիմ . թէպէտ և կը վախնամ որ տակաւին բոլոր վտանգներէն ազատած չենք : Բայց որովհետեւ առիւծն ու արջը դեռ զիս չիառատեցին , կը յուսամ որ Աստուած ո՛ր և իցէ անթիւստ Փղշտացիէ ալ պիտի ազատէ զիս :

Ու ասոր վրայ Վերիստիանոս սկսեց երգել .

Ս'վ խղճայի թմբահաւատ՝ աւազակաց մէջ ինկար ,
Վեղ բռնեցին հանուեցուցին՝ մերկ և թշուառ դուն եղար ,

* Բայց որչափ հակառակ է ասոր՝ իրենք զիրենք ճանապարհորդ խոստովանողներէն ոմանց ընթացքն ու վարքը , որոնք կամաւորապէս ու ազատարար Սատանային սահմանին մէջ կը պտրտին , ու մարմնաւոր բերկրութիւններով և մեղանշական զբօսանքներով իրենց հաճոյքը կը կատարեն : Այսպիսիները պարզիմաց խօսքով յայտնի կը ցուցնեն թէ Աստուծոյ ներկայութեանը չեն փափաքիր , հապա անոր իրենցմէ հեռանալուն . բայց մէկ օր մը պիտի դայ՝ որ այսպէս բաներուն համար սարսափելի մտածութիւններու մէջ պիտի ձգէ իրենց մտքերը :

Այսպէս թէ՛ ո՛ր հաւատաց ու շատցրնէ հաւատքը ,
հազարները պիտի յաղթէ , թէ ոչ՝ հազիւ երկըր :

Այսպէս անոնք յառաջ կ'երթային՝ ու Տգիտութիւնն
անոնց ետեւէն կ'երթար : Այնչափ դաջին՝ մինչև որ
տեղ մը եկան ուր որ ուրիշ ճամբայ մը կը խառնուէր ի-
րենց ճամբուն . ու կը թուէր թէ իրենց երթալու ճամ-
բուն պէս շտապ կ'իյնար * . աս տեղս չէին գիտեր թէ
երկու ճամբուն ո՛րը բռնեն , քանզի երկուքն ալ իրենց
առջևը շտապ կ'երեւէին . վասն որոյ լռիկ կայնեցան հոն՝
որ մտածեն : Այլ երբոր ճամբուն վրայով կը մտածէին ,
մարդ մը սև մարմնով բայց շատ ճերմակ հանդերձ հազած
իրենց եկաւ , ու հարցուց թէ ինչո՞ւ հոն կայներ են :
Պատասխան տուին թէ իրենք Արևմտային Վաղարշ կ'եր-
թան , բայց չեն գիտեր թէ աս ճամբաներուն ո՛րը բռնեն :
Իմ՝ ետեւէս եկէք՝ ըսաւ մարդը , իմ՝ դացած տեղս ալ ան-
է : Այսպէս ասոնք անոր ետեւէն դաջին ան՝ ճամբէն՝ որ
նոյն տեղը իրենց ճամբուն կը խառնուէր , որն որ իրենց
երթալու բաղձացած քաղաքէն քիչ քիչ այնպէս դարձուց
գիւրենք , որ քիչ ատենին մէջ երեսնին բոլորովին դարձաւ
անկէ . բայց սակայն իրենք տակաւին անոր ետեւէն կ'եր-
թային : Բայց շատ չանցած յանկարծ անիկայ անոնց եր-
կուքն ալ որոգայթի մը մէջ ձգեց , որուն մէջ երկուքը
այնպէս խառնուեցան որոգայթին հետ , որ ինչ բնելիքնին
չէին գիտեր † . ան միջոցին ան ճերմակ հանդերձը սև մար-

* Աս ճամբան՝ որ շտապ ճամբուն պէս ուղիղ կ'երևար ,
կը ցուցնէ աւետարանական պարզ ճանապարհէն դուրս
երևոյթ ունեցող ու սակաւ առ սակաւ խոտորող ընթացք-
ները , թէ՛ վարդապետութեամբ և թէ՛ դորձքով :

† Ազգուշանալ պէտք է մեղի սպիտակ դնէն՝ սեւն զգու-
շանալու չափ . ինչու որ ինքը Աստանան ալ լուսաւոր
հրէշտակի կերպարանք վրան կ'առնէ , ու իր պաշտօնեա-

դուն կռնակէն ինկաւ : Եւ ատենը տեսան իրենց սէր ըլլալը . ուստի ատեն մը աղաղակելով մնացին հոն , քանզի իրենք զիրենք չէին կրնար հանել անկէ :

Եւ ատենը Վրիստախանոսն ըսաւ իր ընկերին . *Հիմա ես զիս սխալմունքի մէջ կը տեսնեմ* : *Չէ՞ որ Հովհաննէրը պատուիրեցին մեզի Շողոքորդողէն զոյշ կենալ* : Եւ Վրիստախան . 13 , 14 :

Յոսափ . Եւ տնէր նաև ճամբուն վրայով ստորագրութիւն մըն ալ տունն մեզի , որ աւելի ստուգութեամբ գտնենք անիկայ . բայց մենք անիկայ կարդալու մոռցանք , ու մենք չհեռացանք բռնաւորին ճամբէն : Երայէս անտնէր որդայթին մէջ իրենք իրենց վրայ սուգ ընելով մնացին : Վերջը լուսաւոր մը տեսան որ դէպ 'ի իրենց կու գար , ու բարակ չուաններէ խարազան մը ունէր իր ձեռքը * : Երբ-

նէրն ալ արդարութեան պաշտօնեաներուն կը նմանին . Եւ Վրիստախան . 14 , 15 : Բայց չալէս կը խաբեն հոգիները : Շողոքորդութեամբ խղճալի մեղաւորները զեղեցիկ կարծիքի մը մէջ կը ձգեն թէ՛ արդարութիւն դորձած են , մեծ յառաջադիմութիւն ըրած են ու մեծ ժառանգութիւններու հաւած են , և մինչև անգամ թէ՛ իրենք իրենցմէ կատարեալ են , մեղքէ ազատ են , միայն սիրով լցուած են , եւ : Ետնք են ճերմակ հանդերձ հազած սև մարդիկը :

* Եւ լուսաւորը կը ցուցնէ ան հեղահամբոյր Տէրը՝ Եստուծոյ Սուրբ Հոգին , Վրիստախի ժողովրդոցը առաջնորդն ու պահապանը : Երբոր անտնէր կը մոլորին ու կը խտտորին Յիսուսէն՝ որ է ճանապարհը , ու կը դառնան իրմէն՝ որ է ճշմարտութիւնը , Սուրբ Հոգին իր տուած խրատին ու մեղքը ճանչընելու դաւազանովը կու գայ , որ հոգիները իրենք զիրենք արդարացընող հպարտութեանն ու յիմարութեանը համար ծեծելով Վրիստախի դարձընէ , բոլորովին անոր յուսալու՝ միայն անոր ապաւինելու , ու քաղցր ընկերութեամբ անոր հետ քայլելու :

որ իրենց եղած տեղն եկաւ ան , հարցուց անոնց թէ ո՞ր-
կէ եկան , և ի՞նչ կ'ընեն հոն : Պատասխան տուին ա-
նոր՝ Մենք ողորմելի ճամբորդներ ենք որ Սիօն լեռը կ'եր-
թայինք , բայց ճամբաներնէս դուրս ելանք ձերմակներ
հագած սև մարդու մը առաջնորդութիւնովը , որ մեզի ըսաւ
թէ՝ Լա՛ հտեւէս եկէք , ևս ալ հոն կ'երթամ : Են առենք
խարաղանին տէրն ըսաւ . Ենիկայ Շողորորդողն է , սուտ
առաքեալ մը , որ ինքզինքը լուսաւոր հրեշտակի մը կեր-
պարանքը խօթեց : Այսպէս ինք ան որդայթը պատուեց ,
ու մարդիկը դուրս հանեց : Յետոյ ըսաւ անոնց . Ետեւէս
եկէք , որ ձեզ նորէն ձեր ճամբուն դնեմ : Այսպէս ևս
տարաւ զանոնք ան ճամբան՝ որն որ ձգեր էին Շողորոր-
դողին հետեւելու համար : Են առենք հարցուց անոնց՝
բսկով . Ո՞ւր պառկեցաք դուք երէկ գիշեր : Պատաս-
խան տուին թէ՝ Հովիւներուն քովը՝ Ջուարձալի Լեռ-
ներուն վրայ : Յետոյ հարցուց անոնց՝ թէ Հովիւներէն
ճամբուն անորադրութիւնը չառի՞ք : Պատասխան տու-
ին , Այո՛ : Բայց երբոր ճամբուն վրայով տարակոյս
ունէիք՝ չհանեցի՞ք ու չկարդացի՞ք ձեր գիրը , ըսաւ :
Պատասխան տուին թէ՝ Չէ՛ : Հարցուց Լուսաւորը՝
Ինչո՞ւ : Ըսին իրենք , Սոսցանք : Եսկե զատ հարցուց
ևս , Հովիւները չապաքրեցի՞ն ձեզի Շողորորդողն զոյշ-
կենալու : Այո՛ , բայց չկարծեցինք որ աս անուշիկը
մարդը անիկայ էր՝ բոյն :

Ըն առնենք երազեա մէջ տեսայ որ Հրամանն ըրաւ անոնց որ պառկին . ու երբոր պառկեցան՝ աղէկ մը ծեծեց անոնք , որ սորվեցընէ անոնց ան ճամբան՝ որուն մէջ պէտք է քալեն . թ Կայ . 4 . 25 , 27 . ու երբոր կը ծեծէր զանոնք , կ'ըսէր . Ես՝ անոնք որ կը օիրեմ՝ , կը խրատեմ . ուստի նախանձաւոր եղիր , ու ապաշխարէ : Կայ . 4 . 19 : Եօիկայ ըննալուն՝ Հրամանն ըրաւ անոնց իրենց ճամբան երթալ , ու Հովհաննէրուն իրենց ապսպրած ուրիշ

բաներուն ալ աղէկ զգուշանալ : Այսպէս անոնք չնորհակալ եղան իրեն՝ բոլոր իր մարդասիրութեանը համար , ու սկսեցին շխտակ ճամբուն մէջ հանդարտութեամբ առաջ երթալ ու երգել :

Երբ դուք որ ճամբուն մէջը կը քալէք ,
Ճամբէն ելողին վիճակը տեսէք ,
Մեկանեւի ցանցի մէջ ինկան ,
Ինչու որ բարի խրատը մոռցան .
Եւ թէպէտ վերջը անկէ դուրս ելան ,
Բայց կը տեսնէք որ սասաիկ ծեծ կ'երան .
Ուստի ասիկայ միտքերնիդ առէք ,
Ու ճամբանուդ մէջ միշտ զգոյշ կեցէք :

Հիմա ատենէ մը ետեւ հեռուէն մէկը տեսան՝ որ կամաց կամաց ու մինաւոր կու գար արքունի ճամբայէն իրենց դէմն ելլելու : Են ատենը Վրիստիանոս բաւ իր ընկերին . Մհակ մարդ մը կայ՝ իր կոնակը Սիւնին դարձուցած , ու կու գայ դէմքնիս ելլելու :

Յոսատից . Աը տեսնեմ զները . եկոր հիմա մենք մեզի զգուշութիւն ընենք , որ չըլլայ թէ ան ալ շողորորդող մը ըլլայ : Այսպէս անիկայ հետզհետէ մոտեցաւ ու վերջապէս եկաւ հասաւ անոնց : Իր անունն էր՝ Մաստուած , ու հարցուց անոնց թէ ո՛ւր կ'երթան :

Վրիստիանոս . Սիւն լեռը կ'երթանք մենք :

Են ատենը Մաստուածն սկսեց բարձրաձայն խնդալ :

Վրիստիանոս . Ի՞նչ կը նշանակէ ատ քու խնդալդ :

Մաստուած . Ենոր համար կը խնդամ՝ որ կը տեսնեմ թէ ի՞նչ տղէտ մարդիկ էք դուք , որ այսպէս դժուարին ճամբորդութիւն մը վրանիդ առեր էք , ու հաւանակաւ նարար ձեռքերնիդ ուրիշ բան պիտի չանցնի՝ բայց հոգ տարած բաներնուդ համար քաշած աշխատութիւննիդ :

Վրիստիանոս . Ինչո՞ւ պղպէս կ'ըսես , մարդ , կը կարծես որ պիտի չընդունուի՞նք :

Անաստասյան, Անդրանուկ, բոլոր աշխարհիս մէջ
այնպէս տեղ մը չկայ՝ որուն վրայ որ դուք կ'երազէք :

Պրիկարդիտոս . Բայց հանդերձեալ աշխարհին մէջ
Էմմ :

Անուանումը . Երբոր ես իմ երկրիս մէջ իմ բնակա-
րանս էի , աս ձեր հաստատածին պէս լսեցի , ու լսելովս
ճամբայ ելայ տեսնելու . և աս քսան տարի է որ ան քա-
ղաքը կը վնասուի , բայց աւելի բան մը չգտայ քան որ լսով
առջի օրը որ ճամբայ ելայ : Վոյ . Ժ . 15 :

Վերհարկանոս . Սենք լսեցինք ալ՝ հաւատացինք ալ թէ
այսպէս մէկ տեղ մը կայ :

Երեսնամեակ . Եւս ալ իմ տունն եղած աստնա թէ որ
չհաւատայի՝ այսչափ տեղ չէի գար վնասուելու . բայց բան
մը չդանելով , (որ մինչև հիմա պիտի գտնէի ես թէ որ
այսպիսի տեղ մը գտնուելու ըլլար , քանզի ես ձենէ հե-
ռու գացի անիկայ վնասուելու ,) նորէն ետ կ'երթամ , ու
պիտի նայիմ ես զիս հանդատացընել ան բաներով որ ա-
ռաջ ես ան յոյսերուն համար մէկդի ձգեցի , որոնք որ հի-
մա կը տեսնեմ թէ չկան :

Վրէսթէանոս . (Ան ատենը Վրիստիանոս իր ընկերին
(Յուսաւիցին ըսաւ .) Շ'ըմարի՞տ է արդէօք ինչ որ աս մար-
դը կ'ըսէ :

Հետևելիք Ե. Օգոյշ կեցիւր, ասիկայ շողջորդողներուն մէկն է: Սիրաբոյ բեր թէ արդէն անգամ մը քանի՛ր եղաւ մեզի աս տեսակ մարդոց ահանջ՝ դնելնիս*: Ինչ,

* Տեւէր թէ ինչպէս զանազան թշնամիներով շրջապատած ենք : Շողորորդողէն ազատենուն պէս՝ յայտնի անաստուած ու ցոփակեաց ծաղրաբանի մը պատահեցան , որ իրաւ ինք ճամբորդութեան ելեր էր՝ ու կը պարծենար ալ որ անոնցմէ շատ հեռու դացեր էր , բայց ահա ամէն բանէն երես դարձուցեր էր , և թէպէտ քսան տարի ինք Սիւն լեռը փնտտեր էր , սակայն հիմա կը ցուցնէ որ ո՛չ հա-

Սիօն 1, եռ չկայ : Օւռարձալի 1, եռներէն չտեսնէր ան
քաղաքին դուռը : Նաեւ մենք հիմա հաւատքով քալելու
չենք : Թ. Արթն. Ե. 7 : Վալէ յառանջ երթանք ,
չըլլայ որ խարազանով մարդը կրկին մեզի հասնի : Վրան
պարտաւոր էիր աս բանին վրայ ինծի մէկ դաս մը սորվեցը-
նել : Ե՛ղբայր իմ , դադարէ՛ կ'ըսեմ անոր ականջ դնե-
լէն , ու մեր հոգիներուն փրկուելուն հաւատանք մենք :
ԵԶԻ . Ժ . 39 :

Վրդարեանս . Ե՛ղբայր իմ , չէ թէ մեր հաւատքին
ճշմարտութեանը վրայ ես ինքնս տարակոյս ունենալուս
համար աս խնդիրը ըրի քեզի , հապա քեզ փորձելու՝ և
քու սրտիդ անխարդախութեանը պտուղը քննէ քաղելու
համար : Իսկ աս մարդուն վրայով՝ գիտեմ ես որ ինք աս
աշխարհիս աստուծմէն կուրացած է : Մենք մեր ճամբան
երթանք , գիտնալով որ մենք ան ճշմարտութեանը վրայ
հաւատք ունինք , ու “ Եմէն ստուծին ճշմարտութենէ
չէ ” : Իմ Յով. Թ . 21 :

Յոսապից . Ուրախ եմ ես հիմա Մատուծոյ փառաց յու-
սովը :

Եյսպէս՝ անոնք մէկդի դարձան ան մարդէն , և ան անոնց
վրայ խնդալով իր ճամբան դնաց :

Եսկէ ետեւ երազիս մէջ տեսայ որ անոնք յառաջ դացին՝
մինչև որ մէկ երկիր մը եկան , որուն օդը բնականաբար
քուն կը բերէր մարդուն , թէ որ անոր սովորած չէր :
Ու աս տեղս Յուսապիցը քունը կոխելով սկսեց թուլնալ
ծանրընալ . վասն որոյ Վրիստիանոսին ըսաւ . Իս հիմա

ւատք ունի և ո՛չ յոյս , հապա ամէն բան խարէութիւն
համարելով կը ծաղրաբանէ : Եսիկայ մտքէ անցընելն ան-
դամ սարսափելի բան է : Մատուծոյ ինչ յատուկ ողոր-
մութիւնն է՝ որ մէկը հաւատքի ու յարատեւութեան մէջ
պահուի , և ուրացողներուն ծաղրաբանութիւնը բանի
տեղ չհամարի :

կը սկսիմ¹ այնպիսի քուն ունենալ , որ հագիւ թէ կրնամ² աչքերս բաց բռնել . եկոր պառկինք հոս , ու թեթեւ քուն մը առնենք :

Քրիստիանոս . Քաւ լիցի , որ չըլլայ թէ քնանալով³ ալ չարթընանք :

Յոսափ . Եւ չիւ համար , եղբայր իմ , աշխատող մարդուն անոյշ է քունը . կարելի է որ կազդուրինք թէ որ թեթեւ քուն մը առնենք :

Քրիստիանոս . Միտքդ չե՞ս բերեր որ հովիւներուն մէկը մեզի ապսպրեց որ Ախարդեալ Երկրէն զգուշանանք : Ինք աս խօսքով մեզի ըսել կ'ուզէր որ քնանալէն զգոյշ կենանք . ուրեմն⁴ չքնանանք ինչպէս ուրիշները , հապաարթուն ու զգաստ ըլլանք * : Իմ թիւս . Ե . 6 :

Յոսափ . Ար խոտորովանիմ որ յանցաւոր եմ . ու թէ որ ես մինակ ըլլայի , քնանալով մահուան փոսնդին մէջ պիտի իյնայի . Ար տեսնեմ որ իմաստունին ըսածը ճշմարիտ է , թէ⁵ Երկուքը մէկէն աղէկ է : Ժող . Դ . 9 : Մինչեւ աս տեղս քու ինծի ընկեր ըլլալդ Մատուած⁶ որդու մութիւն մը եղաւ . ու դուն քու աշխատութեանդ համար աղէկ վարձք մը պիտի առնես :

Արդ⁷ ուրեմն քուներնիս կոխելը աս տեղս արգիլելու համար , աղէկ խօսակցութիւն մը ձեռք առնենք , ըսաւ Քրիստիանոս :

Դուր սրտովս , ըսաւ միւսը :

Քրիստիանոս . Ուրիշ սկսինք :

Յոսափ . Ուրիշ որ Մատուած սկսեց մեզի : Բայց թէ որ կ'ուզես⁸ դուն կը սկսիմ⁹ :

* Քրիստոնեայ եղբայր , զգոյշ կեցիր Ախարդեալ Երկրին վրայ քնանալէն : Երբոր ամէն բան դիւրին չիտակ ու աղէկ կը յառաջանայ , հոգիներնիս կը պառկին կը քնանան : Մատուծոյ խօսքին մէջ շատ զգուշութիւններ կը տրուին մեզի հոգեւոր թմրութեան դէմ :

Քրիստիանոս . Քեզի առաջ աս երգը պիտի երգեմ .

Երբ սուրբերը քունով թմրին թող աս տեղ զան լսելու ,
 Թէ ինչպէս աս ճամբորդները կը խօսակցին իրարու .
 Հապա իրենք աս երկուքէն խոհմարար թող սովորին ,
 Բայ և արթուն պահել իրենց քնով թմրած աչքերնին ,
 Թէ որ աղէկ կառավարուի ընկերութիւնը սրբոց ,
 Օգիրենք արթուն կը պահէ ընդդէմ բռնութեան դժոխոց :

Յետոյ Քրիստիանոս սկսեց , ու ըսաւ . Քեզի խնդիր
 մը պիտի հարցնեմ : Ի՞նչպէս եղաւ որ նախ և առաջ
 միտքդ դիր նա քու հիմնկուան ընթացքդ բռնել :

Յոսապեց . Ըսել կ'ուզես՝ թէ ի՞նչպէս եղաւ՝ առաջ
 իմ հոգւոյս բարելաւութիւնը փնտռել :

Քրիստիանոս . Եյո՛ , աս կ'ուզեմ ըսել :

Յոսապեց . Երկար ատեն մնացի ես մեր փառաւանդին
 մէջ տեսնուած ու ծախուած բաներուն զուարճութեանը
 մէջ , որոնք այնպիսի բաներ էին՝ որ կը հաւատամ՝ որ
 եթէ ես տակաւին անոնցմով մնացած ըլլայի , հիմա ա-
 նոնք կորստեան ու կործանման մէջ զիս թաղած պիտի ըլ-
 լային :

Քրիստիանոս . Ի՞նչ բաներ էին անոնք :

Յոսապեց . Եղարհիս բոլոր զանձերն ու հարստու-
 թիւնները : Ետ կը զուարճանայի ես զեղխութիւնով՝
 անառակութիւնով՝ արբեցութիւնով՝ հայհոյութիւնով՝
 ստութիւնով՝ անմարբութիւնով՝ Աիրակիին չփշեւով՝ և
 ամէն ան բաներն ընելով որոնք հոգին կորսնցընելու
 պատճառ կ'ըլլան : Բայց աստուածային բաները ընելով
 ու անոնց վրայ մտածելով՝ որոնք շիտակը քննէ լսեցի՝
 ինչպէս նաև սիրելի Հաւատարիմէն ալ , որ Ունայնու-
 թեան Տօնալաճառին մէջ իր հաւատքին ու առաքինի կեն-
 ցաղավարութեանը համար սպաննուեցաւ , վերջապէս
 տեսայ որ աս բաներուն վերջը մահ է , ու աս բանե-
 րուն համար Մտուածոյ բարկութիւնը կու գայ անհնազան-

դուժեան որդւոց վրայ : Գործ . Կ . 21-33 : Եփե . 6 :

Քրիստոս . Եւ ան տունը իսկոյն կատարեւապէս խելքդ պատկեցան պսոր :

Յոսափ . 2Է . չէի յօժարեր իսկոյն ճանչնալ՝ ոչ մեղքին գէշութիւնն ու ոչ անիկայ ընկերն համար ետեւն եկող դատապարտութիւնը . բայց երբոր առաջ իմ միտքս սկսեց սարսիլ Եստուծոյ Խօսքովը , կը ջանայի անոր լուսին գէմ աչքերս գոցել :

Քրիստոս . Բայց ի՞նչ էր պատճառը որ Եստուծոյ օրհնեալ Գողոյն քու վրադ բրած առաջին ներգործութիւններն այսպէս բանեցուցիր դուն :

Յոսափ . Պատճառներն ասոնք էին : Կախ չէի գիտեր թէ ասիկայ Եստուծոյ իմ հոգւոյս վրայ բրած գործն է : Բնաւ մտքէս չէի անցուցած թէ Եստուած առաջ մեղաւորին դարձը կը սկսի՝ մեղքին վրայով արթնութիւններ տալով անոր : Երկրորդ՝ մեղքը տակաւին շատ անուշ էր իմ մարմնոյս , ու յօժար չէի անիկայ ձգելու : Երրորդ՝ չէի գիտեր թէ ինչպէս իմ առջի բարեկամներէս զատուիմ , անոնց ընկերութիւնն ու գործքերը շատ բազմալի էին ինծի : Չորրորդ՝ ան ժամերը՝ երբոր իմ մեղաւոր ըլլալուն ճանաչումը կու գար վրաս , այնպէս ձանձրալի և այնպէս սիրտ զողացընող ժամեր էին , որ մինչև անգամ իմ սրտիս մէջ անոնց յիշատակութիւնն ընկն ալ չէի կրնար տանիլ :

Քրիստոս . Ուրեմն՝ ինչպէս որ կ'երևայ , երբեմն երբեմն քու սրտիդ նեղութիւններէն կ'ազատեիր :

Յոսափ . Եւ յո՛ւր , անշուշտ . բայց նորէն անիկայ իմ միտքս կու գար . և ան տունը առաջուան պէս՝ մանաւանդ թէ անկէ ալ գէշ կ'ըլլայի :

Քրիստոս . Ինչո՞ւ համար , ի՞նչ էր որ քու մեղքերդ կրկին քու միտքդ կը բերէր :

Յոսափ . Շատ բաներ . ինչպէս՝

Ե . Թէ որ ճամբան ճշմարիտ հաւատացեալի մը պատահէի , կամ՝

Բ . Թէ որ մեկուն Աստուածաշունչ կարգալը լսէի , կամ՝

Գ . Թէ որ գլուխս ցաւելու սկսէր , կամ՝

Դ . Թէ որ դրացիներուս մեկուն հիւանդ ըլլալը լսէի , կամ՝

Ե . Թէ որ մեռելի մը համար զարնուած զանգակին ձայնն առնէի * , կամ՝

Զ . Թէ որ իմ մեռնիլս մտածէի , կամ՝

Է . Թէ որ լսէի Թէ յանկարծակի մահ պատահեր է ուրիշներուն :

Ը . Բայց մանաւանդ երբոր իմ վրայովս մտածէի Թէ շուտով դատաստանի երթալու եմ :

Քրիստիանոս . Եւ միշտ դիւրութեամբ կըրնայի՞ր խղճմտանքին խայթոցէն ազատիլ , երբոր աս կերպերուն մեկուքը անիկայ քեզ կը խայթէր :

Յոսափ . Չէ , բնաւ . քանզի ան ատենը ամուր մը ձեռք կը զարնէին անոնք իմ խղճմտանքիս . և ան ատենը Թէ որ միայն մտքէս անցընէի մեղքին դառնալ , (Թէպէտ միտքս անոր դէմ դարձած էր ,) կրկնապատիկ տանջանք կ'ըլլար ինծի ան :

Քրիստիանոս . Ուրեմն ի՞նչ կ'ընէիր ան ատենը :

Յոսափ . Ար մտածէի Թէ պէտք է իմ վարքս շտկել . հապա Թէ չէ՝ կ'ըսէի մտքէս , անշուշտ պիտի դատապարտուիմ :

Քրիստիանոս . Եւ ջանք ըրի՞ր անիկայ շտկելու :

* Անիկայ Անգղիոյ մէկ սովորութիւն մըն է , որ երբոր մէկը մեռնելու ըլլայ , յատուկ եղանակով զանգակ կը զարնուի :

Յոսափ . Այո . ու փախայ ալ ոչ միայն մեղքերէն՝
Հապա մեղանչական ընկերութենէ եւ , ու ես զիս քրիս-
տոնէական պարտաւորութիւնները կատարելու տուի . զոր
օրինակ՝ աղօթելու , կարդալու , մեղքի համար լալու , իմ
ընկերիս՝ իրաւը խօսելու , և : Աս բաներն ըրի՝ հան-
դերձ շատ ուրիշ բաներով , որոնք երկար կ'ըլլան աս տեղս
պատմելը :

Քրիստոնէոս . Այն ատենը դուն քեզ աղէկ ըլլալ
կարծեցիր :

Յոսափ . Այո՛ ատեն մը , բայց վերջը ինքզինքս բարե-
կարգելու համար բոլոր բրածներուս հակառակ իմ նեղու-
թիւնս կրկին զլորելով վրաս եկա :

Քրիստոնէոս . Ի՞նչպէս պատահեցաւ ատիկայ , ալ
դուն բարեկարգուած ըլլալովդ :

Յոսափ . Շատ բաներ կային որ անիկայ իմ վրաս
ընդին , մանաւանդ . հետեւեալներուն նման խօսքերը :
“Մեր բոլոր արդարութիւնները դաշտանի լաթին պէս
է” : Ասայ . կդ . 6 : “Մարդ օրէնքին գործքերէն
չկրնար արդարանալ” : Պատ . Ի . 16 : “Երբոր բոլոր
ձեզի հրամայուած բաները ընէք , ըսէք թէ՛ Մենք անպի-
տան ծառաներ ենք” : Ղու . Ժէ . 10 : Այն ուրիշ
ասոր նման շատ խօսքեր : Ասկէ սկսեցի եւ ինծի այսպէս
խորհիլ : Թէ որ բոլոր իմ արդարութիւններս դաշտանի
լաթին պէս է , թէ որ օրէնքին գործքերէն մարդ չարդա-
րանար , ու թէ որ ամէն բանն ընելուս ետե՛ տակաւին
անպիտան ենք , ապա ուրեմն յիմարութիւն է օրէնքին
միջոցով երկինք երթալու յուսալը : Այս ասպակն ալ
մտածեցի : Թէ որ մէկ մարդ մը հարիւր ոսկի պարտք
ընէ վաճառականին , ու անկէ ետե ինչ որ առնէ բոլոր իր
առածին ստակը հատուցանէ . բայց տակաւին թէ որ իր
հին պարտքը առանց սրբուելու կը կենայ տուամբին մէջ ,
վաճառականը անոր համար կրնայ դատաստանի կանչել :

անիկայ՝ ու բանտը դնել տալ , մինչև որ իր պարտքը վճարէ :

Քրիստոնէս . Հատ աղէկ . և ասիկայ՝ դուն ի՞նչպէս քու վրադ յարմարուցիր :

Յոսափ . Ինչպէ՞ս . ևս ինծի այսպէս խորհեցայ : Եւ իմ մեղքերովս Մատուծոյ յիշատակարանին մէջ շատ պարտաւոր դրուած եմ , և իմ հիմակուան ինքզինքս բարեկարգելս պիտի չվճարէ ատ պարտքը : Ասան սրոյ ամէն իմ հիմակուան զիս ուղղելուս վրայ՝ տակաւին պիտի մտածեմ , թէ՛ ի՞նչպէս պիտի աղատիմ ես ան դատապարտութենէն՝ որուն տակը ես զիս ձգեցի իմ առջի մեղքերովս :

Քրիստոնէս . Հատ գեղեցիկ յարմարութիւն . բայց կ'աղաչեմ , շարունակէ քու խօսքդ :

Յոսափ . Մէկ ուրիշ բան մըն ալ՝ որ իմ վերջին բրած ուղղութիւններէս մինչև հիմա միշտ ինծի նեղութիւն կուտայ , ասիկայ է , որ եթէ իմ հիմակուան բրած գործքերս զգուշութեամբ նկատեմ , տակաւին կը տեսնեմ՝ որ մեղքը իմ ամենալաւ գործքերուս մէջ ինքզինքը կը խառնէ . այնպէս որ հիմա ստիպուած եմ՝ հետեցընել թէ՛ իմ անձիս և պարտաւորութեանցս վրայ ունեցած իմ առջի յիմարական կարծիքներովս ալ մէկ օրուան մէջ բաւական մեղք գործած եմ զիս դժոխք խրկելու , թէ՛ և իմ առջի վարքս անմեղ ալ եղած ըլլայ :

Քրիստոնէս . Եւ ան տեսնը ի՞նչ ըրիր :

Յոսափ . Ի՛նչ ընեմ . ի՛նչ ընելս չէի գիտեր մինչև որ իմ միտքս բացի Հաւատարիմին . ինչու որ աղէկ ծանօթ էինք իրարու : Եւ ան ինծի ըսաւ՝ թէ՛ մինչև որ ձեռք չձգեմ՝ այնպիսի մէկ մարդու մը արդարութիւնը՝ որ բնաւ մեղանչեց , չ իմն՝ և ո՛չ բոլոր աս մեղաւոր աշխարհի արդարութիւնը կարող է զիս փրկել :

Քրիստոնէս . Եւ կարծեցի՞ր որ ան ճշմարիտ կը խօսէր :

յառաջ բերի . քանզի կը կարծէի թէ ան պիտի չկամենայ
զիս փրկելու :

Վրիստիանոս . Եւ ատենը ի՞նչ ըսաւ քեզի Հաւա-
տաբիմը :

Յոսափ . Ըսաւ ինծի թէ՛ Մնոր դիմէ ու տե՛ս : Ես
ալ ըսի թէ յանդգնութիւն է ատ բանը : Են ըսաւ ,
Չէ՛ , ինչու որ հրաւիրուած ես իրեն երթալու : Սաղմ .
ԺԿ . 28 : Ենկէ ետեւ Յիսուսի հրաւիրանաց զիրքը
տուաւ ինծի՝ որ քաջալերէ զիս աւելի համարձակութեամբ
երթալու . և ան գրքին վրայով ըսաւ՝ թէ անոր ամէն մէկ
յովոր ու նշանագիրը երկինքէն ու երկրէն ալ հաստատ է :
Սաղմ . իԴ . 35 : Են ատենը հարցուցի իրեն՝ թէ երբոր
երթամ՝ ի՞նչ պէտք է որ ընեմ . և ինծի ըսաւ թէ՛ ծնկան
վրայ զալով բոլոր իմ սրտովս ու հոգւովս աղաչելու եմ՝
Հօրք՝ որ անիկայ յայտնէ ինծի : Սաղմ . զԷ . 6 : Գաղ .
Գ . 10 : Եբէ՛մ . իԹ . 12 , 13 : Ենկէ ետեւ իրեն հար-
ցուցի եւ՝ թէ ի՞նչպէս աղաչելու եմ անոր . ու ան ըսաւ ,
զնն , և պիտի գտնես զինքը շնորհաց ամբողջ վրայ , ուր
որ բոլոր տարին կը նստի ներում և թողութիւն տալու
անոնց՝ որ իրեն կ'երթան : Եբբ . Գ . 16 : Ըսի իրեն՝
թէ երբոր երթամ , չեմ գիտեր ի՞նչ ըսեմ . ու ան ինծի
ապապրեց որ այսպէս ըսեմ : “Մտուած , ողորմէ ինծի
մեղաւորիս , ու շնորհէ որ Յիսուս Վրիստոսը ճաննամ ,
և անոր հաւատամ . քանզի կը տեսնեմ որ եթէ անոր ար-
դարութիւնը չըլլայ , կամ թէ ես ան արդարութեանը
վրայ հաւատք չունենամ , բոլորովին կ'որսուած եմ * :

* Եզէկ նկատէ ասիկայ՝ և՛ զայր : Ինքզինքը ճանչցող
մեղաւորին գլխաւորաբար փնտռածը արդարութիւն է :
Ինք իր վրայ չունի անիկայ . և ասիկայ գիտէ ինք : Ու-
րեմն մէր պիտի գտնուի : Սիայն Վրիստոսի վրայ : Ե-
սիկայ Մտուածէ յայտնուած ճշմարտութիւն մըն է . ու

Ո՛վ Տէր , լսեցի որ դուն ողորմած Եստուած ես , ու այնպէս սահմանեցիր որ քու Որդիդ Յիսուս Վրիստոսը աշխարհի Փրկիչն ըլլայ . ու նաեւ կ'ուզես ինծի պէս խեղճ մեղաւորներուն շնորհել անիկայ : Ես ալ ճշմարտապէս մեղաւոր եմ : Այսն որոյ՝ Տէր , աս պատեհութիւնը ձեռք առ , ու քու շնորհքդ մեծցնէր իմ հոգւոյս փրկութեամբը , քու Որդւոյդ Յիսուս Վրիստոսի միջնորդութիւնովը . Եմէն՝ :

Վրիստիանոս . Եւ քեզի հրամայուածին պէս ըրի՞ր :

Յոսափայ . Եյո՛ , կրկին , և կրկին , և կրկին :

Վրիստիանոս . Ու Հայրը յայտնե՞ց քեզի Որդին :

Յոսափայ . Ո՛ւ , ո՛չ առաջին՝ ո՛չ երկրորդ՝ ո՛չ երրորդ՝ ո՛չ չորրորդ՝ ո՛չ հինգերորդ՝ և ո՛չ ալ վեցերորդ անգամին * :

Վրիստիանոս . Ի՞նչ ըրիր ան ատենը :

Յոսափայ . Ի՛նչ ընեմ , ինչ ընելիքս չէի գիտեր :

Վրիստիանոս . Եղծքը ձգելու մտածմունքներ չունեցածը :

Յոսափայ . Եյո՛ , քանի մը հարիւր անգամ ատ մտածմունքն ըրի :

սուանց հաւատալու ասոր՝ ամէն մեղաւոր պիտի կորսուի : Մտածէ՛ թէ քու հոգւոյդ կորստեանը պատճառ պիտի ըլլաս , թէ որ Վրիստոսի արդարութիւնը մերժես , ու չհաւատաս թէ նոյն արդարութիւնովն է՝ որ Եստուած ամբարիշտները կ'արդարացնէ առանց գործքի : Ո՛վ խստասիրտ՝ ու դուք ձեզ արդարացնող մեղաւորներ , արդարութենէ հեռու էք դուք : Իմացէ՛ք ասիկայ՝ ու զարհուրեցէ՛ք :

* Մեղաւորը երբոր նախ կը սկսի մնտուել Տէրը , իր սրտին մէջ շատ մեծ վախկոտութիւն կը ծնանի : Բայց Վրիստոսի հաւատարիմ խոստմունքը ունի ան , թէ Փնտուեցէ՛ք ու տի . ի դանէք : Դևո՛ւ . Ժմ . 9 .

Վրիստոստին . Եւ ի՞նչ էր պատճառը որ չձգեցիր ան :
 Յոսուէյ . Հաւատացի թէ ինծի ըսուածը ճշմարիտ
 էր , այսինքն՝ թէ առանց աս Վրիստոսին արդարութեա-
 նը բոլոր աշխարհ կարող էր զիս փրկելու . և անոր հա-
 մար՝ ես ինծի ըսի , (Թէ որ աղօթքը ձգեմ՝ անշուշտ պի-
 տի մեռնիմ . Բայց թէ որ պիտի մեռնիմ՝ շնորհաց
 աթոռին առջևը մեռնիմ : Ու ասով իմ միտքս եկաւ
 աս խօսքը . “ (Թէ որ ուշանայ , անոր սպասէ՝ քանզի ան-
 շուշտ պիտի գայ , ետ պիտի չմնայ” : Աբ . Բ . 3 :
 Այսպէս աղօթելը հանապազորդեցի , մինչև որ Հայրը իր
 Որդին յայտնեց ինծի :

Վրիստոստին . Եւ ի՞նչպէս ինք յայտնուեցաւ քեզի :

Յոսուէյ . Մարմնաւոր աչքով ես զինք չտեսայ , հա-
 տա հոգւոյ աչքով . Եփե . ւ . 18 , 19 . և այսպէս եւ
 դաւ անիկայ : Ահլ օր մը շատ տրտում էի , որուն պէս
 կարծեմ թէ կեանքիս մէջ ուրիշ անգամ բնաւ տրտման
 չէի . և աս տրտմութիւնը իմ մեղքերուս գէշութիւնն ու
 մեծութիւնը նորէն տեսնելէս եղաւ : Եւ ան ատենը ու-
 րիշ բանի ակնկալութիւն չունէի՝ հապա դժոխքի ու իմ
 հոգւոյս յաւիտեական դատապարտութեանը . և ահա
 յանկարծ՝ ինծի թուեցաւ թէ տեսայ Տէր Հիսուսը որ եր-
 կինքէն վար կը նայէր իմ վրաս ու կ'ըսէր , “ Հաւատա
 Տէր Հիսուս Վրիստոսին , ու պիտի փրկուիս” : Վորք .
 Ժ . 31 :

Բայց ես պատասխան տուի թէ՛ Տէր , ես մեծ շատ մեծ
 մեղաւոր եմ . ու ան ըսաւ , “ Իմ շնորհքս հերիք է
 քեզի” : Բ . Սորք . Ժ . 9 : Ան ատենը ըսի , Բայց՝
 ո՞վ Տէր , ի՞նչ է հաւատալը : Ու յետոյ՝ աս խօսքէն որ
 կ'ըսէ “ Ան որ ինծի կու գայ՝ երբէք չանօթենար , ու ան
 որ ինծի կը հաւատայ՝ չծարւիր” , Յով . Գ . 35 , տե-
 սայ՝ թէ հաւատալն ու անոր երթալը մէկ բան է . և թէ՛
 ան որ կ'երթայ , այսինքն՝ իր սրտով և յօժարութիւնեւ

բովը Վրիստոսով եղած փրկութեանը ետեւն կը վազէ ,
անիկայ ճշմարտապէս կը հաւատայ Վրիստոսի : Ըն ա-
տենը աչքերս ըցան , ու հարցուցի ես , Բայց ո՞վ Տէր
ինծի պէս մեծ մեղաւոր մը իրաւ կրնայ ընդունել ըլլալ
քեզի , և փրկուիլ քեզմով : Ու լսեցի որ կ'ըսէր , « Ըն
որ ինծի կու դայ , բնաւ դուքս չեմ հաներ » : Յովհ . 4 :
36 : Եւ ես ըսի . Բայց՝ ո՞վ Տէր , իմ քեզի դալու ա-
տենս ինչպէս մտածութիւն պէտք է ունենամ քու վրայովը ,
որ իմ հաւատքս շիտակ հաստատուած ըլլայ քու վրադ :
Ինքն ալ ըսաւ , « Վրիստոս Յիսուս աշխարհք եկաւ
մեղաւորները փրկելու » : Իմ Տէմ . Իմ . 14 : « Օրեն-
քին վախճանը Վրիստոս է՝ ամէն հաւատացեալի արդաւ-
րութեան համար » : Հովհ . Ժ . 4 . Եւ Քլ . Դ :
« Որ մեր յանցանացը համար մատնուեցաւ , և մեզ ար-
դարացընելու համար յարութիւն առաւ » : Հովհ . Դ .
25 : « Որ մեզ սիրեց , ու մեզ մեր մեղքերէն լուաց » :
Յայտ . Իմ . 5 : « Ինքն է Միջնորդ Մատուոյ և մեր մե-
ջը » : Իմ Տէմ . Իմ . 5 : « Ինքը միշտ կենդանի է մեզի
համար բարեխօս ըլլալու » : Եբր . Է . 25 : Մտնց ա-
մենէն ես քաղեցի թէ իր անձովը արդարութիւն պէտք է
որ փնտռեմ , և իր արիւնովը իմ մեղքերուս թողութիւն
դանեմ . թէ ինք իր Հօրը օրէնքին հնազանդելով և
անոր պատիժը քաշելու հպատակելով ինչ որ ըրաւ՝ իրեն
համար չէր , հապա ասիկայ շնորհակալութեամբ ընդունե-
լու հոգւոյ փրկութեանը համար : Եւ ան ատենը սիրտս
ուրախութեամբ՝ և աչքերս արցունքով լցուեցան , ու զգա-
ցումներս յորդեցան ան սիրովը՝ որ Յիսուս Վրիստոսի ա-
նունին՝ ժողովրդեանն ու ճամբուն վրայ էր :

Վրիստոս . Մտնց արդարեւ Վրիստոսի քու հոգւոյդ
ըրած յայտնութիւնն էր . բայց մասնաւորապէս պատմէ
ինծի՝ թէ ասիկայ ինչ զօրութիւն ունեցաւ քու կիրքե-
րուդ վրայ :

Յոսափ . Մտիկայ ինձի տեսնել տուաւ թէ բոլոր աշխարհս իր ամէն ունեցած արդարութիւնովն ալ դատաւարութեան վիճակի մը մէջ է : Մտիկայ ինձի տեսնել տուաւ թէ Հայր Մատուած թէպէտ և արդար է , կրնայ արդարապէս արդարացընել իրեն դիմող մեղաւորը : Մտիկայ մեծապէս ամէջուց զիս իմ առջի վարքիս անարդութեանը վրայ , ու խնայեցուց զիս իմ ողխութիւնս ինձի խնայքնելով . քանզի ասկէ առաջ ամենակն իմ սրտիս մէջ ուրիշ մէկ խորհուրդ մը չմտաւ որ Յիսուս Վրիստոսի զերազանցութիւնը այսչափ ցուցընէր : Մտիկայ սուրբ վարքը ինձի սիրցուց , ու Յիսուս Վրիստոսի անունին փառայն ու պատուոյն համար բան մը ընելու փափաք տուաւ՝ մանաւանդ թէ մտածեցի որ եթէ ես Հիմա իմ մարմնիս մէջ հազար քաշ արիւն ունենայի , բոլորը կըրնայի թափել Տէր Յիսուսի համար * :

* Վրիստոսի հաւատալը Մատուծոյ վրայով նոր ծանօթութիւն մը կու տայ հոգւոյն . Վրիստոսի՝ արդար Մատուած և միանգամայն Փրկիչ ըլլալուն դազափարը կ'ընծայէ անոր : Աս հաւատքը մէկ քաղցր որոմմութիւն մը կը պատճառէ մեր մեղքերուն վրայ , և մանաւանդ մեր ներուած մեղքերուն վրայ : Եմանուէլին անձին ու պաշտօններուն անդուդական զեղեցկութիւնը մեզի կը ցուցընէ , ու սրբութեան սիրով՝ ու կենաց և մահուան մէջ զինքը փառաւորելու մեծափափաք տենճով մեզ կը լեցընէ : Մի որ աս նշանները իր ներսի դին ըլլալ կը զգայ , թէպէտ և նուազ չափով մը , կրնայ հաւատալ թէ իր հաւատքը անկեղծ է , ու ինք մահէն կեանքի անցած է : Բայց թող իմանայ՝ որ թէպէտ Տէրը իր բոլոր ժողովուրդոյը մի և նոյն ճշմարտութիւնները կը ծանուցանէ , և սակայն անոնց ամէնը՝ միայն մէկ եղանակաւ մը չառաջնորդէր ճշմարտութեան : Շատերը Մատուծոյ շնորհովն ու Վրիստոսի միջնորդութեամբ՝ անոր ողորմութիւնով աներկեան յոյսի մը հառած ըլլալով՝ ու հաւատքով անոր սիրոյն մէջ արմատացած ու հաստատուած ըլլալով , իրենց կ'ըր ու ինչ

Եսկէ ետեւ երազիս մէջ տեսայ որ Յուսափեցը ետին նստեցաւ՝ ու տեսաւ որ Տգիտութիւնը կու գար , որն որ իրենք ետեւին ձգեք էին : Եւ ըսաւ Վրիտախանութն . Տես որ չափ հեռուն՝ մեր ետեւը կը տնտընայ ան աղան :

Վրիտախանութն . Իրաւ ես . կը տեսնեմ՝ զիները . ինք մեր ընկերութեանը վրայ փոյթ չունի :

Յուսափեց . Բայց կարծեմ որ եթէ ինք մինչեւ հոս մեր հետը քալէր , փնաս մը պիտի չկրէր անկէ :

Վրիտախանութն . Ո՛րքա՛րիս է ատ . բայց կը հաւատացընեմ՝ քեզ որ ինք ուրիշ կերպ կը մտածէ :

Յուսափեց . Ես , այդպէս պիտի ըլլայ . բայց այստեամենայնիւ եկնք իրեն ազատենք : Եւ այնպէս ըրին :

Այլերջը Վրիտախանութն ըսաւ անոր . Եսնք եկոր՝ մարդ , ինչպէ՛ս այդչափ ես մնացիր :

Տգիտութիւն . Ես շատ աւելօք զուարճութիւն կը քաղեմ առանձին քալելով քան թէ ընկերութեամբ . միայն թէ որ խիստ լաւ ընկերութիւն մը գտնեմ՝ կ'ուզեմ :

Են առենք Վրիտախանութն Յուսափեցին կամայ մը ըսաւ . Վեզի չքի՞ն որ ինք մեր ընկերութեանը վրայ փոյթ չունի : Բայց եւ այնպէս եկնք քովն երթանք , ու աս առաջնութեան անապատիս մէջ ժամանակը խօսակցութեամբ անցընենք : Այլերջը իր խօսքը Տգիտութիւնին դարձնելով՝ ըսաւ . Եկնք նայինք՝ ինչպէս ես . ի՛նչպէս է հիմա բանը՝ Եստուծոյ եւ քու հոգւոյդ մէջ :

Տգիտութիւն . Այր յուսամ որ աղէկ է . քանզի միշտ բարի մտածմունքներով լեցուն եմ , որոնք իմ միտքս կու գան ճամբուս մէջ զիս մխիթարելու * :

պէս դարձի գալերնուն վրայ արայիս արտոմութիւն մը չեն կրնար ընել , ինչպէս որ հոս Յուսափեցը կ'ընէ :

* Տգիտութիւնը իր յոյսն ու մխիթարութիւնը իր բաւրի խորհուրդներուն վրայ հաստատած էր , բայց բոլորովին զուրկ էր բարի խղճմունքի մը ընծայած խաղաղութենէն :

Վրէիստիանոս . Ա'աղաչեմ ըսէ մեզի՛ ինչ բարի մտածմունքներ :

Տէրոս-Էիւն . Ի՜նչ , Եստուծոյ ու երկնից վրայ կը մտածեմ :

Վրէիստիանոս . Այդպէս կ'ընեն զեւերն ու դատապարտեալ Հոգիներն ալ :

Տէրոս-Էիւն . Բայց ես անոնց վրայ կը մտածեմ՝ ու անոնց կը փախաքիմ՝ ալ :

Վրէիստիանոս . Այնպէս կ'ընեն շատերն ալ որ հաւանականաբար բնաւ պիտի չերթան հոն : “Շոյլին Հոգին կը ցանկայ , ու բան մը չունի” : Եւսէ . Ժ. 4 :

Տէրոս-Էիւն . Բայց ես անոնց վրայ կը մտածեմ՝ ու անոնց համար ամէն բան կը ձգեմ՝ ալ :

Վրէիստիանոս . Ետոր վրայ տարակիցս օւնիմ . ինչու որ շատ զժուարթին բան է ամէն բան ձգելը . այո՛ , զժուարդոյն բան մըն է ան՝ քան որչափ շատերը կը կարծեն : Բայց ինչու կամ ինչու՞ համոզուած ես զօւն՝ թէ ամէն բան ձգած ես Եստուծոյ ու երկնից համար :

Տէրոս-Էիւն . Իմ սիրտս սրտալէս կը վկայէ ինձի :

Վրէիստիանոս . Իմաստունը կ'ըսէ թէ , “ Իր սրտին ապաւինողը անմիտ է” : Եւսէ . Իբ . 26 :

Տէրոս-Էիւն . Ետիկայ չար սրտի վրայով ըսուած է , բայց իմն բարի սիրտ է :

Օրինասեր փարիսեցւոյն երջանկութիւնը միայն իր անձին կը ծաղի . բայց ճշմարիտ քրիստոնէին երջանկութիւնը միայն Վրիստոսի հաւատալէն յառաջ կու գայ : Եռանջինը իր փրկութեանը բոլոր ակնկալութիւնները իր մըտքին զգացումներէն կը հանէ , իր ըրածներէն կամ քաշածներէն կը հեռացընէ . բայց միւսը իր ապաւանի երջանկութեանը բոլոր յայտերը Վրիստոսի ըրածին ու քաշածին վրայ կը հաստատէ , միայն իր զրկիչովը աւրախանալով , ու իր մարմնոյն չխառահանալով :

Վրէնսիանոս . Բայց ի՞նչպէս կրնաս յույրնել ատիկայ :

Տֆէրտ-Բէն . Արկային յոյսերով զեւ կը մերթարէ ան :

Վրէնսիանոս . Ատիկայ կարելի է որ անոր խաղերայութիւնովն ըլլայ . քանզի մէկ մարդուն սիրտը կրնայ մերթարել զինքը բանի մը յուսով՝ որ ինք ամենեւին պիտի չկրնայ ստանալ :

Տֆէրտ-Բէն . Բայց իմ սիրտս ու վարքս մէկտեղ կը համաձայնին . և ան պատճառաւ իմ յոյսս հաստատուն է :

Վրէնսիանոս . Ո՞վ քեզի ըսաւ թէ քու սիրտդ ու վարքդ մէկտեղ կը համաձայնին :

Տֆէրտ-Բէն . Իմ սիրտս ինծի պատկէ կ'ըսէ :

Վրէնսիանոս . Վաւ սիրտդ քեզի պատկէ կ'ըսէ՝ հա՛ : Հարցո՞ւր իմ կողակցիմ՝ ու նայինք կը վկայե՞ թէ ես զող եմ : Աս բանիս վրայով թէ որ Աստուծոյ Խօսքը վկայութիւն չընէ , ուրիշ վկայութիւն բանի տեղ չանցնիր :

Տֆէրտ-Բէն . Բայց բարի սիրտ չէ՞ ան՝ որ բարի խորհուրդներ ունի . ու բարի վարք չէ՞ ան՝ որ Աստուծոյ պատուիրանքներուն կը համաձայնի :

Վրէնսիանոս . Այո՛ . բարի սիրտ է ան՝ որ բարի խորհուրդներ ունի . ու բարի վարք է ան՝ որ Աստուծոյ պատուիրանքներուն կը համաձայնի . բայց ուրիշ բան է ճշմարտապէս աս բաներն ունենալը , և ուրիշ բան է միտքն այնպէս համարելը :

Տֆէրտ-Բէն . Աղէ՛ ըսէ , ճիշտ խորհուրդները կը սեպես որ բարի են . և ճիշտ վարքը կը սեպես թէ Աստուծոյ պատուիրանքներուն համաձայն է :

Վրէնսիանոս . Այո՛ և այլ կերպ բարի խորհուրդներ կան . կան որ մեր վրայովն են , կան որ Աստուծոյ , կան որ Վրիստոսի , և կան որ ուրիշ բաներու վրայով :

Տֆէրտ-Բէն . Որո՞նք են մեր վրայովն եղած բարի խորհուրդները :

Վրիստիանոս . Ենոնք որ Վատուծոյ Խօսքին Համաձայն են :

ՏՖէրոս-Բէն . Երբ կը Համաձայնին Վատուծոյ Խօսքին՝ մեր վրայովը ունեցած մեր խորհուրդները :

Վրիստիանոս . Են ատենը՝ երբոր մենք մեր անձին վրայ ան նոյն դատաստանը կ'ընենք , որն որ Վատուծոյ Խօսքը կ'ընէ : Հաճախ բացատրելու համար՝ Վատուծոյ Խօսքը բնական վիճակի մէջ եղած անձանց համար կ'ըսէ թէ՛ Երդար մը չկայ՝ ոչ մէկ հաստ մը . աղէկութիւն ընող մը չկայ : Հոգի . Դ . 10 , 12 : Եւ դարձեալ կ'ըսէ Եմեն մարդուն սրտին խորհուրդները չար են : Ծանօթ . Դ . 5 : Եւ դարձեալ՝ Մարդուն սրտին խորհուրդը իր մանկութենէն չար է : Ծանօթ . Ի . 21 : Ուրեմն երբոր այսպէս կը խորհինք մեր վրայով՝ անիկաց զգալով , ան ատենը մեր խորհուրդները բարի են . ինչու որ Վատուծոյ Խօսքին Համաձայն են :

ՏՖէրոս-Բէն . Ես բնաւ չեմ կրնար հաւատաւ թէ իմ սիրտս այնպէս գէշ է * :

Վրիստիանոս . Ետոր համար բնաւ մէկ բարի խորհուրդ մը ունեցած չես քու վրայովդ քու կեանքիդ մէջ † :

* Բնականապէս մէկը չկրնար հաւատաւ թէ իր սիրտը գէշ է : Բայց ասիկայ ստոյգ նշան մըն է թէ երկնից ըջյուր սրտին վրայ ծագած չէ , ու անոր տարապայման չարութիւնը յայտնի ըրած չէ : Մսկէ է որ տղէտ հաւատացեալները իրենց անձին մէջը բարի ըլլալու կարծիքովը չարաչար կը խարուին , ու թողութիւն դանկլու համար բռն լորովին Վրիստոսի ըրած քառութեանը ապաւինելէն և արդարանալու համար միայն անոր արդարութեանը յուսաւէն ետ կը մնան :

† Բնաւ չենք սկսիր բարի խորհուրդ մը ունենալ՝ մինչև որ չսկսինք մենք մեր վրայ գէշ խորհիլ , ու ճշմարտապէս խմանալ մեր վերջին աստիճանի չարութիւնը , ինչպէս որ Վատուծոյ Խօսքը կը վկայէ մեր վրայ :

Թո՛ղ տուր որ իմ խօսքս առաջ տանիմ : Ինչպէս որ Մատուծոյ խօսքը մեր սրտերը կը դատէ , այնպէս ալ մեր ճամբաները կը դատէ . և երբոր մեր սրտերուն ու ճամբաներուն խորհուրդները կը համաձայնին ան դատաստանին՝ որն որ Մատուծոյ խօսքը երկարանչութիւն վրայ կ'ընէ , ան ատենը երկարանչութիւն խորհուրդներն ալ բարի են , որովհետեւ Մատուծոյ խօսքին համաձայն են :

Տէ՛րութիւն . Բացատրէ ինձի քու մխարդ :

Քրիստիանոս . Հմտ աղէկ . Մատուծոյ խօսքը կ'ընէ թէ մարդոց ճամբաները ծուռ ճամբաներ են . բարի չեն , հապա չար . կ'ընէ թէ բնականաբար բարի ճամբային դուրս են անոնք՝ որ խաղաղութեան ճամբան չեն ճանչնար : Սաղ . ճիւղ . 5 : Մատ . Թ . 15 : Հատ . Գ . 17 : Երբ երբոր մէկը այսպէս կը խորհի իր ճամբաներուն վրայով , կ'ուզեմ՝ ըսել՝ երբոր զգայով և խոնարհ սրտով այսպէս կը խորհի , ան ատենը ինք իր ճամբաներուն վրայով բարի խորհուրդներ ունի . ինչու որ իր խորհուրդները հիմա Մատուծոյ խօսքին դատաստանին հետ համաձայն են :

Տէ՛րութիւն . Որո՞նք են Մատուծոյ վրայով եղած բարի խորհուրդները :

Քրիստիանոս . Ո՛րչառ ինչպէս որ առաջ մեր վրայով ունեցած խորհուրդներնու համար ըսի , երբոր Մատուծոյ վրայով մեր խորհուրդները համաձայն են անոր՝ ինչ որ Մատուծոյ խօսքը կ'ընէ իրեն համար . այսինքն երբոր իր էութեանը և ստորոգելիքներուն վրայ այնպէս կը խորհնիք ինչպէս որ Մատուծոյ խօսքը սորմեցուց , որուն վրայ հիմա չեմ կրնար երկար խօսիլ : Գարձեալ ան ատենը շտապ խորհուրդներ կ'ունենանք Մատուծոյ վրայով՝ երբոր կը մտածենք թէ ինք ըսազոյն գիտէ մեզ՝ քան որչառի մենք զմեզ գիտենք , և մեր վրայ մեղք կը տեսնէ երբոր և ուր որ մենք մեղք մը չենք տեսներ վրանիս . երբոր կը մտածենք

Թէ ինք մեր ներքին խորհուրդները զխտէ , և թէ մեր սիրտը իր բոլոր ծածուկ խորհուրդներովը անոր աչքերուն առջին միշտ բաց է . նաև երբոր կը մտածենք թէ բոլոր մեր արդարութիւնը զոռուելի է անոր առջին , և անոր համար չկրնար տանիլ՝ մեզ տեսնել՝ որ իր առջին կը կայնինք՝ որ և իցէ չափով ապաւինելով մինչև անգամ մեր ամենալաւ գործքերուն :

ՏԳԻԳՈՒՆԷԼԻՆ . Ար կարծե՞ս դուն որ ես այնպէս յիմար բլլամ՝ որ մտածեմ թէ Մատուած ինծմէ աւելի չկրնար տեսնել . կամ թէ մինչև անգամ իմ ամենալաւ գործքերովս Մատուծոյ առջին ելլելու գտեմ :

ՎՐԻՍՏՈՒՆ . Հապա դուն ի՞նչպէս կը մտածես աս նիւթիս վրայ :

ՏԳԻԳՈՒՆԷԼԻՆ . Արձ խօսքով , կը մտածեմ թէ արդաւանալու համար պէտք է որ Վրիստոսի հաւատամ :

ՎՐԻՍՏՈՒՆ . Ի՞նչպէս կը մտածես թէ Վրիստոսի հաւատալու ես երբոր չես տեսներ քու իրեն ունեցած կարօտութիւնդ : Վուն ի՞նչ քու սկզբնական և ի՞նչ ներդրածաւ կան մեղքերդ կը տեսնես . հապա այնպիսի կարծիք մը ունիս քու վրայովդ և քու բրածիդ վրայով , որ յայտնապէս կը ցուցնէ քեզ այնպիսի մէկն բլլալ որ բնաւ տեսած չես՝ Մատուծոյ առջին քեզ արդարացնելու համար Վրիստոսի արդարութեանը հարկաւորութիւնը : Աւրեմն ի՞նչպէս կ'ըսես թէ Վրիստոսի կը հաւատամ * :

* Ե՛հա աս տեղս կը տեսնենք թէ՛ մարդուս իր արդար բլլալու կարծիքը ի՞նչպէս բնականաբար կը կուրացնէ իր աչքերն ու կ'արգիլէ իր սիրտը հաւատալու թէ Վրիստոսի արդարութիւնը միայն կ'արդարացնէ մեզաւորը Մատուծոյ առջին . և սակայն այսպէս շատերը կան որ կը խօսին Վրիստոսի հաւատալու վրայ , բայց իրենց հաւատքը միայն երազ է : Վրիստոսի արդարութեանը չին հաւատար , հապա կը կարծեն թէ մէկ կերպով մը արդէն ունին կամ

Տգիտութիւն . Ամէն աս ըսածներուդ ըստ բաւականին
լաւ կը հաւատամ ես :

Վրբիտութիւն . Եւ չեղէս կը հաւատաս :

Տգիտութիւն . Աը հաւատամ՝ թէ Վրբիտոս մեղաւոր-
ներուն համար մեռաւ . և թէ Աստուծոյ առջին պիտի ար-
դարանամ անէծքէ , իր օրէնքին ըրած իմ՝ հնազանդու-
թիւնս՝ իր շնորհքովն ընդունելովը : Աամ՝ թէ այսպէս .
Վրբիտոս իմ՝ բարեգործութիւններս որ բարեպաշտական
գործքեր են՝ իր արդեանցը զօրութիւնովը ընդունելի կ'ընէ
իր Հօրը , և այսպէս պիտի արդարանամ * :

Վրբիտութիւն . 'Արե՛ք ինծի քու հաւատքիդ աս դաւա-
նութեանը պատասխանը տալ :

Ա . Այլ ընդ այլոյ հաւատքով մը կը հաւատաս դուն .
ինչու որ Աստուծոյ Խօսին մէջ աս հաւատքը մէկ տեղ մը
նշանակուած չէ :

Բ . Սուտ հաւատքով մը կը հաւատաս դուն . ինչու որ
աս քու հաւատքդ Վրբիտոսի արդարութիւնն արդարաւ-
նալդ կ'առնէ , ու անիկայ քուկինիդ կ'ընծայէ :

Գ . Աս հաւատքը Վրբիտոս քու անձիդ արդարացրեալը
չընէր՝ հապա քու գործքերուդ , և քու գործքերուդ պատ-
ճառաւը քու անձիդ՝ որ սուտ է :

Դ . Այսն որոյ աս հաւատքը խաբերայ է , մանաւանդ

պիտի ստանան արդարութիւն մը որ յատկապէս իրենցն է :
Ահոս , Բնչ սարափելի խաբէութիւն է աս՝ որով շա-
տերը կը խաբուին :

* Տգիտութիւնին խօսքը ճիշտ յարմար կու գայ քրիս-
տոնեայ կոչուողներէն շատերուն վարդապետութեանը , ու
րոնք բանիւ չեն ուրանար Փրկչին արդարութիւնը , բայց
իրենց ըրածները անոր հետ խառնելով կ'ոշնայցընեն անոր
զօրութիւնը : « Թէ որ շնորհքով , ուրեմն ալ գործքե-
րէն չէ՝ . սպա թէ ոչ՝ շնորհք ալ շնորհք չըլլար » :
Հոռմ . Ժմ . 6 :

Թէ այնպիսի հաւատք մը՝ որ Ամենակալ Տէրոջը օրը բարեկութեան տակ պիտի ձգէ քեզ . քանզի ճշմարիտ արդարացուցիչ հաւատքը՝ հոգին իր կորուսեալ վիճակը օրէնքին միջոցովը զգացածի պէս Վրիստոսի արդարութեանը դիմել կու տայ ապաստանարան դանելու . բայց աս իշարդարութիւնը չէ՝ Թէ շնորհաց դործ մըն է՝ որով ինք քեզ արդարացընելու համար քու բարեկործութիւնդ ընդունելի կ'ընէ Աստուծոյ, հապա իր անձնական հնազանդութիւնն է օրէնքին, մեզի համար ընելով և քաշելով ան բաները որ մեր ձեռքերէն կը պահանջուէին . ճշմարիտ հաւատքը աս արդարութիւնը կ'ընդունի՝ որուն հովանաւորութեանը տակը հոգին պաշտպանուելով, և անով Աստուծոյ առջին անարատ կայնելով՝ ընդունելի կ'ըլլայ, ու դատապարտութենէ կ'ազատի * :

ՏԶԻՊՈՒՄԻՆ : Ինչ, կ'ուզես որ մենք ան բանին ապաւինինք որն որ Վրիստոս առանց մեզի ինք իր անձամբը դործեց : Աս կարծիքը մեր ջանկութիւններուն երասանակը կ'արձրէ, ու Թող կու տայ մեզի որ ուզածուս պէս ապրինք . քանզի ինչ հոգ է ինչպէս ապրելիս՝ Թէ որ կրնանք ամեն բաներէն արդարանալ Վրիստոսի արդարութիւնովը՝ միայն անոր հաւատալով † :

* Աս չորս պատասխանները շատ աղէկ կը յայտնեն աս մասին վրայ եղած յանդգնական և խիստ վտանգաւոր մոլորութիւնը : 'Ամանապէս կը ցուցնեն Թէ ինչ է ճշմարիտ հաւատքին բնութիւնը, ու Աստուծոյ առջին արդարանալու և ընդունելի ըլլալու համար անոր հաստատած մի միայն հիմը : Վ՛ր ընթերցող՝ քու պատուական հոգեդդ համար զգուշացի՛ր քու դրած հիմիդ . 'նայէ՛ որ քու անձիդ վրայ բան մը չլինես, հապա բոլորը Աստուծոյ դրած հաստատուն հիմին, այսինքն՝ իր սիրելի Որդւոյն ու անոր կատարեալ արդարութեանը վրայ :

† Շնորհաց վարդապետութիւնները ամեն դարեքու մէջ

Վրիստիանոս . Վու անունդ Տգիտութիւն է , և քու անունդ ինչպէս որ է՝ դուն ալ այնպէս ես . և մինչև անդամ՝ աս քու պատասխանդ կը ցուցնէ ինչ որ ես ըսի : Տգէտ ես դուն արդարացուցիչ արդարութեան , և նոյնպէս ազէտ ես անոր հաւատալով քու հոգիդ փրկելու Մատուց ծանր բարկութենէն : Մանաւանդ թէ Վրիստոսի աս արդարութեանը ապաւինող փրկարար հաւատքին ճշմարիտ դրութիւններուն ալ ազէտ ես , որ է սիրտը խոնարհեցնել և Մատուց ընծայել Վրիստոսի միջնորդութիւնովը , անոր անունը՝ խօսքը՝ ճամբաներն ու ժողովուրդը սիրել , և չէ թէ ինչպէս որ դուն ազիտաբար հիմն ըսիր :

Յոսուէց . Հարցիւր իրեն թէ Վրիստոս բնաւ երբեք յայտնուեցաւ իրեն երկինքէն * :

անընդունելի եղան , կարծուելով թէ անառակութեան դուռ կը բանան անոնք : Բայց աս հակառակութեանս տառքեալը թող պատասխան տայ : “ Մատուց փրկարար շնորհքը ” , կ’ըսէ , “ բոլոր մարդոց երեցաւ . որ մեզ կը խրատէ՝ որ ամբարշտութիւնը ու աշխարհային ցանկութիւնները ուրանանք . և զգաստութիւնով ու արդարութիւնով և բարեպաշտութիւնով ապրինք աս աշխարհիս մէջ ” : Տիմ . Ի . 11 , 12 : Երբոր աս շնորհքը պայծառապէս յայտնուի մարին մէջ՝ ու անկեղծութեամբ ընդունելի ըլլայ սրտին մէջ , ազատութիւն չտար մեզի մեր ցանկացածին պէս ապրելու՝ ինչպէս որ Տգիտութիւնը աս տեղս կը կարծէ . այլ բոլորովին հակառակը կ’ընէ : Արթութեան ամեն պարտաւորութիւնները՝ որոնք որ ուրիշ կերպով ձանձրալի՝ և մանաւանդ թէ անդործածելի պիտի ըլլային , դիւրին և զուարճալի կ’ընէ :

* Մարմնաւոր մարդը արտառոց բան կը համարի ասիկայ . բայց հոգեւոր մարդը ասոր երջանկութիւնը կը ձանձնայ , ու ասոր միտքի թարութիւնովը կը ցնծայ : Վժռաւրն խնդիր մըն է աս . ի՞նչ կ’ընանք իմանալ ասով : Ենտարակոյս ինչ որ Պօղոս կ’իմանար երբոր ըսաւ , թէ

Տէփորո-Քէն . Դնչ . դուն տեսիլք տեսնող մարդ մըն
ես՝ հա՛ : Ես կը կարծեմ թէ ինչ որ դուք երկուքդ և
ձեզի պէս բոլոր ուրիշները կ'ըսեն , միայն ցնորեալ մտքե-
րու ծնունդ են :

Յատուկ . Դնչ կ'ըսես՝ մարդ . Վրիստոս այնպէս
ծածկուած է Մատուոյ մէջ՝ բոլոր մարմնաւոր բնական ի-
մացումներէն , որ չկրնար մէկը ճշդիւ ճանչնալ զինքը ,
մինչև որ Հայրն Մատուած անիկայ անոր չյայտնէ :

Տէփորո-Քէն . Մտիկայ ձեր հաւատքն է , բայց իմ չէ .
և սակայն չեմ տարակուսիր որ իմ ալ ձերինն պէս լաւ
է , թէպէտ և ես իմ գլխուս մէջ ձեզի չափ օտարոտի խոր-
հուրդներ չունիմ :

Վրիստոս . Կերէ՛ ինծի մէկ խօսք մը խօսիլ : Պէտք
չէր քեզի առ նիւթ իս մըտայով այսպէս արհամարհանօք խօ-
սիլ . քանզի համարձակութեամբ կը հաստատեմ ես՝ ինչ-
պէս որ իմ բարի բնկերս ըսաւ , թէ մէկ մարդ մը չկրնար
գիտնալ Յիսուս Վրիստոսը , բայց և թէ Հօրը յայտնու-
թիւնովը , մանաւանդ թէ հաւատքը ես՝ որ անով հոգին
Վրիստոսի կը յարի , թէ որ ուղիղ ըլլայ , Մատուոյ կա-
րող զօրութեանը յատուկ յաջողութեամբը պէտք է ա-
ռաջ եկած ըլլալ . Մարք . Ժ . 27 : Եփէս . 17-19 .

« Մատուած ուղեց ինծի իր Որդին յայտնել » . Պաղ . 16 .
16 . այսինքն՝ թէ Վրիստոսի մըտք ու անոր ձեռքովը եղած
փրկութեանը մըտք այնպէս ներքին՝ հոգեոր՝ ու հաւատար
տեսութիւն ու ծանօթութիւն ունեցաւ , որ իր սիրտը
զանիկայ ընդունեց՝ իր հոգին անոր յարեցաւ՝ իր անձը ա-
նով ուրախացաւ՝ ու ինք բոլորովն անոր սիրոյն մէջ ըն-
կըղմեցաւ . այնպէս որ իր հոգւոյն ուրախութեանը մէջ
կ'աղաղակէր , Մտիկայ է իմ սիրելիս՝ իմ բարեկամս , իմ
Փրկիչս՝ իմ Մատուածս՝ ու իմ փրկութիւնս : Վրիստոսի
մըտք ճիշտ և հաւատարի կերպով բան մը չենք գիտեր մենք
մինչև որ ինք հաճի մեզի յայտնել զինքը : Մարք . Ժ .
27 :

և աս հաւատքին գործողութեանը վրայով կարծեմ թէ տղէտ ես դուն՝ սփ աղորմելի Տգխտութիւն : Ուրեմն արթընցիր՝ անս քու թշուառութիւնդ, ու Տէր Յիսուսի դիմէ . ու անոր արդարութիւնովը՝ որ Մատուց արդարութիւնն է, (քանզի ինք Մատուած է,) դատաւարաւորութենէ պիտի փրկուիս * :

Տէփոտ-Էլեւ . Դուք շուտով կ'երթաք, եւ ձեր հետը չեմ կրնար քալել . առանջ անցէք դուք, ու ես ետեւէն կու գամ † :

Են ատենը միւսները ըսին :

Անչէ Լ՞ըր՝ սփ Տգխտութիւն, յիմարարար կը քալես, Ու տասն անգամ քեզի տրուած բարի խրատը զանց կ'ընես .

Թէ որ այսպէս յամառելով դեռ անիկայ դուն մերժես, Բու ըրածիդ չարութիւնը շուտով պիտի միտք առնես :

Յիւլ՝ սփ մարդ՝ իր ատենին, ու խոնարհէ մի վախնար, Լաւ ընդդէմուած բարի խրատը՝ փրկութիւն է, 'ի միտ ան . Բայց թէ որ դեռ յարատեւս անարգել զայն անդադար, Բեզի ըսենք՝ Տգխտութիւն, կը կորսուիս չարաչար :

Ենկէ ետեւ Բրիստիանոս խօսքը բր ընկերին դարձնեն

* Կատարելապէս արթընցած չէ ան մեղաւորը՝ որ չըտեսներ Բրիստոսի արդարութեանը կարօտ ըլլալը : Ոչ ալ կենդանացած է ան՝ որ չցիմեր առ Բրիստոս՝ իր բնօրէնքին վախճանը, որով ամէն հաւատացողները պիտի արդարանան : Լուով . Ժ . 4 :

† Աղէճաւոր տղէտները հողէտը ճամբորդներուն հետ ուղեկցութիւն չեն կրնար ընել, ու չեն կրնար սիրել ան վարդապետութիւնը թէ արդարանալու և փրկուելու հաւմար մի միայն Բրիստոսի պէտք է նայիլ, թէ մեղաւորը ամենեւին բան մը չէ, և թէ իր ըրածներովը չկրնար փառք մը ստանալ իրեն :

ըմբ ըստաւ : Եկձոր նայինք , սժ ըարի Յուսալից , կ'իմա-
նամ որ դուն ու ես նորէն մենք մեզի պիտի քալենք :

Այսպէս երազիս մէջ տեսայ որ անոնք արագ արագ առ-
ջնէն կ'երթային , ու Տղիտութիւնը կազն 'ի կաղը ետե-
նուն կը քալէր : Ան ատենը Վրիտաթիանոս իր ընկերին
ըստաւ . Շատ կը մեղքընամ աս խեղճ մարդը . անտա-
րակոյս վերջը գէշ պիտի ըլլայ իրեն :

Յոսալից . Անդ . մեր քաղաքը ասոր վիճակին մէջն
եղող շատերը կան . ամբողջ ընտանիքներ , մանաւանդ թէ
ամբողջ թաղեր , եւ ամէնն ալ ըարի մարդիկ կարծուած
են : Եւ թէ որ մեր կողմերը պաշտի շատերը կան , սը-
շտի շատ կը կարծես թէ ըլլալու է հոն՝ ուր որ ինք ծը-
նած է* :

Վրիտաթիանոս . Իբաւցընէ , Աստուծոյ Խօսքը կ'ըսէ
թէ , անոնց աչքերը կուրցուց որ չտեսնեն , եւ : Յովհ .
ԺԲ . 40 :

Բացց դուն՝ հիմա որ մենք մեզի ենք , ի՞նչ կը խորհիս
ոյսպիսի մարդոց վրայով : Ար կարծես որ ընաւ պիտի
չըլլայ թէ մեղքերնին ճանչնան , ու հետեապէս վախնան
թէ իրենց վիճակը վտանգաւոր է :

Յոսալից . Աս խնդիրին պատասխանը դուն քեզի
տուր , ինչու որ դուն ինծմէ տաքօք մարդ ես :

Վրիտաթիանոս . Ուրեմն ես կ'ըսեմ՝ թէ երբեմն (ինչ-
պէս որ ես կը կարծեմ) կրնայ ըլլալ . բայց իրենք բնակա-
նաբար տգէտ ըլլալով չեն հասկընար թէ այսպէս իրենց

* Տղիտութիւնը փրկութեան վրայով ան նոյն մարմնա-
ւոր դաղափարներն ունէր՝ որոնցմով որ ծնած էր , միայն թէ
սորվէր էր ճարտարարուեստ փիլիսոփայութեամբ զարգա-
րել զանոնք : Ամէն դարերու մէջ այսպիսի կեղծաւորներ
շատ կը գտնուին : Բայց ի՞նչ ողորմութիւն է անոնցմէ
ազատ մնալը , հոգեւորապէս լուսաւորուած ու Յիսուսով
եղած ճշմարտութիւնը սորված ըլլալը :

մեղքերը ճանճնալին իրենց աղէկութեանը կ'օգնէ . և անոր համար յուսահատութեամբ կը նային խափանել անիկայ , և յանդգնաբար կը շարունակեն իրենց սրտերուն ճամբովը իրենք զիրենք շողորորդել :

Յոսափ . Ես կը հաւատամ՝ ինչպէս որ դուն կ'ըսես , թէ վախը շատ կ'օգնէ մարդոց աղէկութեանը՝ ու անոնց շահուելուն՝ իրենց ճամբորդութեան սկզբնաւորութեանը :

Քրիստիանոս . Մտաւարակոյս այնպէս կ'ընէ , թէ որ շիտակ վախ ըլլայ . ինչու որ այսպէս կ'ըսէ Խօսքը . Տէրոջը վախը իմաստութեան սկիզբն է : Յոբ . իր . 28 : Սաղմ . 20 : 10 : Եսայ . 10 : 7 : Թ . 10 :

Յոսափ . Ինչպէս կը ստորագրես դուն շիտակ վախը :

Քրիստիանոս . Շ'ըմարիտ կամ շիտակ վախը երեք բանով կը յայտնուի :

Նախ՝ իր ծագմամբը . ինչու որ կը պատճառի մեղքին փրկարար ճանաչումէն :

Երկրորդ՝ հոգին կը ստիպէ ամուր բռնելու զՔրիստոս փրկութեան համար :

Երրորդ՝ հոգւոյն մէջ մեծ յարգութիւն կը ծնանի և կը հանապազորդէ Ստուծոյ վրայ անոր խօսքին և ճամբաներուն վրայ . զոչը սրահելով և վախցնելով զանիկայ աջ կամ՝ ձախ կողմը դառնալու անոնցմէ մէկ ուրիշ բանի մը որ կրնայ անպատիւ ընել զՍտուած , աւրել իր խաղաղութիւնը , տրամեցնել Սուրբ Հոգին , կամ թշնամւոյն պատճառ տալ նախատանօք խօսելու :

Յոսափ . Եղէկ խօսեցար . կը հաւատամ թէ ճշմարիտ է ըսածդ : Հիմա մենք Սախարդեալ Երկրէն բոլովին անդին անցանք :

Քրիստիանոս . Ինչքան . Հանձնութիւն տուաւ քեզի այս խօսակցութիւնը :

Յոռապէջ . Իրաւ որ չէ , բայց կ'ուզէի գիտնալ թէ
 ուր ենք :

Քրիստոնէս . Երկու մղնէն աւելի ճամբայ չունինք
 հիմա անոր վրայ քայելու : Բայց մեր նիւթին դառնանք
 մենք : Երդ՝ տգէտ մարդիկը չեն գիտեր թէ այսպիսի ճա-
 նաչումները՝ որ ձեռնտու կ'ըլլան գիրենք վախի մէջ ձգելու ,
 իրենց աղէկութեանը համար են . և անոր համար կը նա-
 յին որ խափանեն զանոնք :

Յոռապէջ . Ի՞նչպէս կը նային խափանել :

Քրիստոնէս : Եւ . Ար մտածեն թէ ան վախերը դեւ
 կը պատճառէ , թէպէտ և ճշմարտապէս Մտուած է ա-
 նոնք պատճառողը . և այսպէս մտածելով հակառակ կը
 կենան անոնց իբրև այնպիսի բաներու՝ որ ուղղակի իրենց
 կործանմանը կ'օգնէ : Ի . Ար մտածեն ևս թէ աս վախերը
 իրենց հաւատքը եղծանելու կ'օգնեն , (որ ատեն՝ ախոս
 իրենց՝ ողորմելի մարդիկ , որ ամենեւին հաւատք չունին ,)
 և անոր համար իրենց սրտերը կը կարծրացնեն անոնց
 դէմ : Գ : Ար կարծեն թէ պէտք չէ իրենց վախնալ . և
 անոր համար իրենց վախերուն հակառակ յանդգնաբար կը
 համարձակին . Դ . Ար տեսնեն որ ան վախերը իրենց ան-
 պիտան հին անձնական արդարութիւնը իրենցմէ վերցնե-
 լու կ'օգնեն , և անոր համար բոլոր իրենց կարողութիւնովը
 դէմ կը կենան անոնց :

Յոռապէջ . Ետը վրայով քիչ մը բան գիտեմ եւ , քան-
 զի ինքզինքս ճանչնալէս առաջ ինծի ալ այսպէս կ'ըլլար * :

* Մէկ է որ մտքերնիս բերենք թէ մեր բնական վիճա-
 կին մէջ բոլորովին տգէտ ենք մենք , որպէս զի ասիկայ մեր
 սրտերը խոնարհեցնէ՝ ու շնորհակալ ըլլալ տայ մեզի Մա-
 տուծմէ որ տարբերեց մեզ ուրիշներէն , ու մեզ գթու-
 թեան շարժէ անոնց վրայ որոնք կը քալեն մարմնաւոր բնու-
 թեան ամբարտաւանութիւնով՝ տնձին արդարութեամբ՝
 ու յանձնապատասնութեամբ :

Վրէստիանոս . Աղէկ՝ ալ Հիմա մեր Տգիտութիւն բարե-
համը ձգենք , և ուրիշ օգտակար խնդիր մը ձեռք առնենք :

Հոստակ . Բոլոր սրտովս . բայց կրկին դուն պիտի
սկսիս :

Վրէստիանոս . Շատ աղէկ . տասը տարւոյ չափ առաջ
ձեր կողմերը բնակող Դամանակաւոր անունով մէկը կը
ճանչնամ , որ ան ատենը կրօնքի մէջ յառաջադէմ մարդ
մըն էր :

Հոստակ . Կը ճանչնամ , անշուշտ . կը բնակէր Ա-
պաւնորՀ ըսուած քաղաքը , որ Վարի վարմունքի քաղա-
քէն երկու միոնի չափ հեռու է , ու կը կենար Թիֆլիսադարձ
անուն մէկու մը քովի դուռը :

Վրէստիանոս . Շիտակ է . բայց անոր հետ մէկ ծած-
կոյթի մը տակ կը բնակէր . ատ մարդը անգամ մը շատ
արթնցաւ . կարծեմ թէ ան ատենը իր մեղքերուն և ա-
նոնց արժանաւոր եղած վարձքերուն վրայով տեսութիւն մը
ունեցաւ :

Հոստակ . Դս ալ քու մարդ էմ , քանզի իմ տունս
իրմէն երեք միոնի չափ հեռու չըլլալով շատ անգամ խնձի
կու դար , և ան ալ շատ լացով : Դս ճշմարտապէս կը
մեղքընայի մարդը , և բոլորովին անոյս չէի իր վրայովը .
բայց հոս կը տեսնենք՝ որ չէ թէ ամէն մէկը որ կը կանչէ
Տէր Տէր , պիտի փրկուի :

Վրէստիանոս . Անգամ մը ըսաւ թէ միտքը հաստատած
է ճամբորդութեան երթալ , ինչպէս որ Հիմա մենք . բայց
յանկարծ Ինքնափրկիչ անուն մէկու մը ծանօթացաւ , ու
անկէ ետե օտար մը եղաւ խնձի :

Հոստակ . Հիմա՝ որովհետեւ անոր վրայ կը խօսինք ,
եկոր անոր և անոր պէս ուրիշներուն յանկարծ ուխտա-
դրութ ըլլալուն պատճառը քիչ մը փնտռենք :

Վրէստիանոս . Ատիկայ շատ օգտակար կրնայ ըլլալ ,
բայց դուն սկսէ ան :

Յոսիպի • Ուրեմն իմ դատմամբս չորս պատճառ ունի ան :

ա • Յժշկելու և այսպիսի մարդոց խղճմտանքները արժ ըն-
ցած են , բայց տակաւին իրենց միտքերը նորոգուած չեն •
ուստի երբոր մեղքին զօրութիւնը մէկդի կ'երթայ , ան որ
գիրենք կրօնասէր ըլլալու գրողեց՝ կը դադարի • անոր հա-
մար իրենք բնականաբար իրենց հին ճամբուն կրկին կը
դառնան • Ճիշտ ինչպէս որ կը տեսնենք թէ իր կերածովը
հիւանդացած շունը քանի որ հիւանդութիւնն իր վրան կը
տիրէ բոլորը կը փախէ դուրս կը հանէ • Հիմա չէ թէ շունը
ասիկայ ազատամտութեամբ մը կ'ընէ , (թէ որ շունը
միտք ունի կրնանք ըսել ,) հապա անոր համար որ հիւան-
դութիւնը իր ստամոքսը կը նեղէ • Բայց երբոր հիւանդու-
թիւնն անցնի , և այնպէս ստամոքսը հանդատանայ , իր
փափաքը փախածէն ամենեւին արդիւուած չըլլալով , կը
դառնայ բոլորը կը լափէ : Այս պէս ճշմարիտ է ան
գրուածը , թէ “ Եւ շունը նորէն իր փախածին կը դառ-
նայ ” : Ը Պէ • Ը • 22 : Այսպէս՝ միայն դժոխքի տան-
ջանքներուն վախուն զօրութիւնովը երկնից վրայ փափաք
մը ունենալով , երբոր իրենց դժոխքի զգացումն ու դա-
տապարտութեան վախը կը պաղի ու կը ցրտանայ , իրենց՝
երկնից ու փրկութեան փափաքներն ալ կը պաղին : Ասան-
կով վերջապէս կ'ըլլայ՝ որ երբ իրենց յանցանորութեան
ճանաչումն ու վախը կ'երթայ , երկնից ու երջանկութեան
վրայով իրենց փափաքները կը մեռնին , ու իրենց առջի
ճամբան կը դառնան * :

* Աեղծաւոր հաւատացեալներուն վիճակին ճշմարիտ
ստորագրութիւնն է աս : Աս տեղս կը տեսնենք շատերուն
իյնալուն պատճառը : Ասկէ ոմանք պատահութիւն մը
ձեռք կ'առնեն Աստուծոյ սուրբերուն յախտնական փա-
ռացը յարատեւելու վարդապետութիւնն ուրանալու :
Բայց այսպէս ընելովն իրենց սրտերուն ամբարտաւանու-

բ. Մեկ ուրիշ պատճառն ալ աս է որ ծառայական վախերը կը արագեան իրենց վրայ . հիմա իմ խօսքս ան վախերուն վրայ է , որ մարդոցմէ ունին . ու ան վախերնուն համար պիտի կործանին : Աստի . իթ . 25 : Աստի թէպէտ և կ'երկայ որ երկնից վրայ փափաք մը ունին քանի որ դժոխքի բոցերուն ձայնը ականջներնուն մօտ է , և սակայն աս վախը քիչ մը անցածին պէս ուրիշ խորհուրդներու կը դառնան . այսինքն՝ թէ աղէկ է խորագէտ ըլլալ՝ և ունեցածնուն բոլորը կորսնցընելու՝ կամ դոնէ իրենք զիրենք անխորշի և անհարկաւոր նեղութիւններու մէջ ձգելու վտանգին չվազել . և այսպէս նորէն աշխարհի բաներուն ձեռք կը զարնեն :

գ. Աստուածապաշտութեան կցորդ եղած ամօթն ալ իրենց ճամբուն վրայ խռնողոտ մըն է . հպարտ ու զոռող են , ու աստուածապաշտութիւնը իրենց աչքին առջին նուաաս ու արհամարհելի բան մըն է . ուստի դժոխքին ու զալու բարկութեան վրայով իրենց ճանաչումը կորսնցընելուն՝ կրկին իրենց առջի ճամբուն կը դառնան :

դ. Մեղքին ճանաչումը և յախտնական սարսափին մոտճութիւնը նեղութիւն կու տան իրենց . չեն ուզեր տեսնել իրենց թշուառութիւնը գեռ անոր չհասած . թէպէտ և կարելի է թէ անոր առաջին տեսութիւնը՝ թէ որ զանիկայ ընդունիլ ուզէին , կարենար զիրենք հոն դիմել տալ՝ ուր որ արդարները կը դիմեն ու ապահով են . բայց որովհետեւ մեղքի ու տանջանքի խորհուրդներէն կը փախչին , ինչպէս որ առաջ նշանակեցի , անոր համար երբոր անգամ մը Աստուծոյ բարկութեանն ու ահաւորութեանը

թիւնն ու Աստուծոյ խօսքին տղէտ ըլլանին կը յայտնեն . միանգամայն Աստուծոյ խոստմունքները տկարացընելով , ու իր շնորհաց Աւետարանը շարժադիւթութիւն մը ըլլալ ցուցընելով :

վրայով իրենց արթնութիւններէն կ'ազատին , ուրախութեամբ կը սկսին իրենց սրտերը խտացընել , և այնպէս ճամբաներ կ'ընտրեն որ առաւել քան զառաւել կը խրատացընէ զիրենք :

Վրէստիանոս . Բաւական մօտեցար դուն բանին , բայց ամենուն արմատն է իրենց մտքին ու կամքին մէջ փոփոխութիւն մը ունենալու պակասութիւնը : Եւ անոր համար կը նմանին անոնք դատաւորին առջին կայնող չարագործին , որ կը դողայ և կը սարսափի , և կը թուի թէ բոլոր սըրտանց կ'ապաշխարէ , բայց ամենուն արմատը պատժոյ կախողանի պարանին վախն է . ոչ թէ բրած չարագործութիւնը կ'ատէ , ինչպէս որ յայտնի է . քանզի թող տուր զինքը որ իր ազատութիւնն ունենայ , ու պիտի ըլլայ դողմը , և այնպէս տակաւին չարագործ մարդ մը . բայց ասոր հակառակ թէ որ իր միտքը փոխուէր , ուրիշ կերպ պիտի ըլլար ինք :

Յոսափ . Ես հիմա անոնց ետ դառնալուն պատճառները ցոյց տուի քեզի . կ'ուզե՞ս դուն ալ անոնց ետ դառնալուն միջոցները ցուցընել ինծի :

Վրէստիանոս . Յօժար կամք կ'ուզեմ :

Ա . Իրենց մտքերը բոլոր կրցածնուն չափ կը հեռացընեն զՄատուած՝ մահն ու հանդերձաւ դատաստանը յիշելէն :

Բ . Ընկէ ետեւ կամաց կամաց մէկդի կը ձգեն իրենց առանձին պարտաւորութիւնները , ինչպէս ծածուկ աղօթք ընելը , ցանկութիւններն սանձահարելը , հսկելը , մեղաց համար տրտմիլը , և ասոնց նման բաները :

Գ . Այնուհետեւ աշխոյժ և ջերմանող քրիստոնեաներուն ընկերութենէն կը փախչին :

Դ . Յետոյ կը ցրտանան իրենց յայտնի պարտաւորութիւններէն , ինչպէս Մատուոյ Խօսքը ընելէն՝ կարդալէն՝ բարեպաշտական խօսքերէն , և ասոնց նմաններէն :

է. Ան ատենը կը սկսին պարեպաշտոն անձանց վրայ
ստատանայաբար պահասութիւններ դնել, որպէս զի (ա-
նոնց վրայ նկատած քանի մը տկարութիւններնուն պատ-
ճառաւ) կրօնքը պահարարիկ լոյ՛լ մէկդի ձգեն * :

դ. Անկէ ետեւ կը սկսին մարմնատոր՝ ցոխակեաց եւ ա-
նառակ մարդոց իրենք զիրենք յարեւ. Կ. և անոնց հետ ընկե-
լանալ ¹

է . Յետոյ դադարուել տեղը մարմնաւոր և անտակ խօսակցութիւններ ընել կը սկսին . և կ'ուրախանան թէ որ պարկեշտ համարուած անձանց մեկուն վրայ այսպիսի բաներ տեսնեն , որպէս զի իրենք անոնց օրինակովը աւելի համարձակութեամբ կարենան ընել անիկայ :

*ը . Մտիկ ետե կը սկսին մանր մեղքերուն հետ յայտնա-
պելս խաղալ :*

Թ. Ե. Եւ վերջնապէս խտտանալով իրենք զիրենք եղածնուն
պէս կը ցուցնեն : Այսպէս նորէն Թշուառութեան ան-
դունդին մէջն իյնալով՝ մշտնջենաւորապէս կը կորսուին
իրենց խաբէութիւններովը , թէ որ Աստուծոյ Հրաշալի
նորհքը չխափանէ անիկայ † :

* Հաւատարմեայ մը երբոր ինքզինքը խոնարհեցնելու ու իր պակասութիւններուն վրայ լայլ տեսլը ուրիշներուն պակասութիւններն ու մեղքերը տեսնելու և խստութեամբ դատելու ոգի մը կը ցուցնէ, զէչ նշան մ'իս է :

† Տես թե ինչպէս կամայ կամայ՝ քայլ առ քայլ ետ կը դառնան ուխտադրութենքը : Իրենց ուխտադրութեթիւնը առաջ սրտերնուն մէջ կը սկսի թերահաւատութեամբ , ե յետոյ վարքերնուն մէջ վախճան կ'առնէ յայտնի մեղքերով : Ինչո՞ւ համար հրամայուած է աշխարհիս սէրը մերժել , ինչո՞ւ համար ազահութիւնը կռապաշտութիւն կը կոչուի : Ընոր համար՝ որ ինչ որ սիրտը Լստածմէ կը դարձրնէ՝ ու անոր հետը սերտ հաղորդութիւն ունենալէն կ'արգիլէ , բնականաբար անոր դէմ՝ ուխտադրութիւնը կը հակամիտէ : Օգուշակէք ձեր սրտերուն ու

Արդ՝ երազիս մէջ տեսայ որ ճանապարհորդները մինչև հիմա Ասիարդեալ Երկրէն անցեր էին, ու կը մանէին Ռևա * կոչուած երկիրը, Եսայ . կի . 4-12, որուն օղբ ըստ անուշ էր, և հաճելի . իրենց ճամբան ալ շիտակ անոր մէջէն իյնալուն՝ ասին մը իրենք զիրենք կազդուրեցին հոն : Մանաւանդ աս տեղս միշտ մտիկ կ'ընէին Թռչուններուն երգելը՝ ու ամէն օր կը տեսնէին զեսնին երեսը ծաղիկներուն երեսը, ու կը լսէին տատրակին ձայնը երկրին մէջը : Երդ . ի . 10-12 : Ես երկրին մէջ արեգակը գիշեր ցորեկ կը ծագէր . անոր համար Մահուան Հուքին Չորէն անդին կ'իյնար, ու Հսկայ Հուսահատութիւնին իշխանութենէն դուրս էր, ոչ ալ Երկրացութեան Բմբոցը աս տեղէս կը տեսնուէր : Ես տեղէն ճանապարհորդները իրենց երթալու քաղաքը կրնային տեսնել . ու նաև հոս անոր մէկ քանի բնակիչներուն պատահեցան . քանզի աս երկրին մէջ սովորաբար Լուսաւոր էակներ կը պտըտէին, ինչու որ ասիկայ երկիրքին սահմանակից էր : Ես տեղ Հարսին ու Վեսային մէջ եղած պայմանը նորոգուած էր . մանաւանդ Թէ, հոս՝ ինչպէս

յօժարութիւններուն : Հանապազօր հնազանդեցէք ան պատուիրանին որ կ'ըսէ . “ Եմէն զգուշութիւնով քու սիրտդ պահէ, քանզի կենաց աղբիւրները անկէ է ” : Ես . Ի . 23 : Թէ որ մէկդի ձգէք արթնութիւնը անտարակոյս սաստիկ պիտի ցաւիք երկրի վրայ մեղքին զգացումովը, կամ դժոխքին մէջ անոր անէծքովը : “ Կայեցէք Թէ ինչպէս զգուշութեամբ պիտի քալէք, չէ Թէ անմիաներու պէս, հապա խմատուններու պէս . ժամանակը ծախու առէք, ինչու որ օրերս չար են ” : Եփես . Ե . 15, 16 :

* Երբայցերէն Եստուածաշունչին Եսայ . կի . չորրորդ համարին մէջ կ'ըսուի “ Ու քու երկիրդ ԴՆԻՅՅ Ալեուա (կամ Ռևա) պիտի ըսուի ”, որ կը նշանակէ Եմանաշեալ :

որ վեհան ուրախ կ'ըլլայ հարսին վրայ, այնպէս ալ իրենց
Մատուածը ուրախ կ'ըլլար անոնց վրայ: Աս տեղս իրենց
ցորենոյ և գինեոյ կարօտութիւն շունէին. և աս տեղս ա-
ռատութեամբ կը գտնէին ինչ որ իրենց բոլոր ճամբորդու-
թեանը մէջ կը փնտռէին. Աս տեղս կը լսէին քաղաքէն
եկած ձայները՝ ան բարձր ձայները, որ կ'ըսէր. Սիօնի
աղփանը ըսէր. Ահա քու Փրկիչդ կու գայ. ահա անոր
վարձըը իր հետն է: Աս տեղս ան երկրին բոլոր բնակիչ-
ները կը կռէին զանոնք՝ Սուրբ Ժողովուրդ. Տէրջնը վեր-
կածները * :

* Իջրջանիկ ճանապարհորդները պէտք է շնորհաւորեն որ հիմա ապահովութեամբ անցած էին Արխարդեալ Իրկիւնէն, ու նոր սաճման մը կը մօտէկէն զուարճութիւն ներու, որ կը կոչուէր Բեւա, այսինքն Վմուսնայեալ : Ես տեղս անոնք Բրիստոսի իր հարսին վրայ ունեցած սիրոյն ամենաբաղձալի յայտնութիւնները վայելեցին, ու անոր մէջ բաժին ունենալին հաստատապէս զգային : Ես երկրին օդը անուշ էր ու հաճելի, այսինքն՝ մեղքէն ու Սատանայէն գոլորշիքներ չէին ելլեր իրենց հողիներուն լուսաւորութիւնը խաւարեցընելու՝ աղօթքին քաղցր ծաւմերուն մէջ : Ես տեղս թոշուններուն երգը անդադար կը լսուէր, այսինքն՝ շնորհակալութեան ու հոգևոր քաղցրածայն երգեր անդադար կը մատուցուէին իրենց Սատուծոյն ու Վրկլին : Շաղկկները երկրին վրայ ամէն օր կը տեսնուէին, այսինքն իրենց սրաին ատեն մը ամուլ և անբեր անդաստանին մէջ շնորհաց սերմերը Վրդարութեան Արեգակին կենդանացուցիչ ճառագայթներովը կը բուսնէին ու դեղեցիկ ծաղկներ կը բանային : Տատրակին ձայնը երկրին մէջ կը լսուէր, այսինքն երկնաւոր աղանւռոյն Սատուծոյ Սուրբ Հոգւոյն ուրախարար խոստմունքները իրենց հողիներուն կու գար : Ես զուարճալի երկրիս մէջ փառաւորեալ Արեգակն Վրդարութեան բոլոր երկբալութիւններու ու վախերու ամպերը փարատելով զօրացուցիչ պայծառութեամբ իրենց հողիներուն վրայ կը ծա-

Հիմա երբոր իրենք աս երկրին մեջ կը քալէին , աւելի ուրախութիւն ունէին քան որչափ ան տեղուանքը որ իրենց երթալու թաղաւորութեանը սահմանէն աւելի հեռու էր . և աւելոք Վաղարին մօտենալով , աւելի կատարեալ կը տեսնէին զանիկայ : Մարգարիտով ու պատուական քարերով շինուած էր ան , և անոր փողոցներուն յատակը ոսկի էր . այնպէս որ Վաղարին բնական փառայն ու արեգակին անոր վրայ ծագած ճառագայթներուն ցոլացմանը պատճառաւ , Քրիստիանոս իր փափաքէն հիւանդալիցաւ : Հուսալիցն ալ ան նոյն հիւանդութեամբը քանի մը անգամ բռնուեցաւ . անոր համար անոնք աս տեղս կեցան մնացին , ու իրենց տառապանքին պատճառաւ կը

զէր : Ես տեղս հաւատքով հաղորդութիւն ունէին հրեշտակաց անհամար ընկերութեանը հետ , ու իրենց դարձին սկզբնաւորութեան աստեղը եղած ամուսնական ուխտը նորոգուեցաւ ու հաստատուեցաւ իրենց սրտերնուն ուրախութիւնը աւելցնելով : Արժապէս՝ Քրիստոս ու իրմով եղած պատուական խոստմունքները իրենց կերպարանն ու բնակիքը եղան , այնպէս որ անոր տանը պարտութիւններովը առատապէս յաղեցան , ու անոր հաճութիւնները զետի պէս խմեցին : Նշմարիտ է որ Եստուծոյ ժողովրդոց բոլորը այսպիսի մեծ շնորհներու չեն պատահիր իրենց ճամբորդութեան վերջի տարիները , ու շատ պատճառներ կրնան ցուցուիլ անոնց չպատահելուն . բայց՝ ո՞վ ընթերցող , թէ որ կը փափաքիս աս քու վերջին օրերդ Նկարի մեջ անցնել , զիտցիր որ հնազանդութեան ճամբան է որ կը տանի ասպհովութեան՝ ու հանգստութեան : Միտք դիր ճամբուն ստորագրութեանը՝ այսինքն Սուրբ Գրքին . ժրացի՛ր քու կոչումդ ու բնորոշութիւնդ հաստատ պահելու . և հսկէ՛ աշխատէ՛ ու աղօթէ՛ բարի խղճմանք մը ունենալու առ Եստուած և առ մարդիկ . ան աստեղը աղէկ պատճառ պիտի ունենաս յուսալու թէ աս երջանիկ ճամբորդներուն վայելածը դուն ալ պիտի վայելես :

կանչէին թէ , « թէ որ իմ սիրականս գտնէք , անոր պատճէք որ ես սիրով հիւանդացած կը նուաղիմ » * ։
Եւր⁴ . Ե . 8 ։

Իսկայ քիչ մը զօրութիւն առնելով՝ ու իրենց հիւանդութիւնը կրելու աւելի կարող ըլլալով , յառաջ զացին իրենց ճամբան ու հետզհետէ աւելի մտնելան , ուր որ կային պարտէզներ՝ այգիներ ու ծաղիկոցներ , և անոնց դռները շտապ ճամբուն վրայ կը բացուէին ։ Երգ՝ երբոր անոնք աս տեղումնքն եկան , տեսան որ ահա պարտիզպահնը ճամբուն վրայ կայնած էր , ու ճամբորդները անոր ըսին . Ես զեղեցիկ այգիներն ու պարտէզները որո՞ւնն են ։ Պատասխան տուաւ , թէ՛ թաղաւորինն են , ու հոս տընկուած են անոնք յատկապէս իր զուարճութեանն՝ ու նաեւ ճամբորդներուն կազդուրուելուն համար ։ Եյսպէս պարտիզպանը այգիներուն մէջ տարաւ զանոնք , ու ըսաւ որ անոր ախորժա՛ամ՝ բերքերովը իրենք զիրենք զովացընն ։ Զոն նաեւ ցոյց տուաւ անոնց թաղաւորին պտըտելու ճամբաներն ու սաղարթախիտ ոտներով ծածկուած հովանաւոր զով տեղերը՝ ուր որ ինք շատ անգամ՝ զուարճութեամբ կ'երթար . և հոս անոնք մնացին ու քնացան ։

Վանք որ երազիս մէջ նկատեցի որ անոնք հիմա աւելի

* Երջանիկ հոգիները որչափ որ երկնային նպատակին կը մոտենան , այնչափ կը գտնեն որ իրենց իղձերը աւելի կ'ընդարձակին՝ իրենց յօժարութիւնները աւելի հոգևոր կ'ըլլան , ու իրենց հոգիները աւելի կը փափաքին վայելել զՔրիստոս իր թաղաւորութեանը մէջ ։ Նշանաւոր բան մըն է թէ՛ Վաւթի Սաղմոսներուն առջի մասերը խոստովանութիւններով՝ բողբոջներով՝ երկիւղներով ու նեղութեան և տառապանաց սրտեռանդ աղաղակներով լեցուն են . բայց դէպ 'ի վերջը մոտենալուն հետզհետէ փառահովութեան՝ երախտաղիտութեան և ուրախութեան կը դառնան , ու անխառն փառաբանութեան և գոհութեան էրգերով կը վերջանան ։

կը խօսէին իրենց քունին մէջ քան որչափ երբէք խօսեցան իրենց բոլոր ճամբորդութեանը մէջ, և ասոր վրայ զարմանքի մը մէջ իյնալով՝ պարտիզպանն ըսաւ ինծի . Ինչո՞ւ համար կը զարմանաս առ բանիս վրայ . առ այդ ինչերու խաղողներուն պտուղին ընութիւնն է այնպիսի անուշութեամբ վար երթալ, որ քնացողներուն շրթունքները կը խօսեցընէ * : Եւր. Է . 9 :

Եսպէս տեսայ որ երբ անոնք արթնցան, իրենք զիրենք պատրաստեցին Վաղարն ելլելու : Բայց ինչպէս որ ըսի՝ արեղակին ճառագայթներուն քաղաքին վրայ ցոլացումը, (որովհետեւ քաղաքը զուտ ոսկի էր, Յայտ . ին . 18,) այնչափ կարդէ դուրս պայծառափայլ էր, որ տակաւին բաց երեսով չէին կրնար նայիլ անոր, հապա դործիքի մը միջոցով՝ որ առ դիտմամբ շինուած էր : Եւ Եւր. Է . 18 : Ուստի տեսայ որ առաջ երթանուն երկու մարդու պատահեցան ոսկոյ պէս փայլուն հանդերձներով, ու իրենց երեսներն ալ ըլլաի պէս կը փայլէին :

Ես մարդիկը հարցուցին ճամբորդներուն թէ ո՞րքէ եկան, ու անոնք ալ եկած տեղերնին ըսին անոնց : Հարցուցին ևս թէ զիշերները ո՞ւր իջան . ի՞նչ դժուարութիւններու և վտանգներու, ի՞նչ մխիթարութիւններու և զուարճութիւններու պատահեցան ճամբուն մէջ, ու անոնք ալ պատմեցին անոնց : Են ատենը ան իրենց պատահած մարդիկն ըսին իրենց, թէ Սիւսն երկու դժուար

* Հաւիտենական Եւտարանին գինին հաւատացելոց շրթունքները կը խօսեցընէ, որոնք Տէրօջմով կը հանդատանան . Վրխառոսի ու իր շնորհաց փառաբանութիւնը երգել, ու Եստուծոյ իրենց համար ըրած մեծամեծ բաները յայտնի ընել կու տայ անոնց : Աւ ան հոգիները՝ որոնք առատօրէն կը խմեն առ բաժակը, շատ յաճախ կը փառաբարեն զՎրխառոս ու կը բարձրացընեն անոր շնորհքին մեծութիւնը :

բութիւններու ալ պիտի պատահէր դուք , ու անկէ ետեւ քաղաքին մէջն էք* :

Քրիստիանոս և իր ընկերքը ան ատենը խնդրեցին ան մարդոցմէն որ իրենց հետն երթան . անոնք ալ իրենց ըսին թէ՛ կու գանք : Բայց՝ ըսին , դուք անխկայ բուն ձեր հաւատքովը պէտք է ստանայք : Եւ յայէս երազիս մէջ տեսայ որ անոնք մէկտեղ առաջ դացին , մինչև որ ան տեղն և կան ուրիշ դուռը կը տեսնուէր :

Եսկէ զատ տեսայ ևս որ իրենց ու դրանք մէջտեղը դեռ մը կար , բայց անոր վրայէն անցնելու կամուրջ չկար . ու դեռն ալ շատ խորունկ էր : Ուստի ճանապարհորդները աս դետը տեսնելուն՝ մեծապէս խռովեցան . բայց իրենց հետ գացող մարդիկն ըսին , թէ՛ Ալէտք է դեռին մէջէն անցնիք , և թէ ոչ՝ չէք կրնար դուռը հասնիլ[†] :

Ան ատենը ճանապարհորդներն սկսեցին հարցուփորձ

* Խնչ ևն աս երկու դժուարութիւնները . մէկը դըրսուանց մահ՝ ու միւսը ներսուանց թերահաւատութիւն է : Ես վերջինիս պատճառաւն առաջինը դժուարին կու գայ մեղի : Ա՛յ զգարք իմ՝ ջերմեռանդ սրտիս խնդրեմք ունենալ զօրաւոր հաւատք մը , աշխարհի յաղթող՝ մեղքը նուաճող՝ ու մահը նկուն ընող հաւատք մը , թէ՛ կեանքերնուս մէջ և թէ՛ մահուան ատեննիս : Հիսուս Ա՛յարդատես , միայն խօսք մը ըսէ , ու մեր թերահաւատութիւնը պիտի փախչի , մեր հաւատքը պիտի զօրանայ , ու մեր յոյսը պիտի հաստատուի :

† Զիմա ճանապարհորդները պիտի հանդիպին իրենց վերջին թշնամւոյն՝ որ է մահը , ու պիտի մարտնչին անոր հետ : Երբոր անխկայ իրենց առջին երեսայ՝ իրենց վախերը կ'արթննան : Բայց պէտք է անցնին : Աւստի Խնչ բանի վրայ պիտի ուղղեն իրենց աչքերը . իրենց անձի՞ն կամ իրենց ըրածի՞ն վրայ : Չէ : Միայն ան նոյն Հիսուսին որ մեղի համար մահը յաղթեց , ու կարող է մեր վրայի մահուան վրան ալ յաղթել :

ընել թէ արդեօք ուրիշ ճամբայ մը չկայ դրանք երթալու : Ասոր պատասխան տուին միւսներն՝ ըսելով . Այո՛ , բայց աշխարհի սկիզբէն հետէ երկու մարդոցմէ՝ այսինքն Անովքէն ու Ադիսցէն զատ մէկու մը թոյլտուութիւն չեղաւ ան ճամբէն անցնելու , ոչ ալ մինչև վերջին փողը հնչելուն պիտի ըլլայ : Աւտի ճամբորդները մանաւանդ Վրիստիանոս սկսեց իր մտացը մէջ յուսարեկիլ , ու ասդին անդին կը նայէր , բայց մէկ ճամբայ մը չէին կրնար գտնել որով կարող ըլլային ան դետր անցնելէն ազատելու : Ըն առնել հարցոցին մարդոցը թէ արդեօք ջուրը ամէն տեղ մի և նոյն խորութիւնն ունի : Պատասխան տուին թէ՛ Չէ՛ . սակայն և այնպէս մենք աս մասին չենք կրնար օգնութիւն ընել ձեզի : Վանգի ըսին Առաւորները , ձեր ան տեղի լծադաւորին վրայ ունեցած հաւատքնուդ նայելով աւելի խորունկ կամ աւելի ծանծաղ պիտի գտնէք անիկայ * :

Սկէ ետև անոնք իրենք զիրենք պատրաստեցին ջուրը մտնելու . ու մտնելով Վրիստիանոս սկսեց ընկզմիլ , ու իր բարի ընկերին Հուսալիցին կանչելով կ'ըսէր . « Հեղեղները զիս պաշարեցին . անոր ամէն կոհակները ու ալիքները իմ վրայէս կ'անցնին » † : Սաղ . խ . 7 : Հոգ . ի . 3 :

* Վրիստիանոս իրենց վերջին թշնամին մահը կը յաղթեն՝ իրենց հաւատքովը , ու Աստուծոյ Պառին արիւնովը . այսինքն հաւատքով Վրիչին չարչարանքներուն ապականելով : Աւ իրենց հաւատքը որչափ տկար կամ որչափ զօրաւոր ըլլայ անոր վրայ՝ որ իր անձին մէջ մահը յաղթեց , եղին չափով իրենց յաղթութիւնը սակաւ կամ աւելի կ'ըլլայ : Բայց Վրիստիանոս շնորհքովը ամենատկար քրիստոնէան մահուան գետէն ապահովութեամբ պիտի անցնի , թէ և զօրաւորին չափ հանգստութեամբ չանցնի :

† Վրիստիանոս թէպէտ և աւելի փորձառու ու հաստատուն հաւատացեալ է , բայց մահուան մօտենալուն աւելի

Ան առնենք միւսն ըսաւ . Ուրանս եղիք՝ Եղբայր իմ ,
 ևս դուայ յատակը , ու աղէկ է ան : Ու Վրիստիանոս
 ըսաւ . Ո՛հ , բանեկամ իմ , մահուան ցաւերը իմ չորս
 կողմն պատեցին . պիտի չտեսնեմ ևս ան երկիրը որ կաթ-
 ու մեղր կը բղիտէ : Աս խօսքին վրայ մեծ մթութիւն մը
 ու սարսափ մը ինկաւ Վրիստիանոսին վրայ , այնպէս որ
 իր առջևը չէր կրնար տեսնել : Աս տեղս ինք նաեւ մեծա-
 պէս կորանցուց իր զգայութիւնները . այնպէս որ՝ ոչ կըր-

ամբոխած ու ահարեկած ցուցուած է հոս : Ասիկայ շիտակ
 դիտաւորութեամբ այսպէս ցուցուած է չէ՛ թէ որ միշտ այս-
 պէս կը պատահի բանը , հապա որ երբեմն այսպէս կ'ըլ-
 լայ : Արբոր Տէրը այսպէս կը կարգադրէ , անտարակոյս
 կենդանի մնացողներուն խրատութեան համար է ան : Աս-
 տուածապաշտ քրիստոնէի մը վրայ նայելուս՝ զրեթէ կը
 կարծենք թէ 'ի բնէ արժանաւորութիւն մը ունէր ինք , ու
 կը յուսանք թէ հանգստութեամբ վախճանելու արժանա-
 ւոր էր : Բայց Տէրը մեղաւոր մարդուն պարտականու-
 թիւն չունի : Վմենէն աղէկ անձինք իրենց ներքը բաւա-
 կան պղծութիւններ ունին զիրենք վախցնելու , թէ որ
 իրենց հաւատքին պայծառութիւնը ամպով մթննայ , ու
 թշնամին մեռնայ : Այսպիսի օրինակներով կը սորվինք
 թէ մեր մահուան ժամուն մեր յոյսը ամեն բանեքէն մէկդի
 փերցնելով՝ Յիսուսի արեանն ու արդարութեանը՝ ու իր
 խոստմունքները կատարելու իր հաւատարիմ՝ ըլլալուն վրայ
 պէտք է հաստատենք : Այլ թէպէտ մեռնելու հաւատա-
 ցեալը կարելի է որ մթութեան պատահի իր ճամբուն վրայ ,
 բայց սովորաբար ան մթութիւնը կը փարատի , ու իր
 մեկնելէն առաջ ըսք վերստին կը ծագէ : Ո՛վ Տէր՝ քու
 պատուական խոստմունքներուդ վրայ հաստատէ մեր հա-
 ւատքը , թէ որ քու օրհնեալ կամքդ ըլլայ , որպէս զի
 մեր երկիցեան արեւը մարը մեռնելու ատենը պայծառ ըլլայ .
 ապա թէ ոչ՝ օգնէ մեզի որ ըսենք՝ Վա՛ւ կամքդ ըլլայ :
 Արբոր մեր մարմիններն ու մեր սրտերը կը տկարանան ,
 դուն մեր սրտերուն զօրութիւն ու մեր յաւիտենական բա-
 ժինը եղիք . ամեն : Սաղ . հգ . 26 :

նար յիշել և մէկ կարգաւ խօսիլ ան անուշիկ մխիթարու-
թիւններուն մէկուն վրայով՝ որոնց որ ինք իր ճամբորդու-
թեանը մէջ պատահեցաւ . հասցաւ բոլոր իր խօսած
բառերը տակաւին կը ցուցնէին թէ ինք մարի սարսափ ու
սրտադողեր ունի թէ ան դեռին մէջ պիտի կորսուի , ու
բնաւ պիտի չհասնի ան դռնէն ներս մտնելու : Աստեղս
ինչպէս որ քովը կայնողները կ'իմանային , նաև շատ վշտալի
մտածմունքներու մէջ ինկաւ ան մեղքերուն վրայով՝ որ ինք
գործեր էր՝ թէ՛ ճամբորդութեան սկսելէն առաջ և թէ՛
անկէ ետեւ : Ալ նկատուէր ևս թէ առաջօր տեսիլքնե-
րու և չար ոգիներու երևոյթով կը տանջուէր , քանզի
միշտ և յաճախ այսպէս կը ցուցնէր ինք իր խօսքերովը :

Այսն որոյ Յուսալիցը շատ աշխատութիւն կը կրէր աս
տեղս իր եղբորը գլուխը ջուրէն վեր պահելու . մանաւանդ
որ երբեմն բոլորովին Վրիստիանոս կ'ընկղմէր , ու յետոյ
շատ չանցած կրկին վեր կ'ելլէր կիսամեռ : Յուսալիցը
կը ջանար ևս մխիթարել զանիկայ՝ ըսելով . Մ'զրայր՝ կը
տեսնեմ՝ դուռ , ու մեզ ընդունելու համար անոր քովը
կայնող մարդիկը . բայց Վրիստիանոս պատասխան կու-
տար , թէ՛ Ղուռն ևս , դուռն ևս ան՝ որուն համար անոնք
կը սպասեն . քանի որ ևս քեզ գիտցայ՝ դուռն յուսալից
էիր : Ղուռն ալ այնպէս էիր , ըսաւ ինք Վրիստիանոսին :
Մ'հ , Մ'զրայր , ըսաւ Վրիստիանոս , անտարակոյս թէ
որ ևս շիտակ ըլլայի , ան հիմա ինծի օգնելու պիտի ելլէր .
բայց իմ՝ մեղքերուս համար ինք որոգայթի բերաւ , ու
ձգեց զիս : Ան ասոնք Յուսալիցն ըսաւ . Մ'զրայր իմ ,
դուռն բոլորովին մոռցար ան խօսքը որ ամբարիշտ մարդոց
համար ըսուած է , թէ՛ “ Իրենց մահուան ժամանակն ալ
ցաւեր լուսին . անոնք մարդոց նեղութեանը մէջ չեն , և
ուրիշ մարդոց հետ չեն տանջուիր ” * : Առաջ . հի . 4 ,

* Օլէտք է իր մէկ անձի մը վիճակը իր մահուանը եղաւ

5 : Աս ներդաժիւններն ու տանջանքները որ դուն աս ջուրերուն մէջ կը քաշես , նշան չեն թէ Աստուած քեզ եւ քեզէ ձեզ . հապա անոնք խրկուած են քեզ փորձելու թէ արդեօք քու միտքդ պիտի բերե՞ս ան բաները որ մինչև հիմա իր բարութենէն ընդունեցիր , ու քու ներդաժիւն ներուդ մէջ իրեն պիտի ապաւինե՞ս* :

Ան ատենը երազիս մէջ տեսայ որ Վրիստիանոս սկսեց մտածութեան մէջ ըլլալ : Յուսարկիյն ալ աս խօսքս ըսաւ իրեն . Ուրախացի՛ր , Յիսուս Վրիստոս քեզ կը բժշկէ † : Եւ ասոր վրայ Վրիստիանոս բարձր ձայնով մը

նակէն դատենք : Աղփաւորները կարելի է որ խաղաղ մահով մը մեռնին յաւիտենական կենաց յուսովը , ու վերջը իրենց յոյսէն զրկուին : Տգիտութիւնը շուտով անցաւ դեռէն՝ Վրիստիանոսին և Յուսարկիյն քաշած դժուարութիւններուն կէսը չքաշած : Ունայնայոյսին նաւակովը դեռէն անցաւ . բայց երբոր երկնային քաղաքը մտնելու յուսով սկսեց դուռը զարնել՝ ընդունելութիւն չգտաւ : Այլայական չունէր , և անոր համար չկրցաւ ներս քաղաքը մտնել : Ետը հակառակ ճշմարիտ քրիստոնէին արեգակը երբեմն կ'երեւայ թէ խաւարած մարը կը մտնէ , և սակայն մշտնջենաւոր օրուան մը պայծառութիւնովը կը ծաղի՛ նոր հորիզոն մը լուսաւորելու , ու ալ բնաւ մարը չմտնելու : Ուրեմն բան մը իր ժամանակէն առաջ չգատենք :

* Երբոր հիւանդի մը կամ հոգեւորի մը տես կ'երթաս , չմոռնաս Աստուծոյ խօսքը քու հետդ ունենալու՝ քու սրտիդ ու քու բերնիդ մէջ : Անով միայն կրնաս յուսալ թէ Աստուծոյ օրհնութիւնը հիւանդին կամ հոգեւորին հոգւոյն պիտի դայ . քանզի սկիզբը՝ Աստուծոյ խօսքովը հաւատքը եկաւ , ու անով հաւատքը կը դորանայ վերջը . և Աստուածաշունչ դրոց բովանդակութիւնը Յիսուս է :

† Յիսուս Վրիստոս է արդարեւ Եւֆա և Օմեղա , առաջին և վերջին , մեր յոյսին սկիզբն ու վախճանը : Իրմով կը

աղաղակեց՝ ըսելով . Մհ, կրկին կը տեսնեմ՝ զինքը , ու
ինձի կ'ըսե . Եբրոր ջուրերէն անցնիմ՝ ևս քեզի հետ պի-
տի ըլլամ . ու զետերը քեզ պիտի չկոխեն * : Ասայ .
խն . 2 : Ան ատենը երկուքն ալ քաջալերեցան , ու ան-
կէ ետեւ թշնամին քարի պէս լուռ մնաց , մինչև անոնց
անդիի կողմն անցնիլը : Աւատի Վրիստիանոս իսկոյն զե-
տին յատակը դառա որ վրան կայնի , ու այնպէս հանդի-
պեցաւ որ զետին մնացած մասը ծանծաղ էր : Այսպէս
անոնք անդիի կողմն անցան :

Երդ՝ անդիի կողմի զետեղերքը տեսան դարձեալ ան
երկու Առաւոր Մարդիկը , որոնք իրենց կը սպասէին
հոն : Աւատի զետէն դուրս ելած ըլլալով Առաւորները
բարեկեցին զանոնք՝ ըսելով . Մենք սպասաւորուածիւն ը-
նող հողիներ ենք , որ խրկուած ենք փրկութեան ժառան-
գորդներուն սպասաւորելու : Եբ . ան . 14 : Այսպէս
անոնք առաջ դացին դէպ 'ի դուռը :

սկսինք ու կը վերջացնենք մեր քրիստոնէական ճամբոր-
դութիւնը . ու մեր ամէն ներդրութիւններն ու փորձութիւն-
ները մեծաբարբառ կ'աղաղակեն ու քաջայայտ կը ցուցը-
նեն մեզի մեր Տէրոջը ան ճշմարիտ խօսքը , թէ " Առանց
ինձի բան մը չէք կրնար ընել " : Յովհ . Ժե . 5 :

* Վրիստիանոս թէպէտ և մեծ ներդրութեան մեջ էր ,
բայց իր բոլոր թերահաւատական երկբայութիւններէն ա-
ղատեցաւ Վրիստոսի խոստմունքին հաւատալով : Վրիս-
տոսի հաւատալը միայն կարող է մեր վախերը հանգար-
տեցնենլ ու մեր մահուան ցաւերը թեթեւցնել : Թե
որ հաւատանք թէ Հիսուս մեռաւ ու յարեաւ , մահը կը
կորսնցընէ իր տալու սարսափը , կը փոխէ իր խոթու
դէմքը . խնդում՝ երեսով մը սիրոյ պատգամաւոր կու
գայ : Վանդի թէպէտ և մահուան խայթոցը մեզնէ՝
ու մեղքին զօրութիւնը օրէնքը , բայց Հիսուս օրէնքին
անեծքէն զնեց մեզ՝ ինք մեզի համար անեծք ըլլալով , և
հետեւապէս մահէն առաւ անոր խայթոցը : Այն որոյ՝

Հիմա պէտք է գիտնաս՝ որ Վաղարշ բարձր լեռան մը վրայ կեցած էր . բայց ճամբորդները գիւրութեամբ կ'ելլէին առ լեռնէն վեր , ինչու որ աս երկու լեռանորները քովքնին էին իրենց թեւերէն բռնելով դէպ 'ի վեր տանելու զանոնք* , նաև իրենց մահկանացու հանդերձն ալ ետենին ձգեր էին՝ գետին մէջ . քանզի թէպէտ անոնք ան հանդերձներովը հոն մտան , բայց առանց անոնց անկէ դուրս ելան : Ես պատճառաւ աւելի գիւրութեամբ և արագութեամբ վեր կ'ելլէին աս տեղէն , թէպէտ և քաղաքին հիմը ամպերէն ալ բարձր էր : Ուստի անոնք օդին սահմաններէն վեր կ'ելլէին , անուշ խօսքեր ընելով իրենց երթալու առեմնին , մտիթարուելով՝ որ անմտանդ անցան գետէն , և այսպէս փառաւոր ընկերներ ունեցան իրենց օդնելու :

Իսկ ան խօսակցութիւնը որ լեռանորներուն հետն բրին , ան տեղին փառքն ու զեղեցիկութիւնը անճառելի է : Հին է՝ ըսին անոնք՝ Սիոն լեռը , երկնաւոր Արուսապէմը , բխբաւոր հրեշտակաց ժողովքը , արդարներուն հո-

դհութիւն Եստուծոյ որ մեզի յաղթութիւն կու տայ , Տեառն մերոյ Յիսուս Վրիստոսի ձեռօքը :

* Հրեշտակները որ անդուլ անդադար փրկութեան ժառանգներուն կը սպասաւորեն՝ անոնց կենդանութեանը , իրենց պահպանական հոգողութիւնը չեն ձգեր անոնց մահուան առեմնը : Անոնց մահուան անկողինին բոլորովը կը պատեն , ու պատրաստ են անոնց զատուելու հոգին ընդունելու՝ ու իրենց թեւերուն վրայ առնելով զանոնք օդին սահմաններէն (չար հոգիներէն ազատ) Եստուծոյ դրախտը տանելու : Հրեշտակաց Եստուածը Յիսուս ալ պատրաստ կը կայնի զգումնօք ընդունելու ան հոգիները իր գիրկը , ու փառաց ամբողջ վրայ բազմեցընելու զանոնք իր աջ կողմը :

զինները որ կատարուեալ են : Եբր . Ժբ . 22 , 23 : Հիմն դուք կ'երթաք՝ ըսին անոնք Մատուռոյ դրախտը , ուր որ պիտի տեսնէք կենաց ծառը , և պիտի ուտէք անոր չխամրացող պտուղները : Եւ երբոր հոն երթաք ճերմակ հանդերձներ պիտի տրուին ձեզի . ու ձեր պտըտիլը և խօսակցիլը (Թագաւորին հետ պիտի բլլայ ամէն օր , նաև բոլոր յաւիտենականութեան օրերը : Յայտ . իւ . 7 : 4 . 4 , 5 : Իբ . 4 , 5 : Ըն տեղը ալ պիտի չտեսնէք այնպէս բաներ՝ որոնք վարի սահմանին մէջ երկրի վրայ եղած ատեննիդ տեսար . այսինքն՝ տրամութիւն , հիւանդութիւն , նեղութիւն , և մահ . քանզի առջի բաները անցան : Յայտ . իւ . 4 : Հիմն դուք կ'երթաք Աբրահամին՝ Խաահակին՝ ու Յակոբին՝ և մարդարէներուն , որոնք որ Մատուած դալու չարիքներէն փրկեց , ու հիմն անոնք հանդիստ են , ու ամէն մէկը արգարութեամբ կը քալէ :

Ըն ատենը մարդիկը հարցուցին , թէ՛ Սննք ան սուրբ տեղը ի՞նչ պէտք է ընենք : Որոնց պատասխան տրուեցաւ , թէ՛ Վուք ան տեղ բոլոր ձեր աշխատանքին հանդստութիւնը պիտի ընդունիք , ու բոլոր ձեր տրամութիւններուն տեղը ուրախութիւն պիտի ունենայք : Ձեր սերմանածը պիտի հնձէք . այսինքն՝ ճամբուն վրայ (Թագաւորին համար ձեր քաջածներուն՝ արցունքներուն՝ և աղօթքներուն պտուղը : Վաղ . 4 . 8 : Ըն տեղ դուք ոսկեղէն թաղեր պիտի հագնիք , ու Մենասուրբին տեսութիւնը մշտնջենաւորապէս պիտի վայելէք . քանզի հոն պիտի տեսնէք դուք զինքը՝ ինչպէս որ է : Ի՞նչ Յովհ . 4 . 2 : Ըն տեղ նաև հանապաղ պիտի ծառայէք անոր՝ փառաբանութիւնով , ցնծութիւնով ու շնորհակալութիւնով , որուն որ երկրի վրայ կը ծառայէիք՝ թէպէտ և շատ դժուարութեամբ ձեր մարմնոյն տկարութեանը պատճառաւ : Ըն տեղ պիտի զմայլին ձեր աչքերը Մենակարողը տեսնելով , ու ձեր ականջները՝ անոր հաճոյական ձայնը լսելով : Ըն

տեղ պիտի վայելէք դարձեալ ձեր բարեկամները՝ որոնք ձենէ առաջ հոն գացին . և նոյն տեղը ուրախութեամբ պիտի ընդունիք ամէն անոնք որ ձենէ ետեւ ան սուրբ տեղը կու գան : Եւ տեղը ևս պիտի հազուիք փառքով ու պատուով , ու պիտի զարդարուիք այնպիսի կազմածքներով՝ որ փառաց թաղաւորին հետ հեծելութեան ելլելու պիտի յարմարիք : Երբոր ինք փողի ձայնով ամպերուն մէջ իրեւ թէ հովի թեւերուն վրայ դայ՝ դուք ալ իր հետը պիտի գաք . ու երբոր ինք դատաստանի աթոռը նստի՝ դուք ալ իր քովը պիտի նստիք : ‘Ես մանաւանդ՝ երբոր ինք չարագործներուն վճիռը կտրէ՝ թէ հրեշտակ եղեր են թէ մարդիկ , դուք ալ ան վճիռը կտրելուն մէջ մասնակցութիւն պիտի ունենայք , որովհետեւ անոնք իրեն և ձեր թշնամիներն էին : ‘Ես երբոր ինք կրկին Քաղաքը դառնայ , դուք ալ փողի ձայնով պիտի երթաք , և միշտ իր հետն ըլլաք : Իմ թիւս . 5 . 13 : Հոս . 14 , 15 : Դաս . 5 . 9 , 10 : Իմ Աստուծոյ . 5 . 2 , 3 :

Երգ՝ երբոր անոնք այսպէս դէպ ՚ի դուռը կը մտննային , ահա երկնային զօրաց զինուորութիւն մը դուրս ելաւ աւսոնց դէմը ելլելու . ու միւս երկու Ղուսաւորներն ասոնց ըսին . Եսոնք են ան մարդիկը՝ որ մեր Տէրը սիրեցին՝ երբոր իրենք աշխարհի վրայ էին , ու իր սուրբ անուանը համար ամէն բան ձգեցին . և ինք մեզ խրկեց ասոնք բերելու , ու մենք իրենց բաղձացած ճամբորդութեանը մէջ մինչև աս տեղս բերինք զիրենք , որպէս զի ներս մտնեն և իրենց Փրկիչը ուրախութեամբ դէմ առ դէմ տեսնեն : Եւ աւսոնք երկնային զօրքերը մեծաձայն ցնծութեամբ դոճեցին ըսելով . “ Երանելի են անոնք որ Վառնուկին հարսաւ նեայը ընթրիքին կանչուած են” : Հայտ . 5 թ . 9 : Ես միջոցիս նաև դուրս ելան անոնք զիմաւորելու թաղաւորին փող հնչեցնողներուն մէկ քանիները՝ ճերմակ ու պայծառափայլ հանդերձներ հագուած , որոնք քաղցրաւ

նուազ բարձրաձայն աղաղակներով մինչև անդամ՝ երկնից արձագանք հանել կուտային իրենց ձայնով : Ես փող հնչեցնողները բարեւեցին զՔրիստոսիանոսն ու իր ընկերը տասը հազար անգամ՝ Քարեաւ եկար աշխարհէն լսելով անոնց • և ասիկայ ըրին ցնծութիւնով ու փողի ձայնով :

Ասիկայ ընկերուն ետեւ ամէն կողմէն շրջապատեցին զանոնք • ոմանք առջնեուն կ'երթային , ոմանք ետեւուն , ոմանք աջ կողմերնուն և ոմանք ձախ կողմերնուն , (իբր թէ վերին սահմաններուն մէջ անոնք պահպանելու համար ,) շարունակ երգելով ձամբուն վրայ քաղցրանուազ աղաղակով և բարձրաձայն եղանակով • այնպէս որ ան տեսարանը այնպէս կու դար անիկայ տեսնելու կարող եղողին՝ որպէս թէ բուն երկինքը վար իջած էր զանոնք զիմաւորելու : Աւստի այսպէս ամէնը մեկտեղ առաջ գացին • և երթալու ատեննին աս փողահարները ատեն ատեն ցնծալից ձայներով և իրենց նուազարաններուն հետ նայուածքներով և շարժումներով տակաւին կ'ակնարկէին Քրիստոսին և իր ընկերին՝ թէ որչափ սիրով ընդունած էին զիրենք իրենց ընկերութեանը մէջ , և որչափ ուրախութեամբ և կամ էին զիրենք զիմաւորելու : Այս հիմա աս երկու մարդիկը տակաւին երկինքը չեկած իրեն թէ հոն եղածի պէս հրեշտակներուն տեսութեամբն ու անոնց քաղցրանուազ եղանակները լսելով գմայլեցան : Ես տեղա նստեալուն Քաղաքը աչքերնուն առջև յայտնի կ'երևար , ու իրենց կը թուէր թէ անոր բոլոր զանգակներուն հնչուիլը կը լսեն իրենց հոն մտնելը բարեւելու : Բայց ամէն բանէն աւելի ան եռանդուն և ցնծալից մտածմունքները՝ որ այսպիսի ընկերներու հետ իրենց ան տեղը բնակելուն վրայ ունէին , և ան ալ յախտեանս յախտենից՝ անպատմելի էին • և որ լեզու կամ գրիչ կրնայ բացատրել անոնց փառաւոր ուրախութիւնը : Այսպէս անոնք ելան վեր Քաղաքին Վուր :

Երդ երբոր դրանք առջին եկան , անոր վրայ ոսկեղէն գրերով գրուած էր ,

“ Երանելի ին տանե՛ք որ տնոր պարտութեանէք իւր-
պարեն . տանե՛ք իշխանութեան տանին իննոց ծառէն ուտելու ,
և դանելքէն ներս քաղաքը հարկելու ” : Յայտ . իմ . 14 :

Եսկէ ետեւ երազիս մէջ տեսայ որ Լուսաւորները իրենց
ըսին որ դուռը զարնեն . և երբոր ասիկայ ըրին՝ դրանք
վրայէն քանի մը անձինք նայեցան , որոնք էին՝ Ենուլք ,
Սոխէս , ու Եղիա , եւ : Լուսաւորներն ալ անոնց ը-
սին , թէ՛ Ես ճամբորդները Կործանման Վաղաքէն եկած
են , աս տեղիս (Ճաղաւորին վրայ իրենց ունեցած սիրոյն
համար : Են ասոնք ճամբորդները իրենց Ակայականնե-
րը տուին որ սկիզբէն ընդունէր էին . և անոնք (Ճաղա-
ւորին տարուեցան՝ որ երբոր կարգաց անոնք՝ ըսաւ . Ո՞ւր
են ան մարդիկը : Պատասխան տրուեցաւ իրեն , թէ
Պրանք դուրսի դին կայներ են : Են ասոնք (Ճաղաւորը
հրաման ըրաւ դուռը բանալու , որ Ճշմարտութիւն պահող
արդարները ներս մտնեն : Եսայ . իմ . 2 * :

* Ո՞վ են աս արդարները : Ո՞վ պիտի ըլլան . իրենց
անձերը արդարացրնող փարիսեցիները կ'ըսեն թէ իրենք
են , որ իրենց բարի և արդար գործքերովը իրենք զիրենք
ուրիշներէն տարբեր կը սեպեն , ու ասանկով Եստուծոյ
առջին արդարացած : Արժնոց համար պիտի հրամայէ Տէրը
որ փառաց դուռը բացուի , բայց եթէ աս բարի՝ արդար
ժողովուրդին համար : Իսկայ Պետրոս մեզի կ'ըսէ՝ թէ
արդար ժողովուրդը սեփհական ժողովուրդ մին է , աշխար-
հիս մնացածներէն զատուած , տարբեր սերմէ ու սերունդէ
առաջ եկած , ինչ Պիտ . իմ . 9 , 10 , որոնք իրենց վրայ
արդարութիւն չեն տեսներ , այլ խոնարհ և նուաստ են
իրենց աշխարհուն առջնք . Ճշմարտութեան Խօսքովը ծնած
ու Ճշմարտութեան Հոգիէն նորոգուած՝ Յիսուսի Ճշմար-
տութիւնը կ'ընդունին ու կը սիրեն : Ենով կը փառա-
ւորին ու անոր արդարութիւնովը կը պարծենան , քանի

Արդ տեսայ երազիս մէջ որ երկու մարդիկը դռնէն ներս մտան . ու ահա՛ մտածնուն պէս այլակերպեցան , ու այն պէս հանդերձ վրանին հագան որ ոսկւոյ պէս կը փայլէր : Այլին ևս որ քնարներով ու թագերով իրենց դէմն ելան , ու անոնք անոնց տուին . քնարները՝ անոնցմով դովաբաւ նութիւն բնելու , ու թագերը՝ պատուոյ նշան ըլլալու : Անկէ ետեւ երազիս մէջ լսեցի որ Քաղաքին բոլոր զանգակները զարնուեցան ուրախութեան համար , ու անոնց ըսուեցաւ . « Ստէք ձեր Տէրոջը ուրախութեանը մէջ » : Ստէք . ին . 23 : Ասեցի ևս որ ան մարդիկն ալ բարձր ձայնով կը դռէին ըսելով . « Աթոռին վրայ նստողին՝ և Վատնուկին՝ օրհնութիւն ու պատիւ և փառք ու զօրութիւն յաւիտեանս յաւիտենից » : Հայր . Ն . 13 :

Արդ՝ մարդիկը ներս առնելու համար դռները բացուելուն պէս , անոնց ետեւէն ներս նայեցայ , և ահա արեղակի պէս կը ճառագայթէր քաղաքը . փողոցներն ալ ոսկւով յատակած էր , և անոնց մէջ կը պալտէին շատ մարդիկ՝ դուխներնին թագ դրած , ու ձեռքերնին արմաւենի ու

անով եղած են իրենք Աստուծոյ արդարութիւն . անոր արդարութիւնն է իրենց փրկութեան պատմութեանը , ու Աստուծոյ արքայութիւնը իրենց իրաւունքը : Աս ճշմարտութիւնովս կը պահուին , աս ճշմարտութիւնովս իրենց կեանքն ու ընթացքը կը կարգադրեն , և աս ճշմարտութիւնը ամօր կը բռնեն իրենց կեանքին մէջ ու կը պահեն իրենց մահուանը : Այս պէս ճշմարտութեան հաւատքին մէջ ապրելով ու մեռնելով՝ Պօղոսի հետ կը համարձակին ըսել . Հաւատքը պահեցի , ու ասկէ ետեւ կայ կը մնայ ինծի արդարութեան պսակը , որն որ Հիսուս դառնակուկի՞ծ ցաւերով ինծի համար ստացաւ ու ձրիապէս պիտի շնորհէ ինծի ան օրը : Եւ Տէ՛ . Գ . 7 . Ո՛վ Տէ՛ր՝ իմ հաւատքս թող մօտեցընէ ան տեսարանը՝ ու իմ յոյսս թող փափարի ան ժամուն որ պիտի ըսես . Ստէք . քու Տէրոջը ուրախութեանը մէջ :

նաև ոսկեղէն քնար բռնած , անով փառարանութիւն երգելու : Այսին հոն նաև անոնցմէ ալ որ թեւեր ունէին , ու ամենը միարան անդադար կը գոչէին ըսելով , Սուրբ՝ Սուրբ՝ Սուրբ է Տէրը : Ասկէ ետև դռները գոցեցին , որն որ երբ տեսայ , փափաքեցայ որ ես ինքնս ալ անոնց մէջն ըլլայի :

Հիմա երբոր ամէն աս բաներուն վրայ կը մտածէի , զլուխ դարձուցի ետիս նայելու , ու տեսայ որ Տղիտութիւնը Վետին եղբւրքն եկեր էր . բայց ինք չուտով գիմայն անցաւ , և ան ալ միւս երկու մարդոցը քաջած դժուարութեանը կէսը չբաշխելով : Վանդի այնպէս պատահեցաւ որ ան ատենը ան նոյն տեղը Ունայնայոյս անուանով նաւավար մը կար որ իր նաւակովը գիմացը անցուց զանիկայ * . այսպէս ինքն ալ միւս տեսածներուն պէս ըլլաւ 'ի վեր Վաղարին Վուռն ելաւ . միայն թէ ինք մինակ եկաւ հոն , ու ամենեւին քաջալերութիւն տուող մէկը չպատահեցաւ իրեն : Երբոր այսպէս Վրանը առջնն ելաւ՝ անոր վրայի զրուածքին նայեցաւ ու սկսեց զարնել , կարծելով թէ չուտով թոյլտուութիւն պիտի ըլլայ իրեն ներս մտնելու . բայց դրանը վրայէն նայող մարդիկը հար-

* Ընդունայն յոյսը միշտ յիմարներուն սրտին մէջ կը բնակի , ու միշտ պատրաստ է տգէտներուն օգնելու : Տղիտութիւնը իր վտանգին մէջ անոր կարօտացաւ ու դտաւ զանիկայ : Ընիկայ իր կեանքին մէջ իր ընկերն էր , ու պիտի չձգէր զինքը իր մահուան ժամուն : Ալ տեսնէր որ Տղիտութիւնը իր մահուանը ճշ կնճիտներ ունէր , ոչ փոխեր՝ երկրացութիւններ՝ ու տրամութիւններ , և ճշ թշնամի երկիւղ , հապա ամէն բան հանդարտ ու խաղաղ էր . Ունայնայոյսը իր նաւավարն էր , ու ինք՝ ինչպէս որ կ'ըսուի՝ զառնուկի մը պէս մեռաւ : Բայց այսպիսի դառները՝ թէ որ տեսնէին Ունայնայոյսը զիրենք գետն անցընելէն ետև իրենց պատահելիքը , առիւծի պէս պիտի գոչէին :

ՃԵՄՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՄԸՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՔՐԻՍՏԻՆԷՆ

ՃԼՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Եւսէ — Եփրեմ :

Եսկէ առաջ՝ Վրիտիանոս ճանապարհորդին ու դէպ 'ի Երկնային Վաղաքը անոր ըրած վտանգաւոր ճամբորդութեանը վրայով իմ տեսած երազս ձեզի պատմելը՝ ինծի հաճելի էր , ու ձեզի ալ շահեկան : Են ատենը ըսի ձեզի նաև ինչ որ իր կնիւմն ու զաւկընէրուն վրայով տեսեր էի , և թէ ինչպէս դժկամակ էին անոնք իր հետը ճամբորդութեան ելլելու . այնպէս որ ինք պարտաւորեր էր առանց անոնց իր ճամբան երթալու . ինչու որ ինք չհամարձակեցաւ իր անձը կործանման վտանգին ներքեւ ձգել , որն որ կը վախնար թէ Աործանման Վաղաքը մնալովը պիտի դար . անոր համար՝ ձգեց զանոնք ու մեկնեցաւ դնաց , ինչպէս որ ան ատենը ձեզի պատմեցի :

Երդ՝ եղաւ որ բաղմապատիկ գործառնութիւններով մեծապէս արգիլուեցայ ու ետ մնացի իմ սուրբական ճամբորդութիւններս ընել դէպ 'ի ան կողմերը՝ ուսկէ որ ինքն ելաւ , ու անանկով մինչև հիմա պատահութիւն մը չկրցայ ունենալ այլ ևս հարցութորձ ընել անոնց վրայով՝ որոնք որ ինք ետին ձգեց , որպէս զի կարող ըլլայի անոնց վրայով

լուր մը տալ ձեզի : Բայց մտերս ան կողմը դործ մը պատահած ըլլալով , նորէն դէպ 'ի հոն իջայ . ու նոյն տեղէն մղոնի մը չափ հեռու՝ անտառի մը մէջ ընկելով իմ իջնանս , երբոր քնացայ՝ նորէն երազ մը տեսայ :

Եւ ահա երազիս մէջ կը տեսնէի որ ծերունի մարդ մը եկաւ հասաւ ան տեղ՝ ուր որ ես սլառկեր էի . և որովհետեւ ինք քիչ մը տեղ իմ ճամբորդութիւն ըրած ճանապարհէս պիտի երթար , ինծի այնպէս թուեցաւ թէ ելայ ու իր հետը դացի : Աւտի երբոր մէկտեղ կը քալէինք , ճանապարհորդներուն սովորութեանք պէս՝ ինծի այնպէս եկաւ թէ մէկ խօսակցութեան մը մասնք , ու եղաւ որ մեր խօսակցութիւնը Վրիստիանոսին ու իր ճամբորդութիւններուն վրայ դարձաւ ըստ դիպաց . քանզի այսպէս սխեցի խօսակցիլ ծերունի մարդուն հետ :

Այնքոն , ըսի իրեն , ինչ քաղաք է աս՝ որ վարը մեր ճամբուն ձախ կողմը կ'իջնայ :

Պատասխան տուաւ պարոն Ուշիմութիւնը . (քանզի աս էր անոր անունը .) Մտիկայ է Սործանման Վաղաքը , որ բազմամարդ տեղ մըն է . բայց շատ ցած վիճակի տէր ու ճոյլ ժողովուրդ մը ունի :

Ես ալ կը կարծէի թէ ատիկայ ան քաղաքն է՝ ըսի իրեն . ևս ինքնա ատենօք անկէ անցայ . և անոր համար գիտեմ թէ անոր վրայով քու ըսածդ ճշմարիտ է :

Ուշիմութիւն . Չափէն աւելի ճշմարիտ է . երանի թէ կարելի ըլլար անոր մէջ բնակողներուն վրայ ճշմարտապէս բարի խօսիլ :

Այնքոն՝ ըսի , ևս կ'իմանամ որ դուն բարեմիտ մարդ մըն ես , ու կը հաճիս ընել ու խօսիլ ինչ որ բարի է : Երբ դէօք չտեսի՞ր ինչ որ պատահեցաւ ատեն մը առաջ աս քաղաքիս մէջէն մէկ մարդու մը՝ որուն անունը Վրիստիանոս էր , որ վեր դէպ 'ի բարձրագոյն սահմանները երթալու համար ճամբորդութեան ելաւ :

Ուշիկո-Նիւն • Այո՛ լսեցի • ու լսեցի ևս ան վիշտերը՝
 նեղութիւնները՝ պատերազմները՝ զերութիւնները՝ աղա-
 ղակները՝ հեծութիւնները՝ սարսափներն ու վախերը՝ որոնց
 ինք պատահեցաւ , և որոնք քաշեց աս ճամբորդութեանը
 մէջ : Ասկէ 'ի զատ պէտք է որ բռնմ' քեզի՝ թէ բոլոր
 մեր երկիրը անոր համբաւովը լեցաւ • շատ քիչ տուններ
 կան որ լսեցին անոր վրայովն ու անոր ըրածները՝ և իր
 ճամբորդութեանը պատմութիւնը չփնտռեցին ու չստա-
 ցան • ու սեպէ թէ կրնամ բռնլ՝ որ իր քաշած վտանգները
 պատճառ եղան որ շատերը զոյլն իր բռնած ճամբաները •
 քանզի թէպէտ և ինք հոս եղած ատենը ամէն մարդու բե-
 րանը իրբն յիմար մէկն էր , բայց հիմա որ ինք գնաց՝ ա-
 մէնն ալ մեծապէս կը դժուարանն զինքը : Ենչու որ կ'ը-
 սուի թէ ինք փառաւորապէս կ'ապրի իր եղած տեղը • ու
 շատերը կան՝ որ թէպէտ մտքերնին հաստատած են իրենք
 զիրենք բնաւ անոր պէս վտանգներու ներքեւ չձգել , բայց
 իրենց բերանը կը ջրոտի անոր ստացած բարիքներուն
 վրայ * :

Իբրևա ճշմարիտ է՝ ինչպես որ կը խորհին՝ որ ան հիմա իր եղած տեղը շատ աղէկ կ'ապրի՝ ըսի անոր : Ինչու որ ինք հիմա Աննայ Աղբիւրին քով կ'ապրի , ու բոլոր իր ունեցածը՝ առանց աշխատանքի ու առանց տրտմութեան ու նի , որովհետեւ անոր հետ տրտմութիւն խառնուած չէ : Իսկ կ'աղաչեմ , ժողովուրդը ի՞նչ կը խօսի անոր վրայ :

Ունեւնէն . Ճողովուրդը սքանչելի բաներ կը խօսի
անոր վրայ . ոմանք կ'ըսեն՝ թէ ան Հիմն ճերմակներ հա-
ղած կը պարտի , Յայտ . Գ . 4 , թէ իր վիզը՝ ոտկի մա-

* Աշխարհիս մարդիկը երբեմն ամենաչար անուններով
կը վատաշամբաւեն հաւատացեալները՝ անոնց կենդանու-
թեանը , ու սուրբերու կարգը կը դասեն զանոնք՝ մեռնել-
նուն կաւ :

նեակ մը ունի , թէ իր գլուխը մարդարտաւար ոսկի թագ մը ունի • ուրիշները կ'ըսեն՝ թէ իր ճամբորդութեանը մէջ երբեմն իրեն տեսնուող յուսաւորները իր ընկերներն եղեր են , ու թէ ինք իր եղած տեղը այնպէս ընտանեցած է անոնց հետ՝ ինչպէս որ հոս մէկ դրացին միւսին հետ կ'ընտանենայ : Ասկէ 'ի զատ՝ առանց երկրայութեան կը հաստատեն անոր վրայով՝ թէ իր եղած տեղին (Թագաւորը պալատին մէջ արդէն շատ հոյակապ ու զուարճալի բնակարան մը ընծայեր է իրեն , ու թէ ինք անոր հետ կ'ուտէ , կը խմէ , կը խօսի , կը պտըտի , ու անոր քաղցր դէմքը կը տեսնէ ու անոր սէրը կը վայելէ՝ որ հոն ամեն նուէն դատաւորն է : Չափ • Գլ • 7 : 'Ղ • 14 , 15 : Ասեւ ոմանք կը յուսան թէ իր (Թագաւորը՝ ան երկրին Տէրը , շատ չանցած աս կողմերս պիտի գայ , ու պիտի խմանայ պատճառը՝ թէ որ կրնան պատճառ մը տալ , թէ ինչո՞ւ համար իր ընկերները այնչափ շնչին բանի տեղ դրին ու այնչափ արհամարհեցին զինքը , երբոր խնացան թէ ինք ճամբորդ պիտի ըլլար : Յոգ • 14 , 15 : Քանզի կ'ըսեն՝ թէ ինք հիմա այնչափ իր (Թագաւորին աչքը մտած է * , և իր Տէրը այնչափ վշտացած է Քրիստոսանուսին ճամբորդութեան ելած ատենը անոր վրայ ձգուած նախատինքներուն համար , որ բոլորը իրեն եղած պիտի սեպէ • 'Ղ • 16 • ու ասոր վրայ դարմանալու չէ • ինչու որ իր (Թագաւորին վրայ ունեցած սիրոյն համար էր որ ինք այնպիսի վասնդներու մէջ ձգեց իր անձը † :

* Քրիստոնէին (Թագաւորը քրիստոնէին կողմը կ'ըլլայ : Ա՛յ ճանապարհորդ եղբայր , քու սրտիդ յախտակին վրայ գրէ՝ , ու քու ճամբորդութեանդ ամէն մէկ քայլափոխին կարգւն ասիկայ :

† Աշէկ նկատէ ասիկայ : Մտդուտ է մեր ըրած դաւանութիւնը՝ թէ որ անոր հիմը Քրիստոսի սէրը չէ : Առանց անոր սիրոյն ամէն բան ոչինչ է :

Համարձակութեամբ կ'ըսեմ՝ թէ ուրախ եմ ասոր վրայ, ըսի մարդուն։ Ուրախ եմ ան խեղճ մարդուն կողմանէ, անոր համար՝ որ ինք հիմա իր աշխատութենէն հանգչեցաւ ու անոր համար՝ որ իր արջունքներուն պտուղը ուրախութեամբ կը քաղէ, ու անոր համար՝ որ իր թշնամիներուն զէնքին զօրութենէն անդին անցաւ, ու իր ատելիները չեն կրնար հասնիլ իրեն։ Յայտ. Ժ. 13։ Սաղ. Ժ. 5, 6։ Ուրախ եմ նաեւ՝ որ աս բաներուն լուրը աս երկրիս մէջ տարածուեցաւ։ Սիւզ գիտէ, կրնայ ըլլալ որ ասիկայ աղէկ ազդուութիւն մը ընէ անոնց վրայ՝ որ անոր ետեւ մնացած են։ Բայց քանի որ միտքս է՝ կ'աղաչեմ՝ որ ըսեմ՝ պնդեն, թէ բան մը կը լսուի իր կնիկանն ու զաւկներուն վրայ։ Իսկ զճանձինք. արդեօք ի՞նչ կ'ընեն անոնք։

Ուսման. Սիւզ. Վերստինն ու իր տղանքը։ Սիւզ. Վերստինն թէ անոնք ալ ան նոյն յաջողութիւնը պիտի գանեն՝ որն որ Վերստինն ինքը գտաւ. ինչու որ թէպէտ և առաջ բոլորը յիմարութիւն ըրին, ու ամենեին չէին ուզեր համազօրիլ Վերստիննի՝ ոչ անոր արջունքներէն ու ոչ ալ ազաւանքներէն, բայց ետքի խորհուրդներէն զարմանալի ներգործութիւն մը ըրաւ իրենց վրայ. ասանկով՝ ժողովրդուն, ու իրենք ալ անոր ետեւն գացին*։

* Սիրելի երկան մը ու գործազուրկ հօր մը յորդորանքներն ու բոլոր սիրալիր առաջարկութիւնները կարելի է որ զօրութիւն մը չունենան առ այժմ. բայց երբոր Տէրը իր կարող զօրութիւնով սիրտը չարժէ, ան ատենը փրկարար զօրութիւնը անոնց կը յայտնուի։ Բայց և այնպէս մենք մեր պարտաւորութիւնը զանց չընենք՝ այլ ժրութեամբ կատարենք զանիկայ, ու անկէ յառաջ գալու բարի վախճանը Աստուծոյ ձրի շնորհացը ձրեղենք։

Շատ լաւ , շատ լաւ . կանչեցի ես . բայց՝ ի՞նչ . կնիկն ու տղաքը՝ ու բոլորը գացի՞ն :

Ուղիւ-լիւ . Ճշմարիտ է որ դացին . կրնամ ես աս բանին պատմութիւնը քեզի ընել , ինչու որ նոյն ատենը հոն էի ես , ու բոլոր բանին վրայ կատարեալ տեղեկութիւն ունիմ :

Աւրեմն կրնամ աս լուրը տարածել իրբեւ ճշմարիտ . ըսի իրեն :

Ուղիւ-լիւ . Սի վախնար համարձակ հաստատելու անիկայ . քեզի ըսի որ բոլորն ալ ճամբորդութեան ելան . տիկինն ալ ու իր չորս տղաքն ալ : Աւ որովհետեւ խել մը ճամբայ մէկտեղ երթալու ենք՝ ինչպէս որ կ'իմանամ , բոլոր բանին վրայով քեզի տեղեկութիւն մը պիտի տամ :

Ես՝ Վրիստինէն՝ (քանզի աս էր անոր անունը ան օրէն ետե՛ որ իր զաւկըներուն հետ ճանապարհորդի մը կեանք վարելու սկսեց ,) իր էրիկը դետէն անցնելէն ետե՛ * ու ալ որ չէր կրնար լսել անոր վրայով , սկսեց իր մտքին մէջ ազդու խորհրդածութիւններ ունենալ : Ասիւ եւ առաջ որ իր էրիկը կորսնցուց , եւ ան անհետութեան սիրելի կապը բոլորովին կտրեցաւ իրենց մէջէն : Վանզի գիտեա՛ ըսաւ ինծի մարդը , որ բնութիւնը բազմապատիկ ծանր խորհուրդներով կը բեռնաւորէ ողջ մնացողը՝ սիրելի ազգականներուն կորստեանը յիշատակութիւնովը : Աստի ասիկայ իր էրկանը համար շատ արցունք թափել տուաւ իրեն : Բայց բոլորը աս չեղաւ . Վրիստինէ սկսեց ինքն իրեն մտածել ես՝ թէ արդեօք իր էրկանը հետ անպատշաճ վարմունք ունենալը չէ՞ր մէկ պատճառ որ ալ անիկայ չկրցաւ տեսնել , եւ աս կերպովս անիկայ իրմէն հեռացաւ : Աւ ասոր վրայ խուռն բազմութեամբ իր մտքին մէջ լեցուեցան բոլոր իր տմարդի՝ անբանական ու ամբա-

ընտ վարմունքները՝ որ իր սիրելի ամուսնոյն ցուցուցած էր, որոնք նաև իր խղճմունքին վրայ դիզուեցան, ու յանցաւորութիւնով զինքը բեռնաւորեցին : Վամանապէս իր սիրտը շատ կոտորեցաւ՝ յիշելով իր երկանը անդադար հեծութիւնները, աղիողորմ՝ արցունքներն ու իր անձին վրայ ողբալները . և թէ ինչպէս իր սիրտը կարծրացուցեր էր անոր աղաչանքներուն ու սիրալիր յորդորանքներուն դէմ, երբոր կը համոզէր զինքն ու իր տղաքը որ իր հետն երթան : Սանաւանդ թէ՛ ինչ որ Վրիստիանոս ըսեր էր իրեն՝ ու ինչ որ ըրեր էր իր առջևը բոլոր ան միջոցին մէջ որ իր բեռը կոնակէն կմխտած էր, բոլորն ալ կայծակի պէս իր վրայ կը դառնային, ու իր սիրտը կը փառատէին . ամենէն աւելի՝ մեծապէս կը հնչէին իր ականջներուն անոր ան ցաւազին աղաղակը, թէ՛ « Եւնչ պէտք է ընել, որ փրկուիմ » : Վարձ . Ժ. 30 :

Աւատի իր տղոցն ըսաւ . Տը՛ղաք, մենք ամեննիս ալ կործանած ենք : Եւ իմ՝ մեղացս պատճառաւ ձեր հայրը կորսնցուցի, ու ձեռքէ ելաւ : Ան կ'ուզէր որ մեզ ալ իր հետն առնէ, բայց ես ինքնս չուզեցի երթալ՝ ու ձեզ ալ չթողուցի : Ասոր վրայ բոլոր տղաքը սկսեցին լալ, ու կը կանչէին թէ՛ շօրերնուս ետեւէն կ'երթանք : Երանի թէ (կ'ըսէր Վրիստինէ) մեր վիճակին ինկած ըլլար անոր հետն երթալը . ան ատենը մեր բանն աղէկ պիտի ըլլար, քան որչափ որ հիմա ըլլալը հաւանական է : Եւ չու որ՝ թէպէտ և առաջ յիմարաբար կը կարծէի

* Տես մասն V . երես 13-18 : Անոնք որ իրենց ատուածապաշտ ազգականներուն ու բարեկամներուն հետ անդթութեամբ և ամարդութեամբ կը վարուին՝ անոնց կրօնքին պատճառաւ՝ տես թէ ինչ վախճանի պիտի դան, իրենց հոգւոյն մէջ ինչ պիտի զգան, ու ինչպէս տրտմութեամբ պիտի հեծնն երբոր Տէրը անոնց համար ապաշխարութիւն կենաց պարգևէ :

Թէ ձեր հօրը նեղութիւնները մէկ ցնորեալ երեւակացու-
թենէ մը կը ծագէին՝ կամ Թէ ինք մեղամաղձային այլան-
դակ խորհուրդներով լըուած էր , բայց հիմա իմ մտքէս
չելլեր որ անոնք ուրիշ պատճառէ ծագած էին , այսինքն՝
Թէ կենաց լոյսն իրեն տրուած էր * . Յովհ . ք . 12 . ու-
րուն օգնականութիւնովը կարծեմ Թէ ինք ազատեցաւ
մահուան որոգայթներէն : Աստ . Ժ . 17 : Ան ա-
տենը ամէն ալ կրկին սկսեցին լալ , ու կանչել . Ա՛հ ,
վայ ան օրուանը † :

Հետեւալ գիշերը Քրիստինէ երազ մը տեսաւ . ու
կը թուէր իրեն՝ Թէ ահա մեծ գիրք մը բացուեցաւ իր
առջիւր , որուն մէջ բոլոր իր վարքը գրուած էր . ու այն-
պէս կու գար իրեն Թէ իր յանցանքները շատ աղէտալի
կերպով կը նայէին իր վրայ : Ան ատենը բարձր ձայնով
կանչեց իր քունին մէջ , Թէ “Աստուած՝ ողորմէ՛ ինձի

* Ջարմամբ է որ կենդանացած ու լուսաւորուած մե-
ղաւորը յիմար և մեղամաղձոտ կոչուի իր մերձաւորներէն՝
որոնք տակաւին իրենց մեղացը մէջ մեռած են : Չէ՛ .
բնական է անոնց մեղ յիմար ու խենթ կոչել . բայց մենք
գիտենք Թէ ճշմարտապէս իրենք են յիմարները : Վանդի
երբոր Տէրը կը հաճի թերահաւատութեան քօղը անոնց
սրտին վրայէն վերցընել՝ ու տղիտութեան կճեպները
աչքերնուն վրայէն թափել , ան ատենը Քրիստինէին հետ
պիտի խոստովանին անոնք Թէ կենաց լոյսը արդարեւորուն
տրուած է :

† Աս տեղս յայտնի կ'երեւայ որ հեղինակին դիտաւորու-
թիւնն է բարեպաշտ ծնողքները քաջալերել , որ իրենց
զաւկըներուն հոգեւոր բարեխառութեանը համար բոլոր մի-
ջոցները յարատեւութեամբ 'ի գործ դնեն , մինչև անգամ
երբոր չեն տեսներ անոնցմէ յառաջացած օգուտը : Հաստ
անգամ՝ կ'ըլլայ որ հաւատացեալին իր զաւկըներուն հա-
մար բրած խնդիրքները իր մահուանէն ետեւ կը կատա-
րուին :

մեղաւորիս" • Վու • ԺԸ • 13 • ու իր փոքրիկ զաւակը
ներք իր ձայնը լսեցին :

Ասկէ ետեւ այնպէս կը թուէր իրեն թէ իր անկողինին
քովը երկու հաս խիստ դարչնէի անձինք կայներ եին ու
կ'ըսէին՝ Ի՞նչ պիտի ընենք աս կնիկը • ինչու որ թէ ար-
թընայ ու թէ քնանայ՝ ողորմութեան համար կ'աղաղա-
կէ • թէ որ ձգենք զինք որ սկսածին պէս յառաջ երթայ ,
պիտի կորսնցնենք զինքը՝ ինչպէս որ իր էրիկը կորսն-
ցուցինք : Աւտի ո՞ր և իցէ ճամբով ջանալու ենք որ իր
միտքը դարձնենք դալու աշխարհին բաներուն վրայ խոր-
հելէն • եթէ ոչ բոլոր աշխարհ բան մը չկրնար ընել ,
հապա ինք ճամբորդ պիտի ըլլայ * :

Աս միջոցիս Քրիստինէ արթընցաւ քրտինքի մէջ թա-
ղուած ու իր վրայ դող մը կար • բայց ստենէ մը ետեւ
կրկին իր քունը տարաւ : Աւ կը թուէր իրեն թէ իր
էրիկը Քրիստինանոսը տեսաւ , որ երջանիկ տեղ մը բազ-
մաթիւ անմահներու մէջն էր՝ ձեռքը քնար մը բռնած ,
ու կայներ կը նուազէր ան քնարը Սէկու մը առջեւ՝ որ
աթոռի մը վրայ նստած էր , ու իր գլխուն բոլորտիքը
ծիածան ունէր : Տեսաւ ևս՝ որ իբր թէ իր գլուխն ու իր

* Երթնցած մեղաւորին առաջին աղաղակը ասիկայ է •
«Մատուած՝ ողորմէ ինձի մեղաւորիս" : Իսկոյն երբոր
մեղաւորին աչքը կը բացուի իր կործանած ու անցոյս վիճա-
կը տեսնելու՝ ու ողորմութեան համար առ Մատուած գոչե-
լու , աս աշխարհիս աստուածը՝ որ մինչև հիմա անոր աչքը
կուրցուցեր էր ու յանդգնութիւնով սիրտը ապահովու-
թեան մէջ պահէր էր , հիմա կը սկսի արգելք ըլլալ որ
մեղաւորը շնորհաց աթոռին՝ ողորմութեան Մատուածոյն ու
կորսուածներուն Փրկչին չդիմէ : Սատանան գիւրու-
թեամբ ետ չկենար իր որսէն : Բայց Յիսուս՝ ան Հոգոր՝
որ ամենակարող զօրութիւնով ու յախտենական սիրով
զննուորուած է , պիտի յաղթէ ու դուրս ձգէ զանիկայ :

երեսը դէպ 'ի գետինը թաղաւորին ստորը խոնարհեցուց ըսելով . Սրտի մօտք շնորհակալ եմ Տէրոջը ու իմ թաղաւորիս զիս աս տեղ բերելուն համար : Են ատենը բռնորաիքը կայնողներուն բազմութիւնը ցնծութեան ձայններով երգեցին ու իրենց քնարներովը կը նուազէին . բայց կենդանի մարդ կարող չէր հասկընալ անոնց ըսածը , բայց 'ի Քրիստիանոսէն ու իր ընկերներէն :

Հասեալ առտուն երբոր Քրիստինէ արթնցաւ՝ ազօթք ըրաւ առ Մատուած՝ ու ատեն մը իր զաւկներուն հետ որ խօսեցաւ , մէկը իր դուռը սաստիկ մը զարկաւ , որուն Քրիստինէ ըսաւ . թէ որ Մատուծոյ անունովը կու գաս , մօրի բնէն : Պատասխան տուաւ մարդը ու ըսաւ՝ Մէն . ու ներս մտաւ և բարեկց անխկայ՝ ըսելով . Խաղաղութիւն աս տանս : Մտիկայ կատարելէն ետեւ ըսաւ . Քրիստինէ , զիտե՞ս թէ ինչո՞ւ համար եկայ ես : Են ատենը Քրիստինէ ամշնալուն կարմնեցաւ ու կը դողար . իր սիրտն ալ սկսեց ջերմեռանդ փափաքներով ցանկալ՝ որ զիտնայ թէ սէրկէ եկեր է ան , ու ի՞նչ պատգամ բերեր է իրեն : Ու հիւրն ըսաւ իրեն . Իմ անունս Վաղտնիք է * , ու կը բնակիմ անոնց հետ՝ որ վերերն են : Իմ եղած տեղս կը խօսուի՝ թէ դուն հոն երթալու բաղձանք մը ունիս եղեր . նաեւ կը խօսուի՝ թէ դուն կը ծանչնաս հիմա ան չարիքը որն որ յառաջմանէ քու երկանդ հասցուցիր , անոր բռնած ճամբաներուն դէմ քու սիրտդ կարծրացնելով , ու աս տղաքը իրենց ազխտութեանը մէջ պահելով : Քրիստինէ , Մէնողորմը խրկեց զիս որ քեզի զրուցեմ՝ թէ ինք ներող Մատուած է , ու մեղաց թողութիւն շնորհէր իր բերկրութիւնն է † : Առաջէ ևս

* Վաղտնիք՝ կ'երևայ թէ կը նշանակէ Մատուծոյ Սուրբ Հոգին , որ լեւելայն կը վարժէ հաւատացեալը :

† Այս թարգման Սուրբ Հոգին երբոր մեղաւորի մը իր

որ գիտնաս՝ թե իր առջևը երթալու ու իր սեղանը նստելու կը հրաւիրէ քեզ , ու պիտի կերակրէ քեզ իր տանը պարարտութիւնովն՝ ու քու հօրդ Հակոբին ժառանգուած թիւնովը ։

Հոն է Վերիատիանոս՝ ան որ քու էրիկդ էր , իր բազմաթիւ ընկերներուն հետ , որ կը նայի միշտ ան երեսին՝ որ կենդանութիւն կ'ընծայէ նայողներուն . ու աւանց ամէնը ուրախ պիտի ըլլան՝ երբոր լսեն քու հօրդ սեմին վրայ կոխելու քու ոտքերուդ ձայնը ։

Վերիստինէ ասոր վրայ մեծապէս կը պատկառէր , ու իր գլուխը դէպ 'ի գետինը կը խոնարհեցընէր : Բայց իր հիւրը իր խօսքն առաջ տարաւ՝ ըսելով . Վերիստինէ , քեզի դիր մէն ալ կայ , որ քու էրկանդ (մաղաւորէն բերեր եմ : Ուստի ինք առաւ անիկայ՝ ու բայցաւ . բայց անիկայ անուշահոտ իւղի պէս հոտ մը կը բուրէր : Եւ . 3 : Կաւ օսկեղէն գրերով գրուած էր ան : Վերին մէջ պարունակուած խօսքը աս էր , թէ (մաղաւորը կ'ուղէ՝ որ իր էրկանը ըրածին պէս ընէ . ինչու որ անոր քաղաքն երթալու՝ ու յաւիտեան ուրախութեամբ անոր առջևը բնակելու ճամբան ան է : Վերիստինէ բոլորովին նուաճեցաւ ասով , ու բարձր ձայնով կանչեց իր հիւրին . Տէ՛ր իմ , կը կամենամ քու հետդ տանիլ զիս ու իմ զաւակներս , որ մենք ևս երթանք ու (մաղաւորին երկրպաւ զութիւն ընենք :

Պատասխան տուաւ Հիւրը . Վրբի ստինէ , լեղին ա-
նուշէն առաջ է . նեղութիւններով պէտք է որ մօնես
Նքրկնային Վաղարք , ինչպէս որ քննէ առաջ գացողը մը-
տաւ : Այսին որոյ խրատ կու տամ՝ քեզի որ քու էրկանդ-

ղեկավար ճանաչընէ , կը կենդանացընէ ու կը մխիթարէ ևս
անոր սիրտը՝ ան բերկրապատար աւետիսովը , Թէ Կստու-
ծոյ Գառին արիւնովը ձրի ու կատարեալ ԹողուԹիւն
շնորհուած է իր մեղացը :

Վրիստիանոսին պէս ընես : Չնան ան տեղի Նեղ Ղուռը՝ դաշտին անդին կողմը . քանզի անիկայ ան ճամբուն դըլուխն է՝ ուրկէ պիտի վեր ելլես դուն . ու քեզի բարեյաջողութիւն կը մնողթեմ : Նաև կը խրատեմ՝ քեզ որ աս դիրը ծոցդ դնես , որ անոր մէջինը դուն քեզի ու զաւկընէ բուդ կարգաս , մինչև որ բերնանց սորվիք անիկայ . քանզի անիկայ ան երգերուն մէկն է , որ դուն պէտք է երգես , քանի որ աս քու պանդխտութեանդ մէջն էս . Սող՝ . ճթթ . 54 . նաև միւս դուռը հասնելուդ ասիկայ պէտք է որ ներս տաս * :

Հիմա երազիս մէջ տեսայ որ ծերունին աս պատմութիւնն ինծի ընելուն՝ իր սիրտը շատ շարժած կ'երևէր : Ու դարձեալ իր խօսքը յառաջ տանելով՝ բլաւ , Մայսէս Վրիստինէ իր տղաքը կանչել , ու աս կերպովս սկսեց խօսիլ անոնց . Իմ տղաքս , ես աս օրերս մեծ մտատանջութեան մէջ ինկայ ձեր հօրը մահուանը վրայօք՝ ինչպէս որ դուք ալ կ'իմանայք , թէպէտև անոր երջանիկ բլաւուն վրայով բնաւ տարակոյս չունիմ . ինչու որ ես հիմա կը հաւատամ՝ թէ ան աղէկ վիճակի մէջ է : Մսկէ՝ ի դատ մեծապէս խռոված եմ՝ մտածելով իմ վիճակս ու ձերինը , որ ճշմարտապէս կը հաւատամ՝ թէ ի բնէ թշուառ

* Վրիստոս Տէրն մեր կ'ըսէ . “Նրբոր միտթարիչ Սուրբ Հոգին դայ՝ անիկայ ինծի համար պիտի վկայէ” . Յովհ . Ժե . 26 . և թէ՝ “Նրբոր ինքը ճշմարտութեան Հոգին դայ , ամէն ճշմարտութեան պիտի առաջնորդէ ձեզի , ու զալիքները ձեզի պիտի պատմէ” : Յովհ . Ժդ . 13 : Իր մեղքերուն վրայ համոզուած մեղաւորը ասոր բուրբը փորձով ճշմարիտ բլաւ կը դանէ : Հոգին ինչպէս որ Վրիստոսի համար կը վկայէ , այնպէս ալ մեղաւորին հոգին Վրիստոսի կ'առաջնորդէ , որ անիկայ բլայ անոր մի միայն յղար՝ արգարութիւնն ու զօրութիւնը : Մայսէս Հոգին կը փառաւորէ զՎրիստոս :

վիճակ մըն է ան : Կաւե ձեր հօրը ներդուծեանը մէջ անոր հետ իմ՝ ըրած կենցաղավարութիւնս խղճմտանքիս ծանր բեռ մըն է : Ինչու որ ես իմ սիրտս ալ խտացուցի անոր դէմ՝ ու ձերն ալ , ու մերժեցի իր հետը ճամբորդութեան երթալ :

Ես բաներուն մտածմունքը վաղվաղակի պիտի մեռցնէր զիս հիմա՝ թէ որ երէկ զիշերուն տեսած երազս ու աս հիւրին աս առտուն ինծի տուած քաջալերութիւնը չբլլային : Եկէ՛ք զնկընէրս , ժողովուրդը ու երթանք ան դուռը՝ որ Երկնային Վաղաքը կը տանի , որպէս զի կաբենանք տեսնել ձեր հայրը , ու խաղաղութեամբ իր հետն ու իր ընկերներուն հետ բնակինք ան երկրին օրէնքներուն համեմատ :

Ես առնէր իր զաւկընէրուն աչքերէն արցունքներն սկսեցին վազել իրենց ուրախութենէն՝ որ իրենց մօրը սիրտը հակամիտած էր աս բանս ընելու : Ուստի իրենց հիւրը հրաժարական ողջոյնը տալով՝ զնայ , ու իրենք սկսեցին ճամբայ ելլելու պատրաստուիլ :

Բայց անոնք երթալու համար պայպէս զբաղած բլլալուն՝ Վրիստինէին դժացինէրէն երկու կնիկ եկան իր տունը՝ ու դուռը զարկին : Վրիստինէ առաջին ըսածին պէս՝ ըսաւ անոնց . Թա՛է որ Եստուծոյ անունովը կու գար , մտէ՛ք նե՛րս : Անիկները աս խօսքին վրայ ապշած մնացին . ինչու որ աս կերպ խօսք ըսած չէին , ու Վրիստինէին բերնէն ելլել չէին զիտեր * : Ինչ և իցէ ներս մտան , բայց

* Ո՛վ ընթերցող՝ աս տեղս կանկ առ ու քննէ՛ . թէ որքու առջի բարեկամներդ ու մարմնոյ կողմանէ ծանօթներդ , որ խօսքիդ ու կենցաղավարութեանդ մէջ բնաւ տարբերութիւն մը չգտան , թէ որ անոնք տակաւին քեզի կը հաւնին ու քու բռնած ճամբադ կը գոյնն , ուրեմն ի՞նչ պատճառ ունիս դուն զքեզ ճանապարհոցդ կարծելու : Թա՛է որ սիրտը սակաւ ինչ ծանօթանայ Տէրոջը՝ ընդուն

ահա դուան որ անիկայ իր տունէն երթալու կը պատրաստուէր :

Ուստի սկսեցին խօսիլ ու ըսել . 'Իրացի , կ'աղաչենք՝ ի՞նչ միտք ունիս որ կը ժողմատուիս :

'Արիստինէ պատասխան տուաւ ու ըսաւ անոնց մեծին՝ որուն անունն էր Երկշտ Տիկին . Շամբորդուծեան երթալու կը պատրաստուիմ :

Ես Երկշտը անոր աղջիկն էր՝ որ 'Վառարուծեան լեռանը վրայ 'Արիստինէին դէմն ելաւ , ու առիւծներէն վախուն անիկայ յորդորեց ետ դառնալու :

Երկշտ . Եղէ՛ , ի՞նչ ճամբորդուծեան :

'Արիստինէ . Իմ բարի երկանս ետեւն երթալու : Ուստի խօսքն ըսելով սկսեց լալ :

Երկշտ . Այլ յուսամ թէ չէ՛ բարի՝ դրացի . կ'աղաչեմ՝ քու խղճալի զաւկներուդ սիրուն ինքզինքդ այսպէս անմտաբար մի՛ կորսնցընէր :

'Արիստինէ . Ի՞նչ կ'ըսես , զաւկներս ալ հետս պիտի երթան . մէկը չուզէր ետ մնալ :

Երկշտ . Օգարմանքը պաշարած է զիս թէ ի՞նչ բան կամ ճի՛շտ առաջնորդեց քեզի սոսմիտքն ընելու :

'Արիստինէ . Ո՛հ , դը՛րացիս , թէ որ իմ զգացածիս չափ դուն ալ զգայիր , չեմ տարակուսիր որ դուն ալ իմ հետս պիտի երթայիր :

Երկշտ . Ի՛նչ , ի՞նչ նոր զխտութիւն ստացար դուն , որ այսպէս քու միտքդ քու բարեկամներէդ կը դարձընէ , ու քեզի կը թեւադրէ երթալ՝ մարդ չգիտեր թէ ո՛ւր :

Պատասխան տուաւ 'Արիստինէ . Իմ երկանս ինծմէ զատուելէն՝ բայց մանաւանդ անոր դետը անցնելէն հետեւ

պիտի յայտնէ անիկայ , ու մարմնապաշտ և ամբարիշտ անձինք պիտի ծաղը ընեն ու անարգեն քեզ անոր համար : Եսիկայ միշտ ճշմարիտ է :

մեծապէս վշտացած եմ ես : Բայց ամենէն աւելի նեղու-
թիւն տուողը՝ իր նեղութեանը ատեն իր հետը իմ խիստ
վարմունքս է : Ասկէ 'ի զատ ինք ինչպէս որ էր ան ատենը՝
ես ալ հիմա այնպէս եմ . բան մը իմ սիրտս չհանդարտե-
ցնէր՝ բայց միայն ճամբորդութեան ելլելը : Արեւի գի-
շեր երազիս մէջ տեսայ զինքը : Արանի թէ իմ հոգիս իր
հետն ըլլար : Ինք ան երկրին (Թագաւորին առջին կը կե-
նայ , անոր հետը կը նստի ու կ'ուտէ՝ անոր սեղանը . ան-
մահներուն հետ ընկեր եղած է . ու տուն մը տրուած է
իրեն բնակելու՝ որուն քով երկրիս վրայի ամենալաւ պա-
լատը միայն աղբանոց մը կը թուի ինծի : Է. Արեւ. Ե.
1-4 : Պալատին Տէրը մարդ ալ խրկեց ինծի՝ ու խօսք
կու տայ զիս ընդունելու թէ որ իրեն երթամ : Իր խըր-
կած պատգամաւորը հիմա հոս էր , ու նամակ մը բերաւ
ինծի՝ որ երթալու կը հրաւիրէ զիս : Աս ըսելով քաշեց
հանեց նամակը , ու կարդաց և ըսաւ անոնց . հիմա ի՞նչ
ըսելիք ունիք ասոր :

Արեւ . Ա . Ինչ յիմարութիւն է որ քու երկանդ
ու քու վրադ եկաւ , որ դուք զձեզ այսպիսի դժուարու-
թիւններու մէջ ձգէք : Ազէկ գիտեմ որ լսած ես՝ թէ
ինչ պատահեցաւ քու երկանդ իր ճամբուն վրայ իր առա-
ջին քայլափոխին , ինչպէս որ մեր դրացի Պարոն Պինտ-
զլուխը կրնայ տակաւին վկայել , որովհետեւ ինք անոր
հետ գնաց . ու անկէ 'ի զատ Պարոն Խօսքիսպառկողն ալ ,
մինչև որ խեղացի մարդոց պէս վախճան՝ ալ աւելի յառաջ
երթալու : Ասեցինք ևս կրկին և կրկին ինչպէս առիւծնե-
րուն՝ Ապողիոնին՝ Սահուան Շուքին և շատ ուրիշ բա-
ներու պատահեցաւ : Ոչ ալ պետք է քու մօքեդ ելլել
ան վտանգը՝ որուն պատահեցաւ Ունայնութեան Տնաւա-
ճառին մէջ : Բանգի ինք էրիկ մարդ ըլլալով այսչափ
դժուարութիւն որ կրեց , ի՞նչ կրնաս ընել դուն՝ որ
խեղճ կնիկ մըն ես : Մտածէ ևս որ աս չորս անուշիկ դառ-

նուիրները քու զաւկըներդ են , քու մարմինդ ու քու ուկորներդ : Ուստի թէ եւ քեզ կորսնցընելու չափ պիտի յանդգնիս ալ , բայց զոնէ քու զաւկըներդդ սիրուն եկոր քու տեղդ կեցիր :

Բայց Քրիստինէ ըսաւ անոր . Մի փորձեր զիս՝ ո՛վ իմ դրացիս , ես հիմա ձեռքս մեծ պատեհութիւն մը ունիմ՝ անով շահելու . ու չափազանց յիմար պիտի ըլլամ թէ որ աս պատեհութիւնս 'ի դործ դնելու սիրտ չընեմ : Այս ան ձեր ըսած նեղութիւններուն վրայով՝ որոնց կ'երեւայ թէ պիտի պատահիմ՝ ճամբուն մէջ , անոնք այնչափ հեռու են ինձի արտաբերութիւն մը ըլլալէն՝ որ կը ցուցնեն թէ իմ բռնած ճամբաս չիտակ է : Աղիւն անուշէն առաջ պետք է զալ , ու ասիկայ անուշը առաւել եւս պիտի անուշընեն : Այս ան որոյ դուք որ Մատուծոյ անունովը չեկար իմ տունս՝ ինչպէս որ ըսի , կ'աղաչեմ որ երթաք՝ ու ալ անհանդիստ չընէք զիս * :

Ան ատենը Նրկչտըր կշտամբելով զանիկայ՝ ըսաւ իր ընկերին . Նկոր Վթութիւն դրացիս , զինքն իր կամբին ձգենք , որովհետեւ ինք մեր խրատն ու մեր ընկերութիւնը կ'անարդէ : Բայց Վթութիւնը կանկ առաւ , ու չէր կրնար միարանիւ իր դրացւոյն ըսածին . եւ ասիկայ երկու պատճառաւ : Ատիս որ իր սիրտը կը մորմնէր Քրիստինէին վրայ . ուստի իր մտքէն կ'ըսէր՝ (մէ) որ իմ դրացիս 'ի հարկէ երթայ պիտի , քիչ մը ճամբայ իր հետն եր-

* Եւտակն աս է : Աղէ կ է Տերոջն անունովը համարձակիլ ու նուաճել զանոնք , որոնք կ'ուղեն դարձնել մեզ Մատուածածանութեան ճամբայէն : Ո՛վ ճանապարհորդներ՝ զգուշացէ՛ք մարմնապաշտին հետ խօսակցելէն : Հանապազ մտքերնիդ պահեցէ՛ք որ դուք այնպիսի բնութիւն մը ունիք՝ որ անոնց զայլախաղէն ու պողպատէն թափած կայծերը դիւրաւ կը բռնէ , ու վրանուդ արեւթը միշտ պատրաստ է բռնկելու :

Թամ՝ ու օգնութիւն ընեմ՝ իրեն : Երկրորդ՝ որ իր սիրտը կը մորմոքէր բուն իր հոգւոյն վրայ . ինչու որ Վրիստինէին ըսածները քիչ մը իր միտքը համոզեցին : Ուստի իր մորթին մէջ կ'ըսէր դարձեալ՝ Ես Վրիստինէին հետ նորէն պիտի խօսիմ ես . ու թէ որ իր բնածին մէջ ճշմարտութիւն ու կեանք գտնեմ , բոլոր սրտովս ես ինքնս ալ իր հետը պիտի երթամ : Ուստի Գթութիւնն սկսեց այսպէս պատասխան տալ իր Երկչոտ գրացւոյն :

Գթութիւն . Վրացի , արդարեւ քու հետդ եկայ ես Վրիստինէն տեսնելու աս առաւու , բայց որովհետեւ ինք իր վերջին հրաժարական ողջոյնը կու տայ իր երկրին՝ ինչպէս որ կը տեսնես , կը խորհիմ՝ որ աս գեղեցիկ առաւօտուս քիչ մը իր հետն երթամ , ու իր ճամբուն վրայ իրեն օգնութիւն ընեմ : Սակայն իր երկրորդ պատճառը չգրուցեց անոր , հապա իրեն պահեց :

Երկչոտ . Այլ տեսնեմ որ դուն ալ միտք ունիս յիմար ըլլալու . բայց ատեն չանցուցած զգուշութիւն ըրէ , ու խելացի եղիր . երբոր փտանդէն դուրս ենք՝ դուրս ենք անկէ , բայց անգամ մը որ մէջը մանենք՝ ալ մէջն ենք :

Ուստի Երկչոտ Տիկինն իր տունը դարձաւ , ու Վրիստինէ իր ճամբորդութիւնն ընելու ելաւ * : Բայց Երկչոտը իր տունը հասնելուն՝ մարդ կը խրկէ որ իր գրացիներ

* Ես տեղս կը տեսնենք որ Վրիստինէ Տեառն մերոյ խօսքը կը ճշմարտի , թէ “Այլ կը պիտի առնուի , ու մէկալը ձգուի” : Սաթլ . իմ . 41 : Գթութիւնը կանչուեցաւ , ու Երկչոտը ձգուեցաւ : Այլ թուի թէ դիպուածով ու պատահմամբ է որ մէկը ճշմարտութեան կը ծանօթանայ , բայց այնպէս չէ : Կատարածային բնարութիւնն է որ ամէն բան կը կարգադրէ , ու իր ձրի շնորհքն է որ ամէն բան կը կառավարէ , “Եմէն բան Կատարածէ է . որ մեզ իրեն հետ հաշտեցուց Յիսուս Վրիստոսի ձեռքովը” : Թ . Արթ . Ե . 18 :

բուն մէկ քանին կանչեն . այսինքն՝ Տիկին Չղջիկի աչքը , Տիկին Մամբը , Տիկին (Վեթեամբան ու Տիկին Ունիւզ զխոցողը : Ու երբոր անոնք իր տունն եկան՝ բերանը կը բանայ պատմել անոնց Վրիտախնէին ու անոր միտքը դժգոհ ճամբորդութեանը վրայով . ու այսպէս կը սկսի ընել իր պատմութիւնը :

Երկու . Դրացիներ , աս առաու շատ ընելիք չունենալու համար՝ Վրիտախնէն տեսնելու գացի . ու երբոր դրանն առջևը հասայ՝ զարկի դուռը , ինչպէս որ զխտէք թէ սովորութիւն է : Ու ինք ներսէն ձայն տուաւ՝ (Վե որ Մատուոյ անունովը կու գար , մտէք ներս : Ուստի ներս մտայ՝ բան մը չկատարածելով . բայց երբոր ներս գացի , տեսայ որ կը պատրաստուէր քաղաքէն ելլելու , ինքն ալ իր զաւկընէրն ալ : Այնն որոյ հարցուցի իրեն թէ ի՞նչ մտքով աս բանս կ'ընէ . ու ինք կարճ խօսքով ինծի զրուցեց՝ թէ ճամբորդութեան ելլել է իր միտքը , ինչպէս որ իր երիկն ելաւ : Այլադ մըն ալ տեսեր է՝ որ պատմեց ինծի , ու ըսաւ եւ թէ իր երկանը եղած երկրին (Վազաւորը հոն երթալու համար հրաւիրանաց նամակ մը խրկեր է իրեն :

Մն առնել խօսեցաւ Տիկին Ունիւզ զխոցողն ու ըսաւ . Եւ ի՞նչ , պիտի երթայ արդեօք :

Երկու . Այո , ի՞նչ որ ըլլայ պիտի երթայ . քանզի երբոր ես կը ջանայի համոզել զինքը որ եղած տեղը կենայ՝ յուցընելով իրեն իմ մեծ պատճառս՝ (որ է ճամբուն վրայ իրեն պատահելու բազմաթիւ նեղութիւնները ,) ինք բուն իսկ անիկայ մեծ առիթ կ'ընէր իրեն՝ իր ճամբուն մէջ զինքը յառաջ տանելու : Վանդի աս խօսքը զրուցեց ինծի . Եղին անուշէն առաջ կու գայ . մանաւանդ որ անիկայ անուշը առաւել եւս կ'անուշընէ :

Չղջիկի աչք . Մէն , ի՞նչ ըսեմ աս կոյր ու յիմար կնկանր . իր երկանը քաշած նեղութիւնները խրատ չե՞ն ըլլար

իրեն . ես իմ կողմանէս կը տեսնեմ որ եթէ ան կրկին հոս
ըլլար , դո՛ւ սրտով պիտի հանդիստ կենար , ու ոչինչ
բանի համար բնաւ այնչափ վտանգներու գէ՛մ պիտի չեւ-
լէր :

Պատասխան տուաւ նաեւ Տիկին Մեփան ըսելով .
(Թող կորսուին քաղաքէն այսպիսի խելացնոր յիմարները .
ես իմ կողմանէս կ'ըսեմ որ աղէկ ազատեցանք իրմէն . թէ
որ աս մտքովը իր եղած տեղը կենար , ո՛վ պիտի հանդիստ
մնար իր քովը . ինչու որ կամ տրտում պիտի մնար ,
կամ լուռ պիտի կենար , եւ կամ այնպիսի բաներու վրայ
պիտի խօսեր որ խելացի մէկը չիրնար վերցընել : Մնոր
համար՝ ես իմ կողմանէս ամենեկին չեմ ցաւիր իր երթաւ-
լուն վրայ . թո՛ղ տուր երթայ՝ ու իր տեղն աղէկը դայ .
քանի որ աս այլանդակ յիմարները կը կենան , աշխարհս
աղէկ ըլլալիք չունի * :

Կտնցմէ ետեւ (Թեթեամիտն սկսեց խօսիլ աս կերպովս .
Եկէք աս կերպ խօսքերը մէկդի ձգեցէք : Արեւ եւ Տիկին
Մնարակեալին տունն էի , ուր որ աղէկ ուրախութիւն ու-
նէինք : Վանդի ո՛վ կը կարծէք թէ կար հոն . ես կայի՝
Տիկին Վարմնասէրը՝ եւ երեք չորս ուրիշներ , Պարոն
Շամբուշին՝ Տիկին Վրտեղութիւնին՝ ու քանի մը ուրիշ-
ներուն հետ . հոն ունէինք երաժշտութիւն ու կաքաւ ,
ու հեշտութիւնիս լեցընելու համար բոլոր ուրիշ հարկաւ-
որ բաները : Ու համարձակ կ'ըսեմ որ Տիկին Մնար-

* Ինքէ՛ այսպիսի մարմնապաշտ թշուառները ի՞նչպէս
կը խաղան իրենց դատաստարտութեանը հետ , Մատուոյ
պատուական ճամբարութիւնները անարգելով , ու անոր
սիրելի՛ բնորած ու կանչած Ժողովուրդը կշտամբելով :
Իսկ ինչպէս որ յառաջմանէ մարմինէն ծնածը կը հալածէր
ան որ շողիէն ծնած էր , այնպէս է հիմա ալ՝ ու այնպէս
պիտի ըլլայ մշտնջենաւորապէս , քանի որ կնոջը սերունդն
ու օձին սերունդը երկրիս վրայ են :

կեւորը սրանչէի՛ն՝ բարեանունդ՝ ազնուական կին մըն է , ու Պարոն Շամբուշը նոյնպէս գեղեցիկ անձ մըն է * :

Վանք որ Քրիստիննէ մինչև հիմա ճամբայ ելեր էր , ու Վթութիւնն իր հետը գացեր էր . ու երբոր կ'երթային իր զաւկընէրն ալ հոն հետերնին ըլլալով Քրիստիննէ սկսեց խօսիլ ու ըսել . Վթ՛իւթութիւն , շնորհակալ եմ՝ քննէ , ու չէի յուսար որ դուն իմ՝ հետս դռնէն դուրս ոտք կոխես իմ ճամբուս մէջ քիչ մը ինձի ընկերանալու :

Պատասխան տուաւ նորահաս Վթութիւնը՝ քանզի տալաւին մատաղ օրիորդ մըն էր , և ըսաւ . Թէ որ կարծէի

* Աս խօսակցութիւնը՝ յիշուած անուններովն ու առաջարկութիւններովն կը ցուցնէ թէ ընդհանրապէս ինչ տեսակ անձինք են անոնք որ Աստուծմէ վախցողներն ու իրենց հողիններուն փրկութեանը ջանացողները կ'արհամարհեն , ու ինչ սկզբունքներէ՝ կիրքերէ ու վարմունքներէ պատխի՛ հակառակութիւնները կը ծագին : Վմնաւաւտ անունի տէր մարդիկ՝ որոնք իրենց կեանքին մէջ բնաւ չսորվեցան կամ 'ի դործ չդրին ճշմարտութիւնը , շատ անգամ՝ բարեպաշտ անձանց դործքերուն ու զաղափարներուն վրայ դատողութիւն կ'ընեն , ու ամենադժուար վիճարանութիւնները ամենեւին առանց տարակուսելու կ'որոշեն , որպէս թէ բնական աղօթեցութեամբ ամենանորր նիւթերու ծանօթացած են , ու մարդուս սրտին գաղտնիքներուն տեղեկացած են : Աս յանձնապատասանները պէտք էր որ մտածէին թէ ո՛վ որ ալ ուղիղ ըլլայ՝ իրենք սխալած են . թէ ո՛ր և իղէ կրօնք իրենց յայտնի ամբարշտութենէն ու անառիկութենէն դէշ չկրնար ըլլալ . և թէ պէտք է իրենց որ իրենց եղբորը աչքին չիւզը հանելու ջանալէն առաջ բուն իսկ իրենց աչքերուն գերանը հանեն : Հաւատացեալները եւ՛ պատխի անձանց նախատինքներովն ու կշտամբանքներովն իրենք գիբենք անհանգիստ ընելու չեն , հասա պէտք է սորվին անոնց համար աղօթել , իրեն թէ աւերք իրենց կարեկցութեանը արժանաւոր են անոնք՝ քան թէ իրենց ատելութեանը :

որ իմ քու հետդ երթալս օգտակար պիտի ըլլար, ալ բնաւ պիտի քաղաքին մօտ չերթայի:

Վրժութիւն, ըսաւ Քրիստինէ, եկոր ինձի հետ ընկնիք եղիւր. աղէկ զիտեմ թէ մեր ճամբորդութեան վախճանն ինչ պիտի ըլլայ. իմ էրիկս այնպէս տեղ մըն է ուրիշ բնաւ պիտի չելէր թէ և բոլոր Սպանիական հանքերուն մէջի ոսկիները տային: Ու դուն ալ պիտի չմերժուիս, թէ և միայն իմ հրաւիրելովս կ'երթաս հոն: Թաղաւոքը՝ որ ինձի ու իմ զաւկներուն համար մարդ խրկեց, այն պիտի մէկն է՝ որուն բերկրութիւնը զթութիւն ընելն է: Ասկէ 'ի զատ թէ որ կ'ուզես, վարձքով կը բռնեմ քեզ, ու իմ հետս կ'երթաս իբրեւ իմ սպասաւորս: Այս սակայն մէջերնիս ամէն բան հասարակաց կ'ընենք. միայն թէ կ'ուզեմ որ հետս գաս *.

Վերաբերեալ. Բայց ի՞նչպէս զիտնամ որ ես ալ պիտի ընդունուիմ: Թէ որ աս յոյսը այնպիսի մէկէ մը ունենայի որ աղէկ զիտնար, ամենեւին պիտի չերկմտէի՝ հապա պիտի երթայի, օգնութիւն գտնելով՝ Անկէ որ կրնայ օգնել, որչափ ալ ձանձրալի ըլլար ճամբան †:

Քրիստինէ. Սիրելի, Վրժութիւն, քեզի բռնեմ ես թէ ինչ պիտի ընես: Մինչև 'եղ Վուռը իմ հետս եկոր, ու հոն քու վրայովդ հարցումիորձ ընեմ ես. ու թէ որ հոն

* Այսպէս է անկեղծ ճամբորդներուն ճշմարիտ ոգին, որ իրենց պատուական պատառը չեն ուզեր մինակ ուտել: Ար փափաքին որ ուրիշներն ալ ճանչնան ամենապատուական Փրկիչը, ու իրենց հետ անոնք ալ անոր աշակերտ ըլլան:

† Թէպէտ և Քրիստինէ յայտնապէս տեսաւ ու խնայաւ որ ինք Նստուծմէ կանչուած է, բայց Վրժութիւնը չտեսաւ. անոր համար տարակուսութեան մէջ էր ինք: Այսպէս կ'ըլլայ նաև շատերուն իրենց ճամբորդութեանը առջի սկզբնաւորութիւնը:

քաջալերութիւն մը չգտնես, ան ատենը իմ միտքս ալ կը հաճի որ քու տեղը դառնաս : Այս առիթով քեզի քու վարձքդ՝ քու մարդասիրութեանդ փոխարէն, որ ցոյց տուիր ինծի ու իմ գլուկըներուն՝ մեր ճամբուն մէջ մեզի ընկերութիւն ընելով :

Պարտէ՛ն . Սերեմն կ'երթամ՝ հոն՝ ու ինչ որ հետեւի անիկայ պիտի ընդունիմ՝ ու Տէրը շնորհէ որ այնպիսի վիճակ իյնայ ինծի հոն՝ ինչպէս որ Լորկնից թաղաւորը կը կամի * :

Հիմա Վրիտանիէ ուրախացաւ իր սրտին մէջ՝ ոչ միայն ընկեր մը ունենալուն համար, հապա որ աս խղճալի օրինորդը համոզեց ալ որ իր անձին փրկութեանը վրայ սէր ձգէ : Այսպէս 'ի միասին յառաջ կ'երթային անոնք, ու Վրթութիւնը կու լար : Վրիտանիէ ըսաւ անոր . Ինչո՞ւ համար այսպէս կու լաս՝ քոյր իմ :

Պարտէ՛ն . Ափսոս . ճիշդ պիտի ըստ պատշաճի մտածէ՝ տակաւին մեր յանցաւոր քաղաքին մէջ մնացած իմ ողորմելի աղգականներուս վիճակը՝ ու պիտի չլայ : Ու իմ ներշնչութիւնս աւելի ծանրացնողը ան է՝ որ ոչ խրատիչ մը ունին, և ոչ մէկը՝ որ գալիքը իրենց գրուցէ † :

* Ահա Աստուծոյ վարժութեամբ սրտի մը պատուական յայտնութիւնը : Ահատէ՛ որ հոս Վրթութիւնը ո՛չ իր անձին և ո՛չ իր ընկու բանին վրայ յոյսը կը դնէ . հապա ամէնը ասոր կը վերածէ՝ ամէնը ասոր վրայ կը ձգէ, այսինքն՝ Լորկնից թաղաւորին սրտին սիրոյն վրայ : Ընթերցող եղբայր, աս վիճակովը դո՛հ կրնամ ըլլալ : Արնամ բոլորը Վրիտանիս սիրոյն վրայ ձգել, ու անոր սիրոյն վրայ հաստատել . թէ որ կրնաս՝ ուրեմն փառաւորէ՛ անոր սիրելի անունը, որ ճանապարհորդի սիրտ մը տուաւ քեզի :

† Լորբոր մեր հոգիներուն արժողութիւնն ու Վրիտանիս փրկութեանը պատուականութիւնը գիտենք, ու մեր անձնուրուն վրայ և մեր մեղքերուն համար կու լանք և կ'ողբանք ,

Քրիստոսէ • Նամբորդները բոլորովին դուժ ու դորով
կը կտրին • ու դուն քու բարեկամներուդ համար կու լաս ,
ինչպէս որ իմ բարի Քրիստիանոսս իս ձգելուն՝ ինծի հա-
մար լացաւ՝ որ ես իրեն մտիկ ընել չէի ուզեր • բայց անոր
ու մեր Տէրը անոր արցունքները իր տկին մէջ ժողվեց , ու
հիմա դուն ու ես և իմ աս անուշիկ զաւկընէրս անոնց ար-
դիւնքն ու պտուղը կը քաղենք : Վրժութիւն , կը յու-
սամ որ քու աս արցունքներդ պիտի չկորսուին • ինչու որ
ճշմարտութիւնն ըսաւ , “ Ենոնք որ արցունքով կը ցանեն ,
ցնծութիւնով պիտի հնձեն ” : Եւ դարձեալ “ Են որ
լալով կ'երթայ ցանելու սերմը տանելով , անշուշտ ցնծու-
թեամբ եւ պիտի դառնայ իր ցորենի խուրձերը բերելով ” :
Սաղ . ճիւղ . 5 , 6 :

Են աստեղը Վրժութիւնն սկսեց երդել •

Եմնօրհնեալ Տէրն ինձ առաջնորդէ ,
Թե որ իր օրհնեալ հաճութիւնն ուզէ •
Ու զիս իր դուռը՝ իրեն գաւիթը՝
Իրեն սրբութեան լեռը թող հանէ :

Եւ ի՞նչ որ Եյնայ իմին վիճակիս ,
Տէրը չթողու ինծի տկարիս
Սողորիլ դառնալ իր ձրի շնորհքէն ,
Ու իր սուրբ ճամբէն ուր որ դրաւ զիս :

Եւ ինքը ժողվէ թող իմններս ,
Որոնք ձգեցի իմին ետեւս •
Ո՛վ Տէր , տուր անոնց որ քեզի դառնան
Ի բոլոր սրտէ , ու քուկդ ըլլան :

Երդ՝ իմ ծերունի բարեկամս իր խօսքը առաջ տանելով

ընտան է մեզի լալ և ողբալ մարմնաց կողմանէ մեր սիրելի
ազգականներուն վրայ ալ՝ որ չկորսուին , ու անոնց փրկու-
թեանը եւ փափաքիլ :

ըստ . Բայց երբոր Վրիստինէ Ս հատուածեան Վրոսն * եկաւ հասաւ , սկսեց կանկ առնել հոն . ինչու որ կ'ըսէր՝ Մսիկայ է ան տեղը ուր որ իմ սիրական էրիկս մաղ մնաց յետով պիտի խեղդուէր : Իմացաւ ևս որ ճամբորդներուն համար աս տեղս աղէկցընելու թաղաւորին հրամանին վրայ տակաւին առջինէն աւելի գէշ էր ան : Աս ալ ան ատենը հարցուցի անոր թէ արդեօք ճշմարիտ է աս . ու բարի ծնունդն ըստ . Այո , բոլորովին ճշմարիտ է . քանզի շատերը կան որ իրենք զիրենք կը ցուցընեն թէ թաղաւորին գործաւորներն են , ու կ'ըսեն թէ թաղաւորին արքունի ճամբաները նորոգելու համար կ'աշխատին , բայց քարին տեղը տիղմ ու աղը կը բերեն , ու շինելուն տեղը կ'աւրեն † : Ուստի աս տեղը Վրիստինէ իր տղոցը հետ կանկ առաւ : Բայց Պթութիւնն ըստ . Եկո՛ր դիմադրաւ ըլլանք , միայն թէ զգուշութիւն ընենք : Ան ատենը աղէկ նայեցան իրենց քայլափոխելուն , ու շատ դժուարութիւն քաշելով միւս կողմն անցան :

Եւ սակայն Վրիստինէ քիչ մնաց անոր մէջ պիտի իյնար , և ան ալ չէ թէ մէկ կամ երկու անգամ : Հիմա խիղջն միւս կողմն անցածուն պէս իրենց այնպէս եկաւ .

* Տէ՛ս մասն Ա . 26-28 :

† Մսիկայ սուտ վարդապետներուն ճշմարիտ ստորագրութիւնն է : Վրիստոս Տէրն մեր այսպիսիները կը կոչէ՝ « Սոյր առաջնորդներ » : Մատթ . իմ . 24 : Եւ ի՞նչ բան կրնայ լաւազոյն կամ առաւել յայտնի ցուցընել անոնց կուրութիւնը՝ քան որչափ արթնցած մեղաւորները Վրիստոսի առաջնորդելուն տեղը Վրիստոսէն զանոնք դարձընելին : Քանզի երբոր կը քարոզէն ողորմելի ու խղճմամբէն դատապարտուած մեղաւորին՝ որ դիտէ թէ Մատուծոյ օրէնքը կտրած է , թէ Մատուծոյ ընդունելի ըլլալու միջոցները բարեգործութիւնն է . ասիկայ մեր հեղինակին ստորագրածին պէս՝ փրկութեան ճամբան նորոգելուն տեղը անիկայ աւրել չէ՞ :

Թէ մէկ խօսք մը կը լսէին՝ որ կ'ըսէր իրենց . « Երանի՛ անոր՝ որ կը հաւատայ Թէ պիտի կատարուի ան բաները՝ որ Տէրովմէ ըսուեցաւ իրեն » : Գոմ . ան . 45 :

Են ասոնք կրկին յառաջ դացին . ու Գթութիւնը կ'ըսէր Վրիտտինէին . թէ որ ես քեզի պէս յուսալու իրաւունք ունենայի Թէ ան 'Աեղ Գուռը սիրալիւ ընդունելութիւն պիտի գտնեմ՝ , կարծեմ՝ Թէ ոչ Ա հատուծեան զոս մը զիս պիտի վախցնէր :

Աստաթիսան տուաւ միւսն ու ըսաւ . 'Գուն քու վերքդ զիտես՝ ու ես իմ , ո՛վ իմ՝ ընտիր բարեկամս , ամենին ալ մեր ճամբուն վերջը չհասած՝ բաւական յանցանք պիտի ունենանք : Վանդի մենք որ պայտի պատուական վառքեր տատնալու միտք ունինք՝ որոնց համար ուրիշները այնչափ կը նախանձին մեզի , ուրիշ բանի չենք կրնար յուսալ՝ բայց Թէ բազմապատիկ վախերու ու որոգայթներու պիտի պատահինք , ու մեզ ատողները կըրցածնուն չափ տառապանք ու նեղութիւն պիտի յարուցանեն մեր վրայ :

Եւ հիմա Աստուծոյ Թիւնը ձեզի գիտնիք իրենս երազելու : Աստի կը Թուէր ինծի Թէ կը տեսնէի որ Վրիտտինէն ու Գթութիւնը և տղաքը ամէնը մէկտեղ դէպ 'ի դուռը կ'ելլէին* . ու երբոր հոն հասան՝ սկսեցին համառօտ հարցութեանք մը ընել մէջերնին , Թէ ինչպէս զարնեն դուռը՝ ու ինչ ըսեն անիկայ բացողին : Աւ զձեռեցին որ մեծերնին Վրիտտինէն ըլլալուն ինք զարնէ դուռը՝ մանեկու համար , ու ինք խօսի դուռը բացողին՝ միւսներուն համար : Եւսպէս Վրիտտինէ սկսեց զարնել ու իր խղճալի էրկանը պէս կրկին և կրկին դարկաւ անի-

* Են որ Վրիտտոսի Տեան մերոյ իր վրայոյն ըսած խօսքը կը յիշէ՝ Թէ « Ես եմ՝ ոչխարներուն դուռը . Թէ որ մէկը ինծմէ ներս մտնէ՝ պիտի փրկուի » , պիտի խմանայ ան թաղոյր և բարեհաճոյ վարդապետութիւնը՝ որ « 'Աեղ Գուռը » կը նշանակէ :

կայ : Բայց ներսէն մէկը ձայն տալուն տեղը՝ ամենուն ալ կը թուէր թէ կը լսէին որ շուն մը կը հաջէր իրենց վրայ • շուն մը՝ ու խիստ մեծ շուն մը • ասիկայ մեծապէս վախոյուց կնիկներն ու տղաքը* : Ետը վրայ ասին մը չհամարձակեցան՝ ալ դուռը զարնելու , վախնալով՝ որ չքլայ թէ շունը վրանին ցաթիկէ : Ասան որոյ հիմա մեծապէս խռովեցան իրենց մտքերնուն մէջ , ու ինչ բնական չէին գիտեր • ի՞նչ դուռը զարնելու կը համարձակէին՝ շունին վախէն , ու ի՞նչ ետ դառնալու կը համարձակէին Դուռնապանին վախէն՝ որ չքլայ թէ իրենց ետ երթալը տեսնէ ու իրենց բարկանայ • վերջապէս մտածեցին որ կրկին զարնեն անիկայ , ու առջինէն աւելի ուժով զարկին : Են ատենը՝ Դռնապանն ըսաւ , Ո՞վ է ան : Երապէս շունը հաջելէն դադրեցաւ , ու Դռնապանը դուռը բացաւ անոնց :

Են ատենը՝ Քրիստինէ խոնարհ յարգութիւն մը մատուցանելով ըսաւ • Տէ՛ր իմ , մի՛ բարկանար քու աղախիններուդ՝ որ քու արքայական դուռդ զարկինք : Ետը վրայ Դռնապանն ըսաւ • Ո՞ւրիկէ կու գար դուք , և ի՞նչ կ'ուզէք ունենալ :

Պատասխան տուաւ Քրիստինէ , Կենդ Քրիստիանոսին եկած տեղէն եկանք , և նոյն իսկ անո՞ր դիտաւորութիւնովը • այսինքն՝ որ եթէ ձեզի հաճոյ կը թուի , մարդասէր բարբար թողլ տար մեզի մանեւ առ դռնէն ան ճամբան՝ որ Լըկնային Վաղաքը կը տանի : Եւ առ ալ ըսեմ՝ Տէ՛ր իմ , որ ես Քրիստինէն եմ՝ որ ատենօք Քրիստիանոսին կիներն էի , որ ան հիմա վեր հասած է :

* Դուռը զարնելը կը նշանակէ Կատուոյ շնորհաց աթոռին առջևը աղօթել : Իսկ շունը՝ որ աս պատճառաւ որորմելի ճամբորդներուն դէմ կը հաչէր , կը նշանակէ աղօթող հոգիներուն դէմ թշնամոյն ըրած հակառակու թիւնները :

Վաճառականը աս խօսքին վրայ զարմանք մը ցուցնելով ըսաւ . Ի՞նչ սքանչելիք , ան՝ որ քիչ մը առաջ ճամբորդութեան կեանքը կ'արհամարհէր , հիմա ի՞նչ ճամբորդ է եղեր : Են առենը Վրիտանիէ իր զլուխը խոնարհեցուց՝ և ըսաւ . Ես՝ ու այնպէս եղան աս իմ անուշիկ դառնուկներս ալ :

Այսին որոյ Վաճառականը անոր ձեռքէն բռնեց՝ ու ներս առաւ , ու ըսաւ ևս . « Թո՛ղ տուէք տղոյք ինձի դալ՝ , ու ասիկայ ըսելով դուռը գոցեց : Ենկէ ետեւ փողաճար մը կանչեց վերէն՝ դրանք վրայէն , որ ուրախ ըլլալու համար ցնծութեան ու փողի ձայնով ողջունէ Վրիտանիէին դալուտոր : Են ալ հնազանդելով սկսեց փողը հնչեցընել , ու իր քաղցրանուագ եղանակովը օդը լեցուց :

Վանք որ բոլոր աս միջոցիս ողորմելի Վթութիւնը դուրսը կայներ կը դողար ու կու լար , վախնալով որ ինք մերժուեցաւ : Բայց երբոր Վրիտանիէ իրեն և իր տղոյք համար ընդունելութիւն դրաւ , սկսեց Վթութիւնին համար ալ միջնորդութիւն բնել :

Վրիտանիէ . Տէ՛ր իմ , ես ընկեր մըն ալ ունիմ՝ դուրսը կայնած՝ որ ան նոյն պատճառաւը հոս եկաւ , որով որ ես եկայ : Են շատ տրտում է իր մտքովը՝ որ առանց կանչուելու կու գայ՝ ինչպէս ինք կը կարծէ , որ ատեն որ ես իմ էրկանս Թագաւորին կանչելովն եկայ :

Իսկ նոյն ատենը Վթութիւնին սիրտն եփիլ սկսեց , ու ամէն մէկ վայրկեանը ժամ մը կը թուէր իրեն : Ուստի Վրիտանիէին իրեն համար ըրած միջնորդութիւնը դեռ չբնեցած՝ ալ հարկ չթողուց անոր , ինք անձամբ դուռը զարնելով . ու այնպէս սաստիկ զարկաւ որ Վրիտանիէն տեղէն ցաթկեցուց : Են առենը Վաճառականն ըսաւ . Ո՞վ է ան , ու Վրիտանիէ պատասխան տուաւ ու ըսաւ . Իմ բարեկամն է :

Եսպէս դուռը բացաւ՝ ու դուրս նայեցաւ . բայց

Վթութիւնը դուրսը գետինն ինկած էր՝ ինչու որ իր սիրտը նուաղեր էր , որովհետեւ կը վախնար թէ դուռը պիտի չքայցուի իրեն :

Ան ատենը Վանապանն անոր ձեռքէն բռնեց՝ ու ըսաւ .
 Եղջիկ՝ քեզի կ'ըսեմ , ելի՛ր :

Այլ Տէր , իմ սիրտս նուաղած է . հազիւ թէ կենաց նշոյլը իմ վրաս մնացած է , ըսաւ Վթութիւնը : Բայց անիկայ պատասխան տուաւ թէ՛ Մանեք մէկը ըսաւ ,
 « Երբոր հալիս իմ վրաս մարեցաւ , Տէրը յիշեցի , ու իմ աղօթքս քեզի՛ քու սուրբ տաճարդ հասաւ » : Հօգ . ի . 7 : Այլ վախնար , ռաբի վրայ ելիր , ու ըսե՛ ինծի թէ ինչո՞ւ եկար հոս :

Վաւա՛ւա՛ւ . Ահո՛ւս , բանի մը համար եկայ ես՝ որուն բնաւ հրաւիրուած չէի իմ բարեկամիս Վրիտախնէին պէս : Իր հրաւերը թաղաւորէն էր , ու իմն միայն իրմէն : Անոր համար կը վախնամ թէ ըրածս լոկ յանդգնուած թիւն է :

Վաւա՛ւա՛ւ . Ա՞ն ուզեց որ իր հետք աս տեղ դաս :

Վաւա՛ւա՛ւ . Այո՛ . եւ ինչպէս որ կը տեսնես՝ Տէ՛ր իմ ահա եկայ : Ու թէ որ ուրիշներուն տրուելէն ետե՛ւ չընորհք մը ու մեղքերու թողութիւն մը կ'աւելնայ , կ'ազաւեմ որ քու խղճալի աղախինդ բաժանորդ ըլլայ անոր :

Ան ատենը Վանապանը կրկին բռնեց անոր ձեռքէն՝ ու քաղցրութեամբ մը ներս առաւ , եւ ըսաւ . Աս բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար կ'աղօթեմ , ինչ միջոցով որ անոնք ինծի դան : Ու հոն մօտը կայնողներուն ըսաւ . բան մը բերէք ու տուէք Վթութիւնին հոտոտելու , որով իր նուաղիլը դադրի : Այսպէս՝ անոնք ստաշտի ծրար մը բերին . Եղջ . ւն . 13 , ու ատենէ մը ետեւ Վթութիւնը կրկին զօրացաւ :

Այս հիմա Վրիտախնէն , իր տղաքն ու Վթութիւնը ներս առնուեցան ճամբուն գլխուն Տէրոջմէն , ու մարդասիրաւ

կան խօսքեր լսեցին իրմէն : Եւ ատենը ըսին ևս անոր , Այլ ցաւինք մեր մեզայց Համար , ու թողութիւն կը խնդրենք մեր Տէրոջմէն , ու կ'աղաչենք որ տեղեկացնէ մեզ թէ ինչ պէտք է ընենք :

Եւ բանիւ և արդեամբ թողութիւն կը շնորհեմ՝ ըսաւ Տէրը . բանիւ՝ ներողութիւն տալու խոստմունքովը , արդեամբ՝ իմ ստացած արտօնութիւնով : Առաջինը իմ բերնէս առէք Համբոյրով մը , ու երկրորդը քանի որ յայտնուի : Երբ . 2 : Յովհ . Ի . 20 :

Հիմա տեսայ երազիս մէջ որ շատ անուշ խօսքեր խօսեցաւ անոնց , որով անոնք մեծապէս ուրախացան : Ասեղիւր դրանք վրայ Հանեց զանոնք , ու ցուցուց իրենց թէ ինչ կերպով փրկուեցան , և ըսաւ ևս՝ թէ ճամբան երթալուն՝ իրենց միաթիւ արտօնութեանը Համար ան նոյն երեւոյթը կրկին պիտի տեսնեն :

Այսպէս վարի յարկը՝ ամառուան սրահի մը մէջ ձգեց զանոնք , ուր որ իրենք իրենց խօսակցելու սկսեցին . ու այսպէս սկսեց Վրիտանէ : Արշալի ուրախ եմ որ Հոս ներս առնուեցանք մենք :

Վրիտանէ . Իրաւունք ունիս ուրախ ըլլալու . բայց ես ամենէն աւելի պատճառ ունիմ ուրախութենէս ցաթկելու :

Վրիտանէ . Վրանք առջեւ կայնած ատենս որ կը դարնէի ու մէկը պատասխան չէր տար , կարծեցի անգամ մը թէ մեր բոլոր աշխատութիւնը ոչինչը դացած է . մասնաւոր երբոր ան դարձելի շունը այնպէս սաստիկ կը հաջէր մեր վրայ :

Վրիտանէ . Բայց իմ ամենէն գէշ վախս ան ատենն էր՝ որ տեսայ թէ դուք անոր շնորհացը ընդունելի եղաք , ու ես ետ ձգուեցայ : Ատածեցի թէ Հիմա կատարեցաւ ան զրուածքը , « թէ որ երկու կնիկ մէկ աղօրթիքի մէջ աղալու վրայ զանուին , մէկը պիտի առնուի՝ ու մէկը

ձգուի¹ : Մատթ . իդ . 41 : Մաղ մնաց որ պիտի կան-
չէի , թէ՛ Կորսուեցայ ես : Դուռը զարնելու ալ կը
վախնայի . բայց երբոր վեր նայեցայ դրանք վրայի գրուած-
քին , քաջալերութիւն առի : Մտածեցի եւ որ կամ
դուռը կրկին զարնելու՝ և կամ մեռնելու եմ . ուստի
զարկի դուռը , բայց չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս . ինչու որ
իմ հոգիս աս ատենը կենաց ու մահուան մէջտեղը կը տաղ-
նապէր :

Վրէպիւնէ . Չե՞ս գիտեր ինչպէս զարնելը : Աը հա-
ւատարմացընեմ՝ դժգո՛ւ որ քու զարնուածքներդ այնպէս
ուժգին էին , որ անոնց ձայնը տեղէս ցաթկեցուց զիս .
կարծեցի որ բոլոր իմ կենացս մէջ այնպիսի զարնուածք
լրած չէի : Կարծեցի որ զօրաւոր բազկաւ մը ներս պիտի
մտնես , ու թագաւորութիւնը ուժով պիտի յափշտակես :
Մատթ . ժւ . 12 :

Վրէպիւնէ . Եփսոս , ճ՛վ՝ թէ որ իմ տեղս ըլլար ,
այնպէս պիտի չընէր : Տեսար դուն թէ դուռն իմ վրաս
գոցուեցաւ , և թէ խիստ անողորմ չուն մը կար ան տե-
ղուանքը : Դարձեալ կ'ըսեմ , Ո՞վ՝ թէ որ ինձ նման
այնպէս սրտարկեամ ըլլար , բոլոր իր զօրութիւնովը պիտի
չզարնէր : Բայց՝ կ'ազաչեմ , ի՞նչ ըսաւ իմ Տէրս իմ
ըրած տմարդութեանս . արդեօք չքարկացմը ինծի :

Վրէպիւնէ . Երբոր ան քու զարնուածքիդ սաստիկ ձայ-
նը լսեց , խիստ անմեղ ժպիտ մը ցուցուց . կարծեմ թէ
քու ըրածդ լաւ հաճեցուց զինքը , ինչու որ տհաճութեան
նշան մը չցուցուց * : Բայց իմ սիրտս ապշութեան մէջ

* Երբոր մեղաւորը կորսուելու սաստիկ վախովը կ'աղօ-
թէ , յատուկ ջերմեռանդութիւն մը կը ծնանի իր հոգւոյն
մէջ . և ի՞նչպիսի որ ջերմեռանդ ըլլան մեր աղօթքները ,
այնչափ ընդունելի կ'ըլլան Տէրօջը , թէ և մարդոց շատ
հեկառակ երևայ անոր եղանակը :

Է՛լ թէ՛ Բնօճու այսպէս շուն մը կը պահէ ան . թէ՛ որ անխկայ յառաջմանէ գիտնայի , պիտի չհամարձակէի հոս դալու : Բայց հիմա որ ներսն ենք՝ ներսն ենք , և ուրախ եմ բոլորով սրտիւ :

Վերադառնալով, Թեմ որ կ'ուզես վար իջնելուհւ հարցընեմ ես իրեն՝ Թեմ ինչո՞ւ համար պայտէս դէշ շուն մը կը պահէ իր բակը • կը յուսամ որ ինք անպաշտօն պիտի չսեպէ աս հարցումը :

Այս՝ հարցնւր , ըսին տղաքը , ու համազէ՛ղ զինքը որ
անխիղաց սպաննէ՛ : Ինչու որ կը վախնամք [Ժէ՛ ասկէ՛ երթալ-
նուս պիտի խածնէ՛ մէջ :

Այլընճադէս Վոնապանը կրկին վար իջաւ անոնց քով .
ու Վթութիւնը երեսին վրայ դեռաւ խոնարհեցաւ անոր
տուփէն՝ ու երկրպագութիւն ըրաւ և ըսաւ . «Դնդունէ՛
Տէ՛ր իմ՝, իմ՝ զոհութեան զոհս, որն որ հիմա կը մատու-
ցանեմ՝ քեզի իմ՝ շրթունքներուս պատարագովը :

Իսկ ան ըսաւ անոր . Իսաղաղութիւն քեզի . ելի՛ր
կանգնե՛ . բայց ան երեսին վրայ գետինը խոնարհած մնաց ,
ու ըսաւ . Երգար ես դուն՝ ո՛վ Տէր , ու քու առջևդ ա-
ղաչանք պիտի ընեմ . բայց քու դատաստաններուդ վրայ
պիտի խօսիմ : Արե՛մ . ժի . 1 : Ինչո՞ւ համար քու
բակիդ մեջ այսպէս գէշ շուն մը կը պահես , որուն տեսքէն
մեզի պէս կնիկներն ու տղաքը վախկնտուն խիղջն կը պատ-
րաստուն փախչիլ քու դռնէդ :

Պատասխան տուաւ միւսն ու ըսաւ . Մտ չունը ուրիշ տէր ունի . ու նաև ուրիշ մարդու մը կալուածքին մէջ կապուած է . իմ ճամբորդներս միայն անոր հաշիւը կը լսեն . և ան ամբողջին չունն է՝ որ հոն քիչ մը հեռուն կը տեսնէր , բայց մինչև աս տեղիս պատերուն քովը կրնայ դալ : Ու շատ անգամ՝ բարի ճամբորդները վախոյրնելով՝ աղէկի կը յառաջացնեն զանոնք՝ իր մանչիւր մեծ ձայնովը : Ապաքէն իր տէրը ինծի կամ՝ իմիշներուս աղէկու՞ն

Թիւն մը ընելու կամքով չպահէր զանիկայ, հապա ան մտքովը որ ճամբորդները ինծի գալէն արդիլէ, ու վախշունէ զանոնք զալու և աս դուռը զարնելու՝ ներս ընդունուելու համար : Այդքանն կատգելով դուրս ելեր ու իմ սիրելին ելու մէկ քանին փառասեր է ալ . բայց ես առ այժմ բռնորը համբերութեամբ կը տանիմ : Անաց որ ես ատենին իմ ճամբորդներու օգնութեան կը հասնիմ, այնպէս որ անոնք իր գործութեանը չեն մասնուիր՝ որ իր դազանային բնութեանը թելադրածն ընէ անոնց : Բայց ո՞վ իմ ծախու առածս, ես կը կարծեմ որ եթէ դուն յառաջմանէ զիտցած ալ ըլլայիր աս զարհուրելի շունին հոս ըլլալը, տակաւին պիտի գայիր հոս : Սուրացիկանները որ դունէ դուռ կը պտըտին, աւելօք կ'ուզեն շան մը ոռնալուն՝ հաջելուն՝ ու խածնելուն ևս ենթակայ ըլլալ, քան թէ առնելը հաւանական երեցած ողորմութենէ մը ետ հրաժարիլ . և պէ՞տք է որ մէկ շուն մը՝ ուրիշ մարդու մը բակին շունը, և ան շունը, որուն հաջելը իմ ճամբորդներու օգտին կը դարձնեմ, արդիլէ մէկը ինծի գալէն : Աս անոնք կ'ազատեմ առիւծներուն բերնէն, ու իմ սիրելիս՝ շանը ձեռքէն : Ասդ . իմ . 20, 21 :

Ան ատենը Վթութիւնն ըսաւ . կը խոստովանիմ իմ տղիտութիւնս . իմ չիմացածս խօսեցոյ ես . կ'ընդունիմ որ ամէն բաները աղէկ կ'ընես դուն : Ասդ . է . 37 :

Հիմա Վրիստինէ սկսեց իրենց ճամբորդութեանը վրայ խօսիլ, ու ճանապարհին վրայով հարցուփորձ ընել : Աւտի Վոնապանը կերակրեց զանոնք՝ ու լուաց ոտքերնին, ու դրաւ զանոնք երթալու ճամբանուն մէջ, ինչպէս որ առաջ իր երկանը ըրեր էր : Այսպէս տեսայ երազիս մէջ որ անոնք իրենց ճամբուն մէջ յառաջ կ'երթային, ու եզանակը շատ զուարճալի էր իրենց :

Ան ատենը Վրիստինէ սկսեց երգել ու ըսել .

Ի՞նչ օրհնեալ օր էր ան օրը՝
 Որ ես ելայ ճամբորդութեան ,
 Ի՞նչ օրհնեալ մարդ էր ան մարդը՝
 Որ զիս փութով շարժեց առ այն :

Իբաւ շատ ուշ սկսած եմ՝
 Փնտրուելու կեանքն անդրաւ ,
 Իսկ իրեցածիս չափ կը փաղեմ ,
 Ու լ թող ըլլայ քան թէ բնաւ :

Արտասուքնիս ուրախութեան
 Սխտեանիս հաւատքի դարձան ,
 Այսպէս ահա մեր սկիզբը
 Ար յայտնէ մեր բարի վերջը :

Արդ՝ Վերստինէին ու իր ընկերներուն երթալու ճամբուն
 քովի պատին անդիի կողմը պարտէզ մը կար , ու ան պար-
 տէզը հաջող շանը տիրոջն էր , որն որ առաջ յիշուեցաւ :
 Ու ան պարտէզին մէջ բուսած մրգաբեր ծառերուն մէկ
 քանիին ոտերը պատին վրայէն միւս կողմը կախուեր էին .
 ու անուշահամ ըլլալուն՝ զանոնք կը քաղէին , ու ի
 մնաս իրենց անձանցը զանոնք կ'ուտէին : Այսպէս Վեր-
 ստինէին տղարք՝ տղոց սովորութեանը պէս՝ հաւնելով
 ծառերուն ու անոնց վրայ կախուած պտուղներուն , փրցու-
 ցին զանոնք ու սկսեցին ուտել : Իրենց մայրը ևս այսպէս
 բան ընելուն համար զիրենք կը չեխէր , բայց և այնպէս
 տղարք բաններն կը նայէին * :

* Ի՞նչ է աս պարտէզը , եթէ ոչ աս աշխարհս : Ի՞նչ
 էն ան պտուղները որ անոնք հոս դտան . եթէ ոչ մարմնոց
 ցանկութիւնը , աչաց ցանկութիւնը , ու աս կեանքիս ամ-
 բարտաւանութիւնը : Ի՞նչ . Ի . 16 : Ետնցմէ էին
 որ տղարք կերան : Մայրերնին չեխեց զանոնք որ իրենցը
 չեղած բանն առին , բայց չէր գիտեր թէ Սատանային
 պարտէզին մէջ կը բուսնէին անոնք : Ո՛վ ծնողներ ,

Տղանք՝ կ'ըսէր ինքը , մեղք կը գործէր , ինչու որ աս պտուղները մերը չեն . բայց ինքը չէր գիտեր թէ թշնամեղին են : Ար վկայեմ՝ ձեզի որ եթէ գիտցած ըլլար , վախէն իսկոյն պիտի մեռնէր : Բայց աս անցաւ՝ ու անոնք իրենց ճամբան դացին : Վանք որ ճամբուն գլուխէն երկու նետաձիգի չափ յառաջ որ դացին , տեսան որ երկու անշորհ անձներ վազելով կ'իջնէին դէպ 'ի իրենց * : Ասոր վրայ Քրիստինէն ու Վթութիւնը իրենք զիրենք իրենց քողերովը ծածկեցին , ու այնպէս իրենց ճամբան յառաջացան . տղաքն ալ առջևնուն կ'երթային . և վերջապէս ամենը իրարու հասան : Ան ատենը անոնք որ դէպ 'ի անոնց կ'իջնէին , շտապ կնիկներուն դէմն եկան , որ կարծես թէ պիտի զրկէին զանոնք . բայց Քրիստինէ ըսաւ .
 Ետ կայնեցէք , կամ խաղաղութեամբ ձեր ճամբան դացիք ինչպէս որ պէտք է : Այս սակայն աս երկուքը խուլ

աղէկ միտք առէք ասիկայ : Թող մի տար ձեր զաւկրնե-
 րուն ամենափոքր չարիք մը գործել : Խրատեցէք զանոնք խիստ պզտիկ յանցանքի մը համար : Այդքը խաբերայ
 ալ է՝ խստացուցիչ ալ : Թէ որ ամենէն պզտիկ յան-
 ցանքը չնկատուի , անիկայ բնականաբար կը խստացնէ
 զանոնք , այնպէս որ մեծագոյնը կը գործեն : Ասկէ ետե-
 նայէ՛ դուն անոնց աս պտուղը ուտելուն հետեանք :

* Ո՞վ են ան դարչատեսիլ անձերը : Անոնք են՝ որոնց անշուշտ պիտի պատահիք ձեր ճամբորդութեանը մէջ .
 այսինքն անարդ ցանկութիւններ՝ կամ անիծեալ վատթա-
 րութիւններ , որ ձեր մարմնաւոր բնութեանը յարմարած
 են : Ասոնք ձեր վրայ պիտի յարձակին , ձեզի դէմ՝ կենա-
 լով՝ ու ձեզ յաղթելու պիտի ջանան : Նայէ՛ ինչպէս
 վարուեցան աս ճամբորդները , ու հետեւէ անոնց օրինա-
 կին : Թէ որ մէկը աս դարչատեսիլ անձերուն անուն
 դնել ուզէր , մէկը պիտի կոչուէր Ահաւատութիւն ու
 միւսը Անառակութիւն , որոնք կ'աշխատէին Քրիստոսի
 կոյսերը իրենց պարկեշտութենէն մերկացնել :

մարդոց պէս Վրիստինէին խօսքերուն ականջ չդրին • Հասկա սկսեցին բռնել զանոնք : Վրիստինէ սաստիկ տաքնալով ասոր վրայ՝ իր ոտու ընկերով արացի կը զարնէր անոնց • Վթռութիւնը ևս կըցածին չափ կ'աշխատէր անոնց ձեռքէն ազատելու : Վրիստինէ կրկին ըսաւ անոնց • Եւ կայնեցէք , ու բաներնի դ դացէք • մենք ձեզի տալու ստակ չունինք • ինչու որ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ ճամբորդ մարդիկ ենք • ու այնպիսի ճամբորդներ ալ ենք՝ որ մեր բարեկամներուն ողորմութիւնովը կ'ապրինք :

Եւ ատենը ան երկու մարդոց մէկն ըսաւ • Սենք ստակի համար ձեր վրայ չենք դար • Հասկա եկանք ձեզի զրուցելու որ մէկ տղայիկ խնդիրք մը ունինք ձեռն , ու թէ որ անիկայ կատարէք՝ ձեզի մշտնջենաւոր աղէկութիւն մը պիտի ընենք :

Հիմա Վրիստինէ իմանալով թէ ի՞նչ կ'ուզէն ըսել , դարձեալ պատասխան տուաւ ու ըսաւ • Ո՛չ կը ըսենք ձեզի՝ ո՛չ մօտիկ կ'ընենք՝ և ո՛չ ձեր խնդիրքը կ'ընդունինք • մենք կ'արտօրանք ու չենք կրնար կայնիլ • մեր դօրծը կենաց ու մահուան գործ մըն է : Այսպէս Վրիստինէ ու իր ընկերը դարձեալ ջանացին անցնիլ երթալու , բայց անոնք իրենց ճամբուն դէմը կեցան ու արդիւնցին :

Եւ ըսին • Սենք ձեր կենացը փաստելու միտք չունինք • մեր ուզածը ուրիշ բան է :

Ի՛նչ , ըսաւ Վրիստինէ , դուք մեր հողին ու մարմինը մէկտեղ կ'ուզէք • ինչու որ զխտեմ՝ ևս որ անոր համար եկած էք : Բայց աւելօք աս տեղս կը մեռնինք՝ քան թէ մենք մեղ կը ձգենք այնպիսի որոգայթներու մէջ իյնալու , որ մեր հանդերձեալ բարեկաւութեանը պիտի փաստէ : Եւ խօսքին վրայ երկուքը մէկէն ձայնեցին վերուցին ու աղաղակելով կանչուրոտեցին , Հողի աղատող ձեռք , և այսպէս իրենք զիրենք կանանց պաշտպանութեանը համար արուած օրէնքին տակը դրին : Ի՛նչ • ի՛նչ • 25-

27 : Բայց մարդիկը տակաւին իրենց վրայ կու գային յաղթելու իրենց • վասն որոյ անոնք կրկին սկսեցին կանչուբուսել * :

Արդ՝ ինչպէս որ ըսի՝ իրենց եկած դռնէն շատ հեռուն չլլալով , ձայներնին իրենց եղած տեղէն հոն լսուեր է • ուստի նոյն տունէն մէկը դուրս ելաւ , ու խմանալով որ Վրիստինէին ձայնն էր , արտորաց անոր ազատութեանը հասնելու • բայց մինչև որ կնիկները տեսնելու չափ մտնցաւ՝ խղճալիները մեծ կուռոյ մէջ էին • աղաքն ալ մէկ կողմը կայներ կու լային : Ընտանը ան իրենց ազատութեանը համար եկողը՝ ան անդամներուն կանչեց ըսելով • Ի՞նչ է աս ձեր ըրածը • իմ Տէրոջս ժողովրդոցը մեղանշուլ պիտի տաք : Կաւե ետեւնուն վաղեց որ բռնէ զանոնք , բայց անոնք վախան՝ ու պատին վրայէն ան մեծ շունին տէրոջը պարտեղը անցան • ու շունը իրենց պաշտպան եղաւ : Աւտի աս Ազատիչը կնիկներուն քովն եկաւ՝ ու հարցուց թէ ինչպէս են : Ընտը ալ պատասխան տուին • Շնորհակալ ենք քու Տէրոջմէդ • աղէկ ենք , միայն քիչ մը վախցանք • շնորհակալ ենք քեանէ ալ՝ որ մեր օգնութեանը հասար , ապա թէ ոչ՝ պիտի յաղթուէինք :

Ըս Ազատիչը քանի մը ուրիշ խօսքերէն ետեւ՝ ըսաւ անոնց • Իբրոր դուք դռնէն ներս բնդունուեցաք՝ մեծապէս զարմացայ ես , որ դուք ձեր տկար կնիկներ ըլլալը գիտնալով Տէրոջը չաղաւելիք որ ձեզի առաջնորդ մը տայ • ան տեսնը աս նեղութիւններուն ու վտանգներուն պիտի չպա-

* Ըս տեղս կը տեսնենք թէ ամենամեծ չարիք մը գործելու խիստ սաստիկ փորձութիւնը մեղք չէ՝ թէ որ անոր դէմ կեցուի • ու հաճութիւն չորուի : Մեր սիրելի Տէրը մեզի նման ամէն բաներու մէջ փորձուեցաւ , բայց առանց մեղքի մնաց :

տաճէիք • քանզի ան պիտի տար ձեզի մէկ առաջնորդ մը * :

Ահա՛ն , ըսաւ Քրիստինէ , ան ներկայ բարութիւնովը միտքերնիս այնպէս յաիշտակուեցաւ , որ զալու վտանգները մոռցանք : Ասկէ 'ի զատ որժէն մտքէն կ'անցնէր թէ (ձա-
զաւորին պալատին այսչափ մօտը այսպիսի անզգամները պիտի կարենան դարանակալ ըլլալ : Արդարեւ աղէկ եղած պիտի ըլլար մեզի՝ թէ որ մեր Տէրոջմէն առաջնորդ մը խնդրած ըլլայինք • Բայց որովհետեւ մեր Տէրը զիսէր թէ օգտակար էր մեզի ան , կը զարմանամ որ ինք հետեւնիս մէկը չեղկեց :

Աղաթիւ • Ամէն ատեն հարկաւոր չէ առանց խնդրելու բան տալ , որ չըլլայ թէ ասանկով ան բանին յարգութիւնը ցածնայ • Բայց երբոր բանի մը հարկաւորութիւնը կը զգացուի , ան ատենը անիկայ զգացողին աչքին առջին անոր պատշաճաւոր յարգութիւնը կը ճանչցուի , և հետեւապէս անոր համեմատ կը գործածուի : (Թե որ իմ Տէրս ձեզի առաջնորդ մը տուած ըլլար , ձեր զանցառութեանը վրայ այսպէս պիտի չափառասցիք մէկը չխնդրելնուդ համար • Ինչպէս որ Հիմա արտասալու իրաւունք ունիք : Այսպէս՝ ամէն բան աղէկի պատճառ կ'ըլլայ , ու կ'օգնէ ձեզի առաւել ևս զգուշաւոր ըլլալու :

Քրիստինէ • Արդեօք դառնանք ե՞տ երթանք մեր Տէրոջը , ու մեր յիմարութիւնը խոստովանինք ու մէկը ուղեմք :

Աղաթիւ • Չեր յիմարութեանը վրայ ձեր ընելու խոստովանութիւնը ևս անոր կը ներկայացնեմ : Հարկ չէ ձեզի նորէն ետ երթալ • քանզի՝ բոլոր ան տեղուանքը

* Ա՛ղբայր իմ՝ մի՛ ծուլանար աղօթքի մէջ , որ չըլլայ թէ քու վրադ առաքելային ան սղոյու խօսքը ճշմարտի , թէ « Չունիք , ինչու որ չէք խնդրեր » : Յա՛յ . Գ . 2 :

ուր որ դուք պիտի երթաք, ամենեւին պակասութիւն մը պիտի չգտնէք. ինչու որ իմ Տէրօջն բոլոր իջևաններուն մէջ՝ որ իր ճամբորդներն ընդունուելու համար ինքը պատարաստած է, ամէն կերպ յարձակմունքներուն դէմ ալ բաւական ճար կայ անոնց համար: Բայց՝ ինչպէս որ ըսի՝ ուրիշ է որ խնդրեն իրմէն որ ինքն ալ ան ճարն ընէ անոնց: Աւ ան՝ որ խնդրելու արժանաւոր չէ, անպիտան բան մը պիտի ըլլայ: Աս որ ըսաւ՝ ինքը ետ դարձաւ իր տեղը, ու ճամբորդները իրենց ճամբան գացին:

Ան ատենը Վթուլութիւնն ըսաւ. Դ՞նչ յանկարծ մութ մը պատեց. ես՝ կը համարէի որ բոլոր վտանգները անցուցինք, ու ալ բնաւ տրամուծիւն պիտի չտեսնենք:

Բայր իմ, ըսաւ Քրիստինէ Վթուլութիւնին, քու փորձառու չեղած մանկամարդութիւնդ շատ անմեղադիր կրնայ ընել քեզ. բայց իմ վաշտով՝ իմ յանցանքս աւելի մեծադոյն է, որ իմ դռնէս դուքս չեղած աս վտանգը տեսայ, և սակայն անոր համար պատրաստութիւն չբերի՝ երբոր կրնար նոյն պատրաստութիւնն ըլլուիլ*:

Վրոնիւն. Ինչէ՞ն դիտելիր աս՝ քու բնակարանէդ չեղած. կ'աղաչեմ մեկնէ ինձի աս խօսքը:

* Ահաւաստիկ ճշմարիտ քրիստոնէական ոգւոյն ցոյցը՝ որ կ'երեւայ Քրիստինէին յայտնի ու անխարդախ խոստովանութեանը մէջ, բոլոր յանցանքը իր վրան առնելով՝ անիկայ մեծցրնելով՝ ու Վթուլութիւնը անմեղադիր ընելով: Ասիկայ բնական չէ մեղի. ինչու որ մենք ամէն ալ դիւրապատրաստ ենք մենք մեզ արդարացրնելու ու անձերնու ջատագով ըլլալու: Ասիկայ է մեր ամբարտաւան ոգւոյն ճշմարիտ նշանը: Բայց Քրիստոսի շնորհքը սիրտը կը խոնարհեցընէ ու լեզուն կը համբացընէ, որ անձերնիս արդարացրնելու ջատագովութիւններու չհամարձակուի: Ահ թէ աս պատուական շնորհքը մեր վրայ աւելնար:

Վերադարձեալ . Շատ աղէկ . քեզի ըսեմ թէ ինչէն :
 Ոտքս դռնէն դուրս գնելէս առաջ գիշեր մը անկողինիս մէջ
 որ պառկած էի՝ երազ մը տեսայ ասոր վրայ : Այլ թուէր
 ինծի թէ կը տեսնէի երկու մարդիկ՝ նոյն և նման ասոնց ,
 որ իմ անկողինիս ոտքին տակը կայներ էին ու հնարք մը
 կը խորհէին թէ ինչպէս կրնան իմ փրկութիւնս խափա-
 նել : Դուն իսկ իրենց ըսած խօսքը քեզի զրուցեմ : Ը-
 սին թէ՛ (երբոր ևս իմ ներդրութիւններու մէջն էի)
 Ի՞նչ ընենք աս կնոջը . քանզի ինքը թէ՛ արթուն և թէ՛
 քուն եղած ատենը միշտ ողջմութեան համար կ'աղաղա-
 կէ . թէ որ ձգենք որ իր սկսածին պէս յառաջ երթայ ,
 պիտի կորսնցընենք զինքը՝ ինչպէս որ կորսնցուցինք իր էրի-
 կը : Գիտե՛ս որ ասիկայ պէտք էր զգուշացընել զիս , ու
 պատրաստութիւն տեսնել տալ ինծի , երբոր կրնար պատ-
 րաստութիւն ըլլուիլ :

Գլխաւոր . Մըկէ՛ ինչպէս որ աս զանցառութիւնը պա-
 տահութիւն մը եղաւ մեզի մեր անկատարութիւնը տեսնե-
 լու , այսպէս ալ անով մեր Տէրը պատահութիւն ունեցաւ
 իր ողորմութեանը առատութիւնը յայտնի ընելու . քանզի
 ինչպէս որ կը տեսնենք՝ ինքը առանց մեր խնդրելուն մար-
 դասիրութեամբ ետեւումս եկաւ , ու միայն իր բարի հա-
 ճութիւնովը ազատեց մեզ անոնց ձեռքերէն որ մինէ զօրա-
 ւոր էին :

* Արդ՝ անոնք քիչ մըն ալ խօսելէն ետեւ տունի մը մօ-
 տեցան՝ որ ճամբուն վրայ կեցեր էր , ու շինուած էր ճա-
 նապարհորդներուն հանգստութեանը համար , ինչպէս որ
 ընդարձակօրէն ստորագրած պիտի գտնէք ան՝ Վրիստափա-
 նոսին ճանապարհորդութեանը վրայ եղած մեր պատմու-
 թեանը մէջ : Ուստի յառաջ զայցին անոնք դէպ 'ի ան
 տունը , (որ էր Սէկնիւն տունը * .) ու երբոր դրանը

* Սէկնիւնը Մատուցոյ Սուրբ Հոգին է՝ որ միայն ինք կը

առջևն եկան՝ կը լսէին թէ մեծ խօսակցութիւն մը կար տանը մէջ . ու ականջ դնելով՝ կը թուէր իրենց որ կը լսէին թէ Վրիստիանին անունը կը յիշուէր . որովհետեւ պէտք է գիտնալ որ իր՝ ու իր զաւկըներուն ճամբորդութեան ելլելու համար իր առջևէն կ'երթար : Աւասիկայ աւելի հաճելի էր տանը մէջիներուն , որ լսեր էին թէ ինք Վրիստիանոսին կ'ենն է . ան կ'նիկը՝ որ ստենօր այնչափ դժկամակ էր ճամբորդութեան երթալու խօսքը լսելու : Այն օրոյ հանդարտ կայնեցան՝ ու կը լսէին որ ներսի բարի անձիւնը կը գովէին զինքը , որուն համար միտքերնուն չէր անցներ թէ դրանն առջևը կայներ է : Այնքանապէս Վրիստիան դուռը դարկաւ , ինչպէս որ առաջ ճամբուն զխաւ դուռը դարկեր էր : Արդ՝ երբոր ինք

լուսաւորէ մօրին մթութիւնը , ու կու տայ “Մատուց փառաց դիտութեան լոյսը Յիսուս Վրիստոսի անձովը” : Ի Կորնթ . Գ . 6 : Հեղինակը աս երկրորդ մասին մէջ մեր բնութեանը փայտով շատ դաղափարներ յառաջ կը բերէ , որոնք առջի մասին մէջ այնչափ նկատուած չէին : Օր օրինակ բնչաւիրութեան բնութիւնը՝ Վերոցին օրինակովը : Մոդէսը՝ օրինակ ողորմելի մեղաւորի մը՝ որ բառ ինքեան փառութարութեամբ լեցուն է , և սակայն փրկուելու համար Վրիստոսին կախեալ է : Հաւն ու ձաղերը՝ օրինակ Յիսուսի ունեցած խնամքին իր զաւկըներուն վրայ : Մորթուած Գառը՝ օրինակ Մատուց Գառին , որ իր բերանը չբացաւ . ու մամուկով կերակրող ծառունը՝ օրինակ կեղծաւոր քրիստոնեաներուն , որոնք մարդոց՝ ան թուշունին պէս գեղեցիկ կ'երեւան , բայց իրենց սիրտը աղահուսութեան տուած են : Մանց ամէնը վայելչապէս բնորուած են աս զանազան բաները նշանակելու : Մի ընթերցող՝ երանի՛ թէ դուն ալ այնքան երանելի ըլլաս , որ քու ճամբորդութեանդ մէջ Մեկնիչին տունը հանդիպիս՝ ու ստիպի իրմէն որ մարդու նման չտրվեցընէր :

զարկաւ՝ մանկահասակ Օբիորդ մը եկաւ դռուը, ու բա-
նալով անիկայ դռքս նայեցաւ, և ահա երկու կնիկ կային
հին :

Մն ամենը Օրիորդն ըստ անննջ . Մն ամենը որոշին հետ
Ի'ուղիք խոսիլ դուք :

Պատասխան տուաւ Վերիստինէ . Դժուցանք որ ասիկայ
Հանապարհորդ եղողներուն Համար արտօնութիւն եղած
տեղ մըն է , ու մենք ալ Հիմա աս դրանը քով այնպիսի
անձինք ենք . վասն որոյ կ'աղաչենք որ Հիմա Հազորդ ընէք
մեզ ան բանին՝ որուն Համար որ եկանք . քանզի ինչպէս
որ կը տեսնէք , օրն իրիկուն եղած է , ու ասկէ աւելի ան-
դին երթալ չենք ուզեր աս գիշեր :

Օրվարդ . Պատշաճեմ՝ ձեր անուշաներն ի՞նչ են , որ
շերքը իմ Տէրոջն էրթամ՝ զրույցեմ :

Վրիժապիձե՛ . Իմ՝ անունս Վրիժապինէ՛ է . ես ան ճամբորդին կնիկին էի՝ որ քանի մը տարի առաջ առ ճամբայէս
սնցաւ . ու ասոնք անոր չորս զաւիճներն են : Աս ալ-
ջիկն ալ իմ բնիկերս է , ու ան ալ ճամբորդութեան ե-
լած է :

Ան ատենը Վրխորդը՝ որուն անունն էր Անմեղուծ խն , ներս վաղեց , ու ըսաւ ներսիններուն . Արեւնք իմանալ թէ ո՞վ կայ դուռը : Վրխատինէն կայ՝ ու իր զաւկէններն ու իր ընկերը , որոնց ամէնն ալ ներս հոս ընդունուելու համար կը սպասեն : Անոնք ալ իրենց ուրախութենէն ցաթկեցին , ու դացին ըսին իրենց Տէրօջը : Ուստի դուռը կ'աւ իները , ու անոր վրայ նայելով ըսաւ . Վա՛նն ես արդեօք ան Վրխատինէն՝ որն որ Վրխատիանոս անուն բարի մարդն իր ետեւ ձգեց , երբոր ինք ճամբորդութեան կ'եանք վարելու սկսեց :

Վրդեպանէն . Դո՛ւ , եւ եմ ան կարծրասիրտ կնիկը՝ որ
իմ էրկանս նեղութիւնները բանի տեղ չգրի , ու ձեցցի
ղկնքը մինակ երթալ իր ճամբորդութեանը . ու ասոնք

իր շորս զաւերներն են * : Բայց հիմա եւ ալ եկայ , ինչու որ աղէկ խնայայ որ ասկէ 'ի զատ շխտակ ճամբայ մը չկայ :

ՍԻՒՆԷՆ . Ուրեմն կատարեցաւ ան մարդուն վրայով դրուածը՝ որ ըսեր էր իր տղին . “Գնան այսօր այդին բանէ՛ . անիկայ պատասխան տուաւ ու ըսաւ՝ Չեմ ուղեր երթալ , բայց ետքը զըջացաւ ու գնաց այդին” : Մատթ . ին . 28-30 :

Քրիստոնէ պատասխանեց ըսելով . Այսպէս թող ըլլայ , Ամէն : Աստուած տայ որ իրաւ ըլլայ աս խօսքը իմ վրաս , ու շնորհէ որ վերջապէս ամբիժ ու անարատ գըտնուիմ խաղաղութեամբ :

ՍԻՒՆԷՆ . Բայց ինչո՞ւ համար այսպէս դուք կայներ եւ . նե՛րս եկոր՝ Արարհամրն աղջիկը . հի՛մա քու խօսքդ կ'ընէինք մենք . ինչու որ քու զաւէդ առած քու ճամբորդ ըլլալուդ ուրախարար լուրը մեզի հասաւ : Եկէ՛ք՝ տը՛ղաք , եկէ՛ք նե՛րս . եկոր անդիկ , եկոր նե՛րս : Այսպէս անոնց ամենը տունը առաւ :

Երբոր ներս գացին՝ հրախրուեցան որ նստին ու յողնու թիւն առնեն , ու ասիկայ որ ըրին՝ տանը մէջ ճամբորդներու խնամք ընտղները սննեակը մտան զանոնք տեսնելու . և մէկն ու միւսը և ամենն ալ կը խնդային իրենց ուրախութենէն՝ որ Քրիստոնէ ճամբորդ եղած էր , նախեցան ևս տողոցը վրայ , ու անոնց երեսները ջօյեցին , իրեն նշան՝ մարդասիրութեամբ զանոնք ընդունելնուն , նոյն մարդասիրութիւնը ցուցուցին նաև Վթութիւնին , ու բոլորին ալ իրենց Տէրօջք տունը զալուստը բարեկեցին † :

* Տես աս տեղս թէ Ճմարիտ շնորհքին փորձը առնելը ինչպէս կը ներգործէ սրտին : Աս շնորհքը ստացողները իրենց աչքին առջնը նուաաս կ'ըլլան , ու իրենք զիրենք մեծցնելն բոլորովին կը հրաժարին Քրիստոնէին նման որ ըսաւ , “Եւ եմ ան կարծրասիրտ կնիկը” , Լւ . :

† Ահա քեզի Ճմարիտ ուրախութիւն՝ սրուն չեն խառ-

Մտնել մը ետե՛ր իրիկուան կերակուրը դեռ պատրաստ չըլլալուն համար Մեկնիչը առաւ տարաւ զանոնք՝ իր խորհրդաւոր սենեակները , ու ցուցուց անոնց ինչ որ առաջմանէ Վրիստինէին երիկը Վրիստիանոս տեսեր էր : Ուստի ան տեղը տեսան անոնք Սանդակին մէջի Մարդը , Երազ տեսնող Մարդը , իր թշնամիներուն մէջէն ճամբայ բացող Մարդը , ու ան մեծարու անձին Պատիկերը , հանդերձ մնացած ան բաներովը՝ որոնք ան ատենը այնչափ օգտակար եղան Վրիստիանոսին :

Նսիկայ ըլլալէն՝ ու Վրիստինէին և իր ընկերներուն աս բաներուն վրայով քիչ մը որոճալէն ետե , Մեկնիչը նորէն առաւ անոնք՝ ու առաջ մէկ սենեակ մը տարաւ , ուր որ մարդ մը կար որ ուրիշ կողմ չէր կրնար նայիլ բայց զեախնը , ու իր ձեռքը քերոյ մը ունէր : Ընոր գլխուն վրայ ալ մէկը կայներ էր՝ Երկնային թագ մը բռնած իր ձեռքը , ու անոր գործիքին տեղը ան թագը կը մատուցանէր անոր . բայց մարդը ոչ վեր կը նայէր ու ոչ բանի տեղ կը դնէր անիկայ , հապա դէպ 'ի իրեն կը քաշէր յարդերը՝ փայտի կտորներն ու զետնին փոշիները :

Ըն ատենը Վրիստինէ ըսաւ . Մնալէս կու գայ ինձի

նուիր Վրիստոսի սիրոյն օտար եղողները : Հաւատացեալ եղբայր՝ աս հաճելի՛ աս բերկրապատար խնդութեանս դուն ալ հաղորդ չե՞ս ըլլար , երբոր կը տեսնես թէ քեզի պէս ուրիշ ողորմելի մեղաւորներն ալ կը կանչուին Յիսուսը ճանչնալու , ու անոր հետեւելու : Շնորհիւ կ'ըսեմ՝ ասիկայ է երկինքին ուրախութիւնը . ու թէ որ դուն աս ուրախութիւնն ունիս , երկինքը թագաւորող սէրը քու ներսդ ունիս : Այ՛ թէ աս ողին ամէր ու տալածէր բոլոր քրիստոնէից մէջ , այնպէս որ՝ ուրախանային չէ թէ մէկուն իրենց կարծեացը կամ իրենց կողմը դառնալուն վրայ՝ հապա Յիսուս Վրիստոսը սիրելու ու անոր ծառայելու համար իրեն դառնալուն վրայ :

որ եւ ասոր նշանակութիւնը քիչ մը կ'իմանամ . ասիկայ աշխարհասէր մարդու օրինակ է . այնպէս չէ՞ , բարի՛ Տէր :

Շիտակ խօսեցար . ու իբր քերոյցը իր երկրաւոր միտքը կը ցուցնէ : Այս ինչպէս որ կը տեսնես թէ ինք աւելօք կը ջանայ ժողովել յարդերը՝ փայտի կտորներն ու գետնին փոշիները , քան թէ Արկինաւոր Թաղը իր ձեռքը բռնած՝ վերէն գինքը կանչողին ըսածն ընել . ասիկայ կը ցուցնէ թէ Արկինքը առաւ բանի մը պէս է ամանց , ու թէ՛ մի միայն երկրաւոր բաներն իսկական բաներ կը սեպեն աւանդ : Դարձեալ՝ ինչպէս որ տեսար թէ մարդը ուրիշ տեղ չէր կրնար նայիլ բայց միայն՝ գետնին , ասիկայ կը սորվեցնէ . քեզի թէ երբոր երկրաւոր բաները մարդոց մըտքին վրայ կը տիրեն , անոնց սրտերը բոլորովին Աստուծոյ կը հեռացնեն :

Ստոր վրայ Քրիստինէ կանչեց ըսելով , Քհ , աղաւտէ զիս աս քերոյցէն :

Ըսաւ Սեկինիւք . Սէկզի ձգուած է ան աղօթքը գրել-թէ , որ մինչև Ժանկոտեր է . և տասը հազար մարդուն մէկը հազիւ կ'աղօթէ՝ թէ “ Դնծի հարստութիւն մի՛ տար ” : Եւ . 8 : Հիմա շատերուն փնտռած մեծ բաներն են՝ յարդերն ու փայտերը՝ և փոշիները :

Եւ խօսքին վրայ Քրիստինէն ու Գթութիւնը սկսեցին լալ , ու ըսին . Եւնդ , բոլորովին ճշմարիտ է աս * :

Երբոր ասիկայ ցուցուց անոնց՝ Սեկինիւք , տարաւ զանոնք տանը ամենէն աղէկ սենեակը , ու հրամայեց որ չորս կող-

* Միլ ընթերցող՝ արդեօք աս բարեպաշտ ճամբորդներու նման աս աշխարհիս ունայնութիւնները Քրիստոսի անքննելի մեծութենէն ու քու անմահ հոգւոյդ փրկութենէն աւելի ընտրելով՝ բնաւ երբէք սրտանց արցունք մը թափեցի՞ր քու Տէրոջդ ցուցուցած ցած ու անարդական վարքիդ համար :

մը նային ու տեսնեն թէ օդտակար բան մը կրնան դանակ
հոն : Անոնք ալ ամէն կողմերը նայեցան . ինչու որ բան
մը չկար հոն տեսնելու՝ բայց միայն մոզէս մը պատին վրայ ,
ու անիկայ զանց ըրին իրենք :

Ան ատենը Գլխաւորինն ըսաւ . Տէ՛ր իմ՝ ես բան մը
չեմ տեսներ . բայց Վերադարձնէ լուռ կեցաւ :

Բայց կրկին նայէ , ըսաւ Սեկնիշը , ուստի ան ալ
կրկին նայեցաւ՝ ու ըսաւ . Ուրիշ բան չկայ հոս՝ բայց
աղեղ մոզէս մը , որ իր ձեռքովը պատին փակած է :
Իսկ Սեկնիշը ըսաւ . Ան ընդարձակ սենեակին մէջ միայն
մէկ մոզէս մը կայ : Ան ատենը Վերադարձնէին աչքերը
արդունքով լեցան , ինչու որ ինք այնպէս կնիկ մըն էր՝ որ
խելքը շուտով կը հասներ ամէն բանի . ու ըսաւ . Այո՛ ,
Տէ՛ր իմ՝ , աս տեղս մէկէն աւելի մոզէսներ կան . ու այն-
պիսի մոզէսներ՝ որոնց թոյնը աւելի ապակամիչ է քան
թէ ասորը : Ան ատենը Սեկնիշը խնդում երեսով մը
անոր վրայ նայեցաւ , ու ըսաւ . Նշմարիտ խօսեցար դուն :
Ասիկայ Գլխաւորինը ամէջուց՝ ու պատճառեց որ տղաքը
երեսին ծածկեն , ինչու որ հիմա ամէնն ալ սկսեցին խնա-
նալ ան առակը :

Անիկ ետեւ Սեկնիշը դարձեալ ըսաւ . Մոզէսը իր ձեռ-
քերովը պատերուն կը փակէ՛ն՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , ու
թաղաւորներուն պալատները կը բնակի : Առաջ . Է .
28 : Եւ աս խօսքը ինչո՞ւ համար ըսուած է , բայց եթէ
ձեզի ցուցնենք՝ թէ դուք մեզայ թոյնովը նրշափ լեցուն
ալ ըլլաք , տակաւին Հաւատքին ձեռքովը կրնաք բռնել
ու բնակիլ թաղաւորին վերի Տանը ամենէն աղեկ սե-
նեակը * :

* Ահա աս տեղս է Աստուծոյ շնորհաց խորհուրդը՝ մեր
պատուական հաւատքի՝ խորհուրդը , որ որչափ ալ որ
ատելի է մեզքը ամենասուրբ Աստուծոյ ամենք՝ ու որչափ
ալ որ լեցուն է մեզաւորը մեզքով , տակաւին Աստուած

Ասոր վրայով քանի մը բան խորհեցայ, բայց բոլորովին չկրցայ խմանալ ան՝ ըսաւ Վրիստինէ : Մտածեցի թէ մենք մողէաներու պէս ենք, և թէ հրշափ գեղեցիկ տեղ ալ բնակինք՝ տղեղ էակներ կ'երեւանք • բայց իմ միտքէս չանցաւ թէ աս մողէսովը՝ աս թունաւոր ու տրգէղ կենդանիովը՝ հաւատքի վրայով դաս մը պիտի սորվինք : Այս սակայն ան իր ձեռքերովը բռնած է, ու ինչպէս որ կը տեսնեմ՝ տանը ամենէն աղէկ սենեակը կը բնակի : Կտուած անպէտ բան մը չտեղծեց * :

Ան ատենը ամենն ալ ուրախացան, բայց աչքերնին արցունքով լեցան • ու իրարու երես նայեցան և խոնարհութիւն քրին Մեկնիչին :

Անկէ ետեւ ուրիշ սենեակ մը տարաւ զանոնք, ուր որ

կը սիրէ մեղաւորը • ինչօր համար • անոր համար որ իր ընտրեալ մեղաւորները միաւորուած կը համարի Վրիստոսի իր սիրելի Արդւոյն հետ՝ որով մեղաց կատարեալ քառութիւն դործուած է • ու այնպէս անոր պատուական արիւնը անոնց հոգիները բոլոր մեղքերէն կը սրբէ, ու առանց մեղաց արատի մը Կտուծոյ առջին զանոնք կը ներկայացնէ : Ասիկայ հաւատքը կը բռնէ • ու հապա հոգին ամենէն լաւ սենեակը՝ բուն իսկ Կտուծոյ մէջ կը բնակի Վրիստոսով :

* Հեղինակը մողէսին օրինակովը չցուցնէր թէ մեղաւորը քանի որ մեղաց թոյնովը լեցուն է՝ առանց փոփոխութեան մը յանդգնարար կրնայ ինքզինքը հաւատարմացնել թէ Վրիստոսի արիւնովը փրկութեան ժառանգորդ է : Հապա աս միայն կ'ուզէ ցուցնել թէ բնաւ մէկ մեղք մը կամ ներքին ապականութեան ճանաչում մը պէտք չէ որ մէկը թուլցնէ Վրիստոսի դիմելէն՝ ու մեր առջև դրուած յոյսը ամուր բռնելու համար պատասպարանի մը վազելէն, որ ասանկով կարենայ դատապարտութենէ ազատիլ ու սրտի ապականութենէ մաքրուիլ, ու այնպէս յարմարիլ ան երջանիկ օթեւաններուն՝ ուր որ անտուրք մէկը չկրնար մտնել :

հաւ մը կար ու անոր ձագերը , և հրամայեց որ քիչ մը աւտեն նային : Եւ տեսան որ ձագերուն մէկը աւազանը գնաց ճուր խմելու , ու ամէն մէկ խմելուն իր գլուխն ու աչքերը վեր կը վերցնէր դէպ 'ի երկինքը : 'Նայեցէ՛ք' բառ Սեկնիչը , ինչ կ'ընէ ատ փոքրիկ ձագը , ու սորվեցէ՛ք անկէ ճանչնալ թէ ո՛ւրկէ կու գան ձեր ընդունած ողորմութիւնները , ընդունած ատեննիդ վեր նայելով : Բայց դուք դարձեալ նայեցէ՛ք ու միտ դէ՛ք : Այսպէս անոնք զգուշութեամբ միտ գնելով նկատեցին որ հաւը չորս կերպով կը վարուէր իր ձագերուն հետ . նախ՝ հասարակ ձայն մը ունէր , ու ան ձայնը բոլոր օրը կը դորձածէր . Արկրորդ՝ մասնաւոր ձայն մը ունէր , ու ան ձայնը երբեմն կը հանէր : Արրորդ՝ ձագերն իր քովը հաւաքելու ձայն մը ունէր : Եւ չորրորդ՝ աղաղակ մը :

Երդ աս հաւը ձեր (ձագաւորին հետ համեմատեցէ՛ք , ու աս ձագերը իր հնազանդ զաւկներուն հետ , ըսաւ Սեկնիչը : Քանզի ինք ան հաւին նման կերպեր ունի՝ ու ընցմով իր Ժողովրդոցը հետ կը վարուի : Իր հասարակ ձայնովը բան մը չտար . բայց իր մասնաւոր ձայնովը միշտ բան ունի տալու . ունի ևս իր քովը հաւաքելու ձայն մը՝ իր թեկն տալն եղողներուն համար , և ունի աղաղակ մը՝ թնամոյն դալը տեսնելուն անոնց ձայն տալու համար : Մի բեւիք իմ՝ , այսպիսի բաներ եղած սենեակները կ'ուզեմ տանիլ ձեզ՝ ինչու որ դուք կնիկ էք , ու ձեզի դիւրին կու գան ասոնք * :

* Եսիկաց գեղեցիկ օրինակ մըն է : Եստուծոյ հասարակ ձայնը ան է՝ որով իր բոլոր արարածները կը կոչէ , որոնց որ Աւետարանին ձայնը հասած է : Իր մասնաւոր ձայնը ան է՝ որ Քրիստոսի Աւետարանին շնորհքը՝ խաղաղութիւնն ու թողութիւնը իր Ժողովրդոցը կու տայ : Իր քովը հաւաքելու ձայնը ան է՝ որ իր թեկն տալը կը կոչէ զանոնք , իր սիրոյն մխիթարութիւններովը կը ջերմացնէ

Տէր իմ, ըսաւ Քրիստոսն, կ'աղաչեմ քանի մը բան ալ ցուցուր մեզի: Ուստի սպանդանոցը տարաւ զանոնք, ուր որ մնադործը ոչխար մը կը մորթէր. և ահա կը տեսնէին որ ոչխարը հանդարտ կեցեր էր, ու համբերութեամբ կ'ընդունէր իր մահը: Անկէ ետեւ ըսաւ Սեկնիչը. Աս ոչխարէն պիտի սորվիք շարժարուիլ, ու նեղութիւն կրել առանց արտոնջալու ու դանդատելու: 'Ապեցէք ինչպէս հանդարտութեամբ իր մահը կ'ընդունի, ու առանց դէմ կենալու կը թողու որ իր մորթը մինչեւ իր գլխուն վրայէն հանեն. ձեր (ճաղաւորը ձեզ իր ոչխարները կը կոչէ*:

Անկէ ետեւ իր պարտեղը տարաւ զանոնք՝ ուր որ բազմա-տեսակ ծաղիկներ կային, ու ըսաւ. Ար տեսնե՞ք սա ամէնը: Քրիստոսն պատասխան տուաւ ու ըսաւ. Այո: Ան առնել Սեկնիչը դարձեալ ըսաւ. Ահա սա ծաղիկները քանակութեամբ՝ որպիսութեամբ՝ գունով՝ հոտով ու

անոնց սրտերը, իր հետը սերտ հաղորդութիւն ունենալ շորհչելով կը անուշանէ անոնց հոգիները, ու Հոգւով Սրբով եղած ուրախութեան առատութիւնովը կը կենդա-նացնեն զանոնք: "Քու թեւերուդ հովանաւորութեանը տակը պիտի ցնծամ" կ'ըսէ 'Դաւիթ: Սաղմ. ԿԳ. 7: 'Կայց մեր զգացումներն ու մտիթարութիւնները ինչ որ բլան՝ տակաւին փտանդի մէջ ենք մենք. քանզի թշնա-միները ամէն կողմանէ մեզ շրջապատած են, ու մեր խիստ չար թշնամիները մեր ներսի դին են: Անոր համար ձայն մըն ալ ունի Տէրն մեր, որով մեզի կ'աղաղակէ՝ մեզ կը կանչէ՝ ու փտանդէ մեզ կը զգուշացնեն: Ինչո՞ւ համար, անոր համար որ իրեն դիմենք՝ ու իրեն վազենք. քանզի մեր ապաւէնը ինքն է:

* Պօլոքեալ ոչխարներու պէս չէի՞նք մենք: Այլ հի-մա՞ սի Տէր մեր Քրիստոս, հիմա դարձանք քեզի՞ որ մեր հոգիներուն Հովիւն ու Տեսուչն ես: Ո՞վ Տէր՝ առաւել քան զառաւելն շորհչի՞ մեզի քու հեղ և խոնարհ ողիւ:

գորութիւնով իրարմէ տարբեր են • կան ոմանք որ ուրիշներէն լաւագոյն են • բայց պարտիզպանը ուր որ դրաւ զիրենք հոն կը կենան , ու մեկգմէկու հետ շին կը առնիր * :

Դարձեալ տարաւ զանոնք իր արտը՝ որ ցորեն ու զարի ցաներ էր • բայց երբոր նայեցան՝ տեսան որ բոլորին ալ դուխները կորսուած էին , ու միայն յարդը մնացած էր : Եւ ըսաւ դարձեալ • Աս դետինը աղը դրուեցաւ հերկուեցաւ ու ցանուեցաւ • բայց ի՞նչ պիտի ընենք հունձը : Պատասխան տուաւ Վրիտտինէ • Այլէ՛ մէկ մասը , ու մնացածը աղբի տեղ գործածէ : Ան տանը Կնկնիչը դարձեալ ըսաւ • Ահա կը տեսնէք՝ որ ձեր ակնկալած բանը պատեցն է , ու անոր պակասութեանը համար հունձը կրակի տալու ու մարդոց ոտքերուն տակը կոխուելու կը

* Վրիտտոսի եկեղեցին իր պարտէզն է • իր ժողովուրդները՝ իր շնորհքին զօրութիւնովը անոր մէջ տնկուած են • ու շուտով պիտի փոխուին իր փառքին թաղաւորութեանը մէջ տնկուելու : Աւ թէպէտ անոնց դաւանութեանը մէջ պզտիկ տարբերութիւններ կրնան ըլլալ , բայց ան պատճառաւր ինչո՞ւ համար անմիաբան պիտի ըլլան իրարու : Պէտք է որ զո՛հ ըլլանք աս պարտէզն դուրս առնապատի անպիտան ու փրատակար բոյսերուն մէջ փիճակ մը ունենալու : Բայց թէ որ Տէրոջը պարտէզին մէջ տընկուած ենք՝ ու պտղաբեր ըլլալու համար Աստուծոյ շնորհքն ընդունած ենք , առիկայ մեզի բաւական պատիւ սեպելու ենք : Այն որոյ պէտք է հսկենք որ նախանձութեան ու փառասիրութեան՝ եղբայրատեցութեան ու հակառակութեան մէջ չկնանք : Պէտք է զո՛հ ըլլանք եղած տեղերնիս , գրգռութիւնով կամ անապարծութիւնով՝ տրտունջով կամ վեճմունքով բան մը չընելով , հապա իմաստութեան հեղութիւնովը մեր բոլորտիքը երկնային հօտ մը սփռելու ջանալով , ու մեր Քրիիչ Աստուծոյն վարդապետութիւնը ամէն բանի մէջ զարդարելով :

վճռէք • զոյշ կեցիք որ ասով դուք ձեզ չդատապարտէք * :

Այլընդ երբոր արտէն տուն կու գային՝ փոքրիկ ձնձղուկ մը տեսան որ մեծ մամուկ մը ունէր իր բերանը • Սեկնիւն ըսաւ • «Ասցեցէք : Ուստի անոնք նայեցան , ու «Եթութիւնը կը զարմանար • բայց Վրիստինէ ըսաւ • Ես զեղեցիկ պղտիկ ձնձղուկին ինչ անվայել բան է աս , որ ինք շատ ուրիշ թռչուններէն աւելի մարդկային սեռին հետ ընկերութիւն ընելը կը սիրէ : Աս կը կարծէի որ ասոնք հասցի փշրանքներով՝ կամ անոր պէս ուրիշ անվնաս բաներով կ'ապրին • Ես հիմա այնչափ չեմ սիրեր զինքը՝ որչափ որ կը սիրէի :

Են ասէնը պատասխան տուաւ Սեկնիւնն ու ըսաւ • Ես շատ յարմար կու գայ քանի մը Վրիստոսի հաւատացեալ կոչուածներուն նմանցընելու • քանզի անոնք ձայնով՝ զոյնով ու վարքով զեղեցիկ կ'երեւան • կը թուին ես որ շատ մեծ սէր ունին ճշմարիտ հաւատացեալներուն վրայ , ու բոլոր ուրիշներէն աւելի կը բաղձան անոնց հետ կենցաղաւարելու ու անոնց ընկերութեանը մէջ ըլլալու , որպէս թէ տանը Տերոջը փշրանքներովը կ'ուղէն ապրիլ : Ար ձնանան ես թէ անոր համար է որ բարեպաշտներուն տունն ու աստուածային պաշտամունքներու կը յաճախեն • Բայց

* Երկրագործին աշխատութիւնը յարդով չվճարուի՝ հապա ցորենով : Եսոր պէս Վրիստոսի խոնարհութիւններն ու շարժարանքները , Եւտարանին քարոզութիւնը , խոտամունքներն ու սահմանադրեալ հրամանները , ու քարոզիչներուն աշխատութիւնները ան մտքը չեղան որ մարդիկ միայն այս ինչ կամ այն ինչ վարդապետութիւնները դաւանելու՝ ու մասնաւոր ծէսեր պահելու առաջնորդեն , հապա որ մարդիկ բարի գործերու մէջ պտղաբեր ընեն Վրիստոսի հոգւոյն զօրութիւնովը , ու անոր սրբաջուցիչ ճշմարտութիւնովը :

Երբոր աս ձեռնդուկին պէս մինակ ըլլան՝ մամուկները կը բռնեն ու կ'ուտեն • իրենց ուտելիքը կը փոխեն • ջուրի պէս կը խմեն անօրէնութիւնը և կը կլլեն մեղքը :

Երբոր այսպէս տուն դարձան՝ իրիկուան կերակուրը տակաւին պատրաստ չըլլալուն համար Վրիտտինէ դարձեալ խնդրեց որ Սեկնիչը քանի մը ուրիշ բաներ ալ ցուցնէ կամ պատմէ իրենց որ օգտակար են :

Ուտի սկսեց Սեկնիչն ու ըսաւ • Խոզը ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

Ան՝ որ իր բարեկամը կը մոռնայ , ապերախտ է անոր • բայց ան որ իր Փրկիչը կը մոռնայ , անողորմ է իր անձին :

Ան՝ որ մեղաց մէջ կ'ապրի՝ ու անկէ ետեւ երջանկութեան կը սպասէ , կը նմանի անոր որ որոմ՝ կը ցանէ , ու իր ամբարը ցորենով կամ զարիով լեցընել կը խորհի :

Ան՝ որ աղէկ ապրիլ կ'ուզէ , իր վերջին օրը Թող միտքը բերէ , ու անիկայ միշտ իրեն ընկեր ընէ :

Փափառքն ու ժողովաամուրթիւնը կը ցուցընէ Թէ աշխարհ մեղքի մէջ է :

Թէ որ աշխարհս՝ որն որ Աստուած բանի տեղ չտեսնէ՝ պատուական բան կը սեպուի մարդոցմէ , ի՞նչ պիտի սեպուի երկինքը՝ որն որ Աստուած պատուական բան կը սեպէ :

Թէ որ այնչափ դժկամակ են մարդիկ ձգելու ան կեանքը՝ որ բաղմապատիկ նեղութիւններով պաշարուած է , ճշմանի դժկամակ ըլլալու են միւրին կեանքը ձգելու :

Վե՛ն մարդիկ մարդոց աղէկութիւնը կը քարոզեն • բայց մի՞ կայ՝ որ ըստ արժանեոյն Աստուծոյ աղէկութիւնովն զղածեալ ըլլայ :

Արբոր սեղան կը նստինք՝ կ'ուտենք , ու աւելորդը կը ձգենք • այնպէս ալ Յիսուս Քրիստոսի քովը աւելի արդիւնք ու արդարութիւն կայ քան որչափ բոլոր աշխարհ կը կարօտի :

Մեկնիչը առ խօսքերը լմացընելուն՝ նորէն տարաւ զանոնք իր պարտեղը , ու ցուցուց անոնց ծառ մը՝ որուն ներքի կողմը փռած ու պարպուած էր • և սակայն դալար էր՝ ու տերեւներ ունէր : Ան ասեմը Վթութիւնն ըսաւ • Վթիկայ ի՞նչ կը նշանակէ : Աս ծառը՝ ըստ Մեկնիչի՝ որուն

բայ մնայ , անիկայ մերջապէս անպատճառ պիտի ընկղմէ նաւը :

դուրսի կողմը դեղեցիկ է ու ներսը փռած , ան է՝ որուն հետ որ Աստուծոյ պարտեզին մէջն եղող շատերը կրնան բաղդատուիլ՝ որոնք բերնով մեծամեծ բաներ կը խօսին Աստուծոյ վրայ , բայց իրօք բան մը չեն ըներ անոր համար . որոնց տերեւները դեղեցիկ են , բայց սրտերնին բանի մը պիտանի չէ , հապա միայն Աստուծոյն արեւծի տուփին լուցկիք ըլլալու * :

Գանք որ հիմա կերակուրը պատրաստ էր , սեղանը դրուած , ու ամէն բան անոր վրայ շարուած . ուստի մէկերնին դահուծիւն տուաւ , նստան կերակուրի : Սովորութիւն ունէր Սեկնիշը իրեն եկած հիւրերը կերակուրի ատեն նուազարանով զուարճացնել . վասն որոյ նուազարաններն շահեցին զարնուիլ : Այս նաեւ մէկը՝ որ դեղեցիկ ձգձուլ կ'երէր , ու իր երգը ասիկայ էր .

Տէրն է ինծի միայն պաշտպան՝
Ինքն է որ զիս կը կերակրէ ,
Ուստի ինծի չպակսիր բան՝
Որուն իմ անձրս կարօտ է :

Երբոր երգն ու նուազարանը վերջացան՝ Սեկնիշը Վերիստինէին հարցուց՝ թէ ինչ բան էր որ նախ և առաջ

* Երկրայութեան մէջ ինչպէ՞ ու սրտաբեկ մեղաւորներուն շատերը կը խոստովանին ըսելով , Վրիկայ է բուն իմ վիճակս . բայց յանձնապատան ու յանդուգն փառանքի կ'ըսէ , Փառք Աստուծոյ՝ որ ես ասանկ չեմ : Եսոր միայն աս կրնանք ըսել , թէ՛ Ան որ արեւի գիտէ իր խիստ խարսբայ ու տարապայման չար սիրտը , աւելի կը կասկածի իր մէն՝ ու աւելի երկկողմութեամբ կը զգուշանայ իր վրան : Բայց անոնք որ շատ քիչ կը տեսնեն ինչ ըլլալին , աւելի յանձնապատան ու համարձակ են : Մինչև անդամ Յուդայ ալ համարձակութեամբ կրդաւ հարցնել Վերիստինի միւս աշակերտներուն պէս , թէ՛ Աւրդապետ , ե՞ս եմ որ քեզ պիտի մասնեմ :

զինքը շարժեց ինքզինքը ճամբորդութեան կեանքի մը մէջ
խօթեալու : Պատասխան տուաւ Քրիստինէ . « Ասիս եւ
առաջ իմ էրիկս կորսնցընելս միտքս եկաւ՝ որուն վրայ
սրտանց կը ցաւէի . բայց ասոր բոլորը միայն բնական
զգացում մըն էր : Անկէ ետեւ իմ էրկանս քաջած նեղու-
թիւններն ու ճամբորդութիւնը միտքս եկաւ , ու թէ ի՞նչ
անվայել կերպով իր հետը կը վարուէի աս մասին : Այս-
պէս՝ մեղքիս ճանաչումը մտացս վրայ տրեց , ու զիս ան-
դունդը պիտի ընկղմէր , բայց բարեբաղդութեամբ հան-
դիպեցաւ որ իմ էրկանս աղէկութեանը վրայով երազ մը
տեսայ , ու իր բնական Արկրին (Ճաղաւորէն նամակ մը
եկաւ ինծի՝ իրեն երթալու : Այսպէս ու նամակը մէկտեղ
այնպէս ներդործեցին իմ մտացս , որ զիս ստիպեցին աս
ճամբան բռնելու :

ՍԷՆԷԼ . Բայց դոնէն դուրս ելլելէդ առաջ ընդդիմու-
թիւններու չպատահեցա՞ր :

ՔՐԻՍՏԻՆԷ . Այո . դրացւոյս մէկը՝ որ կը կոչուէր Արկ-
չոս Տիկին , (որ խիստ մօտ ազգականն էր անոր՝ որ կ'ու-
զէր համոզել էրիկս առիւծներուն վախէն ետ դառնալու ,)
բոլորովին յիմարի տեղ կը դնէր զիս՝ իմ առաջիկայ անցոյս
ձեռնարկութեանս համար՝ ինչպէս որ ինքը կը կոչէր զանի-
կայ . նաեւ կրցածին չափ կը ջանար իմ սրտիս մէջ վախ
ձգել , ճամբուն վրայ իմ էրկանս պատահած դժուարու-
թիւններն ու նեղութիւնները իմ առջիս դնելով . բայց
աս ամէնը աղէկ անցուցի : Բայց ան երազը՝ որուն մէջ
երկու զարշառեսիլ անձինք տեսայ , որոնք կը ջանային
մոլորեցնել զիս իմ ճամբայէս , մեծապէս խռովեց զիս .
մանաւանդ թէ տակաւին իմ միտքս կու գայ ան՝ ու կը
վախցընէ զիս ամէն գէմն ելած անձէն , որ չըլլայ թէ ինծի
դէշութիւն մը ընելու՝ ու իմ ճամբէս զիս մոլորեցնելու
համար դէմն ելած ըլլայ ան : Այս աս ալ կրնամ ըսել
իմ Տէրոջս՝ թէ եւ չեմ ուզեր որ ամէն մարդ զիսնայ ան ,

Թէ աս տեղիս ու դրանք մէջտեղը՝ ուրիշ որ ճամբան մը տանք , այնպիսի սաստիկ յարձակմունք մը եղաւ . մեր վրայ որ պարտաւորեցանք կանչել՝ Թէ Հոգի ազատող չկայ : Ու ան երկու անձը որ մեր վրայ յարձակեցան՝ կը նմանէին ան երկուքին որ իմ երազիս մէջ տեսեր էի :

Ան ատենը ըսաւ Մեկնիչը . Վաւ սկզբնաւորութիւնդ աղէկ է , քու վախճանդ մեծապէս աղէկ պիտի ըլլայ : Ու խօսքը Վթութիւնին դարձնելով ըսաւ անոր . Ու ի՞նչ բան էր որ քեզ շարժեց Հոս դալու , սի բելիս :

Վթութիւնն սկսեց կարմրիլ ու դողալ , ու ատեն մը լուռ կեցաւ :

Անկէ ետեւ Մեկնիչն ըսաւ . Մի՛ վախնար . միայն Հաւատան , ու քու միտքդ ըսէ :

Ուստի սկսեց խօսիլ ու ըսաւ . Տէ՛ր իմ , իմ փորձառութիւն չունենալս է որ զիս լուծեան մէջ կը ձգէ . ու նաեւ ան է որ կը վախցընէ զիս Թէ վերջապէս յետնեալ պիտի դառնուիմ ես : Աս տեսիլքներու ու երազներու վրայ յով բան չեմ կրնար պատմել ինչպէս որ իմ բարեկամն Վրիտախնէն կրնայ . ո՛չ ալ իմ բարի ազգականներուս խրատը մերժելուս Համար կրնամ գղջալ * :

* Մտիկայ շատ պարզ և անխարդախ խոստովանութիւն մըն է : Տէրը Թէպէտ խիստ տարբեր կերպերով կը շարժէ իր բնորեալները՝ բոլոր միշտ մի և նոյն վախճանի , այսինքն՝ կու տայ մեզի յարգել գ՛րբխատո՛ւ անոր փրկութիւնը՝ անոր ճամբաները , և մէկդի ձգել անձերնիս արդարացընելու բոլոր յոյսերը : Ո՛վ ընթերցող՝ Թէ որ քու սրտիդ մէջ ասիկայ ներդործուած է , Հոգ չէ՛ Թէ դուն տեսիլքներ ու երազներ տեսած չես՝ ու մեծամեծ մխիթարութիւններ չունիս : Շատերը աս բաներովս խարուելցան ու վերջապէս անպիտան եղան : Բայց Թէ որ քու Հոգիդ Վրիտախնի պատուական Տեառն մերոյ գիտութեանը ու անոր ճամբաներուն սիրոյն մէջ արմատացած ու Հաստա-

Մեքիլ • Հապա ի՞նչ էր՝ սիրելիս , որ պարտաւորեց
բեզ աս քու բռնածդ ընկել :

Դիո-լիւն • Երբոր աս մեր բարեկամը կը ժողվուէր
մեր քաղաքէն երթալու , այնպէս եղաւ որ ես ու մէկ ու-
րիշը զինքը տեսնելու դացինք : Աստի դուռը զարկինք
ու ներս մտանք : Երբոր ներս դացինք ու ի՛նչ ընկը տե-
ւանք , հարցուցինք իրեն թէ՛ ի՞նչ է քու միտքդ : Այա-
տասխան տուաւ մեզի թէ իր երկանը երթալու համար՝
մարդ էր խրկուէր իրեն • անկէ ետեւ պատմեց մեզի թէ
ինչպէս իր երազին մէջ տեսեր էր անիկայ՝ որ սքանչելի տեղ
մը անմահ էակներու մէջ կը բնակէր , գլուխը թաղ մը
դրեր էր , քնար կը զարնէր , իր ճաղաւորին սեղանը կ'ու-
տէր ու կը խմէր , ու զինքը հոն տանելուն համար օրհ-
նութիւն կ'երգէր անոր , եւ : Արդ՝ երբոր ինք աս բա-
ները կը պատմէր , սիրտս իմ ներսի դիւս կը բորբոքէր • ու
կ'ըսէի մտօքս • Թէ որ ասիկայ ճշմարիտ է , պիտի ձգեմ
իմ հայրս ու մայրս՝ ու իմ ծնած երկիրս , ու թէ որ ըն-
դունուիմ՝ Վրիստինէին հետ պիտի երթամ :

Այսպէս հարցուցի իրեն աս բաներուն ճշմարիտ բլա-
ւուն վրայ , ու թէ արդեօք թող կու տայ որ ես ալ իր
հետն երթամ : Վանդի ան ատենը կը տեսնէի որ ալ
մեր քաղաքին մէջ պիտի չերնամ բնակիլ առանց կործան-
ման ենթակայ ըլլալու : Բայց դեռ արտուամ սրտով մը
եկայ ես • ոչ թէ անոր համար որ չէի ուզէր դալ , հապա
անոր համար որ այնչափ իմ աղջականներս ետ մնացին :
Ու ես իմ բոլոր սրտիս փափաքովն եկած եմ , ու թէ որ
կարելի է՝ Վրիստինէին հետ պիտի երթամ իր երկանն ու
անոր ճաղաւորին :

տուած է , թէպէտ և շատ վախեր ալ ունենաւ՝ տակաւին
ասիկայ քաջայայտ ապացոյց մըն է թէ դուն ճշմարիտ ու
անկեղծ ճանապարհորդ մըն ես :

Այսինքն . Քու սկզբնաւորութիւնդ աղէկ է , ինչու որ հաւատացիր ճշմարտութեան * : Ար նմանիս դուն Հոռութիւն՝ որ Առեմիին վրայ ու անոր Տէր Աստուծոյն վրայ ունեցած սիրոյն համար հայրը ու մայրը և ծնած երկիրը թողուց , ելել երթալու ան ժողովուրդին՝ որն որ առաջուց չէր ճանչնար : Քու գործքիդ փոխարէն Տէրը հատուցումքնէ , և քու վարձքդ . Իսրայէլի Տէր Աստուծոյն կողմանէ :

* Ինչու որ հաւատացիր ճշմարտութեան : Ինչ է ասիկայ՝ բայց եթէ հաւատքը , Աստուծոյ ընտրեալներուն հաւատքը , Աստուծոյ ներգործած հաւատքը : Բայց կարելի է որ ոմանք հարցընեն ու ըսեն . Ինչ , պարզապէս ճշմարտութեան հաւատալը մեզ կ'արդարացնէ ու կը փրկէ : Թէ որ այսպէս է դեւերն ալ կը հաւատան , մանաւանդ թէ կը դողան ալ : Իրան է , բայց նկատէ թէ Վթուութիւնին հաւատքը Բնչպէս իր գործքերովը կատարեալ եղաւ : Իրաւ ինք դեռ մը նման չգողաց առանց յոյսի , բայց ան յոյսին դիմեց ապաստանելու՝ որ Աւետարանին մէջ իր առջեւ դրուած է : Սեղբէն՝ Աործանման Վաղաքէն Վրիստոսի թաւ փրկութեան համար : Ընթերցող՝ աշխարհի մէջ ամենէն պարզ բանը հաւատքն է , որ է հաւատալ Յիսուսով եղած ճշմարտութեանը՝ թէ մենք մենէ կորուսեալ մեղաւորներ ենք , և թէ՛ մեր փրկութիւնը իրմով է : Սեղաւորը երբոր իր սրտին մէջ կը հաւատայ ասոր , ասով ինք երկնային ճանապարհորդ մը կ'ըլլայ , հաւատալով մեղքին տարապայման չարութեանը՝ Աստուծոյ օրէնքին կատարեալ սրբութեանը՝ իր փեճակին կործանեալ ըլլալուն՝ Վրիստոսի պատուականութեանը՝ անոր փառաւոր փրկութեանը՝ սրբութեան հարկաւորութեանն ու փառաց յոյսին : Աս հաւատքը մեղաւորին վարուցը կը ներգործէ , անոր սրտին մէջ սէր կը ձգէ , ու անոր հոգւոյն յարատեւել կու տայ Յիսուսի մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին նայիլ : Ահալայր՝ թէ որ աս հաւատքին մանանեխի հատի չափ մէկ մասը քու սրտիդ մէջն ունիս , փնտր տուր Յիսուսի անոր համար , և ուրախութեամբ դնա քու ճամբադ :

առատապէս տրուի . քանզի դուն եկար որ անոր թեւերուն տակը ապաստանարան մը գտնես : *Նաւ. Բ. 11, 12 :*

Հիմա ընթրիքը լմնցաւ՝ ու անկողինի պատրաստութիւն տեսնուեցաւ , ու ամէն մէկուն մէյմէկ անկողին ձգուեցաւ : Երբ՝ երբոր Պթութիւնը անկողինին մէջն էր , ուրախութենէն չէր կրնար քնանալ . ինչու որ ալ Հիմա իր վերջապէս կորսուելու տարակոյցները բոլորովին իրմէն հեռացան , քան որչափ երբէք հեռացեր էին առաջ : Այսպէս ինք պառկած կ'օրհնէր ու կը դովէր զԱստուած , որ այսպիսի շնորհք մը ըրած էր իրեն * :

Հետեւալ առտուն արեւին ծագելուն իրենք ալ ելան , ու պատրաստուեցան իրենց ճամբորդութեանը . բայց Անկնիչը կ'ուզէր որ քիչ մըն ալ կենան ինչու որ՝ Գուք աս տեղէն օրինաւոր կերպով պէտք է երթար , կ'ըսէր : Ան տառնը կանչեց ան օրիորդը որ առաջ դուռը բացեր էր անոնց ու բռնաւ . Գ. առնոր ու Պարտեզին աւազանը տար , ու հոն լուսն անոնք ու մարքէ՛ աղակզութենէ՛ որն որ ճամբորդութիւն ընելով ժողովուեցան անոնց վրայ : Ան տառնը Ամեղղութիւն անուն օրիորդը առաւ պարտեղը տարաւ զանոնք , ու աւազանին քովը բերաւ . ու բսաւ անոնց թէ հոն պէտք է լուացուին ու մարբուին , ինչու որ իր Տէրը այնպէս կ'ուզէ որ ընեն կնիկները՝ որոնք ճամբորդութեան երթալուն իր տունը կու գան : Ուստի մօտան լուացուեցան , իրենք՝ ու աղաքը՝ ու ամէնը . և

* Ահա աս տեղս է հաւատքին մխիթարութիւնը : Քաւնի որ մեր հաւատքը կը զօրանայ , երկրացութիւններն իսկը վանէ , սրտերն իսկը կենդանացընէ , ու մեր հոգին երուն մեր Ամաննուելը օրհնել ու դովել կու տայ : Բստուծոյ փառքին ու մեր հոգիներուն մխիթարութեանը համար միշտ պէտք է աս աղօթքը ընենք , թէ՛ « Տէր՝ մեր հաւատքը աւելցուր » : *Նաւ. Բ. Ժէ. 5 :*

աւագանէն դուրս եկան ոչ միայն մաքրուած , հապա նաեւ աւելքը կազդուրած ու իրենց յօդուածները ուժովդած : Այսպէս՝ երբոր ներս եկան , աւելի գեղեցիկ կ'երևային՝ քան որչափ լուացուելու համար դուրս ելած ատեննին * :

Երբոր պարտեղին աւագանէն դարձան , Սենիշը ընդունեց զանոնք՝ և վրանին նայեցաւ , ու ըսաւ . “ Դու սինի պէս գեղեցիկ ” : Անկէ ետեւ ըսաւ որ բերեն կնիքը , որով իր աւագանին մէջ լուացուողները կը կնքուէին : Ուստի կնիքը բերուեցաւ՝ ու ինք իր նշանը անոնց վրայ դրոշմեց , որպէս զի իրենց երթալու տեղերը ճանչցուին : Երգ ան կնիքն էր՝ Պատերին պարունակած բաներն ու բովանդակութիւնը , որն որ Խաբայէի որդիքը Եղիպատոսէն ելելնուն կերան . Եփց . ԺԳ . 8-10 . ու նշանը դրոշմուեցաւ իրենց ճակատը : Աս կնիքը անոնց գեղեցկութիւնը մեծապէս աւելցուց , ինչու որ իրենց երեսներուն զարդարանք մը եղաւ . անկէ 'ի զատ անոնց ծանրաբարդութիւնն ալ աւելցուց , ու գէմբերնին հրէշտակի գէմբի պէս բրաւ † :

Անկէ ետեւ Սենիշը դարձեալ ըսաւ ան օրիորդին որ աս կնիկներուն սպասաւորութիւն կ'ընէր . Վնա զգեստատուներ ու հանդերձներ հանէ աս ժողովուրդիս համար . ան ալ զնաց ու ձերմակ հանդերձներ բերաւ , ու անոր առջևը դրաւ զանոնք . իսկ ան հրամայեց անոնց որ հագնին զա-

* Չկայ ճանապարհորդութիւն մը՝ առանց փոշտելու և աղտոտելու : Աւ չկայ երկնային ճանապարհորդ մը՝ որ ամէն օր կարօտ չըլլայ աս սրբութեան բաղանիքին մէջ լուացուելու : Ի՞նչ խմանալու ենք ասով : “ Յիսուս Քրիստոսին արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը սրբէ ” : Եփ . 1 . 7 :

† Ստիկաց կը նշանակէ Սուրբ Հոգւոյն կնիքը , որ անով անոնք կնքուեցան փրկութեան օրուանը համար : Եփ . Ժ . 30 :

նոնք , որոնք բեհեզներ էին՝ մաքուր ու լուսափայլ * : Արբոր այսպէս զարդարուեցան կնիկները , մեկզմեկու ահ ու դող կը պատճառէին , որովհետեւ ամէն մէկը իր ունեցած փառաւորութիւնը չէր կրնար տեսնել , հապա իւրաքանչիւրը մեկզմեկու վայելքը կրնային տեսնել : Ասոր համար հիմա սկսեցին մեկզմեկ իրենց անձէն աւելի պատուել : Վանդի՝ դուն ինձմէ գեղեցիկ ես՝ կ'ըսէր մէկը . ու դուն ինձմէ փայլուն էս՝ կ'ըսէր միւսը : Տղարքը ես ապշած կայներ էին , տեսնելով թէ ի՞նչ կերպարանքի մտած էին † :

Մտիկ ետեւ Մեկնիչը իր մէկ սպասաւորը կանչեց՝ որ կ'ըսուէր Վաճախրա ‡ , ու հրաման քառ անոր որ թուր

* Յիսուսի սիրելի աշակերտը Յովհաննէս աղէկ բացատրեց թէ ի՞նչ կը նշանակէ աս հանդերձը : Յայտ . ժԺ . 8 : Բայց նկատե՛ դուն՝ որ իրենց հրամայուեցաւ հաղնիլ անիկայ : Թեպէտեւ Մատուած իր սիրելի Որդւոյն արդարութիւնը մեղաւորներուն կը համարի , բայց և այնպէս պէտք է հաւատարմով բնդունիլ ու հաղնիլ անիկայ : Ասոր համար կը կոչուի Մատուծոյ արդարութիւն , *Հրաւիր . Ժ . 3* , ու հաւատքէն եղած արդարութիւն . *Հրաւիր . Ժ . 6* : Աս արդարութիւնը Մատուած և մարդն Յիսուս Վրիստոս գործեց . *Հայրն Մատուած անիկայ մեղաւորներուն կու տայ , ու Սուրբ Հոգւոյն Մատուծոյ զօրութիւնովը անոնց հաւատքը կ'ընդունի* : Արբոր Մատուած իր Որդւոյն արդարութիւնը մեղաւորին կը համարի , ասիկայ մեղաւորը չդադրեցըներ հաւատքով զանիկայ բնդունելու պարտաւորութենէն :

† Միշտ այսպէս կը պատահի՝ երբոր հոգիները Վրիստոսի արդարութեան պատմութեանովը կը հաղուին : Իրենք զիրենք իրենց աչքին առջեւ փոքրիկ ու ցած և նուաաստ կը համարին , ու մեկզմեկ իրենց անձերէն աւելի կը յարգեն :

‡ Վաճախրաը օրինակ է Յիսուս Վրիստոսի հաւատաւրիմ պաշտօնակցին՝ որ հաւատքով զօրաւոր՝ ու Մատուծոյ

ու սաղաւարտ ու վահան առնէ . և ըսաւ . Մա առ իմ
աղջիկներս , ու Վեղեցիկ կոչուած տունը տար , ուր որ
ասկէ ելլելնուն ետեւ պիտի իջնեն հանդէլու : Աստի ծա-
ռան իր զէնքերն առաւ ու անոնց առջեւ անցաւ . ու Մեկ-
նիչն ըսաւ , Աստուած յաջողութիւն տայ ձեզի : Տանը
մէջն եղող բոլոր ուրիշները ևս Հազար բարեաւ երթօք՝
ըսելով ճամբայ դրին զանոնք :

Այսպէս անոնք յառաջ գացին իրենց ճամբան՝ ու կ'եր-
գէին .

Աս տեղս էր մեզի երկրորդ իջեան ,
Հոս մենք լսեցինք ու տեսանք մենէ՝
Մա լաւ բաները , որոնք յաւիտեան
Ճաճեալ մնացին ուրիշ մարդոցմէ :

Վերոցով մարդը՝ ու ան մեղէսը՝
Հաւը ու իրեն փոքրիկ ձաղերը՝
Մեզի աղէկ դաս մը սորվեցուցին ,
Անոր յարմարին թող մեր անձերը :

Ու մտադործը՝ նաեւ պարտեղը՝
Երար՝ թռչունը՝ և անոր որսը ,
Գարձեալ ներսուանց ան փտած ծառը
Կ'ընծայեն մեզի հարկաւոր նիւթ մը :

Շարժել մեզ հսկել ու աղօթք ընել ,
Եւ հաւատարիմ՝ բլալու ջանալ ,
Ու օր ըստ օրէ խաչերնիս առնել ,
Եւ մեր Տէրոջը վախով ծառայել :

Հիմա տեսայ երազիս մէջ որ անոնք յառաջ կ'երթային՝
ու Վաճառիրտը անոնց առջեւ ինկեր էր . այսպէս երթա-
լով՝ եկան ան տեղը ուր որ Վրիտահանոսին բեռը իր կըռ-

դործին մէջ արի է : Անոր զէնքերը Պօղոս կը ստորագրէ՝
Եփեսացւոց թուղթին մէջ , գլ . Կ . 13 , և :

նահէն ինկեր ու Վերեզմանի մը մէջ զլորեր էր : Ուստի
աս տեղս կանկ առին . ու աս տեղս նաև օրհնեցին զԱս-
տուած * : Իսկ Վրիստինէ ըսաւ . Հիմա իմ միտքս կու-
ղայ Վանէն ներս մանեւնուս մեզի ըսուած խօսքը . այսինքն
թէ՛ թողուի՞նք պիտի գտնենք բանիւ և արդեամբ . բա-
նիւ՛ այսինքն խոստմունքովը . արդեամբ՝ այսինքն թողու-
ի՞նք ստացուած ճամբովը : Խոստմունքին ինչ ըլլալը
բիւ մը դիտեմ՝ . բայց ի՞նչ է արդեամբ կամ անիկայ
ստացուած ճամբովը թողուի՞նք գտնելը՝ ասիկայ կար-
ծեմ թէ՛ ս'ի Վարոն Վաջասիրտ , դուն գիտնալու ես .
ուստի թէ որ կը հաճիս կ'ուզենք քենէ լսել ասոր վրա-
յով :

Վաջասիրտ . Արդեամբ թողուի՞նք ան է որ մէկը կը
ստանայ անիկայ՝ ուրիշ մէկուն համար որ կը կարօտի ա-
նոր . ս'չ թէ թողուի՞նք գտնող անձին գործքովը՝ հապա
ուրիշ մէկուն անիկայ ստացած ճամբովը . ուստի ընդհան-
րապէս խօսելով աս խնդիրին վրայ՝ քուկին ու Վիժու-
ի՞նքնին ու աս տղոցը գտած թողուի՞նք ուրիշ մէկը
ստացած է . այսինքն , Ան՝ որ ձեզ դռնէն ներս ընդու-
նեց : Ու ինք աս երկու ճամբովս ստացաւ զանիկայ .
Արդարութիւն գործեց ձեզ հաղուեցընելու , ու իր ա-
րիւնք թափեց ձեզ մէջը լուալու † :

* Վրիստոսի խաչը բոլոր ճշմարիտ հաւատացեալներուն
կանկ առնել կու տայ , ու Մատուոյ Սուրբ Հոգւոյն
սորվեցընելովը՝ անոնց լեզուները փառաբանութեան կը
շարժէ :

† Ճ'անապարհորդի մը սրտին անպայման մխիթարու-
ի՞նքն ուրախութիւն ու փառաւորութիւն է աս : Ա՛յ-
բարբ իմ , թէ որ կենդանի հաւատքով կը հաւատանք թէ
Հիսուս արդարութիւն գործեց մեզ անով հաղուեցընե-
լու՝ ու իր արիւնք թափեց մեզ լուալու , ս'ըլափ պարտա-
կան ենք զինքը սիրել՝ իրմով պարծիլ՝ իրմով ուրախանալ ,

Վրէպի՞նէ . Բայց թէ որ ինք իր Արդարութիւնը մեզի կու տայ , ի՞նչ պիտի ունենայ իրեն համար :

Վաճառէ՞ր . Ինք ձեր կարօտ եղածէն կամ իրեն հարկաւոր եղածէն աւելի Արդարութիւն ունի , և ան պատճառաւ կրնայ բաշխել անիկայ . ասիկայ արդարացուցիչ Արդարութիւնն է՝ որուն ինք իրեն համար կարօտութիւն չունի , ու անոր համար կը բաշխէ անիկայ . ասիկէ է որ ան կը կոչուի Արդարութեան պարգև : *Հոով . Ե . 17 :* Այսպէս՝ ո՞վ Վրիստինէ՝ ու Վթութիւն՝ ու դուք միւս մնացածներդ որ հոս էք . ձեր թողութիւնը արդեամբ կու գոյ , կամ ուրիշ մարդու մը բրածովը կ'ըլլայ : Վրիստոս ձեր Տէրը զործեց , ու իր զործածը կը շնորհէ ան աղքատ մութացկանին որ իր դէմը կ'ելլէ :

Եւ դարձեալ՝ արդեամբ թողութիւն շնորհելու համար Աստուծոյ բան մը հատուցուելու է իրբն դին : Մեղքը արդար օրէնքի մը իրաւացի անէծքին մատնեց մեզ : Արդ՝ աս անէծքին պէտք է արդարանանք մենք Փրկագործութեան միջոցովը , մեր բրած միասին փոխարէն հատուցում մը վճարուած ըլլալով , որ է ձեր Տէրոջը արիւնը , որ եկաւ ու ձեր տեղը անցաւ , ու ձեր մեղքերուն համար ձեզի յատկացած մահը իր վրան առնելով մեռաւ : *Պաղ . Գ . 13 :* *Հոով . Ը . 34 :* Ասանկով ինք ձեր մեղքերէն արիւնով ազատեց ձեզ , ու ձեր ապականեալ ու տղեղացեալ հոգիները Արդարութիւնով ծածկեց . աս պատճառաւ Աստուած երբոր աշխարհը դատելու գոյ , պիտի անցնի ձենէ՝ ու պիտի չմիասէ ձեզի :

Վրէպի՞նէ . Վսիկայ մեծ բան է : *Հիմա կը տեսնեմ* որ մեր բանիւ ու արդեամբ թողութիւն գտնելուն վրայով սորվելու բան ունինք եղեր : Բարի՛ Վթութիւն , աշ-

ու մեր ճամբորդութեանը ամէն մէկ քայլափոխին զինքը փառաւորել :

խատենք մտքերն իս պահել ասիկայ . դուք ես՝ ո՞վ իմ դաւ կընէրս , աղէկ մտքերն իդ առէք ասիկայ : Դայց՝ Տէ՛ր իմ , ասիկայ չէ՞ր որ իմ բարի Վրիտախանոսիս բեռը իր կոնսկէն ձգեց , ու պատճառեց անոր ուրախութենէն երեք անգամ ցալթկէլ :

Վառճապիտ . Այո՛ . ասոր հաւատք ընծայէն էր որ կարեց ան կապերը՝ որոնք ուրիշ կերպով չէին կրնար կտրուիլ , ու ասոր զօրութեանը մէկ փորձը իրեն ցուցընելու համար էր որ՝ իր բեռը Խաչին առջևը տանելու հարկաւորեցաւ :

Վրէժապիտ . Ես ալ այդպէս կարծեցի . ինչու որ թէ՛ պէտ է առաջ իմ սիրտս ուրախ էր ու ցնծալից , սակայն հիմա տաանապատիկ առաւել ուրախ ու ցնծալից է : Աւ իմ զգացածէս կը հասկընամ՝ թէ է տակաւին շատ քիչ ալ զգացած եմ , որ եթէ աշխարհի մէջ ամենամանր բեռով բեռնաւորեալ մարդը հոս ըլլար , ու ինքն ալ հիմա ինծի պէս տեսնէր ու հաւատար՝ իր սիրտը շատ ուրախ ու խնդապատար պիտի ըլլար :

Վառճապիտ . Աս բաներուն տեսութիւնն ու մտածութիւնը ոչ միայն հանդատութիւն ու բեռի թէթեւութիւն կը բերէ մեզի , հազար դրանքէի սէր մըն ալ կը ծնանի մեր մէջը . քանզի՝ (թէ որ մէկը անդամ մը մտածելու ըլլայ թէ թողութիւնը ոչ միայն խոստմունքով՝ հապա աս կերպովս կ'ընդունի ,) անհնար է որ մէկ մարդ մը իր փրկուելուն միջոցներուն ու ճամբուն վրայովը զարմացմամբ չլեցուի , նաեւ իր սիրտը ան Մարդուն՝ չարի , որ նոյն փրկուելութիւնը իրեն համար գործեց :

Վրէժապիտ . Ճշմարիտ է . ինծի կու դայ թէ սիրտս արիւնով կը լեցուի , երբոր կը մտածեմ թէ ինք ինծի համար արիւն թափեց : Ա՛՛վ սիրելի Տէ՛ր . ո՞վ օրհնեալ Տէ՛ր . դուն արժանի ես զիս ստանալու . դուն զնեցիր զիս . դուն արժանի ես զիս բոլորովին ստանալու : Վուն

իմ արժանաւորութենէն բխողատիկ առաւել Հատուցիր
 ինձի Համար : Զարմանք չէ որ ասիկայ իմ էրկանս աշ-
 քերը արցունքով լեցուց , ու իր ընթացքը այնպէս երա-
 գեց : Առաստի եմ որ ինք զիս իր հետը կ'ուզէր , բայց
 ես՝ անարգ թշուառական թողուցի զինքը բոլոր ճամբան
 մինակ երթալ : Ո՛հ . Գը՛թութիւն , ճւր էր՝ որ քու
 հայրդ ու մայրդ հոս ըլլային , մանաւանդ թէ Տիկին Կրկ-
 չտան ալ . ու իմ՝ բոլոր սրտովս կը բաղձամ՝ հիմա որ Տիկին
 Կնոջարկեշտն ալ ես հոս ըլլար : Իրաւ իրենց սրտերը
 պիտի ճմլէին , և ո՛չ մէկուն վախերն ու ո՛չ միւսին զո-
 րաւոր ցանկութիւնները պիտի յաղթահարէին զիրենք ,
 կրկին իրենց բնակարանը դառնալ ու բարի ճամրորդներ
 ըլլալը մերժել * :

Վաճառակիրք • Դուռն Հիմա քու զգացումներուդ բորբոքմամբը կը խօսիս : Ար կարծե՞ս որ մշտ պայպիսի բորբոքմը պիտի ունենաս : Եսիկայ ամէնուն չարուիր • քու Հիւսուսիդ արիւն թափելը տեսնողներուն ամէնուն չարուիր : Ապին որ անոր քով կայներ էին՝ ու իր կողէն ելած արիւնին զեռինը վազելը կը տեսնէին , և սակայն այնչափ հեռու էին ասկէ՝ որ անիկայ կսկծալնուն տեղը վրան կը խնդային , ու անոր աչակերտելու տեղը սրտերնին կը կարծ բացընէին :

* Արխանթրա Վրխատինե : «Այլ՝ թէ ինչ է Վրխատսի սիրովը բորբոքած սիրա ունենալը : «Ահառե՛լ աս տեղս որ երբ կիրքերը այսպէս ուժգնութեամբ բորբոքելու բլան, լեզուն սովորաբար անզգուշութեամբ կը խօսի : Այսպէս Պետրոս (Վարձօր լեռանը վրայ կ'ըսէր, «Աղէկ է որ Հոս կենանք, ու իրեք իրճիթ շինենք . . . վասն զի չէր գիտեր թէ ինչ կը խօսի» : * Սաղ. Թ. 4, 5 : Ասոր պէս Վրխատինե ալ կը մտածէ թէ ամէն մարդ բնականաբար իրեն պէս պիտի շարժուէր թէ որ Հոն ներկայ բլար . բայց կը մոռնայ որ իր տեսածն ու զգացածը առանձին՝ յատուկ է որոշեալ շնորհքի մըն է :

անոր դէմ : Ուստի՛ իմ աղջիկներս , ձեր բոլոր ունեցածը մասնաւոր տալաւորութիւնով մ'ընէ , որ կը ստացուի իմ ձեզի ըսածիս վրայ բարեպաշտ մտածութիւն մը ընելով : Հիւնցէք որ բաւեցաւ ձեզի թէ հաւը իր հասարակ ձայնովը իր ձագերուն կեր չտար . ուստի դուք մասնաւոր շնորհքով մը՝ ունիք ասիկայ * :

Ես միջոցիս երազիս մէջ տեսայ որ ճանապարհորդները յառաջ կ'երթային՝ մինչև որ եկան ան նոյն տեղը , ուր որ Միամիտը՝ Նոյնը ու Հանդուգը քնացեր էին , երբոր Վրիտախանոս իր ճամբորդութեան ատենը անոնց քովէն անցաւ . և ահա անոնք ճամբուն մէկ կողմը քիչ մը հեռուն երկաթնէրով կախուած էին :

Են ատենը Վթութիւնը իրենց ուղեցոյցին ու առաջնորդին ըսաւ . Ո՞վ են աս երեք մարդիկը . ու ի՞նչ պատճառաւ հոն կախուած են :

Վաջասիրտ . Ես երեք մարդիկը չար մարդիկ էին . իրենք ճամբորդ ըլլալու միտք չունէին , ու ո՞վ որ կրնային արդիւնէ՛ կ'արդիւնէին : Իրենք զիրենք ծուլութեան ու յիմարութեան տուեր էին , ու ո՞վ որ կրնային համոզել նոյնպէս կ'ընէին . ու միանգամայն կը սորվեցնէին անոնց կարծել թէ վերջապէս ազէկ պիտի ըլլայ իրենց : Վրիտախանոս ասկէ անցնելուն քնացած էին ասոնք , ու հիմա ձեր անցնելուն՝ կախուած են † :

Վլուքիան . Բայց կրցան արդեօք մէկը համոզել որ իրենց կարծիքն ընդունի :

Վաջասիրտ . Այո՛ , շատերը ճամբէն մոլորցուցին :

* Նկատէ՛ թէ Վաջասիրտը ինչպէս խանդաղատութեամբ կը վարուի սրտաւատ Վրիտախանէին հետ :

† Եստուած կեղծաւոր հաւատացեալներուն մէկ քանիները կը խոցատուակէ , ու անոնց անունները և վարքերը կը հրատարակէ որ ուրիշներուն վախ ըլլայ , ու իր ժողովուրդին խրատ :

Մէկը կար Նանբարայլ անունով, որ համոզեցին իրենց պէս ընելու: 'Կաւ Կարճաշունչը՝ Սատասիրտը՝ Յանկութեան Հեռուդը՝ ու Քնէածը, ու մանկամարդ կէն մը Գուլ անունով համոզեցին ճամբաներուն դառնալ ու իրենց պէս ըլլալ: Եսկէ զատ ձեր Տերօջը վրայով գէշ համբաւ մը հանեցին, ուրիշները յորդորելով՝ թէ ան մէկ խիստ դործալար մըն է: 'Կաւ Բարի Երկրին վրայովը չար լուր մըն ալ բերին ըսելով՝ թէ անիկայ ոմանց ըսածին կէսին չափ ալ աղէկ չէ: Սկսեցին նաև անարգել անոր ծառաները, ու անոնց ամենէն աղէկները՝ ուրիշներուն դործին մէջ մօնող՝ ճանճքացուցիչ բանասարկուկարծեւ: 'Կարձեալ՝ Եստուծոյ հացը յարգ կը կոչէին, անոր զաւկներուն մխիթարութիւնները՝ երևակայութիւն, ու ճանապարհորդներուն ներշնչութիւնն ու աշխատութիւնը՝ անօգուտ բաներ *

* Այսք է որ առ երեք մարդոյ բնութիւնը բններ: Եւսաջներ կ'ըսուէր Միամիտ՝ որ ամէն բանի կը հաւատայ, որ է օրինակ թեթեամիտ՝ դիւրահաւան հաւատացեալի մը՝ որ ուրիշներուն անուշ խօսքերովն ու զեղեցիկ ատութիւններովը գիւրութեամբ կը խաբուի: Միշտ կը սորվե՛ բայց բնաւ ճշմարտութիւնը սորվելու հասնիր, որ հաւատայ անոր՝ սիրէ անիկայ՝ ու հատատուի՝ անոր վրայ: ուստի վարդապետութեան ամէն հովիւրէն կ'երեւայ: Երկրորդը կ'ըսուէր Օոյլ, որ է օրինակ հանդարտ ու խաղաղ հաւատացեալի մը՝ որ բնաւ մեկուն ներշնչութիւն չտար Եստուծոյ ճամբաներուն մէջ ժրութիւն բանեցընելով, ու անոր փառքին և ճշմարտութեանը նախանձաւոր ըլլալով: Աւստի ամէն մարդ աղէկ կը խօսի անոր վրայով, բայց Բրիտոս ամէն պոպկոխներուն վնջ կու տայ: Առ. 1. Կ. 26: Երրորդը կ'ըսուէր Յանդուգն՝ որ օրինակ է անոր՝ որ կը համարձակի հաճելի ըլլալ Եստուծոյ պնդիւթի ճամբով մը՝ որ անոր Խօսքը չխոստանար, կամ առանց Եստուծոյ սահմանած միջոյցներուն փրկուիլ կը յուսոյ:

Թէ որ այսպիսի անձինք էին՝ ըսաւ Վրիտափնէ , բնաւ պիտի չկսկծամ՝ զիրենք : Արժանաւոր են եղեր այսպիսի վախճանի մը պատահելու . ու կարծեմ թէ աղէկ է որ այսպիսի ճամբուն մտաւ կախուած են , որպէս զի ուրիշներն ալ տեսնեն ու զգուշանան : Բայց աղէկ պիտի չլըւ լմը թէ որ իրենց յանցանքները երկաթէ կամ պղնձէ տախտակի մը վրայ փորագրուէր ու հոս ձգուէր՝ ուր որ իրենց չարագործութիւնները կատարեցին , որ ուրիշ գէշ մարդոց օրինակ ըլլար :

Վաճառի՞ր . Այդպէս եղած է , ինչպէս որ աղէկ կըրնաս իմանալ թէ որ քիչ մը դէպ 'ի պատը երթաս :

Պէտէ՞ն . Չէ՛ չէ՛ . Թող կախուած մնան իրենք՝ ու իրենց անունը ժանգոտի , ու իրենց չարագործութիւնները յախտեան թող մնան իրենց դէմ՝ վկայութիւն ըլլալու : Եւ մէկ մեծ շնորհք մը կը համարիմ՝ որ մեր հոս գալէն առաջ կախուէր են ասոնք . թի՛ղ զիտէ թէ մեզի պէս տկար կենիկներուն ինչ պիտի ընէին ասոնք :

Են ասոնք իր խօսքը երգի դարձուց՝ ու ըսաւ .

Արդ դուք կախուած հոս մնացէք երեքնիդ՝ ի միասին ,
'նշան եղէք ճշմարտութեան հակառակորդ եղողին .

Ահա այսպէս է կեղծաւորներուն անառակ՝ ու Աստուծոյ օրէնքին հակառակ ոգին , որոնք յանդգնարար կը համարձակին Վրիտատով փրկուելու՝ առանց Վրիտատի պատկերին կերպարանակից ըլլալու . ու լին հաւատար թէ Սուրբ Հոգին՝ Վրիտատի ժողովուրդը՝ անոնց մտացը հողումը կը նորոգէ , արդարութիւնով՝ ու ճշմարիտ սրբութիւնով . բայց առանց աս իսկական սրբութեանը մէկը պիտի չտեսնէ Տէրը : Եփ. • Ժ. • 14 : Օգոյշ կեցիք աս երեք տեսակ հաւատացեալներէն , ինչու որ ասոնք շատերը կը մոլորեցընեն : Ճշմարիտ քրիստոնեաները փոանդի մէջ են՝ որ եթէ բոլորովին չկործանին ալ , գոնէ երբեմն չարաչար խարտին ասոնցմէ :

Լը որ մենէ ետե կու գայ Թող վախճանայ առ վախճանէն ,
Թե որ ինքը ճամբորդներուն բարեկամ չէ իր սրտէն .
Լը դուն գցոյ՛լ լեր հողիդ իմ՝ ամէն սյաղէս մարդոցմէ ,
Որ հակառակ են սրբութեան շխմանալով Տէրոջմէ :

Այսպէս յառաջ դացին անոնք՝ մինչև որ Վժռարութեան
Լեռանը ոտքը հասան *, ուր որ բարի Վաջասիրտը նու
րէն առիթ մը ունեցաւ անոնց պատմելու ինչ որ հոն պա-
տահեր էր՝ Վրիստիանոսին անկէ անցնելուն : Աւտի
տաջ աղբիւրը տարաւ զանոնք , ու ըսաւ . ահա ասիկայ
է ան աղբիւրը՝ որմէն Վրիստիանոս խմեց աս լեռը ելլե-
լէն առաջ , ան ատենը ասիկայ յատակ ու աղէկ էր . բայց
հիմա մեկու մը ոտքովը պղտորած է՝ որ չուզեր թէ ճանա-
պարհորդները իրենց ծարաւը անցընեն հոս : Ասոր վրայ
Վժռութիւնն ըսաւ . Բայց ինչ՞ա՞յսպէս նախանձոտ է ան
անձը : Իսկ իրենց ուղեցոյցն ըսաւ . Տօ՛ւ որ աս ջուրը
առնուի՝ ու անուշ և աղէկ ամաններու մէջ դրուի , կ'ըլ-
լայ . ինչու որ ան ատենը աղտեղութիւնը ամանին տակը
կ'իջնէ , ու ջուրը ինքիրմէն աւելի յատակ կը վաղէ : Աւ-
տի Վրիստիէն ու իր բնկերները պարտաւորեցան նոյնպէս
ընել . առին հողէ ամանի մը մէջ դրին ան՝ ու այնպէս
թողուցին մինչև որ աղտեղութիւնը տակն իջաւ , ու յե-
տոյ խմեցին անկէ † :

* Աս Դժուարութեան Լեռը կը նշանակէ թէ ինչպէս դժուարին է Վրիստոսի հետ կենալ, անոր յարիւլ, ու անոր ճմարտութիւնը ամուր բռնելու յարատեւել, երբոր դրուանց մոլութիւններով ու հերետիկոսութիւններով շրջապատած ենք, ու ներսէն փորձութիւններն ու ցանկութիւնները համապազ գլուխ կը վերցընեն ։ Բայց ան լեռը որչափ ալ դժուարին ըլլայ մեզի՝ ապահովութեան ճամբան է Յիսուսի նային ու մեզ պահպանելու համար իրեն արօթելը ։

† Ասորքին առջի մասին մէջ աղբիւրը յատկապէս կը

Անկէ ետեւ լեռանն՝ ստորոտի երկու ճամբաները ջրոյ ատաւ անոնց՝ ուրկէ երթալով Փարխեցին ու Աեղծաւորը իրենք զիրենք կորսնցուցին , ու ըսաւ՝ Ասոնք վտանգաւոր ճամբաներ են : Վրիստիանոս ասկէ անցնելուն երկու հոգի կորսուեցան աս ճամբաներուն մէջ : Աւ թէպէտ կը տեսնէք որ աս ճամբաները շղթաներով , ցիցերով ու խրամներով դոյուած են , բայց կան ոմանք որ ատաւել կ'ընտրեն աս ճամբաներէն երթալ , քան թէ աս լեռը ելլելու աշխատանք քաշել :

Վրիստիան . « Անորէններուն ճամբան դժուարին է » :
Եւսէ , ԺԳ . 15 : « Օգարմանալի բան է որ ատանց դլուխն ջախջախելու կրնան մոնել աս ճամբաները :

Վաջափրո . Յանդգնարար կը համարձակին այնպէս ընել . և մանաւանդ թէ որ երբէք Յաղաւորին սպասաւորներուն մէկը դիպուածով զիրենք տեսնէ՝ ու կանչէ՝

Նշանակէր Վետարանի քարոզութիւնը . իսկ հոս անոր պղտորութիւնը կը նշանակէ Վետարանի պարզ և անաբաստ վարդապետութենէն մնլորիլը : Ամէն դարերու մէջ կը դանուին քարոզիչներ՝ որոնք մարդարէին ըսածին պէս ոտքերովն մարութ ջուրը կը պղտորեն . Եղէ՛ի . ԼԳ . 18 . այսինքն՝ թէպէտ և Վրիստոսի ու անով եղած փրկութեանը վրայ քիչ մը կը քարոզեն , բայց մարդկային վարդապետութիւններով այնպէս կը խառնակեն՝ կը շաղախեն՝ ու կ'ապականեն ձրի շնորհաց աղբիւրը՝ որ ողորմելի ու ծարաւեալ հոգին չկրնար խմել անոր ջուրը , ու չկրնար անով իր ծարաւը անցընել . հասկա կը պարտաւորի թողուլ մինչև որ աս միւսները յատակը իջնեն : Ապաքէն զգուշութիւն բանեցընելու ենք այսպիսի ազտեղի ջուրերը խմելէն . ինչու որ անոնք մեզ կ'ուռեցընեն ջրոգողութեան տխրով , այսինքն՝ մեր կամքին ամբարտաւանութիւնովը՝ մարդկային արժանաւորութիւնով ու անձին արդարութիւնով , որ Յիսուսի փառքին ու մեր հոգիներուն բարեւ լաւութեանը հակառակ են :

և ըսէ իրենց թէ ծուռ ճամբուն մէջն են , և պատուի-
րէ ալ որ վտանգէն զոչլ կենան , նախառնիրով կը
դառնան ու պատասխան կու տան և կ'ըսեն . « Տէրոջը
անունովը մեզի խօսած խօսքիդ վրայով՝ մենք քեզի մօտիկ
չենք ըներ . հապա անշուշտ մեր բերնէն ելած ամէն խօսքը
պիտի ընենք » : Արեւ . խդ . 16 , 17 : Ասկէ զատ թէ որ
քիչ մը հեռուն նայիք՝ պիտի տեսնէք որ աս ճամբաները
բաւական զոշուած թիւն պիտի ընծայեն մէկուն՝ ոչ միայն
աս ցիցերովը , խրամներովն ու շղթաներովը , հապա նաև
ցանկապատ ըլլալովն . և սակայն անոնք հոն երթալ
կ'ընտրեն * :

Վրէժի . Նոյլ են անոնք , չեն սիրեր աշխատիլ .
դար վեր ճամբան անհաճոյ է իրենց : Այսպէս՝ անոնց
վրայ կը կատարի ան դրուածը , թէ « Նոյլն ճամբան
փշեղէն ցանկի պէս է » : Աս . Ժե . 19 : Առաւել
կ'ընտրեն լարուած որդայթի մը վրայ քալել՝ քան թէ աս
լեռն 'ի վեր ելլել , ու մնացած ճամբան մինչև Վաղարը
երթալ :

Հիմա՝ ալ ճամբայ ելան , ու սկսեցին լեռն 'ի վեր ել-
լել : Բայց լեռանը գլուխը հասնելէն առաջ Վրիտա-
նէին շունչը սկսեց կտրիլ , ու ըսաւ . Ասիկայ իրաւ շն-

* Վննեցէք՝ որ վարդապետութիւնը հաճելի կու գայ
ձեզի . անձը հաճեցրնող թէ անձը քննող վարդապետու-
թիւնը : Աեղծաւորներն ու փարիսեցիները առջինը կը
սիրեն , ու երկրորդը կ'ատեն : Բայց անկեղծ ու հաւա-
տարիմ՝ քրիստոնեաները կը փափային որ իրենց սրտերը
քննուին ու իրենց ճամբաները փորձուին . ու անոր համար
Պատիւ չեաւ կ'աղաղակեն . « Փորձէ՛ զիս՝ ո՛վ Աստուած ,
ու գիտցի՛ր իմ սիրտս . իս քննէ՛ ու գիտցի՛ր իմ մտած-
մունքներս , և նայի՛ թէ արդեօր չար ճամբու մէջ եմ » , և
զիս դէպ 'ի յաւիտենական ճամբան առաջնորդէ՛ » : Աս .
ճլթ . 23 , 24 :

շատաւ լեռ մըն է . զարմանք չէ որ իրենց հանգստութիւնը՝ հողիններնուն աւելի սիրողները տափարակ ճամօյց մը կ'ընտրեն : Անկէ ետեւ Վթութիւնն ըսաւ . Ես քիչ մը պէտք է նստիմ . ու տղոցը ամենէն պզտիկն սկսեց լալ : Եկէ՛ք եկէ՛ք՝ ըսաւ Վաջասիրտը , մի՛ նստի՛ք հոս . ինչու որ քիչ մը վերը Խշիւանին սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղը կայ : Յետոյ փոքրիկ տղուն ձեռքէն բռնեց , ու վեր դէպ 'ի հոն կը հանէր զանիկայ * :

Երբոր ան Հովանաւոր տեղը եկան՝ շատ կը փափաքէին նստիլ , ինչու որ բոլորն ալ արիւն քրալնք մտած էին : Ան ատենը Վթութիւնն ըսաւ . Յոգնածներուն որչափ անուշ է հանգստութիւնը . Սաթլ . Ժա . 28 . ու որչափ բարեբար է Ճամբորդներուն Խշիւանը՝ որ անոնց համար պայտիտի հանգստութեան տեղեր կը պատրաստէ : Եւտանդամ՝ լսեցի ես աս Հովանաւոր տեղին վրայով , բայց ընաւ տեսած չէի առաջ : Բայց հոս զոչոչ կենանք քնանալէն , ինչու որ՝ ինչպէս որ լսած եմ , Վրիտախանոսին շատի նստաւ անիկայ :

Ան ատենը Վաջասիրտը տղոյն ըսաւ . Եկէ՛ք նայիմ , իմ գեղեցիկ տղաքս , ի՞նչպէս էք : Ի՞նչ կը խորհիք հիմա ճամբորդութիւն ընելու վրայով : Տէր իմ՝ ըսաւ պզտիկը , սեպէ թէ ես ճամբան մնալու էի . բայց շնորհակալ եմ քեզի՝ որ իմ կարօտութեանս ատենը ձեռք տուիր ինձի . ու իմ միտքս կու գայ հիմա՝ ինչ որ իմ

* Ան որ անձնուրացութեան խիստ գործ ըլլալը՝ ու մարմնոյն որչափ դժուար գալը խնայած չէ , չգիտեր թէ ի՞նչ կը նշանակէ աս Վթութեան Լեռը : Վանդի որչափ որ Յիսուսի հանգստարար Հովանաւոր տեղին մտնեանք , այնչափ ճամբուն վրայ աւելի դժուարութիւններ կը դնենք . բայց նոյնչափ ալ քաղցը կ'ըլլայ այն հանգիստը երբոր ստանանք :

մայրս ըստ ինծի • այսինքն՝ թէ Երկինքը երթալու ճամբան սանդուխի կը նմանի , ու Վժռիքը տանող ճամբան լեռնէն վար իջնելու : Բայց առաւել աղէկ է ինծի սանդուխէն վեր Ահնայ երթալ , քան թէ լեռն 'ի վար Սահուան վազել :

Ան ատենը Վժռութիւնն ըստ • Բայց առաւել կ'ըսէ • Ահն 'ի վար իջնելը դիւրին է : Իսկ Հանրոյս ըստ , (քանզի աս էր տղեկին անունը •) Ան օրը կու գայ՝ որ աստէն իմ՝ կարծեօքս լեռն 'ի վար իջնելը ամենէն դժուար պիտի ըլլայ : Ապրիս աղամ՝ ըստ իր վարժապետը • շատակ պատասխան տուիր իրեն : Ան ատենը Վժռութիւնը ժպտեցաւ , քայց փարթիկ աղեկը կարմրեցաւ * :

Եկէ՛ք՝ ըստ Վերիստինէ , քանի որ նստեր էք ոտքերնիդ հանգչեցնելու , կտոր մը բան կ'ուտնէ՞ք որ բերանիդ քիչ մը անուշընէ • Ենչու որ նուս մը ունիմ՝ ես՝ որն որ պարսն Սեկինիք իր դունէն դուրս ելած ատենս իմ՝ ձեռքս դրաւ • քիչ մը մեղմախորտս ու շիշ մին ալ օշարակ տուաւ ինծի † : Այս կարծեցի որ ինք՝ բան մը տուաւ

* Բախկայ օրինաւոր է • երբոր ուրիշները մեզ գովարանեն՝ պէտք է կարմրինք , աղէկ դիտնալով որ շատ բաներ ունինք ամէնալու : Բայց ոմանք այնպիսի մտաւի յանձնաւ պատասխանութիւն մը՝ ու բարձր կարծիք մը ունին իրենց սեփական արդարութեանը՝ արժանաւորութեանն ու կատարելութեանը վրայ , որ չեն ամէնալու : Այդպիսի իմ՝ դուն քու ողորմելի մեղաւոր մը ըլլալդ ճանչնալով հանապաղ առ Տէր կարդա՛ որ քեզ հոգեւոր հպարտութենէ պահէ , ու խոնարհ սիրտ մը տայ քեզի :

† Բախկայ քաղցրիկ օրինակ մին է Մատուծոյ իր ժողովուրդը կազմութեան : Մատուծոյ խօսքն ու խառմաներն են՝ որով առաքինի հոգիները մտնող կ'առնեն • Ինչպէս որ Ղաւթի կ'ըսէ • “ Ինծի հազարաւոր ոսկիէ ու արծաթէ աւելի աղէկ է քու բերնիդ օրէնքը ” : Սաղմ • ճծթ • 72 : Ս' զ ընթերցող՝ կը յուսամ՝ որ քու փորձա-

քեզին՝ ըստ Վթութիւնը . ինչու որ մէկդի կանչեց քեզ : Այի այդպէս ըրաւ , ըստ միւսը . բայց և այնպէս՝ նախ և առաջ մեր բնակարանէն ելլելուս ինչպէս որ պիտի ըլ-
լայ ըսի՝ այնպէս պիտի ըլլայ . բոլոր իմ ունեցած բարիք-
ներուս բաժանորդ պիտի ըլլաս դուն , որովհետեւ այսչափ
յոժարութեամբ ընկեր եղար ինձի : Կեկէ ետեւ տուա-
անոնց՝ ու անոնք թէ՛ Վթութիւնը և թէ տղաքը կերան :
Ու դուն՝ տէ՛ր իմ , ըստ Քրիստինէ՝ Վաջասիրտին , դուն
ալ կ'ուզե՞ս մեզի պէս ընել : Բայց ան պատասխան
տուաւ ըսելով . Վուք ճամբայ կ'երթաք , ու ես շատ
չանցած ետ պիտի դառնամ . անուշներ ըլլայ ձեզի . ևս
տունը ամէն օր ան նոյն բաները կ'ուտեմ : Հիմա՝ երբոր
կերան ու խմեցին՝ ու քիչ մըն ալ խօսակցեցան , իրենց
առաջնորդը ըստ անոնց . Օրը իրիկուն կ'ըլլայ . Թէ որ
կ'ուզէք՝ պատրաստուինք ճամբայ ելլելու : Ուստի ճամ-
բայ ելան , ու փոքրիկ տղաքը առջնասն կ'երթային . բայց
Քրիստինէ օշարակին շէշը մոռցաւ իր հետը առնելու .
վասն որոյ իր տղոցը մէկը ետ խրկեց անիկայ բերելու :
Ան ասեւնը Վթութիւնն ըստ . Արծեմ թէ ասիկայ
մոռացութեան տեղ մըն է . հոս կորսնցուց Քրիստիանոս
իր Թուղթը , ու հոս ձեզեց Քրիստինէ իր շէշը . ի՞նչ է
ասոր պատճառը՝ տէ՛ր իմ : Պատասխան տուաւ իրենց
առաջնորդն ու ըստ . Պատճառը քունը կամ մոռացու-
թիւնն է . ամանք երբոր արթուն մնալու պարտական են՝

ոտթիւնդ ալ ասոր համեմատ է : Հիսուսի խօսքին արօ-
տը՝ Յիսուս ինքն է . և թէ որ դիտես թէ ի՞նչ է իրմով
անանիոյ , պիտի դիտես ևս թէ իր ժողովրդոցը կարօ-
տութեանը համար պէտք եղածը միշտ ունի ինք : Ու
երբոր Աւրր Հոդին Հիսուսի բաներէն կ'աւանդ՝ անոր
ժողովրդոցը յայտնի ընելու , մինչև անգամ անոնց տրտ-
մութիւններն ու անոնց արցունքները նոնենուց օշարակի կը
դարձնէ :

կը քնանան , ու ոմանք երբոր մտքերնին պահելու պարտա-
կան են՝ կը մնոնան . ու հանդատութեան տեղերը ճամ-
բորդներէն ոմանց սովորաբար մէյմէկ բան կորսընցընե-
լուն զխաւոր պատճառը աս է : Ճամբորդները պէտք է
արթուն մնան ու մտքերնին պահեն իրենց արդէն ունեցածը՝
իրենց ամենամեծ ուրախութեանը մէջ ալ . բայց ասիկայ
չընելուն համար շատ անգամ՝ իրենց ուրախութիւնը ար-
ցունքներով կը վերջանայ , ու իրենց ցորեկը ամառով կը
մթննայ . տեսէք Վրիստիանոսին պատմութիւնը՝ ու ինա-
յէք թէ ինչ պատահեցաւ անոր աս տեղը :

Արբոր եկան ան նոյն տեղը հասան՝ ուր որ Աստիածոտն
ու Ալֆիկոտը Վրիստիանոսին պատահէր էին յորդորելու
ղինքը որ առիւծներուն վախէն ետ դառնայ , տեսան որ
հողարլուր մը շինուած էր հոն , ու անոր առջեւ դէպ 'ի
ճամբուն վրայով լայն տախտակ մը կար՝ տուն մը՝ ոտանա-
ւոր դրուած վրան . ու անոր տակը ան հողարլուրին շինուե-
լուն պատճառը նշանակուած էր : Տախտակին վրայի ու
տանաւորը աս էր :

Աս հողարլուրը ո՛վ որ կը տեսնէ ,
Արաին ու լեզուին թո՛ղ զգուշանայ ,
Բայց թէ որ չընէ՝ ինքն ալ անպատճառ
Ուրիշներուն պէս պատժւապարտ կ'ըլլայ :

Իսկ ոտանաւորին տակի խօսքն աս էր՝ « Աս հողարլուրը
շինուեցաւ որ վախկոտութեամբ կամ կասկածոտութեամբ
ասկէ անդին ճամբորդութեան երթալու վախցողները ա-
սոր վրայ պատժուին : Ասեւ ասոր վրայ տարցուցած եր-
կաթ խօթեցին Աստիածոտին ու Ալֆիկոտին լեզունե-
րուն , Վրիստիանոսը իր ճամբէն խափանելու քանակուն
համար » :

Ան ատենը Գթութիւնն բոսա . Մսիկայ շատ նմանու-
թիւն ունի ան Սիրելոյն խօսքին , թէ՛ « Ո՛վ նենգաւոր

լեզու՝ ի՞նչ տրուի քեզի, ու ի՞նչ աւելցուի: Օգտաւոր մարդուն սուր նեւերը ու գիհիին կայծերը՝ * : Սաղ. ճի. 3 (լուսանցը), 4 :

Այսպէս անոնք յառաջ դացին մինչև որ առիւծներն սկսեցին երևալ : Գանք որ պարոն Վաջասիրտը զօրաւոր մարդ ըլլալով՝ առիւծէ վախ չունէր ինք . Այս սակայն երբոր առիւծներուն եղած տեղն եկան, տղաքը որ առջևէն կ'երթային՝ հիմա սկսեցին ետ մնալ, որովհետեւ կը վախնային առիւծներէն . ուստի ետ դարձան ու միւսներուն ետեւէն կը քալէին : Ետք վրայ իրենց առաջնորդը խընդաց ու ըսաւ . Ի՞նչպէս էք հիմա՝ տը՛ղաքս, երբոր վրտանդ չըլլայ առջևէն երթալ կը սիրէք՝ ու երբոր առիւծներ երևալ սխիս ետեւէն գալ կը սիրէք հա՛ :

Երբ՝ երբոր առաջ կ'երթային՝ Վաջասիրտը իր թուրը քաշեց որ առիւծներուն հակառակ՝ ճամբայ բանայ ճամբորդներուն : Ան ասենք մէկը երևան ելաւ, որ կը թուէր թէ առիւծները կը գրգռէր անոնց դէմ, ու ըսաւ ճամբորդներուն առաջնորդին . Ի՞նչ է պատճառը որ դուն հոս եկար : Գանք որ մարդուն անունն էր՝ Խոժոռադէմ՝ կամ՝ Երիւնահեղ, ճամբորդները սպաննելուն պատճառաւ . ու ինք հսկաներուն յեղէն էր † :

* Գաւիթ անունը կը նշանակէ Սիրելի, Եւստ զգուշութիւն բանեցրնելու ենք որ չըլլայ թէ բան մը խօսինք՝ որ բարեպաշտութեան հակամիտութիւն ունեցողները ընթացինէ : Աս զիճակիս մէջ եղող անձանց առջևը արժան չէ յայտնել մինչև անգամ տկար և փորձութեան մէջ եղող քրիստոնէից թերահաւատութեան երկիւղներն ու զանգատները :

† Դժուարին է խմանալ հեղինակին ճիշդ միտքը իւրաքանչիւր հսկաներուն վրայով՝ որոնք ճամբորդներուն վրայ կը յարձակին, և անոնց առաջնորդէն ու անոր քնիկներէն կը սպաննուին : Բմանք կարծեցին թէ աս տեղի խօսքը

Պատասխան տուաւ ճամբորդներուն առաջնորդը . Մսկիիկներն ու տղարը ճամբորդութեան կ'երթան , ու իրենց երթալու ճամբան ասիկայ է . ու պիտի երթան ասոնք՝ ընդդէմ՝ քեզի և առիւծներուն :

Խոթաւորէմ . Մս չէ՛ անոնց ճամբան , ու պիտի չերթան ասիկէ : Դս եկայ որ արդիւն՝ զանոնք , ու ան դիտաւորութեամբ առիւծները կը զրգռեմ :

Հիմա՝ ճամբարը խօսելով՝ առիւծներուն կատաղութենէն ու զանոնք զրգռողին գաղանարարայութենէն տունէ մը 'ի վեր աս ճամբան շատ պարապ մնացեր էր , ու զըրեթէ բոլորովին խտտով ծածկուեր էր :

Ան տեսնը երդում՝ բրաւ մարդը առիւծներուն վրայ թէ անիկէ պիտի չանցնին . ու անոր համար հրամայեց որ մէկդի դառնան , ինչու որ անիկէ անցք լուսնեան պիտի :

Բայց անոնց Վաջապիտ առաջնորդը՝ առաջ Խոթաւորէմին մտաեցաւ , ու այնպէս սաստիկութեամբ անոր վրայ

կը նշանակէ (Թերահաւատութիւն . բայց Արիւնահեղ՝ կը թուի թէ հակառակ անուն մըն է աս ներքին թշնամոյն . ու չկարծուիր որ Թերահաւատութիւնը աւելի ուժգնութեամբ դայ անոնց վրայ՝ որ առանձին ճամբորդութիւն կ'ընեն : Աւտի կը թուի թէ աս Հսկան Անդղիոյ մէջ քանի մը զօրաւոր մարդոց օրինակ բերել բլրայ հեղինակին դիտաւորութիւնը , որ միշտ զբաղած էին հալածումի հրամաններ հանել . և աս բանը աս զրքին գրուած ժամանակը աւելի զօրաւոր կերպով կը կատարուէր քան թէ անիկէ առաջ : Բայց Աւտարանին քարոզութիւնը՝ որով Քրիստոսի պաշտօնեաները Հոգւոյն սուրբ շղայցուցին , աս թշնամին յաղթեց . քանզի այսպիսի քաջամարտիկ պատերազմողներուն օրինակն ու յորդորմունքը մինչև անգամ տկար հաւատացեալները զօրացուցին իրենց վախերը յաղթելու ու իրենց խղճմանքին համեմատ դործելու , անիկէ յառաջ գալու դիպուածը Աստուծոյ ձգելով :

յարձակեցաւ իր թրովը , որ զանիկայ պարտաւորեց ետ քաշուելու :

Ան ատենը առիւծները զրդոռոյն ըսաւ . «Իսկ իմ՝ երկրիս վրայ զիս պիտի սպաննեմ» :

Վաճառիք . Ես մեր եղած ճամբան թաղաւորին ճամբան է , ու դուն անոր ճամբուն վրայ դրեր ես առ առիւծները . բայց առ կնիկներն ու առ տղաքը՝ թէ և տկար ալ են , քու առիւծներդ հոս ըլլալովն ալ՝ իրենց ճամբան պիտի յառաջ երթան : Առ առ խօսքովը դարձեալ մէկ ուժգին հարուած մը տալով անոր՝ իր ծնկուքներուն վրայ դեռինը ձգեց զանիկայ : Ես նոյն հարուածովը նաև անոր սաղաւարը կտրեց , և ուրիշ հարուածով մը անոր մէկ թեւը կտրեց : Ան ատենը Հսկան այնպէս զարհուրելի եղանակաւ մը կանչեց , որ իր ձայնը կնիկները վախցուց . բայց և այնպէս ուրախ էին որ դեանին վրայ անոր փռուած մնալը կը տեսնէին : Վաճառ որ առիւծները շղթայով կապուած էին , այնպէս որ իրենցմէ բան մը չէին կրնար ընել : Աւտի երբոր անոնք զրդոռոյն՝ խօստաւորէմը ըստպանուեցաւ , Վաճառիտը ճամբորդներուն ըսաւ . Եկէ՛ք հիմա իմ ետեւէս , ու քնաս մը պիտի չգատահի ձեզի առիւծներէն : Աւտի ամէնը մէկէն յառաջ գացին , բայց կնիկները անոնց քովէն անցնելուն կը դողըրդային . տըղաքը ևս կ'երեւար թէ պիտի մեռնէին , բայց առանց քնասի մը ամէնն ալ անցան * :

* Նանապարհորդներուն խկոյն իրենց հանգստութենէն ետեւ Հսկայէն կրած հակառակութիւնն ու առիւծներէն քաշած վախը կը ցուցնեն հոգեւոր պատերազմի մէջ իրաց խառն վիճակն ու պատահմունքը : Ընթերցողը պէտք է միշտ յիշէ ասիկայ , որովհետեւ Մատուոյ շնորհացը ընթացքին մէջ միշտ այսպէս կը պատահի բարեպաշտ ճամբորդներուն : Երբոր Մատուած սովորականէն աւելի հանգստութիւն կ'ընծայէ հոգւոյ մը , զիտցի՛ր որ անով

Երդ՝ երբոր Վանապանին բնակարանը երևալ սկսեց , շուտով եկան հասան հոն . բայց մինչև հոն երթալն շատ արտորային , ինչու որ դիշեր ատեն ան տեղը ճամբորդութիւն ընելը վտանգաւոր է : Ուստի երբոր դուռը եկան՝ առաջնորդնին դարկաւ անիկայ , ու Վանապանը ձայն տուաւ , թէ՛ Ո՞վ է ան : Բայց առաջնորդը՝ Ես եմ՝ ըսածին պէս՝ անոր ձայնը ճանչցաւ , ու վար իջաւ . ինչու որ ան առաջնորդը ճամբորդներուն ուղեցոյց ըլլալով շատ անգամ հոն եկած էր : Երբոր վար իջաւ՝ դուռը բացաւ , ու Վաջասիրտը շիտակ դրանք առնելը կայնած տեսնելով՝ (որովհետեւ չտեսաւ կնիկները , որ անոր ետեւը կայներ էին ,) ըսաւ անոր . Ի՞նչպէս ես՝ Պարոն Վաջասիրտ . այսպէս ուշ ատեն ի՞նչ բան ունիս հոս աս դիշեր : Են ալ պատասխան տուաւ ու ըսաւ . Վանի մը ճամբորդներ բերի՝ որոնք իմ Տէրօջն հրամանաւը հոս պիտի մնան : Կանուխ կրնայի հասնիլ հոս թէ որ առիւծները զրգոել ուզող Հսկային հետ չծեծկուէի : Բայց անոր հետ մէկ երկար ու տաղակալի կոխ մը ընելէս ետեւ զինքն սպաննեցի , ու ճամբորդները անմնաս հոս հասուցի :

Վանապան . Կերս լի՞ս դար , ու մինչև առտու մնար :

Վաջասիրտ . Ձէ , աս իրիկուն իմ Տէրօջն պիտի դառնամ :

Քրիստիկէ . Տէ՛ր իմ , չեմ՝ գիտեր թէ ի՞նչպէս ուզեմ՝ քեզ ձգել մեր ճամբորդութեանը մէջ . դուն շատ հաւատարիմ ու շատ սիրելի եղար մեզի : Վուն մեր տեղը այնպիսի քաջութեամբ կռուեցար , դուն զմեզ այնպէս սրբտանց խրատեցիր , որ բնաւ պիտի չմոռնամ քու մեզի ըրած երախտիքդ :

Իսկ Վթութիւնն ըսաւ . Երանի՛ թէ մինչև ճամբուն

շուտով գալու նոր փորձութեան մը կը պատրաստե անիկայ :

վերջը՝ քեզ մեզի ընկեր ունենալու կարող ըլլայինք : Կե-
ղութիւններով լեցուն մեզի պէս ողորմելի կնիկները , այս-
պիսի ճամբու մը մէջ առանց բարեկամի ու առանց պաշտ-
պանի մը ի՞նչպէս կրնան գիտնալ :

Եսկէ ետեւ տղոյը ամենէն փոքրիկը՝ Յակոբոսն ըսաւ .
կ'աղաչեմ՝ տէր , հաճէ մեր հետն երթալու՝ ու օգնէ
մեզի . որովհետեւ մենք այսչափ տկար ենք , ու ճանապարհը
այսպէս վտանգաւոր է :

Վաճառիք . Ես իմ Տէրօջն հրամանէն կը նայիմ . թէ
որ ինք մինչեւ ճամբուն վերջը ձեզի ուղեցոյց ըլլալու զիս
կարգէ , յօժար կամօք պիտի սպասաւորեմ ձեզի : Բայց
աս մասին դուք պակասութիւն ըրած գանուեցաք առաջ .
ինչու որ երբոր ինք հրաման ըրաւ ինծի մինչեւ հոս ձեր
հետը դալու , ան ատենը իրմէն խնդրելու էիք զեմ՝ որ
բոլոր ճամբան ձեր հետը երթամ . ու ինք ձեր խնդիրքը
պիտի կատարէր * : Բայց առ այժմ պէտք է հրաժարիմ
ձենէ . ուստի բարի՝ Վրիստինէ՝ Վլթութիւն՝ ու իմ
բանջ տղաքս , մնաք բարեալ :

Են ատենը Վոնապանը՝ որուն անունն էր Պահապան ,
հարցուց Վրիստինէին իր երկիրն ու իր ցեղը . ու ան ը-
սաւ . Ես Աործանման Վաղաքէն կու գամ . որեւորի
կին մըն եմ ես . իմ էրիկս մեռած է . իր անունն էր
Վրիստիանոս ճանապարհորդ : Ի՜նչ , ըսաւ Վոնապա-
նը , անիկայ քու էրիկդ էր : Եւ , պատասխան տուաւ

* Պատշաճապէս կրկին և կրկին ապացրուած է ձեզի որ
մեր աղօթքներուն մէջ յատկապէս և որոշակի յիշէնք մեր
կարօտութիւնները , մանաւանդ մեր հոգեւոր օգտին վերա-
բերեալ ամէն բաները : Եւ երբոր հարկաւորութեան
ժամանակ մէկ խիստ օգտակար օգնութենէ մը զուրկ մը-
նանք , պէտք է միտքերնիս բերենք թէ ան մասին պակաս
գանուած ենք մենք , ու Եստուծոյ խնդրած չենք ան օգնու-
թիւնը :

Վերադարձինք , ու ասոնք ալ իր զաւկըներն են . աս ան
Վթռութիւնը ցուցնենքով՝ իմ քաղաքացի կնիկներէս մէկն
է : Ան ասունը Վոնապանն իր զանգակը զարկաւ՝ ինչ-
պէս որ ստըբութիւն ունի ընել պայտիս ասուններ , ու
աղջիկներուն մէկը որ կ'ըսուէր Վոնարհամիտ , դուռն ե-
կաւ . ու Վոնապանը անոր քսաւ . Վոնն ներս գրուցէ թէ
Վերադարձանք իմնը Վերադարձինք ու իր զաւկըները ճամ-
բորդութեամբ հոս եկած են : Աստի աղջիկը գնաց ներս
ու պատմեց անիկայ . բայց ահա ի՜նչ ցնծութեան ազա-
զակներ եղաւ ներսը երբոր աղջիկը ան խօսքը իր բերնէն
հանեց :

Այն օրոյ արտորալով Վանապանին եկան , ինչու որ Վրիստինէ տակաւին դբանն առնէր կայնած էր : Ան աւաննը դուռը եկողներուն մեծերը ըսին անոր . « Եւրս եկոր՝ Վրիստինէ , ն՛կ ըս եկոր՝ ան բարի մարդուն կնիկը , ն՛կ ըս եկոր բոլոր քու հետիներովդ : Այսպէս ինք ներս մտաւ , և իր տղաքն ու իր ընկերն իր ետեւն դացին : Արդ՝ երբոր ներս դացին՝ մէկ մեծ սենեակ մը տարուեցան , ու հրամանս եղաւ իրենց որ նստին . ուստի նստան , ու տանը պատուաւորները կանչուեցան որ ան հիւրերը տեսնեն ու անոնց դալուստը բարեկէն : Անոնք ալ ներս եկան՝ ու խմանալով ասոնց սօվ ըլլալը , ամէն մէկը համբուրելով բարեկցին՝ ու ըսին . Բարի եկիք՝ սօվ Աստուծոյ շնորհացը անօթները . բարի եկիք մեզի՝ ձեր բարեկամներուն » :

* Հրեշտակները կ'ուրախանան մէկ մեղաւորի մը վրայ որ կ'ապաշխարէ : Եւ ամէն անոնք որ ճշմարտապէս կը սիրեն Տէրը , ուրախութեամբ կ'ողջունեն բոլոր ճշմարիտ հաւատացեալներուն իրենց խիստ պատուական ընկերութեանը խառնուիլը * Եւ սակայն կան ոմանք որ մասնաւոր ուրախութիւնով մը ու հաճութիւնով մը կ'ընդունինք , մեր սիրած բարեկամին աղգականներն ու մեր ա-

Հիմա ժամանակը քիչ մը ուշ ըլլալուն՝ ու իրենց ճամօնորդութենէն յոգնած ըլլալուն՝ ու նաև ան կռուցին ու տակալի առիւծներուն տեսութիւնովը նուազած ըլլալուն ուղեցին որ որչափ կարելի է շուտով երթան Հանդստանալու : Չէ՛ , ըսին տանը մէջիները , առաջ պատահ մը մնով սրտերնիդ հաստատեցէք • ինչու որ գառ մը մօրթեր ու իր յատուկ համեմներովը պատրաստեր էին անոնց համար * • Եղիշ ԺԲ • 21 : Յովհ • Կ • 29 • որովհետեւ Վրոնապանը առաջ լսեր էր անոնց գալը , ու ներսիներուն զրուցեր էր : Այսպէս երբոր կերան՝ ու յետոյ իրենց աղօթքն ու օրհնութիւնը կատարեցին , ուղեցին որ հանգստանալու երթան : Բայց թէ որ ինծի ներքի է բնաթել՝ ըսաւ Քրիստինէ , ան սենեակն ըլլանք՝ ուր որ իմ էրիկս կեցաւ հոս եղած ատենը • ուստի վեր հանեցին զանոնք ան սենեակը , ու ամէնը մէկէն հօն էին : Երբոր հանգստացան , Քրիստինէ ու Վթութիւն սկսեցին պատշաճաւոր նիւթերու վաշտով խօսակցութեան մը մանել :

Քրիստինէ • Մենեկն մօրէս չէր անցներ իմ էրկանս ետեւէն երթալ , երբոր ինք ճամբորդութեան ելաւ :

Վրոնիւն • Վմանապէս մօրէդ չէր ալ անցներ անոր

ղօթքներուն մէջ շատոնցմէ յիշատակուած ըլլալուն համար :

* Օտակական դառը՝ Քրիստոսի չարչարանքներուն ու հաւատացելոյ գինըը բնդունելուն նախադադախարն էր : Բւ Տերունական Ընթրիքը նոյն նշանակութիւնը ունեցող խորհուրդ մըն է՝ Քրիստոսի մահը յիշատակելու , որ իր մարմինը մեր մեղքերուն համար տուաւ , ու իր արիւնը մեզի համար թափեց : « Մեկեղծութեան ու ճշմարտութեան անխմոր հայը » , Կ • 8 , ու ճշմարիտ զգնան « Լեղի խտտերը » , Եղիշ ԺԲ • 8 , մեղքը մեղքընէն ու խաչը առնելը , առ հողեր ինձեյքիս համեմներն են , որոնք առաւել ևս բարեհամ կ'ընեն զանիկոյ ճշմարիտ հաւատացեալին :

անկողինին վրայ պառկել՝ ու անոր սենեակը հանգստանալ,
ինչպէս որ հիմա կ'ընես :

Վրէստիկէն . Ու ամենեւին մտքէս չէր անցներ խաղաղութեամբ իր երեսը տեսնել ու իր հետը երկրպագութիւն
ընել Տէրոջն ու թագաւորին . և տակաջն հիմա կը հաւա-
տամ թէ այսպէս պիտի ըլլայ :

Վրէստիկէն . Մտիկ ըրէ , ձայն մը չէս լսեր :

Վրէստիկէն . Այո , կարծեմ թէ նուագարաններու ձայն
է ան , իբրեւ նշան մեր հոս ըլլալուն ուրախութեանը :

Վրէստիկէն . Սքանչելի՛ բան . նուագարան ըլլայ տանը
մէջ՝ նուագարան ըլլայ սրտի մէջ՝ ու նուագարան նաեւ եր-
կինքը , իբրեւ նշան մեր հոս ըլլալուն ուրախութեանը :
Այսպէս ատեն մըն ալ խօսելէն ետեւ քունընքին տարաւ :

Առտուն երբոր արթնցան՝ Վրէստիկէն ըսաւ Վթու-
թիւնին . Ի՞նչ էր պատճառը որ աս գիշեր քունիդ մէջ
խնդացիր . կարծեմ թէ երազ կը տեսնէիր :

Վրէստիկէն . Այո , ու անուշ երազ մըն էր ան . բայց
վստմի՛ս ես որ խնդացի :

Վրէստիկէն . Այո , բարձրաձայն կը խնդայիր . բայց՝
կ'աղաչեմ՝ Վթութիւն , պատմէ՛ ինձի երազդ :

Վրէստիկէն . Երազիս մէջ կը տեսնէի թէ ամայի անա-
պատի մը մէջ առանձին նստած էի՝ ու իմ սրտիս կարծրու-
թեանը վրայ կ'ողջայի : Երդ՝ հոն երկար չնստած՝ կը թուէր
ինձի թէ շատ մարդիկ կը հաւաքուէին իմ՝ բոլորտիքս զիս
տեսնելու , ու իմ ըսածս լսելու : Այսպէս անոնք մտիկ կ'ը-
նէին , ու ես իմ սրտիս կարծրութեանը վրայ կ'ողջայի :
Ասոր վրայ անոնցմէ մէկ քանինքը իմ՝ վրաս կը խնդային ,
ոմանք զիս յիմար կը կոչէին , և ուրիշները անդին ու աս-
դին զիս կը քաջքէին : Ասոր վրայ կը թուէր ինձի թէ
վեր նայեցայ ու տեսայ որ մէկը թռչելով դէպ 'ի ինձի կու
գար : Ուստի շիտակ ինձի եկաւ ան՝ ու ըսաւ . Վթութիւն ,
ի՞նչ ունիս . ու երբոր իմ՝ ըրած գանգատս լսեց՝

ըսաւ . Խաղաղութիւն՝ քեզի : Ասկէ՛ զատ իմ՝ աչքերս
ալ իր թաշկինակովը սրբեց , ու արծաթով և ոսկեով զիս
զարդարեց : Մանակ մը դրաւ իմ՝ պարանոցս՝ ու օղբ՝
իմ՝ ականջներս , ու զեղեցիկ պսակ մը՝ դրաւ գլուխս :
Եղե՛լ . Ժ՛ղ . 8-13 : Ասկէ՛ ետեւ իմ՝ ձեռէս բռնեց՝ ու ը-
սաւ . Գ՛լ՝ թութիւն , իմ՝ ետեւէս եկոր . այսպէս ինք վեր
ելաւ՝ ու ես իր ետեւէն զացի , մինչև որ ոսկեղէն դրան մը
առջևն եկանք : Ան առնելը զարկաւ դուռը , ու ներսին-
ները երբոր բացին՝ մարդը ներս մտաւ , ու ես ալ անոր
ետեւէն ելայ աթոռի մը առջևը՝ որուն վրայ մէկը նստեր
էր , որ ըսաւ ինծի՝ Ռարի՛ եկիր մղժիկս : Պայծառ տեղ
մըն էր ան , ու աստղերու պէս՝ կամ՝ առաւել ևս արեւ-
զակի պէս կը փայլէր , ու թուեցաւ ինծի թէ հոն կը
տեսնէի քու երիկդ : Այսպէս՝ երազէս արթնցայ . բայց
իրաւ ինդացի՞ :

Վրէժոյնէ . Այո՛ ինդացիր . և իրաւունք ունէիր խն-
դալու որ դուն քեզ այնպէս աղէկ տեսար : Վանդի ներէ
որ քեզի զրուցեմ՝ թէ ես կը հաւատամ՝ որ աղէկ երազ մըն
էր ան . և թէ՛ ինչպէս որ սկսեցիր տեսնել թէ անոր առջի
մասը ճշմարիտ էր , այնպէս պիտի տեսնես վերջապէս անոր
երկրորդ մասն ալ * : Աստուած մէկ անգամ՝ կամ՝ երկու

* Անոր որ իրենց սրտերուն կարծրութիւնը կը զգան ու
անոր վրայ կ'ողբան , ու ջերմեռանդութեամբ՝ կ'աղօթեն որ
խոնարհին՝ կակղանան՝ ու Վրիստոսի սիրովը լինան , կրնան
հաստատ յոյս մը ունենալ թէ իրենց տրտմութիւնը ուրա-
խութեան պիտի փոխուի , թէպէտ և պէտք է ակնունենան
որ իրենց սրտերը չձանջողներէն ծաղր պիտի ըլլան : Գթու-
թիւնին երազին կատարուելուն ստուգութիւնը անոր սրբ-
տին վրայ եղած ներգործութիւններուն վրայ հիմնուած է ,
ու անապաշտութիւն չհամարուիր երբոր մեր տեսած երա-
զէն այնպիսի քաջալերութիւն մը կը քաղենք որ Սուրբ
Վրդ Տառնմաստ կու գայ :

անգամ՝ կը խօսի , թէ ե մարդը՝ ուշադրութիւն չընէր , երազի մէջ՝ զիշերուան տեսիլքի մէջ՝ երբոր խորունկ քուն մը կ'իյնայ մարդոց վրայ , ու անոնք իրենց անկողիններուն մէջ կը քնանան : Հոգ . Ը . 14 , 15 : Պառկած ատեն նիս՝ հարկ չէ որ արթուն մնանք Մատուցոյ հետ խօսելու համար , հապա ան քնացած ատեննիս ալ կրնայ տես զալ մեզի , ու մեր հետը խօսիլ : Մենք որ կը քնանանք՝ սրբ-տերնիս շատ անգամ կ'արթըննայ , ու Մատուած կամ խօսքերով՝ կամ առակներով՝ կամ նշաններով ու օրի-նակներով կրնայ խօսիլ անոր այնպէս՝ ինչպէս որ մարդ արթուն ըլլար :

Վերադարձ . Ուրախ եմ աս երազը տեսնելու . ինչու որ կը յուսամ թէ շատ չանցած անիկայ կատարուած պիտի տեսնեմ , որ այնպէս կրկին ուրախանամ :

Վերադարձ . Վարձեմ թէ ալ հիմա ատեն է՝ որ ելլենք՝ ու նայինք թէ ինչ պիտի ընենք :

Վերադարձ . Ար խնդրեմ քենէ , թէ որ մեզ հրաւիրեն որ ատեն մը հոս մնանք , յօժարութեամբ ընդունինք իւրենց հրաւերը : Շատ կ'ուզեմ ես ատեն մը հոս մնալ՝ աս օրիորդներուն հետ աղէկ մը ծանօթանալու համար . ինծի կը թուի որ Խոհեմութիւնը՝ Բարեպաշտութիւնն ու Սէրը շատ վայելուչ ու ծանր դէմք ունին :

Վերադարձ . Նայինք թէ ինչ պիտի ընեն :

Ուստի երբոր ելան ու պատրաստուեցան՝ վար իջան , ու հանգստութիւննին ինչպէս ըլլալը մեկզմեկու հարցուցին :

Շատ աղէկ էինք՝ ըսաւ Վթութիւնը . կենացս մէջ անցուցած խիստ աղէկ զիշերներուս մէկն էր աս :

Մն ատենը Խոհեմութիւնն ու Բարեպաշտութիւնը ըսին . թիւ որ քիչ մը ատեն հոս մնալ կը հաճիր , տանը բարու-թիւնները ձերն են :

Մանաւանդ թէ՛ յօժարութեամբ կ'ուզենք ձեր մնալը , ըսաւ Սէրը : Ուստի միւսները հաճութիւն տուին՝ ու

ամիսի մը չափ կամ քիչ մըն ալ աւելի հոն մնացին , ու մէկգմէկու խիստ օգտակար եղան : Եւ որովհետեւ Խոհեմու թիւնը կ'ուզէր խմանալ թէ Վրիստինէ ինչպէս մեծ-ցուցեր էր իր զաւկները , հրաման ուղեց անկէ որ 'ի մասին քրիստոնէական վարդապետութեան քննէ զանոնք : Վրիստինէ կամուար հաճութիւն ցոյց տուաւ անոր * . ու ան սկսեց ամենէն պզտիկէն , որուն անունը կը փոշուէր Յակորոս :

Եւ ըսաւ . Եկ՛ր նայիմ' Յակորոս , կրնամ ըսել ինծի թէ ո՛վ ստեղծեց զքեզ :

Յակորոս . Հայր Վատուած' Որդին Վատուած' ու Հոգին Սուրբ Վատուած :

Խոհեմ-թիւն . Վարիս տղաս . և կրնամ ըսել ինծի թէ ո՛վ կը փրկէ զքեզ :

Յակորոս . Հայր Վատուած' Որդին Վատուած' ու Հոգին Սուրբ Վատուած :

Խոհեմ-թիւն . Վարիս դարձեալ իմ տղաս . բայց Հայր Վատուած ի՞նչպէս կը փրկէ զքեզ :

Յակորոս . Իր շնորհքովը † :

* Հեղինակը խիստ պատշաճաւոր կերպով մէջ կը բերէ ասիկայ որ ցուցնէ թէ որչափ հարկաւոր է ծնողներուն իրենց զաւկները մեծցընել "Տէրոջ վարժութիւնովը ու խրատովը" : Եփե. 4 : Թէ որ ընթերցողը զաւակաց տէր է' կը յուսանք որ աս տեղը զանուած խօսքը չպիտի զանցառութեան ձգէ կամ անիկայ մոռնայ :

† Շնորհք' աս տեղս կը նշանակէ առանց արժանաւորութեան ձրիապէս Վատումի ընդունուած գթութիւնը , ուսկից կը բղնեն փրկութեան բոլոր բարիքները : Հայրը ձրիապէս շնորհեց իր Որդին' մեր Փրկիչն ըլլալու , ու հիմա Որդւոյն արժանաւորութիւնովը ու միջնորդութիւնովը ձրիապէս կու տայ իր Սուրբ Հոգին' մեր Սրբաշուքին ըլլալու . և այսպէս Վրիստոսի հետ մէկտեղ ձրիապէս կու

Խոհանոցիւն . Որդին Մատուած ի՞նչպէս կը փրկէ
գլխից :

Յալմուս . Իր արդարութիւնովը՝ իր մահովն ու արիւ-
նովը՝ և իր կեանքովը :

Խոհանոցիւն . Հոգին Սուրբ Մատուած ի՞նչպէս կը
փրկէ գլխից :

Յալմուս . Իր լուսաւորելովը՝ իր նորոգելովը՝ ու իր
սրբացրնելովը * :

Են ատենը Խոհանութիւնն ըսաւ Վրիտանիին . Գո-
լութեան արժանաւոր ևս դուն քու զաւկներդ այսպէս
մեծցնելուդ համար . կարծեմ թէ աս հարցմունքները
միւսներուն ալ հարցրնելու չեմ կարօտիր , որովհետեւ ա-
մենէն պղտիկը այսպէս աղէկ պատասխան տուաւ ասոնց :
Ուստի հիմա երկրորդը ձեռք առնեմ :

Խոհանոցիւն . Եւ ըսաւ . Եկոր նայիմ՝ Յովսէփ ,
(քանզի ասիկայ էր անոր անունը ,) կը ներե՞ս որ քեզ
ալ քննեմ :

Յովսէփ . Բոլոր սրտով :

Խոհանոցիւն . Ի՞նչ է մարդը :

Յովսէփ . Բանական կենդանի՝ որն որ այնպէս ստեղծեց
Մատուած , ինչպէս որ եղբայրս ալ ըսաւ :

Խոհանոցիւն . Ի՞նչ կ'իմացուի աս Փրկեալ բառովը :

Յովսէփ . Ա'իմացուի թէ մարդս մեղքով ինքզինքը
գերութեան ու թշուառութեան վիճակի մը մէջ ձգեր
էր :

տայ ամէն բաները անոնց՝ որ ճշմարտապէս կը հաւատան
անոր :

* Հօր Մատուծոյ անհուն սէրը՝ ու երկրպագելի Փրկչին
փրկարար շնորհքը որչափ մեծ ու փառաւոր ալ որ՝ են ,
ամենին մէկ հոգի մը երկինքը չեն հասցրներ առանց
Սուրբ Հոգւոյն լուսաւորող՝ նորոգող՝ և սրբացուցանող
գործքին :

Խոհեմութիւն . Ի՞նչ կ'իմացուի ան խօսքէն թէ Երրորդութիւնը կը փրկէ մարդը :

Յովսէփ . Ա'իմացուի թէ մեղքը այնպէս մեծ ու զօրաւոր բռնաւոր մըն է , որ մէկը չկրնար մեղ անոր ճանկերէն փրցընել՝ բայց միայն Աստուած . և թէ՛ Աստուած մարդու այնպէս բարի է ու այնպէս սէր կը ցուցնէ , որ աս թշուառ վիճակէն ճշմարտապէս կը հանէ զանիկայ :

Խոհեմութիւն . Ի՞նչ է Աստուծոյ զիտաւորութիւնը որ ողբմելի մարդիկը կը փրկէ :

Յովսէփ . Իր անուանը՝ իր շնորհացը՝ ու իր արդարութեանը փառաւորութիւնը , ու իր արարածոցը յաւիտեանական երջանկութիւնը :

Խոհեմութիւն . Որո՞նք պիտի փրկուին :

Յովսէփ . Ենոնք որ իր փրկութիւնը կ'ընդունին :

Խոհեմութիւն . Ապրիս Յովսէփ . աղէկ սորվեցուցեր է քեզի քու մայրդ , ու անոր քեզի ըսածին աղէկ միտք դրեր ես դուն :

Ենիկե ետե Խոհեմութիւնն ըսաւ Սամուէլին՝ որ ամենէն մեծ տղէն լարն էր :

Խոհեմութիւն . Եղի՛ր նայիմ՝ Սամուէլ , կ'ուղե՞ս որ քեզի ալ քանի մը բան հարցընեմ :

Սամուէլ . Այո՛ , անշուշտ , թէ որ կը կամիս :

Խոհեմութիւն . Ի՞նչ է երկինքը :

Սամուէլ . Ամեներջանիկ տեղ մը ու վիճակ մը՝ որովհետեւ Աստուած կը բնակի հոն :

Խոհեմութիւն . Ի՞նչ է դժոխքը :

Սամուէլ . Ամենաստակալի տեղ մը ու վիճակ մը՝ որովհետեւ մեղքին՝ Սատանային՝ ու մահուան բնակարանն է :

Խոհեմութիւն . Ինչո՞ւ համար երկինքը երթալ կ'ուզես դուն :

Սամուէլ . ՂԱստուած տեսնելու ու անդադար իրեն ծառայելու համար . Վրիստոսը տեսնելու ու յաւիտեան զին-

քը սիրելու համար • Սուրբ Հոգւոյն այնպիսի լիութիւնը իմ ներքի դիտ ունենալու համար՝ որն որ մէկ կերպով մը չեմ կրնար հոս վայելել ։

Խոհեմութիւն • Մտկայ ալ շատ աղէկ տղայ է , ու շատ աղէկ սորվեր է ։

Մսկէ ետե խօսքը մեծ տղին ուղղեց՝ որուն անունը Սատթեոս էր , ու ըսաւ անոր • Եկո՛ր նայիմ՝ Սատթեոս , քեզի ալ քանի մը հարցմունք ընե՞մ ։

Սատթեոս • Յօժար կամեք պատրաստ եմ ձեզի ։

Խոհեմութիւն • Ուրեմն կը հարցնեմ՝ քեզի • Սատուծ մէ առաջ ընաւ երբէք ուրիշ բան մը կամ ։

Սատթեոս • Չէ , ինչու որ Սատուած յախտնական է • ու մինչև առաջին օրուան՝ սկզբնաւորութիւնը չկար մէկ բան մը որ գոյութիւն ունենար , բայց միայն ինք ։ Ինչու որ Տէրը վեց օրուան մէջ՝ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը՝ ծովն ու անոնց մէջի բոլոր եղանակները ։

Խոհեմութիւն • Ի՞նչ կարծիք ունիս Սատուածաշունչ գրքին վրայ ։

Սատթեոս , Սատուծոյ սրբազան խօսքն է ան ։

Խոհեմութիւն • Ընդ մէջ այնպիսի բան մը չկայ՞ գրուած որ դուն չես հասկընար ։

Սատթեոս • Այո՛ , շատ բան կայ ։

Խոհեմութիւն • Ի՞նչ կ'ընես երբոր այսպէս քու չհասկըցած բաներուդ պատահիս անոր մէջ ։

Սատթեոս • Կը մտածեմ որ Սատուած ինծմէ խելացի է ։ * Եսեմ կ'աղօթեմ որ ինք հաճի իմացընել ինծի անոր մէջի ամեն ան բաները՝ որոնք որ ինք գիտէ թէ օգտակար են ինծի * ։

* Սկզբնաւորութիւնը իմանալ , կամ անոնց վրայով գիտնալու բոլոր բաներուն կրնանք տեղեկա-

խոհեմութիւն . Ի՞նչ է հաւատքդ մեռելներուն յարու-
թեանը վրայոյլ :

Սասիկ . Այլ հաւատամ թէ անոնք ինչպէս որ թա-
ղուեցան՝ այնպէս պիտի յարութիւն առնեն , բնութեամբ
նոյն , բայց ազականութեան մասին տարբեր : Աւ ափ-
կայ երկու պատճառաւ . կը հաւատամ , նախ՝ որ Աս-
տուած այնպէս խոստացաւ , և երկրորդ՝ որ ան կրնայ կա-
տարել* :

Հիմա խոհեմութիւնն ըսաւ աղոյց . Չեզի պէտք է որ
տակաւին ձեր մօրը միտք դնէք , ինչու որ ան աւելի բա-
նէր կրնայ սորվեցընել ձեզի : Պէտք է նաեւ ժրութեամբ
ականջ դնէք ուրիշներէն ձեր լսած բարի խօսքերուն , ին-
չու որ անոնք ձեր օգտին համար բարի բաներ կը խօսին :
Օգուշութեամբ նկատեցէք ևս թէ երկինքն ու երկիրը
ի՞նչ կը սորվեցընեն ձեզի . բայց մանաւանդ յաճախ մը-

նալ , և սակայն մեր տկարութիւնը պատճառ ընելու չենք
զանցառութեան ձգելու . Սուրբ Վրոյց ան մասերը որոնք որ
հիմա չենք հասկընար , հապա խոնարհ ժրութեամբ ու
ընթանաւոր աղօթքով խնդրելու ենք որ մեր օգտին վերա-
բերեալ բոլոր բաներուն մէջ առաւել լոյս և զիտութիւն
ստանանք : Սուրբ Վրոյց մէջ կրնան դանուիլ շատ մասեր
որոնք օգտակար չըլլան մեզի՝ թէ որ անոնք հասկընանք
ալ , թէպէտ և ուրիշներուն օգտակար եղած էին կամ են
և կամ պիտի ըլլան , ու մեր՝ ան մասերուն նշանակու-
թիւնը իմանալու անկարող ըլլալնիս մեզի կը սորվեցընէ
որ խոնարհ ըլլանք , ու մեր անսխալ Ասուցչին վճիռներուն
հնազանդինք :

* Եսիկայ է հաւատքին հիմն՝ ու յոյսին յաղթութիւնը ,
Եստուծոյ իր խոստմունքներուն հաւատարմութիւնն՝ ու
զանոնք կատարելու կարողութիւնը : Ես բաներուն որ
միտք դնելու ըլլանք՝ ի՞նչ բան պիտի շարժէ մեր հաւատ-
քը՝ կամ նուաճէ մեր յոյսը : Պէտք է ծաղր ընենք ամէն
մարմնաւոր ընդդիմութիւնները , ու ստի տակ առնենք ա-
մէն դէշ կարծիքները :

տածեցէք ան Վրքին վրայով՝ որ ձեր հօրը ճամբորդու-
թեանը պատճառ եղաւ : Տէ՛ր պարս, ես իմ կողմանէս
կրցածս կը սորվեցնեմ ձեզի քանի որ դուք հոս էք, և
ուրախ պիտի ըլլամ թէ որ ինծի հոգեւոր շինութեան վե-
րաբերեալ հարցմունքներն քնէք :

Հիմա աս ձանադարհորդները շարաթ մը որ կեցան աս տեղը , Վթութիւնը ուղղով մը եղաւ՝ որ անոր վրայ յօ ժարութիւն ունենալ կը ձեացնէր , ու իր անունը Ճարպիկ կը կոչուէր . ասիկայ քիչ մը աղքատական ցեղէ մարդ մըն էր՝ ու բարեպաշտ մէկը քլլալ կը ձեանար , բայց աշխարհի բաներուն մէջ շատ ժրաջան մէկն էր : Ուստի աս մարդը մէկ երկու անգամ կամ անգամ Վթութիւնին եկաւ , ու շատ սէր կը ցուցնէր անոր : Վանք որ Վթութիւնը դեղէնցիկ դէմք մը ունէր , և անոր համար շատ հրապուրիչ էր :

Իր միտքը Լս անդադար գործով զբաղեալ էր • քանզի երբոր իրեն համար ընկելու բան մը չունենար , ուրիշներուն համար գուլջաններ ու հանգերձներ կը շինէր , ու կարօտեալներուն կու տար զանոնք : Ու Պարոն Ճ'արպիկը չցիտնալով թէ իր շինածները որո՞ւ կու տար կամ' ի՞նչ կ'ընէր , մեծապէս յափշտակուած կ'երևար որ ընաւ անիւ կայ ծղլ չէր տեսներ : Աղէկ տանտիկին կնիկ մը կ'ըլլայ ասիկայ , կ'ըսէր ինքնիրեն * :

* Խորամանկ անձինք շատ անգամ՝ բարեպաշտութեան կերպարանք կ'առնեն վրանին՝ որ բարեպաշտ օրիորդներուն սէրը որսան , որոնք որ քանի մը մնասամբ հաճելի են իրենց ։ Եւ ասանկով շատերը վնասնգաւոր որոգայթներու մէջ կ'իյնան ։ Աւատի վայելչապէս աս դէպքը հոս յառաջ բերուած է , ու շատ վարժութիւններ կը պարունակէ ։ Կ'իսնդամայն հարկաւոր ազգարարութիւն մը տրուած է թէ անոնք որ տնական հոգեով զբաղած չեն , ինչ կերպով կրնան իրենց ժամանակը օգտակար գործով անցընել ։

Ուստի Վթուծիւնը տանը մէջի օրիորդներուն բացաւ բանը՝ ու հարցուց անոնց՝ անոր վրայով, ինչու որ անոնք իրմէն աղէկ կը ճանչնային զանիկայ։ Ուստի ըսին իրեն թէ անիկայ խիստ զօրծունեայ երիտասարդ մըն է՝ ու բարեպաշտ մէկը ըլլալ կը ձեանայ, բայց վախ ունինք որ ճշմարտութեան զօրութենէն օտար մէկն է անիկայ։

Ուրեմն՝ ըսաւ Վթուծիւնը, ալ չեմ նայիր ես անոր։ Ինչու որ ես իմ՝ հօգիս շղթայով կապելու բնաւ միտք չունիմ*։

Նեւ, Աւետարանին զարդ ըլլալու և ընկերութեան ու եկեղեցւոյն մէջ օգտակար ըլլալու։ Աւագոյն է նմանիլ Տարիթային՝ որ հաւատքով բարի համբաւ ստացաւ՝ աղքատներուն հանդերձ շինելով, քան թէ ստակն ու ժամանակը ծախել պարագայ զօսամեքներու ու անպիտան զարդերու և նորութիւններու։

* Մանանական միճակի մէջ մանեւու անձինք աս երեւելի զօրծիւ մէջ իրենց դատողութեանը հետեւելու չեն, այլ խելացի բարեկամներէ խրատ հարցընելու են։ Աւ անոնք որ իրենց ծնողքէն չեն կրնար խրատուիլ, պէտք է այնպիսի բարեկամներու խորհուրդ հարցընեն որ աս տանը օրիորդներուն անուններուն նշանակած յատկութիւնն ունին։ Աւ երբոր աս տեսակ բարեկամները կը կարծեն թէ երկնից ճամբուն մէջ օդնականի մը տեղ խոչընդոտ մը պիտի ըլլայ մեր դիմացը ելլողը, բոլոր իրենց հօգիները սիրողները խելոյն պիտի մերժեն ան առաջարկութիւնը՝ որչափ ալ հաճելի ըլլայ ան ուրիշ ամէն պարագաներու մէջ։ Աս մասին բացարձակապէս հարկաւոր է ան առաքելական կանոնը, որ մեզի կու տայ ըսելով, «Միայն թէ Տէրօջմով»։ Երդարեւ ամենէն չիտակէ ու զգուշաւորը կրնայ խարուիլ․ բայց անոնք որ հարցուիորձ չեն ընենք՝ ու խրատ առնել չեն ուզեր, անշուշտ իրենց յիմարութեանը համար պիտի ցաւին։ Վերաբիշտ ամուսինը մշտնջենաւոր սրտմաշուք ու անհանգստութիւն մըն է․ փուշ մըն է կողը մանեւու՝ ու արդեւք մը տանը բարեպաշ-

նաւ կը ցուցնէ , բայց Վթութիւնն ու ինք այնպիսի տարրեր բնաւորութիւններ ունին որ կարծեմ թէ բնաւ պիտի չմիարանին :

Վլու-լիւն . Շատոնց կրնայի ես ամուսնանալ , թէպէտ և մէկու մը բան խօսած չեմ ասոր վրայ . բայց այնպէս մարդիկ էին անոնք որ իմ գաղափարներուս չէին հաւնէր . թէպէտ և անոնցմէ մէկն ալ ամենեւին անձնական պակասութիւն մը չէր գտներ իմ վրաս : Աւտի անոնք ու ես չէինք կրնար միարանիլ :

Խաչի-Խաչի . Մէր օրերը Վթութիւնը միայն անուշ ու յարգ ունի . իսկ այնպիսի գործքերը որ Վթութեան գաղափարներէն կը ծագին՝ քիչ մարդիկ կրնան տանիլ :

Այդպէս թող ըլլայ . թէ որ մէկը չտունէ զիս՝ ըսաւ Վթութիւնը , մինչև 'ի մահ ամուրի կը մնամ , կամ իմ գաղափարներս ինծի ամուսնոյ տեղ պիտի ըլլան . ինչու որ չեմ կրնար ես իմ բնութիւնս փոխել : Աւ աս մասին ինծի հակառակ մէկը առնելը կարծեմ թէ ամենեւին պիտի չընդունիմ քանի որ կ'ապրիմ : Վոյր մը ունէի ես՝ որ Առատաձեռն կը կոչուէր , որ աս անզգամներուն մէկին հետ կարգուեցաւ . բայց բնաւ չէին կրնար միարանիլ իրարու . և որովհետեւ իմ քոյրս միտքը հաստատուր էր իր սկսածին պէս յառաջ ելլելու , այսինքն աղքատներուն բարերարութիւն ընել , անոր համար իր էրիկը առաջ սկսեց զինքը բամբասել ու յետոյ դռնէն դուրս ըրաւ :

Խաչի-Խաչի . Այսու ամենայնիւ գուցէ ինք բարեպաշտ մարդ մը կը սեպուէր :

Վլու-լիւն . Այո , եղածին չափ . ու այնպիսիներով հիմա լեցուն է աշխարհ . բայց անոնց մէկուն համար ալ չեմ ես :

Աս միջոցիս Սատթէոս՝ Վրիտաինէին մեծ տղան հիւանդացաւ , ու հիւանդութիւնը շատ սաստիկ էր . ինչու որ շատ ցաւ կը զգար իր ներսի դին , ու ատեն ատեն ոլոր

ողոր կու գար : Ու տանը մօտերը վաղեմի ու համբաւաւոր բժիշկ մը կը բնակէր Ճարտարամիտ անունով : Ուստի Վրիստինէ կ'ուզէր կանչել զինքը , ու մարդ խորհեցին իրեն և եկաւ : Երբոր սենեակէն ներս մօտա՝ ու քիչ մը նայեցաւ տղին , խնայաւ որ իր հիւանդութիւնը խթացաւ թիւն էր : Ընտանիքը հարցուց մօրը՝ թէ Ես օրերս Սատթէոս ի՞նչ կ'ուտէր : Ի՞նչ ուտէ , ըսաւ Վրիստինէ , միայն առողջարար բաներ : Պատասխան տուաւ բժիշկն ու ըսաւ . Ես տղան բան մը կերած պիտի ըլլայ՝ որ իր ստամոքսին մէջ չմարսած մնացեր է , ու անիկայ պիտի դուրս չելլէ առանց բան մը բնելու : Վեղի ըսեմ՝ որ տղան մաքրողական դեղ առնելու է , եթէ ոչ՝ կը մեռնի * :

Ընտանիքը Սամուէլն ըսաւ . Մայր իմ , ի՞նչ էր անոր եղբայրս ժողովեց ու կերաւ՝ աս ճամբուն գլխու դռնէն ներս մտածնուն պէս : Վիտես որ ձախ կողմը՝ պատին անդիի երեսը պարտեղ մը կար , ու քանի մը ծառեր պատին վրայէն ճամբուն վրայ կախուէր էին՝ որոնցմէ եղբայրս փրցուց ու կերաւ † :

Վրիստինէ . Իրաւ ես՝ տղաս , անոնցմէ առաւ ու կերաւ .

* Երբոր յուսապատար հաւատացեալները մեծապէս լըքանին , խոհեմութիւն չէ անմիջապէս զօրացնել զանոնք : Հազա այնպէս հարցութեան պէտք է ըլլուի որ իրենց նեղութեանը զաղանի պատճառը յայտնէ : Եսանկով շատ անգամ՝ կը զանուի որ արգիլուած պտուղ մը կերած են անոնք , և աս գտումը կը խոնարհեցնէ զիրենք :

† Վկասէ՛ թէ աս ճանապարհորդները որչափ օգտակար կրնան ըլլալ՝ հաւատարմութեամբ իրարու միտք ձգելով իրենց փարմունքը : Ես մեղքը թէպէտ և տուն մը առաջ դործուած էր՝ ու ոչ Սատթէոսը և ոչ անոր մայրը յիշեցին անիկայ , սակայն պէտք է յայտնուի ան՝ ու զգջում ըլլուի անոր վրայ :

չեկեցի եւ ան շար տղան , եւ սակայն ինք մտիկ չընելով
կերաւ անկէ :

Նաբոպարատի . Իմացայ եւ որ մնասակար բան մը կե-
րած է . ու ատ կերածը՝ սցսիներն ատ պտուղը ամենէն
մնասակարն է : Իձեզգերուղի պարտեղին պտուղն է ան :
Ար դարմանամ որ մէկը բան մը չըսաւ ձեզի անոր վրայով .
շատերը մեռան անկէ :

Քրիստոնէ ան ատենը սկսեց լալ * ու ըսել . Ո՞վ շար
տղայ . ու վնայ ինծի անհոգ մօրս . ի՞նչ բնեմ իմ տղիս
համար :

Նաբոպարատի . Շատ մի վտանար . տղան կ'առող-
ջանայ , բայց պէտք է դեղ առնէ ու վախէ :

Քրիստոնէ . Պարոն , կ'աղաչեմ քեզի քանիի կ'ըլլայ
Թող ըլլայ , քու բոլոր վարպետութիւնդ 'ի գործ դիր :

Նաբոպարատի . Մի վախնար , շատ ստակ չեմ առներ :
Այսպէս՝ դեղ մը չինեց անոր՝ բայց շատ տկար եկաւ ան :
Ա'ըսուի Թէ ան դեղը չինուեր էր ցուլի մը արխնովը՝ երին-
ջի մը մոխիրովը՝ ու քիչ մը ղոպայով . Եփ . Թ . 13 ,
19 : Ժ . 1-4 : Այս երբոր Պարոն Նաբոպարատի տեսաւ
Թէ ան դեղը տկար էր , ուրիշ զօրաւոր դեղ մը չինեց :
Վսիկայ չինուած էր՝ *ex carne et sanguine Christi* † .

* Ո՞վ ծնողքներ՝ որ Քրիստոսի սիրոյն ծանօթացած
էք , հսկեցէք ձեր զաւկներուն վրայ , որ չըլլայ Թէ անոնց
մեղքերուն համար ցաւիք :

† « Առանց արիւն թափուելու չէր ըլլար մեղաց Թողու-
թիւն » , կամ խղճմտանքի հանդարտութիւն . « նոխաղ-
ներուն ու ցուլերուն արիւնը չէր կրնար մեղքը վերցնել » .
վասն որոյ աս տղին հոգեւոր հիւանդութեանը բան մը չէր
կրնար առողջութիւն ու բժշկութիւն ընծայել՝ բայց *ex*
carne et sanguine Christi Քրիստոսի հարմենն ու արիւնը , որ
մեր մեղքերուն համար տրուեցաւ ու թափուեցաւ : Այս
սակայն մեր բնութեանը մէջ զարմանալի դժկամակութիւն

Հովհ. • Կ. 54-58 : Նբ. • Թ. 14 • Ընչպէս որ գիտէք
Թէ բժիշկները տարօրինակ անուանեցով ղեղեր կու տան
իրենց հիւանդներուն : Նսիկայ ղեղահատ շիներ էր քա-
նի մը խոտմունքներով ու չափաւոր աղով խառնած :
Սառի • Թ. 49 : Նրդ. աս ղեղահատերը ծով՝ բերնով
երեքական հատ պիտի առնէր տղան՝ դաւած մը ասպաշխա-
րութեան արցունքով : Տառ • Ժ. 10 :

Նրբոր աս ղեղը պատրաստուեցաւ տղին բերուեցաւ՝ շէր
ուղեր առնել անիկայ , Թէպէտ և փորին ցաւը այնպէս կը
տանջէր ղինքը որ կարծես Թէ իր ներսի ղին կը ճարդուէր :
Խնժի՛ նայէ՛ ըսաւ բժիշկը , պէտք է առնես ասիկայ : Ստա-
մորոսս չմերցըներ , կ'ըսէր տղան : Նսպատճառ խմելու և ,
ըսաւ մնայր : Բայց պիտի փխտեմ , կ'ըսէր տղան : Հիմա
Վրիստինէ բժշկին դառնալով ըսաւ անոր • Պարոն ,
կ'աղաչեմ՝ քեզի , Ընչպէս է համը : Գէշ համ՝ չունի՛
ըսաւ բժիշկը • ու ասոր վրայ Վրիստինէ իր լեզուին ծայրը
ղեղահատերուն մէկին դպցուց : Ու ըսաւ • Ո՛հ , Սնա-
թէոս , աս ղեղը մեղրէն ալ անուշ է : Թէ որ քու մնայրդ
կը սիրես , Թէ որ քու եղբայրներդ կը սիրես , Թէ որ
Գթութիւնը կը սիրես , Թէ որ քու կեանքդ կը սիրես ,
առ ասիկայ : Ա՛րքայպէս շատ ջանքերէն ետե՛ ու Վատու-
ծոյ օրհնութիւնը ան ղեղին վրայ դալու համար համառօտ
աղօթք մը ընելէն ետե՛ տղան առաւ անիկայ , ու շատ ա-
ղէկ եղաւ իրեն : Նղէկ ներդործութիւն մը ըրաւ իրեն •
հանգարտ քուն մը ու հանգստութիւն մը պատճառեց ա-
նոր • աղէկ մը տարցուց ու քանցուց անիկայ , ու բոլո-
րովին բժշկեց ղինքը իր փորի ցաւէն • Նսպէս քիչ ժա-
մանակին մէջ ոտք ելաւ՝ ու դաւադանով կը պտըտէր • ու

մը կայ աս խորհուրդը ընդունելու , որ կը ծագի մեր սրբ-
տերուն անհաւատութենէն : Նսպէս բլաւ դտաւ Ստա-
թէոս՝ Վրիստինէին հիւանդ որդին :

մէկ աննական միւսը կ'երթար, ու խոհեմութիւնին՝ Քաւարապաշտութիւնին՝ ու Սէրին հետ իր հիւանդութեանն ու իր բժշկուելուն վրայ կը խօսէր :

Երբոր տղան բժշկուեցաւ՝ Վրիստինէ հարցուց Պարոն Ն'արտարամիտին ու ըսաւ . Տէ՛ր իմ, ի՞նչ վճարեմ, որ իմ վրաս ու իմ զաւկիս վրայ քու քաշած աշխատութեանդ ու հոգողութեանդ փոխարէն ըլլայ : Աւան ըսաւ . Քժիշկներուն դպրոցին Վարպետին պիտի տաս քու տալիքդ, անոր դրած կանոններուն համեմատ * : Ե՞րբ . ժ. 11-15 :

Բայց՝ տէ՛ր իմ, ըսաւ Վրիստինէ, աս դեղահատը ուրիշ ի՞նչ բանի աղէկ է :

Ն'արտարամիտ . Եսիկայ ընդհանուր դեղահատ մըն է . ճանապարհորդներուն պատահելու բոլոր հիւանդութիւններուն համար ալ աղէկ է ան . ու երբոր աղէկ շինուած ըլլայ, խիստ երկար առնն աղէկ կը պահուի :

Վրէժպինէ . Տէ՛ր իմ, կ'աղաչեմ քեզի՝ տասներկու տուփ բան շինէ ինծի աստիէ . ինչու որ թէ որ ասիկայ ունենամ՝ բնաւ ուրիշ դեղ չեմ առներ :

Ն'արտարամիտ . Ես դեղահատերը ոչ միայն հիւանդը առողջացընելու աղէկ են՝ հապա նաեւ հիւանդութիւնները արդիւնելու : Մանաւանդ թէ կը համարձակիմ՝ ըսել ու

* Աղէկ պէտք է որ միտք առնենք աս աղդարարութիւնը : Եւտերը կամ՝ որ Վրիստոսի արդիւնըրմն ու փրկագործութիւնովը եղած ձրի փրկութեան վարդապետութիւնը չարաչար կը դործածեն, ու թողութիւն գտնելու կ'ապաւինին՝ երբոր ճշմարիտ գղջում՝ չունին ու սրբութեան վարք մը չեն ցուցըներ : Բայց աս ամենազօրաւոր դեղը անոնց աս փիճակին մէջ օգուտ մը չընէր . այլ մանաւանդ անոնց ասիկայ այնպիսի չարաչար կերպով դործածելը իրենց մեղքերը կ'աւելցընէ, ու իրենց սրտերը մեղաց մէջ կը խըստացընէ :

գործութիւնները դէպ 'ի վար խրկելովը պիտի սորվինք թէ աշխարհի Վրկիչը թէպէտ և բարձրը կը ընակի , իր շնորհքովն ու սիրովը վար մեզի կը համնի :

Սաթելէոս . Ամպերը թւրկէ կ'առնեն իրենց ջուրը :

Խոհեմութեան . Շողէն .

Սաթելէոս . Ի՞նչ կրնանք սորվիլ ասկէ :

Խոհեմութեան . Պիտի սորվինք թէ քարոզիչները իրենց վարդապետութիւնները Մատուծմէ առնելու են :

Սաթելէոս . Ինչ՞ի համար ամպերը երկրիս վրայ կը պարպուին :

Խոհեմութեան . Անոր համար որ ցուցնեն թէ քարոզիչները Մատուծոյ վրայով ինչ որ գիտեն աշխարհի մատուցանելու պարտական են :

Սաթելէոս . Ինչ՞ի համար ծիածանը արեւն կը պատռաւի :

Խոհեմութեան . Անոր համար որ ցուցնեն թէ Մատուծոյ շնորհքին ուխտը Վրիստոսի միջնորդութիւնովը մեր վրայ կը հաստատուի :

Սաթելէոս . Ինչ՞ի համար աղբիւրները ծովէն կու գան մեզի՝ գետնին տակէն :

Խոհեմութեան . Անոր համար որ ցուցնեն թէ Մատուծոյ շնորհքը Վրիստոսի մարմնին միջոցովը մեզի կու գայ :

Սաթելէոս . Ինչ՞ի համար աղբիւրներէն ոմանք բարձր լեռներուն գլուխները կը բղխեն :

Խոհեմութեան . Անոր համար որ ցուցնեն թէ շնորհաց Հողին ինչպէս որ շատ աղքատներուն ու խոնարհներուն մէջ կը փայլի , այնպէս ալ մեծամեծներէն ու զօրաւորներէն ոմանց մէջ ալ կը փայլի :

Սաթելէոս . Ինչ՞ի համար բոցը ճրագին պատրոյդին կը փակչի :

Խոհեմութեան . Անոր համար որ ցուցնեն թէ շնորհքը

մինչև որ սրտին վրայ չվառի՝ մեր ներսի դին կենաց ճշմարիտ լոյս պիտի չգանուի :

Սաթլէ-ն . Ինչո՞ւ համար պատրոյզը՝ ճարպն ու բոլորը կը սպառի ճրագին լոյսը վառ պահելու համար :

Խոհէ-ն-Է-ն . Ընդ համար որ ցուցնէ թէ հոգին՝ մարմինը ու ամէնը Մատուծոյ շնորհքին ծառայութեանը մէջ ըլլալու են , ու ծախուելու են Մատուծոյ՝ մեր վրայ եղած շնորհքը վառ պահելու համար :

Սաթլէ-ն . Ինչո՞ւ համար հաւալուսը կտուցովը իր կուրծքը կը ծակէ :

Խոհէ-ն-Է-ն . Իր ձագերը իր արիւնովը անուշանելու համար , և անով ցուցնելու՝ թէ ամէնօրհնեալ Տէրն մեր Վրիստոս այնչափ սիրեց իր ձագերը՝ (իր ժողովուրդը ,) որ իր արիւնովը փրկեց զանոնք :

Սաթլէ-ն . Ի՞նչ կրնայ սորովիլ մարդ՝ արաղաղին խօսելը լսելով :

Խոհէ-ն-Է-ն . Ար սորովի յիշել Պետրոսին մեղքը՝ ու Պետրոսին ապաշխարութիւնը : Արաղաղին խօսիլը կը ցուցնէ ևս թէ զիշերը կ'անցնի ու օրը կամ ցորեկը կուգայ . ուրեմն անոր ձայնը քու միտքդ թող ձգէ դատաստանի վերջին ու զարհուրելի օրը :

Պանք որ աս տեսնենքս՝ ալ անոնց ամիս մը ժամանակը լրացաւ . ուստի տանը մէջիներուն խնայուցին թէ ալ արժան է որ ելլեն ու երթան : Ուստի Յովսէփ իր մօրն ըսաւ . Պէտք է որ չմոռնաս Պարոն Սեկնիշին տունը մարդ խրկել՝ ու խնդրել իրմէն որ Պարոն Վաջասիրտը մեզի խրկէ , որ մեր մնացած ճամբուն մէջը մեզի առաջնորդութիւն ընէ : Այլիս տղաս , ըսաւ մայրը . զրեթէ մոռցեր էի ևս ատ : Ուստի աղերսագիր մը գրեց՝ և Վրոն նապան Պարոն Արթունին աղաչեց որ յարմար մարդու մը ձեռքովը իր բարի բարեկամին Պարոն Սեկնիշին խրկէ զանիկայ : Իսկ Սեկնիշը երբոր աղերսագիրը անաւ՝ ու աւ

նոր մէջի պարունակուածը տեսաւ , թղթաբերին ըսաւ .
 Վնան զըուցէ անոնց թէ կը խրկեմ զանիկայ :

Վրիստինէին կեցած տանն ընտանիքը՝ երբոր տեսան թէ
 ասոնք ճամբայ ելլելու միտք ունին , բոլոր տունը մեկտեղ
 ժողովուեցան շնորհակալ ըլլալու իրենց Թապաւորին որ
 ասոնց նման աղէկ հիւրեր խրկեց : Մտիկայ լրացնելէն ե-
 տե Վրիստինէին ըսին . Վեղի քանի մը բան չցուցը-
 նե՞նք , ինչպէս որ մենք սովորութիւն ունինք ճամբորդնե-
 րուն ընելու , որ ճամբուն մէջ անոնց վրայով մտածութիւն
 ընես : Ուստի փոքրիկ սենեակ մը տարին Վրիստինէն՝
 անոր աղաքը՝ ու Վթութիւնը , ու ցոյց տուին անոնց ան
 խնձրներուն մէկը՝ որ Եւա կերաւ ու իր երկանը տուաւ ,
 ու անիկայ ուտելուն համար դրախտէն դուրս արտաքսուե-
 ցան . ու հարցուցին Վրիստինէին՝ թէ Մտիկայ ի՞նչ կը
 կարծես ըլլալ : Պատասխան տուաւ Վրիստինէ ու ը-
 սաւ . Մտիկայ կամ ուտելու բան մըն է՝ և կամ թղթն .
 չեմ գիտեր որն ըլլալը : Այսին որոյ միւսները բանը բա-
 ցին անոր , ու ան իր ձեռքերը վեր բռնեց ու ավշած մը-
 նաց * : Ծանօթ . հ . 6 : Հոգի . է . 24 :

Մեկէ ետեւ ուրիշ տեղ մը տարին զինքը ու ցոյց տուին
 անոր Յակորին սանդուխը : Ծանօթ . իր . 12 : Վանք

* Հոգին Սուրբ ո՛չ միայն մեր առջի ճամբայ ելլելուն՝
 մեր մեղքերը մեզի կը ճանչցընէ ու Վրիստոսի կարօտ ըլ-
 լալնիս մեզի կ'իմացընէ , հապա նաեւ միշտ յայտնի կ'ընէ
 մեզի մեղքին զէշութիւնը՝ թէ՛ բնութեամբ և թէ՛ գոր-
 ծադրութեամբ : Մտիկայ շատ անգամ կը զարմացընէ
 մեզ մեղքին վրայ՝ մեր անձին վրայ՝ ու Վրիստոսի սիրոյն
 վրայ , որ մեր մեղքերուն համար պատարագ եղաւ : Մտի-
 կայ նաեւ կը խոնարհեցընէ մեզ , մեղքը աւելի առեւ կու-
 տայ մեզի , ու Վրիստոս՝ իր քաւութիւնն ու իր արդարու-
 թիւնը առաւել քան զառաւել պատուական կ'ընէ մեր
 աչքերուն ու յարգի՝ մեր սրտերուն :

որ հիմա հրեշտակներ վեր կ'ելլէին անկէ : Աստի Վրիստինէ ամբողջ կը նայէր հրեշտակներուն վեր ելլելը տեսնելու , ու միւսներն ալ նոյնը կ'ընէին : Յետոյ ուրիշ տեղ մը կ'երթային ուրիշ բան մը ցուցնելու անոնց . բայց Յակոբոս ըսաւ իր մօրը . « Կ'աղաչեմ , բսէ անոնց որ քիչ մըն ալ կենան հոս . ինչու որ ասիկայ սրբանշնչի տեսարան մըն է : Աստի ետ դարձան , ու կայնեցան որ այսպիսի հաճոյական տեսարանով իրենց աչքերը յագեցընեն » :

Եսկէ ետեւ տեղ մը տարին զանոնք՝ ուր որ ոսկեղէն խարիսխ մը կախուած էր : Աւ հրաման ըրին Վրիստինէին վար առնել զանիկայ . ինչու որ՝ ըսին իրեն թէ Եսիկայ խիստ հարկաւոր է որ քու հետդ առնես , որպէս զի վարադուրին ներսի կողմը եղածը ամուր բռնես , Եբ . 19 , ու խռովայոյզ եղանակի մը պատահելուդ հաստատ կենաս : Յով . 16 : Աստի սկսեցին ուրախանալ ասոր վրայ † :

* Վրիստոս Տէրն մեր երկնից ու երկրի՝ Մատուց ու մարդոց մէջ միջնորդ է . իրմով մեղաւորները Մատուց կու գան և ընդունելի կ'ըլլան , ու Մատուած անոնց հետ կը բնակի ու կը փառաւորի . անոր միջնորդութիւնովը իրենց երկրպագութիւնն ու պաշտամունքը Մատուց կը մատուցանեն ու երկնային բարութիւնները կ'ընդունին , ու անոր պատճառաւը հրեշտակները փրկութեան ժառանգորդներուն կը սպասաւորեն : Եսիկայ կը նշանակուէր Յակոբին սանդուխտիլ :

† Եսիկայ է Յոյսին խարիտիւր : Եսիկայ հոգին ապահով՝ ու Յիսուսի վրայ հաստատ կը պահէ , որ ինք միայն է մեր յոյսին նպատակը : Յոյսը հաւատքէն կը ծաղի , և է ակնկալութիւն ան բաներուն կատարմանը որ ամեն շնորհներուն Մատուածը ճշմարտութեան խօսքին մէջ խոստացաւ : Հաւատքը կ'ընդունի զանոնք՝ կը հաւատայ անոնց՝ կ'ապաւինի անոնց , ու յոյսը կը սպասէ անոնց անթերի կատարմանն ու վայելելուն :

Մեկէ ետեւ առին տարին զանիկայ ան ընտանը վրայ ուր որ Աբրահամ մեր հայրը իր որդին Խառնակը պատարագ մատուց , ու ցոյց տուին անոնց՝ սեղանը , փայտը , կրակն ու սուրը . ինչու որ անոնք մինչեւ աս օրս հոն կը կենան տեսնուելու համար : Նոյնք . ին . 9 : Արբոր տեսան անիկայ՝ ձեռքերնին վեր վերցուցին , ու երանի տուին իրենք իրենց ու ըսին ալ . Ո՛հ , ի՞նչպէս մարդ էր Աբրահամ իր Տերոջը վրայ ունեցած սիրոյն ու իր անձը ուրանալուն կողմանէ :

Վմեն աս բաները անոնց ցոյց տալէն ետեւ Խոհմութիւնը սեղանատունը տարաւ զանոնք՝ ուր որ պատուական նուազարան մը կեցեր էր . ուստի սկսեց անոր վրայ նուազել՝ ու անոնց ցոյց տրուած բաները տաղաչափութեան դարձրնելով կրկեց .

Աւային կերած խնձորը տեսար՝
Նայէ որ զոյշ կենաս դուն անիկէ .
Յակորին տեսած սանդուխն ալ տեսար ,
Որ վեր կ'ելլէին հրեշտակներ անիկէ :

Աս տեղս առիր նաեւ խարխիս մ'ալ՝
Սակայն բաւական տոնը չտեպես .
Աբրահամին պէս մինչեւ որ դուն ալ
Վու խիստ պատուական բանըդ զոհ ընես :

Աս ատեններս մէկը զարկաւ դուռը . ուստի Ղոնապաւնը բացաւ , ու տեսաւ որ Պարոն Վաջասիրտն էր եկողը . բայց երբոր ներս դնաց՝ ի՛նչ ուրախութիւն եղաւ հոն : Ինչու որ հիմա նորէն իրենց միտքը եկաւ թէ ի՞նչպէս քիչ մը ատեն առաջ ինք սպաննեց ան Խոժոռադէմը՝ Արխնահեղ Հսկան , ու առիւծներէն աղատեց զիրենք :

Իսկ Վաջասիրտը Վրիտափնէին ու Վթութիւնին ըստաւ . Ի՛մ Տէրս ձեր երկուքին մէյմէկ աման գինի խրկեց՝

ու քիչ մը խորոված մնացորեն՝ և քանի մը նուռ • աղոցն ալ քիչ մը թուղ ու չամիչ խրկեց, որ ձեր ճամբուն մէջ ձեզ կազդուրեն :

Ան ատենը ճամբայ ելլելու պատրաստուեցան, և խոհեմութիւնն ու խորեպաշտութիւնը անոնց հետ դային : Երբոր տանը դուռն եկան, Քրիստինէ հարցուց Վռնայ պանին թէ ան օրերը արդեօք մէկը անցան անկէ : Պատասխան տուաւ Վռնայ պանը՝ թէ Այն թէ ատեն մը առաջ մէկը անցաւ, որ ըսաւ ինծի թէ մօտեքս մեծ աւազակութիւն մը եղաւ խաղաղորին ճամբուն վրայ, ուր որ հիմա դուք պիտի երթաք : Բայց դողերը բռնուած են՝ ու շատ չանցած անոնց մահուան վճիռը դատաստանաւ պիտի կտրուի : Ան ատենը Քրիստինէն ու Վթութիւնը սկսեցին վախնալ, բայց Սաթիւն ըսաւ • Մնայրիկ, քանի որ Պարոն Քաջասիրտը մեր հետը պիտի երթայ ու մեր առաջնորդն է, բանէ մը մի՛ վախնար :

Քրիստինէ ան ատենը Վռնայ պանին ըսաւ • Տէր իմ, մեծապէս շնորհակալ եմ քենէ քու բոլոր մարդասիրութեանդ համար՝ որ քանի եկեր եմ ինծի ցոյց տուիր • ու նաեւ անոր համար որ այնչափ սէր ու քաղցրութիւն ցոյց տուիր իմ գաւկըներուն : Չեմ գիտեր թէ ինչպէս հատուցում ընեմ քու մարդասիրութեանդ • ուստի կ'աղաչեմ ընդունէ առ փոքրիկ լուսնն իրբե նշան իմ դքեղ յարգելու : Աս ըսելով ոսկի մը դրաւ անոր ձեռքը • ու ան խոնարհ յարգութիւն մը մատուցանելով ըսաւ • “ Հանգեբձներդ ամէն ատեն ճերմակ ըլլան, ու զլխուդ վերայն եղբ պակաս չըլլայ ” : Ժող • թ • 8 : Վթութիւնը ապրի ու չմեռնի, ու իր դործը քիչ չըլլայ : Ու աղոցն ըսաւ • Երիտասարդական ցանկութիւններէն փախիք, ու աստուածաշտութեան հետեւեցէք խոհեմ ու խելացի մարդոց հետ • Եւ Տէր • Թ • 22 • ստանկով ձեր մօրը սրտին ուրախութիւն պիտի տաք, ու բոլոր առարկանի անձերէն

զոմութիւն պիտի առնէք : Ուստի շնորհակալ եղան
Վանապանէն ու զատուեցան :

Հիմա երազիս մէջ տեսայ որ ամէնը մէկէն յառաջ կ'եր-
թային , մինչև որ բլուրին զլուխը եկան . հոն Վարե-
պաշտութիւնը ինք իրեն զալով կանչեց . Վիսոս , բան
մը պիտի տայի Վրիտաինէին ու իր ընկերներուն , ու մոռ-
ցայ անիկայ . դառնամ բերեմ անիկայ : Ուստի վազեց
զնաց անիկայ բերելու : Արբոր ինք զնաց՝ Վրիտաինէին
այնպէս կու գար թէ քիչ մը հեռուն աջ կողմին վրայ
սղարիկ անտառի մը մէջ խիստ զարմանալի քաղցրանուագ
երգ մը կը լսէր այսպէս .

Բոլոր կեանքիս մէջ քու անոյշ սէրը
Նշնպէս մտադիւր ցոյց տուիր ինծի ,
Որ ես յաւիտեան քու կին տաճարը
Պիտի բնակիմ , ու չեմք անտի :

Ու աղէկ մը մտիկ ընելով կը թուէր իրեն որ մէկ ուրիշը
պատասխան կու տար անոր լսելով՝

Վանգի բարի է մեր Տէր Մատուածը՝
Յաւիտեան է իր ողորմութիւնը ,
Հաստատուն է իր ճշմարտութիւնը
Ու դարէ 'ի դար կը մնայ նոյնը :

Վրիտաինոս հարցուց Խոհեմութիւնին թէ ան զարմա-
նալի երգերը երգողն ո՞վ է : Ան ալ պատասխան տուաւ
ու ըսաւ . Մեր երկրին թուշուններն են անոնք . քիչ անգամ
անոնք աս երգերը կ'երգեն , միայն դարնան՝ երբոր ծա-
ղիկները կը բացուին ու արեգակին ճառագայթները կը
տարնան . և ան ատենը բոլոր օրը կը լսես որ կ'երգեն :
Եւթ . Բ . 11 , 12 : Հաստ անգամ դուրս կ'ելլեմ ես
անոնք մտիկ ընելու , ու յաճախ մենք զանոնք կ'ընտանեցը-
նենք ու մեր տանը մէջ կը պահենք . Արբոր մենք տրբա-
մած ըլլանք՝ շատ աղէկ ընկերութիւն կ'ընեն մեզի , ու

նաև անտառներն ու թառուները ու անմարդաբնակ տեղերը այնպէս կը զարդարեն որ մարդ կը փափայրի անոնց մէջ ըլլալու * :

Գանձը որ հիմա Քարեպաշտութիւնը կրկին եկաւ , ու Քրիստոսնէին ըսաւ . « Դո՛ւ նայէ , մեր տունը տեսած բաներուդ բոլորին նկարագրութիւնը բերի քեզի , որ եթէ բան մը մոռնալու ըլլամ՝ կրնաս անոր վրայ նայիլ , ու կրկին քու միտքդ բերել ան բաները՝ քու շինութեանդ և մխիթարութեանդ համար :

Հիմա սկսեցին լեռն 'ի վար իջնել Խոնարհութեան Չորը † : Եսիկայ բարձր լեռ մըն էր ու ճամբան ալ սահուն էր . բայց իրենք խիստ ըզուշութիւն կ'ընէին , ու այնպէս անջնաս մինչև վար իջան ‡ : Երբոր վար հասան ձորին մէջ Քարեպաշտութիւնը ըսաւ Քրիստոսնէին . Եսի-

* Մեր երկրին թռչունները՝ կը նշանակէ ան կողմերն անցնող ճանապարհորդները՝ որ Տերօջը մօտ ըլլալուն ճանաչումովը , ու անոր ճշմարտութեանը և յաւիտենական ողորմութեանը վրայ հաստատուն ապաւինութիւնով մը առ ուրախարար երգերը կ'երգեն : Երբոր Երդարութեան Արեգակը ջերմաջերմ՝ ծագէ հոգւոյն վրայ՝ ու պատճառէ անոր յայտնապէս տեսնել ասոնք , քաղցրանուագ երգել՝ ու արդարեւ խիստ խնդալից եղանակաւ ուրախանալ կուտայ ճանապարհորդներուն : Ես երգերը շատ մօտ կուգան փառաց սահմաններուն մէջի երկնաւոր երաժշտութիւններուն :

† Ն'անապարհորդին կենացը մէջ օգտակար ճամբաներ են անոնք՝ որ հոգին կը խոնարհեցնեն :

‡ Ն'անապարհորդները երկնաւոր մխիթարութիւններով՝ հաւատքին տեսութիւններով՝ յոյսին սիրտութիւններով՝ այսչափ առաւել շնորհքներու արժանաւորելն ետեւ , տե՛ս իրենց առնելու հետեւալ քայլափոխը , որ է՝ ՂԺՈՒԱՐՈՒԹԵԱՆ ԼԵՈՆԷՆ վար Խոնարհութեան Չորը իջնել :

կայ ան տեղն է՝ ուր որ Վրիստիանոս քու էրիկդ ան չար
 թշնամւոյն Վարդգիւնին պատահեցաւ , և ուր որ անոնք
 ան զարհուրելի կռիւն ըրին . գիտեմ որ 'ի հարկէ լած ես
 ան : (Կայց սիրտ առ քանի որ Պարոն Վաջասիրտը ձեր
 ուղեցոյցն ու առաջնորդն է , կը յուսանք որ ձեր բանը լա-
 ւագոյն վախճան կ'ունենայ : Այսպէս՝ երբոր աս երկուքը՝
 ճանապարհորդները իրենց առաջնորդին պաշտպանու-
 թեանը յանձնեցին՝ Վաջասիրտը առջևնուն ճամբայ ելաւ ,
 և միւսները անոր ետեւէն կ'երթային :

Վաջասիրտ . Սենք աս ձորէն վախճալու բան մը չու-
 նինք . ինչու որ աս տեղը մեզի վնասելու բան մը չկայ ,
 թէ որ վնասակար բանը մենք մեզի չտանանք : Ճամարիտ
 է թէ Վրիստիանոս աս տեղը պատահեցաւ Վարդգիւնին ,
 որուն հետ սատոիկ կռիւ մըն ալ ըրաւ . բայց ան կռիւը
 լեւն 'ի վար իջած ատենը իր սահելուն պտուղն էր . քանզի
 անոնք որ հոն կը սահէին , հոս կռիւի ակնկալութիւն պէտք
 է ունենան : Բւ ասկէ է որ աս ձորը այսպիսի դառն ա-
 նուն մը ունի : Վանդի հասարակ մարդիկ երբոր լսեն
 թէ այս ինչ տեղը այս ինչ մարդուն զարհուրելի բան մը
 պատահեր է , կը կարծեն թէ ան տեղը անգգամ թշնամոյ
 մը կամ չար հոգւոյ մը բունն է . բայց՝ ախոս , որ իրենց
 ըրածներուն պատճառաւն է որ այսպիսի բաներ կը պատա-
 հի իրենց հոն * : Ես խոնարհութեան Չորն ըստ ինքեան

* Ինչ մեծ բարութիւն է խոնարհութեան ձորին մեջ
 քաջ սիրտ ունենալը : Ինչ թշուառութիւն է ճամբորդ-
 ներուն իրենց մեղքովն ու յիմարութիւնովը իրենք իրենց
 չարիքներ հնարելը : Ինչպէս խնդութիւն է գիտնալ թէ
 “ Ինչպէս որ հայր մը կը գթայ իր որդւոցը վրայ , այնպէս
 ալ Տէրը կը գթայ իրմէն վախճողներուն վրայ ” : Սաւ.՝
 ԾԳ . 13 : Կը սակայն թէ որ գլորինք՝ անշուշտ պիտի ցա-
 ւինք : Թմէ որ ամուր չընենք հաւատքը՝ յոյսը՝ սէրն ու
 հնազանդութիւնը , Սատանան վրանիս պիտի յարձակի՝

դիւրագոյն է աս լեռնէն վեր ելլելը՝ քան թէ վար իջնելը . ու ասիկայ աշխարհիս աս կողմերը միայն քանի մը լեռներու համար կրնայ ըսուիլ : Բայց թող տանք ան բարի մարդը . հիմա հանգչած է . ասիկայ զօրաւոր յաղթութիւն մըն ալ դորձեց իր թշնամոյն վրայ : Երկինքը բնակողը շնորհէ մեզի որ մեր փորձուելու ատեննիս անկէ աւելի գէշ բանի չպատահինք :

Բայց զանք նորէն աս Խոնարհութեան Չորիս վրայ խօսելու : Խորը աս կողմերը ամենէն աղէկ ու պողատու տեղն ասիկայ է : Պարարտ երկիր է , ու ինչպէս որ կը տեսնես ըստ մեծի մասին մարգագետինով ծածկուած է . ու թէ որ մէկ մարդ մը ամառը հոս դալու ըլլայ՝ ինչպէս որ մենք հիմա եկանք , թէ որ յառաջմանէ բան մը իմացած չըլլայ աս ձորին վրայով՝ ու այնպիսի մէկն ըլլայ որ գեղեցիկ բաներ տեսնելու աչք ունենայ , խիստ բերկրալի բաներ պիտի տեսնէ հոս : Ահա ինչպէս կանանչ է աս ձորը . ու նաեւ ինչպէս գեղեցկացած է շուշաններով * : Երգ . Թ . 1 : Իս շատ աշխատասէր անձինք ալ գիտեմ՝ որոնք աս Խոնարհութեան Չորիս մէջ աղէկ կալուածքներ ստացան . ինչու որ Մտուած ամբարտաւաններուն հակառակ կը կենայ , բայց խոնարհներուն շնորհք կու տայ : Յով . Թ . 6 : ւն ՊԵՊ . Ե . 5 : Արդարեւ արդաւանդ հող մը ունի , ու առատօրէն կը պողարեիք : Քմանք կը փափարին ալ որ իրենց շօրը տունն երթալու ճամբան միշտ ասկէ ըլլար , որ ալ նեղութիւն չթաշխնէր բլուրներուն ու լեռներուն վրայէն անցնելու . բայց ճամբան ճամբայ է , ու ձեռքերնէս ինչ կու դայ :

Երգ՝ Երբոր այսպէս կ'երթային ու կը խօսէին , աղայ

* Շուշանները Քրիստոսի անմիասն և սուրբ աշակերտներն են , որ կենաց աղքատ ու անշուք վիճակը կը դարդարեն , ու կրօնքին զարդն են՝ խոնարհութեամբ հաղուած ըլլալով :

մը տեսան՝ որ իր հօրը ոչխարները կ'արածէր : Տղան շատ դժուծ լաթերու մէջ էր , բայց զուարթ ու բարեշնորհ դէմք մը ունէր . ու առանձին որ նստեր էր՝ կ'երգէր : Սթիկ բրէք հովիւ տղին ըսածը՝ ըսաւ Քաջասիրտը . առնէր ալ մտիկ բրին որ կ'երգէր ու կ'ըսէր .

Վարն բլրոյ վախ չունի իյնալէն ,
 Հեզը չվախնար հպարտութենէն .
 Են որ խոնարհ է միշտ զՆստուած իրեն
 Վախապան կ'ընէ , ամէն շարերէն :

Ունեցածովս ես արդէն զոհ եմ
 Թէ շատ բլրոյ ան և թէ քիչ բան մը .
 Եւ դեռ զոհ բլրալ Տէր իմ կը խնդրեմ ,
 Քի դուն կը փրկես միշտ այնպէսները :

Ճամբորդ եղողին ծանրութիւն մըն է
 Երբ հարստութեամբ բեռնաւորուած է .
 Հոս քիչ թող բլրոյ՝ հոն երջանկութիւն ,
 Որն որ յաւիտեան ամենէն լաւն է :

Են առներ իրենց առաջնորդն ըսաւ . Ար լէ՞ք անոր ըսածը . կը համարձակիմ՝ ես ընելու թէ աս տղան շատ ուրախ կեանք մը կը վարէ , ու մեռաբոսի և թաւիշով հազուողէն աւելի իր սիրտը հանգիստ է * : Բայց դառնանք մեր խօսքը յառաջ տանելու :

Սեր Տէրը առաջմանէ իր ամբարսնոյը աս ձորիս մէջն ընտրեր էր , ու շատ կը սիրէր հոս բնակիլ : Ար սիրէր ևս աս մարգագետիններուն վրայ պալատիլ , ինչու որ օդը

* Հովիւ տղեկը կը նշանակէ փոքրիկ եկեղեցիներու կամ ժողովուրդներու վրայ հովուութիւն ընող եկեղեցականներուն անշուք բայց հանգիստ վիճակը . որոնք զրեթէ անծանօթ են իրենց եղբայրներուն , բայց չափով մը օգտակար են՝ ու խիստ զոհ :

աղէկ ըլլալ զտեր էր : Մանաւանդ որ՝ աս տեղս մէկ մարդ մը աղաղակներէ ու աս կեանքիս աղմուկներէն ազատ կ'ըլլայ • բոլոր սահմանները աղաղակով ու աղմուկով լեցուն են • միայն Խոնարհութեան Չորն է ան դատարկ ու առանձին տեղը : Աս տեղս մէկ մարդ մը արգելք պիտի չընենայ մտածութեան պարապած ատենը , ինչպէս որ ուրիշ տեղեր արգելքի ենթակայ է : Ասիկայ մէկ ձոր մըն է՝ որուն մէջ մէկը չսիրեր քալել՝ բայց անոնք որ ճամբորդութեան կեանքը կը սիրեն : Այլ թէպէտ Քրիստիանոս զժողարին միջակի մը պատահեցաւ հոս՝ Ապողղիոնին հետ՝ ու սատարի կոխի մը մտաւ անոր հետ , բայց ձեզի կ'ըսեմ՝ թէ առաջմանէ մարդիկ աս տեղ հրեշտակներու կը պատահէին , Ուր . ԺԷ . 4 , 5 , հոս մարդարիտ կը զանեին , Մատթ . ԺԷ . 46 , ու աս տեղ կեանք կը գտնէին * : Աւագ . Է . 35 :

Զբոսի՞ թէ մեր Տէրը առաջմանէ ամառանոցը հոս ունէր , ու կը սիրէր հոս պտըտիլ : Հիմա աս ալ ըսեմ որ աս սահմանները սիրող ու հոն պտըտող ժողովուրդին աս տեղ տարեկան թռչակ մը ձգած է ինք որ ատենին արդարութեամբ պիտի վճարուի անոնց , ճամբուն վրայ իրենց ապրուստին՝ ու ճամբորդութեանը մէջ յառաջանալու իրենց քաջալերութեանը համար :

Արդ՝ երբոր այսպէս յառաջ կ'երթային , Մամուէլը

* Միտքդ բեր միշտ մեր սիրելի Տէրոջը խօսքը , թէ “ Հերիք է աշակերտին՝ որ իր վարդապետին պէս ըլլայ ” : Մատթ . Ժ . 25 : Թէ որ քու Տէրդ աս Խոնարհութեան Չորն մէջն ըլլալը իր գլխաւոր հաճութիւնն ըրաւ , սորվէ՛ անոր օրինակէն աս ձորը յարգել : Այլ թէպէտ հոս Ապողղիոնին կամ ուրիշ փնասակար թշնամոյ մը պատահիս , բայց և այնպէս քու ամենայաղթ Տէրոջդ կարողութիւնովն ու անոր բազուկներուն մէջ ապահով ես • քանզի թէպէտ և Տէրը բարձր է , բայց խոնարհը կը տեսնէ :

Պարոն Քաջասիրտին ըսաւ . Տէր իմ , կ'իմանամ որ իմ հայրս ու Վարդգիւնը աս ձորիս մէջ իրենց կռիւն ըրին . բայց ո՛ւր տեղ էր ան . քանզի կը տեսնեմ որ աս ձորը մեծ է :

Վաճառէր . Վարդգիւնին հետ քու հօրդ ըրած կռիւն տեղը անդին մեր առջեւն է՝ նեղ անցքի մը վրայ Վաւարի Սոսացութեան կոչուած տեղը անցած իդ պէս : Այս արդարեւ աս կողմերը ամենէն վտանգաւոր տեղն անիկայ է : Քանզի ճանապարհորդները թէ որ երբէք աղէտքի մը պատահելու ըլլան կը պատահին երբոր կը մտնան իրենց ընդունած շնորհները՝ ու ան շնորհներուն իրենց անարժան ըլլալը : Աս տեղ ևս ուրիշներն ալ նեղութիւններ քաշեցին : Բայց աւելի կը տեղեկանանք ան տեղին վրայով՝ երբոր հոն հասնինք . ինչու որ կը վկայեմ թէ մինչև աս օրս ան տեղ կը մնայ ան կռիւն կամ մէկ նշանը և կամ արձան մը՝ որ վկայէ թէ այնպիսի կռիւ մը եղած է հոն :

Վաւարի . Այս կը կարծեմ որ աս ձորիս մէջ այնչափ աղէկ եմ՝ որչափ որ բոլոր մեր ճամբորդութեանը մէջ որ և իցէ ուրիշ տեղ մը էի . ինծի կը թուի որ աս տեղը իմ հողւոյս հետ կը միարանի : Ար սիրեմ այսպիսի տեղեր ըլլալ՝ ուր ո՛չ կառքերու շունչին ու ո՛չ անիւներու շառաչին կայ : Ինծի կու գայ որ մարդ մը աս տեղս առանց նեղութիւն կրելու կրնայ ասոնք մտածել՝ այսինքն թէ ինք ի՛նչ է , ո՛ւրիշ եկաւ , ի՛նչ քրտ . ու (ճաղաւորը ի՛նչ բանի կանչեց զինքը : Աս տեղս մարդ կրնայ մտածել՝ ու իր սիրտը կտորի՛լ ու իր հողին հալի՛լ մինչև որ իր աչքերը Ասերոնի աւազանին նմանին : Արդ . է . 4 : Ասոնք որ աս արտասուքի ձորէս կ'անցնին՝ աղբիւրի պէս կ'ընեն անիկայ . ասոր մէջ եղողներուն վրայ Աստուծոյ երկինքէն խրկած անձրեւն ալ օրհնութիւնով կը ծածկէ անիկայ : Ասղ . ձի . 5-7 : Ասիկայ ան ձորն է՝ ուրիշ ևս (ճալ

դատարը իրեններուն իրենց սյգիները պիտի շնորհէ, ու անոր մէջէն անցնողները պիտի երգեն, Ու՛ր • ք • 15, ինչպէս որ Վրիստիանոս երգեց Ապողղիոնին հետ բոլոր պատահած բաներուն համար:

Քաջախի • Նշմարիտ է՝ ըսաւ իրենց առաջնորդը • շատ անգամ անցայ ես աս ձորին մէջէն, ու բնաւ ուրիշ տեղ մը հոս եղած ատենէս աղէկ եղած չեմ: Շատ ճամբորդներու ալ առաջնորդութիւն ըրի, ու անոնք ալ նոյնը կը վիայէին: Թաղաւորը կ'ըսէ թէ՛ Որո՞ւն վրայ կը հանդիմէ ես, բայց եթէ հեղերուն վրայ, ու իմ խօսքէս դողացողին վրայ: Ասայ • կի • 1, 2:

Աս միջոցիս՝ եկան հասան ան նոյն տեղը՝ ուր որ վերը յիշուած կոիւր պատահեր էր: Ան ատենը ուղեցոյցն ըսաւ Վրիստիանէին՝ իր աղոյցն ու Գթութիւնին • Վսիկայ է ան տեղը: Հոս կայնեցաւ Վրիստիանոս, ու ան բարձր տեղէն Ապողղիոնը անոր դէմն եկաւ: Աւ նայէ՛ չըսի՞ ձեզի, ահա քու երկանդ քիչ մը արիւնն ալ մինչեւ աս օրս աս քարերուն վրայ է: Նայէ՛ ես թէ ի՞նչպէս Ապողղիոնին կոտրած նիզակներուն քանի մը կտորները ասդին անդին ցրուած կ'երեւան դեռնին վրայ: Տե՛ս նաեւ թէ ի՞նչպէս կոռւած ատեննին իրենց ոտքերը զարկեր են՝ մէկդ-մէկու դէմ՝ հաստատուն կենալու համար • ե ի՞նչպէս պարսպն անցած հարուածներովնին մինչեւ անգամ քարերը կտոր կտոր ըրեր են: Արդարեւ Վրիստիանոս աս տեղս մեծ քաջութիւն ըրաւ՝ ու ինքզինքը այնպիսի զօրեղ ցուցոյ՝ որչափ որ՝ թէ որ բուն իսկ Հերակլէս ինք ըլլար, կրնար: Ապողղիոնը յաղթելէն ետեւ՝ ասիկ անդիի ձորին մէջ քաշուեցաւ՝ որ կը կոչուի Մահուան Շուքին Ձորը, ուր որ շատ չանցած մենք ալ պիտի մոնենք*:

*Սատանան թէ որ մէկ յարձակմունքով ետ քշուի, պատրաստ կեցիր՝ ինչու որ երկրորդ անգամ պիտի յար-

առջևնիս արձան մըն ալ կայ՝ որուն վրայ քանդակուած է
 առ կռիւն ու Քրիստիանոսին ըրած յաղթութիւնը , բո-
 լոր դարերուն մէջ իր համբաւը հռչակելու համար * : Ին-
 որովհետեւ ճիշտ առջևնին՝ ճամբուն քովիկն էր արձանը ,
 քովը դացին ու վրայի փորագրուածը կարդացին , որ բ-
 առ բառ ասկայ էր :

Այն առ տեղս էր որ եղաւ կռիւ մը՝
 Շատ սրանչի՛ բայց շատ ճմնարիտ .
 Քրիստիանոսն ու Մարգղիտն
 Իրարու յաղթել կ'ուղէին ճղբիտ :

Բայց Քրիստիանոս քաջութեամբ վառուած
 Խաչատուակեց ու փախցուց ան շարը ,
 Որուն համար ես արձան եմ՝ կայնած
 Ա կայել ձեզի ան եղած բանը :

Երբոր ան տեղէն անցան՝ Սահուան Շուքին սահման-
 ները մտան : Ես ձորը միւսէն երկար էր † . ու նաեւ այն-

ձակի : Շնորհակալ եղիր Սատուծոյ քու սպառազինու-
 թեանդ համար , և բնաւ մի հաներ անիկայ քու վրայէդ :

* Սրաի մտօք՝ պէտք է որ կարդանք ուրիշ հաւատացե-
 լոց փորձութիւններուն՝ պատերազմներուն՝ հաւատքին՝
 համբերութեանն ու յաղթութեանը պատմութիւնը :
 Աղէկ նկատելու ենք թէ ի՞նչ վերքեր բնդունեցին՝ ու ի՞նչ
 դէշ վարմունքով ան վերքերուն պատահեցան , որպէս զի
 հսկենք և աղօթենք որ ան կերպովը մենք ալ չիյնանք :
 Օգուշութեամբ պէտք է բնենք թէ ի՞նչպէս յաջողակու-
 թեամբ մերթեցին փորձիւն զանազան յարձակմունքները ,
 որպէս զի սօրիւնք դէմ դնել անոր՝ հաւատքով հաստա-
 տուած . և բնդ-հանրապէս անոնց ըրած յաղթութիւնները
 մեզ պիտի կենդանացընեն՝ « վրանիս առնելու Սատուծոյ
 սպառազինութիւնը , որ կարող ըլլանք շարութեան օրը
 դէմ դնելու : Ի՛նչ . » . Գ . 13 :

† Սահուան Շուքին Չորը կ'երեւոյ թէ կը նշանակե-
 ներքին երկիւղի՝ նեղութեան՝ պատերազմի և շփոթու-

պիտի տեղ մըն էր ուր որ միշտ չար բաներ կը յաճախէին , ինչպէս որ շատերն ալ այսպէս ըլլալը կրնան վկայել . բայց աս կնիկներն ու տղաքը աղէկ անցան անկէ , ինչու որ ժամանակը յօրեկ էր՝ ու Վաջափրաքը իրենց առաջնորդն էր :

Երբոր աս ձորը մտան՝ կը թուէր իրենց թէ մեծ հեծու թիւն մը կը լսէին , որ կը նմանէր մեռնելու մարդոց հեծու թեանը : Ար կարծէին ևս թէ ողբալի խօսքեր կը լսէին՝ որ իրեն թէ անհնարին տանջանաց մէջ եղողներէ կ'ելլէին ան խօսքերը : Ես բաները տղաքը դողի սարսափի մէջ ձգեցին , ու կնիկներն ալ պլազունած մոխիր դարձած կ'երևային . բայց իրենց առաջնորդն ըսաւ անոնց որ սիրտ առնեն :

Այսպէս քիչ մըն ալ յառաջ գացին , ու կը թուէր իրենց թէ իրենց տակի ղետինը կը սկսէր շարժիլ , իրեն թէ խոռոչաւոր տեղ մը կար հոն : Ար լսէին ևս օձի ձայնի պէս սուլելու ձայն մը , բայց զեռ բան մը չէր երևար իրենց : Են ատենը տղաքն ըսին . Տակաւին աս տրտմադին տեղիս ծայրը չհասանք : Բայց առաջնորդը կրկին ըսաւ անոնց որ սիրտ առնեն՝ ու իրենց ոտքերուն զգուշանան , որ չըլլայ թէ որոգայթի մը մէջ իյնան :

Ես միջոցիս Հակոբոսն սկսեց հիւանդանալ , բայց կարծեմ թէ անոր պատճառը վախն էր . ուստի իր մայրը Մկնիչին տունը իրեն տրուած օջառակէն քիչ մը տուաւ անոր , ու Պարոն Ճ'արտարամիտին շինած դեղահատերէն երեք հատ , ու աղան սկսեց առողջանալ : Այսպէս յա-

թեան փոփոխութիւն մը , որ կը ծագի մօրին սառտիկ մթննալէն՝ ու հոգեւոր փափաքներուն պակսութենէն , որով մարդս քրիստոնէական պարտաւորութիւններուն կը դժկամակի ու զանոնք կտտարելու սիրտ չունենար . ու ատիկայ բազմապատիկ վախերու՝ վտանգներու ու նեղութիւններու ճամբայ կը բանայ :

ուսման գաղտնի միջնակն որ ձորին գրեթէ կէս տեղը հասան . ուսան ատենը Վրխատինէ ըսաւ . Ինծի կը թուի թէ գիմացը ճամբուն վրայ մեր առջեւը բան մը կը տեսնեմ . այնպիսի ձևով բան մը որ բնաւ տեսած չեմ եւ : Ի՞նչ է ան՝ մնայրիկ , ըսաւ Յովսէփ : Պարզելի բան մը՝ տըղաս՝ գարշելի բան մը , ըսաւ Վրխատինէ : Բայց ի՞նչ բանի կը նմանի՝ մնայրիկ , ըսաւ միւսը : Չեմ գիտեր ինչ բանի կը նմանի , ըսաւ մայրը . ու հիմա շատ քիչ հեռու է մենէ : Ենկէ ետեւ ըսաւ՝ Մօտեցաւ մեզի * :

Այն հոգար՝ ըսաւ Վաղասիրտը . սիւ որ շատ կը վախճայ թող իմ քովիկս գայ : Այսպէս՝ թշնամին յառաջ կու գար ու ճամբորդներուն առաջնորդը անոր դէմը կ'ելէր . բայց երբոր ճիշտ անոր գնաց հասաւ , բոլորովին կորուսեցաւ անիկայ անոնց աչքին առջեւէն : Են ատենը մօրերնին բերին ատենը ըսուած ան խօսքը , թէ՛ « Սատանային հակառակ կեցէք , և անիկայ ձեզմէ կը փախչի » : Յա՛կ . Գ . 7 :

Այն օրոյ քիչ մը ողի առնելով յառաջ գաղտնի . բայց շատ չգացած Վթութիւնն իր ետեւը նայեցաւ՝ ու կը թուէր իրեն թէ առիւծի նման բան մը կը տեսնէր , որ արագ ընթացքով մը ետենուն կու գար . ու խորունկէն մոնչելու ձայն մը ունէր . ու ամէն մէկ մոնչելուն բոլոր ձորը կը հնչեցընէր ու ճամբորդներուն սրտերը կը ցաւցընէր , բայց ի անոր սրտէն՝ որ անոնց առաջնորդն էր : Այսպէս անիկայ կը մտնենար , ու Վաղասիրտը ետ գնաց ու բոլոր ճամբորդները իր առջեւն առաւ : Եռիւծն ալ սկսեց արագ արագ յառաջ գալ , ու Վաղասիրտը պատրաստուեցաւ

* Թշնամեայն փորձութիւններէն յառաջ եկած մօրին գարհուրելի երկիւղները պատշաճաւոր կերպով կը ցուցուն աս նկարագրութեանը մէջ : Երբեմն կը թուի որ հոգին զօրութիւն կ'առնէ , և երբեմն կը թուի որ չարը կը մտնենայ :

անոր հետ պատերազմելու : *տ՝ Պէր . Ե . 8 , 9 :* Բայց առիւծը երբոր տեսաւ որ դէմ պիտի կեցուէր իրեն , ան ալ ետ քաշուեցաւ՝ ու ալ յառաջ չեկաւ * :

Նսկէ ետեւ նորէն սկսեցին յառաջ երթալ , ու իրենց առաջնորդը առջնորդն կ'երթար , մինչև որ տեղ մը եկան՝ ուր որ ճամբուն բոլոր լանքը փոս մը փորուած էր . ու մինչև որ կարող եղան պատրաստուիլ անոր վրայէն անցնելու , մեծ մուշ մը ու մթու թիւն մը ինկաւ վրանին , այնպէս որ չէին կրնար տեսնել : Մնտենը ճամբորդներն ըսին . Վիսոս , ի՞նչ պիտի ընենք հիմա : Բայց իրենց առաջնորդը պատասխան տուաւ ըսելով . Մի՛ վախնաք , հանդարտ կեցէ՛ք , ու տեսէ՛ք թէ ի՞նչպէս ասոր ալ վախճանը պիտի գայ . ուստի կայնեցան հոն՝ ինչու որ իրենց ճամբան արդիւրուած էր : Մնտենը կարծեցին նաեւ՝ որ առաւել ևս յայտնապէս կը լսէին թշնամիներուն ձայնն ու ընթացքը . ու փոսին կրակն ու մուխն ալ շատ դիւրաւ գոյն կ'որոշուէր † : Հիմա Քրիստինէ Վթու թիւնին կ'ը-

* Վմեն ատեն հարկաւոր է առաքեալին աս խրատը , “Վրթիւն կեցէ՛ք , հսկեցէ՛ք” : *տ՝ Պէր . Ե . 8 :* Ես ճանապարհորդները կը հսկէին : Սատանան յանկարծ չեկաւ անոնց վրայ . անոր մտենալը կը լսէին , անոր յարձակմանը ատենը պատրաստ էին , և ահա Սատանան ետ քաշուեցաւ :

† Վմենաթշուառ ու անմխիթար ճամբայ մը կ'ունենանք երբոր առջնիս փոս մը ըլլայ՝ ու բոլորաիքնիս՝ և մանաւանդ թէ ներսերնիս մուշը՝ մթու թիւնը պատէ . ու դժոխքը թուի թէ գետնին յատակէն շարժի մեր դէմն ելլելու՝ և նոյն ատենը մենք ալ անոր խաւարին բնութեանը , բոցակէզ օրէնքին վախերուն , մեղաց ճանաչմանը , ու դժոխքին սարսափներուն ենթակայ եղած ըլլանք : Ս'՝ այսպիսի նեղութեան ատենը ի՞նչ անպատու մ'որորմութիւն է ամենակարող Վրկիչ մը ունենալը՝ անոր նայելու , և աղատութեան ու փրկութեան համար անոր

սեր . Հիմա կը տեսնեմ՝ ես թէ իմ խղճալի էրիկս ի՞նչ բաներէ անցաւ . շատ անգամ լսեցի ես աս տեղին վրայ յով , բայց հիմա հոս եկայ ու տեսայ ան : Խեղճ մարդը գիշերով ինքնիրեն մինակ անցաւ ասկէ . գրեթէ բոլոր աս ճամբայէն գիշերով անցաւ . ու աս թշնամիներն ալ իր չորս կողմը առած էին , որ իրբն թէ կտոր կտոր պիտի պատու տէին զինքը : Հասերը կը խօսին աս տեղին վրայով , բայց մէկը չպիտի թէ ի՞նչ է Սահուան Հուքին Չորը , մինչև որ անձամբ անոր մէջ չմտնէ : Զարհուրելի բան մըն է հոս բլալը * :

Քաջտիկ . Մտիկայ կը նմանի նաւերով ծովը իջնելու ու մեծ ջուրերուն մէջ դործ դործելու : Մտիկայ կը նմանի ծովուն խորութեանը մէջ մնալու կամ լեռներուն տակերը իջնելու : Հիմա կը թուի որ գրեթէ երկիրը իր նիզերովը չորս կողմերնիս չըջապատած է յախտան : Բայց անոնք “ Որ մութի մէջ կը քալեն , ու բնաւ լոյս չունին , թող անոնք Տէրոջը անուանը ապաւինին , ու իրենց Մատուցին կութենին ” † . Եսայ . Ծ . 10 : Իմ կողմանէս՝ ինչպէս որ արդէն ըսած եմ՝ ձեզի , շատ անգամ ես աս ձորէն անցայ , ու շատ աւելի դժուարութիւն քաշեցի հոս քան որչափ հիմա , և սակայն կը տեսնէք որ ողջ եմ : Չեմ պարծիր՝ ինչու որ ես իմ անձիս փրկողը չեմ , բայց կը յուսամ որ բարի ազատութիւն մը պիտի ստա-

կանչելու : Քանզի ինք “ Մեր աղաղակը կը լսէ , ու կը փրկէ մեզ ” :

* Ուրիշներուն հոգւոյն նեղութիւնները լսելը՝ ուրիշ բան է . բայց ան նեղութիւններուն անձամբ փորձառութիւնիս՝ շատ տարբեր բան է :

† Սուրբ Գրքին աս պատուական խօսքը մթութեան ու նեղութեան տակն ամուր խարխիւ մըն է հոգւոյն , ու շատերուն ալ այնպէս եղած է ան : Անդա՛յոք , խորո՛ւնկ սորվէ ասիկայ :

նանք : Ահէ՛ք աղօթք ընենք ու լոյս խնդրենք Ասկէ որ մեր խաւարը կրնայ լուսաւորել , ու ո՛չ միայն աս թըշնամիները՝ այլ նաև դժոխքին բոլոր սատանաները կրնայ զսպել :

Աստի աղաղակեցին ու աղօթք ըրին , և Մատուած լոյս ու ազատութիւն խրկեց իրենց . քանզի Հիմա ալ արդեւք մը չկար իրենց ճամբուն վրայ , ո՛չ ալ ան տեղը՝ ուր որ քիչ մը առաջ փոս մը կար : Այս սակայն դեռ ձորին մէջէն ելած չէին : Այսին որոյ տակաւին յառաջ կ'երթալին . և ահա պատահեցան սատիկ դարչահոտութիւններու ու զոռեւի Հոտերու , որ մեծապէս կը նեղացնէր զիրենք * : Ան ատենը Պթութիւնն ըսաւ Քրիստինէին . Աս տեղս ըլլալը այնչափ հաճելի չէ՝ որչափ որ Պուռը՝ կամ Սէկիւիւն տունը՝ և կամ մեր վերջի կեցած տունն ըլլալը :

Իսկոյ պէտք է գիտնալ՝ ըսաւ աղոյցը մէկը , որ այնչափ դէշ չէ ասկէ անցնիլը քան որչափ միշտ հոս մնալը . ու իմ՝ դիտցածիս նայելով՝ մեղի պատրաստուած տունը երթալու համար աս ճամբէն անցնելու պարտաւորելնուս մէկ պատահաւոր աս է որ մեր բնակարանը աւելի քաղցր ըլլայ մեզի † :

Ազէկ ըսիր՝ Սամուէլ , ըսաւ առաջնորդը . կատարեալ

* Անհրաժեան ատենները մեր անարգ ցանկութիւններուն ու դարձելի վատթարութիւններուն զոռեւի Հոտերը մեծապէս կը վշտացընեն ու կը նեղեն ճշմարիտ ճամբորդները :

† Ի՛նչ պատուական խորհրդածութիւն է աս . ասիկայ մտածէ երբոր խիստ դէշ ու աղետալի պարագաներու մէջ ես : Անոնց սկիզբը սէր է : Անոնց տեղութիւնը կարճ է : Անոնց փախճանը փառքով պիտի պսակուի : Սեր խաւարային ու նեղութեան դիշերները աւելի պատուական կ'ընեն մեզի՝ մեր լուսաւոր և ուրախութեան օրերը :

մարդու պէս խօսեցար դուն հիմա : Եւ թէ որ անդամ մը ասկէ դուրս ելլելու բլլամ՝ ըսաւ տղան , լոյսն ու աղէկ ճանապարհը լաւագոյն պիտի յարգեմ քան որչափ բոլոր իմ կենացս մէջ երբեք յարգած եմ : Են առեւնը ըսաւ առաջնորդը՝ Եւստ չանցած կ'ելլենք աս ճամբայէն :

Եւսպէս յառաջ գացին՝ ու Յովսէփ ըսաւ . Տակաւին չե՞նք կրնար տեսնել աս ձորին ծայրը : Են առեւնը առաջնորդն ըսաւ . Ոտքերնուդ զգուշացէք , ինչու որ հիմա որոգայթներու մէջ պիտի մտնենք . ուստի անոնք սոքերնուն կը զգուշանային , և այնպէս յառաջ գացին . բայց շատ նեղութիւն կը կրէին որոգայթներէն : Գանք որ երբ որ որոգայթներուն մէջտեղը եկան , մէկը տեսան՝ որ ձախ կողմին վրայ ինկած փոսը ձգուած էր , ու իր բոլոր մարմինը պատռուած ու փառատած էր : Են առեւնը առաջնորդն ըսաւ . Եսիկայ Ենզոյշ անուն մէկն է՝ որ աս ճամբէն կ'անցնէր . ինք շատոնց հոս ձգուած է * : Եսիկայ բռնուած ու սպաննուած առեւնը Օգոուշաւոր անուն մէկն ալ կար իր հետը , բայց ան անոնց ձեռքէն փախաւ : Չէք կրնար երեւակայել թէ որչափ անձինք կը սպաննուին աս տեղուանքը . և սակայն մարդիկ այնպէս անմտաբար կը յանդգնին որ՝ անխորհրդաբար ճամբորդութեան կ'ելլեն , ու առանց առաջնորդի կու գան : Ողորմելի Վրիտիանոս . զարմանք է որ ինք աս տեղէն ազատեցաւ . բայց ան իր Եստուծոյն սիրելին՝ ու արիասիրտ մարդ էր . և թէ ոչ՝ ամենեւին չէր կրնար բնել ան բանը :

Ես միջոցիս՝ աս ճամբուս ծայրին մտնեցան , ու ճիշտ ան տեղը՝ ուր որ Վրիտիանոս քարայր մը տեսաւ անկէ անց-

* Ենզոյշը ընթերցող , միտք տու : Հաւատարմ ձրի փրկուելու վարդապետութիւնը ամենեւին ան մտօրը չէ՝ որ մեզ մարմնաւոր ապահովութեան մէջ քնացնէ : Թե՛ որ դուն անիկայ ան մտօրը կը դործածես , հաստատուն նշան մըն է թէ կեղծաւոր մէկն ես :

նեղուն՝ տեսան որ ան քարայրէն Հսկայ մը դուրս կ'ելլէր , որուն անունը կը կոչուէր Խոշտանդիւն : Ես Խոշտանդիւնը խմատակութիւնով՝ համբալ ճամբորդները կը մնըրցընէր . ու կանչեց Վաջասիրտը իր անունովը՝ ու անոր ըսաւ . Վանի՞ անդամ՝ պատուիրուեցաւ քեզի աս բաները չենել : Իսկ Վաջասիրտը հարցուց ըսելով՝ Ո՞ր բաները : Ո՞ր բաները հա՛ , ըսաւ Հսկան . դուն գիտես որ բաները . բայց ես քու արհեստիդ մերջը պիտի բերեմ :

Բայց կ'աղաչեմ , կռիւի չսկսած՝ եկոր հասկընանք թէ ի՞նչ բանի համար պիտի կռուինք , ըսաւ Վաջասիրտը : Ես միջոցիս կնիկներն ու աղաքը կայներ կը դողային ու ինչ ընելնին չէին գիտեր : Երկիրը կը մերկացընէս , ու ամենադէշ աւաղակութեամբ մը կը մերկացընէս դուն անիկայ , ըսաւ Հսկան : Ետնք միայն ընդհանուր բաներ են . մասնաւորներուն եկոր մարդ , ըսաւ Վաջասիրտը :

Են ատենը Հսկան ըսաւ Մարդագողութեան արհեստը կը բանեցընէս դուն . կնիկներ ու աղաք կը ժողվես դուն՝ ու օտար երկիր կը տանիս զանոնք , իմ տէրոջս իշխանութիւնը տկարացընելու : Բայց Վաջասիրտը հիմա պատասխան տուաւ ու ըսաւ . Դոս երկնից Կատուծոյն ծառան եմ . իմ դործս՝ մեղաւորները ապաշխարութեան յորդորել է : Ինծի հրամայուած է որ ջանամ երկի մարդիկ՝ կնիկ մարդիկն ու աղաքը խաւարէն լոյսի ու Սատանային զօրութենէն Կատուծոյ դարձընել . ու թէ որ իրօք աս է քու կըռիւիդ պատճառը , եկոր շուտ մը ուզածիդ պէս սկսինք անիկայ * :

* Ես Հսկան ան նոյն քարայրէն կ'ելլէր՝ ուր որ առաջմանէ կը բնակէին ան երկու հսկաները որ յիշուեցան աս պատմութեանը առջի մասին մէջ 118 երեսը : Ես Հսկան Եւտարանի ճշմարտութեան թշնամին է , ու իր խմատակութիւնովը կ'ուղէ խախտել ու խափանել անիկայ : Մարդագող կը կոչէ զանոնք՝ որոնք կը յորդորեն երկի

Ուստի Հսկան յառաջ եկաւ՝ ու Վաճախրտը անոր դէմն ելաւ . ու երբոր կ'երթար՝ իր թուրը քաշեց , բայց Հսկան իր ձեռքը բիր մը ունէր : Այսպէս առանց այլ ևս բան մը խօսելու սկսեցին կռուիլ : ու Հսկան առջի հարուածովը Վաճախրտը իր մէկ ծնկանը վրայ ձգեց : Ասոր վրայ կնիկներն ու տղաքը սկսեցին կանչուրտել . բայց Վաճախրտը ինքնիրեն դալով կորովի զօրութիւնով մը հնարը գտաւ ու Հսկան իր թեւէն վիրաւորեց : Այսպէս ժամի մը չափ այնպիսի ուժգնութեամբ կռուեցան , որ Հսկային շունչը եռացող կաթասլէն ելած տաք շողիին պէս կ'երլէր իր ուռնդերէն :

Ենկէ ետեւ վար նստան յողնութիւն առնելու . բայց Վաճախրտը աղօթքի պարապեցաւ : Իսկ կնիկներն ու տղաքը բոլոր կոխը քշած ատենը ուրիշ բան չէին ընէր՝ հապա կը հառաչէին ու կու լսէին * :

Երբոր հանդստացան ու շունչ առին՝ նորէն սկսեցին կռուիլ . ու Վաճախրտը մէկ հարուածով մը գետինը

մարդիկ՝ կնիկ մարդիկն ու տղաքը որ փրկութեան համար ապաշխարութեան դառնան ու հաւատան , ու Երկնային Վաղարն երթալու ճամբորդներ ըլլան . ու ամբարտաւանութեամբ կը հարցընէ թէ՛ ի՞նչ իշխանութիւնով կը սորվեցընեն ան բաները՝ որոնք ինքն ու իր կուսակիցները միշտ արդիլած են սորվեցընելու : Բայց Վաճախրտը կը ծանուցանէ անոր՝ թէ իր իշխանութիւնը մարդիկ երկինքը առաջնորդելու՝ երկնից Մատուծոյն կոչմանն ու հրամանին վրայ հիմնուած է , ու ինք անոր ծառան է : Հսկային ձեռքի բիրը կը նշանակէ աշխարհային զօրութիւնը կամ՝ կառավարութեան ուժը՝ որն որ հալածանք յարուցանողները ձեռք կ'առնեն իրենց կարծիքները հաստատ պահելու համար :

* Ամենէն քաջ սիրտը չկրնար քաջակիրթ ըլլալ առանց աղօթքի , ո՛չ ալ կրնայ յաղթել առանց Մատուծոյ ամեն նակարող զօրութեանը :

կործանեց Հսկան : Չէ , թող տուր որ ելլեմ , կան-
չեց Հսկան . ուստի Վաճառիրտը ազատ թող տուաւ ա-
նիկաց որ ելլէ , ու նորէն սկսեցին կռուիլ . ու քիչ մնաց
որ Հսկան իր բիրտիւր պիտի ջախջախէր Վաճառիրտին դա-
գաթը : Վաճառիրտը տեսնելով ասիկայ՝ իր բոլոր կա-
րողութեամբը անոր վրայ վազեց , ու կողերուն տակէն իր
թուրը աղէկ մը խօթեց անոր : Ասոր վրայ Հսկան սկսեց
մարիլ , ու ալ չէր կրնար բռնել իր բիրը : Ան ատենը
Վաճառիրտը երկրորդեց իր հարուածը , ու անոր գլուխը
իր մարմնէն զատեց : Աս որ եղաւ՝ կնիկներն ու տղաքը
ուրախացան , ու Վաճառիրտը փառք տուաւ Աստուծոյ իր
շնորհած ազատութեանը համար :

Ասիկայ ըլլալէն ետեւ իրենք արձան մը կանգնեցին ան
տեղը , ու Հսկային գլուխը անոր վրայ անցուցին , ու ա-
նոր տակը խոշոր գրերով աս խօսքը փորագրեցին որ անց-
նողները կարդան :

Աս գլխուն տէրը ատենք մէկն էր՝
Որ ճամբորդները միշտ կը շարժուէր .
Ճամբան կը բռնէր՝ մէկուն չէր խնայեր ,
Հասպա ամէնն ալ կը բռնաբարէր :

Այնչեւս վերջապէս Վաճառիրտս ելայ ,
Ու ճամբորդներուն առաջնորդ եղայ .
Եւ իրենց տեղը անոր դէմ ելայ ,
Թշնամիներնուն հետը կռուեցայ :

Հիմա տեսայ որ անոնք յառաջ կ'երթային՝ մինչև որ
քիչ մը հեռուն բարձրիկի տեղ մը եկան հասան , որն որ
շինուած էր որ ճամբորդները իրենց առջին եղածը տես-
նեն : Ասիկայ ան տեղն էր՝ ուր որ Բրիստիանոս իր Հա-
ւատարիմ եղբայրը առաջին անգամ տեսաւ : Ուստի աս
տեղս նստան եւ հանգստացան . ու աս տեղս կերան ու խը-
մեցին եւ ուրախացան ալ , որ աս խիստ փնասակար թշնա-

միևս ազատեցան : Երբոր այսպէս նստեր կ'ուտէին , Քը-
րիստինէ հարցուց առաջնորդին թէ արդեօք կոխին մէջ
մէկ վէրք մը ընդունե՞ց : Են առնել Քաջասիրտը պա-
տասխան տուաւ թէ , Չէ , միայն թէ մարմնոյս վրայ
պղտիկ վէրք մը . և սակայն ան ալ ինծի մնաս մը ըլլալուն
տեղը , իմ Տէրոջս ու ձեր վրայ ունեցած սիրոյս մէկ նշան
մըն է հիմա , ու Մատուծոյ շնորհքովը իմ վարձքիս առեւ-
նալուն միջոցը պիտի ըլլայ վերջը :

Քրիստինէ . Բայց չմոխցա՞մ , բարի Քաջասիրտ , եր-
բոր տեսար թէ իր բիրտը կու գար :

Քաջասիրտ . Իմ պարտաւորութիւնս ան է՝ որ իմ կա-
րողութեանս չապաւինիմ , որպէս զի իմ ապաւինութիւնս
Ենոր վրայ ըլլայ՝ որ ամենէն զօրաւոր է :

Քրիստինէ . Բայց ի՞նչ անցաւ մոգէդ երբոր առջի հա-
րուածովը դեռինը զարկաւ քեզ :

Քաջասիրտ . Քեզի բնեմ . մտածեցի որ իմ Տէրս ալ
այսպէս խոնարհեցաւ . և սակայն ինքն էր որ վերջապէս
յաղթեց * : Ի Կորնթ . Գ . 10 , 11 : Հռոմ . Ը . 37 :

Սառնիկ . Երբոր դուք ամէնքդ ձեր ուզածը կը մտա-
ծէք , ես կը խորհիմ որ Մատուած զարմանալի բարու-
թիւն մը ըրաւ մեզի , մեզ աս ձորէն հանելովն ու աս
թշնամոյն ձեռքէն ազատելովը : Իմ կողմանէս ես մէկ
պատճառ մը չեմ տեսներ որ ալ ասկէ ետեւ թերահա-
ւատ ըլլանք , որովհետեւ Մատուած հիմա և այսպիսի մէկ
տեղ մը իր սիրոյն վկայութիւնը այսպէս յայտնի ըրաւ
մեզի : Եսոր վրայ ելան կայնեցան՝ ու սկսեցին յառաջ
երթալ :

Գանք որ քիչ մը յառաջ որ դացին կաղնի մը տեսան .
ու երբոր քովը հասան՝ հոն անոր տակը ձերունի ճամբորդ

* Քրիստոս Տէրն մեր առաջ մահուան խոնարհեցաւ ,
ու այնպէս յաղթութիւն ըրաւ :

մը զտան որ խորունկ քունի մէջ էր : Անոր ճամբորդ-
ըլլալը կը ճանչնային՝ իր զգեստէն , իր դաւազանէն ու իր
զօտիէն * :

Ուստի Պարոն Վաջասիրտ առաջնորդը արթնցուց
զանիկայ . ու ծերունին աչքը որ բացաւ՝ ազազակեց ու
ըսաւ . Ի՞նչ է ան , մի՞լ էք դուք , ու ի՞նչ բան ունիք
հոս :

Վաջասիրտ . Այցի՛ր՝ մարդ , այսպէս մի՛ տարնար . աս
տեղ եղողները ուրիշ մարդիկ չեն՝ բայց բարեկամներ :
Դու սակայն ծերունին ոտքի վրայ ելլելով ինքզինքը պաշտ-
պանելու նայեցաւ , և կ'ուզէր իմանալ թէ մի՞լ են անոնք :
Ան ատենը առաջնորդն ըսաւ . Իմ անունս Վաջասիրտ
է . ես աս ճամբորդներուն առաջնորդն եմ որ երկնային
քաղաքը կ'երթան :

Ան ատենը ծերունին՝ որուն անունը Ողջախոհ էր , ը-
սաւ . Թողութիւն կը շնորհես . քունս դուխս ըլլալուն
վախցայ որ դուք անոնց ընկերութենէն էք՝ որոնք քիչ մը
ատեն առաջ Թերաֆաւատին ստալը իր քովէն առին .
բայց հիմա կ'իմանամ որ դուք աղէկ մարդիկ էք :

Վաջասիրտ . Բայց ի՞նչ պիտի ընէիր՝ ու ի՞նչ կըր-
նայիր ընել դուն քու անձիդ , թէ որ մենք իրաւ ան ըն-
կերութենէն ըլլայինք :

Ուղջախոհ . Ի՛նչ , մինչև շունչս հասնելուն կը կուռէի
ու թէ որ այսպէս ընէի՝ աղէկ գիտեմ որ բնաւ պիտի չկր-
նայիր յաղթել զիս . ինչու որ հաւատացեալը բնաւ չյաղ-
թուիր թէ որ ինք անձնատուր չըլլայ :

Վաջասիրտ . Աղէկ խօսեցար՝ հոյրիկ , ըսաւ առաջնոր-

* Ասիկէ կրնանք կարծել թէ կային տեղուանք ուր որ
ճամբորդները ապահովութեամբ կրնային քնանալ . ինչ-
պէս որ աս ծերունի քրիստոնեային քնանալը չէրեար թէ
յանցանք մը եղած ըլլայ իրեն :

դը և ասով զխեղձ թէ դուն ապիւս սերունդէ ես , ինչու որ շիտակը խօսեցար :

Ողջախոհ . Ես ալ ասով կը ճանչնամ թէ դուն ճշմարիտ ճամբորդութեան ինչ բլլալը զիտես . քանզի բոլոր ուրիշները այնպէս կը կարծեն թէ մենք բոլոր ուրիշ մարդոցմէ աւելի շուտով կը յաղթուինք :

Վաճառիք . Եղէ կ . Հիմա որ այսպէս բարեբաղդաբար իրարու հանդիպեցանք , կը խնդրեմ որ քու անունդ ու քու եկած տեղիդ անունը ինծի ըսելու շնորհք ընես :

Ողջախոհ . Անունս չեմ կրնար զրուցել քեզի . բայց եկայ թանձրամտութեան քաղաքէն , որ Աործանման Վաղարէն չորս աստիճանի չափ անդին կ'իջնայ :

Վաճառիք . Ի՞նչ կ'ըսես , ատ երկրէն ես դուն հա . ուրիմն կարծեմ թէ քիչ մը կը ճանչնամ քեզ . քու անունդ ծերունի Ողջախոհութիւն է , այնպէս չէ :

Ողջախոհ . (Ներունին արոր վրայ կարմեցաւ ու ըսաւ .) Ոչ Ողջախոհութիւն վերացեալ մտոր՝ այլ Ողջախոհ է իմ անունս . և կը բաղձամ որ իմ բնութիւնս իմ անունիս հետ համաձայնի : Բայց՝ տէ՛ր իմ , ի՞նչպէս կրցար իմանալ թէ ես որ այնպիսի տեղէ մը կու գամ՝ այսպիսի մարդ մըն եմ :

Վաճառիք . Առաջմանէ ըսցի ես քու վրայովդ իմ Տէրոջմէս , ինչու որ ինք երկրիս վրայ եղած ամէն բաները զխոհ : Բայց միշտ կը զարմանամ ես երբոր մէկը քու երկրէդ կու գայ . ինչու որ քու քաղաքդ բուն իսկ Աործանման Վաղարէն ալ դէչ է :

Ողջախոհ . Ես . մենք աւելի հեռու կ'իջնանք արեդաւիկէն , և ան պատճառաւ աւելի ցուրտ ու անդգայ ենք : Բայց թէ որ մէկ մարդ մը սառնամանիքէ լեռան մը մէջ բլլար՝ և սակայն Արդարութեան Արեգակը անոր վրայ ծաղէր , իր սառուցեալ սիրտը պիտի ջերմանար . և ահա այսպէս եղաւ ինծի ալ :

Վառապետ . Ար հաւատամ՝ հայր Ողջախոհ , կը հաւատամ . քանզի զիտեմ որ ճշմարիտ է աս բանը :

Ան ատենը ծերունին սիրոյ սուրբ համբոյրով բոլոր ճամբորդները բարեկց , ու հարցուց իրենց անունները՝ ու ճամբորդութեան ելլելուն հետէ ինչպէս կեանքերնին անցընելին :

Ան ատենը ըսաւ Վրիտինէ . իմ անունս կարծեմ թէ լսած ես դուն . բարի Վրիտիանոսը իմ էրիկս էր , ու աս չորսը իր զաւկներն են : Բայց չե՞ս կրնար երեւակայել թէ ծերունին ինչպէս յափշտակուեցաւ երբոր Վրիտաինէ՝ իր սփ ըլլալը զրուցեց անոր : Ար ցածկէր՝ կը խնդար՝ ու հազարումէկ բարեմաղթութիւններ քնելով կ'օրհնէր զանոնք ու կ'ըսէր . Շատ լսեցի ես քու էրկանդ վրայով , ու ան նեղութիւններուն ու պատերազմներուն վրայով՝ որոնց ինքը իր օրերուն մէջ հանդիպեցաւ : Վու միութարութեանդ համար կ'ըսեմ՝ որ քու էրկանդ անունը աշխարհի ամէն աս կողմերը հռչակուած է : Իր հաւատքը՝ իր արիութիւնը՝ իր համբերութիւնն ու ամէն բանի մէջ իր անկեղծութիւնը համբաւաւոր ըրին իր անունը : Ենկէ ետեւ տղոցը դարձաւ՝ ու անոնց անունները հարցուց , անոնք ալ զրուցեցին իրեն : Ան ատենը ըսաւ անոնց . Սնտթէոս , մաքաւոր Սատթէոսին նման եղիւր դուն՝ ոչ մոլութեամբ , հապա առաքինութեամբ : Սաթլ . Ժ . 3 : Սամուէլ , Սամուէլ մարդարէին նման եղիւր՝ հաւատալեալ ու աղօթաւեր : Սաթլ . զԺ . 6 : Յովսէփ , Յովսէփին՝ ներքինին տունը եղածին պէս եղիւր՝ պարկեշտ , ու փորձութենէ փախչող : Նանդ . ԸԺ : Եւ դուն Յակորոս , արդար Յակորոսին՝ ու Տեառն եղբայր Յակորոսին նման եղիւր : Պարթ . Թ . 13 , 14 : Եսկէ ետեւ Պրութութիւնին վրայով իրեն պատմեցին , և թէ ինչպէս ինքը իր երկիրն ու աղջականները ձգեց՝ Վրիտաինէին ու իր տղոցը հետ դալու համար : Ու Ողջախոհ ծերունին ը-

սաւ . Վրու անունդ Պթութիւն է . ու զթութիւնով պիտի պահպանուիս ու տարուիս ճամբուդ վրայ քեզի պատահելու բոլոր դժուարութիւններուն մէջն , մինչև որ երթաս հոն՝ ուր որ զթութեան Մղբիւրը մխիթարութեամբ երես երեսի տեսնես : Բոլոր աս միջոցիս՝ Պարոն Վաղասիրտ առաջնորդը խնդում երեսով իր ընկերներուն կը ցուցնէր աս խօսքերուն վրայ ունեցած իր մեծ հաճութիւնը :

Երբոր այսպէս ամենը մեկտեղ կը քալէին՝ առաջնորդը ազնուական ծերունւոյն հարցուց՝ թէ արդեօք կը ճանչնայ Երկիւղած անուն մէկը որ իր տեղէն ճամբորդութեան ելեր էր :

Այո՛ , շատ աղէկ կը ճանչնամ ըսաւ միւսը : Մտիկայ մէկ մարդ մըն էր՝ որ Մտուծոյ շնորհքը իր ներսն ունէր . բայց իմ բոլոր օրերուս մէջ անոր պէս խիստ ձանձրալի ճանապարհորդի մը չպատահեցայ ես * :

Վաղասիրտ . Կ'իմանամ որ դուն աղէկ ծանօթ ես իրեն . ինչու որ իր սողոգ նկարագրութիւնը յառաջ բերիւր դուն :

Ողջախոհ . Ծանօթ ըլլալն ալ խճուր է . ես անոր սերտ բարեկամն էի . սեպէ թէ միշտ անոր հետն էի ես . երբոր ինք նախ և առաջ սկսեց խորհիլ ասիէ ետե մեզի ինչ պատահելուն վրայ՝ ես իր հետն էի :

* Երկիւղած ճանապարհորդները թէպէտ և անձամբ ներդրութեան մէջ են՝ և ուրիշներուն ալ ներդրութիւն են , բայց և այնպէս արժանի են սիրուելու ու քաջալերուելու , որովհետեւ իրենց ներսը ունին բանին արմատը . այսինքն՝ Յիսուսի վրայ հաւատք , Մտուծոյ վրայ սէր , անիկայ բարկացնելու երկիւղ , ու անոր ճամբաներուն մէջ քալելու և անիկայ հաճեցնելու փափաք : Այսպիսիներուն ներդրութիւնները պէտք է որ կրկնք , ու անանկ Վրիտանի օրէնքը կատարենք : Վաղ . Կ . 2 :

Վաճառիր . Իմ Տէրոջն առնէն մինչև Երկնային քաղաքին դուռը եւ իր առաջնորդն էի :

Ողջութիւն . Թե՛ որ այնպէս է՝ զիտես որ ինք ձանձրալի մէկն էր :

Վաճառիր . Այո՛ զիտես՝ , բայց շատ դիւրաւ կը համբերէի իրեն . քանզի իմ պաշտօնս ունեցող մարդոց շատ անդամ՝ անոր պէս կենցաղավարութիւն ունեցողները կը յանձնուին :

Ողջութիւն . Ուրեմն կը խնդրեմ որ քիչ մը բան պատմես մեզի անոր վրայոյդ , եւ թէ՛ քու առաջնորդութեանդ ներքեւը ինչպէս կ'առաւարեց ինքզինքը :

Վաճառիր . Ի՜նչպէս . միշտ կը վախնար որ իր երթալու բաղձացած տեղը պիտի չհասնի : Թե՛ որ մէկը խօսք ընէր բանի մը վրայ՝ որ իրեն քիչ մը հակառակ երեւար , լսածին պէս կը դարհուրէր : Լսեցի որ լման ամիսէ մը աւելի Ա հատութեան Փոսին մծտերը մնացեր էր ազազաւ կելլով . ոչ ալ իր առջնէն խել մը ուրիշներուն անցնիլը տեսնելուն վրայ համարձակեր էր ինչն ալ անցնիլ , թէ եւ անոնցմէ շատերը ձեռք տալ ուզէր էին իրեն : Եւ տալաւ ինն երթալ չէր ուզէր : Ա՛րսէր թէ՛ Ալիաի մեռնիմ թէ որ Երկնային քաղաքը չհասնիմ . եւ սակայն ամէն մէկ դժուարութեան պատահելուն կը լքանէր , ու իր ճամբուն վրայ ո՛ր եւ իցէ մէկուն ձգած ամէն մէկ չիւղէն կը զլորէր : Վանք որ՝ ինչպէս որ քեզի ըսի , Ա հատութեան Փոսին քովերը խել մը ատեն մնալէն ետեւ՝ մէկ պայծառ առատու մը՝ չեմ զիտեր թէ ինչպէս՝ համարձակեր ու միւս կողմը անցեր է . բայց անցնելէն ետեւ հազիւ թէ կը հաւատայ եղեր անոր : Ար կարծեմ որ ինքը իր մօրին մէջ ունէր Ա հատութեան Փոս մը . փոյ մը՝ որ իր հետը ամէն տեղ կը տանէր . եթէ ոչ՝ այնպէս պիտի չըլլար ինչպէս որ էր : Այսպէս ինք դուռը հասեր է՝ որ կը կենայ աս ճամբուն դուխը , ու հոն ալ զարնելու համարձակելէն առաջ

խել մը ատեն կայներ է . Ղուռը բացուելուն ետ կեցեր է , և ուրիշներուն թող տուեր է մտնել , ու ըսեր է թէ ինք արժանի չէ : Վանդի թէպէտ և մէկ քանիներէն առաջ ղուռը հատեր է , բայց անոնցմէ շատերը իրմէն առաջ ներս մտեր են : Հոն կայներ է խեղճ մարդը՝ դողալով ու սարսափելով . կրնամ ըսել որ զինքը հոն տեսնելը մէկուն սիրտը պիտի կսկծցըներ : Այսու ամենայնիւ չէ ուզեր ետ երթալ : Այլ երջապէս դրանը վրայ կախուած ուռը ձեռքը բռներ ու մէկ կամ երկու անգամ կամ մայ մը զարկեր է . ան ատենը մէկը բացեր է ղուռը , բայց ինք առաջուան պէս դողալով ետ կեցեր է : Իսկ ղուռը բացողը իր ետեւէն դուրս ելեր ու ըսեր է՝ Ո՛վ դողդրդացող մարդ , ի՞նչ է քու ուզածդ : Ետը վրայ ինք գետինն ինկեր է : Իր հետը խօսողը անոր այսպիսի մարիը տեսնելուն՝ զարմացեր է . ուստի ըսեր է իրեն . Իսազաղութիւն քեզի . ելի՛ր կանգնէ , ինչու որ ահա ես ղուռը բացի քեզի . նե՛րս եկոր՝ հիմ օրհնեալ հողի : Ետը վրայ մարդը ոտք ելեր ու դողալով ներս մտեր է , ու երբոր ներս դացեր է՝ ամէցեր է իր երեսը ցուցընելու : Հոն ատեն մը ան տեղի սովորութեանը պէս հիւրասիրութիւն քնդունելէն ետեւ՝ հրամայուեր է իրեն իր ճամբան երթալ , ու նաեւ ըսուեր է իրեն իր բռնելու ճամբան : Այսպէս ինք յառաջ դացեր է՝ մինչև մեր տունը դալը . բայց ի՞նչ որ ճամբուն գլխու ղուռը ըրեր է , նոյնը ըրեր է նաեւ իմ Տէրոջս Սեկնիւիչին ղուռը : Հոն ղուռը զարնելու համար՝ ձակեղէն առաջ խել մը ատեն ցուրտուն վարաներ մնացեր է , և սակայն չէ ուզեր ետ երթալ . ու ան ատենը գիշերներն ալ երկան էին ու ցուրտ : Սանաւանդ որ՝ իր ծոցը յանձնարարական զիր մըն ալ ունի եղեր իմ Տէրոջս բերած՝ զինքը ընդունելու , ու իր տանը բարիքները իրեն չնորհելու , ու նաեւ քաջ ու զօրաւոր առաջնորդ մը տալու իրեն՝ իր այսպէս երկչոտ բլավուն համար . և սակայն

բոլոր ասանց վրայ տակաւին վախեր է դուռը զարնելու ։
 Այսպէս ան տեղումները վեր ու վար անաւանացեր է , մինչև որ խեղճ մարդը գրեթէ սովամահ ըլլալու հասեր է .
 իրաւ որ այնպիսի մեծ երկիւղի մէջ է եղեր՝ որ թէպէտ իր տեսնէ եղեր որ շատ ուրիշները դուռը զարնելովն ներս իր մասնն , բայց ինք վախեր է նոյն բանն ընելու համար՝
 ձակիլ ։ Ալ երջը՝ կարծեմ թէ պատուհանէն դուրս իր նայելի՝ ու մէկ մարդ մը տեսնելով որ դրանն առջևը վեր ու վար իր պարտէր , դուրս գացի իր քովը , ու հարցուցի թէ ո՞վ է . բայց խեղճ մարդուն աչքերը արցունքով լեցան . ուստի խնայց թէ ի՞նչ էր իր կարտուած իւնը ։
 Այնն որոյ ներս գացի՝ ու տանը մէջ պատմեցի ան , ու մեր Տէրոջը խնայցինք բանը . ուստի ինք կրկին դուրս խրկեց զիս անիկայ ներս հրաւիրելու . բայց կարծեմ թէ շատ դժուարութիւն քաշեցի մինչև որ աս բանն ըրի ։
 Ալ երջապէս ներս եկաւ . ու քեզի ըսեմ որ իմ Տէրս զարմանալի մարդասիրութիւն ցոյց տուաւ իրեն ։ Ահգանին վրայ միայն քանի մը լաւ պատառներ կային , բայց անոնց շատը իր առջևը դրուեցան ։ Անկէ ետեւ իր զիրը հանեց տուաւ , ու իմ Տէրս անիկայ կարգաց ու ըսաւ թէ իր բաղձանքը պիտի կատարուի ։
 Այսպէս երբոր ինք խել մը ատեն հոն կեցաւ՝ կ'երեւար թէ քիչ մը սրտոտեցաւ , ու քիչ մը աւելի միտիծարուեցաւ ։ Ինչու որ պէտք է զիսնաս որ իմ Տէրս խիստ գորովագութ մէկն է , մանաւանդ անոնց որ վախկոտ են . ուստի այնպէս վարուեցաւ իր հետը որ խիստ իր նպատակը իր քաջաւերութեանը ։
 Արդ՝ երբոր ան տեղի բաները ինք տեսաւ՝ ու քաղաքը երթալու համար իր ճամբորդութիւնն ընելու պատրաստ էր , իմ Տէրս շիշ մը օշարակ տուաւ իրեն՝ և քանի մը զօրացուցիչ ուտելիքներ ։
 Այսպէս ճամբայ ելանք իր հետը՝ ու ես իր առջևէն կ'երթայի . բայց մարդը խիստ սակաւախօս մէկն էր . միայն բարձր ձայնով իր հառաւեր ։

Երբոր եկանք ան տեղը՝ ուր որ երեք չարագործներ կախուած էին, ըսաւ թէ՛ կը վախնայ որ իր վերջն ալ այնպէս պիտի ըլլայ : Միայն ան ատենը ուրախ երեցաւ՝ երբոր Խաչն ու Գերեզմանը տեսաւ : Ար խոստովանիմ որ հոն ինք ուղեց քիչ մը կայնիլ նայիլ • ու անկէ ետեւ քիչ մը ատեն ուրախ կ'երեար : Երբոր 'Խօռարութեան լեռը եկաւ՝ տարակուսութիւն մը չցուցուց անոր վրայ, ու առիծներէն ալ շատ չվախցաւ • ինչու որ պէտք է զիանաս որ իր նեղութիւնները ասոնց պէս բաներու վրայ չէին • միայն ան էր իր վախը թէ վերջապէս բնդունելի պիտի չըլլայ :

Գեղեցիկ կոչուած տունը երթալիս՝ կարծեմ թէ ինք դեռ կամք չըրած ներս խօթեցի եւ ղենքը : Ու երբոր ներս գնաց՝ ան տեղի օրիորդներուն ծանօթացուցի ղենքը, բայց ան ինքզինքը ընկերութեան մէջ շատ խօթելու կ'աւմընար : Շատ կը փափաքէր մինակ մնալ, բայց միշտ կը սիրէր աղէկ խօսքերը՝ ու շատ անգամ վարագուրին ետեւ կը մտնէր անոնք լսելու : Զին բաներ տեսնելը՝ ու իր մտայը մէջ անոնց վրայ որոճալը եւ կը սիրէր : Ինք յետոյ ինծի գրուցեց՝ թէ կ'ուզէ եղբր իր վերջի եկած ան երկու տունները աւելի մնալ, այսինքն՝ ճամբուն գլխու գուն ու Սեկիւին տունը, բայց այնչափ չէ համարձակեր որ աս բանը խնդրէ :

Երբոր Գեղեցիկ տունէն ելանք ու լեռն 'ի վար Խոնարհութեան Չորը կ'իջնէինք, այնպիսի գուարճութեամբ կ'իջնէր՝ որ կենացս մէջ մարդ մը չտեսայ այնպէս հոն իջնող • ինչու որ հոգը չէր իր որչափ նռաստ ըլլալը՝ թէ որ վերջապէս երջանիկ պիտի ըլլար : Իրաւ որ ինծի կը թուի որ ան ձորին ու իր մէջը մէկ կերպ համակրութիւն մը կար, քանզի իր բոլոր ճամբորդութեանը մէջ բնաւ տեղ մը աւելի աղէկ չտեսայ ղենքը քան որչափ որ էր աս ձորին մէջ :

Եւ տեղ ինք երեւի վրայ կը պառկէր՝ գետինը կը զըր-

կէր՝ ու աս ձորիս մէջ բուսած ծաղիկները կը համբուրէր :
Ողբ . Գ . 27-29 : Աս տեղ հիմա ամէն առտու արշալու-
սին կ'արթննար , ու ձորին մէջ անդին ասդին կը քալէր
ու կը պտուէր :

Բայց երբոր Մահուան Շուրին Չորը մօտեցու եկաւ ,
կարծեցի թէ իմ մարդս պիտի կորսնցընեմ , չէ թէ որ ետ
դառնալու հակամիտութիւն մը ունէր՝ ինչու որ աս բանէն
միշտ կը դուռէր . հասկա որ վախնալուն գրեթէ կը մեռ-
նէր : Մ'հ . ուրուական հոգիները դիւ պիտի բռնեն , ու-
րուական հոգիները՝ դիւ պիտի բռնեն կը կանչէր . ու չէի
կրնար աս վախը իր վրայէն մէկդի ընել : Այնպիսի ձայն
մը կը հանէր ու այնպէս կը գոչէր հոն . որ եթէ լսելու ըլ-
լային՝ բաւական քաջալերութիւն պիտի ըլլար իրենց , դա-
ւա մեր վրայ յարձակիլ :

Բայց ասիկայ աղէկ նկատեցի որ աս ձորը այնչափ
խաղաղ էր մեր անկէ անցած ատենը՝ որչափ որ եր-
բէք անկէ առաջ կամ մինչև հիմա տեսեր էի ասիկայ :
Կարծեմ թէ աս տեղի թշնամիները ան ատենը յառ-
կապէս սանձահարուած էին , ու Պարոն Լըրկիւղածին
մինչև անկէ անցնելուն՝ հոն չերեւալ հրամայուած էին :

Չափազանց ձանձրութիւն պիտի ըլլայ ամէնը պատմե-
լը . ուստի միայն մէկ երկու դիպուած ալ յիշատակեմ :
Երբոր Ունայնութեան Տօնախմբաւը եկաւ , ես կարծեցի
որ տօնախմբաւին մէջի բոլոր մարդոցը հետ պիտի կուռէր .
վախցայ որ հոն երկուրիս ալ գլուխը պիտի ջախջախեն .
ինչու որ ինք սաստիկ տարցաւ անոնց յիմարութիւններուն
վրայ : Ասխարհեալ Լըրկին վրայ շատ արթուն էր ինք .
բայց երբոր ան առանց կամուրջի գետը եկաւ , հոն դար-
ձեալ ծանր վիճակի մը մէջ ինկաւ : Ա'ըսէր թէ՝ Հիմա՝
հիմա՝ յաւիտեան պիտի խեղդուիմ , ու մխիթարութեամբ
բնաւ պիտի չտեսնեմ ան երեսը՝ որուն տեսութեանը հա-
մար այնչափ մղոն տեղ եկած եմ :

մարդը բոլոր իր օրերուն մէջ այսչափ մթութեան մէջ պիտի մնար :

Քաջասիրտ . Պատճառն ան է որ ամենիմաստն Նստուած այնպէս կամեր էր . ոմանք պէտք է որ փող հնչեցնեն , ու ոմանք պէտք է որդ կարդան : Սաղ . Ժա . 16-18 : Երբ՝ Պարոն Երկիւղածը այնպիսի մէկն էր որ միշտ բամբակայնով կը նուազէր : Ենքն ու իր ընկերները եղեգնափող կը փչէին , որուն եղանակները ուրիշ նուազարաններուն եղանակներէն աւելի ողբաձայն են . թէպէտ և ոմանք իրաւ կ'ըսեն թէ բամբակայնը նուազարաններուն հիմն է : Ու թէ որ ինծի կը հարցնես , ոչինչ է ան դաւանութիւնը՝ որ վախով ու արտմութիւնով լսիր : Քանզի երած իշտը երբոր կ'ուզէ նուազարանին թելերը ներդաշնակութեան դնել , սովորաբար նախ բամբակայն լարին կը զարնէ : Նստուած ևս երբոր հոգին՝ իրեն համար ներդաշնակութեան դնէ , առաջ աս լարին կը զարնէ : Սիսին թէ Պարոն Երկիւղածին պակտութիւնը ան էր՝ որ մինչև իր կենացը վախճանին մտնեալուն միայն ան ողբաձայն եղեգնափողը զիտէր նուազել* :

Ողբախոհ . Շատ նախանձաւոր մարդ եղած պիտի ըլլայ ինք , ինչպէս որ իր վրայովը քու՞րած պատմութենէդ մարդ կրնայ խմանալ : 'Գծուարութիւններէն՝ առիւծներէն՝ կամ Ունայնութեան Տօնավաճառէն ինք ամենեկն չէ վախցեր . միայն մեղքը՝ մահն ու դժոխքը դողացուցեր են

* Էղինակը հոս աս ծանօթութիւնը կը դնէ : Նստուածայնութիւնը ընել կը համարձակիմ՝ համբակ ընթերցողներուն մտաքը հասունեալուն համար , նաև որ Հայտնութեան գրքին մէջ փրկեալները նմանցուած են երաւ ժիւններու դասի մը՝ որ իրենց փողերն ու քնարները կը հնչեցնեն ու աթոռին առջև իրենց երգերը կ'երգեն : Հայտ . Է . 8 , 9 : Ժդ . 2 , 3 :

դիմելը , ինչու որ Երկնային Վաղարը Հասնելուն վրայով քանի մը երկրայութիւններ ունի եղեր ինք * :

Վաղարիս . Նշմարիտ կը խօսիս . առ բաներն էին որ զիմը կը նեղէին . ու անոնք՝ ինչպէս որ աղէկ ըսիր դուն՝ իր մտայը տկարութենէն յառաջ կու գային , ու չէ թէ ճամբորդութեան կեանք վարելու սիրտ չունենալէն : Ես այսպէս կը հաւատամ՝ որ ան առակին նման՝ թէ որ կրակի անձրև ալ իճնէր , պիտի երթար ինք . բայց բնաւ մարդ մը տակաւին կրցած չէ դիւրութեամբ իր վրայէն թօթուելու ան կեղծ բաները՝ որով ինք նեղութիւն կը կրէր :

Վրէպիմէ . (Ասոր վրայ Վրիտաինէ ըսաւ .) Ես պատմութիւնը որ Պարոն Երկնադածին վրայ ըրիք , ինծի տգուտ բրաւ . ես կը կարծէի որ մէկը ինծի պէս եղած չէր : Վայց կը տեսնեմ որ առ բարի մարդուն ու իմ մէջս մէկ նմանութիւն մը կայ . միայն երկու բանով իրարմէ կը տարբերինք : Իր նեղութիւնները այնպէս մեծ էին՝ որ յայտնի եղան , բայց ես իմիսնեցս իմ ներսս կը պահեմ : Կաւ իրենները այնպէս ծանրացան իր վրայ՝ որ հիւրընկալութեան համար պատրաստուած տունները համեմունք , թող չտուին իրեն անոնց դռները զարնելու . բայց իմ նեղութիւնս միշտ այնպէս էր որ աւելի ուժգնութեամբ զարնել կու տար ինծի :

Վրէպիմէ . թէ որ կարելի ըլլար որ ես ալ իմ սրտինս խօսէի , պէտք է զգուցեմ որ իր վրայի բաներուն մէկ քանին ալ իմ վրաս էր : Ինչու որ միշտ աւելի կը վախնայի դժոխքը երթալէն ու դրախտին մէջ իմ տեղս կորսնցընելու :

* Եհա ասիկայ մէկ խիստ սքանչելի դաս մըն է հաւատացելոյ : Այլ պարծենար քու մեծ դիտութեանդ , շատ փորձառութեանդ , միտիթարական և ուրախարարողացում ներուզ վրայ : Թէ որ Եւնտարանը սրբազան ներգործութիւն մը բրած չէ քու վարուցդ վրայ , ասոնց ամէնը դաւտարկ են ու խարերաց :

լին՝ քան թէ ուրիշ բաները կորանցնելէն . կը մտածէի թէ՛ Ո՛հ՝ պիտի հասնի՞մ ան տեղը բնակելուն երջանկու-
թեանը . բաւական կը համարիմ՝ թէ և բոլոր աշխարհէ
զատուիմ անիկայ ձեռք ձգելու համար :

Ենկէ ետեւ Ստաթեոսն ըսաւ . Սխար մէկ բան մըն էր՝
որ մտածել կու տար ինծի թէ փրկութեան միջոցը իմ
ներսի դիւն չունիմ . բայց թէ որ այնպիսի աղէկ մարդու
մը այնպէս կ'ըլլար , ինչ՞ու համար ես բարի վախճան պի-
տի չունենամ :

Յակոբոս . Ուր վախ չկայ՝ շնորհք ալ չկայ . և թէպէտ
չենք կրնար ըսել՝ թէ ուր որ դժոխքին վախը կայ՝ հոն
միշտ շնորհք կայ , սակայն անտարակոյս ուր որ Մատուծոյ
վախը չկայ՝ հոն շնորհք չկայ :

Վաղատիկոյ . Աղէկ խօսեցար՝ Յակոբոս , չետակ զար-
կիր դուն նպատակին : Ինչու որ Մատուծոյ վախը իմաս-
տութեան սկիզբն է . ու անտարակոյս անոնք որ սկիզբը
չունին , ոչ մէջն ու ոչ վերջը ունին . բայց աս տեղ Պա-
բոն Երկիրազածին խօսքը ալ վերջացրնենք , իր ետեւէն իրեն
բարեաւ մնաս ըսելով՝ այսպէս .

Պարոն Երկիրազած՝ բարեաւ մնայիր ,
Որ քու Մատուծադ գուն կը վախնայիր .
Ու կեանքիդ մէջը ապօրինաւոր
Բան մը ընելէն միշտ կը դողայիր :

Ի՞նչէն ու փոսէն վախըդ իրաւ էր ,
Ո՛հ թէ ամէն մարդ քեզի պէս ընէր .
Օխ՛ ո՛վ որ չունի քու խոհմտութիւնդ ,
Ենձին կը գտնէ կարուստ և աւեր * :

* Սյուպիսի անձինք առաւել անհող են աշխարհի կար-
ծեացը վրայ , առաւել նախանձաւոր են անոր ունայնու-
թիւններուն դէմ , ու առաւել կը հսկեն դիւրութեան ու
յաջողութեան ատենները : Բայց մահուան տեսութիւնը

« Խմն տեսայ որ տակաւին իրենց խօսակցութիւնը էր շարունակէին , քանզի Վաջատիրաը Լըրկիւղածին խօսքը լինցընէլէն ետե Պարոն Ողջախոհն սկսեց ուրիշ մէկու մը վրայով խօսիլ անոնց հետ . ու անոր անունը կ'ըսուէր Պարոն Ինքնակամ : Ես մարդը ճամբորդ ըլլալ էր ձեռնար՝ ըսաւ Ողջախոհ , բայց լաւ գիտեմ որ ինք ընաւ ճամբունն 'դ լսու դռնէն ներս չէր մտեր :

Վաջատիրա . Խօսեցանք երբեք իր հետը ատ բանին վրայ յով :

Ողջախոհ . Եյո՛ մէկ երկու անգամէն աւելի . բայց ինք միշտ իր անունին պէս ինքնակամ էր : Այ՛ մարդ հոգն էր՝ ոչ խօսք ու ոչ օրինակ : Ինչ որ իր միտքը թելադրէր իրեն՝ ան բանը պիտի ընէր . ու անհնար էր որ ուրիշ բան մը ընել տրուէր անոր :

Վաջատիրա . Ա՛յ աղաչեմ ի՞նչ գաղափարներ ունէր . որովհետեւ կը կարծեմ թէ գիտես դուն :

Ողջախոհ . Այլ կարծէր թէ մէկ մարդ մը կրնայ հետեւիլ ճամբորդներուն մոլութիւններուն՝ ինչպէս որ կը հետեւի անոնց առաքինութիւններուն . և թէ որ երկուքն ալ ընէ՝ անշուշտ պիտի փրկուի :

Վաջատիրա . Ի՞նչպէս . թէ որ բսած ըլլար՝ թէ աղէկ մարդը կարելի է որ ճամբորդներուն մոլութիւններովը յանցաւոր ըլլայ՝ ինչպէս որ անոնց առաքինութիւններուն բաժանորդ կ'ըլլայ , շատ չէր մեղադրուեր . քանզի ստոյգ է որ բացարձակապէս ազատ չենք մենք մոլութիւններէ , բայց եթէ զգուշանալու ու ջանալու պայմանաւ : Բայց կ'իմանամ որ բանը աս չէ . ու թէ որ շիտակ կ'իմանամ քու

շատ անգամ՝ զարհուրելի երկիւղ մը կ'ըլլայ իրենց , մանաւանդ երբոր կարծեն թէ մտաւ հասած է ան . բայց և այնպէս շատ անգամ նշանաւոր խաղաղութեամբ ու հանդարտութեամբ կը մեռնին :

ըսածդ՝ անոր նշանակութիւնն աս է, թէ ինք կը կարծէր որ ազատութիւն ունի այնպէս ըլլալու:

Ողջակոհ. Սոսն այն, աս է իմ՝ ըսածիս նշանակութիւնը, ու ինք այսպէս կը հաստատար ու կը գործէր:

Քաջակիրք. Իայց իր այսպէս ըսելուն ի՞նչ պատճառ ունէր:

Ողջակոհ. Ա՛լ ըսէր թէ՛ Իմ՝ վնասութիւնս Սուրբ Գիրքն է:

Քաջակիրք. Աղէ՛՛, քանի մը մասնաւոր օրինակներ ցոյց տուր մեզի ասոր վրայով:

Ողջակոհ. Շատ աղէկ. Կ'ըսէր թէ ուրիշներուն կը նիկները յափշտակելը բան մըն է որ Գաւիթ ըրաւ, ան որ Սատուծոյ սիրելին էր. անոր համար ինքն ալ կրնայ ընել անիկայ: Ա՛լ ըսէր թէ բազմակնութիւնը մէկ բան մըն է որ Սողոմոն գործածեց, և անոր համար ինքն ալ կրնայ ընել նոյնը: Ա՛լ ըսէր թէ Սարբա ու Եղիսիտոսի բարեպաշտ մանկաբարձներն ու Ուսիսար սուտ խօսեցան, վասն որոյ ինքն ալ կրնայ նոյնը ընել: Ա՛լ ըսէր թէ աշակերանները Հիսուսի հրամանաւը դադին՝ ու էշը իր տէրոջը ձեռքէն առին. ու ան պատճառաւ ինքն ալ կրնայ այնպէս ընել: Ա՛լ ըսէր թէ Հակոբ խարէական ճամբով մը իր հօրմէն ժառանգութիւնը ձեռք ձգեց, և անոր համար ինքն ալ կրնայ այնպէս ընել*:

Քաջակիրք. Երդարեւ լատ վատախորհուրդ մարդ. և ստոյգ դիտե՞ս թէ ինք աս կարծիքն ունէր:

* Են սիրաւ՝ որ Սատուծոյ շնորհացը զօրութեանն ու վարդապետութեանը ենթակայ է, այսպիսի զարհուրելի մտածութիւններէն կը փախչի, ու անոնց դէմ՝ կ'ազաղակէ ըսելով՝ Քան լիցի որ բնաւ մէկ վայրկեան մը ականջ դնեմ՝ այսպիսի սատանայական խորհուրդներու. քանզի սուտերուն հօրմէն կը ծնանին անոնք՝ դժոխքին մէջ, ու կը բաղմանան երկրի վրայ:

Ողջախոհ . Ես անձամբ լսեցի որ կը ջատագովէր անկեաց , Սուրբ Գրքերէն վկայութիւն կը բերէր անոր համար , ու կը վիճէր անոր վրայ :

Վաճառիք . Մտիկայ մէկ կարծիք մըն է որ ամենեւին արժանի չէ ընդունելու :

Ողջախոհ . Պէտք է որ աղէկ հասկընաս իմ միտքս . չէր բներ թէ ո՛ր է իցէ մարդ կրնայ ընել ասիկայ , հապաթէ անոնք որ աս բաներն ընողներուն առաքինութիւններն ունին , կրնան ընել նաեւ ան նոյնը :

Վաճառիք . Բայց ո՛ր բան աւելի կրնայ սուտ ըլլալ քան թէ այսպիսի եզրակացութիւնը : Վանդի ասիկայ կը նմանի ըսել թէ աղէկ մարդիկ որ տկարութեամբ երբեմն մեղանշեցին , ինք թոյլտուութիւն ունի նոյնը ընելու յանդուգն մտքով . կամ թէ՛ տղայ մը որ հովին զարնելով՝ կամ իր ոտքը քարի մը զարնելով գլորի՝ ու տղմին մէջն իյնալով իր վրան շաղախէ , ինք կամովին կրնայ սրտկիլ ու խողի պէս անոր մէջ թաւալիլ : Ո՞վ կրնայ մտածել թէ մէկ մարդ մը ցանկութեան զօրութիւնովն այսչափ կրնայ կուրանալ : Բայց ճշմարիտ ըլլալ պէտք է ան գրուածքը , թէ՛ “Շահաւատալով՝ խօսքէն կը դաջթակղին , որուն սահմանուած ալ էին” : Ինչպէս . Թ . 8 : Վարձեալ նման պէս սուտ է իր ան կարծիքը՝ թէ բարեպաշտ անձանց մեղքերուն անձնատուր եղողները կրնան անոնց առաքինութիւններն ալ ունենալ : Թէ որ մէկը Մատուցոյ Ժողովրդին մեղքը ուտէ , Ո՞վ . Թ . 8 , ինչպէս որ շունն ապականութիւնը կը լափէ , նշան չէ թէ ինք անոնց առաքինութիւններն ստացած է : Ոչ ալ կրնամ հաւատալ թէ աս կարծիքը ունեցող մէկը կրնայ հիմա հաւատք ուսէր ունենալ իր սրտին մէջ : Բայց զիտեմ որ դուն քանի մը զօրաւոր առարկութիւններ բրած ես իրեն դէմ . կ'ազաւեմ որ զրուցես թէ՛ ի՞նչ կրնայ ըսել ինք իրեն համար :

Ողջախոհ . Ա'ըսէ թէ՛ աւելի ևս ուղիղ է աս կարծիքը ունենալով աս բաներն ընել՝ քան թէ անոնք ընել ու հա-
կառակ ըլլալ աս կարծիքին :

Քաջասիրտ . Շատ չար պատասխան մըն է . քանզի
թէպէտ և գէշ բան է մեր ցանկութիւններուն երասանակը
արձակ ձգել երբոր մեր կարծիքները հակառակ են անոնց ,
բայց աւելի գէշ է մեղանշել՝ ու պնդել՝ թէ թոյլտուութիւն
կայ այնպէս ընելու . մէկը դիպուածով կը դայ-
թակողներէ տեսնողները , միւսը որոգայթի կ'առաջնորդէ
զանոնք :

Ողջախոհ . Աս մարդուն միտքն ունեցող շատերը կան՝
որ իրեն բերանը չունին . ու ասիկայ է որ ճամբորդութեան
երթալը այնչափ անյարգի կ'ընէ՝ ինչպէս որ է :

Քաջասիրտ . Ճամբորտ խօսեցար . ու ողբալու արժա-
նաւոր է ան . բայց ան որ դրախտին (Թաղաւորէն կը վախ-
նայ , անոնց ամենէն պիտի ազատի :

Քրիստիան . Աշխարհի մէջ այլանդակ կարծիքներ կան .
մէկը գիտեմ որ կ'ըսէր , Երբոր մահուան դուռը հասնինք՝
բաւական ժամանակ ունինք ան ասունը ազաշխարհելու :

Քաջասիրտ . Այդպիսիները բնաւ խելք չունին . քան-
զի ան մարդը որ շարժումն մը մէջ քսան մղոն ճամբայ
ունի երթալու , իր ճամբորդութիւնը ան շարժումն
մինչև վերջին ժամուն չուղեր ձգել :

Ողջախոհ . Իրաւ ևս . և սակայն իրենք զիրենք ճամբորդ-
անպողներուն շատերը ճամբորտապէս պապէս կ'ըսեն : Շու-
րունի մարդ մըն եմ ես՝ ինչպէս որ կը տեսնէր , ու շատ
օրեր աս ճամբուան մէջ ճամբորդութիւն ըրի՝ ու շատ բաներ
նկատեցի * :

* Աղէկ միտք աս ու քննէ՛ հեղինակին դրած հետեւալ
վեց բաները : Եսոնք ճամբորտ են , ու հաւատացելոյ
զանազան վարմունքներուն վրայ ամէն օր կը տեսնուին :

Տեսայ մէկ քանիները որ այնպէս ճամբայ ելան որպէս թէ աշխարհ իրենց առջեւն պիտի քշեն . և սակայն քանի մը օրուան մէջ անապատին մէջ մեռնողներուն պէս մեռան , ու ամենեւին չտեսան խոստացեալ երկիրը : Տեսայ մէկ քանիներն ալ որ ճամբորդ ըլլալու համար առջի ելելնուն՝ իրենց վրայով բան մը չէր յուսացուէր , ու մարդ կը կարծէր թէ մէկ օր չէն կրնար ապրիլ , և սակայն շատ աղէկ ճամբորդներ եղան : Տեսայ մէկ քանիներն ալ որոնք առաջարկելով յառաջ կը վաղէին , բայց քիչ ատենէն ետե նոյնպէս արտոգրալով դարձան ետ գացին : Տեսայ մէկ քանիները որ առաջ շատ աղէկ կը խօսէին ճամբորդի կեանք վարելու վրայ , բայց ատենէ մը ետե նոյնչափ անոր դէմ կը խօսէին : Անցի մէկ քանիներուն վրայ որոնք արքայութիւն երթալու համար առջի ճամբայ ելելնուն՝ հաստատապէս կ'ըսէին թէ կայ այնպէս տեղ , բայց երբոր գացին՝ դրեթէ հոն հասան՝ ետ դարձան , ու ըսին թէ չկայ : Անցի մէկ քանիներուն վրայ որ կը պարծենային թէ հակառակութեան մը պատահելնուն՝ մեծամեծ բաներ պիտի ընէին , բայց մինչև անդամ սուտ աղմուկ մը ըլլալուն՝ հաւատքը , ճամբորդութիւնը , ու ամէն բան ձգելով փախան :

Արդ՝ երբոր անոնք այսպէս իրենց ճամբան կ'երթային՝ վաղելով մէկը եկաւ դիմաւորեց զանոնք ու ըսաւ . Պարոններ՝ ու դուք տկար սեռին վերաբերեալ անձինք , թէ որ կեանքը կը սիրէք , ձեր ճարը տեսէք . ինչու որ զոգերը առջեւիդ են :

Ան ատենը Պարոն Քաջասիրտն ըսաւ . Անոնք թեւ ըրահաւատին վրայ եկող երեք հոգիները պիտի ըլլան : Շատ աղէկ . մենք պատրաստ ենք անոնց դէմն ելլելու .

Աորով՝ անոնք , ու աղօթէ՛ որ քու հոգւոյդ օգտին համար կարգաս զանոնք :

այսպէս յառաջ դացին իրենց ճամբան : Հիմա ամէն մէկ փողոցները դառնալնուն կը նայէին թէ է՛րը դողերուն դէմը պիտի ելլեն . բայց կամ Վաջասիրտին վրայով տեղեկութիւն առած ըլլալով՝ կամ ուրիշ որս մը որսացած ըլլալով ճամբորդներուն վրայ չեկան * :

Քրիստինէ հիմա կ'ուզէր մէկ իջնան մը իջնել՝ որ ինքն ու իր զաւկըները հանգստանան , ինչու որ շատ յոգնած էին : Են ատենը Պարոն Ողջախոհն ըսաւ . Քիչ մը յառաջ՝ կայ մէկ իջնան մը , ուր կը բնակի Վայկոս անունով խիստ պատուական աշակերտ մը : Հոռմէ . ժ. 23 : Ուստի բոլորն ալ մտքերնին հաստատեցին դէպ ՚ի հոն դառնալ . և մանաւանդ անոր համար որ ծերունի ազնուականը անոր այնպիսի աղէկ համբաւը պատմեց : Երբոր դուռը եկան՝ առանց զարնելու ներս մտան , որովհետեւ մարդիկ իջնանին դուռը չեն դարներ : Հետոյ իջնանին տէրը կանչեցին՝ ու ան եկաւ անոնց , ու հարցուցին թէ արդեօք կրնան հոն մնալ ան գիշերը :

Վայկոս . Այո՛ , պարոններ՝ թէ որ բարի մարդիկ էք կրնաք մնալ . ինչու որ իմ տունս միայն այնպիսիներուն համար շինուած է :

Են ատենը Քրիստինէն ու Վթութիւնն ու աղաքը աւելի ևս ուրախացան որ այսպիսի մարդ մէն էր իրենց վանատուրը : Ուստի բնակելու սենեակներ ուզեցին , ու անիկայ Քրիստինէին ու անոր տղոյն ու Վթութիւնին համար մէկ հատ մը ցոյց տուաւ , ու մէկ ալ Պարոն Վաջասիրտն ու ծերունի պարոնին համար :

Ենկէ ետեւ Պարոն Վաջասիրտն ըսաւ . Ո՛վ բարի

* Հատ հարկաւոր է միշտ արթուն կենալ ու մեր անձերուն զգուշանալ : Ետով շատ վտանգներէ կը փախչինք . ու շատ չարիք կ'արդիւնէք : Մեր փրկութեանը Եռաջնորդին մեզի ըրած ան ազդարար խօսքը մտէ . «Վրթմունց կեցիք» :

Պայիտ , ի՞նչ ունիս իրիկուան կերակուրի . ինչու որ աս ճամբորդները հեռուէն եկան այսօր՝ ու յողնած են :

Ճամանակը ուշ ըլլալուն դուրսեւորեամբ չենք կրնար դուրս երթալ կերակուր փնտռել ըսաւ Պայիտ . բայց ունեցածնիս յօժարութեամբ պիտի հանենք , թէ որ անով դո՛ւ ըլլար :

Տանը մէջ ունեցածովդ կը բաւականանանք մենք՝ ըսաւ Վաղասիրտը . բանցի որչափ որ ես քեզ փորձեմ եմ՝ դուն միշտ զուրկ չես գտնուեր հարկաւոր եղածէն :

Ան ատենը Պայիտ փար իջաւ ու խօսեցաւ խոհարարին՝ որուն անունն էր Վարին Ճաշակէ , որ աս ճամբորդներուն համար իրիկուան կերակուր պատրաստէ * : Ասիկայ ընելէն ետեւ կրկին վեր ելաւ բսելով . Այկէք նայի՛նք՝ իմ բարձի բարեկամներս , բարձի եկիք ինձի , եւ ուրախ եմ որ ես՝ ձեզ ներս ընդունեցու տուն ունիմ . ու մինչև որ ընթերիքը պատրաստուի , եկէք քիչ մը ժամանակ անցընենք աղէկ խօսակցութիւն ընելով իրարու հետ . անոնք ալ հաւանութիւն տուին իրենն † :

* Աս իջեանիս նմանութեամբ կը նշանակուի Վրիստոսի Ալեկզեդոյն մէջ միշտ պատրաստուած սփոփութիւնը՝ Տէրունական Ընթերցաց սուրբ հաղորդութիւնը : Աս սփոփութիւնը միայն ճշմարիտ քրիստոնէից համար է , ինչպէս որ Պայիտին տունը՝ ճշմարիտ ճամբորդներուն համար : Իրաւ ուրիշներն ալ կրնան մտնել եկեղեցին՝ ու դրօշմանց հաղորդուիլ Տէրունական Ընթերցաց սրբազան խորհուրդին , բայց միայն Տէրօջը ճշմարիտ ընտանիքն եղողները ճշմարիտ սփոփութիւն ըլլալ կը գտնեն անիկայ :

† Ի՛նչպէս յանդիմանութիւն մըն է ասիկայ աս ատենիս քրիստոնէականներէն շատերուն՝ որոնք երբոր մեկտեղ գալու ըլլան անպիտան բաներու վրայ շաղակրասութիւն կ'ընեն , բայց մեկ բառ մը չեն խօսիր Վրիստոսի վրայ՝ անոր փա-

Ու ըսաւ Վայկոս . Որո՞ւն կինն է աս տարիքն առած տիկինը . ու որո՞ւն աղջիկն է աս մանկամարդ օրիորդը :

Վաճառորդ . Աս տիկինը Վրիստիանոս անուն նախնի ճամբորդի մը կինն է , ու ասոնք իր չորս զաւկընէրն են : Օրիորդն ալ իր ծանօթներուն մէկն է՝ որն որ ինք համոզեց իր հետը ճամբորդութիւն ընելու : Տղաքը՝ ամէնն ալ իրենց հօրը կը հետեւին՝ ու անոր ճամբան երթալու կը փախըին . մանաւանդ թէ ան նախնի ճամբորդին նըստած մէկ տեղը կամ անոր ոտքին մէկ նշանը տեսնելը իրենց սրտերուն ցնծութիւն կը պարզէէ , ու կը բազման նոյն տեղը նստիլ կամ քալել :

Ետիկայ Վրիստիանոսին կինը՝ ու ասոնք Վրիստիանոսին զաւկընէրն են հա՛ , ըսաւ Վայկոս : Ես քու էրկանդ հայրը կը ճանչնամ , մանաւանդ թէ անոր հօրը հայրն ալ : Աս ցեղէն շատերը աղէկ մարդիկ ելան , ու իրենց նախնիքները Անտիոք կը բնակէին : Վարձ . ԺԷ . 26 : Վրիստիանոսին նախնիքները՝ (կարծեմ՝ թէ քու էրկանդ անոնց վրայով խօսիլը լաւ է ,) շատ բնտիր մարդիկ էին : Անոնք բոլոր իմ զխոցածներէս աւելի՝ առաքինութիւն ու քաջութիւն ցուցին՝ ճամբորդներուն Տէրոջը՝ անոր ճամբաներուն ու անիկայ սիրողներուն համար : Վրու էրկանդ ազգականներէն շատերուն վրայով լսեցի որ ճշմարտութեան համար շատ նեղութիւններու համբերեցին : Ստեփաննոս՝ որ մէկ առաջինն էր ան գերդաստանին մէջ ուրիշ քու էրիկդ յառաջ եկաւ , քարկոծուելով մեռաւ . Վարձ . Է . 58 , 59 . աս ազգաւ տոհմէն մէկ ուրիշը՝ Հակոբոս՝ սուրով սպաննուեցաւ : Վարձ . ԺԷ . 2 : Ու ձգելով Պօղոսն ու Պետրոսը՝ քու էրկանդ ծագած ցեղին առջի մարդիկը , ահա Իզնատիոսը՝ որ առիւծներուն առջին ձգուեցաւ . Ումանոսը՝ որուն

ուստոր ճշմարտութիւններուն ու անոր սուրբ ճամբաներուն վրայ :

մարմինը կտոր կտոր իր ոսկորներէն կտրուեցաւ . ու Պոզնկարպոսը՝ որ արիաբար կը կենար կրակին մէջ : Մէկը կար որ սակառով արեւը կախեցին՝ որպէս զի պիծակները ուտեն անիկայ . ու մէկը՝ որ պարկի մը մէջ դրին ու ծովը նետեցին որ խեղճուի : Անձար է մի քստ միտջէ թուել աս ցեղէն եղողներուն ան ամէնը՝ որ ճամբորդութեան կեանքը սիրելուն համար փնտսներ կրեցին ու մահ ճաշակեցին : Ու մեծապէս կ'ուրախանամ որ կը տեսնեմ թէ քու էրիկդ այսպէս չորս հատ տղայ ձգեր է իր ետեւ : Այլ յուսամ որ անոնք իրենց հօրը անունը պիտի կրեն , ու իրենց հօրը ճամբան պիտի քալեն , ու իրենց հօրը վախճանին պիտի հասնին :

Բաջալիթ . Երդարեւ տէր իմ , աղէկ տղաք են ասոնք . կ'երևի թէ իրենց հօրը ճամբան սրտանց կ'ընտրեն :

Գայլոս . Ետիկայ է ըսածս : Անոր համար հաւանալան է թէ Բրիստիանոսին ցեղը շատ պիտի տարածի ու բազմանայ երկրիս երեսին վրայ : Բրիստինէ իր որդւոցը համար քանի մը օրիորդներ թող փնտռէ՝ որոնց նշանուին անոնք , որ իրենց հօրը անունը՝ ու անոր նախնեացը զերդաստանը աշխարհիս մէջ բնաւ չմոռցուի :

Ողջախոհ . Մեղք է որ աս զերդաստանը իյնայ ու մարի :

Գայլոս . Չկրնար իյնալ , բայց կարելի է որ պզտիկնայ . բայց Բրիստինէ իմ խրատս թող բռնէ , ու ասիկայ է ան զերդաստանը պահելու ճամբան : Եւ ուրախ եմ՝ Բրիստինէ , ըսաւ աս վանատուրը , որ քեզ ու քու բարեկամդ Գլթութիւնը հօս կը տեսնեմ՝ երկու սիրելի ընկերներ : Եւ թէ որ կը համարձակիմ խրատել քեզ՝ Գլթութիւնը քեզի աւելի մօտ աղգակցութեան մը խօթէ . թէ որ ինք կ'ուզէ , Սատթէոսին քու մեծ որդւոյդ առ անիկայ : Ետիկայ է երկրի վրայ սերունդ պահելու ճամբ

բան : Այսպէս՝ աս հարմանախօսութիւնը վճռուեցաւ , ու ժամանակին ամուսնացան անոնք * . բայց ասոր վրայով աւելի կը խօսինք յետոյ :

Գայիսս յառաջ տարաւ իր խօսքն ու բաւաւ եւ . Դս հիմա պիտի սկսիմ՝ խօսիլ կանանց վրայ՝ անոնց նախա-

* Աս տեղս հեղինակը պատեհութիւն մը ձեռք կ'առնէ ամուսնութեան վրայով իր ունեցած կարծիքը յայտնելու՝ որուն վրայ շատերը տարբեր կարծիքներ ունին : Ինք յայտնապէս կ'առէ ըսել թէ երկուստարդ քրիստոնեաներուն ամուսնանալը ընդհանրապէս խիստ ապահով ու օգտակար է իւրաքանչիւր ամուսիններուն , ու խիստ շահաւոր՝ բարեպաշտութեան տարածուելուն և հաստատ մնալուն , թէ որ Աստուծոյ վախովն ու իր խօսքին կանոններովն ըլլայ ան : Դւ սակայն չենք կրնար կարծել որ ինք աս կանոնէն դուրս բացառութիւններ ըլլալ չենդուռի . քանզի կան անձինք՝ որոնք ամուրի մնալով հանապաղ բարիք ընելու կը գործածեն ան ժամանակը ու իրենց ան ձերքերը՝ որոնք ամուսնութեան վիճակի մէջ մեծապէս պիտի քիչնային ու աշխարհային զբաղմամբ պաշարուէին . ասանկով աս վերջի ըսածներն իրենց ամուսնացեալ եղբայրներէն աւելի օգտակար են : Բայց և այնպէս՝ բարեպաշտ ծնողք իրենց միաբան ջանացողութիւնով՝ հանդերձ ջերմեռանդ աղօթքով ու բարի օրինակով՝ համեստութեան , պարկեշտութեան և աշխատասիրութեան ու քրիստոնէաւեան սկզբունքներուն մէջ զաւակնին որ վարժեն , այնպէս երեւելի ծառայութիւն մը կ'ընեն եկեղեցւոյն ու հասարակութեան , որ քիչ անձինք անկէ մեծ ու մնայուն բարիք կրնան ընել ուրիշ կերպով : Բայց ասիկայ կը պահանջէ որ աս մեծ գործքերու մէջ Սուրբ Գրոց կանոնները շատ ճիշդ պահուին . քանզի Աւետարանէն օտար եզրոյներուն մէջ ամբարշտութեամբ ու տղիտութեամբ մեծցած զաւկներուն վրայ առաւել ևս յոյս կրնայ ըլլուիլ , քան թէ աւետարանական ընտանիքներուն մէջ դէշ վարժուութիւն ընդունած՝ չար օրինակներ տեսած՝ ու աշխարհային սկզբունքներ ծծած զաւակներուն վրայ :

տինքը վերցրնելու համար : Վանդի ինչպէս որ մահն ու
անէծքը կնիկով աշխարհ մտաւ , Նանդ . 4 , այնպէս ալ
կեանքն ու օրնութիւնը : Խրկեց Նստուած իր Որդին՝
որ կնիկէ մը եղաւ : Վաղ . 4 . 4 : Եւ իրաւ անոր
համար Հին Ատախարանին մէջ յիշուած կնիկները կը փա-
փաքէին զաւակ ունենալ , որ ամէն մէկը կը յուսար թէ
ինք ըլլայ աշխարհի Պրկին մայրը : Վարձեալ կ'ը-
սեմ՝ թէ երբոր Պրկիք եկաւ , էրիկ մարդոցմէ ու
հրէշտակներէն առաջ կնիկներն իրմով ուրախացան :
'ՂԽԷ . Կ . 42-46 : Վրուած չէ թէ էրիկ մարդ մը
բնաւ ստակ մը տուաւ Վրխտոսի . բայց կնիկներն իր եւ
տեէն կ'երթային , ու " իրենց ստացուածքովը անոր ծա-
ռայութիւն կ'ընէին " : 'ՂԽԷ . Ը . 2 , 3 : Անիկը ա-
նոր սաքը իր արցունքովը լուաց , 'ՂԽԷ . Է . 37-50 ,
ու կնիկը անոր մարմինը օծեց 'ի նշան պատմուելու :
Հովհ . ԺԿ . 2 : ԺԸ . 3 , 7 : Անիկները իր ետեէն կու
լային երբոր ինք խաչուելու կ'երթար , 'ՂԽԷ . ԻԳ . 27 ,
ու կնիկներն իր ետեէն կ'երթային՝ երբոր ինք խաչէն փար
առնուեցաւ , ու կնիկները նստան իր գերեզմանին դիմա-
ցը՝ երբոր ինք թաղուեցաւ : Մարթ . ԻԷ . 55 , 56 , 61 :
'ՂԽԷ . ԻԳ . 55 : Առաջ կնիկները զացին գերեզմանը
յարութեան առտուն , 'ՂԽԷ . ԻԳ . 1 , ու կնիկները ա-
ռաջ աւետիս բերին իր աշակերտներուն՝ թէ՛ ան մեռելնե-
րէն յարութիւն առաւ : 'ՂԽԷ . ԻԳ . 22 , 23 : Այն
որոյ կնիկները մեծ շնորհքներու տիրացած են , ու ասոնց-
մով կը ցուցնեն թէ իրենք կենաց շնորհքին մէջ մեր հետը
բաժանորդ են :

Վանք որ հիմն խոհարարը խնցուց թէ ընթրիքը դրե-
թէ պատրաստ է , ու մէկը խրկեց որ սեղանը դնէ ու պա-
տառը փռէ , պնակներն ու հացը շարէ , և աղամանը դնէ :

Ան տեսնը Մատթէոսն ըսաւ . Աս պատառն՝ ու
ընթրիքին աս նախապատրաստութիւնները՝ ուտելիքիս

մեծագոյնն ակորժակ մը կը ծնանին իմ ներսս քան որչափ առաջ ունէի :

Պայիտ . Եսոր պէս՝ աս կեանքին մէջ քեզի-եղած ամէն քրիստոնէական վարդապետութիւնները մեծագոյնն բաղձանք մը թող ծնանին քու ներսդ՝ մեծ Թագաւորին ընթերեաց սեղանը նստելու իր թագաւորութեանը մէջ : Վանդի հոս ամէն քարոզութիւնները՝ դրբերն ու պաշտամունքները կը նմանին միայն պնակներուն ու աղին՝ սեղանին վրայ դրուելուն , երբոր բաղդատունն ան խնճոյքին հետ՝ որ մեր Տէրը մեզի համար պիտի ընէ՝ իր տունը երթալնուս :

Ուստի ընթրիքը վեր տարին , ու առաջ սեղանը ոչ խարի զխառ մը ու կուրծք մը դրուեցաւ անոնց առջևը . որ կը նշանակէր թէ պէտք է որ Մատուծոյ աղօթք ու շնորհակալութիւն ընելով սկսին իրենց ընթրիքը : Ջխտով՝ այսինքն աղօթքով՝ Պաւիթ իր սիրտը առ Մատուած կը վերցնէր , ու կուրծքով՝ ուր որ իր սիրտն է , այսինքն՝ շնորհակալութիւնով՝ իր քնարին վրայ կ'իյնար երբոր աւնիկայ կը նուազէր : Ղ. Խ. 32-34 : Ժ. 14 , 15 : Սաղ. ին. 1 : Եւր. Ժ. 15 : Ես երկու կերակուրները շատ քաղցր ու բարեհամ էին , ու ամէնն ալ ակորժական կերան անոնցմէ :

Եսոր ետեւն շէշ մը զինի բերին վեր՝ արիւնի պէս կարմիր : Եւ Օր. 14 : Պա. Ժ. 13 : Յով. Ժ. 5 : Ուստի Պայիտ անոնց ըսաւ . Խմեցէք համարձակ . ասիկայ որթին ճշմարիտ հեղուկն է , որ Մատուծոյ ու մարդուն սիրտը ուրախ կ'ընէ : Պա. Ժ. 13 : Եյսպէս անոնք խմեցին ու զուարճացան :

Ենկէ ետեւ կաթ եկաւ վեր՝ մէջը հաց փշրուած . Պայիտ ըսաւ . Եսիկայ տղաքը թող ուտեն , որ անով մեծնան : Եւ Պ. 1 , 2 :

Յետոյ իր կարգին՝ վեր եկաւ մէկ կերակուր մը՝ որ եղով ու մեղրով շինուած էր : Ու Պայիտ ըսաւ . Կերէք ասկէ

Համարձակ • Ինչու որ ասիկայ ձեր դատողութիւնն ու միտքը զուարճացընելու ու զօրացընելու աղէկ է : Երբոր մեր Տէրը մանուկ էր՝ ասիկայ էր իր կերակուրը • “Առդի ու մեղը պիտի ուտէ , մինչև որ գիտնայ չարը մերժել ու բարին ընտրել” : Եսայ • Է • 15 :

Եսկէ ետեւ խնձոր բերին մէր , որ շատ բարեհամ պտուղ էր : Են ատենը Մատթէոս ըսաւ • Արեւմտեայ խնձոր ուտել մենք • որովհետեւ անիկայ էր որով օճը մեր նախամայրը խաբեց :

Ետը մըայ Պայիոս ըսաւ • Իբաւ մենք խնձորով խաբուեցանք , բայց մեղքը ապականեց մեր հոգիները՝ և ոչ թէ խնձորը • թէ որ արդիւլուած խնձորն ուտուի՝ արիւնը կ'ապականէ ան • բայց թէ որ հրաման ըլլայ անիկայ ուտելու՝ օգուտ կ'ընէ : Խմե՛ ուրեմն՝ սով եկեղեցի՝ Եստուծոյ աղանձին իր գինին , ու կեր իր խնձորները՝ որ սիրով կը նուաղես : Եբե • Է • 4 , 5 :

Են ատենը Մատթէոս ըսաւ • Ես անոր Համար տարափուտեցայ ուտելու , որ քիչ մը ատեն առաջ միբղ ուտելով հիւանդացայ :

Պայիոս • Արդիւլուած պտուղը կը հիւանդացընէ քեզ • բայց ոչ թէ ան՝ որն որ մեր Տէրը հրաման տուաւ ուտելու :

Երբոր այսպէս կը խօսակցէին՝ ահա ընկոյզ եկաւ սեղանը : Եբե • Է • 11 : Են ատենը սեղան նստողներուն մէկ քանիներն ըսին • Ընկոյզը ժափուկ ակոսներուն վնաս է , մանաւանդ տղոցը ակոսներուն : Պայիոս ասիկայ լսելուն ըսաւ • Ընկոյզը կը նմանի Սուրբ Պրոք դժուարին խօսքերուն • ընկոյզին կեղեք՝ ուտողներէն իր միջուկը կը պահէ • բայց՝ կեղեք ու պիտի դանէք միջուկը • անոր համար ասոնք բերուեցան հոս՝ որ դուք կտորէք ու ուտէք * :

* Սխառնական աղօթքի ու քրիստոնէական ընկերու-

Հիմա ասոնք շատ զուարճացեր էին , ու երկար ատեն
սեղանը նստան՝ շատ բաներու վրայ խօսակցելով : Ահրկը

Թեան զանազան մասերն են ասոնք՝ այլաբանօրէն ստորա-
գրուած : Չփասական օրէնքին մէջ օրինադրուած ոչխարին
զիսան ու կուրծքը կը թուի թէ մեր Վահանայապետին
գօրութեանն ու սիրոյն օրինակ էին . ու վարժութիւն մըն
էին քահանաներուն՝ իրենց դործը բոլոր իրենց գօրութիւ-
նովն ու բոլոր իրենց սրտովը ընելու . բայց հեղինակը ա-
նոնք աւ տեղս կ'առնէ նաև իրբև օրինակ ջերմեռանդ ա-
ղօթքի ու երախտագէտ շնորհակալութեան : Վինին կը
նշանակէ Քրիստոսի սիրոյն ուրախարար յիշատակու-
թիւնը՝ որով իր արիւնը թափեց մեզի համար , ու կեն-
դանի հաւատքով նոյն օրնութիւնը մեր անձերուն ընդու-
նիլը : Ասիք օրինակ է Սուրբ Գրոց պարզ՝ դիւրիմաց և
կարեւոր շնորհութեան , որոնց վրայ կը խօսակցին
հաւատացեալները մէկտեղ հաւարուելուն իրենց շինու-
թեանը համար : Ապրազն ու մեղքը կրնան նշանակել
Նստուռոյ վրայով ան կենդանացուցիչ դաղափարներն ու
երկնային ուրախութեան իսկական յոյսերը՝ որոնք մեծա-
պէս կը հաստատեն հաւատացեալին դատողութիւնը՝ կը
կըթեն անոր միտքը՝ ու կ'որոշեն անոր յօժարութիւնները
իր ընտրած բարի մասին յարելու : Ինձորը կը ցուցնէ
ան խոստմունքներն ու առանձնաշնորհութիւնները որ հա-
ւատացեալները Քրիստոսի սահմանադրութիւններուն մէջ
ստացած են՝ Մտոր հետ հաղորդութիւն ունենալով . ու
ընկոյզը կը ցուցնէ Սուրբ Գրոց ան դժուարին տեղումները
որ փորձով ու քննութիւնով կը կարողանան հասուն քրիս-
տոնեաները զանոնք հասկընալու , ու անձնատուր կ'ըլլան
անոնց խորին միտքը խմանալու , թէպէտ և անոնք քրիս-
տոնութեան մէջ համբալ կըրդներուն չեն իյնար քննելու :
Թերահաւատ անձինք ինչ որ կ'ուզեն թող խորհին ,
երբոր քրիստոնեայք աւ տեղս ստորագրուած կերպովը ըն-
կերութիւն կ'ընեն՝ շատ աւելի անուշ զուարճութիւններ
կ'ունենան , քան թէ երկրաւոր ուրախութիւններու՝ ըզ-
բօսանքներու ու հեշտութիւններու մէջ թաղուած ատեն-

Տեղումնի պարտենն ըստ . (Նարի վանատուր իմ , քանի որ
մենք ընկողյնները կը կոտորվենք կամք կ'ընձն ու դուռն ալ աս
առեղծուածք լուծել * :

Մէկը կար թէպէտ ինք խնդ. կը սեպուէր ,
Բայց որչափ ցրուէր այնչափ կը ժողովէր :

Դն տառնեը ամէնն ալ ուշադրութեամբ կը սպասէին թէ տրդեօր ի՞նչ պատասխանն պիտի տայ բարի Պապիտօր . բայց ան՝ տառն մը լուռ կենցաւ՝ ու յետոյ պատկէս պատասխանեց .

4) Խախտանքները համապատասխանում են Կրթության միջոցառումների օրենքի 10-րդ հոդվածին:

Ան առեւելք Յովսէփը ըստաւ . Ալ Համարձակիմ՝ ըսելու՝
տէ՛ր իմ , [Թէ ես չէի կարծեր որ դուք պիտի կարենաք լու-
ծել այնիկայ :

Ո՛հ, երկար ատեն աս ճամբուն մեջ փարթունացայ ես .
փորձառութիւնը շատ բան կը սորվեցնէ մարդուն : Իմ
Տերըմէս սորվեցայ եւ մարդասէր ըլլալ, ու փորձով գտայ
որ աս ճամբովը առաւել շահեցայ : “Մարդ կայ որ իր
ստացուածքը ջրուելով՝ կ’աւելցնէ, ու մարդ կայ որ չափէ

Եկին և քանզի ասոնք միայն ստուկը են ուրախութեան, իսկ բարեկապաշտութիւնը կը տիրացընէ մեզ ան ստուկըին ճշշմանստութեանը ։

* Ակառե առ տեղս որ Զամբողիներուն Հացկերպոյթը ուրախութիւնով կը կատարի : Արիասունեաները մեծա-
մեծ պատճառներ ունին ուրախ ըլլալու . քայքայ իրենց ու-
րախութիւնը Հոգևոր ըլլալու է , Հոգևոր դադափարներէն
ու Հոգևոր կենցաղավարութենէ յառաջ եկած : Այսպէս
Թող Համայնեան մեր խօսքերն՝ ու այսպէս Թող Հափառու-
րութեամբ ըլլան մեր խնայքները , ու ան ատենը մեր
սրտերը Տերօրմով առեւի ուրախութիւն և խնդուութիւն
պիտի ունենան :

դուրս կը խնայէ , բայց կարօտութեան կը հասնի : Ան որ զիրենք հարուստ կը ցուցնեն , ու բան մը չունին , և կան որ զիրենք աղքատ կը ցուցնեն , ու շատ հարստութիւն ունին " : Եւս 24 : ԺԳ . 7 :

Հիմա Սամուէլ իր մօրը Վրիստինէին ականջին փափաջ ու ըսաւ . Սոյրիկ՝ ասիկայ շատ աղէկ մարդու մը տուն է . եկոր ատեն մը հոս նստինք * , ու իմ եղբայրս Սատթէոսը Վթութիւնին հետ թող ամուսնանայ՝ ասիկ ճամբայ չեւած : Վայիոս իրենց փանառուրը ասիկայ վեր 'ի վերոյ լսելով ըսաւ . Իմ բոլոր յօժարութեամբս կ'ուզեմ տըղաս : Ուստի ամիսէ մը աւելի հոս կեցան անոնք , ու Վթութիւնը Սատթէոսին կնութեան տրուեցաւ : Ու քանի որ հոս էին՝ Վթութիւնը իր սովորութեանը պէս վերաբերուներ ու հանգերձներ շինեց աղքատներուն տաւլու , որով շատ բարի համբաւ մը հանեց ճամբորդներուն վրայով :

Բայց դառնանք նորէն մեր պատմութիւնը շարունակելու : Ընթրիքէն ետեւ տղաքն ուղեցին անկողին երթալ , ինչու որ շատ յոգնած էին ճամբորդութենէ : Ուստի Վայիոս անոնց սենեակը ցոյց տուաւ իրենց . բայց Վթութիւնն ըսաւ . Տղաքը ես կը պառկեցնեմ : Ուստի տարաւ պառկեցուց զանոնք՝ ու անոնք աղէկ քնացան . բայց միւսները բոլոր զիւրը նստան . քանզի Վայիոս ու անոնք այնպիսի յարմար բնկերներ էին իրարու , որ չէին կրնար բաժնուիլ : Ու իրենց Տէրօջը՝ և իրենց՝ ու իրենց ճամբորդութեանը վրայ շատ մը խօսակցելէն ետեւ՝ ծերունի Պարոն Ողջատհէր՝ ան որ առեղծքածն ըսաւ Վայիոսին ,

* Եւս ասիկայ նշան է բարի սրտի , որ հոգեւոր բնկերութիւնն ու կենցաղավարութիւնը կը սիրէ , ու անոր երկար տեւելուն կը փափարի : Ընթերցող , դուն ալ այսպէս ես արդեօք :

սկսեց մնալիւ : Ան ատենը Վաղանիւրտն ըսաւ . Ի՞նչ է ատ՝ պնդոն , մնալիւ՞ սկսեցիր * . արթնցիր նայինք՝ քեզի առեղծուած մը ըսեմ : Ու Պարոն Ողջախոջն ըսաւ .
Ըսէ՛ նայինք :

Ան ատենը Պարոն Վաղանիւրտն ըսաւ .

Ան որ կ'ուզէ սպանանել պէտք է առաջ յաղթուի ,
Ան որ կ'ուզէ ապրեցընել պէտք է առաջ մեռանի :

Ի՛նչ , ըսաւ Պարոն Ողջախոջը , դժուարին առեղծուած մըն է ատ . դժուարին լուծելու՝ ու աւելի ևս դժուարին 'ի գործ դնելու : Բայց ըսաւ . Տանուտէր , թէ որ կը հաճիս իմ բաժինս քեզի կը ձգեմ * դո՛ւն մեկնէ անիկայ՝ ու ես մտիկ ընեմ թէ ի՛նչ կ'ըսես :

Չէ՛ , ըսաւ Վայիոս . քեզի առաջարկուեցաւ ան , ու կը յուսացուի որ դո՛ւն պատասխանես անոր :

Ան ատենը ծերունի պարոնն ըսաւ .

Ան որ կ'ուզէ մեղքն սպաննել պէտք է շնորհքով յաղթուի ,
Ան որ կ'ուզէ զիս դարձընել իր անձին պէտք է մեռնի :

Շիտակ է՝ ըսաւ Վայիոս . ողջամիտ վարդապետու թիւնն ու փորձառութիւնը ասիկայ կը սորվեցընեն : Վանդի նախ մինչև որ շնորհքը ինքզինքը չյայտնէ՝ ու իր փառքովը հոգին չյաղթէ , անիկայ ամենեւին զօրութիւն մը չունի մեղքին դէմ՝ կենալու : Ասկէ զատ՝ թէ որ մեղքը Սատանային պարանն է՝ որով հոգին կապուած կը կենայ , ի՞նչպէս կրնայ ան դէմ՝ կենալ մինչև որ աս անկա-

* Մի տըր առ ասիկայ . երբոր ճանապարհորդ մը կը տեսնէ որ իր եղբայրը քնանալու հակամիտեալ է , իր պարտաւորութիւնն է՝ աշխատիլ որ հոգեւոր խնամներով արթնցընէ՝ զօրացընէ՝ զուարթացընէ ու քաջալերէ այնպիսին :

ըողութենէն չարձակուի * : Արկրորդ՝ ո՛վ որ բանականութեան և բարեպաշտութեան ինչ բլլալը կը ճանչնայ, չհաւատար թէ իր ապականութիւններուն զերի եղող մարդը շնորհքի անօթ կրնայ բլլալ : Աւ հիմա մտիկը ննջու արժանաւոր մէկ պատմութիւն մը կու գայ իմ միտքս, որն որ պիտի պատմեմ՝ քեզի : Քսենոք երկու հոգի ճամբորդութեան ելեր էին . մէկը իր երիտասարդութեանն սկսեր էր, ու միւսը իր ծերութեանը : Արիտասարդը զօրաւոր չարութիւններ ունէր՝ որոնց հետ կռուելու էր, բայց ծերունիինը՝ իր մարմնոյն տկարանալովը տկարացած էին : Արիտասարդը իր քայլերը ծերունիին պէս շիտակ կը կոխէր՝ ու ամէն կերպով անոր պէս արագընթաց էր : Հիմա ասոնցմէ որո՞ւն շնորհքը պայծառագոյն կը ճառագայթէր, որովհետեւ երկուքն ալ նոյն և նման բլլալ կը թուէին :

Ողջախճ . Մտարակոյս երիտասարդինը . քանզի ան որ մեծագոյն դժուարութեան դէմ կը դնէ, իր աւելի ուժով բլլալուն լաւ միայութիւն մը կու տայ . մանաւանդ երբոր ինք կը զուգընթանայ անոր՝ որուն որ իրեն պատահածին կէսը չգատահիր, ինչպէս արդարեւ ծերութեան հասակին մէջ կ'ըլլայ : Եսկէ զատ՝ նկատեցի ես որ ծեր մարդիկ աս սխալմունքովը իրենք զիրենք կը մխիթարէին . այսինքն բնութեան տկարութիւնները շնորհքի յաղթութեան տեղ կը բռնէին, ու կը կարծէին թէ իրենց ուժովը

* Հոգւոյն Սրբոյ բարեշնորհ ներգործութիւնները նշանակուած են աս տեղ : Եսոնք կը յաղթեն մեր բնական գոռոզութիւնը՝ մեղաց սէրն ու խառնածմէ և աստուածապաշտութենէ զոռանք ունենալը : Եւ ասոնք կը զգնանք՝ Քրիստոսի կը հաւատանք՝ հաւատքով կ'արդարանանք՝ մեղքին կը յաղթենք՝ մեր անձին կը մեռնինք՝ ու արդարութեամբ և ճշմարիտ սրբութեամբ խառնոյ համար կ'ապրինք :

կը յաղթեն իրենց չարութիւններուն • և այսպէս իրենք
զիրենք կը խաբէին : Իսաւ շնորհազարդ ծերունիները
աւելի կարող են երիտասարդներուն խրատ տալու , ինչու
որ անոնք աւելի տեսած են իրաց ունայնութիւնը • բայց
սակայն ծերունին ու երիտասարդը մէկտեղ ճամբայ ելլելու
նուն՝ երիտասարդը աս զերազանցութիւնն ունի՝ որ իր
ներսի շնորհաց գործը աւելի յայտնի կ'ըլլայ • թէպէտ
ծերունիին չարութիւնները բնականաբար տկարազոյն են :
Այսպէս նստան անոնք խօսակցելով մինչև առտուան լուս-
նայլ :

Երբոր ընտանիքին բոլորը արթնցան՝ Քրիստինէ իր
տղին Յակոբոսին ըսաւ որ Սուրբ Գրքէն գլուխ մը բան
կարդայ , ու ան Եսայեայ ՆՊՎ գլուխը կարդաց : Ա-
սիկայ լրանալուն Պարոն Ողջախոհը հարցուց թէ ինչու
աս տեղս Վրկչին համար ըսուած է թէ “Ճարաւուտ
երկրէ ելող արմատի պէս բուսաւ” , ու թէ “Մեկից
կերպարանք կամ վայելչութիւն չունէր” :

Պատասխան տուաւ Պարոն Քաջասիրտը • Եռաջինին
աս պատասխանը կու տամ՝ թէ Հրէից եկեղեցին ուրկէ
որ Քրիստոս եկաւ , ան ատենը կրօնքին գրեթէ բոլոր
հիւթն ու ոգին կորսնցուցեր էր : Երկրորդին համար
կ'ըսեմ՝ թէ ան խօսքը անհաւատներուն վրայով խօսուած
է , որոնք աչք չունենալով մեր Վրկչին ներքին յատկու-
թիւնները տեսնելու՝ իր արտաքին նուաստութենէն կը
դատեն զինքը , անոնց նման՝ որ չդիտնալով թէ պատուա-
կան քարերը հասարակ կեղևով մը պատած կ'ըլլան , երբ-
որ անանկ քար մը դանեն՝ չճանչնալով իրենց գտածը՝
մէկդի կը նետեն հասարակ քարի մը պէս :

Են ատենը Վայլոս ըսաւ • Հիմա դուք որ հոս էք , ու
դիտեմ որ Պարոն Քաջասիրտը իր զենքերը գործածելու
աղէկ վարպետ է՝ թէ որ կ'ուզէք՝ քիչ մը նախաճաշիկ
ընելէն ետեւ դէպ 'ի արտերը ելլենք պտըտելու , տեսնենք

Թէ աղէկութիւն մը կրնամք ընել : Ասկէ մղննի մը շափ հեռուն հսկայ մը կայ՝ որ կ'ըսուի Արդարասպան , որ աս կողմերը (Ծագաւորին ճամբուն վրայ շատ փնաս կը գործէ . ու իր քարայրին ուր ըլլալը գիտեմ՝ ես : Ինք խել մը գողերու գլուխ է . աղէկ պիտի ըլլայ թէ որ կարենանք ընազինջ ընել զինքը աս կողմերէս : Աւտի ամէնն ալ հաւանեցան՝ ու ճամբայ ելան . Վաջասիրտը իր սուրովը՝ սաղաւարտովն ու վահանովը . իսկ մնացեալները նիզակներով ու բիրերով * :

Երբոր գացին իր եղած տեղը հասան , գտան որ Տկաւրամիտ անուն մէկը կար իր ձեռքը որն որ իր ծառաները ճամբուն վրայ բռնելով իրեն բերեր էին : Հիմա հսկան կը հանուկցընէր զանիկայ որ յետոյ անոր ոսկորները կրծէ . ինչու որ մնակերներուն ընութիւնը ունէր † :

Շուտ մը՝ Պարոն Վաջասիրտն ու անոր ընկերները իւրենց զէնքերովը իր քարանձաւին բերանը տեսածին պէս՝ հարցուց թէ ինչ կ'ուզեն :

Վաջասիրտ . Վեղ կ'ուզենք . ինչու որ եկանք վրէժ առնել քենէ ան բազմութիւն ճամբորդներուն համար՝ որոնք դուն (Ծագաւորին ճամբուն վրայէն յափշտակելէդ ետեւ սպաննեցիր . ուստի դուրս ելիր քու քարայրէդ : Աւտի հսկան սպառազինուեցաւ ու դուրս ելաւ , ու սկսեցին կը-

* Ն'անապարհորդները կշտանալէն ետեւ պատրաստուելու են ծեծկուելու : Իրենց ցանկութիւնը հեշտացրնելու համար ուտելու չեն՝ հապա իրենց հոգիները զօրացրնելու համար , որ զօրաւոր ըլլան Տէրոջմով անոր զօրութեանը կարողութիւնովը ամէն թշնամիներուն հետ ծեծկուելու ու անոնց յաղթելու :

† Արդարասպան Հսկային նմանութիւնը ընդհանուր նմանութիւն մըն է մեր փրկութեանը թշնամիներուն , որոնք բոլոր մեր ճամբորդութեանը մէջ կը հակառակին մեզի :

ռուելու, և մէկ ժամէն աւելի պատերազմեցան ու յետոյ
կեղան յոգնութիւն առնելու :

Յետոյ ըսաւ Հսկան • Եւ զնչ բան ունիւք դուք հոս իմ
Երկրիս վրայ :

Վաճառեիր • Ղամբորդներուն արիւնին վրէժը պիտի
առնենք , ինչպէս որ առաջ քեզի ըսի : Այսպէս՝ նորէն
սկսեցին կռուիլ , ու հսկան Պարոն Վաճասիրտը ետ քը-
շեց • բայց ան նորէն դարձաւ , ու այնպիսի ճարպիկու-
թիւնով և այնպիսի զօրութեամբ մը հսկային գլխուն մէկ
կողմին ու միւս կողմին վրայ յարձակեցաւ , որ անոր զէն-
քերը ձգել տուաւ իր ձեռքէն : Ուստի զարկաւ սպաննեց
անիկայ՝ ու գլուխը կտրեց , ու բերաւ տուն : Առաւ նաեւ
ճամբորդ Տկարամբտը՝ ու իր հետը իր բնակարանը բե-
րաւ : Երբոր տուն եկան՝ տանը մէջիներուն ցոյց տուին
անոր գլուխը , ու տարին տեղ մը անկեցին՝ ինչպէս որ
ուրիշներն ալ առաջ ըրած էին , որ անկէ ետեւ այնպիսի
բան ընելու ծանացողներուն վախ մը ըլլայ :

Մեկէ ետեւ հարցուցին Պարոն Տկարամիտին թէ ի՞նչպէս
անոր ձեռքը ինկեր էր :

Պատասխան տուաւ որորմէի մարդն ու ըսաւ . Ես մէկ
հիւանդոտ մարդ մըն եմ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , և որով
հետեւ մահը սովորաբար օրը անգամ մը իմ դուռս կը զար-
նէր , մտածեցի որ իմ բնակարանիս մէջ բնաւ պիտի չա-
ռողջանամ : Ուստի ինքզինքս տուի ճամբորդութեան
կեանք մը վարելու , ու Եստուգութեան քաղաքէն՝ ուր
որ ես ու իմ հայրս ծներ էինք , մինչև հոս ճանապարհոր-
դեցի : Ես մէկ մարդ մըն եմ՝ որ ամենեւին մարմնաւոր
կարողութիւն չունիմ , ո՛չ ալ մտաւոր , և սակայն թէ որ
կրնամ՝ թէպէտ և սողալով ըլլայ՝ կ'ուզեմ իմ կեանքս
ճամբորդութեան մէջ անցընել* :

* Մէկն ճանապարհորդները միօրինակ քաջ ու զօրաւոր

Երբոր ճամբուն գլխու դուռը եկայ՝ ան տեղին Տէրը յօժարութեամբ զիս ներս ընդունեց . ոչ իմ վատասողջ կերպարանքիս ու ոչ ալ իմ տկար մտքիս համար զիս մերժեց . հապա այնպիսի բաներ տուաւ ինծի՝ որ իմ ճամբորդութեան հարկաւոր էին , ու ապապրեց ինծի որ մինչև վերջը յոյս չկորեմ : Սեկնիչին տունը որ եկայ՝ շատ մարդասիրութիւն ընդունեցի հոն . և որովհետև այնպէս սեպուեցաւ թէ՛ Վժռարութեան Լեռը այնքան խիստ պիտի դադ ինծի որ պիտի չկրնամ ելլել , իր ծառաներուն մէկը անկէ վեր հանեց զիս : Իրաւ որ շատ օգնութիւն գտայ եւ ճամբորդներէ , թէպէտ և մէկը չէր ուզեր այնպէս կամաց երթալ՝ ինչպէս որ եւ ստիպուած եմ երթալու : Աւսակայն երբոր ինծի կը հասնէին՝ քաջալերութիւն կուտային ինծի , ու կ'ըսէին թէ իրենց Տէրոջը կամօք ան է որ վատասիրտներուն մխիթարութիւն տրուի , և այնպէս իրենց քալուածքովը յառաջ կ'երթային : Երբոր Արշաւանաց կիրճը եկայ՝ ան տունը աս հսկան դէմն ելաւ , ու հրաման քաւ որ պատրաստուիմ մենամարտութեան ելլելու . բայց՝ բանէ , ինծի պէս տկարը աւելօք կարօտութիւն ունէր զօրացուցիչ դեղի մը . ուստի իմ վրաս եկաւ ու բռնեց զիս : Բայց ինծի քիչ մը այնպէս կուգար թէ պիտի չմեռցնէ զիս : Ասեւ երբոր զիս իր քարայրը տարաւ՝ որովհետև իմ կամքովս չգացի իր հետը , կը հաւատայի թէ կրկին ողջ դուրս պիտի ելլեմ անկէ . ինչու որ լսեր էի թէ ո՛ր և իցէ ճանապարհորդ որ բռնութեամբ դերի կը բռնուի՝ թէ որ բոլոր սրտով իր Տէրոջը

և առողջ չեն : Ոմանք տկար են , ու Տէրոջը ճամբաներուն մէջ զգուշութեամբ ոտք ոտք յառաջ կ'երթան : Բայց աս բան մը չէ . թէ որ միայն սիրտ ունին ճանապարհորդի , բոլորը առ լաւն պիտի վերջանայ . քանզի ինք Ամենակարողը որ մեր կողմն է , համարձակութեամբ կըրնանք ըսել՝ թէ Ո՞վ մեզի դէմ պիտի ըլլայ :

վրայ հաստատ մնայ , * Ախախնամութեան օրէնքն ան է որ թշնամեղն ձեռօքը պիտի չմեռնի : Վիտէի որ պիտի մերկացնէր զիս , ու արդարեւ մերկացուց . բայց՝ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ ողջանդամ ազատեցայ , որուն համար շնորհակալ եմ իմ՝ (Վաղարշէս՝) իրբեւ ազատութեանս հեղինակ , ու ձենէ՝ իրբեւ անոր միջոց : Աւրիշ աղէտներու ալ հանդիպելու ակնունիմ . բայց իմ՝ միտքս հաստատած եմ՝ աս բանիս վրայ . այսինքն թէ վաղել կըցած ատենս վաղեմ , ու չկըցած ատենս քալեմ , ու քալել ալ չկըցած ատենս սողալով յառաջ երթամ : Այլ երջանկէս շնորհակալ եմ զիս Կիրողին , իմ՝ միտքս հաստատուն է . ճամբաս իմ առջև է , միտքս կամուրջ չունեցող դեռին անդիու կողմին վրայ է , թէպէտ տկարամիտ մէկն եմ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք * :

Ան ատենը ձերունի Ողջախոն բսաւ . Վիշ մը ատեն առաջ Պարոն Երկիւղած անունով ճամբորդի մը հետ ծախսութիւն չունեցար դուն :

Տխրամբ . Ծանօթութիւն ունենալն ալ խօսք է : Ան եկաւ թանձրամտութեան քաղաքէն՝ որ Կործանման քաղաքէն ու նաեւ իմ ծնած տեղէս չորս աստիճան դէպ 'ի հիւսիս է . և սակայն աղէկ կը ճանչնայինք իրար , ինչու որ՝ ան իմ հօրեղբայրս էր : Երկուքիս բնաւորութիւնը շատ նման էր իրարու . ինք ինէ քիչ մը կարճ էր , բայց սակայն կազմուածքով մեծապէս կը նմանէինք իրարու :

Ողջախոն . Իմացայ որ դուն կը ճանչնայիր զինքը , ու

* Ինչ քաղցր՝ և ինչ անկեղծ պատմութիւն է աս : Ասիկայ յարմար չէ՞ արդեօք շատ տկարամիտ քրիստոնեաներու : Խղձալի հոգին թէպէտ տկար էր , բայց իր Տէրը իր փառանդին մէջ զինքը հոգաց : Իր ազատութեանը համար՝ ու իր թշնամիներուն սպաննուելուն համար զօրաւոր անձինք խրկեց : * Ակառէ՝ իր հաւատքը՝ որ մինչև անդամ իր յետին նեղութեանը մէջ ամուր բռնեւ էր , ու փոքր 'ի շատեւ բան սօրվէ աս տկարամիտէն :

նաև դիւրաւ կը հաւատամ թէ դուք իրարու ազգականու
թիւն ունիք . ինչու որ դուն անոր դեղնած երեսն ունիս ,
անոր նայուածքն ունիս , ու ձեր խօսքը շատ նման է իրա-
րու :

Տկարամիտ . Սեղ ճանչցողներուն շատերը այդպէս ըսին .
և ասկէ զատ՝ ի՞նչ որ իր վրայ դիտեցի , ըստ մեծի մասին
նոյնը իմ վրաս ալ գտայ :

Վայկոս . Պարոն , ուրախ եղիր . բարի եկիր ինծի ու
իմ տունս . ի՞նչ ընելու որ միտք ունիս՝ խօսէ համարձակ .
ու ի՞նչ որ կ'ուզես թէ իմ սպասաւորներս քեզի համար
ընեն , յօժարամտութեամբ պիտի ընեն :

Են տոննք Պարոն Տկարամիտն ըսաւ . Մտիկայ անակն-
կալ շնորհք մըն է , ու կը նմանի խաւարամած ամզի մը
մէջէ՛ ծագած արեւակին : Երդարասպան հսկան արդեօք
կը խորհէ՞ր որ ասանկ շնորհք մը պիտի ընէ ինծի երբոր
զիս կեցուց , ու որոշեց թէ պիտի չթողու որ ալ յա-
ռաջ երթամ : Երդեօք մտքէն անցնու թէ իմ զբաւնս
պարպկէն ետեւ իմ առատասիրտ վանատուրիս Վայկոսին
տունը պիտի երթամ ես : Աւ սակայն բանն այնպէս ե-
ղաւ * :

Հիմա երբոր Տկարամիտն ու Վայկոսը այսպէս կը խօ-
սակցէին , մէկը վազելով եկաւ դուռը՝ ու պատմեց , թէ՛
Սէկ ու կէս մընի չափ հեռուն Մհարազատ անուն մէկը
կայծակնահար մեռաւ իր եղած տեղը :

Վիսոս՝ ըսաւ Տկարամիտը . մեռաւ ան : Իմ հոս դալէս
բանի մը օր առաջ ինծի հասաւ՝ ու կ'ուզէր ինծի ընկեր
ըլլալ : Աւ իմ հետս էր երբոր Երդարասպան հսկան զիս

* Ի՞նչ անուշ բան է մտածել թէ մեր ամենազօրաւոր
թշնամիները պիտի յաղթուին , ու անոնց չար դիտաւո-
րութիւնները մեր օգտին պիտի դառնան . մանաւանդ թէ
անոնց մեր կործանմանը համար մտածածը մեր առողջու-
թեանն ու մեր յաջողութեանը պիտի ծառայէ :

բռնեց . բայց ան իր ոտքին արագ էր՝ ու փախաւ . սակայն կ'երեւայ որ ան մեռնելու համար փախաւ , ու ես ապրեւելու համար բռնուեցայ * :

Ան որ կը կարծենք թէ իսկոյն զմեզ պիտի սպաննէ ,
 Հատ անգամ՝ կ'ըլլայ որ կ'ազատէ մեզ թշուառ վիճակէ .
 Ու ձախորդութեան դէմքը որ զմեզ 'ի մահ կը մատնէ ,
 Յաճախ կ'ըլլայ որ հեղահոգիին կեանք կը պարզուէ .
 Եւ բռնուեցայ , ան զինքը թօթվեց ու փախաւ մենէ ,
 Անոր մահ , իսկ ինձ կեանք պարզեցողը մի և նոյն ձեռքն է :

Վանք որ աս միջոցիս մէջ Մատթէոսն ու Վթութիւնը ամուսնացան , ու Վայիոս իր աղջիկը Փիբէն Մատթէոսին եղբորը Հակոբոսին կնութեան տուաւ : Եսկէ ետեւ տասը օրուան չափ ալ նստան Վայիոսին տունը , իրենց ժամանակն այնպէս անցընելով՝ ինչպէս որ ճամբորդները սովորութիւն ունին ընելու :

Երբոր ճամբայ պիտի ելլէին՝ Վայիոս հայկերոյթ մը բրաւ , և կերան ու խմեցին և ուրախացան : Ալ երջագէս իրենց երթալու ժամը եկաւ . անոր համար Պարոն Վաւախորտը իրենց համար եղած ծախքին հաշիւն ուզեց : Բայց Վայիոս ըսաւ անոր թէ իր տանը մէջ սովորութիւն չէ որ ճամբորդները իրենց կերածին հատուցում ընեն : Ինք տարեկանով կը պահէ զանոնք , բայց ստակը բարի Մամարացիէն առնել կը սպասէ , որ իրեն խոստացեր է թէ իր ուրիշ անգամ՝ զալուն ինչ ծախք որ բրած է անոնց համար՝ ինք պիտի վճարէ : Վաւ . Ժ . 34 , 35 :

* Ես տեղս նորէն կը բաղդատուի տկար հաւատացեալը ճշմարտութեան կերպարանք ունեցող կեղծաւորին հետ : Ես վերջինս ժամանակին ծառայելով հալածանքը իրմէն կը հեռացընէ , և սակայն իր մեղքին մէջ կը կորսուի : Բայց առաջինը թէպէտ և կը չարչարուի ու կը գողայ , բայց կը յուսայ , կ'ազատի և կը մխիթարուի , ու իր փորձութիւնները վերջացած կը դանէ 'ի նպաստ իր մեծ օգուտին :

Եսոր վրայ Պարոն Քաջասիրտը Վայիտսին ըսաւ .
 « Սիրելի դուռն Հաւատարմաբար կ'ընես , ինչ որ կ'ընես
 եղբայրներուն՝ և օտարներուն . որոնք եկեղեցիին առջևը
 վիպեցին քու սիրոյդ վրայով . որ Եստուածահաճոյ կեր-
 պով զանոնք ճամբայ կը դնես » : Գ ԶԺԷ . 5 , 6 : Յե-
 տոյ Վայիտս անոնց ամենուն՝ ու իր աղջկանը և փեսին՝ և
 յատկապէս Պարոն Տկարամիտին՝ երթար բարեաւ ըսաւ :
 Տկարամիտին նաեւ բան մը տուաւ ճամբան խմելու :

Երբ՝ երբոր ամենը մէկէն դռնէն դուրս կ'ելլէին , Տկա-
 րամիտը այնպէս յուշուց թէ ինք ետ մնալ կ'ուզէ : Իսկ
 Պարոն Քաջասիրտը տեսնելով ասիկայ՝ ըսաւ : Եղէ՛ ,
 Պարոն Տկարամիտ , եկոր մեր Հեան ընկերացիր . ես քեզի
 առաջնորդ կ'ըլլամ , ու դուռն միւսներուն Հետ պիտի ճա-
 նապարհորդես :

Տխրա՞ծ . Եփսոս , ես ինծի յարմար ընկերի մը կա-
 բօտ եմ . դուք ամէնրդ աւելի ու զօրաւոր էք , բայց ես
 տկար ու անզօր՝ ինչպէս որ կը տեսնէք : Ենոր համար ես
 աւելի կ'ընտրեմ՝ ձեր կտակէն դալ , որ չըլլայ թէ իմ բազ-
 մապատիկ տկարութիւններուս պատճառաւ ինծի ալ բեռ
 ըլլամ՝ ձեզի ալ : Իս մէկ տկար ու անզօր մօքի տէր
 մարդ մըն եմ՝ ինչպէս որ ըսի , ու կը դժուարեմ և կը
 տկարանամ՝ ան բանին վրայ՝ որ ուրիշները կրնան տանիլ :
 Ինչպա՞ր չեմ սիրեր . հազուիլ չեմ սիրեր . անպիտան
 հարցումները չեմ սիրեր : Մանաւանդ թէ այնպիսի տկար
 մարդ մըն եմ՝ որ իմ դժարս կու գայ ան բանը՝ որն որ
 ուրիշները ազատութիւն ունին ընելու : Նշմարտութեան
 բոլորը չեմ՝ զիտեր . ես խիստ աղէտ քրիստոնեայ մըն
 եմ* : Երբեմն թէ որ լսեմ թէ մէկը Տէրօջմով կ'ուրա-

* Ես ի՞նչ յայտնի ու անխարդախ խոստովանութիւն է .
 աս անձը թէպէտ և տկար էր մարդով , բայց զօրաւոր էր
 իմաստութեամբ ու ողջամիտ՝ դատողութեամբ :

խանայ՝ կը ներկանամ , քնռու որ ես ալ նոյնը չեմ կրնար
ընել : Տկար մարդը զօրաւորներուն մէջ ու հիւանդը ա-
ռողջներուն մէջ քնչպէս որ է՝ ես ալ այնպէս եմ , այնպէս
որ՝ չեմ գիտեր [Թէ ի՞նչ բնեմ :

Վառաձայնորդ . Նայց Ե՛ղբայր , իմ պաշտօնա մատասկրաթ
մշակ[ժ]արել ու տկարներուն պաշտպան բլալ է : Հար-
կաւ պէտք է որ դուն մեր հետը գաս . մենք քեզի կը
սպասենք , քեզի կ'օգնենք , քեզի համար քանի մը բա-
ներէ մենք մեզ կը զրկենք՝ [Թէ դաղափարի կողմանէ և [Թէ
դործքի . քու առջևդ երկբայելի վիճարանութիւններու
չենք մտնել . քեզի հետ ամէն բան կ'ըլլանք՝ քան [Թէ
ձգենք որ մեր ետեւ մնաս * : Իմ [ԹՎԻՍ . Ե . 14 : Հառով .
ԺԳ : Իմ Արթն . թ . 9-13 : [Թ . 22 :

Ախմա բոլոր աս միջոցիս Վայիտսին դուռը կայներ էին անոնք • ու անոնք այսպիսի խօսակցութեան որ պարապած էին , Պարոն Վիւրապայժը եկաւ իր նեցուկներովը , ու ինքն ալ ճամբորդութեան կ'երթար :

Ան ատենը Տկարամիտն բաւ անոր . Դ՞նչպէս եկար
դուն հոս : Բիւշ մը առաջ դանդաղ կ'ընէի եւ թէ ինծի
յարմար ընկեր մը չունիմ , բայց դուն իմ ուզած ընկերս
ես : Եարի եկիր՝ բարի՛ եկիր՝ ո՞վ պատուական Պարոն
Պիւրադայթ , կը յուսամ թէ մենք իրարու կ'ընանք օգ-
նել ↑ :

* Երանի՛ թե աւելի 'ի դորձ դրուէր ասիկայ գանազան վիճակի՝ աստիճանի ու դատողութեան տէր քրիստոնէից մէջ : Թե որ զօրաւորները այսպէս վարուէին տիարներուն հետ , որչափ աւելի սէր՝ խաղաղութիւն ու միաբանութիւն պիտի տիրապետէին Հաւատացեալից մէջ :

† Սրանչանալու արժանաւոր է հեղինակի տրուած շնորհքը՝ որ իր պատմութիւնը հաւատացելոյ զանազան աստիճաններուն այսպէս կը յարմարցնէ՝ այնպէս որ Քրիստոսով ողջ եղողները՝ ինչպէս նաև երիտասարդ հա-

Վու ընկերութիւնդ ինծի ուրախութիւն կը պատճառէ , ըսաւ միւսը . և որովհետեւ այսպիսի բարեբաղդութեամբ իրարու հանդիպեցանք՝ ո՛վ պատուական Պարոն Տկարամիտ , իրարմէ չզատուելու համար ես իմ նեղուկներու մէկը քեզի փոխ կու տամ* :

Պատասխան տուաւ Տկարամիտը . Չէ , ինչու որ ես կաղ չեղած սահելու հակամիտեալ չեմ , թէպէտ և շնորհակալ եմ քեզի քու յօժարամտութեանդ համար : Բայց սակայն երբոր հարկաւորի՝ կարծեմ թէ շան մը դէմ կ'ընայ օգնութիւն բլլալ ինծի ան :

Ո՛վ պատուական Տկարամիտ , պատրաստ ենք քու հրամանիդ թէ՛ ես ինքեմ՝ և թէ՛ իմ նեղուկներս , որ առանձն որ կ'ընանք քեզի օգնութիւն մը ընել , ըսաւ Վիւրաւ գայթը :

Ուստի այսպէս սկսեցին ամենը յառաջ երթալ : Պարոն Վաջասիրտն ու Պարոն Ողջախոհը առջնէն կ'երթային , Վրիստինէն ու իր զաւկըները անոնց ետեւէն , ու Պարոն

ւատացեալներն ու հասուն քրիստոնեաները ամենն ալ կըրնան իրենց հանգամանքին յարմար բան մը գտնել : Երբոր Վաջասիրտին բնութեանը նայինք՝ ու անիկայ Տկարամիտին կամ Վիւրաւգայթին բնութիւններուն հետ բաղդատենք , ի՛նչ անհուն տարբերութիւն կը գտնենք : Բայց ի՛նչ մխիթարութիւն է տկար հոգւոյն որ Շամբուն գլխու դռնէն ներս մտաւ , թէ Մատուծոյ շնորհքը նոյն է՝ թէ և ոմանց վրայ քիչ և ոմանց վրայ շատ ըլլայ ան : Ո՛չ որ չափութիւնը՝ այլ որպիսութիւնը կը զանազանէ ճշմարիտ հաւատացեալը :

* Եւստ պատուական դիւտ է աս : Տե՛ս քրիստոնեական սիրոյն բնութիւնը : Արնչև անգամ բուն խի մեր անձին հարկաւոր եղածը մեր եղբօրը համար ձգելու կը յօժարեցնէ զմեզ : Աէրը միայն մեր օգուտին չնայիր , հապա ուրիշներուն պակսութիւնները հոգալու կը նայի :

Տկարամիա՛ւը՝ և Պարոն Գիւրադայ[Թ]ն ալ իր նեցուկներու վը՝ ամենուն ետեւէն ։ Ու Պարոն Ողջախոջն ըսաւ ։

Ողջախոջ . Կ'աղաչեմ՝ տէ՛ր իմ , հիմա որ մենք ճամբուն վրայ ենք , օգտակար բան մը պատմէ մեզի՝ մենէ առաջ ճամբորդութեան դացողներու վրայով ։

Վաճառիք . Յօժար կամե՛ք . կարծեմ [Թ]է լրած էք [Թ]է Վրխատիանոս ատենօք Խոնարհութեան Չորին մէջ ինչպէս պատահեցաւ Մարդղիտին . ու նաեւ [Թ]է ինչ դժուարութիւն կրեց Սահուան Շուրին Չորէն անցնելուն ։ Վարձեալ հարկաւ լրած պիտի ըլլար [Թ]է Հաւատարիմը ինչ դժուարութիւն քաշեց Մնպարիկէ լա տիկինէն՝ Սոսիկին Մղամէն՝ Տժգոհէն ու Մծթէն . ասոնց չորսն ալ այնպիսի չարաճճիներ էին՝ որոնց նմանը չէր տեսներ մարդ ճամբուն վրայ ։

Ողջախոջ . Այո՛ , կարծեմ [Թ]է անոնց ամենուն վրայով լրած եմ . բայց իրաւ որ բարի Հաւատարիմը Մծթէն կրած դժուարութիւնը ուրիշ մէկէն չկրեց . անիկայ չըյողնող մէկն էր ։

Վաճառիք . Այդպէս է . քանզի ինչպէս որ նոյն ճապարհորդը աղէկ ըսաւ , անիկայ ամէն մարդոցմէ աւելի ծուռ անուն ունէր ։

Ողջախոջ . Բայց կ'աղաչեմ՝ տէ՛ր իմ , Վրխատիանոս ու Հաւատարիմ մեր պատահեցան Շատախօսին ։ Ես մարդն ալ նշանաւոր մէկն էր ։

Վաճառիք . Անիկայ յանձնապատուան յիմար մըն էր . սակայն շատերը իր ճամբուն հետեւեցան ։

Ողջախոջ . Վիշ . մնաց որ պիտի խարէր Հաւատարիմը ։

Վաճառիք . Այո՛ . բայց Վրխատիանոս այնպիսի ճամբու մը դրաւ Հաւատարիմը՝ որ շուտով խնայաւ անոր ինչ ըլլալը ։

Այդպէս անոնք առաջ դացին՝ մինչև որ եկան ան նոյն

տեղը՝ ուր որ Աւետարանիչը Վրիստիանոսին ու Հաւատաւրիմին հանդիպեցաւ, ու մարդարեւացաւ անոնց վրայ թէ ինչ պիտի պատահէր իրենց՝ Ունայնութեան Տօնախմբութեան մէջ։ Ան ատենը իրենց առաջնորդն ըսաւ, Վրիստիանոս ու Հաւատարիմ առ տեղս հանդիպեցան Աւետարանիչին որ մարդարեւացաւ իրենց ան նեղութիւններուն վրայով՝ որոնց պիտի պատահէին անոնք Ունայնութեան Տօնախմբութեան մէջ։

Ողջախոհ . Իրաւ . կ'ըսես . կարծեմ թէ խիստ ծանր դատմը պիտի ըլլար ատիկայ՝ որ ան ատենը ինք անոնց կարգաց*։

Վաճառիկ . Այնպէս էր . բայց միանգամայն քաջալերութիւն ալ տուաւ անոնց։ Բայց ի՞նչ կը խօսինք մենք անոնց վրայով։ Անոնք առիւծի պէս երկու հոգի էին . երեսնին դայլախազի պէս ամուրցուցին։ Միտրդէք՝ դար թէ ինչպէս աներկելի էին՝ երբոր դատաւորին առջևը կայներ էին։

Ողջախոհ . Ստորդ է . Հաւատարիմը քաջարար մեռաւ։

Վաճառիկ . Այո՛, ու նոյնպէս ազէկ բաներ անոր մահուանէն յառաջ եկան . ինչու որ իր մահովը Յուսարիցն

* Հալածանաց մօտենալը ճշմարիտ հաւատացեալներուն ևս զարհուրելի է, թէ և Մատուծոյ խօսքին շատ քաջալերութիւնն ալ ունին։ Անոր համար շատ օգտակար է որ այսպիսի տեսարանները մեր մտքերուն ներկայացընենք՝ ու մտածենք թէ անոնց իրօք պատահելուն ի՞նչ պիտի զգայինք, որպէս զի յանձնապատասանութենէ ազատինք, ամէն յուսադրական բաներու մէջ ժրանանք, Մատուծոյ վրայ մեր վստահութիւնը տկարացընող ամէն բաներու վրայ հսկենք, ու անդադար աղօթքի միմաստութիւն՝ զօրութիւն՝ համբերութիւն՝ հեղութիւն՝ հաւատք և սէր ունենալու, որոնք բաւական են մեզի, թէ որ բանը իշաւ գէշի երթայ։

ու քանի մը ուրիշները՝ ինչպէս որ լաճ եմ, դարձի եկան :

Ողջութեան . Կաղաքում . առաջ տար աս խօսակցութիւնը , քանզի դուն աղէկ ծանօթ ես աս բաներուն * :

Բաժնակիր . Ունայնութեան Տօնավաճառէն անցնելէն ետեւ Բրիտանիոսին պատահածներուն ամենէն խորամանկը Շուռսիրտ անունով մէկ անդգամն էր :

Ողջութեան . Շուռսիրտ . Խնչ մարդ էր ատիկայ :

Բաժնակիր . Մէկ խիստ անողգամ մը՝ յայտնի կեղծաւոր մըն էր . այնպիսի մէկը որ ամէն վիճակի մէջ կրօնասէր ըլլալ կը ձեւանար , բայց այնպիսի խորամանկութեամբ ամէն բան կը անօրինէր որ կրօնքի համար բան մը չէր կորսնցընէր ու ներդրութիւն մը չէր կրէր : Ամէն մէկ դիպուածի կը յարմարէր իր կրօնքը , ու իր կիներն ալ աս մասին իրեն պէս վարպետ էր : Մէկ կարծիքէն միւս կարծիքին կը դառնար , մանաւանդ թէ այսպէս ընելուն համար ինքզինքը կը ջատագովէր ալ : Բայց որչափ որ կրօնայ խմանալ իր ծուռ սրտովը իր վերջը գէշ եղաւ . ու չսեղի թէ իր դաւկրներուն մէկը՝ ճշմարտապէս Աստուծոյ վախճաններուն մէկին առջեւ յարգութիւն մը ունեցաւ :

Արդ՝ մինչև հիմա անոնք այնչափ յառաջ դացին որ Ունայնութեան քաղաքն սխեց երևալ , ուր որ կ'ըլլայ Ունայնութեան Տօնավաճառը : Ուստի երբոր տեսան թէ այնչափ մտն են քաղաքին , իրարու հետ խորհուրդ ըրին թէ ինչպէս տխրի անցնին ան քաղաքէն . ու մէկը մէկ

* Ի՞նչ մը չկայ այնչափ օգտակար՝ որչափ խօսակցիլ աւանց հաւատքին՝ արիութեանն ու յաջողութեանը վրայ , որ մենէ առաջ դացին , ու թէ ինչպէս իրենց ճամբուն մէջ փառաւորապէս պատերազմեցան իրենց փորձութիւններուն՝ թնամիներուն ու վտանգներուն հետ՝ և աւելի յաջող եղան ամենուն : Ճանապարհորդները այսպիսի բաներ լսելը կը սիրեն :

բան կ'ըսէր, ու միւսն ուրիշ բան մը : Այլընճը Պարոն Վաղասիրտն ըսաւ : Շատ անգամ եւ ճամբորդներու առաջնորդութիւն ըրած եմ՝ առ քաղաքին մէջէն՝ ինչպէս որ կարծեմ լրած էք : Երդ՝ մէկը կը ճանչնամ եւ Սնասոն անունով որ Ախարացի է ու առջի աշակերտներէն մէկն է . կրնանք անոր քովը կենալ : Գործ . իմ . 16 : Թէ որ աղէկ կը թուի ձեզի, հոն իջնէք :

Շատ աղէկ՝ ըսաւ ծերունի Ողբասոհը . շատ աղէկ՝ ըսաւ Քրիստինէ, շատ աղէկ՝ ըսաւ Տկարամար . ու այսպէս ըսին ուրիշներն ալ : Հիմա պէտք է դիտնար թէ մինչև որ անոնք քաղաքին դուռը հասան իրիկուան մութը կոխեց . բայց Պարոն Վաղասիրտը ծերունի մարդուն տանը ճամբան դիտէր : Ուստի հոն եկան . ու Վաղասիրտը դրանն առջևը ձայն հանեց, ու ծերունին ներսէն լրածին պէս անոր ձայնը ճանչցաւ . վասն որոյ դուռը բացաւ՝ ու ամէնը ներս մտան : Են ատենը Սնասոն՝ իրենց վանատունն ըսաւ . Ո՛րչափ ճամբայ քալեցիք այսօր : Ենոնք ալ ըսին . Մեր բարեկամին Գայիտսին տունէն մինչև հոս : Իրաւ կ'ըսեմ ձեզի՝ ըսաւ ծերունին, աղէկ ճամբայ առեր էք . խիստ յոգնած պիտի ըլլաք . նստեցէք : Ենոնք ալ նստան * :

Են ատենը իրենց առաջնորդն ըսաւ . Եկէ՛ք նայինք՝ ինչպէս էք հիմա՝ հով պատուական ընկերներ . իմ բարեկամին կողմանէ եւ ձեր գալուստը կը բարեւմ :

Ես ալ կը բարեւեմ ձեր գալուստը՝ ըսաւ Պարոն Սնասոնը . ու ի՛նչ որ կ'ուզէք աղատարար ըսէք, ու կրցածնիս պիտի ընենք ձեր ուղածը գտնելու :

Ողբասոհ . Քիչ մը առաջ մեր մեծ կարօտութիւնն էր՝

* Ի՛նչ մեծ բարիք մըն է Ունայնութեան Տօնալաճառին մէջ տուն մը գտնել՝ որուն տէրը ճանապարհորդներն ընդունի ու զամենք պատուասիրէ :

իջևան մը ու աղէկ ընկեր • ու հիմա կը յուսամ որ երկուքն ալ ունինք * :

Սասան • Իջևանին ինչ ըլլալը կը տեսնէք • բայց աղէկ ընկերը փորձի մօնուելուն պիտի երեւայ :

Աղէկ՝ ըսաւ Վաջասիրտը • աս ճամբորդները իրենց տեղը կը տանի՞ս :

Այո՛, ըսաւ Սասան : Ուստի անոնց ամէն մէկն իր տեղը տարաւ , ու նաև գեղեցիկ սեղանատուն մը ցոյց տուաւ անոնց՝ ուր որ պիտի իրիկուան կերակուրը մէկտեղ ուտէին , և հոն նստէին մինչև որ պառկելու ատենը դար :

Արդ՝ երբոր իրենց տեղերը նստան՝ ու իրենց ճանապարհորդութենէն ետեւ քիչ մը յողնութիւն առին , Պարոն Ողջախոհը իր վանատուրին հարցուց թէ արդեօք քաղաքին մէջ բարեպաշտ մարդիկ կը գտնուի՞ն :

Սասան • Վիչ անձինք ունինք • քանզի արդարև քիչ են անոնք՝ երբոր միւս կողմի մարդոց հետ բաղդատուին :

Ողջախոհ • Ե՛նչպէս ընենք որ անոնց մէկ քանինները տեսնենք • քանզի ճամբորդութեան դացորդներուն՝ աղէկ մարդոց երեւոյթը , կը նմանի լուսինին ու աստղերուն երեւոյթին՝ որ կ'երեւայ Ովկիանոսին վրայ նաւարկողներուն † :

Սասան ան ատենը իր ոտքը գետինը զարկաւ՝ ու իր աղջիկը՝ Շնորհքը վեր եկաւ : Ուստի ըսաւ անոր • Շը՛նորհք , գնա իմ բարեկամներուս Պարոն Վեկեալ

* Սեր ամէն պակտութիւններուն մէջ մէր հօրը Աբրահամին հետ կրնանք ըսել , Աստուած պիտի պատրաստէ : Կանգ • իբ • 8 :

† Մինչև անգամ ան բաղմամարդ քաղաքներուն մէջ՝ ուր որ ունայնութիւնը շատ տիրապետած է՝ և ուր որ հաւրածումը երբեմն խիստ կը սաստկանայ , ընդհանրապէս ճշմարիտ քրիստոնէից մնացորդ մը կը գտնուի , ու հաւատացեալները ամէն տեղ այսպիսի անձերը պիտի փնտռեն ու անոնց հետ ընկերանան :

Սիրախն՝ Պարոն Սարգսիկացին՝ Պարոն Սրբասէրին՝ Պարոն Սուսէն Ախոյոզին ու Պարոն Եղաշխարոյին , ըսէ թէ մէկ երկու բարեկամ ունիմ իմ տունս՝ որոնք աս իրիկուն կ'ուզեն զիրենք տեսնել : Ուստի Շնորհքը զնաց զանոնք կանչելու , ու անոնք եկան . ու իրար բարեւելն ետեւ մէկտեղ նստան :

Հետոյ Պարոն Սնատն՝ իրենց վանատունն քսաւ . Դրանցիներ , իմ տունս քանի մը հիւրեր ունիմ ես՝ ինչպէս որ կը տեսնէք . ասոնք ճանապարհորդներ են . հետու տեղէ կու գան՝ ու Սիօն լեռը կ'երթան : Բայց մի կը կարծէք ըլլալ աս՝ քսաւ ինք , իր մատովը Քրիստիանէն ցուցնելով : Եսիկայ է Քրիստիանէ՝ ան հռչակաւոր ճանապարհորդին Քրիստիանոսին կինը , որ իր եղբօրը Հաւատալիմին հետ մեր քաղաքին մէջ այնպիսի խայտառակութիւն կրեց : Ես խօսքին վրայ զարմանալով ոտքի վրայ ելան անոնք՝ ու ըսին . Երբոր Շնորհքը եկաւ մեզ կանչելու , մտքերնուս չանցաւ թէ Քրիստիանէն պիտի տեսնենք . անոր համար ասիկայ անակնկալ միտիթարութիւն մըն է : Ենկէ ետեւ անոր ինչպէս ըլլալը հարցուցին , ու նաեւ թէ՛ Երդեօք ան պատանիները Քրիստիանոսին որդիներն են : Ու երբոր քսաւ անոնց թէ անոր որդիներն են , ըսին . (Թաւառաւորը՝ որն որ դուք կը սիրէք ու իրեն կը ծառայէք , ձեր հօրը պէս ընէ ձեզ , ու խաղաղութեամբ անոր եղած տեղը հասցընէ ձեզ * :

Երբոր նորէն նստան՝ Պարոն Ողջախոհը հարցուց Պարոն Բեկեալ Սիրախն ու միւսներուն թէ հիմա իրենց քաղաքը ինչ վիճակի մէջ է :

Բեկեալ Սիրա . Ենչուտ պիտի գիտնաս որ տոնալսճառին ատենը մեծ աղմուկի մէջ ենք մենք : Վժուարին է

* Պատուական բարեմաղթութիւն մըն է աս՝ ամենալաւ բարութիւններու համար :

մեր սրտերն ու հոգիները բարեկարգութեան մէջ պահել՝ երբոր մենք շիտթութեան մէջ ենք : Այսպիսի տեղ ապրողը՝ ու այսպիսի մարդոց հետ կենցաղավարողը խրատի կը կարօտի՝ որ սորվեցնէ անոր ամէն մէկ բոլե՝ զգոյշ կենալ * :

Ողջախոհ . Բայց ձեր դրացիները ի՞նչպէս են հիմա . ձեզ խաղաղ կը թող՞նեն :

Ի՛նչ . Աւելի կախուղած են անոնք հիմա՝ քան որչափ առաջ էին : Գիտես թէ Վրիստիանոսին ու Հաւատարիմին հետ ինչպէս կը վարուէին մեր քաղաքին մէջ . բայց աս կ'ըսես՝ որ մօտերս շատ աւելի կախուղած են անոնք † : Արթուր թէ Հաւատարիմին արիւնը մինչև հիմա իրրև բեռ մը եղած է իրենց վրայ . վասն զի քանի որ զենքը պրկեցին՝ կ'ամշնան ալ մէկ ուրիշը պրկելու : Մնօրերը փողոցները պտըտելու կը վախնայինք մենք , բայց հիմա մենք մեղ կրնանք երեցընել : Ատելի էր ան ատենը քրիստոնէի մը անունը . հիմա բարեպաշտութիւնը յարգի կը սեպուի՝ մանաւանդ մեր քաղաքին քանի մը կողմերը ‡ :

* Սի՛ւրբ առ աս խրատը : Արանի՛ թէ ասիկայ վտանգին երկիւղը զօրացնէ , և զգուշութիւն պատճառէ քեզի :

† Վրիստիանոսին ու իր ընկերին օրերէն 'ի վեր աս քաղաքին մէջ եղած փոփոխութիւնը՝ որ Բեկեալ Սիրտը հիմա կը պատմէ , կարծուելու չէ թէ անոր բնակիչները լաութեան դարձած ըլլալն է : Անայնութեան քաղաքը միշտ նոյն է՝ ու նոյն պիտի ըլլայ : Իր սովորութիւնները կրնայ փոխել՝ ու դրսուանց բարեկարգութեան կերպարանք մը կրնայ վրան առնել , բայց իր ներքը միշտ փառած է :

‡ Ողորմութիւն մըն է երբոր Աստուծոյ խօսքին համար եղած հալածումը կը դադարի : Բայց՝ ամիսս , հաւատացեալները այսպիսի ատեններ ի՞նչպէս կը պաղին ու կը թուլնան , պաղ ու աշխարհասէր կ'ըլլան : Անայնութեան քաղաքին ծիծաղէրես խնդալը անոր խոթողադէմ նայուածքներէն աւելի վտանգաւոր է : Չգուշացի՛ր դուն քեզի , ո՛վ ճանապարհորդ :

որովհետեւ գիտես որ մեր քաղաքը մեծ է : Անոր վրայ
Պարոն Բեկեալ Սիրոն ըսաւ անոնց . Աղէ՛ ի՞նչպէս էիք
ձեր ճամբորդութեանը մէջ . ձեր անցած երկիրները ձեզ
ի՞նչպէս ընդունեցին :

Ողջախոհ . Ճամբորդ մարդոց պատահածին պէս կը
պատահի մեզի ալ . երբեմն ճամբանիս մայրուք է՝ երբեմն
աղտոտ . երբեմն լեռն 'ի վեր՝ երբեմն լեռն 'ի վար . հա-
զիւ երբէք միօրինակ ճամբայ ունինք : Հովը միշտ մեր
ետեւէն չէ . ոչ ալ ճամբուն վրայ մեզի հանդիպողներուն
ամէն մէկը բարեկամ է : Արդէն քանի մը դժուարու-
թիւններու պատահեցանք , ու չենք գիտեր թէ տակաւին
ի՞նչ կայ յետոյ . բայց ըստ մեծի մասին ճամբրիս կը
գտնենք ան խօսքը որ կ'ըսուէր առաջ , թէ՛ Աղէկ մարդը
պէտք է որ նեղութիւն քաշէ : Ե՛ Տի՛ . Գ . 12 :

Բեկեալ Սիրո . Դժուարութիւններու վրայ կը խօսիս .
ի՞նչ դժուարութիւններու պատահեցաք :

Ողջախոհ . Հարցուր մեր առաջնորդին՝ Պարոն Վա-
ջաիրտին . քանզի ինք ատոր խիստ աղէկը կրնայ պատմել
ձեզի :

Վաջաիրտ . Մինչև հիմա երեք չորս անգամ նեղը ին-
կանք : Մենէն առաջ երկու անգգամ անձինք եկան Վը-
րիտինէին ու իր զաւկներուն վրայ , որոնք կը վախնային
թէ իրենց կեանքը պիտի առնեն անոնք : Անկէ ետեւ հսկայ
Արիւնահեղը՝ հսկայ Խոշտանգիչն ու հսկայ Արդարասպանը
վրանիս յարձակեցան : Իրաւ աւելօք մենք յարձակեցանք
վերջինին վրայ՝ քան թէ ինք մեր վրայ : Աւ սոսկաւ եղաւ
բանը . առեն մը Վայիտսին տունը կենալնէս ետեւ՝ որ բո-
լոր եկեղեցւոյն ու իմ վանատուրս է , մէկ օր մը մտա-
ծեցինք որ մեր գէնքերը առնենք՝ ու երթանք տեսներ թէ
արդեօք ճանապարհորդներուն թշնամիներէն մէկը կրնանք
բռնել . ինչու որ լսեր էինք թէ ան տեղուանքը նշանաւոր
մէկը կար : Վանք որ Վայիտս ինէ աղէկ գիտէր անոր

քարայրը, ինչու որ ինք ան տեղումները կը բնակէր : Աստի ասդին անդին նայելով վերջապէս անոր քարայրին բերանը տեսանք . ան ատենը ուրախացանք՝ ու մենք մեզ սրտապնդեցինք : Այսպէս դէպ 'ի իր քարայրին մօտ ելանք . ու հոն որ եկանք՝ տեսանք որ բռնութիւնով աս լաղճալի անձը՝ Պարոն Տկարամիտը իր որդւոյթը ձգած էր, ու անիկայ իր վախճանին հասցնելու վրայ էր : Բայց երբոր մեզ տեսաւ՝ կարծելով թէ ուրիշ որս մը եկած է իրեն՝ ինչպէս որ մեզի թուեցաւ, աս խեղճ մարդը իր քարայրին մէջ ձգեց ու ինք դուրս ելաւ : Աստի սկսեցինք սաստիկութեամբ կռուիլ, ու ինք ամէն նարքները 'ի դործ դրաւ . բայց վերջապէս գետինը կործանեցաւ՝ ու իր զուլիսը կտրուեցաւ ու ճամբուն վրայ տնկուեցաւ, որ անկէ ետեւ այնպիսի ամբարշտութիւն դործողներուն երկխղ մը ըլլայ : Իմ խօսքիս ճամբիտ ըլլալը ահա կը հաստատէ աս մարդը, որ դառնուկի մը նման առիւծին բերնէն առնուեցաւ :

Պատասխան տուաւ Տկարամիտն ու ըսաւ . Դս ասիկայ իմ անձիս տուժիւքը սորվեցայ, թէ՛ նեղութիւն քաշելով՝ և թէ՛ մխիթարուելով : Նեղութիւն քաշելով՝ երբոր սկսան ոսկորներս կրծել կը սպառնար ինծի ամէն բոլէ . ու մխիթարուելով՝ երբոր Պարոն Վաջասիրտն ու իր բաւրեկամները իրենց զէնքերովը տեսայ որ կը մօտենային իմ ազատութեանս համար :

Ասոր վրայ Պարոն Վաջրակեացն ըսաւ . Երկու բան կայ որոնց ճամբորդութեան դացողները կարօտութիւն ունին . արիւթիւն ու անարատ վարք : Թէ՛ որ արիւթիւն չունենան՝ բնաւ չեն կրնար շարունակել իրենց ճամբան . ու թէ՛ որ իրենց վարքը անարատ չէ՝ ճամբորդներուն անունը անդամ կ'արատաւորեն * :

* Շիտակ խօսք է ասիկայ : Ո'վ Տէր՝ շնորհէ մեզի՝

Ենկէ ետե Պարոն Սրբասէրն ըսաւ . Աը յուսամ՝ որ ձեր մէջը հարկաւոր չէ աս խրատը . բայց ճշմարտապէս շատերը կան ճամբուն վրայ որ իրենք զիրենք առաւել ճամբորդութենէ օտար ըլլալ կը յուցընեն , քան թէ օտար և պանդուխտ ըլլալ երկրի վրայ :

Յետոյ Պարոն Աւետէն Ախնջորն ըսաւ . Ո՛րմարիտ է . անոնք ո՛չ ճանապարհորդի կերպարանք ունին՝ ոչ ճանապարհորդի արիութիւն . շտապ չեն երթար՝ հապա իրենց դպրերը կը խոտորեն . մուճակներնուն մէկը ներս կը նայի ու միւսը դուրս , և իրենց գուլպաները պատռած են . մէկ կողմը կարկտան մը կայ՝ միւս կողմը պատռած մը . ու այնպէս իրենց Տէրը կ'անարգուի * :

Ես բաներուն համար արժան է որ ներդութիւն կրնն աւննք , ըսաւ Պարոն Եպաշխարողը . ու ո՛չ ճմարիտ ճանապարհորդները և ոչ անոնց ճամբորդութիւնը մարդոց առջևը յարգի պիտի երևան՝ ինչպէս որ իրենք կ'ուզեն , մինչև որ ճամբան պայտիսի արատներէն ու կեղտերէն չը մաքրուի : Եյսպէս նստեր էին՝ ու իրենց ժամանակը կ'անցընէին , մինչև որ կերակուրը սեղանին վրայ դրուեցաւ . ուստի կերան՝ ու իրենց յոգնած մարմինները զօրացուցին , ու անկէ ետե հանգստանալու դային :

Երբ՝ խել մը ատեն կեցան ասոնք տոնալաճառին մէջ՝ Պարոն Սնասոնին տունը , որ ժամանակը դալուն իր Շնորհք անուն աղջիկը Քրիստինէին որդւոյն Սամուէլին կնութեան տուաւ , ու իր Սարթա աղջիկը Յովսէփին :

Եսոնց հոս մնացած ատենը երկար եղաւ՝ ինչպէս որ ըսի . ինչու որ հիմա առջի ատեններուն պէս չէր : Ընոր

քու անունդ դաւանողներուս , որ աղէկ զգուշութիւն ընենք ասոր :

* Պատուական խօսք՝ և արդար յանդիմանութիւն : Երանի՜ թէ ասիկայ տպաւորութիւն ընէ անոնց սրտերուն՝ որոնց որ աս խօսքը կը յարմարի :

Համար ճանապարհորդները քաղաքին մեջի աղէկ ժողովուրդոց շատերուն հետ ծանօթացան, ու ինչ բարերարութիւն որ կրնային, բրին անոնց: Վթութիւնը՝ իր սովորութեանը պէս՝ աղքատներուն համար շատ կ'աշխատէր. ուստի իրենց փորը կշտանալով ու կռնակնին հաւաքուած ունենալով կ'օրհնէին զինքը, ու ինք հոն իր դաւանութեանը զարդ մըն էր: Ու Շնորհքին, Փիրէին ու Սարթային վրայօք ճամբիսը խօսելով՝ ամէն ալ խիստ լաւ բնաւորութեան տէր անձինք էին, ու շատ բարիք բրին իրենց տեղերը: Ասեւ բոլորն ալ շատ բեղմնաւոր էին. այնպէս որ՝ հաւանական է թէ Վրիստիւնէին անունը պիտի մնայ աշխարհի մէջ, ինչպէս որ առաջ ըսուեցաւ:

Երբոր ասոնք հոս էին՝ անտառներուն մէջէն ճիւղաղ մը եկաւ՝ ու քաղաքին ժողովրդոցը շատերը կը սպաննէր: Ասեւ անոնց զուկրները կ'առնէր կը տանէր՝ ու կը սորվեցընէր անոնց որ իրմէն ծնածներուն քովնքները ծծեն: Վանք որ քաղաքին մէջէն մէկը իր երեսը ցուցընելու չափ չէր համարձակեր, հապա ամէն ալ կը փախչէին՝ երբոր անոր դալու ձայնը լսէին:

Աս ճիւղաղը երկրի վրայի դաղաններուն մէկին նման չէր: Իր մարմինը վիշապի նմանութիւն ունէր, ու ինք եօթը գլուխ ու տասը եղջիւր ունէր: Մեծ կոտորած կ'ընէր տղոց մէջ, և սակայն կնկան մը կառաւարութեանը տակն էր: Հայտ. ԺԷ. 3: Աս ճիւղաղը պայմաններ առաջարկեց մարդոց, ու իրենց կեանքը՝ հողիննուն աւելի սիրող մարդիկը ընդունեցին ան պայմանները. ու անանկով անոր իշխանութեան տակը մտան*:

Երբ Պարոն Վաճախրտը՝ Պարոն Մնասնին տունը

* Ալ թուի թէ հեղինակը աս ճիւղաղով Պապականութեան բնութիւնը կ'ուզէ ցուցընել:

Ճամբորդները տեսնելու եկողներուն հետ խօսք բրաւ որ երթան ու աս զազանին հետ պատերազմին , որ ըլլայ թէ աս քաղաքին ժողովուրդը այսպիսի դիշատիչ վիշապին ճանկերէն ու բերնէն ազատելու կարող ըլլան :

Ուստի Պարոն Վաջասիրտը՝ Պարոն Բեկեալ Սիրտը՝ Պարոն Սարրակեացը՝ Պարոն Սուտէն Աշխցոյն ու Պարոն Ապաշտարողը իրենց ղէներելովը դուրս ելան անոր դէմն երթալու : Գանք որ ճիւղող առջի բերանը խիտ կատաղած էր , ու տարապայման անարդով թեամբ կը նայէր աս թշնամիներուն վրայ : Բայց ասոնք ղէներէնին բանեցընելու վարպետ մարդիկ ըլլալով այնպէս վերաւորեցին զինքը , որ պարտաւորեցաւ փախչիլ . ուստի նորէն Սնասունին տունը՝ իրենց բնակարանը եկան :

Հիմա պէտք է գիտնալ որ աս ճիւղող յատուկ տեսնաներ ունէր դուրս ելլելու՝ ու քաղաքին ժողովուրդը զաւկըններուն վրայ յարձակելու : Ուստի աս քաջամարտիկ ընտրեալները աս տեսնները իրեն կը սպասէին՝ ու շարունակաբար միշտ իր վրան կը յարձակէին . այնչափ որ ան՝ վերջապէս ոչ միայն վերաւորուեցաւ , հապա կաղ ալ եղաւ : Եւսե ան իր առջի բրածին պէս կոտորած չէր ընէր քաղաքացւոց զաւկըններուն վրայ . ու ոմանք ճշմարտապէս կը հաւատան թէ աս զաղանը իր վերքերէն պիտի սատկի :

Այսն որոյ ասիկայ մեծ համբաւի տէր բրաւ Պարոն Վաջասիրտն ու իր ընկերները աս քաղաքին մէջ . այնպէս որ՝ ժողովուրդոց շատերը որ թէպէտ բոլորովին չէին ընդունէր անոնց կարծիքը , բայց մէկ յարգական համաբուժմը ու ակնածութիւն մը ունէին անոնց վրայով : Ուստի աս պատճառաւ էր որ աս ճամբորդները շատ վընաս չկրեցին հոս : Իրաւ՝ կային քանի մը ստորին տեսակի մարդիկ՝ որ խլուրդէն աւելի չէին կրնար տեսնել՝ ու անասունէ աւելի չէին կրնար իմանալ , որոնք աս մարդոչ

ցը վրայ համարում մը չունեցան՝ ու անոնց արժանաւորութիւնն ու քաջութիւնը շնկատեցին :

Գանք որ ճամբորդներուն ճամբայ ելլելու ատենը եկաւ հասաւ . ուստի պատրաստուեցան իրենց ճամբորդութեանը : Բարեկամներն կանչեցին , անոնց հետ խորհուրդըրին , ու ժամանակ մը որոշեցին որ ան ատենը իրենք զիրենք իրենց Խշխանին պաշտպանութեանը յանձնեն : Սալին ևս որ իրենց ունեցածէն անոնց այնպիսի բաներ բերին՝ որ յարմար կու գային տկարներուն ալ ու ժողովներուն ալ , կնիկ մարդոց ալ էրիկ մարդոց ալ , ու այնպէս պէտք եղած բաներով լեցուցին զանոնք : Գարձ . իը . 10 : Մնկէ ետեւ ճամբայ ելան անոնք՝ ու իրենց բարեկամները մինչև ուր որ երթալ կը վայլէր , ընկերացան անոնց , ու հոն իրար դարձեալ իրենց թաղաւորին պաշտպանութեանը յանձնեցին՝ ու իրարմէ զատուեցան :

Սալին ճամբորդներուն ընկերութենէն եղողները յառաջ երթալ սկսեցին , ու Պարոն Քաջասիրտը անոնց առջևէն կ'երթար : Իսկ կնիկներն ու տղաքը տկար ըլլալով պարտաւորեցան իրենց կրցածին չափ երթալ , ու աս միջոցով Պարոն Գիւրազայթն ու Պարոն Տկարամիտը իրենց միճակին վրայ աւելի կարեկցութիւն ընողներ ունեցան :

Երբոր քաղաքին բնակիչներէն հեռացան՝ ու իրենց բարեկամները հրաժարական ողջոյնը մատուցին իրենց՝ չուտով Հաւատարիմին սպաննուած տեղն եկան : Այն որոյ հոն կանկ առին՝ ու գոհութիւն մատուցին Մտոր՝ որ անոր կարողութիւն շնորհեց իր խաչը այնպէս աղէկ կրելու . և մանաւանդ անոր համար գոհացան՝ որ հիմա տեսան թէ անոր ան չարչարանքները այսպէս արիւրաբար կրելովը օգուտ մը քաղեցին իրենք :

Երդ՝ ասկէ ետեւ խել մը ճամբայ յառաջ գային անոնք՝ Բրիտանիանոսին ու Հաւատարիմին վրայ խօսակցելով , և

թէ ինչպէս. Հաւատարիմին մահուանէն ետեւ Յուսափրիքը Վրիտախանութին հետ ընկերացեր էր : Եւ եկան Հասան ան բլուրը՝ որ կ'ըսուի Ալատակ , ուր որ ացծաթի հանք մը կար , որ Վեմասը իր ճամբորդութենէն խոտորոց , և ուր որ Նոուսիրտը ինկաւ ու կորսուեցաւ՝ ինչպէս որ տմանք կը կարծեն : Աւաի գգուշացան անկէ : Բայց երբոր եկան ան հին արձանին Հասան՝ որ կ'իյնար Ալատակ բոռած բլուրին դիմացը , այսինքն՝ երբոր աղէ արձանին եկան , ուրկէ Սողոմ՝ ու անոր գարշահոտ լիճք կը տեսնուէր , Վրիտախանութին պէս իրենք ալ զարմացան որ անոնց չստի գիտութեան ու հասուն մտքի տէր եղող մարդիկ՝ այնչափ կուրացած ըլլան որ աս տեղս շիտակ ճամբէն խոտորին : Կիպն թէ դարձեալ աս ալ մոռածեցին՝ որ մարդուս բնութիւնը ուրիշներուն փնտրող դիպուածներէն չարժիր . մանաւանդ՝ թէ որ ան բանը՝ որուն վրայ որ կը նային , յիմարեալ աչքերը հրապուրելու դժուր թիւն մը ունենան :

Հիմա տեսայ որ անոնք այնչափ յառաջ գացեր էին՝ մինչև որ եկան ան գետը որ Օււարճալի Լեռներուն աս դիւի կողմը կ'իյնայ . ան գետը՝ որուն եկու քովերը գեղեցիկ ծառեր կը բուսնին , ու անոնց տերեւերը թէ որ ներսէն առնուի որկրամոլութեան դէմ աղէկ դեղ են . ուր որ մարդագետիները բոլոր տարին կանանչ են , և ուր որ ապահով կրնային պառկիլ* . Սող . իմ . 2 :

* Օււարճալի լեռներուն ու անոնց Հովտապետին տեղը մեծ օգուտ ու բերկրութիւն կ'ընծայէ մեզի , թէ որ Սուրբ Հոգին մեր աչքերը ուղղէ յստակ տեսնել զանոնք : Ես տեղս նշանակուած Յիսուսի Տեառն մերոյ քաղցր նկարագրութիւնը բերկրապատար մոռածութեան բնդարձակ նիւթ մը կ'ընծայէ մեզի : Ս'վ ընթերցող՝ աս նկարագրութիւնը ճշմարտապէս պիտի վայելէս դուն , թէ

Աս գետին քովը՝ մարդագետիններուն մէջ՝ հիւղեր ու փարախներ կային, ու տուն մը շինուած էր որ դառնուկները՝ ճամբորդութեան գացող կնիկներուն մատաղ զաւկները, հոն սնանին ու մեծնան։ Ասեւ մէկը կար հոն անոնց վրայ հոգ տանող՝ որ կրնար անոնց տկարութեանը կարեկից ըլլալ, ու կրնար աս դառնուկները իր բազուկովը ժողովել ու զանոնք իր գրկացը մէջ կրել, և ծիծառողները կամաց քշել։ Եփ. Ե. 2։ Եսայ. Խ. 11։ Աստի Վրիստինէ իր չորս աղջիկները խրատեց՝ որ իրենց զաւկները Ասոր հոգողութեանը յանձնեն որ անոնք աս ջուրերուն քովը բնակին՝ պատաստարին՝ դարմանին ու սնանին, ու յետոյ անոնցմէ մէկը չեորսուի*։ (Ա)Ն որ անոնցմէ մէկը մոլորի՝ կամ՝ կորսուի, Ասիկայ կը գտնէ ան. նաեւ կուտրածը կը կապէ, ու հիւանդը կը բժշկէ։ Եդէ. 4։ Եդէ. Լ. 11-16։ Աս տեղս ոչ հացի՝ ոչ ջուրի ու ոչ հանդերձի կը կարօտին անոնք. աս տեղս զողերէն ու աւազակներէն ազատ են անոնք. ինչու որ աս անձը իր կեանքը կու տայ՝ ու իրեն պաշտպանութեանը յանձնուածնէ-

որ դուն զբեզ իր գաւիթէն ըլլալ՝ ու զինքը քու հովիւդ կը ճանչնաս։

* Աս օրինակովս կը սորվինք թէ մեր զաւկները ջերմեռանդ աղօթքով կանուխ Տէր Հիսուսի հաւատարիմ հոգողութեանը պէտք է յանձնենք, բոլոր աշխարհային շահերէն աւելի անոնց յախտնական բարեւաութեանը փափաքելով։ Ասոր համար պէտք է որ հեռու պահենք զանոնք այնպիսի տեղերէն՝ զործքերէն՝ գրքերէն ու ընկերաներէն, որոնք անոնց գաղափարներն ու բարոյականութիւնը կրնան արել. պէտք է որ անոնց ընդունակութեանը յարմար քրիստոնէական վարժութիւնները անոնց մտքերուն մէջ տպաւորենք, ու ամէն պատահութիւնները ձեռք առնենք՝ «Տէրոջը վարժութիւնովը ու խրատովը անոնք մեծցնելու»։ Եփ. 4։

բուն մէկը չկորանցընէր * ։ Սանաւանդ որ՝ առ տեղս առնոնք անշուշտ աղէկ դաստիարակութիւն ու վարժութիւն պիտի ընդունին , ու պիտի սորվին շիտակ ճամբաներուն մէջ քայլել . ու զիսէք որ ասիկայ պզտիկ բան սեպուելու շնորհք մը չէ ։ Հոս եւս՝ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ բարեհամ ջուրեր՝ դուարձալի մարդագետիմներ՝ անուշահոտ ծաղիկներ ու բաղմատեսակ ծառեր կան . այնպիսի ծառեր՝ որ կը բերեն առողջարար պտուղ , ոչ թէ Սատթէոսին կերած պտուղին պէս՝ որ Բէեղղերուղին պարտէզին պատէն կախուէր էին , հապա այնպիսի պտուղ՝ որ առողջութիւն չունեցողին առողջութիւն կ'ընծայեն , և ունեցողներ կը յարատեւեն ու կ'աւելցընեն ։ Ասան որոյ հաւանեցան իրենց մատաղ զաւկները յանձնել անոր . ու այսպէս բռնելու իրենց քաջալերութիւն ալ տուողը ան էր որ բոլոր ասոնք (ժապաւորին ծախքովը պիտի բլլային , ու այնպէս ան տունը մանր տղոց ու որբերուն համար հիւրանոցի պէս բան մըն էր ։

Հիմա անոնք յառաջ դացին . ու երբոր եկան ՆՃԱՌԱՃԱՄԲՈՒ Սարդաղեալինն ու ան սանդուխը՝ ուրկէ Վրիստիւսն իր ընկերին Յուսալիցին հետ անցաւ , ու երկուքը մէկէն Հսկայ Յուսահատութենէն բռնուեցան ու Երկրայտութեան Եմբոցը գրուեցան , հոն վար նստան՝ ու մտածեցին թէ ինչ ընեն է լաւագոյն . այսինքն թէ՛ հիմա որ

* Յաճախ կը գտնենք որ հեղինակը մեր Փրկիչ Եստուծոյն վրայով իրբեւ մարդու վրայով խօսելու պէս կը ձեացընէ իր խօսքը ։ Եւ արդարեւ բաղձալի էր որ հեղինակներն ու քարոզիչները աւելի գրէին ու խօսէին Հիսուսի մարդկութեանը վրայ , որ կատարեալ մարդ էր՝ ամէն բաներով մեղի նման՝ բաց 'ի մեղաց ։ Եսիկայ մեծ քաջալերութիւն կ'ընծայէ մեր հաւատքին . քանզի մենք մեղաւոր ստեղծուածներս կը կարօտինք այնպիսի Միջնորդի մը՝ որ միանգամայն Եստուած է և մարդ ։

իրենք այնչափ զօրաւոր էին՝ ու Պարոն Վաղասիրտին պէս մարդը որ իրենց առաջնորդն էր • աղէկ չէ՞ր ըլլար որ աւելի յառաջ չգացած Հսկային վրայ երթային՝ անոր ամբողջը աւերէին՝ ու թէ որ անոր մէջ ճամբորդ կար , ազատէին : Ուստի մէկը մէկ բան մը կ'ըսէր և ուրիշը անոր հակառակը : Մէկը վիճէր թէ անսուրբ երկրին վրայ ոտք կոխելը օրինաւոր չէ , մէկ ուրիշը կ'ըսէր որ կրնան՝ թէ որ իրենց դիտաւորութիւնը բարի ըլլայ : Իսկ Պարոն Վաղասիրտն ըսաւ • (Թեպէտ և ատ վերջի ըսուած խօսքը չկրնար ընդհանրապէս ճշմարիտ ըլլալ , և սակայն ինծի պատուիրուած է որ մեղքին դէմ՝ դնեմ , չարը յաղթեմ , ու հաւատքին լաւ պատերազմը պատերազմիմ • և կ'աղաչեմ՝ ըսէք ինծի որո՞ւն հետ աս լաւ պատերազմը պատերազմելու եմ , եթէ ոչ Հսկայ Յուսահատութիւնին հետ : Ուստի ևս պիտի աշխատիմ՝ անոր կեանքը վերջընելու , ու իր Երկրայութեան Միջոցը քանդելու կործանելու : Ուրեմն յիշէ՛ք կ'երթայ իմ հետս՝ ըսաւ : Ըն աւտենը ծերունի Ողջախոն՝ ըսաւ • Ես կ'երթամ : Մենք ալ կ'երթանք՝ ըսին Քրիստինէին չորս որդիքը՝ Մատթէոսը՝ Սամուէլը՝ Յովսէփն ու Հակոբոսը • ինչու որ անոնք երիտասարդ էին ու ուժով : Ի՞նչ հոգ • ք • 13 , 14 : Ուստի կնիկները ճամբուն վրայ ձգեցին՝ ու անոնց հետը դրին Պարոն Տկարամիտն ու Պարոն Վիւրազայթը իր նեղուկներովը՝ որ պահպանեն զանոնք , մինչև որ իրենք ետ դառնան : Վանդի ան ճամբուն մէջ մնալով մէկ պղտիկ տղիկ մըն ալ կրնար առաջնորդել անոնց , թէ և Հսկայ Յուսահատութիւնը այնչափ մօտ կը բնակէր : Եսայ • ԺԹ • 6 :

Եսապէս Պարոն Վաղասիրտը , ծերունի Ողջախոն՝ ու չորս երիտասարդները դացին Երկրայութեան Միջոցն ելլելու՝ Հսկայ Յուսահատութիւնը փնտռելու համար : Երբոր ամբողջին դուռը եկան անսովոր ձայնով մը զարկին

դուռը : Ասոր վրայ հին աւուրց Հսկան դուռը իջաւ ու իր կինը Մովստահութիւնն ալ իր ետեւէն եկաւ : Ու ըսաւ . Ո՞վ է ան որ կը յանդգնի աս կերպովս Հսկայ Յուսահատութիւնը ձանձրացընել : Պատասխան տուաւ Վաջասիրտը . Ես եմ՝ որ Վաջասիրտ կը կոչուիմ, ճամբորդները իրենց տեղը տանելու համար՝ Երկնային Վաղարին (Թադաւորին կարգած առաջնորդներուն մէկը . ու կը հրամայեմ՝ քեզի որ դռներդ բանաս որ ներս մտնեմ . ու նաեւ դուն դքեղ պատերազմելու պատրաստես . ինչու որ ես եկայ քու գլուխդ առնելու , ու Երկրայութեան Մմբոցը կործանելու :

Գանք որ՝ Հսկայ Յուսահատութիւնը կը կարծէր որ ինք հսկայ ըլլալով մէկը չկրնար յաղթել իրեն , և դարձեալ կը մտածէր թէ՛ Որովհետեւ մինչև հիմա հրեշտակներուն անդամ յաղթեցի ես , ալ Վաջասիրտը պիտի վախցընե՞ր զիս : Ուստի ինքզինը սպառազինեց ու դուրս ելաւ : Գլուխը պողպատէ սաղաւարտ մը դրած էր , իր կուրծքը հրեղէն լանջանոց մը կապած էր , ու դուրս եկաւ երկաթէ կօշիկներով՝ հաստ բիր մը բռնած իր ձեռքը : Են ատենը աս վեցը անոր վրայ վազեցին՝ և առջեւն ու ետեւէն զինքը պաշարեցին . ու երբոր Մովստահութիւն Հսկայուհին եկաւ անոր օգնելու , ծերունի Պարոն Ողջախոհը մէկ զարնելուն զետինը ձգեց անիկայ : Են ատենը ոգւով չափ կռուեցան՝ ու Հսկայ Յուսահատութիւնը յաղթուեցաւ զետինն ինկաւ , բայց խիստ դժկամակ էր մնունելու : Հաստ տանջուեցաւ , ու ինչպէս որ կ'ըսեն՝ կատուի պէս եօթը հոգի ունէր . բայց Վաջասիրտը անոր մաշ շտապեց . ինչու որ մինչև անոր գլուխը մարմինէն որ չփրցուց՝ ձգեց զանիկայ :

Եսիէ ետեւ Երկրայութեան Մմբոցը փլցընելու ձեռք դարկին , ու դիտես որ Հսկայ Յուսահատութիւնը մնած ըլլալէն ետեւ ասիկայ գիւրութեամբ կրնար կատարուիլ :

Եթե որ աշխատեցան անխիղի կործանելու, ու ճանապարհորդներէն անոր մէջ գտան Հուսակառուր անուն մէկը գրեթէ սովամահ եղած՝ ու իր դուռտըրը Ահհերառը. որոնց երկուքն ալ ողջ ազատեցին: Բայց մեծապէս պիտի զարմանայիր թէ որ Միտցին գաւիթը առջին անգին յրուած մեռեալ մարմինները տեսնէիր, ու մեռած մարդոց ոսկորները՝ որոնցմով լեցուն էր աղբանոցը:

Երբոր Պարոն Քաջասիրան ու իր ընկերները առ երևելի քաջութիւնը կատարեցին, Պարոն Հուսակառուրն ու իր աղջիկը Ահհերառը իրենց պաշտպանութեանը տակն առին. ինչու որ անոնք բարի անձինք էին, թէպէտ և Երկրայտութեան Միտցին մէջ Հսկայ Հուսահատութիւնին գերի ինկած: Ուստի Հսկային գլուխը հետեւնին առին (քանզի անոր մարմինը քարակոյտի մը տակը թաղեցին), ու իջան վար շիտակ ճամբան իրենց ընկերներուն, և իրենց բոսը եկան ցոյց տալն անոնց: Երբոր Տկարամիան ու Ղիւրազայթը տեսան որ ստոյգ Հսկայ Հուսահատութիւնին գլուխն էր ան, ուրախութեամբ ու ցնծութեամբ լեցան: Պանր որ Քրիստինէ հարկ եղած ատենը կրնար տաւիղ զարնել, ու իր հարսը Պթութիւնն ալ վին:

Եւ որովհետեւ օյսպիսի մեծ ուրախութիւն ունէին, ինքը իր տաւիղը զարկաւ անոնց՝ ու Պարոն Ղիւրազայթը ուղեց կարաւել: Ուստի Պարոն Հուսակառուրին աղջկանը Ահհերառին ձեռքէն բռնեց՝ ու ճամբուն վրայ կը կարաւելին: Իրաւ ինք ձեռքը գաւազան մը չբռնած չէր կրնար խաղալ, բայց կը վայել՝ որ շատ աղէկ ոտք տաւ. օրիորդը ևս գոլութեան արժանաւոր էր, ինչու որ վայելչապէս յարմարաց զինքը նուազարանին:

Իսկ Հուսակառուրին նկատմամբ խօսելով՝ նուազարանը բան մը չէր իրեն. ինք աւելի կարօտ էր կերակրուելու քան թէ կարաւելու. ինչու որ գրեթէ սովամահ եղած էր: Ուստի Քրիստինէ իր օշարակի ամանէն քիչ մը բան

տուաւ անոր ան ժամուն կազդուրելու , ու յետոյ ուտելիք պատրաստեց . ու շատ չանցած ձերունի պարոնը ինքնիւրեն եկաւ , ու սկսեց աղէկ մը զօրանալ :

Երդ՝ երազիս մէջ տեսայ՝ որ երբ ամէն սա բաները կատարեցան , Պարոն Վաջատիրաւ Հսկայ Յուսահատութիւնին գլուխը առաւ՝ ու ձողի մը ծայրն անցընելով անիկայ ճամբուն վրայ անկեց , ճիշտ ան արձանին դէմը՝ որ Վրիտիանոս կանգնեցուցեր էր , որ ետեւէն եկող ճամբորդները իմանալով՝ զգուշանան անոր դետինը ոտք կռիւն :

Եսկէ ետեւ անոր տակը մնարմարիոն քարի վրայ սա հետեւեալ ոտանաւորը փորագրեց .

Եհն սա պատժեալ գլուխին տէրը ,
 Ա'անուանէր Հսկայ Յուսահատութիւն :
 Բրուն առաջուց միայն անունը ,
 Ճամբորդներուն ահ ու դող կ'ընծայէր :

Իր ամրակառոյց ամրոցն է քանդած ,
 Եւ իր կնիկը կեանքէն զրաւած .
 Յուսակառուին ու Ահհերոտ դուստրը ,
 Երին Վաջատիրաւ չձգեց կապուած :

Ո՛վ որ սա բանին կը տարակուսի՝
 Իր աչքը թող վեր վերցընէ նայի ,
 Եւ իր կասկածն ու տարակոյսները
 Պիտի փարատին , միտքն ալ համոզուի :

Կեաւ կը յայտնէ սոյն այս գլուխը՝
 Թէ երբ կը խաղայ կասկածոտ կաղը ,
 Եմէն փախերէն ու երկիւղներէն
 Ատտարելապէս աղատ է ինքը :

Երբոր սցապէս արիարար Երկրայութեան Եմրոցին վրայ ելան՝ ու Հսկայ Յուսահատութիւնն սպաննեցին , ալ յառաջ գացին՝ մինչև որ եկան Օգուարձալի Լեռները ,

ճամբան ծաղկայատակ յօրինեցիք՝ ինչպէս որ կը վայելէր ձեզի :

Այսպէս տկարներն ու անգործները ներս մտան՝ ու Պարոն Վաղանիստը և՛ միւսները անոնց ետեւէն դաշին : Եւ երբոր նստան՝ Հովիւները հարցուցին տկարներուն , թէ՛ Ի՞նչ կ'ուզէք . ինչու որ աս տեղս ամէն բաները պէտք է որ կարգի դրուին տկարներուն պահպանութեանը համար , ինչպէս որ նաև անգործապնեւուն խըբատ ըլլալու համար ալ : Աւտի խնջոյք մը բրին անոնց գիւրամարս բաներով , որոնք նաև բարեհամ՝ ու մնդաբար էին : Արբոր կերան ու կշտացան , ամէն մէկը զատ զատ իրենց յատուկ տեղը գացին հանգստանալու :

Աստուծոյ լուսցաւ , լեռները բարձր ու օդն ալ պայծառ ըլլալուն համար , ու նաև որովհետև Հովիւները սովորութիւն ալ ունէին ճամբորդներուն մեկնելէն առաջ քանի մը հաղուադիւտ բաներ ցուցնել անոնց , աս պատճառներովը անոնց պատրաստուելէն ու քիչ մը նախաճաշիկ ընելէն ետև Հովիւները դուրս արտերը հանեցին զանոնք , ու նախ ցոյց տուին անոնց ան բաները՝ որ առաջ մանե՛ Վրիստիանոսին ցոյց տուեր էին * :

Ենկէ ետև քանի մը նոր տեղուանք տարին զանոնք , Եւ առջին տեղն էր Օլարմանալի Լեռը ուր որ նայելով հեռուն մէկ մարդ մը տեսան որ խօսքով լեռները կը զլորէր : Են առեւնը Հովիւներուն հարցուցին թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր նշանակութիւնը : Աւտի անոնք ըսին թէ ան մարդը Պարոն Մեծաշնորհին որդին է . ան Մեծաշնորհին՝ որուն վրայով Վրիստիանոսին ճամբորդութեանը մեջ պատմուեցաւ . ու անիկայ հոս գրուած է՝ որ ճամբորդներուն սորվեցընէ թէ ինչպէս իրենց պատահած դժուարութիւնները հաւատքով իրենց ճամբուն վրայէն պի-

տի դուրս գլորեն : Ապրիլի 23, 24 : Լին ատենը
Պարոն Վաչագիրյանը ըստ . Վիտեմ եւ զինքը . անիկոյ
չատերուն մէջ հազուադիւրս մէկ հատիկ մարդ մըն է :

Ենկէ ետեւ ուրիշ տեղ մը մարին զաննէր, որ կը կու-
շուէր Ենարատութեան Լեռ. ու հոն մարդ մը տեսան
բողբողին ճերմակ հագած. ու Կախապաշարմունք և Չա-
րակամութիւն անուանով երկու մարդիկ անդադար ցելս կը
նետէին անոր վրայ: Եւ ահա ինչ ցելս որ կը նետէին
անոր վրայ, քիչ ատենին մէջ նորէն կ'իյնար, ու անոր
հանդերձը այնպէս մարուր կ'երևար որ կարծես թէ ցելս
նետուած չէր անոր վրայ. Են ատենը ճամբորդներն ը-
սին. Խնչ կը նշանակէ աս: Պատասխան տուին Հո-
լիւները, թէ՛ Ես մարդը Ետուածապաշտ կ'անուանի,
ու աս հանդերձը իր վարքին անարատութիւնը կը ցուցը-
նէ: Իսկ անոնք որ իր վրայ ցելս կը նետեն, իր բարի գործ-
քերը ատողներն են. բայց ան որ կը տեսնես թէ ցելսը իր
լաթերուն վրայ չիակէիր, այնպէս պիտի ըլլայ անոր ալ
որ աշխարհի վրայ անարատութեամբ կ'ապրի: Երապիտի
մարդիկը ազտոտողները մի որ ըլլան, ոչինչ տեղը կ'աշ-
խատին. քանզի Ետուած քիչ մը ատեն անցնելուն ա-
նոնց անմեղութիւնը լոյսի պէս պիտի երևցընէ, ու անոնց
արդարութիւնը արեգակի պէս:

Մեկէ ետեւ առին զանոնք ու տարին Ողորմութեան Լեռ
ուր , ուր որ ցոյց տաւին ասոնց մէկ մարդ մը՝ որուն առ-
ջևը խել մը կտաւներ կար , որոնցմէ իր բոլորտիքը կայ-
նող աղքատներուն համար վերաբրկուններ ու հանդերձներ
կը կտրէր . բայց իր կտաւին ծրարը բնաւ չէր պակսեր :
Մն ատենը անոնք ըսին՝ Խնչ կը նշանակէ աս : Եսիկայ
ձեզի կը ցուցնէ՝ ըսին Հովիւները՝ թէ ան որ իր աշխա-
տութեամբ ստացած բանէն աղքատներուն տալու սիրտ
ունի , ամենեւին ան բանին պիտի չկարօտի : Մն որ կ'ո-
ռոգէ՝ ինքն ալ պիտի ոռոգուի . Մատ . Ժմ . 25 . ու

որբեաւորին որ սղարիկ հաց մը տուաւ մարդարէին , ան հացը իր սափորին մէջի ալիւրը չպահսեցուց : Եւ թափ . ժէ . 9-16 :

Յետոյ տեղ մէջն ալ տարին զանոնք՝ ուր որ երկու հոգի տեսան . մէկը Յիմար կոչուած՝ ու միւսը Պակասամիւ , որ մէկ Եթէովպացի մը կը լուային՝ անիկայ ճերմկցնելու մօտ . բայց որչափ որ կը լուային՝ այնչափ աւելի կը սենար մարդը : Են ատենը հարցուցին Հովիւներուն թէ ասիկայ ի՞նչ պիտի նշանակէ : Ենոնք ալ պատասխան տուին անոնց՝ ըսելով . Եյսպէս կ'ըլլայ դարձել անձանց ալ . այսպիսի մէկու մը բարի անուն մը հանելու համար գործածուած բոլոր միջոցները վերջապէս առաւել ևս զանիկայ դարձելի բնելու կը ծառայեն : Եյսպէս եղաւ փարիսեցիներուն , ու այսպէս ալ պիտի ըլլայ բոլոր կեղծաւորներուն :

Են ատենը Վթութիւնը՝ Սատթէոսին կիներ իր կեանքը Քրիստոնէին ըսաւ . Սոյրիկ՝ թէ որ կարելի ըլլար , կ'ուզէի տեսնել բլուրին վրայի ան ծակը՝ կամ ան որ հասարակօրէն կը կոչուի դժօրքին կարճ ճամբան : Ուստի կետուրը անոր միտքը խմացուց Հովիւներուն : Են ատենը զացին դուռը՝ որ բլուրի մը մէկ կողմին վրայ էր . ու բանալով զանիկայ Վթութիւնին ըսին որ քիչ մը աւտեն ահանջ դնէ : Եյսպէս անիկայ ահանջ դրաւ՝ ու ընց մէկը որ կ'ըսէր . Ենիծեալ ըլլայ իմ հայրս , որ խաղաղութեան ու կենաց ճամբայէն դարձուց իմ ոտքս : Ուրիշ մէկը կ'ըսէր , Ս'հ՝ ի՞նչ կ'ըլլար որ յաւէտ պատառ պատառ ըլլայի , քան թէ իմ կեանքս աղատելու համար հոգիս կորսնցընէի : Ու մէկ ուրիշը կ'ըսէր , թէ որ նորէն ապրելու ըլլայի՝ ի՞նչպէս յոժարութեամբ պիտի ուրանայի իմ անձս որ աս տեղս չգայի : Են ատենը աս մանկամարդ կնոջը վախուն այնպէս թուեցաւ իրեն թէ բուն իսկ երկիրը կը հեծէր ու կը դողար իր ոտքին տակը . ուստի իր դէմքը

այլադուենցաւ , ու դողալով մէկդի եկաւ ըսելով . Երանի ան անձին որ աս տեղէս աղատած է :

Երբոր Հովիւները ամէն աս բաները անոնց ցոյց տուին , ան ատենը կրկին պալատը դարձուցին , ու տունը գտնուած բարիքովը կերակրեցին զանոնք : Բայց Վթուծիւնը մանկամարդ ու ծննդական ըլլալով սիրտը բան մը ուզեց որ հոն տեսեր էր , բայց կ'ամէնար ուզելու : Ըն ատենը իր կեսուրը հարցուց իրեն թէ ինչմը կը նեղուի . ինչու որ հիւանդ կ'երևար : Պատասխան տուաւ Վթուծիւնը . Սեղանատունը հայելի մը կախուած է , որմէն իմ միտքս չեմ կրնար հեռացընել . ուստի թէ որ անիկայ չտանամ , կը կարծեմ թէ պիտի վիժեմ : Իսկ իր կեսուրն ըսաւ . Ես քու կարօտութիւնդ Հովիւներուն կը յայտնեմ , ու անոնք քէնէ չեն խնայեր անիկայ : Բայց Վթուծիւնն ըսաւ . Վ'ամէնամ էս որ աս մարդիկը գիտնան թէ իմ սիրտս բան մը ուզեց : Չէ աղջիկս՝ ըսաւ Վրիտախնէ . այսպիսի բանի մը վրայ սիրտ ունենալը ամբօթ չէ , հապա առաքինութիւն : Ուստի Վթուծիւնն ըսաւ . Ուրեմն՝ մնայիկ , թէ որ կը կամեմ՝ Հովիւներուն հարցուր թէ կ'ուզե՞ն արդեօք ծախել աւնիկայ :

Պահը որ ան հայելին նման հաղարներէն մէկ չէր գրտնուեր : Այլ կողմին բռնելով՝ մարդուս գէմքը ճիշդ ցոյց կու տար . ու միւս կողմին բռնելով ճամբորդներուն Իշխանին գէմքը ցոյց կու տար . Եւս . Ես գիտցողներուն հետ խօսեցայ , ու ըսին ինծի թէ աս հայելին մէջ նայելով բուն իսկ Մտոր զխուն փուշէ պսակը տեսած են , նաև տեսած ալ են անոր մէջ անոր ձեռքերուն՝ ոտքերուն ու կողին ծակերը : Մանաւանդ թէ այնպիսի գերազանցութիւն մը ունէր աս հայելին՝ որ ուր որ ուզուէր տեսնել՝ հոն կը ցուցնէր զանիկայ , թէ կենդանի՝ թէ մեռած , թէ երկրի վրայ թէ երկինքը , թէ անոր նուաստութեան վի-

ձակին մէջն ըլլայ և թէ փառաւորութեան , թէ չարչարութեւն և թէ թաղաւորելու դալու ատենը * : Յո՛ւ . ւ . 23 : ւ . Կորնթ . ԺԳ . 12 : ր . Կորնթ . Գ . 18 :

Ուստի Քրիստոսինէ առանձին Հովիւներուն գնաց † : Գանձը որ Հովիւներուն անուններն էին՝ Վիտութիւն , Փորձառութիւն , Արթնութիւն ու Անկեղծութիւն , ու ըսաւ անոնց . Եւհ հարսեբուս մէկը՝ ծննդական ըլլալով բանի մը կը բաղձայ , որն որ ինք աս տանը մէջ տեսած է . ու կը թուի իրեն որ եթէ իր սրտին ուզածը , իրմէն խնայէք , պիտի վիժէ :

Փորձառութիւն . Անէջէ կանչէ զինքը . ինք պիտի տանայ ամէն ինչ որ մէնք կրնանք տալ իրեն : Ուստի կանչեցին զինքն ու ըսին իրեն . Գը՛ թութիւն՝ ի՞նչ է քու ուզածդ : Ան ատենը Վթութիւնը կարմրեցաւ ու ըսաւ . Սեղանատունը կախուած ան մեծ հայելին : Ուստի Անկեղծութիւնը վաղեց ու բերաւ անիկայ , ու խնդալից հաճութեամբ մը անիկայ անոր մատուց : Ան ատենը Վթութիւնը իր զլուխը խոնարհեցուց , և շնորհակալ եղաւ ու ըսաւ . Եսով զիտեմ որ ձեր առջևը շնորհք դառայ : Սնացած մանկամարդ կնիկներուն ևս այնպէս բաներ տուին որոնց որ կը բաղձային , ու անոնց երիկները մեծապէս գոլեցին որ Պարոն Վաջասիրտին հետ միարաներ էին Հսկայ Հոսահատութիւնն սպաննելու , ու Արկալյութեան Մարոյը կործանելու :

* Ես օրինակովս մեզի կը ցուցուի Սրբազան Մատենան՝ որ Եստուծոյ խորհուրդներն ու կատարելութիւնները մեզի կը յայտնէ , որ մեր ճշմարիտ հանգամանքն ու վիճակը մեզի կը ցուցնէ , ու զՔրիստոս և իր փրկութիւնը մեր հոգիներուն կը ծանուցանէ : Եւմէն ճշմարիտ հաւատացեալ կը փափարի օր ըստ օրէ աւելի կատարելութեամբ ծանօթանալ աս Եստուածատուր Սուրբ Մատենին :

† Տե՛ս մասն Ե . երես 221 :

Վերխախնէին վիզը սպարանջանք դրին , ու նոյնպէս աւելորդ չորս հարսերուն վիզերն ալ դրին , նաեւ ականջներուն օղեր՝ ու ճակատնին զոհարներ դրին :

Երբոր անկէ երթալու միտք ըրին՝ Հովիւները խաղաղութեամբ ճամբեցին զանոնք , բայց չտուին անոնց ան մէկ բանի զգուշութիւնները՝ որոնք որ առաջ Վերխախանոսին ու անոր ընկերին տուեր էին : Եսոր պատճառը ան էր որ ասոնք Վաջասիրտը իրենց առաջնորդ ունէին , որ ամէն բանի աղէկ ծանօթութիւն ունէր , ու կրնար յարմար եղած ժամանակը զանոնք զգուշացնել . այսինքն՝ երբոր վտանգը մտանալու վրայ ըլլար : Բայց Վերխախանոս ու իր ընկերը ինչ զգուշութիւն որ ընդունէր էին Հովիւներէն , զանոնք ի գործ դնելու հարկաւորութիւն ունեցած ատեննին՝ կորսնցուցին զանոնք : Աւտի աս ընկերութիւնը միւսներուն վրայ աս գերազանցութիւնը ունէին * :

Եսկէ սկսեցին յառաջ երթալ՝ երգելով ու ըսելով .

Ինչպէս զեղեցիկ զարդարուած են աս իջևանները ,
Ինչպէս յարմարած ճամբորդ եղողին հանգստութեանը .
Աւ ինչպէս զմեզ կ'ընդունին առանց ընդդիմութեան մը ,
Ար ըրինք մեզի հանդերձեալ կեանքը մեր նպատակը :

Ինչ չքնաղ բաներ որ իրենք ունին մեզի կ'ընծայեն ,
Ար մեզի նման խեղճ՝ ճամբորդները ուրախ կեանք վարեն .

* Հեղինակը միշտ պատեհութիւն ձեռք կ'առնէ հաւատարմութեամբ կատարուած առաջնորդութեան պաշտօնին գերազոյն օգուտները ցուցնելու , որով կը նշանակէ եկեղեցւոյ մը մէջ հաստատուած հովուին կանոնաւոր հոգողութիւնը՝ որ պէտք է ունենայ իր ժողովրդոցը վրայ , որոնք իր յատուկ հոգողութեանը յանձնուած են , իրենց բոլոր դժուարութիւններուն մէջ իրմէն խորհուրդ կ'ուզեն , ու անոր մասնաւոր խրատները յարգութեամբ կ'ընդունին . զխոնարով որ ան անկեղծութեամբ իրենց հոգեւոր բարեւաւութիւնը կ'ուզէ , ու կարող է անիկայ յառաջ տանիլ :

Ու դարձեալ այնպէս պիտանի բաներ մեզ կը պարզենն ,
 Ար ուր որ երթանք ճամբորդ ըլլալին յայտնի ցուցնեն :

Երբոր դացին Հովհններուն քովէն՝ շատ չանցած ան նոյն տեղը եկան՝ ուր որ Վրիստիանոս Ուրացութեան քաղաքը բնակող Մոլորեալ անուն մէկու մը պատահեր էր : Ուստի իրենց առաջնորդը Պարոն Վաջասիրտ հիմա մոքերնին ձգեց անոր վրայով՝ ըսելով . Ստիկայ է ան տեղը՝ ուր որ Վրիստիանոս Մոլորեալ ըստած մէկու մը պատահեցաւ , որ իր ապստամբութեան նշանը իր կոնակը կը կրէր : Ուստի մարդուն վրայով աստիկայ ունիմ՝ ըսելու . ամենեւին աւկանջ չէր դներ խրատի . հապա անգամ մը որ սկսէր իյնալ , ալ նար չէր յորդորելով զանիկայ կանգնեցրնել : Երբոր խաչին ու գերեզմանին եղած տեղն եկաւ , մէկը տեսաւ որ իրեն հրամայեց հոն նայիլ . բայց ինք իր ակումները կրճտեց՝ ու ոտքը դետինը գարկաւ , ու ըսաւ որ իր միտքը հաստատած է ետ երթալ իր քաղաքը : Ճամբուն զլսու դուռը չեկած՝ պատահեցաւ Վետարանիւին , որ ձեռնտուութիւն ընել ուզեց իրեն՝ զինքը նորէն շնտակ ճամբան դարձնելու . բայց աս Մոլորեալը դէմ կեցաւ անոր , ու շատ նախատինք ընելով անոր՝ պատին վրայէն անցաւ , ու անոր ձեռքէն փախաւ :

Ստիկ ետեւ յառաջ դացին՝ ու ճիշտ ան տեղը՝ ուր որ առաջուց թերահաւատը հանուեցուցեր էին , տեսան որ մարդ մը կայներ էր թուրը քաշած , ու իր երեսները բուրովին արիւնով չաղախուած : Են ատենը Պարոն Վաջասիրտը հարցուց . Ո՞վ ես դուն : Մարդը պատասխան տուաւ ըսելով . Ես մէկն եմ՝ որ կը կոչուիմ Տ'շմարտութեան համար Նահատակող . ես մէկ ճամբորդ մըն եմ՝ ու Երկնային Վաղարք կ'երթամ : Պանք որ ես իմ ճամբուս վրայ որ էի , երեք հոգի յարձակեցան իմ վրաս՝ ու աս երեք բանը առաջարկեցին ինծի : Ին . Սա՛մ իրենց

Հետք մեկ ըլլամ . ք . կամ ետ դառնամ իմ եղած տեղս երթամ , ք . և կամ ան նոյն տեղը սպաննուիմ : Երա-
ջինին վրայով պատասխան տուի թէ՛ Կս շատ ատենէ 'ի
վեր է որ շիտակ մարդ մը եղած եմ , ու ան պատճառաւ
կարելի է յուսալ որ հիմա աւազակներու հետ միաբա-
նիմ : Առաջ . ան . 10-19 : Ան ատենը հրամայեցին թէ
ի՞նչ պատասխան պիտի տամ երկրորդին : Աստի ըսի
իրենց . (Թէ որ իմ եղած տեղս անհանդիստ չըլլայ , ա-
մենեկն չէի ձգեր զանիկայ . բայց ինձի բոլորովին անյար-
մար ու խիստ անօդուտ զանելով զանիկայ , ձգեցի աս
ճամբան եկայ : Ասկէ ետեւ հարցուցին թէ ի՞նչ պիտի
ըսեմ երրորդին վրայով : Աւ պատասխան տուի իրենց .
Իմ կեանքս այնպէս թանկագին է որ դիւրութեամբ ձեռք
չեմ տար անիկայ : Սանաւանդ որ դուք ամենեկին իրա-
ւունք չունիք ինձի այսպիսի բաներ առաջարկելու որ ընտ-
րեմ . ուստի թէ որ այսպիսի բանի մը ձեռնամուխ ըլլա-
լովիդ մնասուելու որ ըլլաք , յանցանքը ձերն է : Ան
ատենը աս երեքը՝ այսինքն , Այցրեւամիտը՝ Նիսորհուրդն
ու Չեռներեկը իմ վրաս վազեցին , ու ես անոնց վրայ վա-
զեցի : Այսպէս՝ մեկը երեք հոգւոյ դէմ , երեք ժամու-
շափ պատերազմեցանք : Մտնք իրենց քաջութեանը քանի
մը նշանները իմ վրաս ձգեցին՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , ու
իմինիս ալ մեկ քանինները իրենց հետ տարին : Հիմա
նոր անոնք ասկէ դացին . կարծեմ թէ ձեր ոտքերուն ձայնը
առին ու ձգեցին փախան :

Բաճախար . Բայց մեծ անհամեմատութիւն էր երեքը
մէկին հետ կուրիք :

Նահապետիկ . Իրաւ է . բայց քիչ եղեր շատ եղեր
բան մը չէ անոր քովը՝ որուն կուսակից է ճշմարտութիւնը :
Ետեւոր մէկն ըսած է , «(Թէ որ վրաս զօրքի բանակ ելլէ ,
սիրտս պիտի չլախնայ . թէ որ վրաս պատերազմի պատ-
րաստութիւն ըլլայ , անով ալ ես ապահով պիտի ըլ-

լամ¹¹ : Սաղ¹ • ի¹ • 3 : Սանաւանդ որ պատմութիւն ներու մէջ կարդացի եւ թէ մէկ մարդ մը մէկ բանակի մը հետ պատերազմեցաւ • ու Սամիսոն ալ իշու մը ծնօտովքանի հոգի սպաննեց * :

Մն ատենը առաջնորդն ըսաւ • Ինչքաւ համար չկան լեցիր որ մէկը քեզի օգնութեան հասնէր :

Վաճառակող • Կան լեցի իմ թագաւորիս՝ որ զիտէի թէ կրնայ լսել ու անտեսանելի օգնութիւն մատուցանել ինծի • ու անիկայ բաւական էր ինծի † :

Մն ատենը Վաջասիրտը Վահատակողին ըսաւ • Ըստ արժանւոյն դուն զքեզ կառաւարեր եւ • նայիմ քու թուրդ : Մայէս միւսը ցոյց տուաւ անոր իր թուրը : Երբոր իր ձեռքը առաւ անիկայ ու ատեն մը նայեցաւ վրան , ըսաւ • Իբաւ որ ասիկայ շատ աղէկ Վամսակեան թուր է ‡ :

Վաճառակող • Մայէս է • թող մէկ մարդ մը աւ երկաթներէն հատ մը , ու անիկայ վերցնելու ձեռք ու զործածելու ճարտարութիւն ունենայ , հրէշտակի դէմ կրնայ

* Ճշմարտութիւնը՝ ճշմարտութեան համար Վահատակի՛քնէ մարդը • ու ճշմարտութեան համար նահատակութիւնը՝ Այրենասիտ , Միտրհուրդ և Չեռնիքց հակառակորդներուն հետ պատերազմել կու տայ ճանապարհորդին : Մտք այսպիսի պատերազմի մէջ թափած արիւնը՝ իրեն պատիւ է , ընդունած վէրքերը իրեն փառք են :

† Իրաւցրնէ բաւական է : Մն որ Սառուծոյ ճշմարտութեանը անձնատուր եղած է , Սառուծոյ օգնութիւնը ամեննին պիտի չսպախի իրմէն : Սառուծոյ համար պատերազմիլը՝ ու առ Սառուած աղօթելը , քրիստոնէին փառքն է :

‡ Վաջասիրտը շատ վարպետ է թուրերը ճաննալու : Մղէկ կը ճաննայ ան թուրերը որ սիրոյ ֆոյխն մէջ դարբնած են՝ ճշմարտութիւնով սրուած են , ու աւ երկուքին թնամիներուն ալ մեծ կոտորած կ'ընեն :

Ելլել անուր : Անոր գիտնալուն վրայ վախնալիք չունի , միայն թէ պէտք է որ գիտնայ թէ ինչպէս զարնելու է : Անոր բերանը ամենեւին չցուլնար : Միայն ու ոսկորը՝ ու ողին՝ ու շունչը՝ ու բոլորը մէկէն կը կտրէ ան : Եւր . 5 . 12 :

Վաճառիւր . Բայց երկար ատեն ծեծկուեր էք . կը զարմանամ որ չես յողներ :

Վաճառիւր . Այնչափ ծեծկուեցայ՝ մինչև որ թուրս ձեռքիս փակաւ . ու անկէ ետեւ այնպէս միացաւ իմ ձեռքիս հետ՝ որ կարծես թէ իմ բազուկէս թուր մը բուսեր էր . ու երբոր իմ մատներէս արիւն կը վազէր , ան ատենը խիստ աւելի արիւթեամբ ծեծկուեցայ * :

Վաճառիւր . Եղէկ քրեր ես . արիւն թափելու չափ հաւկառակ կեցեր ես մեղքին : Ուստի մեր հետը պիտի կենաս , մեր հետը պիտի մոնես ու ելլես . ինչու որ մենք քու ընկերներդ ենք : Անոր վրայ առին զինքը՝ ու իր վերքերը լուացին , ու ինչ որ ունէին տուին անոր որ զօրացնեն զինքը . և այսպէս սկսեցին մեկտեղ երթալ :

Երգ՝ երբոր յառաջ կ'երթային՝ Պարոն Վաճառիւր որ շատ հաւնէր էր անոր , (ինչու որ մեծապէս սիրեց զանիկայ քաջարազուկ մարդ մը ըլլալուն համար ,) ու նաեւ ընկերութեան մէջ տկար ու անզօր անձինք կային , անոր համար սկսեց շատ բաներու վրայ հարցուփորձ ընել անոր . զոր օրինակ՝ առաջ հարցուց թէ ո՞ր երկիրէն էր :

Վաճառիւր . Միութեան երկրէն եմ ես . ինչու

* Երջանիկ կոխ է ան՝ երբոր ձեռքն ու սիրտը միարան են , ու թուրը միօրինակ երկուքէն կը գործածուի : Այլ դուք երկմիտ ու զաղջ հաւատացեալներ՝ որ վատասրտութեամբ ճշմարտութիւնը կը ձգէք , կամ անարգաբար խաղաղութեան հետ կը փոխանակէք անիկայ . ասիկայ թող ամէլընէ ու խայտառակ ընէ ձեզ :

որ հոն ծնած եմ , ու իմ հայրս ու մայրս տակաւին հոն են :

Վաճառիկ . Մթութեան երկրէն . ատիկայ Աործանման Վաղարին կողմերը չի՞նար :

Նաճարաւիղ . Այո՛ , ան կողմերը կ'իյնայ : Ուստի ասիկայ էր որ ճամբորդութեան ելլելու պատճառ եղաւ ինծի : Մէկը եկաւ մեր կողմերը՝ որ կ'ըսուէր Պարոն Ղաւարտասոս , ու պատմեց ինչ որ ըրեր էր Վրիստիանոս , որ Աործանման Վաղարէն ելեր էր . այսինքն՝ թէ ինչպէս իր կնիկն ու զաւկըները ձգեր , ու ճամբորդութեան կեանք մը վարելու ձեռք զարկեր էր : Նաեւ հաւաստեալ կը պատմուէր թէ ինչպէս օձ մը սպաններ էր , որ ելեր էր իրեն դէմ դնելու իր ճամբորդութեանը մէջ . և թէ ինչպէս անցեր դայեր էր ան տեղը՝ ուր որ ինք միտք ըրեր էր երթալու : Աը պատմուէր ևս թէ ինչպէս հիւրընկալութիւն ընդուներ էր իր Տէրոջը բոլոր իջեաններուն մէջ , մանաւանդ երբոր Արկիսիյն Վաղարին դուռը հասեր էր . քանզի ան տեղը Աւսաւորներուն բաղմութիւնը փողի ձայնով զինքը ընդունեցին՝ կ'ըսէր մարդը : Ըսաւ ևս՝ թէ ինչպէս՝ իր ներս ընդունուելուն՝ քաղաքին բոլոր զանդակները ի նշան ուրախութեան զաբնուեր էին , ու ինք ինչ ոսկեթել հանդերձներով զարդարուեր էր . ասոնց հետ շատ բաներ ալ զրուցեց՝ որոնք զանց կ'ընեմ պատմել հիմա : Մէկ խօսքով ատ մարդը Վրիստիանոսին ու իր ճամբորդութիւններուն պատմութիւնը այնպէս ճառեց , որ իմ սիրտս եռանդուն փափաք մը ինկաւ անոր ետեւէն երթալու . և իմ հայրս ու մայրս ալ չկրցան վար դնել զիս : Այսպէս մեկնեցայ անոնցմէ , ու մինչև հոս յառաջացայ իմ ճամբուս մէջ :

Վաճառիկ . Ղամբուն գլու գոնէն ներս մտար դուն , այնպէս չէ՞ :

Նաճարաւիղ . Այո՛ , այո՛ . ինչու որ նոյն մարդը մեզի

դրուցից որ եթէ դռնէն չսկսինք աս ճամբան մանկելու, բռնորը ոչինչ պիտի ըլլայ* :

‘Կայէ՛’ ըսաւ առաջնորդը Վրիստինէին, քու էրկանդ-ճամբորդութիւնն ու անով իր ստացած համբաւը դուրսնալը տարածուած է, թէ հեռուն և թէ մօտը :

‘Կաճապախող’ . Ի՜նչ կ’ըսես . ասիկայ Վրիստիանոսին կի՞նն է :

‘Բաճախող’ . Այո՛, այնպէս է . ու ասոնք ալ անոր շորք լինելն են :

‘Կաճապախող’ . Իբրաւ, ու ճամբորդութեան ալ կ’երթան :

‘Բաճախող’ . Այո՛, անշուշտ . իրենք ալ անոր կը հետեւին :

‘Կաճապախող’ . Ասիկայ իմ սիրտս կ’ուրախացնէ . բաւրի մարդը ո՛րչափ պիտի ուրախանայ երբոր տեսնէ որ իր հետը երթալ չուզողները իրմէ ետեւ Երկնային Վաղարին դռներէն հոն մանեն :

‘Բաճախող’ . Անտարակոյս մեծ տիտիութիւն պիտի ըլլայ իրեն . քանզի զխաւոր ուրախութիւնը ինքզինքը հոն

* Ինչո՞ւ համար է որ շատերը ճամբայ կ’ելլեն՝ ու ատեն մը յառաջ կ’երթան, բայց վերջապէս ետ կը մնան ու կը կորսուին . անոր համար որ ճանապարհորդին շաւիղը Վրիստոսով չեն մտնել՝ որ է դուռը : Իրենց բոլորովին կորսուած՝ կործանած՝ անյոյս ու թշուառ ըլլալը չեն տեսներ . իրենց մեղքին պատճառաւ սրտերնին կտրած չէ . անոր համար իրենց պէս թշուառական մեղաւորներուն մի միայն վրկիչը Վրիստոս ըլլալ ընդունելով չեն սկսիր : Բայց ընտրեան ուժովը ճամբայ կ’ելլեն, ու շուտով կ’իյնան . ինչու որ ճամբատապէս չեն ընդունիր զՎրիստոս ու անով չեն մնանիր : Աս պատճառաւ է ան հարցումը, թէ՛ Ղոնէն ներս մտնը : Աս հարցումը միշտ մեր անձերուն ընելու ենք մենք :

տեսնելն էր , անոր ետեւէն կու գայ իր կնիկն ու իր զաւկը-
ները հոն տեսնելու ուրախութիւնը :

Նահապետիող . Բայց հիմա որ աս մասին վրայ կը խօս-
սիս , ներէ ինծի որ ասոր վրայով քու կարծիքդ խմանամ :
Ոմանք կը հարցընեն թէ արդեօք իրար պիտի ճանչնանք
երբոր հոն երթանք :

Քաջասիրտ . Ի՞նչ կը կարծես , արդեօք անոնք ան ա-
տենը իրենք զիրենք պիտի ճանչնան , կամ իրենք զիրենք
ան երջանկութեանը մէջ տեսնելուն համար պիտի ուրա-
խանան . թէ որ անոնք իրենց անձերը պիտի ճանչնան ու
պիտի ուրախանան , ինչո՞ւ համար ուրիշներն ալ չճանչ-
նան՝ ու անոնց երջանկութեանը վրայ ալ չուրախանան :
Վարձեալ՝ որովհետեւ մեզի մերձաւոր առնչութիւն ունե-
ցողները մեր երկրորդ անձերն են , թէպէտ և ատ առնչու-
թիւնը պիտի չմնայ ան ատենը , սակայն ինչո՞ւ համար
իրաւամբ պիտի չհետեցընենք թէ աւելի ևս ուրախ պիտի
ըլլանք մենք անոնց հոն ըլլալը տեսնելուն , քան թէ ա-
նոնց հոն չըլլալը :

Նահապետիող . Աղէ՛կ՝ կ'իմանամ թէ քու միտքդ ի՞նչ
է աս մասին . իմ ճամբորդութեան սկսելուս վրայով ու-
րիշ բան ունի՞ս հարցընելու * :

Քաջասիրտ . Այո՛ . քու հայրդ ու մայրդ կ'ուզէի՞ն որ
դուն ճամբորդ ըլլաս :

Նահապետիող . Չէ՛ . բոլոր մտքէ անցնելու միջոցները
ի դործ դրին որ համոզեն զիս տունը մնալու :

Քաջասիրտ . Բայց ի՞նչ կրցան ըսել անոր դէմ :

Նահապետիող . Ըսին թէ ծուլութեան կեանք մըն է

* Հաստատուն քրիստոնեան չվախնար քննուելն ու
մանրամասնաբար փորձուելէ , ինչու որ իր ներքը ունե-
ցած յոյսին պատճառ մը կրնայ տալ ինք : Վիտէ թէ
ինչի՞ն և ի՞նչ պատճառի համար սկսեց ճանապարհորդ ըլ-
լալ :

ան . և թէ՛ ևս ինքնս ծուլութեան ու դատարկութեան հակամիտած որ չքլայի , ամենեկին պաշտպան պիտի չքլայի ճանապարհորդի վիճակին * :

* Վաճառորդ . Ուրիշ ի՞նչ ըսին :

* Նաճապահող . Ըսին թէ մնասական ճամբայ մըն է ան . մանաւանդ . թէ՛ ըսին՝ աշխարհի մէջ ամենէն մնասական ճամբան ան է , որ ճամբորդները կ'երթան :

* Վաճառորդ . Վեզի ցոյց տուի՞ն թէ՛ որ մասին այնպէս մնասական է ան :

* Նաճապահող . Այո՛ . շատ մասերու մէջ :

* Վաճառորդ . Ըսէ՛ նայինք անոնցմէ մէկ քանիները :

* Նաճապահող . Վհաջութեան փոսին վրայով խօսեցան

* Ամէն դարու մէջ բարեպաշտութիւնը աս նախատինքնը կրնայ : Փարսեան ըսաւ Սոխէսին ու Խարայեւացիներուն . “ Ծայլ էք դուք՝ ծոյլ , անոր համար կ'ըսէք թէ՛ Երթանք՝ Տէրոջը զոհ մատուցանենք ” : Աբէջ Ե . 17 : Սարգիկ բնականաբար կը մտածեն թէ , Եստուծոյ անմիջական ծառայութեանը գործածուած ժամանակը ոչինչ տեղը կը կորսուի . ուստի թէ՛ որ քրիստոնեայ մը ամէն շարժութիւնն իր ժամանակ ծախէ Սուրբ Վրքերը կարդալու , առանձնական ու հրապարակական աղօթքի գանուելու , բարեպաշտական խօսակցութիւններ ընելու՝ և՛ , որչափ ժամանակ որ իր ընկերը զբօսանքի ու զգայական հեշտութեան կու տայ , խիղջն ձայն մը կ'ելլէ անոր վրայ թէ իր ժամանակը պարապը կ'անցընէ , ու իր ընտանիքը աղքատութեան հասցընելու վրայ է : Այլ որովհետեւ աշխարհի մարդոցմէ աս նախատինքնը ընդունիլ կը յուսացուի , անոր համար բոլոր հաւատացեալներուն կը վայլէ որ ամէն շար երեւոյթէ փախչին . ու իրենց սեփական գործքին մէջ դովելի ժրութիւնով մը ժամանակ գտնելու ջանք ընեն , խոհեմութեամբ իրենց ծախքերը չափաւորեն , ու բոլոր իրենց գործքերը աղէկ կերպով կառավարեն . որպէս զի յիմարներուն տգիտութեամբ ըրած բամբասանքը լռեցընեն :

ինծի՝ ուր որ Վրխատիանոս մազ մնացեր էր խեղդուելու : Ըսին թէ Ռէնդզեբուդին աշտարակին վրայ պատրաստ աղեղնաւորներ կայնած են՝ որ Նեղ Վոնէն մոնելու համար դուռը դարնողներուն վրայ նետեր նետեն : Նաեւ պատմեցին ինծի անատոններուն ու մութ լեռներուն վրայով , առիւծներուն վրայով , ու նաեւ ան երեք հսկաներուն՝ այսօրինքն Վրխնահեղին՝ Խաշտանդիւնն ու Վրդարասդանին վրայով : Վարձեալ ըսին թէ Խոնարհութեան Չորին մէջ մէկ չար ողի մը կայ , որ գրեթէ Վրխատիանոսին կեանքը պիտի զրաւէր : Մտնեցմէ զատ՝ Մահուան Շուքին Չորեն պիտի անցնիս ըսին , ուր կը կենան ուրուական ողիները . ուր տեղի լոյսը մթութիւնն է . ուր որ ճամբան որոգայթներով՝ խորխորասներով՝ թակարթմնելով ու ծուղակներով լեցուն է : Պատմեցին նաեւ Հսկայ Հուսահատութիւնին ու Երկրացութեան Մմրոցին , ու ճամբորդներուն ան տեղը քաշած քնասին վրայով : Նաեւ ըսին որ Վախարդեալ Երկրէն պէտք է որ անցնիմ՝ որ քնասակար է . ու թէ ամէն ասոնցմէ ետեւ պիտի դանձմ՝ մէկ զեա մը՝ որուն վրայ կամուրջ չկայ . և թէ ան զեառ իմ՝ ու Երկնային Վաղարին մէջտեղը կ'իյնայ :

Վաճառէր . Մմնը ան էր :

Վաճառուիող . Չէ՛ . առ ալ ըսին ինծի որ առ ճամբան խաբերաներով լեցուն է . ու հոն բարի մարդիկը ճամբէն դարձնելու համար դարանակալ անձեր կան :

Վաճառէր . Բայց Ի՞նչպէս կը հաստատուին ատիկայ :

Վաճառուիող . Ըսին թէ՛ Աշխարհիկ Իմաստունը հոն պահուրտած կը սպասէ խաբելու համար : Ըսին ևս թէ Փարիսեցին ու Աղծաւորը միշտ ան ճամբուն վրայ են : Վարձեալ ըսին թէ Ծուռսիրտը , Շատախոսն ու Վեմասը անշուշտ զիս պիտի բռնեն . թէ Շողորորդոն ալ իր որոգայթին մէջ պիտի ձգէ զիս . և թէ՛ խակ Տգի-

տուժիւնն հետ պիտի համարձակիմ երթալ ան դուռը՝ ուրկէ որ ինք ետ խրկուեցաւ բլուրին քովն եղած ան ծակը , ու անկէ ալ կարճ ճամբով դժոխքը խրկուեցաւ :

Վաճառիւր . Իրաւ որ ասիկայ բաւական էր քեզ վախեցնելու . բայց արդեօք այսքանով լմնցուցի՞ն :

Վաճառիւր . Չէ , կեցիր : Ինձի պատմեցին եւ շատ մը մարդոց վրայով՝ որոնք առաջմանէ աս ճամբորդու թեանը ձեռք զարկեր՝ ու անոր մէջ շատ մը յառաջ գացեր են , ան փառքին նշոյլը գտնելու՝ որուն վրայով ատեն ատեն շատերը խօսեր էին . բայց վերջը ետ դարձեր ու իրենք զիրենք յիմարի կարդ գրեր են՝ դռնէն դուրս ան ճամբուն մէջ ոտք կոխելուն համար , որով՝ իրենց քաղաքը ուրախացեր է : Աւ այսպէս ընողներուն մէկ քանիին անունը տուին . ինչպէս Պինտզլուին ու Խօշքիպատկողը , Աստկածոսն ու Ալիսկոտը , Սոլորեալն ու ծերունի Մասատուածը , եւ մէկ քանի ուրիշները . որոնցմէ ոմանք շատ հեռու գացեր են որ նային թէ ի՞նչ կընան գտնել , բայց որչափ որ գացեր են՝ մէկերնին ալ փետուրի մը ծանրութեան չափ օգուտ մը չէ գտեր :

Վաճառիւր . Ալ ուրիշ բան լսի՞նք քեզ վախեցնելու :

Վաճառիւր . Այո՛ , Պարոն Լըկիւղած անուն մէկու մը վրայով պատմեցին՝ որ ճամբորդ է եղեր , ու իր ճամբան այնպէս առանձին ու տխուր գտեր է , որ բնաւ մէկ հասնողիս ժամ մը չէ ունեցեր անոր մէջ . ու թէ Պարոն Յուսակոտըրը գրեթէ սովամահ պիտի մեռնի եղեր հոն . եւ մասնաւոր՝ քիչ մնաց որ պիտի մոռնայի , բուն ինքը՝ Քրիստիանոս ալ՝ որուն վրայ այնչափ շուռնջ եղաւ , Լըկիւղին թաղ մը ստանալու համար բոլոր իր վտանգաւոր ձեռնարկութիւններէն ետեւ թէ եւ որչափ ալ որ իր կողմնները բանը կը ծածկէին՝ սակայն ճշմարտապէս ընկղմեր է Սև

Գեաղին մէջ , ու մէկ ոտք մըն ալ չէ կրցեր բնաւ յառաջ երթալ * :

Քաջասէր . Աս բաներուն մէկը չվարցնուց քեզ :

Նաչապետ . Չէ՛ , անոնց ամէն մէկը միայն մէյմէկ ոչնչութիւն երևայ ինծի :

Քաջասէր . Ի՞նչպէս եղաւ ասիկայ :

Նաչապետ . Ինչպէ՛ս . ես դեռ կը հաւատայի Պարոն Ճշմարտախօսին ըսածին . ու աս իմ՝ հաւատքս անոնց ամէնն ալ յաղթեւ առաւ ինծի :

Քաջասէր . Ուրեմն աս եղաւ քու յաղթութիւնդ . այսինքն՝ քու հաւատքդ :

Նաչապետ . Այդպէս եղաւ . հաւատացի՝ ու հեռաւ պէս դուրս ելայ , ճամբան մնայ , ինծի դէմ՝ կեցողներուն բոլորին հետ ձեռնկուեցայ , ու հաւատալով՝ աս տեղս եւ կայ † :

* Ինչպէս բնական է աշխարհասէր մարդոց՝ Տէրոջը ճամբաները վատահամբաւել , ու վախցընել զանոնք որ նոր կ'ելլեն ճամբորդութեան՝ անոնց պատահելու վտանգներն ու դժուարութիւնները առջնին դնելով : Ինչպէս ահա հոս ալ մէկ խօսք մը չկայ Տէրոջը ճամբաներուն մէջի բերկրութիւններուն՝ մտիթարութիւններուն և ուրախութիւններուն վրայով : Պատճառը ան է որ ամենեւին չեն հաւատար ան բաներուն . անոր համար չեն կրնար խօսիլ անոնց վրայ : Բայց և այնպէս մեր սրտերուն հաւատարմութեանն ու անկեղծութեանը փորձ մը կ'ըլլայ ասիկայ :

† Ահա հոս կը տեսնենք թէ Քրիստոսի քաջամարտիկ զինուորները՝ ամէն բան հաւատքին կ'ընծայեն : Հաւատքով ճամբայ կ'ելլեն , ու հաւատալով կը շարունակեն ու կը յարատեւեն : Եսանով բոլոր փառքը կ'ընծայեն Քրիստոսի , որ հաւատքին առարկան՝ հեղինակն ու կատարողն է : Աս տեղս իրենց հաւատարմութեանը վրայ պարծիլ չկայ . իրենց դորձերուն արժանաւորութեանը վրայ զօլուիլ չկայ : Չէ՛ , ինչու որ Ճշմարտութեան համար

Ո՛վ որ կ'ուզէ հոս դայ տեսնայ՝
 Երիւթիւն ճշմարիտ ,
 Եհա մէկը որ կը կենայ՝
 Եմէն ատեն հաստապինտ ,
 Ոչինչ երկիւղ բնաւ զինքը
 Պիտի բերէ զըջալու
 Իր առաջին հաստատ մարէն ,
 Ճանապարհորդ ըլլալու :

Ո՛վ որ զինքը շրջապատէ
 Ջարհուրելի խօսքերով ,
 Իներդինքը կը խռովէ ,
 Իսկ ան կ'աւելնայ ուժով .
 Եռիւծէն վախ չունի , կ'ելլայ
 Հսկային հետ կռուելու ,
 Որ իրաւունք ինք ստանայ
 Ճանապարհորդ ըլլալու :

Ո՛չ ուրուական՝ ոչ չար հոգիք
 Արնան դաշիւ իր հոգւոյն ,
 Ղիտէ թէ կեանք կը ժառանգէ
 Նա վերջապէս լաւագոյն .
 Ուրեմն իր միտքը զերծ է
 Մարդոց խօսքէն վախնալու ,
 Եյլ կ'աշխատի զիւր ցորեկ
 Ճանապարհորդ ըլլալու :

Ես միջոցիս անոնք Աստարդեալ Նրկիրը հասան , ուր
 որ օդը բնականաբար թմրութիւն կը բերէր մարդուն
 վրայ : Ու ան տեղը բոլորովին փուշ ու տատասկ բու-
 սած էր . միայն թէ տեղ տեղ զուարճալի հովանաւոր
 տեղեր կային՝ ուր՝ եթէ մէկ մարդ մը նստի կամ քնանայ ,
 տարակուսելի է կ'ըսեն ոմանք՝ ալ անոր աս աշխարհիս

Նահատակող հոգիները ազատած են՝ ու կ'ատեն այնպիսի
 Սուրբ Գրոց հակառակ սնապարծ շաղկապութիւնները :

մէջ ելլել կամ արթըննալը : Ուստի աս անապատէս կ'անցնէին անոնք՝ ու Պարոն Վաղասիրտը առջնուն ի'երթար , որովհետեւ ինքն էր անոնց առաջնորդը : Պարոն Տ'մարտութեան համար Նահատակողն ալ իրբն վերջապահ ետեւուն ի'երթար , վախնալով որ չըլլայ թէ չարաճի մը՝ կամ վիշապ մը՝ կամ հսկայ մը՝ կամ աւազակ մը անոնց ետեւներուն վրան յարձակի ու այնպէս մնաս մը ընէ : Աս տեղս անոնք յառաջ կ'երթային՝ իւրաքանչիւրը իր թուրը քաշած . որովհետեւ գիտէին որ վտանգաւոր տեղ մըն էր ան * : Նաեւ կրցածուն չափ իրար կը քաջալերէին : Պարոն Տկարամիտին հրաման ըրաւ Պարոն Վաղասիրտը որ իր ետեւն քալէ , ու Պարոն Տուսա-կտուրը Պարոն Նահատակողին հսկողութեանը տակն էր :

Բայց շատ յառաջ չըացած՝ թանձր մուշ մը ու մը-թութիւն մը ինկաւ բոլորին վրայ . այնպէս որ խել մը ատեն հազիւ թէ իրար կրնային տեսնել : Ուստի պարտաւորեցան ատեն մը խօսելով երթալ որ իրար չկորսնցընեն , որովհետեւ առանց տեսնելու կը քալէին † : Հիմա յայտնի է որ անոնցմէ ամենէն լաւն ալ չիտիէ չիտակ

* Ծերունի ճանապարհորդներ՝ դուք որ աղէկ ճամբայ ելած էք՝ ու երկար ատեն աղէկ յառաջացած էք , մտածեցէք որ տակաւին աշխարհի մէջ էք , որն որ կախարդեալ երկիր է : Տ'անչցէք ձեր աս տեղը հանգստութիւն վնտուելու կամ ասոր կախարդիչ հովանաւոր տեղերուն մէկուն մէջ քնանալու վտանգը : Թեւեւ ձեր մարմինները յոգնած ըլլան՝ ձեր հոգիները նուազած ըլլան՝ ու հովանաւոր տեղերը հրապուրիչ , բայց և այնպէս զգուշացէք : Հառաջ քշեցէք դուք զձեզ : Օտրաւորէն յուսացէք գորութիւն գտնել՝ ու Սիրելիէն հանգստութիւն , իր ճամբուն մէջ յառաջ երթալով :

† Թեւեւ զգացումները կորնչին՝ լոյսը անցնի՝ ու հանգրտութիւնները ձգեն մեզ , բայց հաւատքը ամենուն տեղը կը լեցընէ :

ճամբան չէր կրնար երթալ . ալ որչափ ևս առաւել կնիկներն ու տղաքը , որոնք ոտքով ալ սրտով ալ վաւիռէ կէին : Եւ սակայն իրենց առաջագահին ու վերջապահին քաջաւերական խօսքերովը կամաց կամաց յառաջացան :

Աս տեղիս ճամբան ալ մարդը շատ կը յոգնեցընէր՝ տղմոտ ու ցեխոտ ըլլալով : Ու բոլոր աս տեղը իջեալ մը կամ պանդոկ մըն ալ չկար՝ ուր տկարները կարենային զօրանալ : Ուստի կը տղային՝ կը հեծէին ու կը հառաչէին . ինչու որ մէկը կը գլորէր թուփի մը վրայ կ'իյնար , մէկ ուրիշը տղմին մէջ ամուր մը կ'ընկղմէր , ու տղոցմէն ոմանք իրենց մօռճակները ցեխին մէջ կը կորսնցընէին . մէկը կը կանչէր թէ՛ կ'ընկղմիմ , միւսը թէ՛ սուր էք . ու երրորդը՝ թէ թուփերուն մէջ այնպէս ամուր բռնուեցայ , որ չեմ կրնար ազատիլ անոնցմէ :

Ասոր վրայ դացին հովանաւոր տեղի մը հասան , որ տարուկ էր՝ ու կ'երեւար թէ ճամբորդներուն շատ հանգըստութիւն պիտի տար . քանզի դաւարիներով դեղեցկացած , նստարաններով ու բազմոցներով զարդարուած , ու վրան վայելուչ կերպով շինուած էր : Պատուկ մահիճ մըն ալ կար , որուն վրայ կրնար հանդիլ յոգնողը : Ամեն ասոնք մոտակեւոր հարկաւ պիտի խորհի մարդ՝ թէ խիստ հրապուրիչ տեղ մըն էր ան . որովհետեւ ճամբորդներն ալ ճամբուն գէշութենէն արդէն սկսեւ էին տկարանալ : Բայց 'ի վերայ այսր ամենայնի անոնցմէ մէկը ամենին հակամիտութիւն մը չցուցուց հոն կանկ առնելու : Սանաւանդ թէ՛ իմ խնայածիս նայելով՝ շարունակաբար այնպիսի լաւ գգուելութիւն կ'ընէին իրենց առաջնորդին տուած խրատներուն , ու ան ալ այնպէս հաւատարմաբար կ'խնայընէր անոնց վտանգները՝ ու վտանգներուն բնութիւնը՝ երբոր անոնց մօտենալու վրայ կ'ըլլային , որ սովորաբար անոնց խիստ մօտ ըլլալնուն աւելի կը սրտո-

տէին , ու աւելի զերար կը քաջաւերէին՝ մարմիննին ուրա-
նալու : Աս հովանաւոր տեղը կը կոչուէր Շոյլին Քարե-
կամը , ան դիտամարը՝ որ եթէ կարելի է՝ ճամբորդներէն
ոմանք հոն հրապուրէ հանդստանալու՝ երբոր յոգնած են
անոնք :

Եւ երազիս մէջ տեսայ որ աս իրենց առանձին ճամբուն
մէջ յառաջ դացին՝ մինչև որ տեղ մը հասան՝ ուր որ
մարդ մը դիւրութեամբ կրնար կորսնցընել իր ճամբան :
Վանք որ թէպէտ և լոյս աչքով իրենց առաջնորդը ազէկ
դիտէր սխալ ճամբաները շիտակէն որոշել , բայց մութ
տեղը դժուարութեան մէջ մնայ : Սակայն ինքը իր ծոցը
ուղեցոյց մը ունէր , որուն մէջ նշանակուած էին բոլոր ան
ճամբաները որ Արկիսային Վաղարը կը տանին կամ անկէ
կը բերեն : Աւստի ճրագ մը վառեց , (որովհետեւ առանց
արեւթանոցի տեղ մը չէր երթար ,) ու նայեցաւ իր
թուղթին վրայ , որ կ'իմացընէր իրեն թէ ան տեղը զգու-
շանայ՝ որ աջ կողմի ճամբան դառնայ : Եւ թէ որ ինք
աս տեղը զգուշութեան ջրներ իր թուղթին նայելու , հա-
ւանականաբար բոլորը մէկէն ցետին մէջ պիտի ընկղմէին .
ինչու որ քիչ մը անդին իրենց առջևը՝ և ան ալ խիստ
մաքուր ճամբուն ծայրը տղմալից փոս մը կար , ո՞վ զիտէ
թէ ո՞րչափ խորունկ՝ ճամբորդները անոր մէջ ձգելու կոր-
սընցընելու համար հոն չինուած :

Ան ատենը ևս ինծի մտածեցի՝ թէ ան որ ճամբորդու-
թեան երթալ կ'ուզէ , հարկաւորապէս աս ուղեցոյցէն
մէկ հատ մը իր քովն ունենալու է , որպէս զի երբոր դը-
ժուարութեան մը մէջ մնայ , նայի թէ՛ ո՞ր ճամբան բռնե-
լու է :

Անկէ ետեւ աս Ախարդեալ Արկիին վրայէն դացին մին-
չև որ ուրիշ հովանաւոր տեղի մը հասան , ու անիկայ շի-
տակ ճամբուն քովը չինուած էր : Աս հովանաւոր տեղին
մէջ երկու հոգի կը բնանային , որոնց անուններն էին Ան-

Հոգի ու Յանձնապատան : Եսոնց երկուքը ճամբորդու-
թեամբ մինչև աս տեղս եկեր էին , բայց հոս՝ իրենց ճամ-
բորդութենէն յոգնած ըլլալով հանգստանալու համար
նստեր ու խորունկ քունի մը մէջ ինկեր էին : Ճամբորդ-
ները ասոնք տեսնելուն հանգարաւ կայնեցան՝ ու գլուխն
երերցուցին . ինչու որ գիտէին թէ ան քնացողները աղե-
տալի վիճակի մը մէջ էին : Են ատենը սկսեցին մտածել
թէ ինչ ընեն . արդեօք անոնք ան իրենց քունին մէջ
ձգելով անցնին երթան , թէ քովերնին երթալով աշ-
խատին զանոնք արթնցընելու . ուստի վճռեցին որ եր-
թան արթնցընեն զանոնք . այսինքն՝ թէ որ կրնան . բայց
աս զգուշութեամբը՝ որ իրենք ոչ հոն նստին՝ ու ոչ ալ
ան հովանաւոր տեղին մատուցած հանգստութիւնն ընդու-
նին :

Այսպէս ներս մտան ու մարդոցը խօսեցան՝ և իւրաքան-
չիւրը իր անունովը կանչեցին . ինչու որ կ'երեւայ թէ ա-
ռաջնորդնին կը ձանձնար զանոնք . բայց ոչ ձայն կար ու
ոչ պատասխան : Են ատենը առաջնորդը ցնցեց զանոնք՝
ու ինչ որ կրնար ըրաւ անհանգիստ ընելու զանոնք : Են
ատենը անոնց մէկն ըսաւ . Ար վճարեմ քեզի երբոր իմ
ստակս առնեմ : Ես խօսքիս՝ առաջնորդը իր գլուխը և-
րերցուց : Որչափ ժամանակ որ կրնամ իմ թուքս ձեռքս
բռնել , պիտի կռուիմ , ըսաւ միւսը : Ասոր վրայ տը-
զոցը մէկը խնդաց :

Են ատենը Քրիստինէ ըսաւ . Ի՞նչ պիտի նշանակէ
ասիկայ : Առաջնորդն ըսաւ . Քունեքնուն մէջ կը խօ-
սին : (Վ)՛ որ զարնես անոնց՝ ձեռես զիրենք՝ կամ ուրիշ
ինչ որ ընես անոնց՝ աս կ'երպովը պատասխան կու տան
քեզի . կամ ինչպէս որ ասոնցմէ մէկը ատենօք՝ երբոր
ծովին ալիքները զինքը կը ձեծէին ու նաւի մը սիւնին վրայ
պռակողի պէս կը քնանար , կ'ըսէր՝ « Երթնցած ատենս՝
զանիկայ նորէն պիտի վնասեմ » : Եսալ : Իմ . 34 , 35 :

Գիտես որ երբ մարդիկ քուններուն մէջ խօսին , ի՞նչ որ ըլլայ կ'ըսեն . ու իրենց խօսքը ձէ բանականութեամբ և ոչ հաւատքով կառավարեալ է : Իրենց խօսքին մէջ անհամաձայնութիւն մը կայ հիմա , ինչպէս որ առաջ իրենց ճամբորդութեան երթալուն ու աս տեղս նստելուն մէջ կար : Արդ՝ աս է գէշութիւնը . որ երբ անդգոյնները ճամբորդութեան կ'երթան , քսանէն տասնութնը պսպէս կը պատահի իրենց : Քանզի աս Աստուծոյ Երկիրը թշնամեցն՝ ճամբորդներուն վրայ յարձակմանը վերջին տեղն է . անոր համար՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , անիկայ զրեթէ ճամբուն վերջը հաստատուած է , ու անանկով աւելի վշտանդաւոր է մեզի : Քանզի ե՞րբ աս յիմարները պիտի փախաքին նստելու , եթէ ձէ երբոր յոգնած ըլլան . ու ե՞րբ յոգնած պիտի ըլլան , եթէ ոչ իրենց ճամբորդութեանը զրեթէ փախձանին , կ'ըսէ թշնամին : Անոր համար է՝ կ'ըսեմ՝ որ Աստուծոյ Երկիրը պսպառի մօտ է Բեւայի երկրին , ու անոնց ճամբուն վախձանին : Ուստի ճամբորդները իրենց անձերուն թող զգուշանան , որ չըլլայ թէ այնպէս պատահի անոնց ալ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք թէ աս մարդոցը պատահեցաւ որ քնացեր են , ու մէկը չկրնար արթնցընել գիշերը :

Ասոր վրայ ճամբորդները դողալով կը փախաքէին յառաջ երթալ . միայն թէ իրենց առաջնորդին աղաչեցին որ ճրագ մը վառէ , որ իրենց ճամբուն մնացածը ճրագի մը լուսին օգնութիւնովը կարենան երթալ : Ուստի ճրագ մը վառեցին՝ ու աս ճամբուն մնացածը անոր լոյսովը անցուցին թէպէտ և մութը շատ մեծ էր * : Թ՝ ՊԷԿ . Խ .

* Անոր ոտացը քայլերուն առաջնորդ ըլլալու մի միայն լոյսը Աստուծոյ խօսքն է : Ան որ ասիկայ զանց կ'ընէ յիմար է : Ան որ ուրիշ մը կը նշարէ , կամ ուրիշ լոյս մը կը փնտռէ իրեն առաջնորդելու , խեղայնոր է , ու ըրածը չգիտեր :

19 : Բայց տղաքն սկսեցին սաստիկ յոգնիլ , ու ճամբորդները Սիրողին աղաղակեցին որ իրենց ճամբան դիւրացնէ : Ուստի քիչ մըն ալ յառաջ երթալնուն հովմը ելաւ որ մեռւոյ փարատեց ու օդը աւելի պայծառացաւ : Եւ սակայն տակաւին շատ ճամբայ ունէին Սախարդեալ Երկրէն դուրս ելլելու . միայն թէ հիմա կրնային իրենց քալելու ճամբան ու իրար տեսնել :

Երբ՝ երբոր գրեթէ աս երկրին ծայրը հասան՝ իմացան որ իրենցմէ քիչ մը առաջ մէկ ահաւոր ձայն մը կար՝ որ կը թուէր թէ մեծ նեղութեան մէջ եղող մէկէ մը կ'ելլէր ան : Այսպէս յառաջ կ'երթային ու իրենց առջևը կը նայէին . և ահա իրենց թուեցաւ թէ մէկը կը տեսնեն ծնկան վրայ եկած՝ ձեռքերն ու աչքերը վեր վերցուցած՝ ու ջերմութեամբ իրր թէ վերը բնակող մէկու մը իր խօսքը ուղղած ըլլար : Սա գտնին՝ բայց չկրցան իմանալ թէ ի՞նչ կ'ըսէր . ուստի կամաց կ'երթային որ միւսը ըմբռնէ : Ըմբռնելէն ետեւ ելաւ կայնեցաւ , ու սկսեց դէպ 'ի Երկնային Վաղարքը վազել : Են առնել Պարոն Վաջատիրտը անոր ետեւէն կանչեց բսելով՝ Բարեկամ , բարեկամ , կեցի՛ր քեզի բնկերաններ , թէ որ Երկնային Վաղարքը կ'երթաս , ինչպէս որ ինձի կը թուի : Ուստի մարդը կայնեցաւ , ու անոնք հասան անոր : Բայց Պարոն Ողջախոհը անիկայ տեսածին պէս ըսաւ . Ես աս մարդը կը ճանչնամ : Պարոն՝ Վահատաւորն ալ հարցուց թէ , Եղէ՛ ռժէ : Պատասխան տուաւ թէ՛ Սէկն է՝ որ իմ բնակած երկրէս կու գայ . իր անունն է՝ Մարակայ . սառագիւ շատ աղէկ ճամբորդ մըն է :

Ուստի իրարու հասան , և ահա իսկոյն Մարակայը ծերունի Ողջախոհին ըսաւ . Բարե՛ հմբ Ողջախոհ , դժւն ալ հոս ես : Եյո՛ . ինչպէս որ քու հոս ըլլալդ յայտնի է : այնպէս ալ իմն : Սնծապէս ուրախ եմ որ քեզ աս ճամբուն վրայ դտայ՝ ըսաւ Պարոն Մարակայը : Վամանապէս

ևս ալ ուրախ եմ որ քեզ ծնկան վրայ եկած գտայ, ըսաւ միւսը: Ան ատենը Պարոն Ամրակացը կարմրեցաւ ու ըսաւ. Քայց ի՞նչ կ'ըսես, զիս տեսմը դուն: Այո՛ տեսայ, ու սրտանց ուրախացայ տեսածիս վրայ, ըսաւ միւսը: Ինչո՞ւ. ի՞նչ անցաւ մտքէդ, հարցուց Ամրակացը: Ի՞նչ պիտի անցնի, պատասխանեց ծերունի Ողջախոհը. մտածեցի թէ պարկեշտ մարդ մը գտանք ճամբուն վրայ, ու շատ չանցած իր ընկերութիւնը պիտի վայելենք: Թէ որ սխալ չէ խօսածդ՝ ի՞նչ երջանկութիւն է աս ինծի, ըսաւ Ամրակացը. բայց թէ որ ես այնպէս չեմ՝ ինչպէս որ պէտք է ըլլամ, միայն ես պիտի կրեմ պատիժը: Շշմաւրիտ է՝ ըսաւ միւսը. բայց աս քու երկիւղդ աւելի կը հաստատէ զիս՝ թէ ճամբորդներուն Եղեանին ու քու հոգւոյդ մէջ ամէն բան աղէկ կարգաւորեալ է: Քանզի ինք երանութիւն կու տայ երկիւղածին: Աստի, ին. 14:

Աստուծո՛ւ. Քայց՝ ե՛ղբայր իմ, կ'աղաչեմ պատմէ՛ մեզի՝ թէ ի՞նչ պատճառաւ աս ատենս ծնկան վրայ եկեր էիր դուն. արդեօք մէկ յատուկ շնորհք մը ընդունե՞լդ պարտաւորեց քեզ ան բանն ընելու, կամ թէ ուրիշ մէկ բան մը:

Ահա՛ իսկ. Աը տեսնէք որ մենք հիմա Ախարդեալ Նըրկրին վրայ ենք. ու երբոր ես ինծի յառաջ կ'երթայի, կը մտածէի թէ աս տեղս ճամբանն ո՞րչափ վտանգաւոր է. ու ո՞րչափ անձինք՝ որ մինչև անգամ այսչափ տեղ ճամբորդութեան եկած էին՝ աս տեղս կեցան ու կործանեցան: Աը մտածէի եւս թէ ի՞նչ կերպ մահուամբ աս տեղս կը կորսնցընէ մարդիկ: Աս տեղ մեռնողները ծանր հիւանդութիւնով մը չեն մեռնիր. այսպիսիներուն մեռած մահը գոռաբակիր չգար իրենց: Քանզի քունի մէջ սկսուած ճամբորդութիւնը հանգստութեամբ սկսուած ճամբորդութիւն մըն է: Մանաւանդ թէ աս տեղին հիւանդութիւնը կ'ամբողջ կ'ընդունի մարդս:

Հիմա Պարոն Ողջախոհը անոր խօսքը միջահատելով ըսաւ . Տեսա՞նք դուն ան երկու մարդիկը որ հովանաւոր տեղին մէջ քնացեր էին :

Եւրաթ . Ես՝ այո՛ . Ենչոգն ու Յանձնապատանը տեսայ հոն . ու կարծես թէ հոն պիտի պառկին՝ մինչև որ վախն : Եւրաթ . Ժ . 7 : Բայց ներեցէք ինծի որ իմ պատմութիւնս ընեմ : Ինչպէս որ ըսի՝ երբոր այսպիսի մտածութեան մէջ էի , պառաւ՝ բայց զեղեցիկ հանդերձ ներով կին մը ելաւ իմ դէմն , ու երեք բան տուաւ ինծի . այսինքն՝ իր անձը , իր քսակն ու իր անկողինը : Հիմա՛ շիտակը ան է որ ես յոգնած ալ էի քնհատ ալ . նաեւ աւուր հացի կարօտ աղքատ . և գուցէ ան խորամանկը զիտէր ասիկայ : Պանք որ մէկ երկու անգամ մը զինքը հերքեցի , բայց ան իմ՝ բրած հերքումներս չէր նկատէր ու կը ժպտէր : Են ատենը սկսեցի բարկանալ , բայց ինք ամենեւին բանի մը տեղ չդրաւ անիկայ : Հետոյ նուրէն առաջարկութիւններ բրաւ ու ըսաւ՝ որ եթէ ես իր կառավարութեանը տակ մօնեմ , ինք մեծութեան ու երջանկութեան պիտի հասցընէ զիս : Քանզի ես աշխարհի թագուհին եմ՝ ըսաւ , ու մարդիկ ինծմով կ'ըլլան երջանիկ : Են ատենը իր անունը հարցուցի , ու ըսաւ ինծի՝ Թէ կը կոչուի Պղպձակ Խաթուն : Եսիկայ հեռացուց զիս իրմէն , բայց ինք քաղցրաբանութիւններով տակաւին իմ ետեւէս կու գար : Են ատենը ծնկան վրայ եկայ՝ ինչպէս որ տեսաք , ու ձեռքերս համբառնալով և աղաղակելով աղօթեցի Ենոր՝ որ խոստացաւ օգնութիւն ընել : Եսպէս ճիշտ ձեր եկած ատենը տիկինը իր ճամբան զնաց : Հետոյ շարունակեցի գոհութիւն մատուցանել աս իմ մեծ աղատութեանս համար . քանզի ճամբատապէս կը հաւատամ որ իմ վրաս աղէկ միտք չունէր , հապա աւելի կ'ուզէր որ զիս իմ ճամբորդութենէս վար դնէր :

Ողջախոհ . Անտարակոյս իր դիտաւորութիւնները գէշ էին : Իսկ ինչ կեցիր . հիմա որ դուն անոր վրայով խօսեցար , ինծի կու գայ որ ես կամ գինքը տեսած եմ , կամ իր վրայովը պատմութիւն մը կարդացած եմ :

Երբեք . Կարելի է որ երկուքն ալ բրած ես :

Ողջախոհ . Պղպնակ խաթուն ըսի՛ր . բարձրահասակ վայելչագեղ կին մը չէ՞ , քիչ մը թխաղոյն մարմնով :

Երբեք . Այո՛ , ճիշտ այդպիսի մէկն է :

Ողջախոհ . Շատ հեզիկ կերպով չըխօսիր , ու ամէն խօսքին վերջը երեսիդ չըժպտիր :

Երբեք . Ես ալ շատակ գտար . ինչու որ իր բուն գործողութիւնները ասոնք են :

Ողջախոհ . Սե՛ծ քսակ մը կախուած չէ՞ իր թեւէն . ու շատ անգամ իր ձեռքը անոր մէջ չըխօթեր ու իր ստակը խառնէր , որպէս թէ ան ըլլար իր սրտին բերկրութիւնը :

Երբեք . Ճիշդ այդպէս է . թէ որ բոլոր աս միջոցիս հոս կայնած ըլլար , ատկէ աւելի կատարելաբար չէիր կրնար ցոյց տալ գինքը ինծի , ո՛չ ալ լաւաղոյն կերպով կրնայիր ստորագրել իր կերպարանքը :

Ողջախոհ . Ուրեմն իր պատկերը քաշողը փարպետ նկարիչ է եղեր , ու իր պատմութիւնը գրողը ճշմարիտ է ըսեր :

Բաջուոյն . Ես կինը վհուկ է . ու անոր կախարդութիւններուն զօրութիւնովն է որ աս երկիրը կախարդեալ է : Ո՛վ որ իր գլուխը անոր գիրկը կը դնէ , գլխատման գործիքին վրայ դրածի պէս կ'ըլլայ . ու ո՛վ որ իր աչքը անոր գեղեցկութեանը վրայ կը հաստատէ , Աստուծոյ թշնամի կը համարուի : Յա՛ . Դ . Ա : Միկայ ան է՝ որ ճամբորդներուն բոլոր թշնամիները իրենց փառաւորութեանը մէջ կը պահէ : Կա մանաւանդ ան է՝ որ շատ մարդիկ ճամբորդութեան կեանք վարելէն դարձուց : Տարապայման լեզուադար կին մըն է . ինքն ու իր աղջիկ-

ները միշտ մէկ ճամբորդին կամ միւսին դէմը կ'եննեն , երբեմն գովելով ու երբեմն առաջարկելով աս կենքիս հեշտութիւններուն մէկը կամ միւսը : Ի՞նչ որ անամբը կին մըն է , որո՞ւ հետ որ ըլլայ կը խօսի : Միշտ նախատելով . կը ծաղրարանէ ճամբորդները՝ աղքատ ըլլալուն համար , բայց մեծապէս կը գովարանէ հարուստները : Թէ որ մէկը ճարտարամիտ ըլլայ՝ իր գործին մէջ ստակ չափէլու , տունէ տուն աղէկ կը խօսի անոր վրայ : Աերուխումը տարապայման կը սիրէ . մէկ հացալից սեղանէն միւսը կ'երթայ միշտ բազմելու : Վանի մը տեղուանք իրեն համար հրատարակած է թէ ինք աստուածուհի է , ու ան պատճառը ոմանք կը պաշտեն զինքը : Խաբերաշուքի համար յատուկ իրեն ատեններ ու յայտնի տեղեր ունի . ու կ'ըսէ և կը հաստատէ թէ իր ունեցած բարութիւններուն համեմատը մէկը չկրնար ցուցնել : Արխոստանայ յորդուոց յորդի անոնց հետ բնակիլ՝ որոնք զինքը կը սիրեն ու կը պատուեն : Վոշուոյ պէս կը ցրուէ ոսկին իր քսակէն քանի մը տեղուանք ու քանի մը անձնու : Ա'ուղէ որ զինքը մնտուն , զինքը գովարանեն , ու մարդոց զրկացը մէջ բնակի : Մանեկին չձանձրանար գովելէն իր բարութիւնները , ու հախազանց կը սիրէ զանոնք՝ որոնք զինքը շատ կը պատուեն : Թաղեր ու թաղաւորութիւններ կը խոստանայ ոմանց թէ որ միայն իր խրատը բռնեն , և սակայն անոնցմէ շատերը՝ մահապարտութեան հասուց , ու բիրտապատիկ անդամ աւելնեն ան ալ՝ դժոխքը :

Ա'վ՝ ինչ ողորմութիւն է որ իրեն դէմ կեցայ ես՝ ըսաւ Մարտկացը . քանզի ո'վ զիտէ թէ ուր պիտի քաշէր զիս :

Վաճառիք . Ուր . միայն Մտտուած գիտէ թէ ուր պիտի քաշէր : Բայց ընդհանրապէս շատ յիմարական և միասակար ցանկութիւններու մէջ անշուշտ պիտի ձգէր

քեզ՝ որոնք սատակումի ու կորստեան մէջ կ'ընկղմեն մարդիկը : Եւ Տէ՛մ . Կ . 9 : Են էր՝ որ Արխողմբ իր հօրը դէմ՝ ու Յերոբովամբ իր տէրոջը դէմ հանեց : Են էր որ յորդորեց Յուդան իր Տէրը ծախելու . ան էր որ Ղեւմասին խեղբը պառկեցուց բարեպաշտ ճամբորդի կեանքը ձգելու : Սարդ չգիտեր իր դործած չարութիւններուն բազմութիւնը : Ինքն է որ անմիաբանութիւն կը ձգէ իշխաններուն ու հպատակներու մէջ , ծնողքներու ու զաւկներու մէջ , դրացիներու մէջ , երկան ու կնկան մէջ , մարմնոյ ու հոգւոյ մէջ : Ուստի՝ ո՞վ պատուական Ամրակաց , քու անունիդ պէս եղիւր , ու երբոր բոլորը կատաւրեա , ամուր կեցիր :

Աս խօսակցութեանս ատենը ճամբորդներուն մէջ խառն ուրախութիւն մը ու սասանութիւն մը կար . բայց վերջը ամէնը մէկէն ձայներնին թող տուին ու սկսեցին երգել .

Ի՛նչ վտանգներու մէջ է ճամբորդը ,
 Ո՛րչափ շատ են իր թշնամիները ,
 Ո՛րչափ ճամբաներ կան մեղանչելու՝
 Չգիտեր ապրող մահկանացու մը :

Ոմանք փոսերուն մէջ կը կորսուին ,
 Ոմանք տիղմերու մէջ կը թաւալին .
 Ոմանք տապակէն փախչիլ ուղեւով՝
 Արակին մէջը կը ցաթկեն կ'այրին :

Ասիկէ ետեւ զանոնք կը դիտէի ես՝ մինչեւ որ եկան Ղեւլայի երկիրը , ուր որ արեգակը գիշեր ցորեկ կը ճառագայթէ : Աս տեղս յոգնած ըլլալուն պատճառաւ իրենք զիրենք ատեն մը հանգստանալու տուին : Աւ որովհետեւ ճամբորդներուն համար աս երկիրը հասարակաց էր , ու աս տեղի պարտէզներն ու այգիները երկնաւոր քաղաքին (Թաւադաւորինն էին , անոր համար ասոնք ազատութիւն ունէին

անոր բաները համարձակ դորձածելու : Բայց ասոնք քիչ ժամանակին մէջ շուտով զօրացան հոն . քանզի զանգակները այնպէս զարնուեցան՝ ու փողերը շարունակաբար այնպէս քաղցրանուագ կը նշէին՝ որ չեղցան քնանալ , բայց և այնպէս այնչափ զօրութիւն ստացած էին՝ որպէս թէ խորունկ քունով մը քնացած ըլլային : ‘Ասե աս տեղս փողոցներուն մէջ քայլողներուն բոլոր ձայնը աս էր թէ՛ Ուրիշ ճամբորդներ եկան քաղաքը : Ու մէկ ուրիշը կը պատասխանէր ըսելով . Նւ այսչափ ճամբորդներ անցան ճուրէն , ու ոսկեղէն դռներէն ներս ընդունուեցան այսօր : ‘Կարձեալ կը դռէին թէ՛ Մհա հիմա լուսաւորներու գունդ մը մտաւ քաղաքը , որով զխոնք թէ ճամբուն վրայ ուրիշ ճամբորդներ կան : ‘Քանզի անոնք հոս եկան անոնց սպասելու , ու անոնց ունեցած միջտերուն համար գիւրներ մխիթարելու : Մն ատենը ճամբորդները ելան ու անդին առջին պտըտեցան : Բայց հիմա իրենց տկանջները ի՞նչպէս լեցան երկնային ձայնելով , ու իրենց աչքերը ի՞նչպէս զուարճացան երկնային տեսարաններով : Աս երկրիս մէջ բան մը չէին լսեր՝ բան մը չէին տեսներ՝ բան մը չէին շօշափեր՝ բան մը չէին հոտոտեր՝ բան մը չէին ճաշակեր որ իրենց ստամոքսին կամ մտացը միտաստար ըլլար : Միայն թէ երբոր խմբին ան գետին ջուրը՝ որուն մէջէն պիտի անցնէին , իրենց թուեցաւ թէ քիչ մը լեղի կու գար անիկայ քմացնուն , բայց բերանն ի վար երթալէն ետեւ անուշ էր :

Աս տեղս հին ժամանակի ճամբորդներուն անուններուն յիշատակարանը կար՝ ու անոնց դորձած բոլոր երեւելի քաջագործութիւններուն պատմութիւնը : ‘Ասե աս տեղս շատ կը խօսուէր թէ գետը ի՞նչպէս յորդեր է ոմանց անցնելուն՝ ու ի՞նչպէս նուագեր է ուրիշներուն անցնելուն աւտոնը : Ոմանց համար գրեթէ չորցեր է , և ուրիշներուն համար իր եղբ. քններէն բարձրացեր է :

Աս տեղս քաղաքին տղաքը (Թագաւորին պարտէզը կ'երթային՝ ու ճամբորդներուն համար ծաղիկ փունջեր կը հաւաքէին, ու խանդակաթ սիրով անոնց կը բերէին : Աստեղս տեղս կը բուսնէին « Բինա՝ նարդոս և քրքում՝, եղէգն և կինաման, ամէն կնդրուկի ծառով, զմուռով ու հալուէով, և բոլոր գլխաւոր խունկերով՝ » : Երգ. Կ. 13, 14 : Ասոնցմով կը ծխուէին ճամբորդներուն սեւեռակները քանի որ անոնք հոս կը նստէին, ու ասոնցմով կ'օծուէին անոնց մարմինները՝ զեռէն անցնելու համար զանոնք պատրաստելու, երբոր սահմանուած ժամանակը դար :

Երդ՝ երբոր ասոնք հոս կը կենային ու ան բարի ժամուն կը սղասէին, քաղաքին մէջ շուռէ մը ելաւ թէ Երկնաւոր Վաղարէն թղթաբեր մը եկեր է, որ Վրխառխանոս ճանապարհորդին կնոջը՝ Վրխառինէ անուն մէկու մը հետ խիստ հարկաւոր զործ մը ունի : Ուստի անոր վրայով հարցութիորձ ըլլալով իր բնակած տունը դանուեցաւ, ու թղթաբերը նամակ մը տուաւ անոր : Արամակին մէջ պարունակուած խօսքն էր՝ Ողջոյն քեզ՝ տի կին, աւետիս կու տամ քեզի՝ թէ Տէրը քեզ կը կանչէ, ու կը նայի որ տասը աւուր մէջ անմահութեան հանդերձներով իր առջեւը ներկայանաս :

Երբոր թղթաբերը աս նամակը կարդաց անոր, մէկ ստոյգ նշան մըն ալ տուաւ անոր՝ որ հաւատացընէ թէ ինք ճամբորտ պատգամաւոր մըն է, ու երթալու համար զինքը արտորոյցնելու համար եկած է : Այս ան նշանն էր՝ սիրով սրտած նետ մը՝ որ կամաց կամաց ներգործեց անոր սիրտը մտաւ, որ սահմանուած ժամանակին զինքը ստիպեց երթալու * :

* Աս պատգամաւորները կը թուի թէ միայն զանազան հիւանդութիւններ՝ կամ ծերութեան հասակին տկարու-

Վերհատինէ երբոր տեսաւ թէ իր ժամանակը եկած է ,
և աս ընկերութեանը մէջէն առաջինն է որ դեռը պիտի
անցնի , կանչեց իր առաջնորդը Պարոն Վաջասիրտը , ու
պատմեց անոր բանին ինչպէս ըլլալը : Ուստի առաջնորդն
ըսաւ անոր թէ՝ 'Դ՛ր որը սրտէ ուրախ եմ աս լուրին վրայ ,
ու պիտի ուրախանայի թէ որ թշուառները ինծի համար
եկած ըլլար : Ենկէ ետեւ Վերհատինէ խնդրեց անկէ որ
խրատէ զինքը թէ իր ճամբորդութեանը համար ամէն բան
ինչպէս պիտի պատրաստուի : Այսին որոյ միւսն ըսաւ
իրեն թէ՝ Այսպէս և այնպէս պիտի ըլլայ , ու մենք որ ետ
պիտի մնանք մինչև գետին քովն ընկերութիւն կ'ընենք
քեզի :

Հետոյ իր զաւկըները կանչեց՝ ու իր օրհնութիւնը
տուաւ անոնց , ու ըսաւ անոնց թէ Սիւթարութեամբ
կարդացի ան նշանը որ ձեր ճակատին վրայ դրոշմած է , և
ուրախ եմ ձեզ իմ հետս հոս տեսնելու՝ ու ձեր հան-
դերձները այսպէս ճերմակ պահած ըլլալնուդ : Ահըջը
իր սակաւ ինչ ունեցածը աղքատներուն բաժնեց , ու իր
սրդւոցը և աղօթիկներուն պատուիրեց որ պատգամաւորը ի-
րենց համար դալուն պատրաստ կենան :

Երբոր աս խօսքերը իր առաջնորդին ու իր զաւկըներուն
խօսեցաւ , Պարոն Վահատակողը կանչեց ու ըսաւ անոր .

Թիւնները կը նշանակեն , որով Տէրը երկրաւոր շնորհա-
քին տունը կը քակէ , երբոր ինք կը հաճի իր ժողովուրդը
հողինքը իր անմիջական ներկայութեանն ընդունելու :
Պարզ խօսքով՝ իմացուեր էր թէ Վերհատինէ հիւանդացի
ու մահուան մտեցեր էր ու իր վիճակը ինք զգացեր էր :
Սիրով սրտած նետը կը նշանակէ թէ հաւատացեալին մա-
հուանը ժամանակը՝ կերպն ու պարագաները սահմանուած
են Ենկէ՝ որ մեզ սիրեց , ու ինքզինքը մեզի համար
տուաւ : Դեք իրբև թէ կ'ըսէ մեռնող սուրբին . Դս եմ՝
մի՛ վախճար :

Պարոն , դուն գեղ լաջ և ուղիղ սիրտ ունեցող մը
ցուցուցիր ամէն տեղ . մինչև 'ի մահ հաւատարի՛մ եղիր ,
* ու իմ (Թաղաւորս քեզի կենաց պատկը պիտի տայ : Յայտ .
թ . 10 : Ա'աղաչեմ ևս քեզի որ աչքդ իմ զաւկներուս
վրայ ընես . ու թէ որ երբէք անոնց սրտին թուլնալը տես-
նես , քաջալերէ զանոնք : Իսկ իմ աղջիկներս՝ իմ որդւոցս
կնիկները , անոնք հաւատարիմ կեցան , ու իրենց վախճանը
հասնելուն՝ խոստմունքը անոնց վրայ պիտի կատարուի :
Իսկ Պարոն Մարտիկոյն մատանի մը տուաւ :

Եսկէ ետեւ ծերունի Պարոն Ողջախոհը կանչեց՝ ու անոր
վրայով ըսաւ . “ Եհա իրաւքնէ Իսրայէլացի մը , որուն
ներսը նենդութիւն չկայ ” : Յովհ . ան . 47 : Իսկ Պա-
րոն Ողջախոհ ըսաւ . Եստուած տայ որ պայծառ օր մը
ունենաս երբոր Սիօն Լեռը երթալու ճամբայ կըլես . և
Եստուած տայ որ ոտքերդ չթրջած դեռը անցնիս : Դայց ան
պատասխան տուաւ թէ՛ (Թրջած ոտքով ալ ըլլայ՝ չթրջած
ոտքով ալ ըլլայ՝ կը փափաքեմ երթալ . քանզի իմ ճամ-
բուս վրայ եղանակը ինչպէս որ ըլլայ , երբոր երթալու
տեղս հասնիմ՝ բաւական ժամանակ պիտի ունենամ նստե-
լու՝ ու դիս հանգչեցրնելու և վրաս չորցրնելու :

Ա երջը այն պարկեշտ մարդը՝ Վիւրադայթը ներս մտաւ
զինքը տեսնելու : Ուստի Վրիստինէ ըսաւ անոր . Վու-
ճամբորդութիւնդ մինչև հիմա դժուարութեամբ էր . բայց
ատիկայ քու հանգստութիւնդ աւելի պիտի անուշընէ :
Երթուն և պատրաստ կեցիր . քանզի ձեր չկարծած ժա-
մուն պատգամաւորը կու դայ :

Եսկէ ետեւ եկան Պարոն Յուսակտունն ու իր աղջիկը
Սէհերտը , որոնց Վրիստինէ ըսաւ . Վուք պէտք է յա-
ւիտեան զոհութեամբ յիշէք ձեր ազատութիւնը՝ Հսկայ
Յուսահատութիւնին ձեռքէն ու Երկբայութեան Մարո-
ցէն : Ես ողորմութեանը արդիւնքն է որ դուք ապահովու-
թեամբ հոս եկած էք : Երթուն կեցէք՝ ու վախը մէկդի

ձգեցէք • զգաստ եղէք , ու մինչև 'ի վախճան յոյսերնիդ հաստատ բռնեցէք :

Կնիկ ետև Պարոն Տկարամիտին ըսաւ • Դուն հսկայ Արդարասպանին բերնէն աղատեցար , որպէս զի կենդանեաց աշխարհը ապրիս , ու մխիթարութեամբ քու թաղաւորդ տեսնես : Միայն թէ կը խրատեմ քեզ որ անոր բարութեանը վրայ տարակուսելու ու վախճալու հակամիտութիւն ունենալուդ վրայ զղջամ' ինք դեռ քեզ չը կանչած • որ երբոր գայ , չըլլայ թէ ատ քու յանցանքիդ համար պարտաւորիս ամօթով կայնելու իր առջևը :

Գանք որ Վրիստինէին երթալու օրը եկաւ հասաւ • ուստի ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ ճամբուն վրայ լեցեր էին իր ճամբորդութիւնը տեսնելու : Բայց ահա դետին միւս կողմի բոլոր եղբւրքը լեցուն էր ձիերով ու կառքերով , որոնք վերէն վար իջեր էին գինքը քաղաքին դուռը հանելու : Աւստի Վրիստինէ յառաջ եկաւ ու մտաւ դետը , իր ետեւէն եկողներուն մնաք բարեաւի նշան մը ընելով : Իր վերջին ըսած խօսքերը որ լսուեցաւ , աւսոնք էին • Կու դամ՝ Տէր , քու հետդ ըլլալու , ու քեզ օրջնելու : Իսկ իր զաւկընէրն ու բարեկամները իրենց տեղը դարձան , ինչու որ Վրիստինէին սպասողները հեռացուցին զինքը անոնց տեսութենէն : Եսպէս Վրիստինէ գնաց՝ ու զարկաւ դուռը , և ներս ընդունուեցաւ ուրախութեան ան ամէն արարողութիւններով՝ որոնցմով Վրիստիանոս իր էրիկը իրմէն առաջ ընդունուեր էր : Իր մեկնելուն՝ տղաքը լացին : Բայց Պարոն Վաջատարուն ու Պարոն Վահատակողը քաղցրանուագ տաւիղ ու քնար զարկին ուրախութեան համար : Յետոյ ամէն մէկը իր յատուկ տեղը գնաց * :

* Ի՛նչ երջանիկ մահ է արդարին մահը՝ որ 'ի Տէր կը ննջէ : Մինչև անգամ ամբարիշտ մարգարէն Վաղամ

Ատենէ մը ետե նորէն մէկ թղթաբեր մը եկաւ քաղաքը , ու իր դործը Պարոն Վիւրադայթին հետ էր : Ուստի թղթաբերը հարցընելով դատաւ գինը՝ ու ըսաւ . Աս Մնոր կողմանէ եկած եմ՝ որն որ դուն կը սիրէիր , ու իր ետեէն կ'երթայիր՝ թէպէտ և նեցուկներով . ու իմ պատուամաքութիւնս աս է որ քեզի գրուցեմ թէ ինք կը սպասէ քեզի որ իր թագաւորութեանը մէջ իր սեղանին վրայ իր հետը ընթրիք ընես : Ատակին երկրորդ օրը . ուստի դուն քեզ պատրաստէ աս ճամբորդութեանս համար : Անկէ ետե իր ճշմարիտ պատգամաւոր մը ըլլալուն համար նշան մը տուաւ անոր ըսելով , Քու արծաթէ թէղզ կտրեցի , ու ոսկիէ բաժակդ կտտեցի : Վաղ . ԺԻ . 6 :

Ասկէ ետե Պարոն Վիւրադայթը իր ճամբու ընկերները կանչեց ու ըսաւ անոնց թէ՝ Աս կանչուեցայ , ու Ատուած անշուշտ ձեզի ալ այցելութիւն պիտի ընէ : Ուստի Պարոն Վահատակողին աղաչեց որ իր կտակը գրէ : Այս որովհետեւ իրմէն ետե մնացողներուն ձգելու ուրիշ բան մը չունէր՝ բայց եթէ իր նեցուկներն ու իր բարի իղձերը , վասն որոյ այսպէս ըսաւ ինք . Աս նեցուկները կը ձգեմ իմ որդւոյս որ պիտի հետեի իմ քաղած ճամբուս , հարիւրաւ պատիկ ջերմաջերմ իղձերով որ ինք ինէ բաւարոյն ըլլայ : Անկէ ետե շնորհակալ եղաւ Պարոն Քաջասիրտին՝ իր կենցաղավարութեանն ու մարդասիրութեանը համար , ու այնպէս իր ճամբորդութիւնն ընելու ելաւ : Արորը գետին եզերքը եկաւ , ըսաւ . Հիմա ալ կարօտութիւն պիտի չունենամ աս նեցուկներուն , որովհետեւ զիմացը

աս մահուանը ցանկացաւ : Բայց ասիկայ մէկու մը շնորհուր՝ հապա անոնց որոնք Տէրոջմով ապրեցան : Ա՛յլ բարք իմ , աղաղակե՛նք առ Տէր որ մեզ աս երջանիկ կարգէն ընէ :

կառքեր ու ձիեր կան ինծի՝ հեծնելու : Իր վերջին ըսած խօսքերը որ ըսուեցան , էին՝ Բարի՛ եկիր կեանք : Այսպէս զնայ իր ճամբան * :

Եսկէ ետեւ Պարոն Տկարամիտին լուր մը եկաւ թէ թղթաբերը իր եղջերափողը ֆշեր է անոր սենեակին դուռը : Այս ներս մտաւ ու ըսաւ իրեն թէ , Աս եկայ քեզի ըսելու թէ քու Տէրդ քեզի պէտք ունի , ու շատ քիչ առտնին մէջ տեսնելու եւ իր երեսը լուսավայլութեան մէջ : Ու իմ՝ պատգամաւորութեանս ճշմարիտ ըլլալուն նշանք աս թող ըլլայ . Պատուհաններէն նայողները թող միմնան : Ժող . ԺԻ . 3 :

Են առնել Պարոն Տկարամիտը իր բարեկամները կանչեց՝ ու ըսաւ անոնց իրեն եկած պատգամը , ու ան պատգամին ճշմարտութեանը համար ընդունած նշանք : Տեսող ըսաւ . Որովհետեւ բան մը չունիմ՝ մէկուն ձգելու , ի՞նչ հարկ կայ որ կտակ ընեմ : Իսկ իմ տխրամտութեանս վրայով՝ անիկայ եւ իմ ետեւ պիտի ձգեմ . քանզի իմ գացած տեղս կարօտութիւն պիտի չունենամ՝ եւ անոր , ու խիստ աղքատիկ ճամբորդներուն տալու ալ արժանաւոր բան մը չէ ան : Ուստի երբոր եւ երթամ՝ կը խնդրեմ՝ քենէ ո՛վ Պարոն՝ Ահաւատակող , որ անիկայ աղքատոցի մը մէջ թաղես : Եսիկայ լրանալուն՝ ու իր մեկնելու օրն ալ եկած ըլլալուն միւսներուն պէս մտաւ գետը : Իր վերջին խօսքերն էին՝ Եմուր կեցիր . հաւատք ու համբերութիւն . և այսպէս միւս կողմը անցաւ :

Իսկ մը օրեր անցնելէն ետեւ Պարոն Տուսակտուրը կանչուեցաւ . քանզի թղթաբեր մը եկաւ՝ ու աս պատգամը բերաւ անոր : Գողղըղացող մարդ , քեզի կ'իմա-

* Տեսէ՛ք իր ամէն մէկ քայլափոխին դիւրագայթ եղող անձի մը խնդալից վախճանը : Քաջալերեցէ՛ք ասկէ՝ ո՛վ կաղն՝ ի կողմ գացող՝ դիւրագայթ ճանապարհորդներ :

ցընեմ՝ որ հետեւեալ Աիրակի օրը թաղաւորին հետ պատ-
րաստ ըլլաս ուրախութեամբ ցնծալու քուկին բոլոր տա-
րակուսութիւններէդ ազատելու համար : Աւ իմ պատ-
գանաւորութեանս ճշմարտութեանը համար քեզի նշան
ասիկայ առ՝ ըսաւ պատգամաւորը . ու այսպէս մարախ մը
տուաւ անոր՝ իրեն ծանրութիւն ըլլալու : Ժող . ԺԻ . 5 :

Պանք որ Պարոն Յուսակտուրին աղջիկը՝ որուն անունը
Ահհերոտ էր , եղած բանը լսելով ըսաւ թէ՝ Խս ալ իմ
հօրս հետ կ'երթամ : Են ատենը Պարոն Յուսակտուրը
իր բարեկամներուն ըսաւ . Պուր գիտե՛ք՝ թէ ես ինքնս ու
իմ աղջիկս ի՛նչ էինք . ու ի՛նչպէս ամէն բնկերութեան
մէջ նեղութիւն տալով կը վարուէինք : Իմ կտակս ու
իմ աղջկանս կտակը աս է , որ մեր գացած օրէն ետե յա-
ւիտեան մէկ մարդ մը բնաւ չընդունի մեր վհատութիւն-
ներն ու ծառայական վախերը . քանզի գիտեմ որ իմ
մահուանէս ետե անոնք իրենք զիրենք ուրիշներուն պի-
տի մատուցանեն : Ասան զի՛ յայտնի խօսելով ձեզի ,
անոնք ուրուական ոգիներ են՝ որոնց մենք հիւրընկա-
լութիւն ըրինք երբոր առաջ սկսեցինք ճամբորդ ըլլա-
լու , ու ամենեւին չկրցանք յետոյ վրանուս թօթփել . ու
պիտի պտըտին եւ ճամբորդներէն հիւրընկալութիւն փըն-
տըռեն . բայց մեր սիրուն համար դռները դոցեցէք անոնց
դէմ * : Երբոր իրենց մեկնելու ատենը եկաւ՝ գետին

* Եղէկ միտք առէք ասիկայ դուր՝ ո՛վ ճանապարհորդ-
ներ : Ձեր պարտաւորութիւնն է մեղաց դէմ հակառա-
կելու չափ՝ անարժան երկմտութիւններուն ու ծառայական
վախերուն դէմ հակառակել Տէրոջը ուժովը : Մանաւանդ
որ միթէ անոնք իրենց բնութեամբը մեղքերուն խիստ գե-
շերը չե՞ն , որ կը ծագին թերահաւատութենէ՝ Բոտոմոյ
պատուական ճշմարտութիւնը , փառաւոր շնորհքը , ու
յաւիտեանական փրկութիւնը բանի տեղ չդնելէ : Աւ-
րեմն բնաւ ամենեւին տեղի մի՛ տայ անոնց . հասցա հա-

աս՝ իր բարեկամները կանչեց , ու ասոր վրայով պատմեց անոնց : Անկէ ետե ըսաւ . Աս իմ Հօրս տունը կ'երթամ . և թէպէտ ևս չատ դժուարութեամբ հոս եկայ , սակայն հիմա չեմ ջաւիր ան ամէն նեղութիւններուն վրայ՝ որոնց պատահեցայ աս իմ եղած տեղս հասնելու : Իմ թուրս անոր կու տամ՝ որ իմ ճամբորդութեանս մէջ ինծի պիտի յաջորդէ , ու իմ արիութիւնս ու ճարտարութիւնս անոր՝ որ կրնայ ստանալ ան : Իմ վէրքերս՝ նշաններս ու սպիներս իմ հետս կը տանիմ՝ որ ինծի համար կը վկայեն թէ Անոր պատերազմը պատերազմեցայ ևս , որ հիմա իմ վարձատրիչս պիտի ըլլայ : Արբոր իր ասկէ երթալու օրը եկաւ , շատերը իր հետը ընկերացան մինչև գետեզերքը , որոնց իր երթալուն՝ ըսաւ . “ Ո՛ւր է ս'վ մահ՝ քու խայթոց ” : Ու երբոր խորագոյն կ'ընկղզմէր , ըսաւ . “ Ո՛ւր է ս'վ գերեզման , քու յաղթութիւնդ ” : Ինչպէս . ԺԵ . 55 : Այսպէս անցաւ՝ ու միւս կողմը եղած բոլոր փողերը իրեն համար շփեցին * :

Այնչէն Պարոն Ամրակացի հրաւերք մը եկաւ : Աս Պարոն Ամրակացը ան էր՝ որն որ ճամբորդները ծնկան վրայ եկած դտան Ախարդեալ Աշկրին վրայ : Ու թըղթարերը ան հրաւերքին թուղթը բաց իր ձեռքը բռնած բերաւ անոր . որուն մէջ պարունակուածներն էին՝ թէ իր կեանքը փոխելու պէտք է պատրաստուի , ինչու որ իր Տէրը չուզեր որ ալ այսչափ հեռու ըլլայ իրմէն : Ասոր վրայ Պարոն Ամրակացը տարակուսութեան մը մէջ ինկաւ . բայց թղթարերն ըսաւ թէ , Իմ պատգամաւորութեանս

* Ո՛հ՝ ինչ երջանկութիւն է փառաց թագաւորութեանը քաղցր զգացումովը մեռնիլ : Այսպիսիները Յիսուսի արիւնովը իրենց խղճմանքները մաքրեցին , ու անոր յարութեանը հաւատքովը զանոնք սրբացուցին : Ու անոր թագաւորութեանը մէջ իր հետը պիտի թագաւորեն :

ճշմարտութեանը վրայ տարակուսելու չես կարօտիր դուն . քանզի անոր ճշմարտութեանը նշանն աս է . Յըհորին վրայի անիւը կոտրած է : Ժող . ԺԲ . 6 . Ան ատենը կանչեց իրեն Պարոն Վաճախրոր՝ որ իրենց առաջնորդն էր , ու ըսաւ անոր . Տէր իմ , թէպէտ և իմ վիճակիս չինկաւ որ իմ ճամբորդութեանս օրերուն մէջ ձեր պատուական ընկերութիւնը երկար ատեն վայելէի , բայց քանի որ քեզ ճանչցայ՝ օգտակար եղար դուն ինծի : Աս իմ բնակարանէս ելայ եկայ , իմ կինս ու Հինգ փոքրիկ զաւկըներ ձեզի իմ ետեւ . ուստի կ'աղաչեմ քեզի՝ որ քու ետ դառնալուդ՝ (որովհետեւ զխտեմ որ կը դառնաս քու Տէրոջ տունը կ'երթաս , յուսալով որ տակաւին ուրիշ սուրբ ճամբորդներու ալ առաջնորդութիւն ընես .) մէկը խրկես իմ ընտանեացս ու թող իմանան անոնք բոլոր ինծի պատահածներն ու պատահելիքները : Պատմէ աւսոնց նաեւ իմ Հիմակուան բարեբաստիկ վիճակիս՝ ու երջանկարար Նրկնային Վաղարը հասնելուս վրայ : Օգուցէ ևս անոնց՝ Վրիստիանոսին ու անոր կնոջը Վրիստինէին վրայ , ու թէ ինչպէս Վրիստինէ իր զաւկըներովը իր երկանը ետեւէն եկաւ : Ըսէ անոնց ևս թէ ինչ երջանիկ վախճանի մը հասաւ , և զոր դացած է ան : Բան մը չունիմ իմ ընտանեացս խրկելու , բայց եթէ իմ անոնց համար ըրած աղօթքներս ու թափած արցունքներս , որոնց վրայ բաւական է որ զիրենք տեղեկացնես , որոնք թերեւս կարենան զանոնք համոզելու : Արբոր Պարոն Վաճախրը այսպէս ամէն բան կարգի դրաւ , ու զինքը երթալու արտորդնող իր ժամանակը որ եկաւ , ինքն ալ ելաւ գետը իջաւ : Չանք որ մեծ հանդարտութիւն ունէր գետը աս ատենը . Աւստի Պարոն Վաճախրը երբոր գետին մէջ կէս ճամբան գնաց , ատեն մը կայնեցաւ ու իր հետը հոն եկող իր ընկերներուն խօսեցաւ և ըսաւ . Աս գետը շատերուն վախ մը եղած է , և մանաւանդ թէ անոր վրայ մտածելն

անգամ՝ զիս ալ շատ անգամ վախճուցած է . բայց հիմա կարծեմ թէ հանդիստ կայներ եմ . իմ ոտքս հաստատուած է անոր վրայ՝ ուր որ տապանակը կրող քահանաներուն ոտքերը կայնեցան որ ասեն խորայեւ Յորդանանէն կ'անցնէր : Յէտ . Գ . 17 : Զուրը իրաւ լեզի է քրմաց , ու ցուրտ է ստամոքսին . սակայն իմ երթալու տեղիս՝ ու զիմացի կողմը ինծի սպասող բնիկներուն վրայով եղած մտածութիւնները բոցավառ հուրի պէս իմ սիրտս կը տաքցընեն : Հիմա ես զիս իմ ճամբորդութեանս ծայրը հասած կը տեսնեմ . իմ բազմաշխատ օրերս վերջացան : Ա'երթամ տեսնելու ան զլուխը որ փուշով պահուեցաւ , ու ան երեսը՝ որ ինծի համար թուքով շաղախեցաւ : Այս առաջմանէ ականջէ լսելով ու հաւատալով կ'ապրէի , բայց հիմա հոն կ'երթամ՝ ուր որ տեսնելով պիտի ապրիմ , ու Անոր հետ պիտի ըլլամ՝ որուն բնիկութիւնը իմ երջանկութիւնս է : Ար սիրէի լսել իմ Տէրոջս վրայ եղած խօսակցութիւնները , ու երկրի վրայ ուր որ իր կօշիկին կոխած տեղին նշանը տեսնէի , կը ջանայի իմ ոտքս ալ հոն դնել : Իր անունը մուշկի տուփ մը եղաւ ինծի , նա մանաւանդ բոլոր ծխանելիքներէն ալ անուշ : Իր ձայնը ամենաքաղցր էր ինծի , ու առաւել կը բաղձայի իր երեսին՝ քան որչափ անոնք որ խիստ շատ կը բաղձան արեգական լոյսին : Իր խօսքերը ժողովեցի ինծի սնունդ՝ ու իմ մարեկեաներուս դէմ դեղութափ ըլլալու : Ինք զիս բռնեց ու իմ անօրէնութիւններէս զիս պահեց . մանաւանդ թէ ինք իմ քայլերս իր ճամբուն մէջ զօրացուց :

Երբոր ինք այսպէս կը խօսէր , իր դէմքը փոխուեցաւ . իր զօրութիւնը թուլաւ , ու երբոր ըսաւ թէ՛ Աս զիս , քանզի քեզի եկայ ես , ալ անկէ ետեւ դադարեցաւ անոնց երևնայէն :

Բայց փառաւոր բան մըն էր տեսնել՝ թէ ի՞նչպէս լեցեր

էին վերին ընդարձակ միջոցին մէջ ձիեր ու կառքեր , փող և սրինգ չնչոյններուն՝ երաժիշտներուն ու աղէյարմար նուազարաններ երգեցողներուն հետ , ճամբորդները բարեկրօհամար , երբոր անոնք վեր կ'ելլէին ու քաղաքին զեղեցիկ դռնէն իրարու ետեւէ ներս կը մտնէին * :

Իսկ Վրիստինէին զաւկներուն վրայով՝ այսինքն Վրիստինէին ծնած չորս որդւոյն ու անոնց կնիկներուն և զաւկներուն վրայով՝ իմ եղած տեղս չկեցայ ես մինչև անոնց զետէն անցնիլը : Ասեւ ետ դառնալէս ետեւ լսեցի մէկէն

* Ընթերցող՝ աս սլաւոսլաւական զրքիս վերջանալուն , ներէ ինծի մէկ խօսք մը խօսիլ քու հոգւոյդ և միանգամայն իմնիս : Ի՞նչ կը խորհիւնք մենք ճանապարհորդին կենացն ու անոր մահուանը վրայով : Իբր կեանքը կը սկսէ Վրիստոսի գիտութիւնովը , ու կը վերջանայ Վրիստոսով մեռնելով : Ու իր կենացը բոլոր ընթացքին մէջ ճանապարհորդը Վրիստոսի կը նայի , ու իրմով կ'ապրի , Երջանիկ սկսուած , միսթարական կեանք , խնդալից մահ : :

Երբ՝ աս բանիս մէջ արդեօք մասն ու բաժին ունի՞նք մենք : Վրիստոս մեր կեանքն է . մեր հոգիներուն կենդանութիւնն է : Թէ որ այսպէս է՝ անոր վրայ հաւատք ունենալով պիտի ապրինք , անոր քաւութեանը պիտի ապաւինինք , անոր արդարութիւնովը պիտի պարծինք , անոր փրկութիւնովը պիտի ուրախանանք , փափաքելով որ բոլոր մեղքերուն հետ բանեմքիս կտրենք՝ ու մենք մեղ արդարացրնելու բոլոր յանձնապատասխանութիւններուն մեռած ըլլանք . ու սրտով՝ բերնով ու վարքով պիտի ջանանք փառաւորել զինքը , մենք մեղ իրեն նուիրելով , ինք մեղ ընդունելու համար իր գալստեանը սպասելով , որ ինք ուր որ է՝ մենք ալ հոն ըլլանք :

Ես հաւատքովը ապրողներուն ու աս կանոնովը գացողներուն բոլորին վրայ խաղաղութիւն ըլլայ օրջնալ և փառաւորեալ Սուրբ Երրորդութենէն . որուն փառք յաւիտեանս յաւիտենից . Եմէն :

որ ըսաւ թէ՝ տակաւին կենդանի են անոնք , ու ատեն մըն ալ պիտի կենան իրենց եղած տեղը՝ եկեղեցւոյն առջեւ մանը համար :

Թէ որ նորէն ան կողմը երթալ պատահի ինծի , կաւրելի է որ տեղեկութիւն մը տամ ուղղորդուին՝ ինչ բանի վրայ որ աս տեղը կը լռեմ խօսելէն , միանգամայն իմ ընթերցողիս ըսելով :

ՄԱՆՍ ԲԱՆԻՍԻՆ

3

685

2013

